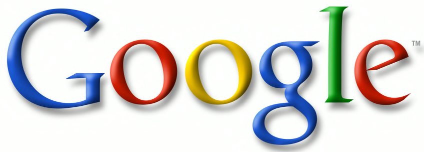

Google

DOMI NUS ILLU
MINA TIO MEA
Taylor Institution

ΑΠΑΝΤΑ

ΤΑ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΡΙΖΟΥ

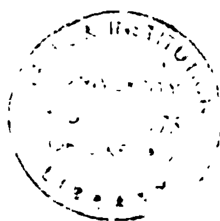
ΤΟΥ

ΡΑΓΚΑΒΗ

ΤΟΜΟΣ ΙΑ'.

ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΑΔΕΛΦΩΝ ΠΕΡΡΗ
ΕΠΙ ΤΗΣ ΠΛΑΤΕΙΑΣ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ
1884

ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΡΙΖΟΥ ΤΟΥ ΡΑΓΚΑΒΗ

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΤΟ ΚΑΚΟΥΡΓΙΟΔΙΚΕΙΟΝ
ΤΗΣ
ΕΛΙΣΑΒΕΤΤΩΝΟΣ.

Α.

Ὁ Λόρδος Φαβερτὼν, ἀφ' οὗ μετὰ τὸ πανεπιστήμιον τῆς Ὀξφόρτης ἐγεύθη ὅλων τῶν τέρψεων τοῦ Λονδίνου, καὶ τὰς εὗρε χωρὶς οὐσίας, κυριευθεὶς ὑπὸ αἰφνιδίου καὶ ἀκαταμαχήτου κόρου, ἐπέβη εἰς τὸ πρῶτον Ὠκεανοπόρον ἀτμόπλουν, καὶ ἀπέπλευσεν εἰς τὴν Ἀμερικήν. Ἐκεῖ δὲ περιῆλθεν πόλιν μετὰ πόλιν ὁλόκληρον τὴν Συμπολιτείαν, ἀλλ' οὐδαμοῦ ἀπήντησεν ὅ,τι ἐζήτει, τὴν διασκέδασιν.

Ἀπὸ τῆς βορείου ἀπεφάσισε νὰ μεταβῇ εἰς τὴν νότιον Ἀμερικὴν, καὶ καθ' ὁδὸν ἔφθασεν εἰς τὸ χωρίδιον Ἐλισαβεττῶνα, τὸ πομπωδῶς Πόλιν ἐπικαλούμενον, καὶ κείμενον εἰς Ἀρκανσὰς, τὴν τελευταίαν ἐπαρχίαν πρὸς τὸ Τεξάς.

Καταβὰς δὲ τοῦ ἵππου του, ἵστατο, ἐσταυρωμένας ἔχων τὰς χεῖρας, εἰς τὸ μέσον τῆς λεγομένης *ὁδοῦ*, ἐθεώρει μετὰ νεναρκωμένου καὶ ἀδιαφόρου βλέμματος τὰς ἑπτὰ ἢ ὀκτὼ οἰκίας, τὰς ἀπαρτιζούσας τὴν *Πόλιν*, καὶ ἐχασμᾶτο εἰς τρόπον τόσον ὑπερβολικὸν, ὥστε ἂν δὲν εἶχε σιαγῶνα ἐκ γενετῆς ἀγγλικὴν, δηλαδὴ πλασθεῖσαν ἵνα μασᾷ τὸ δερματῶδες *ροστβείφ*, ἤθελεν ἀναμφιβόλως τὴν ἐξαρθρώσει.

—Ἀ! πῶς; δὲν βλέπω φάντασμα; ἀνέκραξεν αἴφνης ὄπισθέν του φωνὴ γνωστή. Ὁ Λόρδος Φαβερτὼν εἰς τὴν Ἐλισαβεττῶνα!

Ὁ Λόρδος ἀνεσκίρτησε τότε, καὶ μεταστραφεὶς, εἶδε τὸν ποτὲ συμμαθητὴν αὐτοῦ Ἐῤῥῖκον Δείξωνα, ἐκτείνοντα πρὸς αὐτὸν τὰς ἀγκάλας.

—Φίλτατε Ἐῤῥῖκε, ἀνέκραξεν, ἡ ἀγαθή μου τύχη σ' ἔστειλεν εἰς ταύτην τὴν ἔρημον. Ἦλθα, φίλε, νὰ διασκεδάσω, καὶ τὸ ἐπέτυχα! Τί πλῆξις, τί μονοτονία! Λαὸς ἐμπόρων, πόλεις σιτοπώλων! Εἰς οὐδεμίαν δὲν εὗρον τί νὰ κινήσῃ τὴν προσοχήν μου. Εἰς ὅσας ἔμεινα δώδεκα μόνον ὥρας, ἐβλασφήμησα δωδεκάκις τὴν στιγμὴν καθ' ἣν τὰς ἐπάτησα. Ὑπάγω τώρα νὰ ἰδῶ τί θὰ εὕρω εἰς ἄλλα κλίματα πρὶν ἀποθάνω ἐδῶ σπληνιῶν. Ὑπάγω εἰς τὸ Μεξικὸν καὶ ἔπειτα εἰς τὴν Βρασιλίαν. Δὲν μὲ συνοδεύεις, Ἐῤῥῖκε;

—Μέχρι τοῦ Μεξικοῦ δὲν δύναμαι νὰ σ' ἀκολουθήσω, ἀλλὰ θὰ συνοδοιπορήσωμεν ὀλίγον διάστημα. Ἐστάλην ὑπὸ τῆς Βασιλικῆς Ἑταιρίας τῶν ἐπιστημῶν νὰ ἐξετάσω γεωλογικῶς ταῦτα τὰ μέρη, καὶ αἱ ὁδηγίαι μου εἰς τὴν ἐπαρχίαν Τεξὰς μὲ περιορίζουσιν. Ἀλλ' ἐλπίζω, ἐν ὅσῳ κᾂν εἴμεθα ὁμοῦ, νὰ μὴ μᾶς φονεύσῃ ὁ σπλήν. Τὸ κατ' ἐμὲ, σὲ βεβαιῶ, πρὸ τριῶν μηνῶν περιηγοῦμαι, καὶ ὄχι μόνον ἀκόμη δὲν ἔπληξα, ἀλλὰ διασκεδάζω ὡς ὁ Μωάμεθ εἰς τὸν παράδεισόν του.

—Ὢ! τοὐλάχιστον παράδοξον εἶναι τοῦτο. Ποῦ τὴν εὑρίσκεις, δὲν μοὶ λέγεις, τὴν διασκέδασιν;

—Δὲν θὰ σ' εἰπῶ, ἐδῶ! θέτων θεατρικώτερον τὴν χεῖρα εἰς τὴν καρδίαν μου, εἶπεν ὁ Δείξων γελῶν, ἀλλὰ θὰ σ' εἰπῶ, *πανταχοῦ*. Ἰδοὺ ἐπὶ παραδείγματι· Εἰμὴ βέβαιος, μικροτέραν καὶ μονοτονωτέραν πόλιν τῆς Ἐλισαβεττῶνος

εἰς ὅλην τὴν περιήγησίν σου δὲν θ' ἀπήντησας. Ἂν σ' ἦτον δυνατόν, δύω ὥρας ἐδῶ δὲν θὰ ἔμενες.

— Οὔτε δύω λεπτά, σ' ἐγγυῶμαι.

— Λοιπόν, τί στοίχημα, ὅτι κ' ἐδῶ, ἂν θέλῃς, ἠμπορεῖς νὰ εὕρῃς διασκέδασιν, ὥστε ὄχι λεπτά, ἀλλὰ ὥρας νὰ μείνῃς μετ' εὐχαριστήσεως.

— Ὦ! ὅσον δι' αὐτό, στοιχηματίζω τὸ δουκικὸν στέμμα τοῦ πάππου μου.

— Ὄχι τοῦτο, ἀλλὰ τὸν ἀραβικὸν ἵππον σου.

— Ἔστω τὸν ἀραβικὸν ἵππον!

— Ἂς ἰδῶμεν λοιπόν! Ἰδοὺ ἀμέσως, ἂς ἐξετάσωμεν τὶ συμβαίνει ἐκεῖ εἰς τὴν μικρὰν ἐκείνην καλύβην, ἢ κυψέλην, ἂν θέλῃς, ὅπου ὡς μέλισσαι περιβομβοῦσι καὶ εἰσέρχονται καὶ ἐξέρχονται τόσοι ἄνθρωποι. Βλέπω καὶ σημαία κυματεῖ δεδεμένη ἐπὶ δένδρου ἐμπρὸς τῆς θύρας. Ἂς ἰδῶμεν τὶ εἶναι.

— Ἂν τοιαύτην μ' ὑπόσχεσαι διασκέδασιν, εἶπεν ὁ Λόρδος, εὐδαίμων ἐγώ! Νὰ εὐθυμήσωμεν εἰς τὸ οἰνοπωλεῖον τῆς Ἐλισαβεττῶνος, αὐτὸ μόνον ἔλειψε!

— Καλὴν θέλησιν καὶ καλὴν καρδίαν, ἀπεκρίθη εὐθύμως ὁ Δείξων, αὐτὴ εἶναι ἡ μέθοδός μου. Θὰ περιμείνωμεν ποῦ θὰ περιμείνωμεν· τί μᾶλλον ἐδῶ παρ' ἐκεῖ; Ἂν θέλῃς νὰ τηρήσω τὴν ὑπόσχεσίν μου, παραδόθητι εἰς τὴν ὁδηγίαν μου.

Οὕτως ἐπορεύθησαν πρὸς τὴν καλύβην, ἄθλιον, ξύλινον, ἑτοιμόῤῥοπον οἰκοδόμημα, εἰκοσιτεσσάρων ποδῶν μῆκος ἔχον καὶ πλάτος, καὶ ἀχυρῶνα μᾶλλον ἢ ἄλλο τι ὁμοιάζον. Ἐμπρὸς δ' αὐτοῦ ἀπήντησαν γέροντα, κρατοῦντα οἴνου φιάλην καὶ ποτήριον εἰς τὰς χεῖρας, ὅστις ἀποτεινόμενος πρὸς αὐτούς,

— Εἰσέλθετε, κύριοι, τοῖς ἐφώναξεν· εἰσέλθετε· ὑπάρχει

τόπος ἀκόμη. Ἀλλὰ πρὶν, σᾶς συμβουλεύω, πίετε μίαν, — δροσισθῆτε ὀλίγον· εἶναι Ἀρκανσὰς καθαρός! — διότι δὲν εἶναι ἀπίθανον καὶ ν' ἀργήσητε.

— Εὐχαριστοῦμεν, ἀπεκρίθη ὁ Δείξων· δὲν διψῶμεν πρὸς τὸ παρόν. Τοῦτο εἶναι ἀναμφιβόλως τὸ οἰνοπωλεῖον, τὸ ξενοδοχεῖον, ἢ πῶς τ' ὀνομάζετε; τῆς πόλεως. Ἀλλὰ δὲν μοὶ λέγεις, εἶναι καθ' ἡμέραν ἡ τόση συῤῥοή; Τρέχει ὁ κόσμος ὡς ἂν ἦτο ἐκεῖ κανὲν θέαμα, ὡς ἂν εἴχετε νὰ κρεμάσητέ τινα σήμερον.

— Σήμερον δὲν πιστεύω, ἀπεκρίθη ὁ γέρων· ἴσως τὸν κρεμάσωμεν αὔριον.

— Πῶς λέγεις, φίλε; ποῖον θὰ κρεμάσητε αὔριον;

— Αὐτὸν δὰ ὁποῦ δικάζομεν ἐδῶ μέσα.

— Ἐδῶ δικάζετε; εἰς τὸ καφφενεῖον δικάζετε; Περίεργον τοῦτο!

— Ἀπατᾶσθε κύριε. Τοῦτ' ὁποῦ βλέπετε δὲν εἶναι τὸ καφφενεῖον.

— Ἀλλά;

— Ἀλλὰ τὸ κακουργιοδικεῖον τῆς ἐπαρχίας.

— Τὸ κακουργιοδικεῖον τοῦτο τῆς ἐπαρχίας, ἀνέκραξε καγχάζων ὁ Λόρδος Φαβερτών. Ὦ ὁ θαυμάσιος ναὸς τῆς Θέμιδος!

— Φίλε Λόρδε, εἶπεν ὁ Δείξων, πρόσεχε, καὶ κινδυνεύει ὁ ἵππος σου.

— Καὶ εἰς τὸν ὑπόδικον τί ἔγκλημα ἀποδίδεται; ἠρώτησε περιέργως ὁ Λόρδος.

— Φόνος, κύριε, ἐκ προμελέτης. Ἀλλ' εἰσέλθετε ἂν θέλητε νὰ εὕρητε τόπον ἀκόμη.

— Τί λέγεις περὶ τῆς προσκλήσεως, Φαβερτών; ἠρώτησεν ὁ Δείξων.

— Σοὶ ὁμολογῶ ὅτι εἶμαι περίεργος νὰ ἰδῶ τὸ παράδοξον τοῦτο κακουργιοδικεῖον.

— Καλὸν σύμπτωμα, ἀγαπητέ. Ἂς εἰσέλθωμεν. Ἅμα βαρυνθῇς, εἰδοποίησόν με.

Ὅταν δ' εἰσῆλθον εἰς τὴν καλύβην, εὗρον αὐτὴν πλήρη, καὶ κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν διάφοροι προσπάθειαι ἐγένοντο ὅπως ἐπιβληθῇ τις σιωπὴ εἰς τὸν ὅμιλον ἐκεῖνον, τὸν ἀτάκτως λαλοῦντα, φωνάζοντα, θορυβοῦντα, κινούμενον. Μόλις δ' ἐφαίνετο ἀποκαθισταμένη σχετική τις ἡσυχία, καὶ ὁ δικαστὴς ἀναστάς, ἤρχισεν ἀποτείνων τὸν λόγον πρὸς τοὺς ἐνόρκους, ὅτε αἴφνης ἠκούσθη ἠχηρὰ καὶ ὀξεῖα τοῦ γέροντος ἡ φωνή, κράζουσα· « Πίετε κύριοι! δροσισθῆτε ὀλίγον, εἶναι Ἀρκανσὰς καθαρός. » Ἀλλὰ διάφοροι φωναί· « ψτ! ψτ! ἡ συνεδρίασις ἤρχισε! » τὸν διέκοψαν.

— Τόσον τὸ χειρότερον διὰ σᾶς ἔκραξεν ὁ γέρων. Θὰ περιμείνητε τὸν Ἀρκανσάς μου ἕως τὸ τέλος.

Καὶ ἀπέθεσε τὴν φιάλην του ὑπὸ τὸ γραφεῖον τοῦ δικαστοῦ, περὶ ὃ ἐκάθηντο οἱ δικηγόροι.

Ὅλον τὸ ἀκροατήριον ἀνεκάγχασε, καὶ ὁ Φαβερτὼν ὑπὲρ ὅλους.

— Θέλεις νὰ πηγαίνωμεν; τὸν ἐρώτησεν ὁ Δείξων.

— Ὢ! ἄφες, τί βιάζεσαι; εἶπεν ὁ Φαβερτών. Περιεργότερον δικαστήριον δὲν μ' ἔτυχε νὰ ἰδῶ.

Ἐν τούτοις δ' ὁ δικαστὴς ἐπανέλαβε τὴν δημηγορίαν του πρὸς τοὺς ἐνόρκους, τοὺς προσεκάλεσεν εἰς προσοχὴν καὶ εἰς ἀμεροληψίαν, καὶ τοὺς προέτρεψε ν' ἀποφασίσωσι κατὰ συνείδησιν, χωρὶς ν' ἀποβλέψωσιν εἰς μῖσος ἢ εἰς φιλίαν.

Ἐν ᾧ δ' ἔλεγεν ὄρθιος, μειράκιόν τι ἐκ τῆς ὁμηγύρεως, ἱστάμενον ὀπίσω τῆς καθέδρας του, ἔσυρεν αὐτὴν ἐλαφρῶς πρὸς ἑαυτὸ ὅταν ἔμεινε κενή, καὶ λαβὸν μαχαιρίδιον ἐκ τοῦ

κόλπου του, ἤργισε λίαν ἐμβριθῶς καὶ ἡσύχως νὰ πελεκᾷ ἓν τόρευμα κοσμοῦν τὸ δεξιὸν μέρος τοῦ ἐρείσματος αὐτῆς, διότι τὸ ἀντίστοιχον αὐτῆς ἔλλειπεν εἰς τὸ ἀριστερὸν, καὶ ἡ ἀσυμμετρία αὕτη ἐλύπει, ὡς φαίνεται, τοῦ νεανίου τὸ καλλιτεχνικὸν αἴσθημα.

Ὁ δὲ δικαστὴς, τελειώσας τὴν προσφώνησίν του, ἐστράφη νὰ καθήσῃ. Βλέπων δ' ὅτι ἡ καθέδρα ἦν εἰς χεῖρας τοῦ μειρακίου, ἀφ' οὗ περιέμεινεν ὀλίγας στιγμὰς, ἀποκαλύψας τὴν κεφαλὴν, καὶ χαιρετήσας αὐτό· « Κύριε, τῷ εἶπεν, ὅταν τελειώσητε . . .

Ἐρυθρίασε δ' ὁ νέος ὡς σεῦτλον καὶ ἀπέδωκε τὴν καθέδραν, ὁ δὲ γενικὸς γέλως κατεκάλυψε τὴν φωνὴν τοῦ εἰσαγγελέως, ἀρχίσαντος τὴν κατηγορίαν.

— Δείξων, εἶπεν ὁ Φαβερτὼν, σοι χρεωστῶ τὸν ἵππον μου.

Ἐκ τοῦ λόγου τοῦ εἰσαγγελέως ἐξήγετο, ὅτι ὁ Ἰάκωβος Πατλέϋ, κτηματίας ἐν Ἀρκανσὰς, κατηγορεῖτο ὡς δολοφονήσας τὸν Ναθαναὴλ Στεφενσῶνα.

Ὅλων τὰ βλέμματα ἐστράφησαν τότε πρὸς τὸν κατηγορούμενον. Ἡ καταβεβλημένη καὶ ἐκπεπληγμένη μορφὴ αὐτοῦ καίτοι ἐμπνέουσα οἶκτον, προδιέθεσεν ὅμως κατ' αὐτοῦ πάσας τὰς πεποιθήσεις, καὶ ἐκρίθη ὡς προφανὴς ἀπόδειξις τῆς τύψεως τοῦ συνειδότος.

Οἱ δὲ δύω ξένοι, μείναντες ἕως τότε, δὲν ἠθέλησαν ν' ἀναχωρήσωσιν εὐθὺς, πρὶν ἀκούσωσι καὶ τοὺς μάρτυρας, ἐλπίζοντες ὅτι ἴσως ἤθελον ἔχει δραματικόν τι, εἴτε τραγικὸν ἢ καὶ κωμικὸν, αἱ περιστάσεις τοῦ ἐγκλήματος.

Καὶ ὁ μὲν πρῶτος μάρτυς ἦν βουκόλος τῶν περικειμένων δασῶν. Ὡμολόγησε δ' ὅτι κατὰ τὴν πρώτην τοῦ μηνὸς, διερχόμενος ἡμίσειαν ἴσως ὥραν μετὰ μεσονύκτιον διὰ

τῆς θέσεως μεταξὺ τῆς Ἐλισαβεττῶνος καὶ τῆς ἐπαύλεως τοῦ Πατλέϋ, ἤκουσε μακρόθεν θόρυβον καὶ φωνάς, καὶ προσελθὼν εὗρε κατὰ γῆς νεκρόν τινα, θερμὸν ἔτι καὶ εἰς τὸ αἷμά του πλέοντα, ὃν ἀνεγνώρισεν ὡς τὸν Στεφενσῶνα· ὅτι δ' ἀμέσως ἔσπευσεν εἰς τὴν πόλιν νὰ εἰδοποιήσῃ τὸν ἀστυνόμον.

Μετ' αὐτὸν δ' ἐξετάσθη εἷς ἀστυνομικὸς φύλαξ, καὶ εἶπεν ὅτι ἅμα εἰδοποιηθεὶς ὁ ἀστυνόμος περὶ τοῦ συμβάντος, ἐνῷ ἐπορεύετο ὁ ἴδιος πρὸς τὸν τόπον τοῦ ἐγκλήματος, ἔπεμψέ τινας τῶν φυλάκων πρὸς ἀνεύρεσιν τοῦ κακούργου· ὅτι δ' αὐτός, ὁ μάρτυς, μεθ' ἑνὸς τῶν συναδέλφων του εἶδον μακρόθεν ἄνθρωπόν τινα βαδίζοντα εἰς τὸ δάσος, πλησίον τοῦ μέρους ὅπου ἔκειτο ὁ νεκρός, καὶ τὸν κατεδίωξαν· ὁ ἄνθρωπος ὅμως οὗτος ἐπροσπάθησε πρῶτον νὰ κρυβῇ καὶ ἔπειτα νὰ φύγῃ. Ἀλλ' ὅτι φθάσαντες, συνέλαβον τὸν κατηγορούμενον, καὶ τὸν ἀπήγαγον εἰς τὴν ἀστυνομίαν.

Καὶ ὁ ἄλλος φύλαξ ἀκουσθεὶς ἐπεκύρωσε τὰ αὐτά.

Ὁ δ' ἀστυνόμος κατέθεσεν ὅτι ὁ νεκρός, ὅτε αὐτὸς τὸν εἶδεν, ἦν ἀκόμη θερμός, ἀλλ' εἶχεν ἐκπνεύσει· ὅτι εἶχεν εἰς τὸ πλευρόν του βαθεῖαν πληγὴν τριγωνικήν· ὅτι εἰς τὸ βαλάντιόν του εἶχε δύω δίστηλα, εἰς δὲ τὴν ζώνην του κενὴν θήκην ἐγχειριδίου, κεκοσμημένην δι' ἀργυρῶν ἐλασμάτων, καὶ ἔχουσαν τριγωνικὴν τὴν ὀπήν.

Ὡς πρὸς τὸν κατηγορούμενον δ' ἀνέφερεν ὅτι ὅταν παρουσιάσθη εἰς τὴν ἀστυνομίαν, ἦν λίαν τεθορυβημένος· ὅτι αἱ χεῖρες καὶ ὁ χιτὼν αὐτοῦ εἶχον κηλίδας αἵματος, καὶ ὅτι ὑπὸ τὸν ἐπενδύτην του εὑρέθη κεκρυμμένον ἐγχειρίδιον, ἔχον τὴν λαβὴν ἀργυρᾶν, καθημαγμένον δ' ἕως τοῦ ἡμίσεως μήκους τῆς λεπίδος, ὅτι τὸ αἷμα ἦν ἔτι νωπὸν ἐπ' αὐτοῦ, καὶ ὅτι ἡ λεπίς, τριγωνικὴ οὖσα, ἐνηρμόζετο ἐντελῶς

εἰς τὴν θήκην, καὶ προσέτι εἰς τὴν πληγὴν τοῦ νεκροῦ. (Ἡ θήκη καὶ τὸ ἐγχειρίδιον παρουσιάσθησαν εἰς τοὺς ἐνόρκους ὡς πειστήρια).

Κτηνοτρόφος τις ἐκ τῶν περιοίκων ἐμαρτύρησεν ὅτι συνεχῶς ὁ φονευθεὶς Στεφενσὼν παρηνόχλει καὶ ἠδίκει τὸν κατηγορούμενον, καὶ ὅτι ἤκουσέ ποτε τοῦτον λέγοντα πρὸς τὸν Στεφενσῶνα: «Νὰ ἰδῇς! Δὲν θὰ σὲ κρεμάσῃ τὸ κακουργιοδικεῖον τοῦ Ἀρκανσάς. Ὑπὸ τὰς χεῖράς μου θ' ἀποθάνῃς!»

Οἱ μάρτυρες τῆς ὑπερασπίσεως δὲν εἶπον τίποτε ἄξιον λόγου. Εἷς ἐξ αὐτῶν κατέθεσεν ὅτι ὁ Πατλέϋ κατὰ τὴν νύκτα τῆς πρώτης τοῦ μηνὸς εἶχε μείνει ἐξώρας εἰς τὸ καφφενεῖον τῆς πόλεως, ὅπου ἦτον καὶ ὁ Στεφενσών.

Ἐρωτηθεὶς ἂν συνωμίλησαν οἱ δύω, ἀπεκρίθη ὅτι ναί, καὶ ὅτι ὁ Στεφενσὼν κατὰ τὴν συνήθειάν του εἶπεν εἰς τὸν ἄλλον αὐθάδεις τινὰς λόγους.

Ἐρωτηθεὶς τίς ἀνεχώρησε πρῶτος, ἀπεκρίθη—ὁ Στεφενσών·—Ἂν ὁ Πατλέϋ ἤργησε ν' ἀναχωρήσῃ μετ' αὐτόν, ἀπεκρίθη—ὄχι.—Ἂν ἀνεχώρησε πρὸ τοῦ μεσονυκτίου ἢ μετὰ τὸ μεσονύκτιον, ἀπεκρίθη ὅτι, ὡς *νομίζει*, μετά.

Ἄλλοι μάρτυρες εἶπον ὅτι ἠγέρθη ἅμα ἤκουσε μεσονύκτιον εἰς τῆς πόλεως τ' ὡρολόγιον.

Τέλος τρεῖς ἢ τέσσαρες κατέθεσαν ὅτι ἐγνώρισαν τὸν κατηγορούμενον πάντοτε καὶ εἰς ὅλας τὰς σχέσεις του εἰρηνικὸν καὶ πρᾷον.

Μετὰ τοὺς μάρτυρας λαβὼν τὸν λόγον ὁ εἰσαγγελεύς, εἶπεν εἰς τοὺς ἐνόρκους μετὰ τόνου ἐμφαντικοῦ, μετὰ ῥητορείας πομπώδους καὶ κοινοὺς τόπους σωρεύων, ὅτι ἡ ὑπηρεσία του καθίσταται σήμερον δυστυχῶς εὔκολος· ὅτι τὰ *πράγματα λόγων οὐ χρήζει*· ὅτι ἵν' ἀποδείξῃ τὴν ἐνοχὴν

τοῦ κατηγορουμένου τῷ ἤρκει νὰ ἐπαναλάβῃ τὰς καταθέσεις τῶν μαρτύρων οὐ μόνον τῆς κατηγορίας, ἀλλὰ καὶ αὐτῆς τῆς ὑπερασπίσεως· ὅτι ἦν περιττὸν νὰ ὑποδείξῃ τίνα ποινὴν ἀπαιτεῖ ἔτι ἀχνίζον καὶ βοῶν ἐκ τοῦ τάφου τὸ αἷμα τοῦ ἀθώου, χυθὲν ὑπὸ χειρῶν μιαιφόνων· ὅτι τὸ αἷμα ζητεῖ αἷμα, ὁ φόνος φόνον. Οὕτως ἐξιλεοῦται ἡ κοινωνία!

Ὁ δὲ δικηγόρος τοῦ κατηγορουμένου περιωρίσθη εἰς γενικότητας, ἐπανέλαβε τὰς μαρτυρίας ὑπὲρ τοῦ χαρακτῆρος τοῦ πελάτου του, ἠθέλησε νὰ ἐξηγήσῃ ὅλας τὰς περιστάσεις τοῦ φόνου διὰ συμπτώσεων· εἶπεν ὅτι ὁ Πατλέϋ κατὰ τύχην διέβαινε διὰ τοῦ τόπου ὅπου τὸ ἔγκλημα ἔγινεν· ὅτι *κατὰ τύχην* εὗρε τὴν μάχαιραν· ὅτι ἡ καθημαγμένη μάχαιρα ᾑμάτωσε *κατὰ τύχην* τὸν χιτῶνά του· καὶ τόσα *κατὰ τύχην* εἶπεν, ὥστε ᾐσθάνθη ὁ ἴδιος τὴν ἀνάγκην τοῦ νὰ ἐπικαλεσθῇ τῶν δικαστῶν οὐχὶ τόσον τὴν δικαιοσύνην, ὅσον τὴν εὐσπλαγχνίαν, εἰς ἣν ὁ εἰσαγγελεὺς εἶχε κηρύξει τὸν κατηγορούμενον οὐδὲν δικαίωμα ἔχοντα.

Ἀναστὰς δ' ὁ πρόεδρος ἔπειτα, ἀνεκεφαλαίωσε τὴν κατηγορίαν καὶ τὴν ὑπεράσπισιν, ἔθεσεν εἰς τοὺς ἐνόρκους τὰ δύω ζητήματα, ά. ἂν ὁ κατηγορούμενος ἦν ἔνοχος φόνου· β΄. ἂν ὑπῆρχον ἐλαφρυντικαὶ περιστάσεις, καὶ προσεκάλεσεν αὐτοὺς νὰ ἐκτελέσωσι τὸ καθῆκόν των, ὅσον δεινὸν καὶ ἂν ᾖ, κατ' αὐστηρὰν δικαιοσύνην καὶ κατὰ πεποίθησιν. Τοῖς ἐνεθύμισε δέ, ὅτι ἥτις δήποτε καὶ ἂν ἦν ἡ ἀπόφασίς των, ὤφειλε νὰ ᾖ *ὁμόψηφος* ὅπως ἰσχύῃ.

Β.

Ἐν τῷ ἅμα δ' οἱ ἔνορκοι ἠγέρθησαν ἵνα μεταβῶσιν εἰς παρακειμένην τινὰ καλύβην ἀχυροσκεπῆ, καὶ συγχρόνως

ὡς εἷς ἄνθρωπος ἠγέρθη ὅλον τὸ ἀκροατήριον, καὶ ὁ θόρυβος ἤρχισε πάλιν καταπληκτικώτερος ἢ πρίν, καὶ ὑπεράνω τοῦ θορύβου ἤχει ἡ φωνὴ τοῦ γέροντος οἰνοπώλου κράζοντος.

— Πίετε, κύριοι! Δροσισθῆτε ὀλίγον, εἶναι Ἀρκανσὰς καθαρός. Πίετε, κύριε δικαστὰ νὰ δροσισθῆτε· ἱδρώσατε ἀκούων.

Ταύτην δὲ τὴν φορὰν ἡ πρόσκλησίς του δὲν ὑπῆρξε ματαία· διότι ὁ δικαστὴς πρῶτος, καὶ μετ' αὐτὸν πάντες οἱ παρεστῶτες, μὴ ἐξαιρουμένων οὐδ' αὐτῶν τῶν Ἄγγλων μας, ἐκένωσαν τὸ ποτήριον ἀλληλοδιαδόχως καὶ ἐπλήρωσαν τὸν φόρον των εἰς τὸν γέροντα.

— Σοὶ ὁμολογῶ, φίλε Δείξων, ὅτι ἡ δίκη αὕτη πολὺ μὲ διεσκέδασεν, εἶπεν ὁ Φαβερτών. Ὅταν ἐπανέλθω εἰς τὸ Λονδῖνον, θὰ τὴν διηγηθῶ εἰς τὸν καγγελάριον τοῦ Ζατρικίου, καὶ θὰ σοὶ δώσω τὸν ἀραβικὸν ἵππον. Ἀλλὰ τώρα νομίζω καλὸν ν' ἀναχωρήσωμεν πλέον. Εἶναι περιττὸν νὰ περιμείνωμεν τὴν ἀπόφασιν. Αὐτὴ δὲν εἶναι ἀμφίβολος· καὶ δὲν πιστεύω νὰ διαλογίζησαι νὰ μοὶ προμηθεύσῃς καὶ τὴν διασκέδασιν τοῦ νὰ ἰδῶ πῶς θὰ κρεμάσουν τὸν κακοῦργον τοῦτον Πατλέϋ.

— Τοῦτο μὲν ὄχι, εἶπεν ὁ Δείξων, ἂν καὶ διὰ τὴν διασκέδασιν θὰ σ ἐζήλευον, φίλε Φαβερτὼν, πολλαὶ κυρίαι τοῦ Οὐεστένδ· ἀλλ' οὔτε πάλιν θέλω νὰ κλέψω τὸν ἵππον σου. Ἡ ἀπόφασις δὲν εἶναι δυνατὸν ν' ἀργήσῃ· ἡ δίκη εἶναι σαφής. Σὲ προτρέπω λοιπόν· ἂς τὴν περιμείνωμεν ὀλίγας στιγμάς. Ἄλλως τε τί θέλεις ἄλλο νὰ κάμωμεν ὡς τοῦ ἀτμοκινήτου τὴν ὥραν;

— Ἂς περιμείνωμεν λοιπόν.

Καὶ μετὰ τὴν ἀπόφασιν ταύτην ἤρχισαν οἱ δύω φίλοι νὰ συνδιαλέγωνται, ἄλλοτε ἀνακεφαλαιοῦντες τὰ συμβάντα

των ἀφ' ὅτου δὲν ἀπηντήθησαν, ἄλλοτε σχολιάζοντες εὐθύμως τὴν σκηνὴν ἣν εἶχον πρὸ ὀφθαλμῶν, καὶ ἥτις ἀδιακόπως τοῖς παρίστα νέας ἀφορμὰς γέλωτος.

Ἀλλ' ἐν τούτοις ἡ συνεδρίασις παρετείνετο.

Μετὰ μιᾶς ὥρας συνδιάλεξιν ἀνῆψαν τὰ σιγάρα των καὶ ἤρχισαν νὰ καπνίζωσι, σιωπηλῶς περιμένοντες. Μετ' ἄλλην δ' ἡμίσειαν ὥραν, πρῶτος ὁ Φαβερτὼν ἔλαβε τὸν λόγον.

— Ἠξεύρεις, Δείξων, ὅτι οἱ κακουργιοδίκαι σου εἶναι θαυμάσιοι; Θὰ εἶναι ἀστεῖον ἂν σκέπτωνται νὰ εἰποῦν ἢ μὴ τὸ *Ναὶ* εἰς ὑπόθεσιν καθ' ἣν οὐδὲ αὐτὸς ὁ δικηγόρος τοῦ κατηγορουμένου ἐτόλμησε σχεδὸν νὰ εἴπῃ τὸ *Ὄχι*.

— Εἶμὶ βέβαιος ὅτι μανθάνουν τώρα γράμματα διὰ νὰ γράψωσι τὴν ἐτημηγορίαν των.

— Εἶμὶ βέβαιος ὅτι σκεπτόμενοι ἀπεκοιμήθησαν. Ὅμως ἔστω, τοῦτο κεντᾷ τὴν περιέργειάν μου. Θέλω νὰ μείνω.

Καὶ σύρας δύω ἐφημερίδας ἐκ τοῦ κόλπου του, ἔδοσε τὴν μίαν εἰς τὸν Δείξωνα, καὶ ἤρχισε ν' ἀναγινώσκῃ τὴν ἄλλην.

Μετὰ μίαν δ' ἔτι ὥραν, ἀφ' οὗ ἀνέγνω καὶ τὴν τελευταίαν λέξιν τῆς τελευταίας σελίδος,

— Ἠξεύρεις, εἶπε γελῶν πρὸς τὸν σύντροφόν του, ὅτι διασκεδάζομεν κατὰ παράδοξον τρόπον; Ἀπὸ πρωΐας δὲν ἔφαγον τίποτε. Ἡ πεῖνα μοὶ σπαράττει τὰ ἐντόσθια· καὶ οἱ κύριοι κακουργιοδίκαι σου πέπεισμαι ὅτι ἂν δὲν ἀπέθανον ἀπόπληκτοι εἰς τὸν ἀχυρῶνά των, ἀνεχώρησαν πρὸ πολλοῦ εἰς τὰς οἰκίας των, καὶ μᾶς περιγελοῦν ὅτι τοὺς περιμένομεν. Εἶμὶ περιεργότατος νὰ μάθω τὶ ἠμπορεῖ νὰ τοὺς κρατῇ τρεῖς ὥρας ἤδη εἰς σύσκεψιν. Ἀλλὰ τοῦτο ὑπερβαίνει πᾶσαν ἀστειότητα πλέον. Πεινῶ, καὶ σὲ συμβουλεύω ν' ἀναχωρήσωμεν.

— Ἂς πηγαίνωμεν λοιπὸν, εἶπεν ὁ Δείξων.

Ἀλλὰ κατὰ τὴν αὐτὴν στιγμὴν ἔγινε θόρυβος περὶ τὴν θύραν. Οἱ ἔνορκοι ἐπέστρεφον εἰς τὴν αἴθουσαν τῶν συνεδριάσεων, καὶ οἱ δύο ξένοι ἔμειναν, ἐννοεῖται, ἀκίνητοι εἰς τὴν θέσιν των.

Οἱ ἔνορκοι ἐκάθησαν σοβαρῶς εἰς τὰς ἕδρας των· ὁ δὲ πρόεδρος αὐτῶν ἀναστὰς,

— Κύριε δικαστὰ, εἶπεν, ἡ ἐτυμηγορία τῶν ἐνόρκων πρέπει νὰ εἶναι ἡ ἔκφρασις τῆς ὁμοφώνου των ἀποφάσεως. Ἀλλὰ,

« Σκεφθέντες ὅτι πρὸ τριῶν ὡρῶν σκεπτόμεθα ἤδη,

« Θεωρήσαντες ὅτι ἔφθασε καὶ παρῆλθεν ἤδη ἡ ὥρα καθ' ἣν καὶ ἡ Ὑμετέρα Ἐντιμότης, κύριε δικαστὰ, καὶ οἱ ἔντιμοι οὗτοι ἀκροαταὶ γευματίζουσι,

« Μὴ θέλοντες νὰ καταχρασθῶμεν καὶ τῆς ὑμετέρας καὶ τῆς ἐδικῆς των ὑπομονῆς,

« Ἀπεφασίσαμεν νὰ σᾶς ἀναγγείλωμεν καὶ σᾶς ἀναγγέλλομεν, ὅτι οἱ κύριοι ἔνορκοι . . . διαφωνοῦσι περὶ τῆς ἐνοχῆς τοῦ κατηγορουμένου, καὶ πᾶσα προσπάθεια πρὸς ἀπαρτισμὸν τῆς ὁμοφωνίας ἀπέβη ματαία.

Τὴν παράδοξον ταύτην ἐτυμηγορίαν ἐδέχθησαν βλασφημίαι καὶ συριγμοὶ ἐξ ὅλων τῶν γωνιῶν τοῦ κακουργιοδικείου.

— Κύριοι ἔνορκοι, εἶπεν ὁ δικαστὴς, ἐπιβαλὼν σιωπὴν εἰς τὸν ὀργιζόμενον ὄχλον·

« Θεωρῶν ὅτι τὸ δημόσιον συμφέρον πρέπει νὰ προτιμᾶται τοῦ ἰδιωτικοῦ,

« Ὅτι εἰς οὐδεμίαν σωματικὴν ἀδυναμίαν πρέπει νὰ θυσιάζῃ ὁ δικαστὴς τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ ἱεροῦ καθήκοντος,

« Ὅτι τέλος, ὅστις ἐκ τῶν ἀκροατῶν πεινᾷ, ἔχει τὸ ἐλεύθερον νὰ ὑπάγῃ νὰ φάγῃ,

«Δι' ὅλα ταῦτα σᾶς προσκαλῶ νὰ ἐπανέλθητε εἰς τὸ δωμάτιον τῶν διασκέψεων, καὶ νὰ ἐπαναλάβητε τὰς συζητήσεις σας.

Οἱ ἔνορκοι ἀπεσύρθησαν πάλιν.

— Τί λέγεις περὶ αὐτῶν, Φαβερτών; ἠρώτησεν ὁ Δείξων.

— Λέγω ὅτι εἶναι ἔνορκοι πρωτότυποι εἰς τὸ εἶδος των. Ἤξιζε νὰ πλεύσω μύρια μίλια καὶ νὰ ἔλθω νὰ τοὺς ἰδῶ.

— Πηγαίνομεν;

— Παντάπασι· θὰ μείνω ὡς νὰ ἐξέλθωσι. Δὲν ἤκουσας; διαφωνοῦν! Θαυμασιώτερον πρᾶγμα ποτὲ δὲν μοὶ ἔτυχε! Καὶ δέκα ἡμέρας ἂν μείνω ἐδῶ, θέλω νὰ μάθω οἱ ἐγκέφαλοι αὐτοὶ τοῦ Ἀρκανσὰς ποίας ἐνστάσεις ἐδυνήθησαν νὰ εὕρωσιν, ὥστε νὰ διαφωνήσωσιν εἰς τοιαύτην ὑπόθεσιν.

— Καὶ δὲν πεινᾷς;

— Ὢ! ναί· ὁμολογῶ ὅτι ἐπείνασα. Ἀλλ' ὁ γέρων μας ἆρά γε; . . .

Λαβὼν λοιπὸν ὁ γέρων τὰς παραγγελίας τοῦ Δείξωνος, ἔσπευσεν ἔξω, καὶ μετ' ὀλίγον ἐπανῆλθε φέρων δύω ῥοστβείφια κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον ὠμὰ, καὶ εἰς τὴν γωνίαν τῆς τραπέζης ἣν ἀφῆκαν ἐπ' ὀλίγον οἱ δικηγόροι κενὴν, ἔστρωσε τὸ γεῦμα τῶν φίλων μας.

Διήρκεσε δὲ τὸ γεῦμα, βοηθείᾳ καὶ τοῦ *καθαροῦ Ἀρκανσὰς*, ἱκανὴν ὥραν· μετὰ ταῦτα δὲ τὰ σιγάρα ἄλλην τόσην· μεθ' ὃ οἱ δύω Ἄγγλοι ἀνέγνωσαν ἀνὰ μίαν ἔτι ἐφημερίδα, ἀλλ' οἱ ἔνορκοι δὲν ἐπέστρεφον. Κατόπιν προτάσει τοῦ Δείξωνος, ἐξῆλθον ὀλίγον τοῦ δικαστηρίου εἰς τὸν καθαρὸν ἀέρα, καὶ μετ' ἐκπλήξεώς των εἶδον ὅτι ὁ ἥλιος ἐπλησίαζεν εἰς τὴν δύσιν του.

— Τὸ ἀτμοκίνητον μετ' ὀλίγον ἀναχωρεῖ, εἶπεν ὁ Δείξων. Τί κάμνομεν; πρέπει νὰ λάβωμεν τὰς θέσεις μας.

— Τὸ κατ' ἐμὲ, φίλε Δείξων, ἀπεκρίθη ὁ Φαβερτὼν, θὰ μείνω. Δὲν θέλω νὰ μὲ νικήσουν αὐτοὶ οἱ 'Αρκανσάς. Ἂν δὲν μάθω τὴν λύσιν τοῦ δικαστικοῦ τούτου δράματος, θὰ μοὶ βαρύνει ὡς ἐφιάλτης δι' ὅλης μου τῆς ζωῆς. Ἔπειτα ἰδοὺ τὸ πρῶτον περίεργον πρᾶγμα ὁποῦ ἀπήντησα ἀφ' ὅτου ἐξέπλευσα τοῦ Λονδίνου. Πῶς θέλεις νὰ τὸ ἀφήσω;

Περιῆλθον λοιπὸν ἔτι καιρόν τινα εἰς τὸ δάσος καὶ εἰς τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ Οὐΐτου, ἐφ' οὗ εἶδον ἀποπλέον τὸ ἀτμοκίνητον, καὶ μόνον ὅτε ὁ ἥλιος ἔδυσεν ἐντελῶς, καὶ ἐπῆλθεν ἡ νὺξ, παρετήρησαν δὲ καί τινα κίνησιν εἰς τὸ δικαστήριον, ἐπέστρεψαν πρὸς αὐτὸ, καὶ τόπον εὗρον εὐκόλως, διότι ἡ ἀργοπορία εἶχε πῶς ἀραιώσει τὴν ὁμήγυριν.

Κατ' αὐτὴν τὴν στιγμὴν εἶχον ἐπανέλθει οἱ ἔνορκοι.

— Κύριε δικαστὰ, εἶπεν ὁ πρόεδρος αὐτῶν, χαιρετῶν,

« Σκεφθέντες ὅτι ἔφθασεν, ἢ κἂν πλησιάζει ἡ ὥρα καθ' ἣν καὶ Ὑμεῖς καὶ τὸ ἔντιμον ἀκροατήριον συνηθίζετε νὰ νυστάζητε ἂν ὄχι καὶ νὰ κοιμᾶσθε,

« Μὴ θέλοντες νὰ καταχρασθῶμεν καὶ αὖθις περαιτέρω τῆς ὑπομονῆς ὑμῶν,

« 'Απεφασίσαμεν νὰ σᾶς ἀναγγείλωμεν καὶ σᾶς ἀναγγέλλομεν, ὅτι οἱ κύριοι ἔνορκοι διαφωνοῦσιν εἰσέτι, καὶ οὐδεμία ἐλπὶς ὑπάρχει ὅπως συμβιβασθῶσι.

— Κύριοι ἔνορκοι, ἀπήντησεν ὁ δικαστὴς ἀποδίδων τὸν χαιρετισμὸν εἰς τὸν πρόεδρον ἐν μέσῳ τῶν συριγμῶν καὶ τῶν ποδοκρουστιῶν τοῦ ἀκροατηρίου· Θεωρῶν ὅτι τὸ δημόσιον πρέπει νὰ προτιμᾶται τοῦ ἰδιωτικοῦ συμφέροντος,

« Ὅτι εἰς οὐδεμίαν ἀδυναμίαν πρέπει νὰ θυσιάζῃ ὁ δικαστὴς τὸ ἱερόν του καθῆκον,

« Ὅτι ὅστις τῶν κυρίων ἀκροατῶν νυστάζει, δύναται ν' ἀπέλθῃ νὰ κοιμηθῇ,

« Διὰ ταῦτα σᾶς προσκαλῶ νὰ ἐπανέλθητε εἰς τὸ δωμάτιον τῶν διασκέψεων μέχρις οὗ συμφωνήσητε.

— Εὖγε! εὖγε! ἀνέκραξε διὰ μιᾶς ὁ Φαβερτών, κυριευθεὶς ὑπὸ αἰφνιδίου ἐνθουσιασμοῦ, καὶ χειροκροτῶν μεθ' ὅλης τῆς δυνάμεώς του. Εἰς τὴν ἐπευφήμησιν δὲ ταύτην ἀνταπεκρίθη πᾶν τὸ ἀκροατήριον, ἐκλαβὸν αὐτὴν ὡς ἔκφρασιν εὐχαριστήσεως διότι ὁ δικαστὴς ἐβίαζεν οὕτως εἰπεῖν τοὺς ἐνόρκους νὰ κηρυχθῶσι κατὰ τοῦ ἐνόχου.

— Δείξων, ἐξηκολούθησεν ὁ Φαβερτών, ἂν ἤθελον νὰ εἶμαι δίκαιος, ἔπρεπε νὰ σοὶ χαρίσω ὅλον τὸν σταῦλόν μου!

Ἔπειτα δὲ, ἐξελθόντες ἀμφότεροι τῆς πνιγηρᾶς ἀτμοσφαίρας τῆς καλύβης, ἡπλώθησαν εἰς τὴν ῥίζαν δένδρου ἄντικρυ τῆς εἰσόδου, ἐκαλύφθησαν ὑπὸ τοὺς μανδύας των, καὶ φιλοδωρήσαντες δέ τινα νομίσματα τὸν γέροντα ξενοδόχον, τῷ παρήγγειλαν, ἂν κοιμῶνται, νὰ τοὺς ἐξυπνήσῃ ἅμα ἤθελον ἐπανέλθει οἱ ἔνορκοι εἰς τὸ δικαστήριον, — καὶ ἀπεκοιμήθησαν.

Ὅτε δ' ὁ γέρων τοὺς ἐξύπνησεν, ἡ αὐγὴ ὑπέφωσκεν ἤδη. Ἔκθαμβοι ἔτριψαν καὶ οἱ δύω τοὺς ὀφθαλμούς, καὶ ἔτρεξαν πρὸς τὸ δικαστήριον. Δύω λύχνοι ἐξηντλημένοι ἐψυχομάχουν ἐδῶ εἰς τὰ δύω πέρατα τῆς καλύβης, καὶ ἐπάλαιον τελευταίαν πάλην πρὸς τὸ ἐκνικῶν φῶς τῆς ἀνατολῆς. Ὁ δικαστὴς ἐκάθητο εἰς τὴν ἕδραν του· στηρίξας δὲ τοὺς δύω του βραχίονας, ἔῤῥεγχε στεντόριον. Τὸ ἀκροατήριον ἦν σχεδὸν κενόν. Τινὲς δὲ, οἱ μᾶλλον εὔρωστοι καὶ ἐπίμονοι, ἀνεκάθηντο εἰς τὰς γωνίας καὶ παρὰ τοὺς τοίχους, καὶ ἐκοιμῶντο ὡς ὑπὸ μανδραγόραν· οἱ δὲ λοιποὶ, πρὸ τοῦ μεσονυκτίου ἤδη ἀπαυδήσαντες νὰ περιμένωσι τὸ τέλος τῆς δίκης, εἶχον ἀπέλθει εἰς τὰς οἰκίας των. Ἀλλὰ πολλοὶ ἐξ αὐτῶν, ἐξυπνήσαντες μετὰ τοῦ φωτὸς τῆς ἡμέρας, καὶ

βλέποντες τὴν σημαίαν κυματοῦσαν εἰσέτι ἐπὶ τοῦ δένδρου, ὅπερ ἐδήλου ὅτι διήρκει ἡ δίκη, ἤρχισαν νὰ ἐπιστρέφωσι καὶ νὰ πληρῶσι πάλιν τὴν αἴθουσαν.

Τοιαύτη ἦν ἡ ὄψις αὐτῆς ὅταν εἰσῆλθον οἱ δύω Ἄγγλοι. Ἀλλὰ μετ' αὐτῶν εἰσῆλθε καὶ ὁ γέρων, ὅστις, ἵνα τοὺς εὐχαριστήσῃ, ἠθέλησε νὰ τοὺς εἰδοποιήσῃ πρώτους, καὶ διὰ φωνῆς ἱκανῆς νὰ ἐξυπνήσῃ τὸν Ἐνδυμίωνα, ἀνέκραξε: «Κύριοι, ἰδοὺ οἱ ἔνορκοι!»

Τότε ὁ δικαστὴς καὶ οἱ ἀκροαταὶ ἀνεπήδησαν καὶ ἀπέσεισαν τὸν βαρὺν ὕπνον, ἠνεώχθη δ' ἡ θύρα, καὶ εἰσῆλθον οἱ δώδεκα ἔνορκοι. Τὸ θέαμα ἦν περίεργον! Ὡμοίαζον δώδεκα φαντάσματα, ἢ δώδεκα αὐτόματα ἄψυχα, κινούμενα διὰ μεταλλίνων τροχῶν. Ἐπροχώρουν βραδέως καὶ κατ' εὐθεῖαν, ὡς νυκτοβάται τινές· οἱ ὀφθαλμοί των ἦσαν ἰσχυρῶς τεταμένοι, καὶ πεφλογισμένος τοὺς περιελάμβανε κύκλος· ὅλη των δὲ ἡ μορφὴ ἐνέφαινε κρατερὸν ἀγῶνα μεταξὺ τοῦ *ἱεροῦ καθήκοντος*, ὡς ἔλεγεν ὁ δικαστής, καὶ τοῦ *νυσταγμοῦ* καὶ τῆς *πείνης*, ὡς ἔλεγεν ὁ πρόεδρος. Καὶ παρ' οἷς μὲν ἡ συναίσθησις τοῦ καθήκοντος ὑπερίσχυεν, ἐπεφαίνετό τις πυρετώδης ἐρεθισμός, παρ' οἷς δ' ὁ ὕπνος, παραλυτική τις χαύνωσις εἰς ὅλους τοῦ προσώπου τοὺς χαρακτῆρας.

Ἀφ' οὗ δὲ τέλος οἱ ἔνορκοι ἔφθασαν ἐν παρατάξει μέχρι τῆς ἕδρας των, ὁ πρόεδρος ἀποκαλύψας καὶ κλίνας τὴν κεφαλήν, τρίψας δὲ τοὺς ὀφθαλμούς του, καὶ καταστείλας αὐτοσχέδιον χάσμημα ἄρτι διαστέλλον τὰ χείλη του, εἶπε:

— Κηρύττω ἐντίμως καὶ εὐσυνειδότως, ὅτι εἰς τὴν ἐρώτησιν ἂν ὁ Ἰάκωβος Πατλέϋ εἶναι ἔνοχος φόνου ἐπὶ τοῦ Ναθαὴλ Στεφενσῶνος, ἡ ἐτυμηγορία τῶν ἐνόρκων εἶναι

— *Ὄχι!*

Κωφὸς βόμβος ἐκπλήξεως, κορυφωθεὶς μέχρις ἀλαλαγ-

μοῦ, περιεχύθη ἐντὸς τῆς αἰθούσης· ἀλλὰ τὸν ἐνίκησαν τέλος αἱ ζητωκραυγίαι τῶν συγγενῶν καὶ φίλων τοῦ ἀθωωθέντος, ὅστις κατὰ πρῶτον τότε ἤγειρε τὴν κεφαλὴν καὶ περιέφερε πέριξ ἐκπεπληγμένον τὸ βλέμμα, ὥς τις ἀνεγειρόμενος ἀπὸ καταθλιπτικοῦ ὄναρος, ἢ ἀνακύπτων ἀπὸ τῶν κυμάτων ὅπου ἐπνίγετο, καὶ δυσπιστῶν πρὸς τὴν ἀλήθειαν ἢ πρὸς τὴν ζωὴν πρὸς ἣν ἐπανέρχεται.

— Φίλε Δείξων, ἀνέκραξεν ὁ Φαβερτὼν, εἰς σὲ ὀφείλω ὅτι ἐπέζησα τὸ θέαμα τοῦτο· *Νὰ ἰδῇς τὴν Νεάπολιν*, λέγουσι οἱ Ἰταλοὶ, ἐγὼ δὲ λέγω, νὰ ἰδῇς τὸ κακουργιοδικεῖον τῶν Ἀρκανσὰς, *καὶ ἔπειτα ν' ἀποθάνῃς*. Συλλαμβάνουσι κακοῦργον ἐπ' αὐτοφώρῳ, σκέπτονται εἰκοσιτέσσαρας ὥρας, καὶ ἔπειτα τὸν κηρύττουσιν ἀθῶον! Ἤθελον νὰ ἤμην εἰς τῶν διασκέψεων τὸ δωμάτιον, καὶ νὰ ἤξευρον ποίους λόγους εὗρον οἱ ὑπερασπισταί του.

Ἀλλ' ὁ γέρων ξενοδόχος, ὅστις εἰς τὸ διάστημα τοῦτο εἶχε προσφέρει τὴν εὐπρόσδεκτον ὑπηρεσίαν τῆς φιάλης του εἰς τοὺς ἀποθνήσκοντας τοῦ νυσταγμοῦ καὶ τοῦ καμάτου ἐνόρκους, ἐπιστρέψας πλησίον τοῦ Λόρδου, οὗ αἱ φιλοδωρίαι τὸν εἶχον καταστήσει εὐγνωμονέστερον ἑαυτοῦ.

— Ἐγὼ νὰ σᾶς τὸ εἰπῶ, ἐψιθύρισε. Τὸ ἔμαθον τὴν στιγμὴν ταύτην παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ μου, ἑνὸς τῶν ἐνόρκων. Βλέπετε τὸν βραχύσωμον ἐκεῖνον μεταξὺ τῶν ἐνόρκων, ὅστις μόνος δὲν φαίνεται ἐνδίδων εἰς τοῦ ὕπνου τὴν δύναμιν; Ὀνομάζεται Βίλκινς.

— Χθὲς, ἅμα ἀπεσύρθησαν οἱ ἔνορκοι, « Πᾶσα διάσκεψις εἶναι περιττὴ ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης, τοῖς εἶπεν ὁ πρόεδρος. Μοὶ φαίνεται τόσον πρόδηλος, ὥστε, ἂν θέλητε, θέτω ἀμέσως εἰς ψηφοφορίαν ἂν εἶναι ὁ Πατλέϋ ἔνοχος φόνου, ναὶ ἢ ὄχι;

« Ἐπειδὴ δὲ κἀνεὶς δὲν ἀπήντησεν, τὸ ζήτημα ἐτέθη εἰς ψηφοφορίαν. Οἱ ἕνδεκα ἔνορκοι ἀπεκρίθησαν Ναί! Ὁ Βίλκινς, ἐρωτηθεὶς τελευταῖος, ἀπήντησεν Ὄχι!

« Οἱ ἔνορκοι κατ' ἀρχὰς ἐνόμισαν ὅτι παίζει. Τὸν ἠρώτησαν ἑπομένως καὶ αὖθις, ἀλλ' ὁ Βίλκινς ἀπήντησε πάλιν Ὄχι!

« Ὁ πρόεδρος ἔλαβε τότε τὸν λόγον, καὶ ἐπανέλαβε τὰς ἀποδείξεις τῆς προφανοῦς ἐνοχῆς, ἀλλ' ὁ Βίλκινς ἐπέμεινεν εἰς τὴν ἄρνησίν του.

« Εἰς τὴν ὥραν τοῦ γεύματος, ἀπελπισθέντες οἱ ἔνορκοι νὰ τὸν πείσωσι, καὶ ὑπὸ τῆς πείνης οἰστρηλατούμενοι, ἔδωκαν τὴν πρώτην ἐκείνην ἐτυμηγορίαν των, μεθ' ἣν, ὡς ἠξεύρετε, ἀπεπέμφθησαν ὀπίσω εἰς νέαν διάσκεψιν. Μάτην ὁ πρόεδρος ἀνεκάλεσεν εἰς τὸν Βίλκινς τὸν ὅρκον τοῦ νὰ μὴ κρίνῃ κατὰ συμπάθειαν, ἀλλὰ κατὰ συνείδησιν, μάτην ἐξήντλησαν οἱ ἕνδεκα συνάδελφοί του ἀλληλοδιαδόχως πᾶσαν των τὴν ῥητορικήν· ὁ Βίλκινς τοὺς ἤκουε σιωπῶν καὶ προσεκτικῶς, καὶ ὅταν ἐπανελαμβάνετο ἡ ψηφοφορία, αἱ ἕνδεκα ψῆφοι ἦσαν Ναί, ἡ ἐδική του ἔμενεν Ὄχι!

« Ἰδόντες τὴν νύκτα ἐπελθοῦσαν, ἔδοσαν τὴν δευτέραν ἐτυμηγορίαν των, ἀλλ' ὁ δικαστὴς ἐνθυμεῖσθε ὅτι καὶ πάλιν τοὺς ἀπέπεμψε. Τοὺς λόγους, τοὺς εἶχον ἐντελῶς ἐξαντλήσει, καὶ ἤλπισαν νὰ καταβάλωσι τὴν ἐπιμονήν του Βίλκινς δι' ὑπομονῆς· ἀλλὰ μάτην. Ἡ πεῖνα ἐθέριζε τὰ ἐντόσθιά των, τὰ βλέφαρά των ἔφλεγεν ὕπνος· αὐτὸς ὁ Βίλκινς ἐφαίνετο πάσχων ἐπίσης δεινῶς ὡς οἱ ἄλλοι· ἀλλ' ὅτε ἀνὰ πᾶσαν ἡμίσειαν ὥραν ὁ πρόεδρος ἔθετε τὸ ζήτημα ἐκ νέου εἰς ψηφοφορίαν, ὁ Βίλκινς ἐψήφιζε πάντοτε Ὄχι!

« Τέλος μετὰ ἓξ ψηφοφορίας, εἷς τῶν ἐνόρκων, αἰσθανόμενος σπασμοὺς εἰς τὸν στόμαχον καὶ πόνους εἰς τὰ ὀστὰ

του, καὶ στοχασθεὶς ὅτι οὐδὲν ἐμπόδιζε ν' ἀποθάνωσιν ὅλοι ἐκεῖ, ὡς ὁ Παυσανίας εἰς τὸν ναὸν τῆς Σπάρτης, (Ὁ Γέρων, ὡς ἰσόβιος οἰνοπώλης τοῦ Κακουργιοδικείου, ἀκούων τῶν δικηγόρων οἵτινες, ὅταν ἐστεροῦντο προχείρων ἀποδείξεων, ἀνέτρεχον εἰς τὰς Ἀθήνας ἢ εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ, εἶχε περιάψει εἰς τὴν μνήμην του λωρία τινὰ ἱερᾶς καὶ ἐξωτερικῆς ἱστορίας), ἐρωτηθεὶς, ἐψήφισε μετὰ τοῦ Βίλκινς, *Ὄχι*.

Εἰς ἑκάστην δὲ τῶν ἑπομένων ψηφοφοριῶν ἀνὰ μία ἀρετὴ ἐκλονίζετο, ἀνὰ ἓν νέον *Ὄχι!* ἔπιπτεν εἰς τὴν κάλπην, μέχρις οὗ τέλος καὶ αὐτὸς ὁ πρόεδρος προσέθηκε τὸ ἐδικόν του, προτιμῶν ν' ἀφήσῃ ἀτιμώρητον ἕνα ἔνοχον, παρὰ νὰ φονεύσῃ ἕνδεκα ἀθώους, καὶ ἑαυτοῦ συμπεριλαμβανομένου.

— Ὢ! ἀνέκραξεν ὁ Φαβερτών. Τοῦτο ἐπιστέφει τὴν ἱστορίαν. Ἤκουσας Δείξων;

— Πρέπει νὰ γνωρίσωμεν τὸν ἄνθρωπον τοῦτον, ἀπεκρίθη ὁ Δείξων. Ἐλθὲ, Φαβερτών.

Καὶ ἀμφότεροι ἤρχισαν νὰ διασχίζωσι τὸν λαὸν, ἤδη θορυβωδῶς ἐξερχόμενον. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ μὲν συρροὴ ἦν μεγάλη, ἡ δὲ θύρα μικρὰ, καὶ οἱ ἔνορκοι εἶχον ἐξέλθει πρῶτοι, ἀπώλεσαν ἐντὸς τοῦ πλήθους τὰ ἴχνη τοῦ Βίλκινς, καὶ μάτην τὸν ἐζήτησαν κατὰ πάσας τὰς διευθύνσεις. Ἐπιμένοντες ὅμως πάντοτε νὰ γνωρίσωσι τὸν παράδοξον τοῦτον καὶ πεισματώδη ἔνορκον, παρέλαβον ὡς ὁδηγὸν τὸν γέροντα, καὶ διηυθύνθησαν πρὸς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ. Πόσον ὅμως ἐξεπλάγησαν, οὐ μόνον αὐτοὶ, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ γέρων, εὑρόντες εἰς τὴν οἰκίαν αὐτὴν θύρας καὶ παράθυρα κεκλεισμένα, καὶ ἐπὶ τῆς θύρας χαρτίον, φέρον διὰ μεγάλων γραμμάτων: Η ΠΑΡΟΥΣΑ ΟΙΚΙΑ ΠΩΛΕΙΤΑΙ!

Ἐπειδὴ δὲ πᾶσά των ἔρευνα ὑπῆρξε ματαία, οὐδ' ἤξευρέ τις νὰ τοῖς εἴπῃ ποῦ διηυθύνθη ὁ Βίλκινς ἐξελθὼν τοῦ δι-

καστηρίου, κατ' ἐκείνην δὲ τὴν στιγμὴν ἀπέπλεε τὸ πρωϊνὸν ἀτμόπλουν ἀπὸ Ἐλισαβεττῶνος, ἀπεχαιρέτησαν τὸν πρόθυμον ὁδηγόν των καὶ τὴν πόλιν ἥτις ἰάτρευσε τοῦ Λόρδου τὴν σπλῆνα, καὶ ἐπιβάντες εἰς τὸ πλοῖον, ἀνεχώρησαν διὰ τὸ Τεξὰς, διατελοῦν ἔτι τότε ὑπὸ τὸ Μεξικόν.

Γ.

Τὰ ἀτμοκίνητα ταῦτα, τὰ διαπορευόμενα πολλοὺς τῶν ποταμῶν τῆς Ἀμερικῆς, εἰσὶ παραδόξου κατασκευῆς. Ἐξ αἰτίας τοῦ ἀβαθοῦς πυθμένος τῶν ποταμῶν, εἰσὶν ἀβαθῆ καὶ αὐτὰ, καὶ ἔχουσιν ἑπομένως ὀλίγην χωρητικότητα. Διὰ τοῦτο ὅλον μὲν τὸ ἐμβαδὸν τοῦ κύτους αὐτῶν ἐγκαταλείπεται εἰς τὰ ἐμπορεύματα τὰ δὲ δωμάτια τῶν ἐπιβατῶν κατεσκευάζονται ἐπὶ τοῦ καταστρώματος· καὶ τοῦ ποταμίου ῥεύματος ἡ ὁμαλότης καὶ τὸ ἀκύμαντον, ἐπιτρέπει νὰ ἐποικοδομῶνται ἀλλεπάλληλα εἰς ἱκανὸν ὕψος κατὰ τὴν πρῶραν καὶ πρύμνην, ὥστε ἕκαστον τῶν ἀτμοκινήτων φέρει δύω κομψοτάτας καὶ πολυορόφους πλευστὰς οἰκίας εἰς τὰ δύω αὐτοῦ ἄκρα.

Πρὸ ἱκανοῦ χρόνου ἔπλεον ἤδη, περιφερόμενοι ἐπὶ τοῦ καταστρώματος, καὶ ὁμιλοῦντες περὶ τοῦ περιέργου κακουργιοδικείου καὶ τοῦ παραδόξου ὁρκωτοῦ οἱ δύω ἡμῶν Ἄγγλοι, ὅτε ἀπὸ τῆς *οἰκίας* τῆς πρώρας εἶδον ἄνθρωπόν τινα προκύπτοντα, καὶ δειλὰ ῥίπτοντα βλέμματα πρὸς τὰς δύω ὄχθας τοῦ ποταμοῦ.

— Ὁ Βίλκινς, ἀνέκραξεν ὁ Φαβερτὼν, καὶ ὥρμησε πρὸς αὐτὸν, ἐν ᾧ ἐκεῖνος, ἀκούσας τ' ὄνομά του, ἔσπευσε νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν οἰκίαν.

— Κύριε Βίλκινς, εἶπεν ὁ Λόρδος Φαβερτὼν, ταπεινό-

τατος δοῦλός σας. Σᾶς ἐζήτησα εἰς ὅλας τὰς γωνίας τῆς Ἐλισαβεττῶνος, καὶ εἶμαι εὐδαίμων ὅτι τόσον ἀνελπίστως σᾶς ἀπαντῶ. Ἤμην ἀκροατὴς τῆς δίκης τοῦ Πατλέϋ, καὶ ἤθελον νὰ σᾶς ἐρωτήσω, ἂν σᾶς ἦτον εὐάρεστον νὰ μοὶ τὸ εἰπῆτε, τὶ σᾶς ἔπεισεν ὅτι δὲν ἦτον οὗτος ἔνοχος τοῦ φόνου τοῦ Στεφενσῶνος.

Ὁ δὲ Βίλκινς τότε, ῥίψας ἐκ νέου ἀλληλοδιαδόχως τὰ βλέμματα ἐπὶ τὰς δύο ὄχθας τοῦ ποταμοῦ,

— Εἴμεθα εἰς τὰς ἡνωμένας ἐπαρχίας εἰσέτι; ἠρώτησεν ἕνα τῶν ναυτῶν.

— Εἴμεθα, ἀπεκρίθη αὐτός.

— Καὶ ἀπέχομεν πολὺ ἀπὸ τῶν ὁρίων τοῦ Τεξάς;

— Δύο ὥρας, εἶπεν ὁ ναύτης.

— Λοιπὸν, κύριε, μετὰ δύω ὥρας! εἶπεν ὁ Βίλκινς πρὸς τὸν Φαβερτῶνα· καὶ χαιρετήσας, εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν.

— Δὲν θὰ μ' εἰπῇς καὶ τώρα ὅτι εἶναι μονότονος ἡ ὁδοιπορία σου, εἶπεν ὁ Δείξων, κτυπῶν εἰς τὸν ὦμον τὸν σύντροφόν του. Εἰς τὸ θέατρον τοῦ Δρούρυ-Λαὶν ἂν ἦσο, τόσας περιπετείας δὲν ἤθελες ἴδῃ εἰς τόσον ὀλίγου καιροῦ διάστημα.

Μετὰ δύω ὥρας οἱ ὁδοιπόροι εἶδον εἰς τὰς δύω ὄχθας κυματοῦσαν τὴν Μεξικανικὴν σημαίαν. Ὁ ποταμὸς ἔρρεεν ἤδη διὰ τοῦ Τεξάς.

Σχεδὸν δὲ ταυτοχρόνως ἐξῆλθε τῆς οἰκίας καὶ ὁ Βίλκινς, ἠτένισεν πρῶτον τὴν μίαν σημαίαν, μετὰ ταῦτα τὴν ἄλλην, καὶ ἔπειτα ἦλθε κατ' εὐθεῖαν καὶ ἔστη ἐμπρὸς τῶν δύω νέων.

— Ἐπιθυμεῖτε νὰ μάθητε, τοῖς εἶπε χωρὶς προοιμίων, διατὶ ἐπέμεινα κηρύττων τὸν Πατλέϋ ἀθῶον. Εἶμαι ἕτοιμος νὰ εὐχαριστήσω τὴν περιέργειάν σας.

«Εἰμὶ εἷς τῶν πλουσιωτέρων κατοίκων τῆς Ἀρκανσάς. Μὴ νομίσητε ὅτι ματαίως περιαυτολογῶ. Ἡ διήγησις ἣν μοὶ ζητεῖτε τὸ ἀπαιτεῖ. — Ἔχω μεγάλην ἔκτασιν δασῶν καὶ σιτοφόρων πεδιάδων, καὶ τὰ συβώτια καὶ αἱ ἀγέλαι μου κινοῦσι τῶν κτηνοτρόφων τὸν φθόνον.

«Ἀλλὰ πρὸ πάντων ἤμην ἐπίφθονος ὡς πατήρ. Ἡ Μαριάνα μου ἦτον τοῦ οἴκου μου τὸ γλυκὺ φῶς. Δὲν θὰ σᾶς ἐπαινέσω τὸ κάλλος της· ὅταν ἐξήρχετο, ὅλοι ἵσταντο καὶ τὴν ἐθαύμαζον. Ὅτε ποτὲ περιηγούμεθα εἰς τὸ ἐνδότερον, συνέπεσεν ἄγριοι Ἰνδοὶ, ἀπαντήσαντές μας, νὰ πέσωσιν εἰς τὰ γόνατα καὶ νὰ τὴν προσκυνήσωσι, διότι τὴν ἐξέλαβον πλάσμα οὐράνιον.

«Τὰς ἀρετάς της, τῆς ψυχῆς της τὸ κάλλος, ἐπίσης δὲν ἀνήκει εἰς ἐμὲ νὰ σᾶς περιγράψω. Ἀρκεῖ νὰ σᾶς εἰπῶ ὅτι ἦτον ἡ πρόνοια τῶν πτωχῶν καὶ τῶν ἀσθενῶν, ἡ ἀγαπητὴ ὅλων, μικρῶν καὶ μεγάλων, καὶ ἐμοῦ ἡ χαρὰ καὶ ἡ ζωὴ τῆς ζωῆς μου.

«Εἶναι μονογενής μου θυγάτηρ· δὲν εἶναι δύσκολον νὰ ἐννοήσητε ὅτι ἦτον ἐπίφθονος νύμφη. Πολλοὶ τὴν ἐζήτουν· ἀλλ' ἐκείνη, εἰς ἐμὲ τὴν εὐτυχίαν της συγκεντροῦσα, δὲν ἤθελε νὰ κηρυχθῇ ὑπὲρ οὐδενὸς, καὶ ἐλέγετο πρόθυμος νὰ δεχθῇ ἐκ χειρός μου τὸν νυμφίον ὃν ἤθελον τῇ ἐκλέξει.

«Εἶναι περιττὸν νὰ σᾶς εἰπῶ ὅτι δὲν κατεχράσθην τῆς ἀδείας της. Ἀφ' ὅτου ἐγκατέλιπεν εἰς ἐμὲ τὴν εὐθύνην τῆς ἐκλογῆς, ἤρχισα νὰ κρίνω πάντας τοὺς περὶ ἐμὲ μετὰ καρδίας μὲν κόρης, μετὰ νοὸς δὲ γέροντος, καὶ ἀφ' οὗ ἐν ἀγνοίᾳ τῆς Μαριάνης ὑπέκλεψα παρ' αὐτῆς ὅτι ἡ ἐκλογή μου δὲν ἤθελε τὴν δυσαρεστήσει, τὴν ἠρώτησα ἂν ἤθελε δεχθῇ ὡς σύζυγον τὸν Πατρίκιον Μίλλερ.

«Ὁ νέος οὗτος, εὐγενὴς καὶ τὴν μορφὴν καὶ τὴν συμπε-

ριφορὰν καὶ τὰ αἰσθήματα, πλούσιος πρὸς τοῖς ἄλλοις, καὶ κατακεκοσμημένος διὰ φυσικῶν καὶ ἐπικτήτων προτερημάτων, μοὶ ἐφάνη ὁ κατὰ πάντα λόγον προτιμητέος μεταξὺ ὅλων ὅσους ἐγνώριζον. Ἡ δ' ἀγαθή μου θυγάτηρ ἐδέχθη τὴν ἐκλογήν μου μετ' εὐγνωμοσύνης καὶ προθυμίας.

« Ὁ Μίλλερ πρὸ ἑνὸς ἔτους εἶχεν ἔλθει ἐκ Νεοβοράκου, καὶ ἠγόρασεν εἰς τὴν ἐπαρχίαν ἡμῶν ἐκτεταμένας καὶ πλουσίας γαίας. Ἀφ' ὅτου δ' ἔλαβον τῆς θυγατρός μου τὴν συγκατάθεσιν, ἤρχισα νὰ δέχωμαι αὐτὸν εἰς τὴν οἰκίαν μου οὐχὶ πλέον ὡς ξένον. Ἡ γνωριμία τῶν νέων καὶ ἡ οἰκειότης ηὔξανε καθ' ἡμέραν· ὥστε οἱ λοιποὶ μνηστῆρες τῆς Μαριάνης, ἐννοήσαντες ὅτι αἱ ἐλπίδες των εἰσὶ τοῦ λοιποῦ λίαν ἐπισφαλεῖς, χωρὶς νὰ ἐλαττώσωσι τὴν πρὸς ἡμᾶς ἀγάπην των, ἤρχισαν ὅμως νὰ μεταβάλλωσι τὴν συμπεριφοράν των.

« Μεταξὺ τῶν μνηστήρων τούτων εἶχε κατατάξει ἑαυτὸν ἄλλοτε καὶ ὁ ἀπαίσιος ἥρως τῆς ἱστορίας ἣν μοὶ ζητεῖτε, ὁ Στεφενσών, οὗ τὸν φόνον ἐδίκασε τὸ κακουργιοδικεῖον τῆς Ἐλισαβεττῶνος. Ἡ Μαριάνα ὅμως ᾐσθάνετο ἀποστροφὴν πρὸς τὸν ἄνθρωπον, καὶ ἐγὼ περιεκλειόμην ὡς πρὸς αὐτὸν εἰς τὰ ὅρια τοῦ αὐστηροῦ κοινωνικοῦ καθήκοντος. Ἀλλ' ὑψίπλουτος αὐτὸς ὤν, καὶ ἄμοιρος παντὸς εὐγενοῦς αἰσθήματος, ἦν πεπεισμένος ὅτι οὐδὲν καὶ οὐδεὶς ἐδύνατο ν' ἀντιστῇ εἰς τὴν μαγείαν τοῦ πλούτου του, καὶ ὅτι δι' αὐτοῦ ἤθελε κληρονομήσει καὶ τὴν προῖκα τῆς θυγατρός μου. Κατ' ἐκείνην ὅμως τὴν ἐποχὴν ἦτον ἀπών.

« Ἐν τούτοις ἂν καὶ ὁ Πατρίκιος ῥητῶς δὲν εἶχε ζητήσει εἰσέτι τὴν χεῖρα τῆς Μαριάνης, διότι διάφορα εἶχε προηγουμένως νὰ διαθέσῃ τῶν καθ' ἑαυτόν, ἡ ἀπόφασίς του ὅμως ἦν προφανής, οὐδὲ τὴν ὑπέκρυπτε, καὶ ὁμιλῶν προσε-

φώνει τὴν κόρην μου *φιλτάτη Μαριάνα*, καὶ ἐμὲ *πατέρα*!

« Πρὸ δύο περίπου μηνῶν ἀπὸ σήμερον ἐπανῆλθεν ὁ Στεφενσών, καὶ πολὺ δὲν τῷ ἐχρειάσθη ὅπως ἐννοήσῃ ὅτι ἡ ἐκλογὴ τῆς κόρης μου εἶχεν ἤδη γίνει ὁριστικῶς. Τοῦτο ἐφάνη ὅτι μεγάλως τὸν δυσηρέστησεν, ὡς ἂν τῷ ἀφῃροῦντο δικαιώματα κεκτημένα, καὶ μετά τινας πικροὺς καὶ δηκτικούς, σχεδὸν αὐθάδεις λόγους, διέκοψε τὰς συνεχεῖς ἐπισκέψεις του, πρὸς μεγάλην μου ἀνακούφισιν.

« Μίαν δ' ἑσπέραν ὁ Πατρίκιος μᾶς εἶπεν ὅτι τὴν ἐπαύριον δὲν θὰ μᾶς ἰδῇ. Ἔμελλε ν' ἀπέλθῃ μετὰ τοῦ Στεφενσῶνος ὥρας τινὰς μακράν, καὶ ν' ἀγοράσῃ ἓν ὑποστατικόν του, διότι εἶχεν ἀκούσει τὴν Μαριάναν λέγουσαν ὅτι τῇ ἀρέσκει πολὺ ἡ θέσις αὐτοῦ.

« Τὴν δὲ τρίτην ἡμέραν, μόλις ἀνέτειλεν ὁ ἥλιος, ὅτε, καταβὰς εἰς τὸ προαύλιόν μου καὶ ἀνοίξας τὴν πύλην, εἶδον τὸν Πατρίκιον προσερχόμενον δρομαῖον, καί, ὡς μοὶ ἐφάνη, τεταραγμένον.

« — Θέλω νὰ ἰδῶ τὴν Μαριάναν, μοὶ εἶπε, πρὶν μοὶ δώσῃ καιρὸν νὰ τὸν προσομιλήσω.

« — Τὴν Μαριάναν, υἱέ μου; τῷ ἀπεκρίθην. Κοιμᾶται εἰσέτι. Ἀλλ' ἂν θέλῃς, περίμενον νὰ τὴν ἐξυπνήσω.

« — Κοιμᾶται; μὲ διέκοψε· κοιμᾶται; Ἂς κοιμηθῇ. Δὲν θέλω, ὄχι δὲν θέλω νὰ τὴν ἰδῶ· Ἔχε ὑγείαν, κύριε.

« — Πῶς, τῷ εἶπον, τί λέγεις! Δὲν περιμένεις, δὲν κάθησαι;

« — Ὄχι, ἀπεκρίθη, καιρὸν δὲν ἔχω νὰ περιμείνω. Ὑπάγω εἰς Νεοβόρακον· Ἔχε ὑγείαν.

« — Ἀλλὰ δὲν θέλεις κἂν νὰ ἰδῇς τὴν Μαριάναν πρὶν ἀναχωρήσῃς, τῷ εἶπον· Δὲν θέλεις νὰ τὴν ἀποχαιρετήσῃς;

θὰ λυπηθῇ ἐγκαρδίως ὅτι ἔφυγες χωρὶς νὰ σὲ ἴδῃ. Δὲν μοὶ λέγεις κἂν πότε θὰ ἐπανέλθῃς;

« — Ἂν σ' εἰπῇ ὅτι λυπεῖται, μοὶ ἀπεκρίθη πικρῶς, μὴ τὴν πιστεύῃς. Ἔπειτα εἰς τὰς καρδίας τῶν γυναικῶν παρέρχεται ἡ λύπη ὡς σκιὰ νέφους εἰς τὸ ῥεῦμα τοῦ ποταμοῦ. Πότε θὰ ἐπανέλθω; μόνος ὁ Θεὸς γνωρίζει τὰ μέλλοντα. Ἐρώτησον τὴν Μαριάναν, καὶ ἴσως θὰ σ' εἰπῇ ὅτι δὲν εἶναι καλὸν νὰ ἐρευνῶμεν τὰ μέλλοντα, καθὼς οὔτε τὰ *παρελθόντα*!

« Καὶ πρὶν προφθάσω νὰ τῷ ἀποκριθῶ, ἐξῆλθε τῆς θύρας, ἐπήδησεν εἰς τὸν ἵππον του, καὶ ἀνεχώρησε δρομαῖος, ἀφήσας με εἰς μεγίστην ἔκπληξιν διὰ τὸ ἀσυνάρτητον τῶν λόγων του καὶ διὰ τὸ ἀνεξήγητον τῆς διαγωγῆς του.

« Καὶ δὲν ᾐσθάνετο μὲν ἡ Μαριάνα διὰ τὸν Μίλλερ αἴσθημά τι δριμὺ ἔρωτος, ἀλλὰ τὸν ἠγάπα ὡς ἀδελφὸν, καὶ τὸν ἐτίμα ὡς μέλλοντα ἄνδρα της, ὡς ἄνθρωπον εὐγενῆ καὶ εὐαίσθητον. Ἡ διήγησίς μου τὴν ἐβύθισεν εἰς ἀνησυχίαν, καὶ ἔκλαυσε τὴν ἡμέραν ὅλην ἐκείνην.

« Μετὰ τρεῖς δ' ἡμέρας ἦλθεν εἰς Ἐλισαβεττῶνα ἡ τρομερὰ εἴδησις ὅτι ὁ Πατρίκιος Μίλλερ, διερχόμενος τὸν Μισισιπὴν, παρεσύρθη ὑπὸ τοῦ ῥεύματος καὶ ἐπνίγη. Ἡ θυγάτηρ μου παρεδόθη εἰς ἀπερίγραπτον ἀπελπισίαν, καὶ ἐμελανοφόρησεν ὡς χήρα.

« Ὅταν ἔβλεπον τοὺς ὡραίους της ὀφθαλμοὺς, οἵτινες ἦσαν οἱ ἀστέρες τῶν ἐσχάτων μου ἡμερῶν, ὅταν τοὺς ἔβλεπον σβεννυμένους εἰς δάκρυα, ἔπιπτον γονυπετὴς, καὶ παρεκάλουν τὸν Θεὸν νὰ ἐξαγοράσῃ ἕκαστον τῶν δακρύων ἐκείνων δι' ὅλης μου τῆς ζωῆς. Ἂς ἴδω, ἔλεγον, νὰ μειδιάσωσι πάλιν τὰ χείλη τῆς κόρης μου, καὶ ποτὲ ἂς μὴ μὲ προσμειδιάσῃ πλέον οὔτε ἡ ἄνοιξις, οὔτε ἡ αὐγή.

« Ἀλλὰ τὸ μέτρον τῆς συμφορᾶς μου δὲν εἶχε πληρωθῆ εἰσέτι. Μίαν ἑσπέραν,—τρεῖς ἡμέρας μετὰ τὴν εἴδησιν τοῦ θανάτου τοῦ Πατρικίου,—ἄγνωστός τις χωρικὸς μοὶ ἐγχειρίζει ἐπιστολὴν, εἰς ἣν ἀμέσως ἀνεγνώρισα τοὺς χαρακτῆρας τοῦ δυστυχοῦς. Ὦ! φαντάσθητε ὁποῖος ἔγινα, ἢ μᾶλλον ἀπορήσατε πῶς δὲν παρεφρόνησα, ὅτε ἀνέγνωσα τὴν ἐπιστολὴν ἐκείνην.

« — Θ' ἀποθάνω, ἔγραφεν. Ὅταν ἀναγνώσῃς τὰς ὀλίγας ταύτας λέξεις, τάφον μου θὰ ἔχω τὸν ἀφρὸν τοῦ Μισισιπῆ. Ὁ κόσμος, ὅστις θὰ λησμονήσῃ μετ' ὀλίγον τὸ ὄνομά μου, καθὼς ἴσως τὸ ἐλησμόνησεν ἡ Μαριάνα, ὁ κόσμος θ' ἀγνοῇ διὰ παντὸς τοῦ θανάτου μου τὴν αἰτίαν. Ἀλλὰ δὲν ὑποφέρω τὴν ἰδέαν, ὅτι καὶ σὺ, ὅστις μοὶ ἐδείκνυες ἀγάπην πατρὸς, θέλεις μὲ νομίζει τυχαίου συμβάντος θῦμα. Ἂν ἀπατᾷ καὶ σὲ ἡ Μαριάνα, σὲ λυποῦμαι, δυστυχῆ πάτερ. Ἂν ὅμως συνένοχος μετὰ τῆς θυγατρός σου μὲ συνηπάτας καὶ σὺ, μάθε καὶ ἐρυθρίασον, ἂν ἠμπορῇς νὰ ἐρυθριάσῃς, —μάθε ὅτι ὁ Στεφενσὼν ὡμίλησε, καὶ μοὶ ἐξεμυστηρεύθη τὰ πάντα. Γνωρίζω τὰς σχέσεις του πρὸς τὴν κόρην σου, ἠξεύρω καὶ τί ὄνομα φέρει καὶ ποῦ ἀνατρέφεται τὸ τέκνον τῶν ἀνόμων ἐρώτων των. Φρίκη! τοιαύτη ὑπόκρισις ὑπὸ τοιοῦτον πρόσωπον! Τί δὲν μ' ἐξωμολογεῖτο τὴν παλαιὰν καταισχύνην της, ἂν εἶχε σκοπὸν νὰ βαδίσῃ τοῦ λοιποῦ τῆς ἀρετῆς τὴν ὁδόν; Τί δὲν ἤρχετο εἰλικρινῶς νὰ μ' εἰπῇ· —Φίλε, ἐξάγαγέ με ἀπὸ τοῦ βορβόρου ὅπου κυλίομαι,— καὶ δι' ἑνὸς φιλήματος τῆς θερμῆς μου ἀγάπης ν' ἁγιάσω τὴν λοιπήν της ζωὴν, καὶ εἰς τὸ αἰώνιον πῦρ τῆς κολάσεως νὰ βυθισθῶ ἵνα τὴν ἀναβιβάσω εἰς τὸν οὐρανόν! Ἀλλ' ὄχι! Ἐσκληρύνθη εἰς τὸ ἔγκλημα! Χαιρεκάκως κατέστρεψε τὴν ζωήν μου. Τὴν ἀπορρίπτω ὡς μολυνθέντα μανδύαν. Ἡ

φρίκη τοῦ θανάτου ἐστὶ μηδὲν ὡς πρὸς τὴν φρίκην ἥν μ' ἐμπνέει ὁ δόλος της. Ἀποθνήσκων τὴν συγχωρῶ· εἴθε καὶ ἡ συνείδησίς της! »

« Ὢ φρίκη! ὢ μανία! Ὁ αἰσχρὸς Στεφενσὼν, ἵν' ἀποσπάσῃ τὸν Μίλλερ ἀπὸ τῆς θυγατρός μου, ἐτόλμησε νὰ ἐκτοξεύσῃ κατ' αὐτῆς τὴν μέλαιναν ἐκείνην συκοφαντίαν! Τὸ μιαρὸν ἑρπετὸν προσέπτυσεν εἰς τὴν ἄσπιλον τὴν ἰοβόλον χολήν του.

« Πλήρης λύσσης κατέσχισα τὴν ἐπιστολὴν ἐκείνην, μὴ συμπέσῃ καὶ τὴν ἴδῃ ἡ θυγάτηρ μου, διότι ἤμην βέβαιος ὅτι ἑκάστη λέξις αὐτῆς θὰ τῇ ἦτον ἐγχειρίδιον μιαιφόνον· ἐξῆλθον τοῦ οἴκου μου, καὶ ἔτρεχον εἰς τὸ δάσος ἄνω καὶ κάτω, ἄνευ σκοποῦ, ἄνευ συναισθήσεως τοῦ τί θέλω, ζητῶν δὲ μόνον ψυχρὸν ἀέρα νὰ δροσίσῃ τὴν κεφαλήν μου.

« Ἀλλὰ Νέμεσις ἐκδικήτρια ὡδήγει, φαίνεται, τὰ ἄστατα βήματά μου. Αἴφνης βλέπω ἐρχόμενον πρὸς ἐμὲ καὶ διερχόμενον ἐμπρός μου ἄνθρωπον, καὶ διὰ τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ μίσους μου μᾶλλον ἢ διὰ τῶν τοῦ σώματος, ἀναγνωρίζω τὸν Στεφενσῶνα. Ἓν πήδημα, καὶ ἐρρίφθην ἐπ' αὐτὸν, καὶ μετὰ δυνάμεως ἣν ἑκατονταπλασίαζεν ὁ ἐρεθισμός μου, τὸν συνέλαβον ἐκ τοῦ λάρυγγος, καὶ τὸν ἔσφιγγον, ὥστε ἐκινδύνευε νὰ πνιγῇ.

« — Ψεῦστα καὶ φονεῦ ἀναιδέστατε, ἔκραξα. Τὴν θυγατέρα μου ἐτόλμησε νὰ συκοφαντήσῃ ἡ φαρμακερὰ γλῶσσά σου. Ἂν αὔριον ἐμπρὸς ὅλων τῶν κατοίκων τῆς Ἐλισαβεττῶνος δὲν ὁμολογήσῃς ὅτι εἶσαι τὸ ῥυπαρώτατον τῶν καθαρμάτων καὶ ὁ ἀναιδέστατος τῶν ψευστῶν καὶ τῶν συκοφαντῶν, σὲ πνίγω, μὰ τὸ ἅγιον εὐαγγέλιον, ὡς ψωραλαῖον σκύλλον.

« Ἀλλ' αὐτὸς μετ' εὐκινησίας ὄφεως διέφυγε τῶν χει-

ρῶν μου, καὶ διὰ μιᾶς σύρων ἐγχειρίδιον ἐκ τῆς ζώνης του,

« — Ἡ κόρη σου, ἔκραξεν ὡς λυσσῶν, εἶναι αἰσχρόβιος· θὰ τὸ κηρύξω εἰς ὅλην τὴν χώραν, καὶ σὲ αὔριον θὰ σὲ τρώγουν τῶν βουκόλων οἱ σκύλλοι.

« Καὶ ὥρμησε κατ' ἐμοῦ νὰ μὲ φονεύσῃ.

« Ποίαν δύναμιν μοὶ ἔδοσεν ἡ ἀπελπισία, καὶ ῥιφθεὶς κατ' αὐτοῦ τῷ ἥρπασα τὸ ἐγχειρίδιον, οὐδ' ἐγὼ δὲν ἠμπορῶ νὰ σᾶς τὸ εἰπῶ. Ἀλλὰ τεθολωμένους ἔχων τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑπὸ θυμοῦ ἀκαθέκτου, τῷ κατέφερα μίαν πληγὴν διὰ τῆς μαχαίρας, κράζων « Ἰδοὺ διὰ τῆς κόρης μου τὸ ὄνομα καὶ διὰ τὴν ζωὴν τοῦ Μίλλερ ! » καὶ μετὰ ταῦτα ῥίψας τὴν μάχαιραν μακρὰν, ἔφυγα ὡς μαινόμενος, καὶ μὴ ἠξεύρων κἂν οὐδ' ἂν τὸν ἐπλήγωσα.

« Τὴν δ' ἐπαύριον μόνον ἔμαθον τὸν θάνατόν του, καὶ ἐκ τῆς ἀνακρίσεως ἐνόησα ὅτι ὁ Πατλέϋ, διαβαίνων κατὰ τύχην μετ' οὐ πολὺ πλησίον τοῦ μέρους ἐκείνου, καὶ εὑρὼν μάχαιραν ἔχουσαν ἀργυρᾶν λαβίδα, νομίσας δ' αὐτὴν κυνηγοῦ τινος κτῆμα, τὴν ἔλαβεν ἐπὶ σκοπῷ μάλιστα νὰ ζητήσῃ μετὰ ταῦτα τὸν ἰδιοκτήτην αὐτῆς καὶ νὰ τὴν ἀποδώσῃ, ὅτι δ' αὐτὴ ἐκηλίδωσε τὸν χιτῶνά του.

« Ἰδοὺ, κύριοι· ἠξεύρετε τώρα διατὶ, ἐρωτώμενος ἂν ἦτον ἔνοχος ὁ Πατλέϋ, ἀπεκρινόμην Ὄχι, καὶ τεσσαράκοντα ἡμέρας ἂν μ' ἐκράτουν ἄσιτον καὶ ἄγρυπνον εἰς τὴν ἕδραν τοῦ ὁρκωτοῦ, ἡ ἐτυμηγορία μου ἤθελεν εἶσθαι πάντοτε *Ὄχι* !

« Ἂν δὲν εἶχον τὴν θυγατέρα μου, ἥτις χωρὶς τῆς προστασίας μου εἰς τὸν κόσμον, ἤθελε μαρανθῇ, πτωχὸν ἄνθος, ἤθελε πατηθῇ ὑπὸ τῶν κακῶν ἢ τῶν ἀδιαφόρων ἀνθρώπων τοὺς πόδας, θὰ παρουσιαζόμην εἰς τὸ δικαστήριον, θὰ ἐξέθετον ὅσα σᾶς εἶπον, καὶ θὰ ὑπέκυπτον μετὰ χαρ-

τερίας εἰς τὸ θέσπισμα τῶν νόμων τῆς πατρίδος μου. Ἀλλ' ἡ ὕπαρξίς μου εἶναι τὸ στήριγμα τῆς ὑπάρξεώς της· σώζομαι μόνον ἵνα τὴν σώσω. Ἀπέρχομαι ὑπερόριος εἰς τὸ Μεξικὸν ἢ ὅπου δήποτε μακρὰν τοῦ οἴκου καὶ τῶν ἀγρῶν τῶν πατέρων μου, καὶ θέλω γράψει ἐκ τοῦ μέρους τῆς ἐξορίας μου εἰς Ἐλισαβεττῶνα, ὁμολογῶν τὸν ἀληθῆ φονέα τοῦ Στεφενσῶνος, ὅπως καὶ ἡ κοινὴ γνώμη ἀπολύσῃ, καθὼς ἡ ψῆφός μου ἀπέλυσε, τὸν ἀθῶον Πατλέϋ. »

Μετὰ τὴν κατάθεσιν ταύτην, ἡ πρώτη ἐπιθυμία τῶν δύω νέων ἦν νὰ γνωρίσωσιν ἢ τοὐλάχιστον νὰ ἴδωσι τὴν Μὶς Μαριάναν. Εἰς τοῦτο δὲ δὲν εὗρον πολλὴν δυσκολίαν, διότι, ὅτε ἐξήγησαν εἰς τὸν Κ. Βίλκινς τίνες ἦσαν, προθύμως τοὺς παρουσίασεν εἰς τὴν θυγατέρα του.

Οἱ ἔπαινοι τοῦ Βίλκινς δὲν ἦσαν τετυφλωμένης φιλοστοργίας ὑπερβολαί. Ποτὲ ἴσως ὡραιότερον πλάσμα δὲν ἐγεννήθη εἰς τὴν ἀντιπέραν τοῦ Ὠκεανοῦ τὴν τόσον πλουσίαν εἰς ὡραῖα πλάσματα.

Ἐπειδὴ τὸ πρὸς τὸν μνηστῆρά της αἴσθημα ἦν ἐκ μέρους της ἤρεμος φιλία καὶ καθαρὰ, οὐχὶ δὲ ἔρωτος βρασμὸς θορυβώδης, ὁ δὲ πατήρ της ποτὲ δὲν τῇ ὡμολόγησε τὴν ἀληθῆ αἰτίαν τοῦ θανάτου αὐτοῦ, διὰ τοῦτο ἡ δι' αὐτὸν θλίψις της δὲν ἦτο βιαία τις καὶ σπαραξικάρδιος, καταστρέφουσα τὴν ἁρμονίαν τῆς καλλονῆς της, ἀλλὰ γλυκεῖα καὶ καρτερικὴ, ὑγράν τινα συμπάθειαν ἐπιχέουσα εἰς τοὺς ἤδη τοσοῦτον συμπαθεῖς ὀφθαλμούς της. Ἐνόμιζες ὅτι βλέπεις ῥόδον θάλλον εἰς τὸ φῶς τῆς σελήνης· καὶ οἱ δύω Ἄγγλοι κατεγοητεύθησαν ὑπὸ τῶν θελγήτρων τούτων, καὶ ὑπὸ τῆς ἀφελείας, τῆς χάριτος καὶ τῆς εὐγενείας τῶν τρόπων της καὶ τῶν λόγων της.

Μεθ' ἱκανὸν δὲ πλοῦν, καὶ ἀπὸ ποταμοῦ εἰς ποταμὸν

μεταβαίνοντες καὶ ἀπὸ διώρυγος εἰς διώρυγα, ἔφθασαν τέλος εἰς τὸ μέρος τοῦ Τεξὰς, ὅπου ὤφειλε νὰ χωρισθῇ ὁ Δείξων, ἵνα βυθισθῇ εἰς τὰ ἐνδότερα ὄρη.

— Φαβερτὼν, εἶπε πρὸς τὸν φίλον του, ἡ πρώτη ἀπόπειρα εἶδες ὅτι ἐπέτυχε. Δὲν μὲ συνοδεύεις καὶ περαιτέρω; Σ' ὑπόσχομαι νὰ ἰατρεύσω ῥιζηδὸν τὸν κακόν σου ἐκεῖνον σπλῆνα, καὶ μετὰ ἓξ μῆνας, ὅτε μόνον θὰ ἐπανέλθω εἰς τὴν Ἀγγλίαν, νὰ ὁμοιάζῃς ὄχι ἄφωνον ἰχθὺν τοῦ ὁμιχλώδους Θαμέσεός μας, ἀλλὰ λάλον τοῦ Σηκουάνου πτηνόν.

Ἀλλ' ὁ Φαβερτὼν δὲν ἐδέχθη. Εἶχεν ἐπιθυμίαν νὰ ἴδῃ καὶ τὴν πρωτεύουσαν τοῦ Μοντεζούμα· ἄλλως τε μετὰ τρεῖς μῆνας ἐβιάζετο νὰ παρευρεθῇ εἰς Λονδῖνον εἰς τὴν ἔναρξιν τῶν Βουλῶν.

— Εἰς τὴν ἐπιστροφήν σου, εἶπε χωριζόμενος ἀπὸ τοῦ συνοδοιπόρου του, μὴ λησμονήσῃς, Δείξων, νὰ ἔλθῃς νὰ λάβῃς τὸν Ἄραβά σου. Σοὶ ὀφείλω δύω μᾶλλον ἢ ἕνα.

Καὶ ἐξηκολούθησε τὴν ὁδοιπορίαν πρὸς τὸ Μεξικὸν, ὅπου διηυθύνετο καὶ ὁ Βίλκινς.

Μετὰ τὴν παρέλευσιν δὲ τῶν ἓξ μηνῶν ὁ Δείξων ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ἀγγλίαν, καὶ ἡ πρώτη αὐτοῦ φροντὶς ὑπῆρξε νὰ ἐπισκεφθῇ τὸν φίλον του, διατρίβοντα εἰς Φαβερτὼν-Ἅλλ.

Ἅμα δὲ τὸν εἶδεν ὁ Λόρδος, ἐρρίφθη εἰς τὰς ἀγκάλας του.

— Ἀγαπητὲ Ἐρρῖκε, τῷ εἶπεν, τὸ Φαβερτὼν-Ἅλλ θὰ εἶναι ἡ κατοικία σου ἐν ὅσῳ διαρκεῖ ἡ ἐποχὴ τοῦ κυνηγίου. Ἂν εἰς τὸ διάστημα τῶν γεωλογικῶν ἐρευνῶν σου κατέλαβον ποτὲ καὶ σὲ συμπτώματα τοῦ ἐνδημικοῦ πάθους μας, τῆς σπληνιάσεως, θέλω σὲ ἰατρεύσει τώρα ἐγὼ, καθὼς σὺ μὲ ἰάτρευσας. Ὅταν ἐπανέλθῃ ἡ Λαίδυ Φαβερτὼν ἀπὸ τῆς

ἱππασίας της, θέλει σοὶ ἐπαναλάβει τὴν πρόσκλησιν καὶ ἐν ὀνόματί της.

— Πῶς, Φαβερτὼν, ἐνυμφεύθης εἰς τόσον ὀλίγον καιρόν;

— Ὀλίγος, σοὶ ἐφάνη, ἀχάριστε; Εἰς ἐμὲ οἱ ἕξ μῆνες μακράν σου ἐφάνησαν ἕξ αἰῶνες. Ἀλλ' ἰδοὺ ἔρχεται ἡ Λαίδυ Φαβερτών.

Τῷ ὄντι, κατ' αὐτὴν τὴν στιγμὴν ἐφάνη εἰς τὸν ἀγκῶνα τῆς δενδροστοιχίας πολυάριθμος συνοδία ἱππέων. Προὐπορεύετο δὲ γυνὴ ἐπιβαίνουσα ἵππου ὑπερηφάνου καὶ ὅλου ἀφρίζοντος, καὶ δαμάζουσα αὐτὸν μετὰ μεγίστης δεξιότητος συγχρόνως καὶ χάριτος.

Ἡ Λαίδυ Φαβερτὼν ἔφθασεν ἐμπρὸς εἰς τοὺς δύω φίλους, καὶ ἐπήδησεν ἀπὸ τοῦ ἵππου ἐλαφρὰ ὡς ὑπόπτερος.

— Πῶς! ἡ Μὶς Μαριάνα Βίλκινς! ἀνέκραξεν ὁ Δείξων.

— Καὶ οὗτος ὁ ἀραβικὸς ἵππος σου, ἀπήντησεν ὁ Λόρδος, ρίπτων πρὸς αὐτὸν τοὺς χαλινοὺς, οὓς ἀφῆκεν ἡ σύζυγός του.

Ο ΚΑΜΙΝΑΠΤΗΣ

Ο ΚΑΜΙΝΑΠΤΗΣ (*).

Α.

Ἡ Σαλαμάνδρα, ὡραῖον πολεμικὸν ἀτμόπλουν τοῦ ἀγγλικοῦ ναυτικοῦ, τετρακοσίων ἵππων δυνάμεως, διετάχθη τὸν Νοέμβριον τοῦ 1852 ν' ἀποπλεύσῃ ἀπὸ Πορτσμούθης, φέρουσα ὁδηγίας εἰς τὴν ἐν Μεσογείῳ μοίραν, ἥτις ἐστάθμευεν ἐν Μελίτῃ καὶ Σμύρνῃ, καὶ ἐκπληρώσασα τὴν ἐντολήν της, νὰ ἐπιστρέψῃ μετὰ τῶν ἀπαντήσεων.

Ἐπειδὴ δὲ πρὸ ὀλίγου ἡ Κυρία Σόμμερς εἶχεν ἀναλάβει ἐξ ἀσθενείας ἐπικινδύνου, ὁ σύζυγός αὐτῆς, πλοίαρχος τῆς Σαλαμάνδρας, ἔλαβε παρὰ τοῦ Ναυαρχείου τὴν δυσκόλως διδομένην ἄδειαν νὰ παραλάβῃ αὐτὴν εἰς τὴν ἐκδρομήν, ὅπως ἀναπνεύσῃ τὰς ζωογόνους αὔρας εὐκραεστέρου κλίματος. Ἡ ἀπόφασις δ' αὕτη ἐχαροποίησε μεγάλως τοὺς κυρίους ἀξιωματικοὺς τοῦ ἀτμοπλόου, διότι τὴν κυρίαν Σόμμερς συνώδευε καὶ ἡ θυγάτηρ αὐτῆς Μὶς Ὠφέλεια, ἥτις, ἐσχάτως μόνον παρουσιασθεῖσα εἰς τὰς συναναστροφάς, εἶχεν ἑλκύσει τὴν προσοχὴν διὰ τοῦ κάλλους της καὶ τῆς χάριτος τῆς συμπεριφορᾶς της.

(*) Τὸ διήγημα τοῦτο στηρίζεται ἐπὶ συμβάντος ἀληθοῦς, ὃ ἀνήγγειλον αἱ Εὐρωπαϊκαὶ ἐφημερίδες τοῦ Φεβρουαρίου, 1852.

Ἡ Ὠφέλεια ἦτον τῷ ὄντι καλλονῆς σπανίας καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Ἀγγλίαν, ὅπου τόσον ὀλίγον σπανία εἶναι ἡ καλλονή. Τὸ δέρμα της εἶχε τὴν στιλπνὴν λευκότητα τοῦ νεοπρίστου ἐλέφαντος· ἡ κόμη της καστανῆ μεθ' ὑποχρύσων ἀπαυγασμάτων, περιελάμβανε κυματοῦσα τὸ ἀκριβῶς ᾠοειδὲς πρόσωπόν της· ἡ κανονικότης τῶν χαρακτήρων της ἐδύνατο εἰς τὸν αὐστηρότερον γλύπτην νὰ χρησιμεύσῃ ὡς τύπος, ἀλλ' ὅ,τι ὑπερέβαινε παντὸς γλύπτου τὴν τέχνην, ἦν ἡ ἐπὶ τοῦ προσώπου τούτου ἐπιπνέουσα ἔκφρασις, κρᾶμα ἀπερίγραπτον παντοίας ἱλαρότητος καὶ αἰσθηματικῆς βαρυθυμίας, ἦσαν οἱ γαλανοὶ ὀφθαλμοί της, ὧν τὸ βλέμμα εἶχε τὴν λαμπρότητα συγχρόνως καὶ τὸ βάθος οὐρανοῦ εὐδίου, ἦν πλῆρες φαιδρότητος ὁμοῦ καὶ ὀνειροπωλήσεων, ἦσαν τὰ κοράλλινα χείλη της, ἐφ' ὧν ἡ ἀγαθότης ἐφαίνετο πραΰνουσα τὴν ὀξύτητα τῆς ἀγχοινίας.

Ἡ Μὶς Ὠφέλεια ἐπῃνεῖτο προσέτι καὶ διὰ τὰ πολλὰ ἐπίκτητα προτερήματά της· ἐλέγετο καλὴ μουσική· ὅσοι εἶδον τὸ λεύκωμά της ἐβεβαίουν ὅτι ἐζωγράφει ἐπιδεξιώτατα· καὶ ὅσοι εἶχον τὴν εὐτυχίαν νὰ χορεύωσι μετ' αὐτῆς εἰς τὰς συναναστροφὰς τοῦ διοικητοῦ τοῦ ναυστάθμου, διϊσχυρίζοντο ὅτι ἦτον τῆς Πόλκας ἡ βασιλίς.

Καὶ δὲν ἦτον μὲν ὁ πλοίαρχος Σόμμερς ἀριστοκρατικοῦ τινος οὐδὲ μεγαπλούτου οἰκογενείας βλαστός, ἀλλ' ἐν Ἀγγλίᾳ, καὶ παρ' ὅλοις τοῖς ἐξηυγενησμένοις λαοῖς, ὡς γνωστόν, ἡ καλὴ ἀγωγὴ δὲν εἶναι μόνον τῶν ἀνωτάτων τάξεων προνόμιον, καὶ ὁ πατὴρ τῆς Ὠφελείας, εἰς τὴν ἀξιότιμον μεσαίαν τάξιν ἀνήκων τῶν πολιτῶν, καὶ βαθμὸν ἔχων ἔντιμον, ἀπὸ τῶν ἐσόδων αὐτοῦ καὶ τῆς οὐ μεγάλης μὲν ἀλλ' ἐπαρκοῦς περιουσίας του, ἀνέθρεψε τὴν μόνην καὶ προσφιλῆ

του θυγατέρα ὡς ἤθελε ἀνατραφῇ ἡ πλουσιωτάτη θυγάτηρ τοῦ εὐγενεστέρου τῶν λόρδων.

Ἡ θαλασσοπλοΐα ἔχει βεβαίως τὰς τέρψεις της. Ὁ ἥλιος ἐκ τῶν κυμάτων ἀναδυόμενος, ἢ εἰς αὐτὰ βυθίζων τὴν χρυσῆν κόμην του, ἡ θάλασσα ὁτὲ μὲν ὡς κάτοπτρον ἀντανακλῶσα τὸν οὐρανόν, ὅτε δὲ ἀγριουμένη καὶ ἀφρίζουσα ἐν ταῖς μυριοσχήμοις αὐτῆς συστροφαῖς, εἰσὶ βεβαίως θεάματα ὑψοῦντα καὶ τέρποντα τὰς ψυχάς. Ἀλλ' ὁ νέος τοῦ ναυτικοῦ ἀξιωματικός, ὅστις πρὸ ἐτῶν καθ' ἡμέραν βλέπει τὸν ἥλιον δύοντα καὶ καθ' ἡμέραν βλέπει αὐτὸν ἀνατέλλοντα, ὅστις μυριάκις ἐθαύμασε τὰ γραφικὰ ἀποτελέσματα καὶ τῆς γαληνιώσης καὶ τῆς ταραττομένης θαλάσσης, αὐτὸς ἀποβαίνει μέχρι τέλους ἧττον εὐαίσθητος πρὸς τὰς γραφικὰς ταύτας ἡδονάς, ἃς καλεῖ μονοτόνους, καὶ δὲν δυσαρεστεῖται ὁσάκις εἰς τοὺς μακροὺς πλοῦς αὐτοῦ παρεμπίπτουσιν ἔκτακτοί τινες παραμυθίαι τῆς πλήξεως.

Ταῦτα, ἵνα δικαιολογήσωμεν τοῖς ἔχουσιν ἀνάγκην τοιαύτης δικαιολογήσεως, διατί οἱ ἀξιωματικοὶ τῆς Σαλαμάνδρας ἐχάρησαν ὅταν εἶδον συνοδοιπορούσας τὰς κυρίας Σόμμερς.

Ὅλοι ἔσπευσαν νὰ παρουσιασθῶσιν εἰς αὐτάς, καὶ νὰ ταῖς προσφέρωσι προθύμως καὶ φιλοφρόνως τὰς ὑπηρεσίας των. Ἀλλ' ἡ Κυρία Ὠφέλεια, ἐπὶ τὰς δύω πρώτας ἡμέρας ὀλίγον προσεῖχεν εἰς τοὺς ἀξιωματικούς, τὰς ὑπηρεσίας καὶ τὰς φιλοφροσύνας αὐτῶν, διότι ἀντικοινωνικώτερον καὶ μισανθρωπότερον πάθος τῆς ναυτιάσεως δὲν ὑπάρχει, ἡ δὲ Μὶς Ὠφέλεια, καί τοι θυγάτηρ οὖσα θαλασσινοῦ, ἀλλ' εἶχεν ἀνατραφῇ εἰς τὸ σχολεῖον τῆς Λαιμιγκτῶνος, πόλεως μεσογείου, καὶ ἦτον ἄπειρος τῆς θαλάσσης.

Τὴν τρίτην ὅμως ἡμέραν, ἀφ' οὗ διέπλευσαν τὸν δύσ-

πλουν τῆς Μάγχης πορθμὸν, καὶ ἀφ᾽ οὗ, ἐν τῷ μέσῳ τοῦ Βισκαϊκοῦ κόλπου, τοῖς προσέπνευσαν τῆς μεσημβρίας γλυκύτερα πνεύματα, ἡ Ὠφέλεια προέκυψεν ἐκ τοῦ μυχοῦ τοῦ πλοίου, ὅπου ἐνοσιλεύετο, ἢ, ὡς ἔλεγεν ὁ νέος ὑποπλοίαρχος Σίμων Μοντφόρτος, ὁ μεταξὺ τῶν ἀξιωματικῶν τῆς Σαλαμάνδρας ἔχων τὰς πλείστας ἀξιώσεις εἰς ποίησιν, εἰς εὐφυΐαν καὶ εἰς ἐπιτυχίαν παρὰ ταῖς κυρίαις, ἡ Ὠφέλεια ἀνέδυ ἐκ τοῦ βυθοῦ ὡς ἡ Κύπρις, καὶ προσεμειδίασε τὴν ἤδη μειδιῶσαν φύσιν.

Ὁ πλοῦς προέβαινε φαιδρὸς ἔκτοτε. Οἱ ἀξιωματικοὶ ἐφιλοτιμοῦντο τίς νὰ δειχθῇ ταῖς Κυρίαις περιποιητικώτερος, καὶ ὑπὲρ πάντας κατώρθου τοῦτο ὁ Σίμων, ὅστις, καθ᾽ ὃ τοποτηρητὴς τοῦ πλοιάρχου, εἶχε καὶ τὸ πρώτιστον δικαίωμα τοῦ ξεναγεῖν αὐτάς.

Γνωστὴ ἐστὶ τῶν ναυτικῶν ἡ ὑπὲρ τῶν πλοίων αὐτῶν φιλοπροσωπία, καὶ πόσον φιλαρέσκως ἐπιδεικνύουσι τὰ ἐλάχιστα αὐτῶν μέρη, καὶ φαίνονται φρονοῦντες ὅτι οἱ τὴν δυστυχίαν ἔχοντες νὰ κατοικῶσι τὴν στερεὰν, οὐδὲ νὰ φαντασθῶσι κἂν δύνανται τὰ θαύματα τῆς ἐνύδρου ταύτης ἀρχιτεκτονικῆς. Τῆς ἀδυναμίας ταύτης ἀπηλλαγμένος δὲν ἦν οὐδ᾽ ὁ ὑποπλοίαρχος Κ. Μοντφόρτος, ὅστις ἅμα ἡ Μὶς Ὠφέλεια ἐδύνατο νὰ στηριχθῇ εἰς τοὺς δύω της πόδας, ἐπρότεινε νὰ τὴν περιφέρῃ εἰς ὅλον τὸ πλοῖον, καὶ ἡ πρότασις ἐγένετο προθύμως δεκτή.

Περιήγαγε λοιπὸν ὁ Κ. Μοντφόρτος τὴν Ὠφέλειαν, διότι ἡ Κυρία Σόμμερς ἦτον ἀδύνατος ὥστε νὰ περιπατῇ, ἄλλως τε δὲ καὶ ἐγνώριζε τὸ πλοῖον ἀπὸ τῆς πρώρας μέχρι τῆς πρύμνης· τὴν κατεβίβασεν εἰς τὰ κοῖλα τοῦ σκάφους, τῇ ἔδειξε ποῦ διαιτῶνται οἱ ναῦται, ποῦ κοιμῶνται εἰς τὰς κινητάς των ἑώρας, τῇ ἐπέδειξε τοὺς θαλαμίσκους τῶν ἀξιω-

ματικῶν, ὅπου πρὸς βάσανον αὐτῶν λύεται τὸ μαθηματικὸν ζήτημα, πῶς δεδομένον σῶμα νὰ περιέχηται εἰς ἐλάχιστον ἐμβαδὸν, καὶ τοῦτο ἀφώτιστον καὶ ἀδιάπνουν, τῇ ἔδειξε μετὰ πομπῆς τὸ μαγειρεῖον καὶ τὴν ἀντλίαν καὶ τὸ φαρμακοπωλεῖον, ἐκεῖθεν τὴν εἰσήγαγε πρὸς τὰς μηχανὰς, ὅπου τὰ βαρέα ἔμβολα ἐκινοῦντο ἄνω καὶ κάτω ἐναγωνίως, ὡς σιδηροῖ χειρονομούντων γιγάντων βραχίονες, καὶ εἰς τὸ δωμάτιον τῶν καμίνων, ὅπου ἦτον πνιγηρὸς ὁ ἀὴρ καὶ ὁ καύσων ἀφόρητος.

— Αὕτη βεβαίως εἶναι ἡ κατοικία τῆς Σαλαμάνδρας, τοῦ πολιούχου δαίμονος τοῦ πλοίου, εἶπεν ἡ Ὠφέλεια. Ἐδῶ, προσέθηκε ῥιπιζομένη διὰ τοῦ μανδυλίου της, καὶ διὰ τῆς μικρᾶς της χειρὸς προστατεύουσα τὸ πρόσωπόν της κατὰ τῆς λάμψεως τῶν φλογῶν, ἄνθρωπος δὲν δύναται νὰ μείνῃ δέκα λεπτὰ, ἐκτὸς ἴσως ἂν εἶναι ὁ Ἀχιλλεὺς, ὅστις ἐβαπτίσθη εἰς φλόγας.

— Ὁ Οὔϊλλης οὔτε Ἀχιλλεὺς εἶναι οὔτε Σαλαμάνδρα, καὶ ὅμως ζῇ ὅλην του σχεδὸν τὴν ζωὴν ἐντὸς τῆς καμίνου, εἶπεν ὁ ὑποπλοίαρχος, δεικνύων ἄνθρωπον ὅστις, μέλας ὑπὸ τῆς ἀσβόλης, ὡς περίπου φανταζόμεθα τοὺς ἐγχωρίους τῶν μερῶν ὅπου καίει ἡ ἄσβετος φλὸξ, ἵστατο εἰς τὴν γωνίαν ἐντὸς τῆς σκιᾶς, εἰς τὰς χεῖρας μακρὰν ῥάβδον κρατῶν, τὸ ἐργαλεῖον καὶ τὸ ἔμβλημα τῆς ὑπηρεσίας του.

— Ὁ δυστυχής! εἶπεν ἡ Μὶς Ὠφέλεια. Ὁποία ὕπαρξις! Πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπάρχωσιν ἄνθρωποι ἀνεχόμενοι βίον τοιοῦτον!

— Εἰς τὴν πενίαν δυνατὰ εἶναι ὅλα, κυρία, εἶπεν ὁ Μοντφόρτος. Καὶ ὁ πτωχὸς οὗτος πρέπει νὰ ζήσῃ. Ἕκαστος κατὰ τὴν ἱκανότητα καὶ κατὰ τὴν τάξιν του. Ἔπειτα θὰ ὁμολογήσητε ὅτι ὑπὲρ πάντα ἄλλον ὁ Οὔϊλλης ζῇ κατὰ

τὴν πρώτην ἐντολὴν, ἤ, ἂν θέλητε, κατὰ τὴν προαιώνιον κατάραν. Αὐτὸς, ἐπρόσθεσε μειδιῶν, ὑπὲρ πάντα ἄλλον τρώγει τὸν ἄρτον του ἐν ἱδρῶτι τοῦ προσώπου του.

Ἡ Ὠφέλεια ὑψώσασα τότε τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὸν ἄνθρωπον, εἶδεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, ἀφ' οὗ, ὡς δικαιολογῶν τὸν χαριεντισμὸν τοῦ πλοιάρχου, κατέρρει ὁ ἱδρὼς εἰς σταγόνας, ἔκφρασιν στενοχωρίας τινὸς, διότι ἐγίνετο οὕτω τὸ ἀντικείμενον τῆς προσοχῆς καὶ τῆς συνδιαλέξεως, καὶ ἴσως καὶ δυσαρεσκείας προσέτι διότι χαριεντισμῶν ὕλη ἐγίνετο ἡ πτωχεία του. Οὖσα δ' ἀγαθὴ νέα, καὶ αὐτομάτως ἐννοοῦσα ὅτι τὸ γλυκύτερον βάλσαμον εἰς τὰς πληγὰς τῆς ψυχῆς ἐστὶν ἡ γυναικεία φωνὴ ὅταν ἐκφράζῃ συμπάθειαν, ἀπηύθυνε μίαν λέξιν προσηνῆ πρὸς τὸν δυστυχῆ, ὅστις ἐξηγόραζε τὴν ζωήν του ἐντὸς τῶν φλογῶν διαιτώμενος, καὶ δι' ὃν ὁ κόσμος περιωρίζετο εἰς τὸ πυρίπνουν στόμιον τῆς καμίνου.

— Ἡ ὑπηρεσία σου δὲν εἶναι εὐάρεστος, τῷ εἶπε μετὰ φωνῆς ἥτις ἔπνεεν οἶκτον.

— Κυρία, ἀπεκρίθη ὁ καμινάπτης, φρονῶ ὅτι ἑκάστη θέσις, ὡς τὸ δυσάρεστον, οὕτως ἔχει καὶ τὸ εὐάρεστον μέρος της.

Εἰς τὴν Ὠφέλειαν δ' ἐφάνη παράδοξος ἡ τοιαύτη ἀπόκρισις, ἥτις ἤλεγχε βαθμόν τινα καρτερίας καὶ ψυχικῆς δυνάμεως ἀπροσδόκητον εἰς τοιοῦτον ἄνθρωπον.

— Ἤθελον νὰ ἠξεύρω, εἶπε, μέρος πρὸς αὐτὸν, μέρος πρὸς τὸν πλοίαρχον ἀποτεινομένη, εἰς αὐτὴν τὴν θέσιν ποῦ δύναται νὰ εὕρῃ τις τὸ εὐάρεστον;

— Ναὶ, κυρία, ὑπέλαβεν ὁ Οὐΐλλης, ὅταν ἐπιμελῶμαι ἐδῶ τὸ πῦρ, μοὶ εἶναι εὐάρεστον νὰ στοχάζωμαι ὅτι εἶμαι τὸ κέντρον καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς κινήσεως τοῦ μεγάλου τούτου

πλοίου, ὅτι ἔχω εἰς χεῖράς μου τοὺς σφιγμοὺς τῆς ζωῆς του, καὶ εὐάρεστον νὰ παρευρίσκωμαι διηνεκῶς εἰς τὴν γιγαντιαίαν ταύτην πάλην μεταξὺ τῶν δύω ἀκαταμαχήτων στοιχείων, καὶ εἰς τὸν διηνεκῆ θρίαμβον τοῦ δαίμονος τοῦ πυρὸς κατὰ τοῦ δαίμονος τῶν ὑδάτων.

Οἱ λόγοι οὗτοι ἐξέπληξαν τὴν Ὠφέλειαν, ἥτις ἐστήριξε μετά τινος περιεργείας τοὺς ὀφθαλμούς της ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου. Τότε δὲ παρετήρησεν ὅτι οἱ χαρακτῆρες αὐτοῦ εἶχόν τι τὸ σύμμετρον καὶ κανονικόν· ἐπὶ μίαν δὲ στιγμὴν τῇ ἐφάνη ὅτι οἱ χαρακτῆρες οὗτοι ὑπὸ τὴν ἀσβόλην ἀνελάμβανον ἀξιοπρεπές τις, καὶ τῇ ἐπῆλθεν ἡ ἰδέα ὅτι αἱ τόσον παράδοξοι εἰς τὸ στόμα ἁπλοῦ καμινάπτου ἐκφράσεις ἐκεῖναι ἦσαν ὑπερήφανος διαμαρτύρησις κατὰ τῆς ἐκφρασθείσης ἰδέας, ὅτι εἰς τὴν ἀνάγκην μόνον ἐνδίδων μετήρχετο τὸ ἐπάγγελμά του.

— Αὐτὸς ὁ Οὐΐλλης πάντοτε ποιητής, εἶπεν ὁ ὑποπλοίαρχος. Εἶναι κυρία, ὁ ποιητὴς τῆς Σαλαμάνδρας, καί, ἂν ἐπιθυμῆτε, εἶμαι βέβαιος ὅτι προθύμως θὰ σᾶς γράψῃ μίαν ᾠδήν.

— Ἐννοεῖται ὅτι τὸ ἐπιθυμῶ, εἶπεν ἡ Ὠφέλεια, γελῶσα διὰ τὸν παράδοξον ῥαψῳδὸν ὅστις τῇ ἐπροτείνετο.

Ὁ δὲ Οὐΐλλης, λαβὼν τὴν σιδηρᾶν ῥάβδον του, ἐστράφη πρὸς τὸ στόμιον τῆς καμίνου, καὶ ἐκτύπα ἐπιμελῶς τοὺς ἄνθρακας.

— Ἀλλά, κυρία, ὑπέλαβεν ὁ Μοντφόρτος, προσφέρων εἰς τὴν Μὶς Σόμμερς τὴν χεῖρά του, δὲν σᾶς συμβουλεύω νὰ μείνητε ἐδῶ περισσότερον, θαυμάζουσα τὴν πάλην τῶν στοιχείων, μὴ ὁ δαίμων τοῦ πυρὸς σᾶς συμπαραλάβῃ εἰς τὸν θρίαμβόν του.

— Τῳόντι ἡ ἀντανάκλασις τοῦ πυρὸς μοὶ δίδει κεφαλαλ-

γίαν, εἶπεν ἡ Ὠφέλεια, ἀκολουθοῦσα τὸν ἀξιωματικὸν εἰς τὸ κατάστρωμα.

— Ἀλλά, εἶπεν ἀφ' οὗ ἀνέβησαν, παράδοξον μοὶ ἐφάνη ν' ἀκούσω τὸν χαμινάπτην ἐκεῖνον νὰ ἐκφράζηται τόσον καλῶς· καὶ αἱ ἰδίαι του ἐφαίνοντο ἀνώτεραί του.

— Ναί, ποιητικαί, εἶπεν ὁ Μοντφόρτος. Ὡς σᾶς εἶπον, ὁ Οὐΐλλης εἶναι ὁ ποιητὴς ἡμῶν. Οἱ ναῦται πολλάκις τὸν παρακαλοῦν καὶ τοῖς συνθέτει ᾄσματα. Δὲν θὰ σᾶς εἰπῶ ὅτι εἶναι ὡραῖα, ἀλλ' οἱ ναῦται τὰ τραγῳδοῦν.

— Τοῦτο ἐμφαίνει πάντοτε φυσικὴν εὐφυΐαν, εἶπεν ἡ Ὠφέλεια, καὶ δὲν ἐλαττοῖ τὴν ἀπορίαν μου, πῶς ὁ ἐργάτης αὐτὸς ἐκφράζεται τόσον καθαρῶς.

— Εἶναι παράδοξος νέος ὁ χαμινάπτης αὐτός, ἀπήντησεν ὁ Μοντφόρτος. Ἂν εἴχετε παρατηρήσει εἰς τὴν γωνίαν, θὰ ἐβλέπετε, κρυπτόμενον ὑπὸ τὸν ἀγκῶνά του, ἓν βιβλίον. Ἐν ᾧ εἶν' ἐπιμελέστατος εἰς τὸ ἔργον του, ἔχει ὅμως σταθερῶς καὶ ἓν βιβλίον πλησίον του, καὶ ὅτε ἡ ὑπηρεσία τῷ τὸ ἐπιτρέπῃ, ἀναγινώσκει πάντοτε.

— Ὁ χαμινάπτης αὐτὸς εἶναι ἄξιος προστασίας, Κύριε ὑποπλοίαρχε, καὶ ἔργον δικαιοσύνης εἶναι νὰ τὸν προβιβάσητε, εἶπεν ἡ Ὠφέλεια.

— Ἡ σύστασίς σας, Κυρία, εἶναι ἰσχυροτάτη, εἶπεν ὁ ὑποπλοίαρχος. Ἀλλὰ κατὰ δυστυχίαν ἀντίκεινται οἱ περ ἀρχαιότητος κανονισμοί.

— Δὲν γνωρίζω τοὺς κανονισμούς σας, ἀπεκρίθη παίζουσα ἡ Ὠφέλεια, ὑποθέτω ὅμως ὅτι τοὺς ἐφηύρατε ἐπίτηδες διὰ ν' ἀρνῶνται ἐκεῖνοι ὅταν φαίνησθε παραδεχόμενοι σεῖς. Οἱ κανονισμοί σας εἶναι οἱ ἀποπομπιμαῖοι τράγοι τῶν ἁμαρτιῶν σας.

— Σᾶς βεβαιῶ ὄχι, Κυρία, ἀπήντησεν ὁ Μοντφόρτος.

Εὐδαίμονες ἡμεῖς ἂν ἐδυνάμεθα νὰ ὑπακούωμεν εἰς νόμους γλυκεῖς ὡς τοὺς ὑμετέρους. Ἀλλ' ὁ κανονισμὸς εἶναι ὁ τύραννος ἡμῶν, καὶ δὲν ὑποφέρει ἀντίστασιν. Ἐρωτήσατε τὸν πατέρας σας καὶ θέλει σᾶς τὸ εἰπεῖ.

— Καλὸν λοιπὸν, θὰ προσφύγω πρὸς τὸν πατέρα μου κατὰ τῶν τυραννικῶν κανονισμῶν καὶ τῶν τυραννικῶν ὑποπλοιάρχων, εἶπεν ἡ νέα, χαριέντως διαστρέφουσα τὰ χείλη, καὶ ἐμακρύνθη.

Τὸ δ' ἑσπέρας εἰς τὸ δεῖπνον ὁ ὑποπλοίαρχος διηγήθη ὅτι ἡ Μὶς Ὠφέλεια ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατ' αὐτοῦ, καὶ καθ' ὅλων τῶν ναυτικῶν ὀργανισμῶν.

— Ὄχι καθ' ὅλων, εἶπεν ἡ Ὠφέλεια. Κατ' ἐκείνων μόνον ὅσοι ἐμποδίζουσι ν' ἀνταμειφθῇ ἡ ἱκανότης καὶ ἡ ἀξία.

— Ὦ! καὶ ὑπάρχουσι τοιοῦτοι; ἐρώτησεν ὁ πατὴρ της. Πῶς τοὺς ἀνεκάλυψες, Ὠφέλεια;

— Πρέπει νὰ ἠξεύρητε, εἶπε γελῶν ὁ Μοντφόρτος, ὅτι τῆς Μὶς Σόμμερς τὴν καρδίαν κατέκτησέ τις ἐν τῷ πλοίῳ τούτῳ διὰ τῆς χρυσῆς σαγίνης τῆς ποιήσεως, ὑποσχεθεὶς νὰ τῇ ἀναθέσῃ μίαν ᾠδήν. Θέλει ἑπομένως νὰ τὸν προβιβάσῃ εἰς πλοίαρχον, ἴσως εἰς ναύαρχον, καὶ διότι τῇ λέγω ὅτι ἀνθίστανται εἰς τοῦτο οἱ κανονισμοὶ, εἰς τὴν αὐτὴν καταδίκην περιλαμβάνει καὶ τοὺς κανονισμοὺς καὶ ἐμέ.

— Καὶ δυνάμεθα ἄνευ ἀδιακρισίας νὰ ἐρωτήσωμεν τὶς εἶναι ὁ εὐδαίμων, ὅστις εἵλκυσε τὴν καρδίαν τῆς μὶς Σόμμερς; ἠρώτησεν ὁ γέρων ἰατρός.

— Βεβαίως, εἶπεν ὁ ὑποπλοίαρχος. Ὁ εὐδαίμων οὗτος εἶναι ὁ ὡραιότερος τῶν υἱῶν τοῦ Ἡφαίστου. Εἶναι ὁ καμινάπτης Οὐΐλλης.

Ὅλοι ἀνεκάγχασαν.

— Ὁ Οὐΐλλης λοιπὸν, ἐπειδὴ οὕτως ὀνομάζεται εἶπεν

ἡ Ὠφέλεια. Αὐτὸς κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ ὑποπλοιάρχου εἶναι ἐπιμελέστατος εἰς τὸ ἔργον του καὶ προσέτι εὐφυὴς καὶ φιλομαθής. Τὸ βιβλίον δὲν πίπτει ποτὲ ἀπὸ τῆς χειρός του, καὶ ἡ ἀνάγνωσις εἶναι ἡ μόνη του διασκέδασις. Δὲν εἶναι προστασίας αὐτὸς ἄξιος καὶ προβιβασμοῦ;

— Ἀκούετε κύριοι, εἶπεν ὁ Μοντφόρτος, μετὰ πόσης θερμότητος ἡ Μὶς Σόμμερς προστατεύει τὸν Τρουβαδοῦρόν της. Ὅσοι ἔχετε ἐπὶ τῆς συνειδήσεως καὶ ἕνα μόνον στίχον ἐπὶ ζωῆς σας, θὰ ἐντείνητε τώρα τὰς λύρας σας, βλέποντες ὁποῖον πρόκειται ᾆθλον.

— Κύριε ὑποπλοίαρχε, εἶπεν ἡ Ὠφέλεια, ἐνθυμεῖσθε ὅτι τὴν ἄρνησίν σας ἔμελλον νὰ ἐκκαλέσω εἰς τὸν πλοίαρχον· ἐπομένως σᾶς ἀφαιρῶ τὸν λόγον.

— Καὶ ὁ πλοίαρχος, φιλτάτη, ὑπέλαβεν ὁ πατήρ της, θὰ σοὶ ἀποκριθῇ ὅπως καὶ ὁ ὑποπλοίαρχος, ὅτι πρὸ τοῦ Οὐΐλλη ὑπάρχουσιν ἄλλοι ἀρχαιότεροι, καὶ ἐπίσης καλῶς ἐκπληροῦντες τὰ χρέη των, ὥστε οὐδεὶς ὑπάρχει λόγος νὰ προτιμηθῇ ἐκεῖνος αὐτῶν.

— Ἀκούετε, Κυρία, εἶπε θριαμβεύων ὁ Μοντφόρτος. Τί θὰ εἰπῆτε πρὸς τὸ ἀνέκκλητον τοῦτο ψήφισμα;

— Θὰ εἰπῶ, ἀπεκρίθη αὕτη, ὅτι καθὼς ὑπάρχουσι τυραννικοὶ κανονισμοὶ καὶ τυραννικοὶ ὑποπλοίαρχοι, ὁμοίως ὑπάρχουσι καὶ πλοίαρχοι τυραννικοί.

Καὶ ἀναπηδήσασα ἀπὸ τῆς τραπέζης, ἐπειδὴ εἶχε τελειώσει τὸ δεῖπνον, ἦλθε καὶ ἐφίλησε τὸν πατέρα της.

Ἔκτοτε ὅμως, ἀστειευόμενοι οἱ ἀξιωματικοί, καὶ μάλιστα ὁ Μοντφόρτος, τῇ ὡμίλουν πάντοτε περι τοῦ Οὐΐλλη, καὶ τὸν ὠνόμαζον τὸν Τρουβαδοῦρόν της. Ὅ,τι δὲ ἀφθονωτέρα ἐγίνετο ὕλη ἀστειοτήτων καὶ παιγνιωδῶν σαρκασμῶν τῶν ἀξιωματικῶν, ἣν αὐτὴ ἡ ἀληθὴς ἢ ὑποτιθεμένη

διαγωγὴ τοῦ χαμινάπτου ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς ἐπισκέψεως τῆς Ὠφελείας εἰς τὰς χαμίνους. Διότι διεκρίνετο μὲν πάντοτε ὁ Οὔϊλλης μεταξὺ τῶν ὁμοτέχνων του διὰ τὴν καθαριότητα καὶ κοσμιότητα περὶ τὴν ἐνδυμασίαν του, ἀλλ' ὁ ὑποπλοίαρχος διϊσχυρίζετο ὅτι ἀπό τινος ἐφαίνετο φιλόκομψος μᾶλλον καὶ φιλάρεσκος, τὴν ἀσβόλην ἀποπλυνόμενος, καλλωπιζόμενος, κτενιζόμενος, ἅμα παρήρχετο ἡ ὥρα τῆς ὑπηρεσίας του καὶ τὸν διεδέχετο ὁ συγκαμινάπτης του, καὶ ὅτι λαιμοδέτης τις ἀλουργοῦς, ὅστις ἄλλοτε εἰς ἐκτάκτους καὶ ἐπισήμους περιστάσεις ἐνεφανίζετο μόνον, ἀπό τινος διέπρεπε καθ' ἑσπέραν ἐπὶ τοῦ τραχήλου του.

Καὶ τῷ ἔλεγε μὲν ἡ Ὠφέλεια ὅτι ἡ διαγωγὴ τοῦ ἀγροίκου ἐκείνου ναύτου ἔπρεπε νὰ χρησιμεύσῃ ὡς παράδειγμα εἰς τὴν τῶν κυρίων ἀξιωματικῶν, οἵτινες εἰς οὐδὲν λογιζόμενοι ὅτι εἶχον κυρίας εἰς τὸ πλοῖον, παρουσιάζοντο ἠμελημένην πολλάκις ἔχοντες τὴν ἐνδυμασίαν, καὶ ἀδιακόπως τὸ ἐπάρατον σιγάρον εἰς τὸ στόμα· (Κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην ὁ ὑποπλοίαρχος ἐκάπνιζε, φορῶν τὸν παλαιὸν ἐπενδύτην του). Ἀλλ' ὁ φιλόμωμος καὶ ἀμείλικτος ὑποπλοίαρχος ἐπέμενεν ὅτι ὁ χαμινάπτης, ὅστις ἄλλοτε ἦτο γνωστὸν ὅτι ἐπροτίμα ἐν ταῖς ἀργαῖς ὥραις του νὰ μένῃ εἰς τῶν ναυτῶν τὸν κοιτῶνα ἀναγινώσκων ἐν ἡσυχίᾳ, ἤδη κάθηται ἐπὶ τοῦ καταστρώματος πάντοτε, ἔχων διὰ χειρῶν τὸ βιβλίον, καὶ ἐστραμμένος σταθερῶς πρὸς τὴν πρώραν. Προσέθετε δὲ μάλιστα, ὅτι διελθὼν ποτὲ ἐμπρός του, τὸν εἶδε κρατοῦντα τὸ βιβλίον του ἀντιστρόφως, καὶ βλέποντα ὑπεράνω αὐτοῦ, ὅπερ ἄλλοτε οὐδέποτε τῷ εἶχε συμβῇ.

— Εἶναι προφανές, ἔλεγεν, ὅτι ὁ δυστυχὴς εἶναι θύμα τοῦ πλατωνικωτάτου αἰσθήματος, καὶ ὅτι αὐτὸν τὸν παί-

ζοντα μετὰ τῶν φλογερῶν τοῦ Ἡφαίστου καμίνων, τὸν διέφλεξεν ὅλον, ἓν βλέμμα, δὲν ἠξεύρω ποῖον.

Καὶ οὕτω τὸ διηνεκὲς θέμα τῶν ἀστεϊσμῶν του πρὸς τὴν Ὠφέλειαν ἦτον ὁ Οὐΐλλης, ὃν ἐχλεύαζε πιστὸν ποιμένα καὶ πλατωνικὸν ἀοιδὸν τῆς Μὶς Ὠφελείας.

Ὁ ἄφρων! Τίνι δικαιώματι τὸν ἐχλεύαζε; Ἢ μὴ ἐφρόνει ὅτι ἡ καρδία εἶναι μόνον τῶν προνομιούχων τάξεων κτῆμα, τοῦ δὲ βαναύσου καὶ ἀποχειροβιώτου ἄτρωτον ὅτι εἶναι τὸ στῆθος, καὶ ἀμβλὺ ὅτι εἶναι τὸ αἴσθημα; Ἐνόμιζεν ὅτι μέχρι τοῦ ἱσταμένου εἰς τὰς ἐσχάτας βαθμίδας τῆς κοινωνίας δὲν κατέρχεται τοῦ ἔρωτος ἡ ἀκτίς; καὶ δὲν ἤξευρεν ὅτι ὁ ἔρως εἶναι ὄναρ γλυκὺ, καὶ κατ' ὄναρ ἐπιτρέπεται εἰς ἕκαστον ν' ἀρθῇ μέχρι τῆς ὑπερτάτης φιλοδοξίας; Διατὶ παίζων μόνον καὶ εἰρωνευόμενος ἔλεγεν ὅτι τὸ κάλλος τῆς Ὠφελείας ἐδύνατο καὶ τοῦ Οὐΐλλη νὰ θίξῃ τὸ αἴσθημα; Μὴ τῶν φυτῶν τὰ κηπευτὰ μόνα θάλλουσιν εἰς τὴν ἐπαφὴν τοῦ φωτὸς καὶ τῆς δρόσου;

Προσέτι δὲ δὲν ἐγνώριζεν ἴσως καὶ ἄλλο, ὅτι ἡ γυναικεία καρδία πάντοτε εἶναι εὐγνώμων διὰ τὸν ἔρωτα ὃν ἐμπνέει, καὶ τὴν τόλμην τοῦ αἰσθήματος σπανίως καταδικάζει ὡς ἔγκλημα.

Ἡ Ὠφέλεια βεβαίως δὲν ἐξελάμβανεν ὡς σπουδαίους τοὺς λόγους τοῦ Μοντφόρτου, ὡς οὐδ' ἐκεῖνος σπουδαίως τοὺς ἔλεγεν· οὐχ ἧττον ὅμως πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι συνετέλουν εἰς τὸ ν' αὐξάνωσι τὴν ὑπὲρ τοῦ νέου καμινάπτου εὔνοιαν αὐτῆς. Πολλάκις τὸν ἀπήντα ἐπὶ τοῦ καταστρώματος, πάντοτε τῳόντι, ὁσάκις δηλαδὴ ἡ ὑπηρεσία τῷ τὸ ἐπέτρεπε, καθάριον, ἐπιτετηδευμένην ἔχοντα τὴν ἐνδυμασίαν, καὶ ἢ εἰς ἀνάγνωσιν ἢ εἰς σκέψεις βεβυθισμένον, καὶ πολλάκις τῷ ἀπέτεινε τὸν λόγον, ἂν καὶ ἦτο βεβαία

ὅτι δι' ὅλην τὴν ἑσπέραν ἐκείνην ἐξετίθετο εἰς πῦρ οὐλαμοῦ ἀστειοτήτων τοῦ Μοντφόρτου, μεθ' οὗ συνεμάχουν καὶ οἱ θαρραλεώτεροι τῶν ἄλλων ἀξιωματικῶν.

Μίαν μάλιστα ἡμέραν, — ἦν δὲ κυριακή, καὶ ἡ Σαλαμάνδρα, ἐπειδὴ ἐπρομηθεύετο ἄνθρακας, ἔκειτο ἠγκυροβολημένη εἰς τὸν λιμένα τῆς Μελίτης, — ὁ Οὐΐλλης, μὴ ἔχων ὑπηρεσίαν, διότι αἱ κάμινοι ἦσαν σβεσταί, ἐκάθητο κατὰ τὴν συνήθειαν ἐπὶ τοῦ καταστρώματος, καὶ ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ ἐρειδόμενος τοίχου, ἀνεγίνωσκεν. Ὁ πλοίαρχος μετὰ τῆς κυρίας Σόμμερς, ὁ ὑποπλοίαρχος καὶ πολλοὶ τῶν ἀργούντων ἀξιωματικῶν, μετὰ μέρους τοῦ πληρώματος, εἶχον ἀποβῆ εἰς τὴν γῆν, καὶ ἀπέλθει εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Ἡ Ὠφέλεια ὅμως εἶχε μείνει ἐπὶ τοῦ πλοίου, διότι καθ' ὅλην τὴν προτεραίαν ἔπασχεν κεφαλαλγίαν, καὶ τὴν ἡμέραν ἐκείνην δὲν εἶχεν ἐντελῶς ἀναλάβει.

Αἰσθανομένη ὅμως ἐλαφρότερον τὸν πόνον τῆς κεφαλῆς, ἀνέβη ν' ἀναπνεύσῃ τὴν πρώτην μυροφόρον αὔραν ἣν τῇ ἔπεμπεν ἡ Μεσόγειος, καὶ μετ' ὀλίγον παρετήρησε τὸν καμινάπτην μετὰ τοῦ βιβλίου του, καὶ διαβαίνουσα ἐμπρὸς αὐτοῦ, τὸν προσωμίλησεν. Ὁ δὲ Οὐΐλλης, ἀνεσκίρτησεν ὡς ἂν εἶχε τιναχθῇ ὑπὸ σπινθῆρος ἠλεκτρικοῦ, καὶ ἠγέρθη.

— Σ' ἐτρόμαξα, Μάστρο-Οὐΐλλη, νομίζω, τῷ εἶπεν ἡ Ὠφέλεια διὰ τῆς μουσικῆς της φωνῆς. Δὲν ἤθελον νὰ σὲ ταράξω. Ἀνεγίνωσκες, νομίζω.

— Ἀνεγίνωσκον, Μὶς, ἀπεκρίθη ὁ Οὐΐλλης μετὰ σεβασμοῦ καὶ μετ' ἐγκαρδίου εὐγνωμοσύνης διότι ἡ εὐγενὴς κυρία συγκατένευε μέχρις αὐτοῦ καὶ κατεδέχετο νὰ τὸν προσομιλῇ μετ' ἀγαθότητος. — Ἀναγινώσκω διὰ ν' ἀσχολῶ τὸν νοῦν μου, ὅταν δὲν τὸν ἀσχολῇ ἡ ὑπηρεσία μου.

— Καὶ τί ἀναγινώσκεις, Μάστρο-Οὔϊλλη; ἠρώτησεν ἡ Ὠφέλεια.

— Τὸν Βύρωνα, κυρία.

— Τὸν Βύρωνα ἀναγινώσκεις! ἀνέκραξε μετ' ἐκπλήξεως ἡ Ὠφελεία. Καὶ τὶ τοῦ Βύρωνος;

— Τὸν Κάϊν.

— Τὸν Κάϊν! διατὶ ἀναγινώσκεις τὸν Κάϊν; καὶ ἐννοεῖς, νομίζεις, Μάστρο-Οὔϊλλη, τὸν Κάϊν;

— Εἶναι καθαρῶς ἀγγλιστὶ γεγραμμένος, εἶπεν ἀφελῶς ὁ Οὔϊλλης, καὶ ἡ γλῶσσα δὲν εἶναι δυσνόητος.

— Ἡ γλῶσσα, ἀπεκρίθη μειδιῶσα ἡ Ὠφέλεια τὸ ἠξεύρω. Ἀλλ' αἱ ἔννοιαι, τὰ αἰσθήματα.

— Διατὶ τὰ αἰσθήματα καὶ αἱ ἔννοιαι;

— Εἶναι ἔννοιαι σκοτειναὶ καὶ ἄγριαι, εἶπεν ἡ Ὠφέλεια, πυρεσσούσης φαντασίας καὶ νοσούσης ψυχῆς γεννήματα. Εἶναι αἰσθήματα τὴν πίστην ἀπολιθοῦντα, καὶ τὸ δηλητήριον τῆς ἀπελπισίας εἰς τὴν ψυχὴν ἐνσταλάζοντα. Δὲν δύνασαι νὰ ἐννοήσῃς τὸ βιβλίον αὐτὸ, καὶ δὲν πρέπει νὰ λυπῆσαι διότι δὲν δύνασαι.

— Τὸ ἐννοῶ, Κυρία, ἀπεκρίθη ὁ Οὔϊλλης, κινῶν μετά τινος πικρίας τὴν κεφαλήν. Διότι τὸ ἐννοῶ, διὰ τοῦτο τὸ ἀναγινώσκω. Ὁ Κάϊν εἶναι ὁ τῆς γῆς ἀπόβλητος, ὁ πανταχοῦ διωκόμενος, ὁ πανταχοῦ περιφρονούμενος, πανταχοῦ ὑπὸ τοὺς πόδας πατούμενος, καὶ μὴ τολμῶν ν' ἀναβλέψῃ εἰς τῶν ἀνθρώπων τὸ πρόσωπον. Ὁ Κάϊν εἶναι ὁ τὴν ἀρὰν φέρων ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του, τὴν ἀπελπισίαν ἐν τῇ καρδίᾳ του, ὁ τὸν θάνατον περιφέρων μεθ' ἑαυτοῦ. Ἐννοῶ ποία βάσανος τὸν σπαράττει ἐνδόμυχος, ὅταν δὲν εὑρίσκῃ ἐπὶ γῆς γωνίαν χλοερὰν ὅπου ν' ἀναπαύσῃ τὴν κεφαλήν του, θάλλοντα κλάδον ὅστις νὰ τὸν δεχθῇ ὑπὸ τὴν σκιάν του,

φίλον ὅστις νὰ τῷ ἐκτείνῃ τὴν χεῖρα, καρδίαν ἥτις νὰ πάλλῃ ἐναρμονίως πρὸς τὴν καρδίαν του· ὅταν μετὰ ζέοντος, φλογεροῦ αἰσθήματος, ὁρμᾷ πρὸς τὸν κόσμον, καὶ ὁ κόσμος μετὰ χλεύης καὶ περιφρονήσεως ἀποστρέφηται ἀπ' αὐτοῦ, καὶ ἀπόκληρος πάσης χαρᾶς, ἐνῷ τὰ χείλη του διψῶσι δι' αὐτῆς τὸ ποτήριον, μόνον ἐπίκουρον εὑρίσκῃ τὸν θάνατον, ὃν ἡ θεία ἐπιείκεια, αὐτὸν μέχρι τέλους εὐσπλαγχνισθεῖσα, ἐκάλεσεν εἰς τὸν κόσμον.

Ἡ Ὠφέλεια τὸν ἤκουε λέγοντα, καὶ δὲν ἐδύνατο νὰ πιστεύσῃ τὰ ὦτά της. Τοιοῦτοι λόγοι εἰς τὰ χείλη τοιούτου ἀνθρώπου τῇ ἐφαίνοντο ἀνωμαλία ἀληθῶς ἀνεξήγητος.

— Ὅσα λέγεις, τῷ εἶπε τέλος ὑπὸ περιεργείας τινὸς νισσομένη, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ συμπάθειαν αἰσθανομένη πρὸς τὸν ἄνθρωπον τοῦτον, οὗ αἱ ἰδέαι ἐνέφαινον τὴν ἠθικήν του κατάστασιν νοσηράν, — ὅσα λέγεις, ἀποδεικνύουσι ποίαν ἀσκεῖ ἐπιρροὴν εἰς ἡμᾶς ἡ ἀνάγνωσις. Ἀλλὰ τῆς ἀναγνώσεως ἡ ἐπιρροὴ δὲν ἀρκεῖ μόνη νὰ τὰ ἐξηγήσῃ. Διὰ τοῦ στόματός σου δὲν ὁμιλεῖ μόνος ὁ Βύρων. Ἡ θέσις σου σὲ πιέζει, καὶ ὅμως ἄλλοτε μοὶ εἶχες εἰπεῖ ὅτι σ' εὐχαριστεῖ. Μὴ προσφέρονται ἴσως οἱ ἀνώτεροί σου ἀδίκως πρὸς σέ; μὴ ἔχεις τι παράπονον κατὰ τοῦ πατρός μου; Εἰπέ το, καὶ εἰμὶ βεβαία περὶ τῆς ἀγαθότητός του, περὶ τῆς προθυμίας του νὰ σοὶ ἀποδώσῃ δικαιοσύνην.

— Σᾶς εὐχαριστῶ, Κυρία, ἀπεκρίθη ὁ Οὐΐλλης, ἀλλὰ πρὸς τὸν Κύριον πλοίαρχον εὐγνωμοσύνην μόνον ὀφείλω. Πρὸς ἐμέ, ὡς καὶ πρὸς ὅλον τὸ πλήρωμα εἶναι πατρικὴ ἡ διοίκησίς του, καὶ οὐδενὸς ποτὲ μ' ἐστέρησε τῶν ὀφειλομένων εἰς τὸ ἐπάγγελμα καὶ τὴν τάξιν μου.

— Ἴσως ἄλλος τις τῶν ἀξιωματικῶν . . .

— Κατ' οὐδενὸς ἔχω λόγον δυσαρεσκείας ἢ παραπόνου.

Κατ' έμαυτοῦ καὶ μόνου δυσαρεστοῦμαι, καὶ ἡ δυσαρέσκειά μου εἶναι, τὸ ἠξεύρω, παραφροσύνη. Παραπονοῦμαι, ἐπειδὴ ἔχετε τὴν εὐμένειαν νὰ μ' ἐρωτᾶτε, οὐχὶ δι' ὅσα μοὶ ἠρνήθη ἡ τύχη, ἀλλὰ διὰ τὰ πικρὰ δῶρα ὅσα ἡ πρόνοια μοὶ ἐχάρισεν. Εὐδαίμων ἐγὼ ἂν ἐκ τῶν σπλάγχνων τῆς γῆς εἶχον γεννηθῇ ἀγενὲς ὀρυκτὸν ὡς οἱ ἄνθρακες μεθ' ὧν διαιτῶμαι. Διατί μοὶ ἐδόθη ὁ νοῦς ὅστις μοὶ εἶναι πηγὴ βασάνων, διατί ἡ καρδία ἥτις εἶναι πεπυρακτωμένος σίδηρος εἰς τὸ στῆθός μου; διατί εἰς ἐμὲ τὸν κατακείμενον ἐν βορβόρῳ, ἡ δύναμις νὰ ὑψῶ τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὸν οὐρανόν;

— Ἐννοῶ, Οὐΐλλη τὴν ἀσθένειάν σου, εἶπεν ἡ Ὠφέλεια. Δυσαρεστεῖσαι πρὸς τὴν κατάστασιν καὶ πρὸς τὸ ἐπάγγελμά σου. Τοῦ δεινοῦ τούτου πάθους ἠξεύρω ὅτι πολλοὶ πολλάκις γίνονται θύματα. Πρέπει ν' ἀντιτάξῃς καρτερίαν καὶ φρόνησιν. Ἡ εὐτυχία εὑρίσκεται πανταχοῦ. Τὸ μειδίαμα καὶ ἡ εὐλογία της καταβαίνει, ὡς ἐπὶ τὰς κορυφάς, οὕτω καὶ εἰς τῶν κοιλάδων τὰ βάθη. Ὅστις πλησίον δὲν τὴν ζητεῖ, ἐκεῖνος οὐδὲ μακρὰν τὴν εὑρίσκει. Δὲν βλέπεις, Οὐΐλλη, πῶς ἡ δρόσος τῆς αὐγῆς ποτίζει ὁμοίως τὸ ῥόδον καὶ ὁμοίως τῶν ἀγρῶν τὸ ταπεινότερον ἄνθος; Δὲν ἔμαθες ὅτι ὁ Θεὸς ἐπίσης προστατεύει, ἐπίσης ἀγαπᾷ τὰ μέγιστα ὡς καὶ τὰ ἐλάχιστα πλάσματά του;

Ἡ φωνὴ τῆς Ὠφελείας κατήρχετο ἐπ' αὐτοῦ τόσον παρήγορος καὶ τόσον γλυκεῖα, ὥστε μετὰ συγκινήσεως ἀνέβλεψε πρὸς αὐτήν, καὶ ὅταν εἶδε τοὺς γλαυκοὺς ὀφθαλμούς της ἐστηριγμένους ἐπ' αὐτοῦ μετ' ἐκφράσεως ἀγγελικῆς συμπαθείας.

— Ὦ κυρία, ἀνέκραξεν, ἂν ὁ Θεὸς μὲ ἠγάπα, ἔπρεπε νὰ μὲ τάξῃ εἰς ἄλλην θέσιν, ἢ νὰ μοὶ δώσῃ ἄλλην καρδίαν.

— Οὐΐλλη, τῷ εἶπεν ἡ ἀγαθὴ κόρη· ἄκουσον μίαν μου

συμβουλήν. Ἄφες τοῦ Βύρωνος τὴν ἀνάγνωσιν· αὐτὸς ἐνσταλάζει τὴν πικρίαν εἰς τὴν καρδίαν σου, καὶ σ' ἐξανεγείρει κατὰ τῆς θέσεως εἰς ἣν ἐτάχθης ὑπὸ τῆς τύχης. Ἐνόμιζον, τὸ ὁμολογῶ, ὅτι ἡ Μοῦσά του μόνον τῶν ἀνωτέρων τάξεων ἦτο σειρὴν ἐπικίνδυνος. Εἰς τὰς χεῖράς σου δὲν περιέμενον νὰ εὕρω τὸ γλυκὺ αὐτὸ δηλητήριον. Ἔλαβες λοιπὸν, Μάστρο-Οὐΐλλη, ἀνωτέραν ἀγωγὴν ὑπὲρ τοὺς ὁμοτέχνους σου;

— Κυρία, εἶπεν αὐτὸς, ηὐδοκήσατε νὰ προσέξητε εἰς τοὺς ἄφρονας λόγους μου, οὓς μετανοῶ ἤδη ὅτι ἐπρόφερα. Ἀλλὰ τὸ βλέμμα σας εἶναι τὸ πρῶτον καταβὰν ὡς ἐξ οὐρανοῦ ἐπὶ τῆς σκοτεινῆς μου ὑπάρξεως, καὶ εἰς τὴν ἐπιρροήν του καὶ ἀκουσίως ἀνοίγεται ἡ καρδία μου, ὡς ὁ κάλυξ τοῦ ἄνθους ἀνοίγεται εἰς τὴν θάλπουσαν τοῦ μαΐου ἀκτῖνα. Τὸ παρελθὸν τοῦ πτωχοῦ καμινάπτου σᾶς εἶναι ἀδιάφορον, ὡς καὶ τὸ παρὸν καὶ τὸ μέλλον του· τὸ ἠξεύρω. Μ' ἐρωτᾶτε, διότι ἐξ ἐμφύτου ἀγαθότητος ἐννοεῖτε ποίαν περιέχει δόσιν παρηγορίας μία συμπαθὴς λέξις ἄνωθεν ἐρχομένη. Σᾶς εὐγνωμονῶ διὰ τοῦτο. Ναὶ, ἡ πρώτη μου ἀγωγὴ ἦτον ἐλευθεριωτέρα. Ὁ πατήρ μου, μικρὰν θέσιν παρά τινι τῶν δικαστηρίων κατέχων, ἐφρόντιζε περὶ τῆς ἀνατροφῆς μου, καὶ εἰς τὴν μικρὰν ἡλικίαν μου ἐφοίτων εἰς τὸ σχολεῖον. Ὅταν δ' ἀπέθανεν ὁ πατήρ μου, ἠναγκάσθην νὰ διακόψω τὰς σπουδὰς, καὶ κληρονομήσας εὐτελῆ τινα ποσότητα, τὸ προϊὸν τῶν οἰκονομιῶν του, ἐπεχείρησα μικρὸν ἐμπόριον δι' αὐτῆς, καὶ ἐπετύγχανον κατ' ἀρχὰς, ὥστε καὶ ἀνέτως νὰ ζῶ, καὶ ν' αὐξάνω κατ' ὀλίγον τὸ ἀφ' οὗ ὡρμήθην κεφάλαιον. Ἀλλὰ, . . . μέχρι τέλους ἐπτώχυνα.

— Ἐπτώχυνες Οὐΐλλη; εἶπεν ἡ Ὠφέλεια μετὰ τόνου φωνῆς ὅστις ἐφαίνετο ἔλεγχον περιέχων.

— Βλέπω, εἶπεν αὐτὸς μετά τινα δισταγμόν, πόσον ἄνανδρος εἶμαι. Ἰδοὺ, δὲν δύναμαι νὰ ὑπομείνω τὴν ἰδέαν, ὅτι, Μὶς Σόμμερς, μὲ ὑποπτεύετε σπαταλήσαντα τὴν πατρικήν μου οὐσίαν, καὶ λαβόντα τὰ ἐπίχειρα τῆς κακῆς μου διαγωγῆς. Ὄχι, κυρία, ἦτον ἁπλοῦν ἀτύχημα. Εἷς σύνοικός μου, ἄνθρωπος ἀγαθὸς καὶ τίμιος, εἶχε περιέλθει εἰς δεινὰς περιστάσεις, καὶ ἔμεινεν ὀφείλων ποσότητά τινα, δι' ἣν ἐπρόκειτο νὰ φυλακισθῇ, στερῶν τὴν γυναῖκα καὶ τὰ παιδία του τῶν δύω του βραχιόνων, τοῦ μόνου των πόρου, τῆς μόνης ἐλπίδος των ἐπὶ γῆς. Πάντα λίθον ἐκίνησεν ὅπως προμηθευθῇ τὴν ὀφειλομένην ποσότητα, ἀλλὰ ματαίως. Δι' οὐδεμιᾶς ἐργασίας δὲν ἐδύνατο νὰ τὴν κερδίσῃ, οὐδ εἶχέ τι ἀντάξιον αὐτῆς νὰ πωλήσῃ. Ἂν καὶ βλέπων με καθ' ἑκάστην, οὐδὲν ποτὲ μοὶ εἶπε περὶ τῆς θέσεώς του, διότι δὲν ἤθελε νὰ δανεισθῇ ὅ,τι δὲν εἶχε πῶς ν' ἀποτίσῃ. Ὅτε δ' ἦλθον οἱ κλητῆρες νὰ τὸν ἀπαγάγωσιν εἰς τὴν φυλακὴν, ἐγερθεὶς ἠρέμως, ἐνηγκαλίσθη τὴν γυναῖκα καὶ τὰ παιδία του, ὕψωσεν ἀδάκρυτον τὸν ὀφθαλμὸν πρὸς τὸν οὐρανὸν, καὶ εἶπεν· « Εἰς ἐκεῖνον ὅστις ψωμίζει τοὺς νεοσσοὺς τῶν στρουθίων, σᾶς παραδίδω, ὦ φίλτατα. Δὲν ἔχω οὐδὲ κἂν διὰ σήμερον νὰ σᾶς ἀφήσω τῆς ἡμέρας τὸν ἄρτον. Θ' ἀποθάνητε ἴσως τῆς πείνης, ἀλλὰ δὲν δύναμαι νὰ σᾶς βοηθήσω. Ἔχετε ὑγιείαν, θ' ἀπαντηθῶμεν εἰς κόσμον καλλήτερον, ὅπου δὲν ὑπάρχει πεῖνα, οὔτε λύπη, οὔτε στεναγμός. »

« Καὶ ἐναγκαλισθεὶς καὶ φιλήσας τὴν ὀλοφυρομένην καὶ ὑπὸ ἀπελπισίας σχεδὸν ἐκπνέουσαν γυναῖκα καὶ τὰ τέκνα του, ἠκολούθησε τοὺς κλητῆρας.

« Ταῦτα δὲ πάντα ἔμαθον παρὰ τῆς θυγατρός του, κορασίου δωδεκαετοῦς· διότι ἅμα ἡ σύζυγός του εἶδεν ὅτι ὁ ἀνὴρ

της ἀπήχθη, περιέφερε πέριξ της παράφορα βλέμματα, καὶ ἤρχισε φωνάζουσα·

« — Ἔφυγε! τὸν ἀπήγαγον! Μόνη, ἐγώ, ἀβοήθητος, ἐγκαταλελειμμένη! Πεινᾶτε, πτωχὰ παιδία! Κλαίετε; Μὴ ζητεῖτε ἄρτον; Σιωπήσατε. Δὲν ἔχω ἄρτον νᾶ σᾶς χορτάσω! Ὑπάγετε, κοιμηθῆτε νὰ λησμονήσητε τὴν πεῖνά σας. Κοιμηθῆτε ἐν ὅσῳ ἔχω τὴν κλίνην ἀκόμη· καὶ μετὰ ταῦτα ὑπάγεται, ζητήσατε ἐλεημοσύνην εἰς τὰς τριόδους!

« Καὶ ταῦτα λέγουσα μετὰ κραυγῶν καὶ δακρύων, ἔπεσεν αἴφνης λειποθυμοῦσα. Τὰ παιδία ἐτρόμαξαν, καὶ νομίσαντα αὐτὴν νεκρὰν, ἤρχισαν νὰ κλαίωσιν, ἡ δὲ πρωτότοκος κόρη της ἔτρεξε πρὸς ἐμὲ νὰ ζητήσῃ βοήθειαν. Παρ' αὐτῆς ἔμαθον ὅλας ταύτας τὰς περιστάσεις, καὶ τὴν αἰτίαν αὐτῶν.

« Ἅμα δὲ κατώρθωσα ν' ἀνακαλέσω τῆς μητρὸς τὰς αἰσθήσεις, ἔσπευσα πρὸς τὸν χρεωφειλέτην, ὑπέγραψα συναλλαγματικὴν ἀντὶ τῆς ὀφειλομένης ποσότητος, καὶ ὁ δυστυχὴς πατὴρ ἀπεδόθη εἰς τὴν οἰκογένειάν του. Προέβλεπον βεβαίως ὅτι δι' οὐδεμιᾶς προσπαθείας του ἐδύνατο ποτὲ νὰ ἐξοφλήσῃ τὴν συναλλαγματικὴν ἐκείνην. Ἀλλὰ μὲ καταδικάζετε διότι τὴν ὑπέγραψα; Ἦτο δυνατὸν νὰ μὴ τὴν ὑπογράψω; Ἐμοῦ κἂν ἡ ὕπαρξις εἰς οὐδένα ἦν, ὡς οὐδ' εἶναι οὐδ' ἔσεται ἀναγκαία· ἐκεῖνος ὅμως ἦτο τὸ στήριγμα τῆς οἰκογενείας του.

« Εἰς τὴν λῆξιν τῆς συναλλαγματικῆς ἀπητήθη παρ' ἐμοῦ ἡ ἐξόφλησις αὐτῆς, διότι ὁ δυστυχὴς ἐκεῖνος δι' ὅλης τῆς ἀκαμάτου του ἐργασίας μόλις ἐκέρδιζε τὸν ἐπιούσιον ἄρτον τοῦ οἴκου του· διὰ στερήσεων δ' ἀπεριγράπτων, πολλάκις ἡμέρας ὅλας εἰς ἐντελῆ νηστείαν ὑποβαλλόμενος μετὰ τῶν τέκνων του, κατώρθωσε τὸ ἓν δέκατον νὰ συνεισφέρῃ

τοῦ ὀφλήματος· τὴν δ' ἐπίλοιπον ποσότητα, ἀποτελοῦσαν σχεδὸν ὅλον τὸ μικρόν μου κεφάλαιον, ἠναγκάσθην ἐγὼ ν' ἀποδώσω.

« Οὕτως ἔμεινα πένης, μὴ δυνάμενος νὰ ἐξακολουθήσω τὴν πρὶν ἐργασίαν μου. Μάτην ἐζήτησα ἔντιμόν τινα ἐνασχόλησιν, δι' ἧς νὰ πορίζωμαι τὰ πρὸς τὸ ζῆν, καὶ βλέπων ὅτι ἡ στιγμὴ ἐπλησίαζε καθ' ἣν ἔπρεπε νὰ ἐπαιτήσω τὸν ἄρτον μου, νομίζων δ' ὅτι τῆς αἰσχύνης ταύτης δὲν ὑπάρχει ἄλλη αἰσχύνη μεγαλητέρα, μετὰ πολλὰς ἄλλας ἀνεπιτυχεῖς ἀποπείρας, ηὐτύχησα τέλος νὰ γίνω δεκτὸς ἐπὶ τῆς Σαλαμάνδρας ὡς καμινάπτης.

« Ἰδού, κυρία, τὸ παρελθόν μου. Βλέπετε ὅτι ποτὲ δὲν ἦτο πολὺ λαμπρότερον τοῦ παρόντος μου. Ἐν ἀφανεῖ σκοτίᾳ καὶ ἡ κοιτὶς καὶ ὁ τάφος μου. Μὲ συγχωρεῖτε, Μὶς Σόμμερς, ὅτι σᾶς ὡμίλησα φιλαύτως περὶ πραγμάτων τόσον ὀλίγον διαφερόντων ὑμᾶς.

Κατ' αὐτὴν τὴν στιγμὴν ἔφθασεν εἰς τὴν πλευρὰν τοῦ πλοίου ἡ λέμβος ἡ φέρουσα τὸν πλοίαρχον, τὴν Κυρίαν Σόμμερς καὶ τὸν ὑποπλοίαρχον, καὶ ἡ Ὠφέλεια, ἅμα τοὺς εἶδεν, ἔσπευσε νὰ διευθυνθῇ πρὸς αὐτούς. Ἀλλὰ πρὶν ἀφήσῃ τὸν καμινάπτην,

— Οὐΐλλη, τῷ εἶπεν, ἔχεις ἄδικον παραπονούμενος κατὰ τῆς καρδίας σου. Ἡ καρδία σου εἶναι εὐγενής.

B.

Ἡ Σαλαμάνδρα ἀπῆρε τὴν αὐτὴν ἡμέραν, καὶ ἀπέπλευσεν εἰς Σμύρνην, ὅθεν, λαβοῦσα τὰς ἀπαντήσεις, ἐπανῆλθεν εὐπλοήσασα εἰς Πορτσμούθην.

Καθ' ὅλον δὲ τὸν διάπλουν τοῦτον, εἰς τὴν ὡραίαν μά-

λιστα πρωτεύουσαν τῆς Ἰωνίας, καὶ τὴν περίχωρον, σταθερὸς ὁδηγὸς τῶν κυριῶν καὶ ἀναπόσπαστος *σκιά*, ὡς ἔλεγαν οἱ ἀρχαῖοι, τῆς Ὠφελείας, ἦτον ὁ ὑποπλοίαρχος Μοντφόρτος, ὅστις ἀνεκάλυπτεν ἐν αὐτῇ νέας χάριτας καθ' ἑκάστην, καὶ τὴν μεγίστην πασῶν, ὅτι ἐφαίνετο ἀρεσκομένη εἰς τοὺς χαριεντισμούς του καὶ εἰς τῆς εὐφυΐας του τὴν ἐπίδειξιν.

Καὶ τῷ ὄντι, αἱ τόσαι τοῦ ὑποπλοιάρχου περιποιήσεις καὶ θεραπεῖαι, οἱ ἐπιτήδειοι ἔπαινοι καὶ αἱ κολακεῖαί του, ὁ βαθμὸς ὃν ἐπεῖχε μεταξὺ τῶν ἀξιωματικῶν, ἐθεράπευον τὸ ὀλίγον μὲν παρ' αὐτῇ ἀνεπτυγμένον, ἀλλ' ἐν πάσῃ καρδίᾳ ὅπως δήποτε ἐναποκείμενον σπέρμα κενοδοξίας.

Συγχρόνως δὲ, ἐπὶ τῆς ἄλλως ἀτρυγήτου μάλιστα ἐρήμου τοῦ Ὠκεανοῦ, θησαυρὸς τῇ ἦτο διασκεδάσεως τὸ ἀνεξάντλητον καὶ εὔστροφον τοῦ Μοντφόρτου πνεῦμα. Διὰ τοῦτο ἠρέσκετο αὐτὸν συναναστρεφομένη, καὶ τὰς ἡμέρας ἐπὶ τοῦ καταστρώματος καὶ τὸ ἑσπέρας ἐν τῷ κοινῷ θαλάμῳ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μετ' αὐτοῦ συνδιελέγετο καὶ συνδιητᾶτο.

Ἄλλο βεβαίως εἶναι τὸ ζήτημα, ἂν αἱ ἀστειότητες καὶ τὰ λογοπαίγνια αὐτοῦ, διότι προὐκάλουν τὴν εὐθυμίαν τῆς Ὠφελείας, ἐρρυμοτόμουν διὰ τοῦτο καὶ τὴν ὁδὸν τῆς καρδίας της. Περὶ τούτου οὐδεμίαν εἶχεν ἀμφιβολίαν ὁ ὑποπλοίαρχος, ἡ δὲ Ὠφέλεια, ἡ ἀφελὴς καὶ ἄπλαστος νέα, οὐδ' ἐξέτασε ποτὲ ἑαυτὴν νὰ τὸ μάθῃ. Τὸ μόνον δ' ὁ ἤξευρεν ἦτον, ὅτι ἡ θαλασσοπλοΐα ἦτον εὐθυμοτάτη, ὁ ὑποπλοίαρχος διασκεδαστικώτατος, καὶ ὅλοι οἱ ἀξιωματικοὶ χαριέστατοι.

Δὲν ἐλησμόνει δὲ καὶ τὸν προστατευόμενον αὐτῆς. Ἐξ ἐναντίας μάλιστα, μετὰ τὴν συνδιάλεξιν ἐκείνην τὴν ἐν τῷ

λιμένι τῆς Μελίτης, ᾐσθάνετο ζωηροτέραν πρὸς αὐτὸν τὴν συμπάθειαν, ἥτις εἶχε κορυφωθῇ εἰς ὑπόληψιν, καὶ τὸν προσωμίλει ἤδη μετὰ τῆς μεγίστης εὐμενείας, καὶ ὡς ἀποδίδουσα σέβας εἴς τε τὴν πενίαν καὶ εἰς τὴν θέσιν αὐτοῦ. Εἰς ἑκάστην δὲ συνδιάλεξιν ἀνεγνώριζεν ἐν αὐτῷ πάντοτε καὶ αἰσθήματος ζωηρότητα, καὶ ψυχῆς εὐθύτητα, καὶ εὐγένειαν τοῦ φρονήματος. Τὸν συνίστα δὲ καὶ μετὰ πλείονος ἐπιμονῆς εἰς τὸν πατέρα της, καὶ μάλιστα εἰς τὸν ὑποπλοίαρχον, καὶ ἤρχιζε νὰ ὀργίζηται ὅταν αὐτὸς ἀνελάμβανεν ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου τὸν συνήθη τόνον τῆς εἰρωνίας του, ὅπερ ὅμως ὡς ἀποτέλεσμα εἶχε μόνον νὰ καθιστᾷ τὸν Μοντφόρτον τότε μάλιστα δηκτικώτερον καὶ ἐπιθετικώτερον.

Τοῦ δὲ Οὐΐλλη δύσκολος εἶναι νὰ ἐξηγηθῇ ἡ καθ' ὅλον τὸ διάστημα τοῦ διάπλου ψυχικὴ κατάστασις· διότι ἐλπίζομεν ὅτι οἱ ἀναγνῶσται ἡμῶν δὲν κατατάττονται μετὰ τῶν ἀμφιβαλλόντων ἂν ψυχὴ δέδοται καὶ εἰς ἁπλοῦν καμινάπτην. Ἡ τοῦ Οὐΐλλη ἦτον ἀξία σκεύους εὐγενεστέρου. Ἀκαλλιέργητος, ἢ κἂν αὐτοκαλλιέργητος, παρῆγεν ὅμως τοὺς γενναιοτέρους καρποὺς ἀρετῆς καὶ μεγαλοφροσύνης.

Ὁ Οὐΐλλης, φύσει, ὡς εἴδομεν, εἰς σκέψιν ἐπιρρεπὴς καὶ φιλαναγνώστης, ἤσκει τὸν νοῦν του ἐν τοῖς βιβλίοις, καὶ πολλάκις συνέβαινε εἰς τὸν πενιχρὸν καὶ κατησβολωμένον αὐτὸν ἐργάτην, τοὺς ὀφθαλμοὺς προσηλωμένους εἰς τὰς δονουμένας τῆς καμίνου του φλόγας, ἢ εἰς τὴν μακρὰν ἔκτασιν τῶν κυμάτων, νὰ βυθίζηται εἰς μελέτας μακράς. Ἀλλ' αἱ μελέται αὗται ἦσαν ὅλως ἀφῃρημέναι, οὐδὲν δανειζόμεναι ἀντικείμενον ἐκ τοῦ στενοῦ κύκλου τῆς εὐτελοῦς του ὑπάρξεως, καὶ οὐδεμίαν ἔχουσαι ἐφαρμογὴν ἐπ' αὐτοῦ·

ἦσαν ἡ ἐκχείλισις τῆς ζεούσης καρδίας, καὶ τῆς ἀκοιμήτου του φαντασίας.

Ἀφ' ὅτου ὅμως ἡ Ὠφέλεια παρέστη εἰς τοὺς ὀφθαλμούς του, παράδοξον ἔλαβεν ἡ ὕπαρξίς του ῥοπήν. Ἔκτοτε τῷ ἐφάνη ὅτι τῷ ἠνεώχθησαν οὐρανοὶ ὧν ἠγνόει καὶ αὐτὴν τὴν ὕπαρξιν πρίν. Ἔκτοτε ᾐσθάνθη εἰς τὴν καρδίαν του παλμὸν πλήρη ἀλγηδόνος καὶ ἡδονῆς, πλήρη ταπεινώσεως καὶ φιλοδοξίας. Ἀφ' ὅτου ὕψωσε τοὺς ὀφθαλμούς του ὑπὲρ ἑαυτόν, διεμέτρησε μετὰ φρίκης καὶ ἀπελπισίας τὸ ζοφερὸν βάθος ἐν ᾧ κατέκειτο. Καὶ ὁτὲ μὲν ἠγανάκτει διὰ τῆς καρδίας του τὴν παραφρονύνην, ὁτὲ δ' ἠρώτα ἑαυτὸν τί πταίει ὁ ἐν τῷ ᾅδῃ κολαζόμενος, ἂν ὑψώσας τοὺς ὀφθαλμούς, ἴδῃ αἴφνης ὑπεράνω του ἀκτινοβολοῦντας ἐν δόξῃ τοὺς ἀγγέλους τοῦ παραδείσου· καὶ ἄλλοτε, ἐν ὑπερηφάνῳ συναισθήσει τῆς ἀνθρωπίνης ἀξίας του, διεσκέπτετο ἂν δὲν ἔχῃ τὸ αὐτὸ μεθ' ὅλων τῶν ἀνθρώπων δικαίωμα τοῦ αἰσθάνεσθαι καὶ νοεῖν. Πάντοτε δ' ὡμολόγει εἰς ἑαυτὸν ὅτι ἠγάπα, ὅτι ἐλάτρευεν ὡς οὐράνιον ὂν τὴν Ὠφέλειαν, ἀν καὶ ἐν ταῖς σωφρονεστέραις στιγμαῖς του συνωμολόγει ὅτι τοῦτο ἦτον ἄντικρυς ἀφροσύνη, καὶ παραφορὰ τῆς τε καρδίας καὶ τοῦ νοός του, ἀλλὰ παραφορὰ κατὰ δυστυχίαν ἀνίκητος.

Ἅμα δ' ἔφθασεν ἡ Σαλαμάνδρα εἰς Πορτσμούθην, παρέδωκε μὲν τὰς ἐπιστολὰς ἃς ἐκόμιζεν, εὗρε δὲ συγχρόνως καὶ τινὰς μεταβολὰς ἀποφασισθείσας ἐν τῷ ναυαρχείῳ περὶ τὴν τύχην της. Ἦσαν δ' αὗται, πρῶτον ὅτι αὐτὴ ἀπεσπᾶτο ἀπὸ τοῦ σταθμοῦ τῆς Πορτσμούθης, καὶ ἀπεστέλλετο εἰς τὴν μοῖραν τῆς Ἰρλανδίας, τὴν σταθμεύουσαν ἐν Δουβλίνῳ, καὶ δεύτερον ὅτι ἀπ' αὐτῆς ἀπεσπᾶτο ὁ ὑποπλοίαρχος Μοντφόρτος, καὶ προσελαμβάνετο εἰς τὰ γραφεῖα τοῦ ναυαρχείου.

'Αλλὰ καὶ τοῦ πλοίου ὁ ἀπόπλους, καὶ τοῦ ἀξιωματικοῦ ἡ ἀπ' αὐτοῦ ἀναχώρησις ἔμελλον νὰ ἐνεργηθῶσι μετά τινας μόνον ἡμέρας, εἰς δὲ τὸν πλοίαρχον ἐπετράπη καὶ αὖθις νὰ μετοικίσῃ διὰ τῆς Σαλαμάνδρας τὴν οἰκογένειάν του, ἂν ἤθελεν, εἰς Δουβλίνον.

Ἡ εἴδησις αὕτη ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐχαροποίησε τὴν Ὠφέλειαν, διότι ἀπὸ Πορτσμούθης μετέβαινεν εἰς πόλιν πολὺ λαμπροτέραν, καὶ πολὺ περισσοτέρας παρέχουσαν διασκεδάσεως ἀφορμάς· ἀφ' ἑτέρου ὅμως καὶ τὴν ἐλύπησε, διότι ἐχωρίζετο ἀπ' αὐτῶν ὁ Μοντφόρτος, οὗ εἶχε συνηθίσει τὴν συναναστροφὴν, καὶ ἠρέσκετο εἰς αὐτήν.

Ὁμοίως δὲ καὶ τοῦ Μοντφόρτου ἡ καρδία ἀντιπεριεσπᾶτο μεταξὺ τῶν δύω ἀντιθέτων τούτων αἰσθημάτων· καὶ ἀφ' ἑνὸς μὲν ἔχαιρε καὶ ἦν πλήρης ὑπεριφανείας, διότι ἡ νέα θέσις εἰς ἣν μετέβαινεν ἦν προβιβασμὸς ὑπὸ πολλῶν φθονούμενος καὶ ἐπιζητούμενος, φαινόμενος δ' ὅτι τῷ ἐδίδετο εἰς ἀναγνώρισιν τῆς ἱκανότητος καὶ τῆς ἐντίμου ὑπηρεσίας αὐτοῦ, ἂν καὶ κυρίως τῷ ἐπρομηθεύθη διὰ τῆς ἐπιρροῆς τῆς οἰκογενείας του· ἀλλὰ συγχρόνως ἡ θλίψις του ὅτι ἐγκατέλειπε τὴν Σαλαμάνδραν δὲν ἦν διόλου προσποιητὴ, καὶ προφανὲς ἦν ὅτι πηγὴν εἶχε τὸ πρὸς τὴν Ὠφέλειαν αἴσθημά του, διότι ἤδη ἐγίνετο ἀπὸ πλησίον της ἀνεξάλειπτος καὶ ἐπιθετικώτερος, ἡ ἔκφρασις τοῦ προσώπου του ἔλαβέ τι αἰσθηματικώτερον, τὰς ἀστειότητας διέκοπτον συνεχῶς λόγοι περιπαθεῖς, καὶ ἐνίοτε πλήρεις ἐννοίας, καὶ ἐν γένει ἡ καρδία του ἐφαίνετο ἤδη ἐλαυνομένη ὑπὸ πλήρους ἀτμοῦ, ὡς λέγουσιν οἱ ὁμότεχνοί του, καὶ ἡ κεφαλή του βυσσοδομοῦσά τι σχέδιον.

Τὸ σχέδιον δὲ τοῦτο κατὰ τύχην ἔμαθε πρῶτος ὁ Οὔϊλλης. Τὴν τετάρτην ἡμέραν μετὰ τὴν προσόρμισιν τῆς Σα-

λαμάνδρας εἰς τὸν λιμένα, ὀλίγην ἔχων ὑπηρεσίαν, ἔλαβε τὴν ἄδειαν ν' ἀποβῇ εἰς τὴν γῆν, ὅπως προμηθευθῇ τινα τῶν εἰς αὐτὸν ἀναγκαίων. Ἐν ᾧ δ' ἐπέστρεφεν εἰς τὴν προκυμαίαν, ἄνθρωπός τις ἐρρίφθη εἰς τὰς ἀγκάλας του.

— Οὐΐλλη, φίλτατε Οὐΐλλη, ἀνέκραξεν ὁ ἄνθρωπος. Ἀφ' οὗ μ' ἔσωσας τῆς αἰσχύνης καὶ τοῦ θανάτου, ἐμὲ καὶ τὰ παιδία μου, ἐκρύβης ἀπ' ἐμοῦ, ἵνα μὴ ἔχω ὡς θλιβερὰν μάστιγα τῆς συνειδήσεως, παροῦσαν πάντοτε εἰς τοὺς ὀφθαλμούς μου, τὴν πενίαν εἰς ἣν δι' ἐμὲ ἐβυθίσθης, γενναῖε φίλε, ἵνα μὴ ἔχῃ τροφὴν αἰωνίαν ἡ ἀγωνία τῆς ἀνικάνου εὐγνωμοσύνης μου. Ἀλλὰ σήμερον σ' ἀνεκάλυψα, καὶ ἔσπευδον νὰ σ' εὕρω. Ταύτην τὴν στιγμὴν διηυθυνόμην πρὸς τὴν Σαλαμάνδραν. Ἤθελον, φίλτατε Οὐΐλλη, πρῶτον νὰ σ' ἐναγκαλισθῶ, καὶ δεύτερον νὰ σοὶ δώσω τὸ ἐλάχιστον προϊὸν τῆς οἰκονομίας μου. Εἶναι οὐδέν, τὸ ἠξεύρω· ἀλλὰ πίστευσόν με, ἂν δὲν κατώρθωσα περισσότερον, ἔνοχος δὲν εἶναι ἡ προθυμία μου. Ἐκ τοῦ μικροῦ μισθοῦ ὃν ἀπολαμβάνω, οἰκότροφος ὢν παρὰ τῇ οἰκογενείᾳ ὅπου ὑπηρετῶ, ὑπὲρ ἐμοῦ αὐτοῦ οὔτε *πέννην* ποτὲ ἐδαπάνησα. Εἰς τὰ παιδία μου ὅμως δὲν ἐδυνήθην ν' ἀρνηθῶ στέγην μισθίας καλύβης, καὶ τὸν ἄρτον τὸν ἐπιούσιον ὅσῳ νὰ μὴ ἀποθάνωσιν· ἀλλ' ἀντὶ ἐνδυμάτων ἡ μήτηρ των συρράπτει μόνον τὰ ῥάκη των· ἀλλὰ κλαίουσα αὐτὴ μ' ἐζήτει τ' ἀπαιτούμενα κατὰ μῆνα δύω σελίνια ὅπως φοιτᾷ ὁ υἱός μου εἰς τὸ σχολεῖον. Τῇ εἶπον ὅμως ὅτι τὰ σελίνια ἐκεῖνα δὲν εἶν' ἰδικά μας, καὶ δὲν ἔχομεν τὸ δικαίωμα νὰ ἐκπαιδεύωμεν δι' αὐτῶν τὸν υἱόν μας. Ἡ ἀγαθή μου γυνὴ ἐσιώπησε, καὶ προσπαθεῖ ἀντὶ πάσης ἐκπαιδεύσεως νὰ διδάσκῃ αὐτὴ κἂν εἰς τὸ παιδίον τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ καὶ τὸν ἅγιον λόγον του.

Ὦ ἀδελφέ, μὴ ὑποπτεύσῃς ὅτι ἐδυνάμην νὰ οἰκονομήσω περισσότερα καὶ τὸ παρημέλησα.

Καὶ οὕτω λέγων, τῷ ἔδιδεν εἴκοσι σελίνια. Ἦν δ' ὁ ἄνθρωπος οὗτος, ὡς ἕκαστος ἐννοεῖ, ὁ Τὸμ Βὰρκ, ὁ γενόμενος αἴτιος τῆς τοῦ Οὐίλλη πτωχεύσεως.

— Ὄχι, ἀγαθὲ Τὸμ, εἶπεν ὁ Οὐίλλης. Κράτησον αὐτὴν τὴν ποσότητα· δὲν τὴν δέχομαι. Μὴ στερῇς δι' ἐμὲ τὴν οἰκογένειάν σου τῶν ἀναγκαίων εἰς αὐτὴν περιθάλψεων. Ἐγὼ ἔχω αὐτάρκη τὰ πρὸς τὸ ζῆν. Μὴ φροντίζῃς περὶ ἐμοῦ.

— Πῶς; εἶπεν ὁ Τὸμ, σχεδὸν δακρύων. Ἀποποιεῖσαι; Δὲν θέλεις νὰ μοὶ ἐπιτρέψῃς οὔτε κᾂν τὴν παρηγορίαν ὅτι ἂν ἐδέχθην ἐλεημοσύνην εἰς τὴν στιγμὴν τῆς δεινῆς ἀνάγκης, — καὶ ὁποίαν ἐλεημοσύνην! τὴν θυσίαν ὅλης σου τῆς ὑπάρξεως, — ὅτι διὰ φιλεργίας καὶ τιμιότητος ἠμπορῶ κατ' ὀλίγον ν' ἀποδίδω τὸ ἱερὸν ὄφλημα καὶ νὰ ἐλαφρύνω τὸ δύσφορον βάρος τῆς συνειδήσεως;

— Ἡ ἐπιμονή σου, φίλτατε Τὸμ, εἶναι ματαία, ἀπεκρίθη ὁ Οὐίλλης. Δὲν θὰ δεχθῶ αὐτὰ τὰ χρήματα. Τοῦτο δὲν πρέπει νὰ σὲ λυπῇ ἢ νὰ σὲ ταπεινώσῃ. Ἰδοὺ, ἂν ἦσο εἰς θέσιν νὰ μοὶ ἀποδώσῃς ὅλην τὴν ποσότητα ἣν μοὶ ὀφείλεις, ὥστε νὰ μεταβληθῇ ἡ τύχη μου δι' αὐτῆς, δὲν θὰ ἠρνούμην νὰ τὴν δεχθῶ. Ἀλλὰ τὰ εἴκοσι σελίνια, διὰ τὴν οἰκογένειάν σου τόσον ἀναγκαῖα, ἐμοῦ τὴν θέσιν κατ' οὐδὲν δύνανται νὰ μεταβάλωσιν.

— Ἔστω λοιπὸν, εἶπεν ὁ Τόμ. Τὰ εἴκοσι αὐτὰ σελίνια θὰ μείνωσι παρ' ἐμοὶ κατατεθειμένα, καὶ εἰς αὐτὰ θὰ προστίθηται πᾶσα νέα ῥανὶς τοῦ ἱδρῶτός μου, μέχρις ὅτου ἐγὼ ἢ μετ' ἐμὲ τὰ τέκνα μου συμπληρώσωσι ποτὲ τὴν ποσότητα, καὶ ἀποτίσωσι τὸ ἱερὸν ἐκεῖνο ὄφλημα.

— Τὴν ποσότητα ταύτην θὰ δώσῃς, εἶπεν ὁ Οὐΐλλης, εἰς τὸν υἱόν σου, ὅπως φοιτήσῃ, ἓν ἔτος εἰς τὸ σχολεῖον.

Ὁ Τὸμ ἔσφιξε τὴν χεῖρα τοῦ φίλου του, ἐν ᾧ ἀπέματτεν ἓν δάκρυ εἰς τὴν χειρίδα του.

— Ἀλλὰ πῶς κατώρθωσας σήμερον να μὲ ἀνακαλύψῃς; τὸν ἠρώτησεν ὁ Οὐΐλλης.

— Εἰς τοῦ Κυρίου παρ' ᾧ ὑπηρετῶ, (διότι ἠναγκάσθην εἰς ἰδιωτικὴν νὰ ἔμϐω ὑπηρεσίαν), ἀπεκρίθη ὁ Τὸμ, ἐκεῖ ἔμαθα ποῦ εὑρίσκεσαι. Ὁ κύριός μου, ἐπειδὴ νυμφεύεται, ἐκάλεσε σήμερον ἕνα νομικὸν, συμϐολαιογράφον νομίζω, ἢ δικηγόρον, ἢ δὲν ἠξεύρω τι ἐκ τῶν μεγαλοσχήμων τοῦ δικαστικοῦ κλάδου, νὰ τῷ ὁμιλήσῃ περὶ τῶν ὑποθέσεων τῆς περιουσίας του. Ἐν ᾧ δ' ἐξήρχετο ὁ κύριος οὗτος ἐν τῷ ἀντιθαλάμῳ ὅπου ἐφύλαττον, στραφεὶς πρὸς τὸν κύριόν μου, ὅστις τὸν προέπεμπεν,

« — Ἐλησμόνησα, εἶπε, νὰ σᾶς ἐρωτήσω. Ὡς ἀξιωματικὸς τοῦ ναυτικοῦ ἴσως ἔχετέ τινα ἰδέαν ἂν εἰς τὴν ναυτικὴν ὑπηρεσίαν ὑπάρχει ἄνθρωπός τις ὀνομαζόμενος Ἀρθοὺρ Οὐΐλλης. Ἀλλὰ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ τὸν γνωρίζητε, διότι ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς πρέπει νὰ εἶναι ἁπλοῦς ναύτης ἢ τοιοῦτόν τι.

« Ἐννοεῖς φίλτατε Οὐΐλλη, ὅταν ἤκουσα τ' ὄνομά σου, πῶς ἔτεινα τὰ ὦτα, καὶ πῶς ἔπαλεν ἡ καρδία μου, ὅταν μάλιστα ὁ κύριός μου ἀπεκρίθη,

« — Εἰς τὸ ἀτμόπλουν ἡ Σαλαμάνδρα ὑπηρετεῖ εἷς καμινάπτης, ὀνομαζόμενος Οὐΐλλης. Ἂν ὅμως τὸ κύριον ὄνομα αὐτοῦ εἶναι Ἀρθοὺρ ἢ ἄλλο τι, δὲν τὸ ἐνθυμοῦμαι.

« Ἅμα ἤκουσα τοῦτο, ἔσπευσα πρὸς τὸν λιμένα καὶ ἠρχόμην πρὸς τὴν Σαλαμάνδραν.

— Καὶ τί μὲ ἤθελεν ὁ ἄνθρωπος; ἠρώτησεν ὁ Οὐΐλλης.

— Δὲν ἠξεύρω, εἶπεν ὁ Τὸμ, διότι εὐθὺς ἀνεχώρησε.

— Δὲν δύναμαι νὰ ἐννοήσω . . . ἐψιθύρισεν ὁ Οὔϊλλης. Ἀλλ' ὁ κύριός σου, ὅστις ἤξευρεν ὅτι ὑπηρετῶ εἰς τὴν Σαλαμάνδραν, τίς εἶναι ;

— Πῶς ! Εἶναι ὁ μέλλων γαμβρὸς τοῦ πλοιάρχου της...

— Τί λέγεις ! ὁ γαμβρὸς τοῦ πλοιάρχου, διέκοψεν ὁ Οὔϊλλης, συλλαμβάνων ὁρμητικῶς τὸν Τὸμ ἐκ τοῦ βραχίονος. Τίνος πλοιάρχου γαμβρός ;

— Τοῦ πλοιάρχου Σόμμερς, τοῦ πλοιάρχου τῆς Σαλαμάνδρας· Δὲν ἠξεύρεις ὅτι τὴν θυγατέρα του, — νομίζω Ὠφέλεια ὀνομάζεται, — νυμφεύεται ὁ ὑποπλοίαρχος Μοντφόρτος ;

— Ὁ ὑποπλοίαρχος λέγεις ; Ἀδύνατον ! τὴν Ὠφέλειαν ! Τίς τὸ εἶπε ; Πόθεν, πῶς τὸ ἠξεύρεις ;

— Ἀλλά, εἰς τὴν οἰκίαν τοῦτο δὲν εἶναι μυστήριον. Ὁ ὑποπλοίαρχος ἔλαβε σήμερον τὴν ἄδειαν τοῦ γέροντος, καὶ ἠξεύρω ὅτι πρὸ τῆς ἑσπέρας διευθετήσας τινὰς ὑποθέσεις του εἰς τὴν πόλιν ἔμελλε ν' ἀποταθῇ εἰς τὴν Μὶς Σόμμερς.

Ὁ Οὔϊλλης ἔμενεν ἐπὶ μίαν στιγμὴν κρατῶν ἄφωνος τὸν φίλον του ἐκ τῆς χειρός· ἔπειτα δ' ἐρρίφθη αἰφνιδίως εἰς τὰς ἀγκάλας του, τὸν ἔσφιξε βιαίως ὀλοφυρόμενος, καὶ πρὸς μεγάλην του ἔκπληξιν τὸν ἀφῆκε ἀμέσως, ὥρμησε πρὸς τὴν προκυμαίαν καὶ ἐπήδησεν εἰς πλοιάριον δείξας εἰς τὸν κοπηλάτην τὴν Σαλαμάνδραν, ἐν ᾧ τῷ ἐρρίπτεν ἓν νόμισμα.

Τὸ πλοιάριον ἐμακρύνθη· ὁ δὲ καμινάπτης, εἰς τὴν πρῶραν καθήμενος, καὶ τὸ πηδάλιον εἰς τὴν χεῖρα κρατῶν, εἶχε τὸ βλέμμα εἰς τὰ κύματα ἀναποσπάστως προσηλωμένον, ὡς ἂν ἐζήτει τι εἰς τὸν κόλπον αὐτῶν, τὸ δὲ σῶμά του ἔκλινεν ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον πρὸς αὐτά, ὡς ἂν εἵλ-

κετο ὑπὸ μαγνητικῆς δυνάμεως, καὶ παρ' ὀλίγον νὰ πέσῃ εἰς τὴν θάλασσαν, ὅτε αἴφνης ἀνορθωθεὶς, καὶ κτυπήσας τὸ μέτωπόν του,

— Ὄχι! εἶπε. Τοὐλάχιστον ὑπὸ τοὺς ὀφθαλμούς της!

Οὕτως ἔφθασε, καὶ ἀνέβη εἰς τὴν Σαλαμάνδραν. Ἀλλὰ μόλις τινὰ βήματα προχωρήσας ἐπὶ τοῦ καταστρώματος, ἀπήντησε τὴν Ὠφέλειαν, ἥτις ἤρχετο πρὸς τὴν ἀναβάθραν νὰ ἴδῃ τίς ἦν ὁ ἐρχόμενος. καὶ ἀχλὺς περιεχύθη περὶ τοὺς ὀφθαλμούς του, και ᾐσθάνθη κλονιζομένους τοὺς πόδας του· ἐξέτεινε δὲ τὴν χεῖρά του νὰ κρατηθῇ ἐκ τοῦ βάθρου, ἀλλὰ σφαλεὶς ἔπεσε σχεδὸν εἰς ἀναισθησίαν.

— Ὁ ἀχρεῖος, ἐπῆγεν εἰς τὴν πόλιν κ' ἐμέθυσεν, εἶπεν εἷς δόκιμος προσελθών. Ἐγέρθητι ταχέως καὶ ὕπαγε εἰς τὴν κλίνην σου, τῷ ἐπέταξεν αὐστηρῶς.

Ἀλλ' ὁ Οὐΐλλης συνελθὼν, ἔῤῥιψε πρὸς αὐτὸν βλέμμα τεθλιμμένον, καὶ ἐπροσπάθησε μετὰ κόπου νὰ ἐγερθῇ.

— Ἀδικεῖτε τὸν ἄνθρωπον τοῦτον, Κύριε, εἶπεν ἡ Ὠφέλεια πρὸς τὸν ἀκόλουθον. Σᾶς ἐγγυῶμαι ὅτι δέν ἐμέθυσεν. Βλέπετε ὅτι πάσχει. Βοηθήσατέ τον νὰ ἐγερθῇ.

— Ὕπαγε ν' ἀναπαυθῇς εἰς τὴν κλίνην σου, τῷ εἶπε μετ' ἠπιωτέρας φωνῆς ὁ δόκιμος, καὶ τὸν ὑπεστήριξεν.

Ὁ δὲ Οὐΐλλης, ἐγερθεὶς, ἀπηύθυνε πρὸς τὴν Ὠφέλειαν βλέμμα εὐγνωμοσύνης, καὶ ἐμακρύνθη. Ἀλλὰ μετά τινα ὥραν, περιπατοῦσα ἡ Ὠφέλεια ἐπὶ τοῦ καταστρώματος εἶδε τὸν Οὐΐλην καθήμενον παρὰ τὴν πρύμνην, καὶ κρύπτοντα τὸ πρόσωπον εἰς τὰς χεῖράς του. Πλησιάσασα τότε εἰς αὐτὸν,

— Πάσχεις πάντοτε, Οὐΐλλη, τῷ εἶπε. Διατί δὲν ἐπῆγες νὰ ἡσυχάσῃς, ὡς εἶχες τὴν ἄδειαν;

Ὁ Οὐΐλλης ἀνέβλεψε, καὶ τὴν ἠτένισε κατὰ μέσον τὸ πρόσωπον.

— Νὰ ἡσυχάσω, κυρία· εἶπε. Ναί, τοῦτο θέλω, ν' ἀπέλθω νὰ ἡσυχάσω. Ἀλλ' ὤ! ἠξεύρω ἂν ἡσυχίαν θὰ εὕρω;

— Ναί, Οὐΐλλη, αὔριον ἀποπλέομεν, εἶπεν ἡ Ὠφέλεια, συγκινουμένη ἐκ τῆς βαθείας θλίψεως ἥτις ἐφαίνετο κεχαραγμένη ἐπὶ τοῦ προσώπου του. Αὔριον θὰ ἔχῃς ὑπηρεσίαν. Σήμερον πρέπει ν' ἀναπαυθῇς.

Ὁ Οὐΐλλης ἔμεινεν ἐπί τινας στιγμὰς σιωπῶν ὡς ἂν δὲν εἶχεν ἀκούσει τί τῷ ἐλέγετο. Ἔπειτα δέ, ἀποτεινόμενος πρὸς τὴν Ὠφέλειαν, ὡς ἂν ὡμίλει περὶ πράγματος ὅλως ἀδιαφόρου,

— Μὶς Σόμμερς, τῇ εἶπεν, ἐν τοῖς βιβλίοις ὅσα ἀναγινώσκω, ἐζήτησα πολλάκις ἀλλὰ ματαίως πάντοτε, τὴν λύσιν τοῦ ζητήματος ἂν μετὰ θάνατον ἐπιζῇ παρ' ἡμῖν ἡ μνήμη τῶν ἐν τῷ βίῳ, ἂν ἀναγνωριζώμεθα, ἂν μᾶς παρακολουθῶσιν αἱ σχέσεις καὶ αἱ . . . διακρίσεις ἐπὶ τῆς γῆς. Τί φρονεῖτε περὶ τούτου, κυρία;

Παράδοξος ἦτον ἡ ἐπιῤῥοὴ ἣν ὁ ἁπλοῦς οὗτος ἐργάτης ἐνήργει ἐπὶ τῆς Ὠφελείας. Ἡ ἰδία πολλάκις ἐξεπλήσσετο ὅτι δὲν ἴσχυε νὰ μὴ τὸν ἀκούῃ μετὰ προσοχῆς, νὰ μὴ τῷ ἀποκρίνηται μετὰ προθυμίας, οὐδ' ἐδύνατο ν' ἀρνηθῇ εἰς ἑαυτὴν ὅτι περισσοτέρας εὕρισκε παρ' αὐτῷ ἰδέας περισσότερον βάθος καὶ περισσότερον αἴσθημα, ἀφ' ὅ,τι παρὰ τοῖς κομψοῖς ἀξιωματικοῖς, οἵτινες τὴν περιεστοίχιζον.

— Πῶς Οὐΐλλη; τῷ ἀπεκρίθη τότε. Ἡ μνήμη τῶν ἐπὶ γῆς; Μᾶς παρακολουθεῖ, οὐδαμῶς ἀμφιβάλλω ὡς γλυκὺ ὄναρ καὶ φωτεινόν. Θέλομεν ἀναπολεῖ τὸν ἐπίγειον βίον μας χαίροντες, ὡς ὅταν ἀκούωμεν μακρόθεν γνωστοῦ ᾄσμα-

τος τόνους, ἢ ὅταν, εἰς τὴν πέραν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ βλέπωμεν μετὰ παλλούσης καρδίας τὸν οἶκον ἐν ᾧ ηὐτυχήσαμεν καὶ ἐν ᾧ ἐκλαύσαμεν. Ἐκεῖ βεβαίως ἡ μήτηρ, ἥτις εἶδεν ἁρπαγὲν ἀπὸ τῆς ἀγκάλης της τὸ ποθητόν της παιδίον, ἀναγνωρίζει αὐτὸ μειδιῶν μεταξὺ τῶν ἀγγέλων, ὁ φίλος ἀνευρίσκει τὸν φίλον τὸ ἥμισυ τῆς ψυχῆς του. Ἐκεῖ σβέννυται τοῦ μίσους πᾶσα παραφωνία, ἐκλείπει πᾶσα ἀπόστασις, πᾶσα ἀνθρωπίνη διάκρισις, καὶ εἷς συνδέει πάντας ἄῤῥηκτος φιλίας δεσμός, καὶ μία ἀκούεται συμφωνία ἀγάπης καὶ ὕμνου πρὸς τὸν Ὑπέρτατον. Τοιαύτη εἶναι ἡ πεποίθησίς μου.

— Τοιαύτη! ἀνέκραξεν ὁ Οὐΐλλης· Ὢ! τὴν ἀσπάζομαι! Φωνὴ προφητικὴ ἀντηχοῦσα ἀπὸ τοῦ παραδείσου, ἀκτὶς ἐλπίδος, καταβᾶσα ἐξ οὐρανοῦ ὅπως ὁδηγήσῃ εἰς αὐτὸν τὴν ψυχήν μου!

Καὶ ἐβυθίσθη πάλιν εἰς λογισμούς.

— Τί λέγεις, Οὐΐλλη... Πάσχεις; τὸν ἠρώτησεν ἡ Ὠφέλεια μετὰ συμπαθείας καὶ μετ' ἐκπλήξεως.

— Πάσχω, Κυρία, ναί· εἶπεν ὁ Οὐΐλλης. Ἀλλὰ θὰ παρέλθῃ, ὡς αὔριον θὰ παρέλθῃ. Ἔχω ἤδη τὸ τρόπον τῆς θεραπείας. Μοὶ εἴπατε λόγους παρηγόρους, Μὶς Σόμμερς. Σᾶς εὐχαριστῶ δι' αὐτούς. Αὐτοὶ εἰσὶ τὸ ἰσχυρώτερον τῶν ἰατρικῶν. Μοὶ ὑπόσχεσθε τὴν εὐτυχίαν εἰς τὸν οὐρανόν. Ἀπολαύσατέ την, Μὶς Ὠφέλεια, ἐπὶ γῆς, καὶ ὅταν εἰς αὐτὴν ἀπαυδήσητε, ἐκεῖ ἐπάνω θὰ σᾶς περιμένωσιν οὐ μόνον οἱ ἄγγελοι, ἀλλὰ καὶ καρδίαι πίσταί, τὴν στιγμὴν ἐκείνην καραδοκοῦσαι ὡς στιγμὴν ἀναστάσεως. Χαίρεται ἐπὶ γῆς, ἐπειδὴ ἡ γῆ σᾶς ἀποδίδει μειδιάματα καὶ λατρείαν. Εἰς ὅσους ὅμως δάκρυα μόνον καὶ θλίψεις παρασκευάζει, εἰς

ἐκείνους καταφύγιον εἶναι ὁ τάφος, καὶ πικρὸν, ἀλλ' ἐνίοτε ποθητὸν ἐφόδιον εἶναι ἡ μνήμη.

Ἡ Ὠφέλεια, ἀκουσίως συγκεκινημένη, διότι ἔϐλεπεν ὅτι ὁ ἄνθρωπος οὗτος ἔπασχεν ἀληθῶς, ἀλλὰ καί πως φοϐουμένη ὑπὲρ τῶν διανοητικῶν του δυνάμεων, τῷ ἐπανέλαϐε ν' ἀπέλθῃ ν' ἀναπαυθῇ.

— Εὐχαριστῶ, Κυρία, ἀπέρχομαι, εἶπεν ὁ Οὔϊλλης. Τὸ αἰσθάνομαι ὅτι εἶναι πλέον ἀνάγκη. Ν' ἀναπαυθῶ ἀπέρχομαι. Ἔχετε ὑγείαν, καὶ εὐδαιμονεῖτε, Μὶς Σόμμερς. Μὴ ἀποῤῥίπτεται ἐντελῶς τῆς μνήμης σας καὶ τοὺς δυστυχεῖς, ὅταν μάλιστα τοῦτο δὲν συνταράττῃ τὴν φαιδρότητα τῆς εὐδαιμονίας σας. Ἔχετε ὑγείαν, Κυρία!

Οἱ λόγοι οὗτοι ἐφάνησαν εἰς τὴν Ὠφέλειαν ἐπισημότεροι τοῦ δέοντος δι' ἄνθρωπον ἀπερχόμενον ἁπλῶς εἰς τὴν κλίνην του, καὶ τῇ ἐνέϐαλον ἔτι μᾶλλον τὸν φόϐον μὴ ὁ πυρετὸς ἔφερε ταραχὴν εἰς τοὺς λογισμούς του· δι' ὃ τὸν ἀπεχαιρέτισε διὰ τῆς χειρὸς φιλοφρόνως, καὶ ἐμακρύνθη ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ὅτι ἡ ἀνάπαυσις θέλει τὸν πραΰνει.

Ὁ δὲ Οὔϊλλης, ἐπ' αὐτῆς ἔχων προσηλωμένους τοὺς ὀφθαλμοὺς, τὴν παρηκολούθει διὰ τοῦ βλέμματος, ὡς ἂν δὲν ἐδύνατο ν' ἀποσπάσῃ αὐτὸ ἀπὸ τῶν βημάτων της. Ἔπειτα δ' ἐγερθεὶς, ἐπορεύθη βραδέως πρὸς τὸ χεῖλος τοῦ πλοίου, καὶ λαϐὼν αὐτὸ διὰ τῆς μιᾶς χειρὸς, ἀπὸ τῆς Ὠφελείας, εἰς ἣν εἶχεν ἐστηριγμένον τὸ βλέμμα, ἔστρεψεν αὐτὸ πρὸς τὴν θάλασσαν.

Ἂν τις κατ' ἐκείνην τὴν ὥραν τὸν παρετήρει θὰ ἐννόει ὅτι δεινόν τι καὶ ἀπαίσιον καθ' ἑαυτὸν ἐμελέτα· τοσοῦτον ἠλλοιώθη ἡ ἔκφρασις τοῦ προσώπου του. Οἱ ὀφθαλμοί του εὐρεῖς διεστάλησαν, καὶ ἀγρία ἀπόφασις ἔλαμψεν ἐν αὐτοῖς, ἡ τοῦ παραφρονοῦντος αὐτόχειρος. Ἀλλὰ τοὺς ὕψωσε μετὰ

ταῦτα πρὸς τὸν οὐρανὸν, καὶ ἀκτὶς ὑπεργείου ἐλπίδος ἐφάνη φωτίζουσα αὐτοὺς τότε, καὶ τέλος, πρὶν αἰωνίως κλεισθῶσιν, ἠθέλησε νὰ βοσκήσῃ αὐτοὺς αὖθις εἰς τὴν θέαν τῆς Ὠφελείας.

Μόλις ὅμως ἔστρεψε πρὸς αὐτὴν τὸ βλέμμα, καὶ ἐγένετο κάτωχρος ὡς τὸν θάνατον. Πλησίον αὐτῆς εἶδε τὸν Μοντφόρτον, ὅστις τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἀναβὰς εἰς τὸ πλοῖον, εἶχε δώσει τὴν χεῖρα εἰς τὴν Ὠφέλειαν, καὶ τῇ ὡμίλει μετὰ πολλῆς θερμότητος·

— Κατάρα ἐπ' ἐμοῦ! εἶπε. Τὸ τελευταῖόν μου βλέμμα ὀπτασίαν ἐζήτει τοῦ παραδείσου, καὶ τὴν βάσανον τοῦ ᾅδου ἀπήντησεν.

Ἔπειτα δὲ, σκοτοδινίασιν αἰσθανόμενος, καὶ τὸ αἷμα ἀναβαῖνον εἰς τὴν κεφαλήν του,

— Τετέλεσται, εἶπε. Τὴν ἀνάπαυσιν τέλος πάντων!

Καὶ λαβὼν τὸ χεῖλος τοῦ ἀτμοπλόου διὰ τῶν δύω χειρῶν του ἡτοιμάσθη νὰ πηδήσῃ ὑπὲρ αὐτὸ, ὅτε αἴφνης ἤκουσε τ' ὄνομά του, καὶ εἷς τῶν ναυτῶν, λαβὼν αὐτὸν ἀπὸ τῆς χειρὸς,

— Οὐΐλλη, τῷ εἶπε, τοσάκις σ' ἐφώναξα. Δὲν ἀκούεις; Ἰδοὺ, ὁ κύριος οὗτος σὲ ζητεῖ.

Ὁ Οὐΐλλης ἀνεσκίρτησε τότε, καὶ μέχρις οὗ συνέλθῃ, περιέφερε τεταραγμένα βλέμματα ἀπὸ τοῦ ναύτου, ὅστις εἰπὼν ταῦτα ἐμακρύνετο πρὸς κύριόν τινα, ὅστις μέλανα φορῶν, καὶ ἐμβριθῆ καὶ σεβασμίαν ἔχων τὴν ὄψιν, ἵστατο ἐμπρός του, καὶ ἐφαίνετο παρατηρῶν αὐτὸν μετὰ προσοχῆς. Τέλος ὁ ξένος ἀπετάθη πρὸς αὐτόν

— Εἶσθε ὁ Ἀρθοὺρ Οὐΐλλης; τὸν ἠρώτησεν.

Ὁ δὲ Οὐΐλλης, πᾶσαν τὴν ἀνδρικὴν αὐτοῦ δύναμιν ἐπι-

καλεσθεὶς ὅπως καταστείλῃ ἐπὶ μίαν στιγμὴν τὴν τῆς ψυχῆς αὐτοῦ τρικυμίαν, ἀπεκρίθη·

— Ναί, ἐγὼ εἰμί.

— Καμινάπτης, εἰς τὸ πλοῖον τοῦτο, τὴν Σαλαμάνδραν;

— Μάλιστα.

— Καὶ ἀπὸ πότε ὑπηρετεῖς εἰς τὸ ναυτικόν ;

— Πρὸ δύω ἐτῶν.

Ὁ ξένος ἔλαβε τότε ἐκ τοῦ κόλπου του σημειώσεις τινὰς καὶ τὰς ἐφυλλολόγησεν. Ἔπειτα δὲ ἐξηκολούθησε τὰς ἐρωτήσεις του.

— Καὶ πρὸ τῶν δύω τούτων ἐτῶν τί ἐπάγγελμα εἶχες, καὶ διατὶ τὸ ἀφῆκες ;

Ὁ Οὐΐλλης τὸν εἶδε τότε κατὰ πρόσωπον καὶ οἱ ὀφρῦς του συνεστάλησαν ἐλαφρῶς. Ἐγνωρίσαμεν ἤδη ὅτι ὁ ἄνθρωπος οὗτος εἶχεν αὐτόματόν τινα συναίσθησιν ἀνωτέραν τῆς τάξεώς του, καὶ ἡ τοιαύτη ὑπὸ ξένου γενομένη ἐπέμβασις εἰς τὰ καθέκαστα τῆς ζωῆς του, ἐφαίνετο ἐξανιστῶσα τὴν ἐσωτερικὴν αἴσθησιν τῆς ἀξίας του, οὐδ' ἡ παροῦσα κατάστασις τῆς ψυχῆς του τὸν διέθετεν ὥστε εὐκόλως ν' ἀποκριθῇ εἰς ἐρωτήσεις ἀδιακρίτους·

Ἀλλ' ὁ ξένος ἐφαίνετο ὅτι ἦτον ἐπιτήδειος παρατηρητής, διότι εὐμενῶς μειδιάσας,

— Διστάζετε, τῷ εἶπε, ν' ἀποκριθῆτε. Πρὸς συμφέρον σας εἶναι αἱ ἐρωτήσεις μου. Ἀλλ' εἴσθε καὶ τεταραγμένος προσπαθήσατε νὰ συνέλθητε, καὶ νὰ μοὶ δώσητε ἀκριβῶς τὰς πληροφορίας ὅσας σᾶς ζητῶ. Ἂν δὲ εἶναι ἀνάγκη νὰ ἠξεύρεται καὶ τὸ δικαίωμα ἐφ' οὗ στηριζόμενος σᾶς ἐξετάζω, μάθετε ὅτι εἰμὶ ὁ εἰσαγγελεὺς τοῦ δικαστηρίου τῆς ἐπαρχίας. Εἰπέτε μοι λοιπὸν, ποῖον ἦν τὸ ἐπιτήδευμά σας πρὶν ταχθῆτε εἰς τὸ ναυτικὸν καὶ διατὶ τὸ ἐγκατελείψατε ;

Ὁ Οὐΐλλης τότε, ἀκούσας ποῖον σεβαστὸν δικαίωμα εἶχεν ἐπ' αὐτοῦ ὁ ἐξεταστής του, ὑπετάγη ἀγογγύστως, καὶ δὲν ἠρνήθη παραιτέρω ν' ἀποκριθῇ εἰς τὰς ἐξετάσεις του. Κατέθεσε δὲ περὶ τοῦ προλαβόντος του βίου ὅσα ἠξεύρομεν ὅτι εἶχεν ἤδη διηγηθῇ εἰς τὴν Ὠφέλειαν, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον ἐμπεριστατωμένως, διότι ὁ Εἰσαγγελεύς, διὰ τῆς ἱκανότητος ἐκείνης ἣν ἔχουσιν οἱ ἔμπειροι τῶν δικαστῶν τοῦ διϋλίζειν τὸν κώνωπα καὶ ἐν τοῖς μέλεσιν αὐτοῦ σῶμα ἀνακαλύπτειν ἐγκλήματος, καὶ τὸν κόκκον σιννάπεως στρέφειν καὶ μεταστρέφειν μέχρις οὗ ἐξογκώσωσιν αὐτὸν εἰς βεβαιότητα ἀποδείξεως, ἐπικουρίᾳ δὲ καὶ τῶν μυστηριωδῶν του σημειώσεων, εἰς ἃς ἀνέτρεχεν ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν ἐβοήθει τὴν μνήμην αὐτοῦ, συνέλεγε καὶ συνεδύαζε τὰ ἐλάχιστα διδόμενα, μέχρις οὗ ἀπήρτισεν ὁλόκληρον καὶ λεπτομερεστάτην τὴν βιογραφίαν του ἀπ' αὐτῶν τῶν σπαργάνων μετά τινων περιστάσεων ἐκ τοῦ βίου τῶν γονέων του, ἃς ἐγνώριζεν ὁ Οὐΐλλης, ἢ αἵτινες ἀντεπεκρίνοντο εἰς ἄλλας του ἀναμνήσεις.

Ὁ δ' Οὐΐλλης, ὅστις ἐφαίνετο λίαν ἐνοχλούμενος ἐκ τῆς ἐξετάσεως ταύτης, ἥτις λυπηρὰς μόνον ἐντυπώσεις ἀνέξεε τέλος ἠρώτησε τὸν Εἰσαγγελέα ἂν ἔχῃ εἰσέτι ἀνάγκην αὐτοῦ ἢ ἂν δύναται ν' ἀποσυρθῇ.

— Πολὺ βιάζεσθε, κύριε Οὐΐλλη, εἶπεν μειδιῶν ὁ Εἰσαγγελεύς. Σᾶς διέκοψα ἴσως εἰς τὴν ἐργασίαν τῆς ὑπηρεσίας σας.

— Ὄχι, εἶπεν αὐτός. Πάσχω, καὶ ἀπηρχόμην ν' ἀναπαυθῶ. Ἐκεῖ θέλω ἀπέλθει ἅμα μὲ ἀφήσητε. Παρακαλῶ, κύριε Εἰσαγγελεῦ, ὅταν εἶναι καιρός, νὰ ἐνθυμηθεῖτε ταύτας τὰς λέξεις, μή ποτε συμβῇ καὶ ἀθῶός τις πάθῃ δι' ἐμέ.

Ἀλλ' ὁ εἰσαγγελεὺς ἐστήριξεν ἐπ' αὐτοῦ ὄμμα ἐταστικὸν καὶ περίεργον. Ἔπειτα δὲ μειδιάσας πάλιν, τῷ εἶπε·

— Παρακαλῶ, μίαν ἀκόμη στιγμήν. Ἔχετε τὸ ἀποδεικτικὸν τῆς βαπτίσεως καὶ γεννήσεώς σας ;

Ὁ δ' Οὔϊλλης σχεδὸν μηχανικῶς μετ' ἄκρας κἂν ἀδιαφορίας, ἔλαβεν ἐκ τοῦ κόλπου του ἀρχαῖον χαρτοφυλάκιον, καὶ ἐξ αὐτοῦ παλαιὸν χαρτίον, ὃ ἐνεχείρισεν εἰς τὸν εἰσαγγελέα. Οὗτος δὲ, διατρέξας αὐτὸ προσεκτικῶς, ἐξέτεινε τὴν χεῖρα πρὸς τὸν Οὔϊλλην.

— Τοῦτο πρέπει, εἶπε νὰ παρουσιασθῇ εἰς τὸ δικαστήριον, καὶ ἂν ἐπικυρωθῇ ὑπ' αὐτοῦ, ὡς δὲν ἀμφιβάλλω, εἶσθε . . . εἷς τῶν εὐγενεστέρων καὶ εἷς τῶν πλουσιωτέρων πολιτῶν τοῦ ἡνωμένου βασιλείου.

Ὁ Οὔϊλλης ἀπέβλεψε πρὸς αὐτὸν, ὡς ἂν τῷ ὡμίλει γλῶσσαν ἣν δὲν ἐνόει.

— Ἂν τὸ ἔγγραφον τοῦτο ἐπικυρωθῇ, ἐπανέλαβεν ἐπιμένων ὁ εἰσαγγελεὺς, εἶσθε ἀπόγονος τῶν πλουσίων κομήτων Στοκπόρτ.

Ἀλλὰ καὶ πάλιν δὲν ἐδύνατο νὰ ἐννοήσῃ ὁ Οὔϊλλης, καὶ ἡ ὑπόνοια ἣν εἶχε συλλάβει περὶ αὐτοῦ ἡ Ὠφέλεια, μὴ αἱ φρένες του εἶχον συνταραχθῇ, ἤρχισε νὰ τῷ ἐπέρχηται αὐτῷ τῷ ἰδίῳ ὡς πρὸς τὸν ξένον ὅστις μετ' αὐτοῦ συνωμίλει. Ὁ ἄνθρωπος οὗτος τῷ ἐφάνη ὅτι ἔπρεπε νὰ εἶναι παράφρων.

— Μὴ ἐκπλήττεσθε, ὑπέλαβεν οὗτος μετ' ἤθους προσηνοῦς καὶ ψεύδοντος τὴν τοιαύτην ὑπόνοιαν. Σήμερον ἔφθασα εἰς τὸ πέρας τῶν μακρῶν ἐρευνῶν μου, καὶ αὔριον ἐλπίζω ὅτι δύναμαι ἐπισήμως νὰ σᾶς ἀνακηρύξω κόμητα Στοκπόρτ ;

— Ἀλλὰ τί λέγετε, Κύριε ; ἀνέκραξεν ὁ Οὔϊλλης συ-

στέλλων τάς ὀφρῦς. Νὰ μὲ χλευάσητε θέλετε. Δὲν εἶν᾽ εὐγενὲς νὰ ἐπεμβαίνητε εἰς τὴν δυστυχίαν ἀνθρώπου ὅστις δὲν σᾶς ἔβλαψε.

— Καὶ τὴν δυσπιστίαν ἐννοῶ καὶ τὴν ἀγανάκτησίν σας, ἀπεκρίθη ἡσύχως ὁ εἰσαγγελεύς· ἀλλ᾽ εὐαρεστηθῆτε νὰ μὲ ἀκούσητε μετ᾽ ὀλίγης ὑπομονῆς.

«Ὁ ἀρχαῖος κόμης Στοκπὸρτ ἀπέθανε προβεβηκώς, ἀφεὶς ἕνα ἔγγονον ἐκ θυγατρός, καὶ ἕνα υἱὸν ἐκ δευτέρου γάμου, ὅστις ἔπρεπε νὰ εἶναι καὶ ὁ κληρονόμος τῆς μεγάλης οὐσίας του. Ἀλλ᾽ ἡ γνησιότης τῆς γεννήσεως αὐτοῦ ἠμφισβητήθη ὑπὸ τοῦ ἀνεψιοῦ του, καὶ μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ὑπὸ τῆς γυναικός του, ἥτις, ἐπιζήσασα καὶ εἰς τὸν ἄνδρα καὶ εἰς τὸ τέκνον της, ἠξίου ὅτι ἀνελάμβανεν αὐτῶν τὰ κληρονομικὰ δικαιώματα, καὶ τέλος, καὶ μετ᾽ αὐτῆς τὸν θάνατον, ὑπὸ τῶν πλαγίων αὐτῆς συγγενῶν. Ἡ δίκη ἐξηκολούθησεν ἐφ᾽ ὅλης τῆς ζωῆς τοῦ υἱοῦ τοῦ κόμητος, ὅστις ἀπὸ δικαστηρίου εἰς δικαστήριον κυλιόμενος, περιῆλθεν εἰς ἐσχάτην πενίαν, μετὰ τοῦ μόνου υἱοῦ του, Οὐΐλλιαμ, ὃν ἀνέθρεψε πενιχρῶς χωρὶς νὰ τῷ ἀκοκαλύψῃ τὴν ἀλήθειαν τῆς καταγωγῆς του, φοβούμενος μὴ αἱ περὶ τὴν παροῦσαν αὐτοῦ κατάστασιν ἐλπίδες καὶ ἰδέαι του τὸν καταστήσωσι δυστυχῆ, δι᾽ ὅσον καιρὸν ἡ κατάστασις αὕτη διήρκει, καὶ ὑποπτεύων ὅτι ἔμελλε νὰ διαρκέσῃ δι᾽ ὅλον τὸν βίον.

«Κατὰ δυστυχίαν δέ, ὁ κόμης, ἐπανερχόμενος ποτὲ διὰ θαλάσσης ἐκ Σκωτίας, ὅπου εἶχεν ἀπέλθει πρὸ χρόνων ὅπως κρύψῃ τὴν ἀθλιότητά του, καὶ λησμονηθῇ ὑπὸ τῶν γνωριζόντων τὸν ἀρχαῖον ὄλβον τῆς πατρικῆς του οἰκίας, ἐναυάγησε καθ᾽ ὁδὸν καὶ ἐπνίγη, καὶ μόλις ἐσώθη τῶν κυμάτων ὁ μικρὸς Οὐΐλλιαμ, ὅστις τοῦ πατρός του μόνον τὸ κύριον ὄνομα, Ἀρθοὺρ, ἐγνώριζε, καὶ ἑαυτοῦ μόνον τὸ ὑποκορι-

στικὸν Οὐΐλλης, ἄλλην δὲ πληροφορίαν περὶ ἑαυτοῦ καὶ τῆς οἰκογενείας του δὲν ἤξευρε νὰ δώσῃ.

« Συνέπεσε δὲ πρὸς ἔτι μείζονα ἀτυχίαν κατὰ τὴν αὐτὴν ἐκείνην ἐποχὴν ν' ἀποθάνῃ καὶ ὁ δικηγόρος ὁ διεξάγων τὴν ὑπόθεσιν ταύτην, καὶ ὅστις ἐγνώριζε τὸν κόμητα, καὶ ἤξευρε περίπου τὸν τόπον τῆς διαμονῆς του. Ἡ δὲ δικογραφία ὅλη μετέβη εἰς τὸν ἀγοράσαντα τὸ κατάστημά του, οὐδεμίαν περὶ αὐτῆς ἔχοντα προηγουμένην ἰδέαν, καὶ οὐδὲ λαβόντα κἂν αὐτὴν ἀνὰ χεῖρας, εἰμὴ μετά τινα ἔτη, ἀφ' οὗ δηλαδὴ ἐξηντλήθησαν ὅλαι αἱ ὑποθέσεις ὅσαι εἶχον τοὺς αὐτὰς ἐπισπεύδοντας· διότι καὶ ὁ ἕτερος κλάδος τῆς οἰκογενείας εἶχε μακρυνθῆ δι' ἀλλεπαλλήλων θανάτων τῆς πηγῆς τῆς κληρονομίας, καὶ τὰ ὑποτιθέμενα αὐτῆς δικαιώματα εἶχον περιέλθει εἰς ἀνθρώπους ἀπράγμονας καὶ ἀπόρους, οἵτινες περὶ τοῦ δικαίου των καθαρὰν δὲν εἶχον ἰδέαν, οὔτε πολλὴν ὄρεξιν νὰ ὑφίστανται τὰ παρ' ἡμῖν ὑπέρογκα δικαστικὰ ἔξοδα ἐπ' ἀδήλοις. Ἡ ὑπόθεσις λοιπόν, οὕτως ἐγκαταλελειμένη, ἐβάδιζε τὴν συνήθη ὁδὸν τῶν ἀπροστατεύτων ὑποθέσεων, δηλαδὴ ἐχελωνοβάτει, ἢ μᾶλλον ἐκαρκινοβάτει διὰ τῶν αἰώνων.

« Τὸ δὲ παιδίον τοῦ κόμητος, διὰ φιλανθρώπου συνεισφορᾶς ἐνδυθὲν καὶ τραφέν, κατετάχθη μετὰ ταῦτα εἰς ἓν ἐργοστάσιον, ὅπου ἐπορίζετο γλίσχρως τὸν ἐπιούσιον ἄρτον, ὑπὸ τὸ ὄνομα Οὐΐλλης, τὸ μόνον ὑφ' ὃ ἦτο γνωστὸν καὶ εἰς ἑαυτὸ καὶ εἰς τοὺς εὐεργέτας του. Ἀλλὰ δραστήριον ὂν καὶ ἐργατικόν, ἠγέρθη κατ' ὀλίγον ὑπὲρ τὴν πρώτην κατάστασίν του, ἔμαθέ τινα γράμματα, καὶ τέλος ἔλαβε καὶ μικρὰν θέσιν γραφέως παρὰ τῷ δικαστηρίῳ τοῦ Ἐξετέρου. Εἶναι περιττὸν νὰ σᾶς εἰπῶ, ὅτι αὐτὸς ἦτον ὁ πατήρ σας.

« Τέλος ὅμως τὰ πάντα πρέπει νὰ λάβωσιν ἓν πέρας ἐπὶ

τοῦ κόσμου τούτου, ὡς καὶ αὗται αἱ ἀπροστάτευτοι ὑποθέσεις. Ἡ τοῦ κόμητος Στοκπόρτ πρό τινων ἐτῶν περιῆλθεν εἰς χεῖράς μου· καὶ φρίξας ὅτε εἶδον πρὸ πόσου καιροῦ μένει ἐκκρεμής, καὶ ὅτε ἀνελογίσθην εἰς ποίαν ἴσως πενίαν εἰσὶν ἀδίκως βεβυθισμένοι οἱ ἀπόγονοι τοῦ μεγαπλούτου ἐκείνου ἀνδρός, ἐπεμελήθην αὐτῆς μετὰ δραστηριότητος καὶ τὴν ἔφερα τέλος εἰς πέρας. Ἡ γνησιότης τοῦ υἱοῦ τοῦ κόμητος ἀπεδείχθη ἀναμφισβήτητος.

« Ἀλλὰ πολὺ δυσκολώτερον ἦτο νὰ εὑρεθῇ ἂν ὑπῆρχε που ἀπόγονός τις αὐτοῦ. Τέλος ἀνεκάλυψα καὶ τοῦτο, καὶ τῆς τύχης συναντιλαβομένης, ἀφ' οὗ παρηκολούθησα τὸν πάππον σας μέχρις Ἐδιμβούργης, κατὰ σύμπτωσιν εὑρέθη γέρων ἐκεῖ, ἐνθυμούμενος τὸν ἀπόπλουν του δι' Ἀγγλίαν, καὶ τὸ πλοῖον ἐφ' οὗ ἀπέπλευσεν. Ἐκ τῆς ἐξ ἐκείνης τῆς ἐποχῆς λιμενικῆς δηλώσεως τοῦ Λεὶθ, λιμένος τῆς Ἐδιμβούργης, ἐπληροφορήθην ὅτι ἐπὶ τοῦ πλοίου « ἡ Φώκη », ὅτε ἐναυάγησεν, ἓν μόνον παιδίον ἦτον μεταξὺ τῶν ἐπιβατῶν, ὁ πατήρ σας.

« Ἐν Βραγκάπερ, ὅπου τὸ ναυάγιον συνέβη, ἐδυνήθην ν' ἀνακαλύψω τὰ ἴχνη τοῦ σωθέντος παιδίου, καὶ οὕτως ἔμαθον ὅτι μέχρι τέλους κατήντησεν αὐτὸ δικαστικὸς γραφεὺς ἐν Ἐξετέρῳ, ὅτι οὗτος ἐνυμφεύθη, ἀλλ' ὅτι καὶ ἀπέθανεν, ἀφεὶς υἱόν.

« Ἀλλὰ περὶ τούτου ἐπὶ πολὺ οὐδὲν ἄλλο ἐδυνάμην νὰ μάθω, πλὴν ὅτι κατ' ἀρχὰς εἶχεν ἀρχήσει μικρὸν ἐμπόριον, ἀλλ' ὅτι μετὰ ταῦτα τὸ ἐγκατέλειπεν. Ἐκ δὲ τῶν γειτόνων του, οἱ μὲν ἄλλοι δὲν εἶχον τὴν ἐλαχίστην ἰδέαν περὶ τοῦ τί ἀπέγινε, μόνον δὲ εἷς ἐνόμιζεν ὅτι εἶχε καταταχθῇ ὡς ναύτης εἰς τὸ βασιλικὸν ναυτικόν. Ἔκτοτε οὐδέποτε ἀπήντησα ἀξιωματικὸν τοῦ ναυτικοῦ χωρὶς νὰ τὸν ἐρωτήσω ἂν

εἰς τὸ ναυτολόγιον δὲν ὑπάρχει ναύτης καλούμενος Ἀρθοὺρ Οὐΐλλης, ἀλλὰ πάντοτε ἐπὶ ματαίῳ ὡς ἄνευ ἀποτελέσματος ἔμεινε καὶ ἡ ἐπὶ τούτου ἀλληλογραφία μου μετὰ διαφόρων ἀρχηγῶν τοῦ στόλου καὶ τῶν δημοσίων γραφείων.

Τέλος δὲ σήμερον κατὰ τὴν συνηθείαν μου καὶ οὐδεμίαν ἔχων βελτίονος ἐπιτυχίας ἐλπίδα ἀπέτεινα τὴν ταύτην ἐρώτησιν καὶ πρὸς τὸν ὑποπλοίαρχον Κ. Μοντφόρτον, καὶ παρ' αὐτοῦ πρῶτον ἔμαθον ὅτι ἄνθρωπος καλούμενος Οὐΐλλης ὑπηρετεῖ εἰς τὴν Σαλαμάνδραν.

« Ἰδοὺ πῶς σᾶς ἀνεκάλυψα, καὶ αὔριον ἂν τὸ ἔγγραφον τῆς γεννήσεώς σας δὲν ἀπαντήσῃ ἔνστασιν ἐν τῷ δικαστηρίῳ, θέλω εὐχαριστήσει τὸν Θεὸν ὅτι μοὶ ἐπέτρεψε νὰ συντελέσω εἰς ἐπανόρθωσιν ἀδικίας τοσοῦτον χρονίας.

Ὁ Ἀρθοὺρ (διότι δὲν ἠξεύρωμεν ἤδη ἂν καμινάπτην Οὐΐλλην ἢ κόμητα Στοκπὸρτ πρέπῃ νὰ τὸν ὀνομάζωμεν), ἵστατο τὸ στόμα ἡμιηνεωγμένον τοὺς ὀφθαλμοῦς εὐρέως τεταμένους, καὶ ὡς ἀπωλέσας τὴν τῆς καταλήψεως δύναμιν. Τέλος δὲ, λαβὼν τὸν εἰσαγγελέα ἐκ τοῦ βραχίονος,

— Ἀλλ' εἶναι ἀληθῆ ταῦτα ; εἶπεν, ἐνῷ τὰ χείλη του ἔτρεμον. Δὲν παίζετε μετ' ἐμοῦ ; Δὲν ὀνειρεύομαι ; ἢ μὴ ὠνειρεύθητε κύριε ;

— Ἐξ ἐναντίας, ἐλπίζω νὰ ἐξυπνήσητε ἀπὸ κακοῦ ὀνείρου, εἶπε μειδιῶν ὁ εἰσαγγελεύς. Τῶν ὅσων σᾶς λέγω, ἐδῶ ἔχω τὰς ἀποδείξεις. Καὶ ἐξήγαγε τοῦ κόλπου του δέμα ἐγγράφων. — Ἐξετάσατέ τας, καὶ ἰδέτε συγχρόνως τὴν καταγραφὴν τῆς περιουσίας τῶν Στοκπόρτων. Αὔριον θέλει ἀποφασισθῆ ἂν οἱ τίτλοι οὗτοι καὶ ἡ περιουσία εἶν' ἐδική σας.

— Σᾶς εὐχαριστῶ, κύριε, εἶπεν ὁ Ἀρθοὺρ, ἀλλὰ κρατήσατε αὐτὰ τὰ ἔγγραφα. Δὲν ἔχω καιρὸν νὰ τὰ ἐξετάσω. Μὲ

συγχωρεῖτε ἂν βιάζωμαι νὰ σᾶς ἐγκαταλείψω ἀλλὰ κατεπεῖγόν τι μὲ καλεῖ.

Καὶ χαιρετίσας αὐτὸν, ἀνεχώρει. Ἀλλὰ μεταστραφεὶς πάλιν,

— Αὔριον λοιπὸν, εἶπεν. Ἀλλ' ἠξεύρετε ὅτι ἡ Σαλαμάνδρα ἀποπλέει αὔριον μετὰ μεσημβρίαν.

— Αὔριον λοιπὸν πρὸ τῆς μεσημβρίας θὰ ἔχετε τὴν ἀπόφασιν τοῦ δικαστηρίου, εἶπεν ὁ εἰσαγγελεὺς καὶ κατέβη εἰς τὴν λέμβον του, μὴ δυνάμενος νὰ ἐννοήσῃ τὸν χαρακτῆρα τοῦ ἀνθρώπου τούτου, ὅστις καθ' ἣν στιγμὴν ἐμάνθανεν ὅτι ἀπὸ τῆς κατωτάτης ἀνέβαινεν εἰς τὴν ἀνωτάτην βαθμίδα τῆς κοινωνίας, ἀπὸ τῆς πενίας ἀνέκυπτεν εἰς τὸν πλοῦτον, ἐδύνατο νὰ ἔχῃ ἄλλην ὑπόθεσιν κατεπείγουσαν.

Ἦν δ' ἡ κατεπείγουσα ὑπόθεσις τοῦ Ἀρθοὺρ νὰ δράμῃ πρὸς τὸ μέρος ὅπου εἶδε τὴν στιγμὴν ἐκείνην τὸν ὑποπλοίαρχον Μονφόρτον ἀφήσαντα μόνην τὴν Ὠφέλειαν, καὶ εἰσελθόντα εἰς τοῦ πλοιάρχου τὸν θάλαμον.

Εἴδομεν ὅτι ὁ Μονφόρτος, ἅμα ἀναβὰς εἰς τὸ κατάστρωμα, εἶχεν ἀπαντήσει τὴν Ὠφέλειαν, καὶ εἶχε διευθυνθῇ πρὸς αὐτήν. Εἰς τὴν συνήθη αὐτοῦ φαιδρότητα προσέθηκεν ὁ ὑποπλοίαρχος τότε καὶ ὅσην τῷ ἐνέπνεεν ἡ χαρὰ τοῦ προβιβασμοῦ του, καὶ προσέτι ἡ εὐχαρίστησις ὅτι ἐρευνήσας τὰ τῆς περιουσίας του, εὗρεν αὐτὴν αὐταρκεστάτην καὶ μείζονα τῆς ὅσης ἐνόμιζεν. Ἀλλὰ διὰ τῶν λογοπαιγνίων καὶ τῶν χαριεντισμῶν ἐφαίνετο πηδαλιουχῶν τὸν λόγον του πρός τι σταθερὸν σημεῖον, ἀφ' οὗ τὸν ἐμάκρυνε συνεχῶς ἡ ἀνύποπτος Ὠφέλεια πρὸς ὃ ὅμως αὐτὸς ἐπανήρχετο πάντοτε δι' ὅσον ἐδύνατο φυσικωτέρας στροφῆς.

Εὑρὼν δ' απαξ πρόσφορον ἀφορμὴν,

— Λοιπὸν, εἶπεν, ἡ Σαλαμάνδρα ἀπέρχεται αὔριον;...

καὶ μετὰ τῆς Σαλαμάνδρας ἀπέρχεσθε καὶ ὑμεῖς, Μὶς Ὠφέλεια, Δὲν λυπεῖσθε ὅτι ἀφήνεται τὴν Πορτσμούθην.

— Καὶ τί ὠφελεῖ ἂν λυπῶμαι ; εἶπεν ἡ Ὠφέλεια, — ἀφ' οὗ πρέπει ν' ἀναχωρήσω.

— Δὲν βλέπω διατὶ πρέπει, ἀπήντησεν ὁ Μοντφόρτος, ἐλπίζων ὅτι ἐπέτυχε τοῦ ἀνέμου τὸν ζητούμενον ῥόμβον·

— Πῶς δὲν βλέπετε ; ἀπήντησεν ἡ νέα. Δὲν μὲ καταριθμεῖτε πολλάκις ὁ ἴδιος μετὰ τῶν ἐπιτελῶν τοῦ πλοίου;

— Βεβαίως. εἶπεν ὁ Μοντφόρτος. Καὶ τώρα, ὅτε μένει ἡ θέσις τοῦ ὑποπλοιάρχου κενή, συμφέρον τῆς ὑπηρεσίας θὰ ἦτον αὕτη ἡ θέσις νὰ σᾶς δοθῇ. Ποτὲ μεγαλητέρα πειθαρχία δὲν θὰ ὑπῆρχεν εἰς Βασιλικὸν πλοῖον. Ὅλοι, ἀπὸ τοῦ μεγαλητέρου μέχρι τοῦ μικροτέρου, θὰ ἐλάτρευον τὸν ὑποπλοίαρχόν των.

— Τί ἠξεύρετε ; εἶπεν ἡ Ὠφέλεια, μειδιῶσα ὡς μειδιῶσιν ἐνίοτε καὶ αἱ ἀφελέστεραι τῶν γυναικῶν ὅταν δίκαιος ταῖς ἀποτείνηται ἔπαινος.

— Τὸ ἠξεύρω, κυρία, ἀπεκρίθη ὁ ὑποπλοίαρχος, διότι ὁ μεγαλήτερος ἤμην ἐγὼ, καὶ ὁ μικρότερος εἶναι ὁ καμινάπτης Οὔϊλλης.

— Καὶ τί ὁ Οὔϊλλης ; ἠρώτησεν ἡ Ὠφέλεια, ὅπως ἀποφύγῃ νὰ ὁμιλήσῃ περὶ τοῦ Μοντφόρτου.

— Τὸν βλέπετε πῶς εἶναι ἰσχνὸς ἀπό τινος, ὑπέλαβεν οὗτος πῶς κλονεῖται τὸ βῆμά του, καὶ ἂν ἡ ἀσβόλη δὲν ἔκρυπτε τὰ ἄνθη τῶν παρειῶν του, θὰ ἐβλέπετε ὅτι τὰ ῥόδα αὐτῶν μετεβλήθησαν εἰς ναρκίσσους. Τὸ κλίμα τῆς ἀνατολῆς προφανῶς δὲν τὸν ὠφέλησεν. Ὁ ἥλιός της, βοηθούμενος καὶ ὑπ' ἄλλων δύω ἡλίων, ἀνῆψεν εἰς τὴν καρδίαν τοῦ καμινάπτου κάμινον ἥτις νὰ κινῇ πεντακοσίων ἵππων ἀτμόπλουν.

— Πάντοτε τὰ ἔχετε μὲ τὸν δυστυχῆ Οὐΐλλην, διέκοψεν ἡ Ὠφέλεια.

— Μ' ἐνθυμίζει τὸν κῦνα τοῦ μύθου,—εἶπεν ὁ ἀξιωματικὸς,—ὅστις, βλέπων τὴν σελήνην, νομίζει ὅτι εἶναι Ὀλλανδικὸς τυρὸς, καὶ γαυγίζει νὰ τὴν φάγῃ.

— Ὁ Οὐΐλλης εἶναι ἀγαθὸς καὶ μετριόφρων ἄνθρωπος, καὶ κατ' οὐδὲν ἄξιος τῶν σαρκασμῶν σας, εἶπεν ἡ Ὠφέλεια. Εἶναι τάξεως ὑποδεεστέρας. Ἀλλ' εἰς τὴν ὑπόληψιν πρέπει νὰ συνιστῶσι τοὺς ἀνθρώπους ἡ ἀρετὴ, τὰ αἰσθήματα, καὶ οὐχὶ αἱ τάξεις.

— Πόσον θερμῶς τὸν ὑπερασπίζεσθε! εἶπεν ὁ Μοντφόρτος. Ἂν σᾶς ἤκουε, θὰ ἐνόμιζεν ὅτι αἱ φλόγες τῶν καμίνων του ἔχουσι δύναμιν μεταδοτικήν. Καὶ ὅμως ὅ,τι λέγετε εἰμὶ βέβαιος ὅτι δὲν τὸ φρονεῖτε καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν.

— Πῶς δὲν τὸ φρονῶ; ἠρώτησεν ἡ Ὠφέλεια.

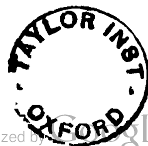
— Ἂν λόγου χάριν ἐπήρχετο εἰς τοῦ καμινάπτου τὴν ἰδέαν νὰ ζητήσῃ τὴν χεῖρά σας, θ' ἀπεβλέπετε μόνον εἰς τὰ αἰσθήματα καὶ τὴν ἀρετήν του;

— Περὶ τῆς περιπτώσεως ταύτης ὁμολογῶ ὅτι ποτὲ δὲν ἐσκέφθην, ἀπήντησε παίζουσα ἡ Ὠφέλεια. Νομίζω ὅτι εἰς αὐτὴν πρέπει πολλὰ νὰ σταθμίζωνται, πάντοτε ὅμως τὰ φρονήματα καὶ αἰσθήματα πρέπει πρῶτα νὰ ῥίπτωνται εἰς τὴν στάθμην.

— Εὐτυχὴς ἐκεῖνος ὑπὲρ οὗ κλίνῃ ἡ στάθμη! εἶπεν ὁ Μοντφόρτος, αὐτοσχεδιάζων ἀτελῆ στεναγμόν.

— Ἀλλ' εἰς τὸ ἐπιφώνημα τοῦτο ἡ Ὠφέλεια δὲν ἀπήντησεν. Αἰσθαινόμενος δὲ καὶ ὁ ἴδιος ὅτι τὸ αἰσθηματικὸν ὕφος δὲν ἐπετύγχανε παρ' αὐτῷ, ἤλλαξε τόνον ἀμέσως.

— Καὶ ἔχετε λοιπὸν, εἶπε, τὴν κακίαν ν' ἀφίνητε τὴν

Πορτσμούθην μετ' εὐχαριστήσεως, διότι ἀπέρχεσθε εἰς πόλιν μεγαλητέραν.

— Μετ' εὐχαριστήσεως οὐδαμῶς, ἀπήντησεν ἡ Ὠφέλεια. Ἀγαπῶ μάλιστα τὴν Πορτσμούθην, ὅπου τόσον καιρὸν ἔζησα καὶ τόσας ἔχω σχέσεις.

— Τὴν ἀγαπᾶτε τῷ ὄντι, καὶ δὲν λησμονεῖτε τὰς σχέσεις ὅσας ἔχετε ἐν αὐτῇ; ἀνέκραξεν ὁ Μοντφόρτος, τὶς οἶδε ποίαν ἔννοιαν δίδων εἰς τὴν λέξιν *σχέσεις*, καὶ εἰς τίνα ἐφαρμόζων αὐτήν. Ὦ! τότε διατὶ δὲν μένετε εἰς αὐτήν;

— Νὰ μείνω! εἶπε θαυμάζουσα ἡ Ὠφέλεια. Ἀλλὰ πῶς; ἐπρόσθεσε γελῶσα. Νὰ γίνω λοιπὸν λειποτάκτις τῆς ὑπηρεσίας μου! Καὶ ἔπειτα τί λέγουσιν οἱ τυραννικοὶ ἐκεῖνοι κανονισμοί σας;

— Διατὶ λειποτάκτις; ἀπήντησεν ὁ Μοντφόρτος, ἁρπάζων προθύμως τὴν διαφυγοῦσαν αὐτὸν ἄκραν τοῦ μίτου τῆς ἐννοίας ἣν ἐπεδίωκεν. Δύνασθε νὰ μεταβῆτε εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Ναυαρχείου.

— Τοῦτο, ἀπεκρίθη μετὰ γέλωτος ἡ νέα, ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ πλοιάρχου, ἂν θέλῃ νὰ μὲ ἀποσπάσῃ, ἢ νὰ μὲ συστήσῃ εἰς τὸ ναυαρχεῖον.

— Μοὶ δίδετε λοιπὸν τὴν ἄδειαν νὰ τῷ τὸ προτείνω; ἠρώτησεν ὁ Μοντφόρτος, ἀποτείνων συγχρόνως εἰς τὴν Ὠφέλειαν βλέμμα προτιθέμενον νὰ δώσῃ σπουδαίαν ἔννοιαν εἰς τὸν λόγον του.

Ἀλλ' ἂν ἤθελε νὰ ἔχῃ ὁ λόγος του ἔννοιαν, ἔπρεπε ν' ἀφήσῃ τὴν μεταφορὰν, καὶ νὰ μὴ ἐμπιστευθῇ εἰς τοῦ βλέμματος τὴν ἐπικουρίαν, διότι ἡ Ὠφέλεια ἐν τῇ ἀφελείᾳ της ἐνόει μόνον ὅ,τι ἤκουε, καὶ τοῦτο ἐνίοτε μόλις· δι' ὃ καὶ ἀπήντησε κατὰ τὸν αὐτὸν εὐτράπελον τρόπον, καὶ χωρὶς κακὸν νὰ διανοηθῇ.

— Προτείνατε, καὶ ἂν διατάξῃ τὴν μετάθεσίν μου, γίνομαι προθύμως Λόρδος τοῦ Ναυαρχείου. Ἠξεύρετε ὅμως ὅτι ἡ πρώτη μου πρᾶξις θὰ εἶναι νὰ διορίσω τὸν Οὐΐλλην ὑποπλοίαρχον τῆς Σαλαμάνδρας.

— Λοιπὸν μοὶ δίδετε τὴν ἄδειαν ν' ἀποταθῶ εἰς τὸν πατέρα σας, Μὶς Ὠφέλεια; εἶπεν ὁ Μοντφόρτος, ἐγειρόμενος καὶ δίδων εἰς τὸ πρόσωπόν του ἐμϐριθῆ ἔκφρασιν.

— Ἄδειαν πληρεστάτην, ἀπεκρίθη ἐκείνη καγχάζουσα.

— Σπεύδω λοιπὸν, εἶπεν ὁ Μοντφόρτος, τῇ ἔσφιγξε τὴν χεῖρα, καὶ ἀπῆλθε πρὸς τοῦ πλοιάρχου, ὅπου ἡ Ὠφέλεια ἐνόμιζεν ὅτι τὸν ἐκάλει ἡ ὑπηρεσία του.

— Μετά τινας δὲ στιγμὰς ἦλθε πρὸς αὐτὴν ὁ Οὐΐλλης. Ἡ δ' Ὠφέλεια ἐξεπλάγη ἰδοῦσα αὐτὸν, ἐνῷ τὸν ἐφρόνει πάσχοντα καὶ κλινήρη.

— Ἐνόμιζον, Οὐΐλλη, τῷ εἶπεν, ὅτι ἐπῆγες ν' ἀναπαυθῇς.

— Ὄχι, κυρία, ἀπεκρίθη αὐτός. Μίαν λέξιν ἀκόμη. Σήμερον σᾶς ἔδωκα ἀφορμὴν νὰ μ' ἐκλάϐητε ὡς παράφρονα ἴσως. Ἔρχομαι νὰ ἐπικυρώσω τὴν ἰδέαν σας ταύτην, καὶ πρῶτον ν' ἀρχίσω ἀπὸ μιᾶς αὐθαδείας, ἣν οἰκτίρουσα θὰ μοὶ συγχωρήσητε. Μὶς Ὠφέλεια, ἀπεφασίσθη ἤδη ἡ τύχη σας;

— Ἡ τύχη μου; εἶπεν ἡ Ὠφέλεια. Ποία τύχη μου ν' ἀποφασισθῇ; Μάστρο-Οὐΐλλη, ἐπρόσθεσε, καὶ τὸ πρόσωπόν της ἐξέφραζεν ἀληθῆ μέριμναν, πίστευσε ὅτι βαθέως μὲ λυπεῖς πάσχων, καὶ μὴ θέλων νὰ ἡσυχάσῃς. Ὕπαγε, ἄλλως θ' ἀσθενήσῃς ἐπικινδύνως.

— Λοιπὸν δὲν ἀπεφασίσθη ἡ τύχη σας; ἀνέκραξεν ἐπιμένων ὁ Ἀρθούρ. Ὢ! τότε, κυρία, μίαν χάριν, τὴν μεγίστην, τὴν ὑστάτην, χάριν δι' ἣν πᾶσά μου ἡ ζωὴ, δι' ἣν αἰώνων ἀφοσίωσις δὲν θέλει ἀρκέσει νὰ σᾶς ἀνταμείψῃ. Εἰμὶ ὁ ἔσχατος τῶν ἀνθρώπων, κυρία· ἔστω ὅτι εἰμὶ καὶ

παράφρων. Ἀλλ' ἂν ὁ παράφρων, ἂν τῶν ἀνθρώπων ὁ ἔσχατος σᾶς ἐζήτει γονυπετῶς χάριν, βεβαιῶν σας ὅτι δι' αὐτὸν συγκεφαλαιοῖ πᾶσαν τὴν εὐδαιμονίαν του, καὶ ἂν ἡ χάρις αὕτη σᾶς ἦτον ἀζήμιος. ἀδιάφορος, θὰ τὴν ἠρνῆσθε εἰς αὐτὸν, Κυρία;

— Ἀλλὰ μάστρο-Οὐΐλλη, τῷ εἶπεν ἡ Ὠφέλεια, καὶ ἄλλοτε σοὶ εἶπον ὅτι εἰμὶ πρόθυμος, ὅτι ἐπιθυμῶ μάλιστα νὰ πράξω τι δυνάμενον νὰ σ' εὐχαριστήσῃ. Εἰπέ μοι, τί ἐπιθυμεῖς; καὶ ἔσο βέβαιος, ὅτι δυνατὸν ἂν εἶναι, θὰ γίνῃ.

— Νὰ μὴ ἀποφασίσητε περὶ τῆς τύχης σας μέχρι τῆς μεσημβρίας αὔριον.

— Μέχρι τῆς μεσημβρίας αὔριον; Εὐκολωτάτην μοὶ ζητεῖς χάριν. Ἡ τύχη μου οὐδόλως πρόκειται ν' ἀποφασισθῇ, εἶπε μειδιῶσα ἡ Ὠφέλεια· ἀλλὰ τὸ μειδίαμά της εἶχέ τι θλιβερὸν, καὶ ἔλεος πνέον.

— Μειδιᾶτε, ὑπέλαβεν ὁ Ἀρθούρ· θεωρεῖτε τὰς λέξεις μου ταύτας ὡς νέον δεῖγμα παραφροσύνης. Ἐκλάβετέ τας ὡς τοιαύτας. Μὴ ζητῆτε νοῦν ἐν αὐταῖς, διότι νοῦν ἴσως δὲν ἔχουσιν· ἀλλὰ καὶ οὕτω μὴ μοὶ ἀρνῆσθε τὴν χάριν. Ἄλλως, ἂν περιφρονήσητε τὴν παράκλησίν μου, θὰ ἔχετε ἐπὶ τῆς συνειδήσεώς σας τὴν αἰωνίαν μου δυστυχίαν, ἂν ὄχι τὸν θάνατον.

— Δὲν σ' ἐννοῶ, Οὐΐλλη, ἀπήντησεν ἡ Ὠφέλεια· ἀλλ' ἐπεθύμουν νὰ μ' ἐζήτεις χάριν δυσκολωτέραν. Ταύτην δύναμαι εὐκολώτατα νὰ σοὶ τὴν ὑποσχεθῶ.

— Λοιπὸν τὴν ὑπόσχεσθε, Μὶς Ὠφέλεια;

— Ἐξ ὅλης μου τῆς καρδίας.

Ταύτην τὴν στιγμὴν ἐξῆλθεν ἡ Κυρία Σόμμερς ἀπὸ τοῦ θαλάμου τοῦ πλοιάρχου, καὶ ἐκάλεσε τὴν Ὠφέλειαν

— Λοιπὸν ὡς αὔριον μέχρι τῆς μεσημβρίας, τῇ εἶπεν ὁ καμινάπτης ἐν ᾧ ἀνεχώρει.

— Ἔστω, ὡς αὔριον μέχρι τῆς μεσημβρίας, ἀπεκρίθη ἡ Ὠφέλεια ὑψοῦσα τοὺς ὤμους της, ὡς ἂν ἔλεγε· Τί παράδοξος ἰδέα! καὶ ἀκολουθοῦσα τὴν μητέρα της.

— Φιλτάτη Ὠφέλεια, τῇ εἶπεν ὁ πλοίαρχος Σόμμερς ἅμα εἰσῆλθεν, ὁ Κύριος ὑποπλοίαρχος Μοντφόρτος μοὶ ἐζήτησε τὴν χεῖρά σου. Ὅτι τοῦτο μεγάλως μᾶς τιμᾷ, ὅτι δίδομεν τὴν συγκατάθεσιν ἡμῶν, ἡ μήτηρ σου καὶ ἐγὼ μετὰ μεγίστης εὐχαριστήσεως, εἶναι περιττὸν νὰ σοὶ τὸ εἰπῶμεν. Ἀλλ' ἡ τύχη σου εἶναι ἐντὸς τῶν χειρῶν σου. Ἂν καὶ ὁ Κύριος ὑποπλοίαρχος μ' ἐβεβαίωσεν ὅτι ἔλαβε τὴν ἄδειάν σου πρὶν ἀποταθῇ εἰς ἐμέ, ἐπὶ τοιούτου ὅμως σπουδαίου πράγματος ἐπιθυμῶ ν' ἀκούσω τὴν ἀπόφασίν σου ἐλευθέρως ἐκφραζομένην.

— Τὴν ἀπόφασίν μου! . . . ὑπετραύλισεν ἡ Ὠφέλεια ταραττομένη καὶ ἐρυθριῶσα μέχρι τῶν ὀφθαλμῶν. Ὁ Κύριος ὑποπλοίαρχος! . . . τῷ ὄντι εἶναι μεγάλη ἡ τιμὴ δι' ἐμέ. Ἀλλὰ δὲν περιέμενον . . . δὲν ἦτον δυνατὸν νὰ προϊδῶ...

— Ἀλλὰ μ' ἐπετρέψατε, Μὶς Ὠφέλεια, ν' ἀποταθῶ εἰς τὸν Κύριον πλοίαρχον! εἶπεν ὁ Μοντφόρτος, αἰσθανόμενος ὀλίγον προσβεβλημένην τὴν φιλοτιμίαν του διὰ τὴν ἄλλως εὐεξήγητον ταραχὴν τῆς νέας.

— Κύριε ὑποπλοίαρχε, σᾶς ζητῶ συγγνώμην διὰ τὴν ἀπερισκεψίαν μου, καὶ λυποῦμαι διὰ τὴν παρεξήγησιν, εἶπεν ἡ Ὠφέλεια.

Καὶ ἀποτεινομένη πρὸς τοὺς γονεῖς της, προσέθηκεν.

— Ὁ Κ. Μοντφόρτος ἀστειευόμενος μοὶ ἔλεγεν ὅτι μετὰ τὴν ἀναχώρησίν του θὰ εἶμαι ὑποπλοίαρχος τῆς Σαλαμάνδρας, καὶ μοὶ ἐπρότεινε νὰ λάβω ὑπηρεσίαν εἰς τὸ

ναυαρχεῖον. Ἐγὼ δὲ τῷ εἶπον ὅτι τοῦτο ἐξαρτᾶται ἐκ τῶν διαταγῶν καὶ τῆς συστάσεως τοῦ πλοιάρχου. Καὶ ἐπειδὴ μ᾽ ἐζήτησε τὴν ἄδειαν νὰ προτείνῃ τὴν μετάθεσίν μου εἰς τὸν πλοίαρχον, τῷ ἔδωκα αὐτὴν προθύμως. Δὲν ἐνόησα τότε . . .

— Ἀδιάφορον εἶναι τοῦτο, εἶπεν ἡ κυρία Σόμμερς παρεμβαίνουσα, διότι εἶδεν ὅτι ἡ σκηνὴ ἐλάμβανε στροφὴν οὐχὶ εὐάρεστον. Ἰδοῦ ἤδη ὁ Κύριος Μοντφόρτος σοὶ ἀπευθύνει δι᾽ ἡμῶν τὴν πρότασίν του. Ἡμῶν ἔχεις πληρεστάτην τὴν συγκατάθεσιν ὁμοῦ μετὰ τῆς εὐχῆς. Ἀποφάσισον σὺ ἤδη περὶ τῆς τύχης σου.

— Περὶ τῆς τύχης μου ! . . . εἶπεν ἡ Ὠφέλεια, καὶ διεκόπη, ὡς ἄν τις αἰφνιδία ἀνάμνησις τῇ εἶχεν ἐπέλθει ἐν τῷ μέσῳ τοῦ θορύβου τῶν ἰδεῶν της. Περὶ τῆς τύχης μου ζητῶ τὴν ἄδειαν νὰ μὴ ἀποφασίσω πρὶν τῆς αὔριον μέχρι τῆς μεσημβρίας.

Ὁ Μοντφόρτος ἐδάγκασεν ἐλαφρῶς τὰ χείλη του, διότι ἤλπιζεν ὀλιγώτερον ν᾽ ἀπαντήσῃ δισταγμὸν παρὰ τῇ Ὠφελείᾳ, καὶ ἐνόμιζε τὴν ὑπόθεσίν του ἐγγυτέραν τοῦ τέρματος, καὶ ἑαυτὸν ἐγγύτερον τῆς καρδίας τῆς νέας κόρης. Ὁ δὲ πλοίαρχος,

— Αὔριον μέχρι τῆς μεσημβρίας; εἶπεν. Ἀλλ᾽ αὔριον μέχρι τῆς μεσημβρίας ἴσως ἀναγκασθῶμεν ν᾽ ἀποπλεύσωμεν, καὶ πρέπει κἂν νὰ μάθωμεν πρὶν τί ἀποφασίζεις.

— Καὶ ὅμως ἀπεκρίθη ἡ νέα, αὔριον μέχρι τῆς μεσημβριας !

— Ἀλλὰ, κόρη μου, εἶπεν ἡ Κυρία Σόμμερς, τὸν ὑποπλοίαρχον Μοντφόρτον ἐγνώρισας πρὸ ἱκανοῦ χρόνου, δὲν θὰ τὸν γνωρίσῃς περισσότερον ἕως αὔριον, καὶ ἡ καρδία σου βεβαίως δὲν ἔχει προθεσμίας ἀνάγκην ὅπως ὁμιλήσῃ.

Βλέπεις ὅτι κατεπείγουσιν αἱ στιγμαί. Ἂν δὲν ἔχῃς τί ν' ἀντιθέσῃς εἰς τὴν τόσον ἔντιμον πρότασιν τοῦ Κυρίου Μοντφόρτου, ἄφες τὴν ἄκαιρον συστολήν, καὶ ὁμίλησον, ἵνα λάβω τὰ δέοντα μέτρα πρὸ τῆς ἀναχωρήσεως.

Ἡ Ὠφέλεια ἐσιώπα.

— Ἀλλ' ἴσως, εἶπεν ὁ Μοντφόρτος, πρέπει νὰ ἐκλάβω τὴν διαγωγὴν τῆς Κυρίας Ὠφελείας ὡς ἄρνησιν, ἧς ἐπιεικῶς θέλει νὰ κολάσῃ τὴν τραχύτητα διὰ τῆς ἀναβολῆς.

— Βλέπεις Ὠφέλεια, εἰς ποίας ἰδέας ἐμβάλλεις τὸν ὑποπλοίαρχον, εἶπεν ὁ πατήρ της. Ἑπομένως ὁμίλησον.

— Παρακαλῶ, ἀπεκρίθη αὐτὴ μετὰ σταθερότητος, μὴ μὲ βιάζετε νὰ ὁμιλήσω πρὶν αὔριον τῆς μεσημβρίας. Μοὶ εἶναι ἀδύνατον νὰ ὁμιλήσω.

— Ἀλλὰ δὲν ἐννοῶ τοῦτο. Τοῦτο δύναται νὰ ὀνομασθῇ ἰδιοτροπία, φιλτάτη Ὠφέλεια, εἶπεν ἡ μήτηρ της μετά τινος ζωηρότητος.

— Μὴ ἐπιμένετε, κυρία, εἶπεν ὁ ὑποπλοίαρχος παρεμβάς. Εἶναι φυσικώτατον, πρὶν ἡ Μὶς Ὠφέλεια ἀποφασίσῃ τὸ σπουδαιότατον βῆμα ἐν τῷ βίῳ τούτῳ, πρὶν κατανεύσῃ νὰ παραδώσῃ εἰς χεῖράς μου τὴν μεγίστην τῶν εὐδαιμονιῶν, καὶ νὰ ῥίψῃ τὸν κῦβον περὶ τῆς τύχης της, ν' ἀπαιτῇ σκέψιν ὀλίγων ὡρῶν. Δὲν θέλω νὰ παραβιασθῇ κατὰ τοῦτο ἡ ἐλευθερία της.

Καὶ ἀποσυρόμενος,

— Αὔριον δύναμαι νὰ ἐπιστρέψω τὴν μεσημβρίαν; ἠρώτησεν.

— Αὔριον, ἀπεκρίθη ἡ Ὠφέλεια, ἀκριβῶς τὴν μεσημβρίαν.

— Εἴθε, εἶπεν ὁ Μοντφόρτος ἀναχωρῶν, μὴ εὕρω ὅτι ἡ μεσημβρία ἦλθεν ὑπὲρ τὸ δέον ταχέως!

— Φίλτατον παιδίον, εἶπεν ἡ Κυρία Σόμμερς ὅτε ἔμεινε μόνη μετὰ τῆς θυγατρός της, δὲν θέλω νὰ σ' ἐπιπλήξω, ἀλλὰ φοβοῦμαι μὴ ἡ ἰδιοτροπία σου δυσηρέστησε τὸν Μοντφόρτον. Τοὐλάχιστον τώρα ἔχεις δεκαοκτὼ ὥρας καιρόν. Σκέφθητι ἐμβριθῶς, καὶ ἀποφάσισον ὡς φρόνιμος κόρη. Εἰπέ μοι, τὶ φρονεῖς περὶ τοῦ Μοντφόρτου;

— Τὶ φρονῶ, μῆτερ; εἶπεν ἡ Ὠφέλεια. Σᾶς ὁμολογῶ ὅτι μέχρι τοῦδε δὲν ἐφρόνουν τίποτε, καὶ διὰ τοῦτο προσέτι ἦτον ἀνάγκη νὰ ζητήσω τὴν ἀνακωχὴν ταύτην, ὥστε νὰ λάβω καιρὸν ν' ἀποτείνω εἰς ἐμαυτὴν τὴν ἰδίαν ἐρώτησιν. Τὶ φρονῶ; Μοὶ φαίνεται ἀξιότιμος ἄνθρωπος, ἡ ὁμιλία του εἶναι διασκεδαστική. Τοῦτο νομίζω ὅτι φρονῶ.

— Καὶ ἡ καρδία σου δὲν σοὶ λέγει τίποτε ὑπὲρ αὐτοῦ;

— Δὲν τὴν ἠρώτησα ποτὲ, καὶ ἀφ' ἑαυτῆς τίποτε δὲν μοὶ λέγει, ἀπεκρίθη γελῶσα ἡ Ὠφέλεια.

— Ἀλλ' οὔτε ἐναντίον του δὲν σοὶ λέγει, ἐλπίζω, τίποτε; ἠρώτησε πάλιν ἡ Κυρία Σόμμερς.

— Οὔτε ὑπὲρ οὔτε κατὰ, εἶπεν ἡ θυγάτηρ της. Πληρεστάτη εἶναι ἡ σιωπή της, καὶ ἴση καὶ δικαία ἡ οὐδετερότης της.

— Ἡ οἰκογένειά του, ἐξηκολούθησεν ἡ Κυρία Σόμμερς, εἶναι διακεκριμένη, αἱ σχέσεις του ἀξιόλογοι, ἡ περιουσία του οὐχὶ εὐκαταφρόνητος, καὶ ἡ θέσις ἣν ἔλαβεν ἐν τῷ ναυαρχείῳ ἐπιζήτητος. Κατὰ δὲ τὰ ἄλλα ὁ χαρακτὴρ του φαίνεται χαρίης, καὶ ἡ συμπεριφορά του ἀξιαγάπητος.

— Δὲν ἀμφιβάλλω περὶ ὅλων τούτων, καὶ τὸν συγχαίρω δι' αὐτὰ ἐγκαρδίως. Ἀλλὰ, μῆτερ . . .

— Τί λοιπόν;

— Εἶναι ἀφεύκτως ἀνάγκη νὰ νυμφευθῶ;

— Πῶς, κόρη μου; εἶπεν ἡ Κ. Σόμμερς, μετά τινος δυ-

παρεσκείας. Ἀφεύκτως ἀνάγκη, δὲν λέγω βεβαίως. Ἀλλ' ὅταν εὑρίσκηται ἀνὴρ ἀξιότιμος, ἀξιαγάπητος, εὔπορος, ὅστις σοὶ ὑπόσχεται ἀγάπην καὶ ἀφοσίωσιν, ὃν ἐγκρίνουσιν οἱ γονεῖς σου, νομίζω σχεδὸν ὅτι χρέους παράβασις εἶναι νὰ μὴ τὸν δεχθῇς. Ἄλλως ὅμως δὲν θέλω παντάπασι νὰ βιάσω τὴν κλίσιν σου· ἄπαγε! Δὲν σοὶ κρύπτω ὅτι θὰ ἔχαιρον μεγάλως ἂν σ' ἔβλεπον κλίνουσαν ὑπὲρ τοῦ δεσμοῦ τούτου, ὅστις καὶ εἰς τὸν πατέρα σου εἶναι ἀρεστός. Ἀλλὰ πρόκειται περὶ ὅλης τῆς μελλούσης εὐδαιμονίας σου. Μηδὲν ἀποφάσισον χωρὶς νὰ συμβουλευθῇς τὴν καρδίαν σου.

— Καλὴν νύκτα λοιπόν, μῆτερ, εἶπεν ἡ Ὠφέλεια, φιλοῦσα τὴν μητέρα της. Ἡ νὺξ εἶναι, λέγουσι, βουληφόρος. Ἴσως ὅταν ἐγὼ κοιμῶμαι, ἀποφασίσῃ νὰ ἐξυπνήσῃ ἡ καρδία μου, καὶ μοὶ εἰπῇ τὸν χρησμόν της κατ' ὄναρ.

Καὶ ἀποσυρθεῖσα εἰς τὸν κοιτῶνά της, ἔπεσεν εἰς τὴν κλίνην της, καὶ ἤρχισεν, ὡς ὑπεσχέθη, τὴν αὐτεξέτασιν, καὶ τὴν ἀνάκρισιν τῆς καρδίας της. Ἀλλ' ἡ καρδία της παρέπαιε, τῇ ἔλεγεν ἄλλ' ἀντ' ἄλλων. Ὅταν τὴν ἠρώτα ἂν πρέπῃ ν' ἀπορρίψῃ τὴν πρότασιν τοῦ Μοντφόρτου, τῇ παρίστα αὐτὸν φαιδρόν, εὐφυῆ, ἀνεξάντλητον εἰς τοὺς χαριεντισμοὺς καὶ τὰς ἀστειότητας· τῇ ἀνεπόλει τὸν εὔθυμόν των πλοῦν καὶ τὰς τερπνάς των ἐκδρομὰς εἰς Μελίτην καὶ εἰς Σμύρνην· τῇ ὡμίλει περὶ τῆς κοινωνικῆς του θέσεως, περὶ τῆς εὐπορίας του, περὶ τοῦ διακεκριμένου βαθμοῦ του. Ὅταν δ' ἑπομένως τὴν ἠρώτα, ἂν πρέπῃ λοιπὸν νὰ τὸν δεχθῇ, τότε τὸν ἔβλεπεν ἐπιπόλαιον, σχεδὸν ποτὲ ἐμβριθῶς μὴ ὁμιλοῦντα, καὶ ἑπομένως οὐδ' αἰσθανόμενον ἐμβριθῶς. Καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς γνωριμίας των ἤκουσεν ἐκ τοῦ στόματός του χιλιάδας λογοπαιγνίων, ἀγχινουστάτων λέξεων, ἀλλ' οὐδεμίαν ἐξ ἐκείνων αἵτινες ἀνοίγουσι τὸν θη-

σαυρὸν τῆς καρδίας, ἐλέγχουσιν ὕψος φρονήματος, καὶ ἐπιβάλλουσι σέβας, ὑπόληψιν καὶ ἐσκεμμένην ἀγάπην.

Ἔπρεπε λοιπὸν νὰ δώσῃ ἀπόκρισιν ἀποφατικήν; Δὲν ἔλεγε πάλιν τοῦτο. Ἰδού, τὴν ἠγάπα ὁ ὑποπλοίαρχος, καὶ κατὰ τὶ ἦν ἐκείνη ἀξιωτέρα τῆς ἀγάπης του ἢ ἐκεῖνος τῆς ἰδικῆς της; Ἴσως ἡ εἰκὼν ἣν παρίστα εἰς ἑαυτὴν τοῦ τελείου ἀνδρὸς ἦν κατ' ἰδέαν δυνατὴ μόνον, καὶ ἐν βιβλίοις καὶ τῇ φαντασίᾳ ἀπείρου παρθένου ἄλλως δ' ἀπραγματοποίητος. Ἴσως τὰ ἐννενηκονταεννέα ἑκατοστὰ τῶν ἀνδρῶν ἦσαν ὁποῖος ὁ Μοντφόρτος, καὶ ἤθελε περιμείνει ὅλην της τὴν ζωήν, φαντασιοκοποῦσα καὶ περιμένουσα τὸν ἀνύπαρκτον ἕνα, τὸν φοίνικα.

Ἐκεῖθεν δ' ἡ καρδία, ἢ ἡ φαντασία της, τὴν ἔφερεν εἰς ἄλλην σειρὰν ἰδεῶν. Ἰδοὺ λοιπόν, ὁ λόγος τοῦ Οὔϊλλη δὲν ἦτο τόσον κενὸς ἐννοίας ὅσον εἶχε νομίσει. Τῷ ὄντι ἐπρόκειτο ν' ἀποφασισθῇ ἡ τύχη της. Ἀλλὰ πόθεν ὁ Οὔϊλλης τὸ ἤξευρε; Καὶ ἂν τὸ ἤξευρε, τὶ συμφέρον εἶχε νὰ τὸ ἐμποδίσῃ; καὶ διατὶ μέχρι τῆς μεσημβρίας τῆς ἐπιούσης;

Καὶ μετὰ ταῦτα, ἐν ᾧ ἐνίοτε ἐξενίκα ὁ ὕπνος, καὶ συνέχεε τοὺς λογισμοὺς καὶ τὰς κρίσεις της, θολῶν τὴν σειρὰν αὐτῶν διὰ τῶν ὀνείρων του, ἀνεπόλει τοὺς ζωηροὺς καὶ περιπαθεῖς λόγους τοῦ καμινάπτου, ἡ φαντασία της περιέβαλλεν εἰς τὰ αἰσθήματα αὐτοῦ ποιητικήν τινα λάμψιν, καὶ ἀναλύουσα τοὺς λόγους αὐτοῦ ἕνα πρὸς ἕνα, εὕρισκεν εὐγένειαν ἐν ταῖς ἀφορμαῖς αὐτῶν, καὶ ὕψος ἐν ταῖς ἐννοίαις των, καὶ ἠρώτα ἑαυτὴν ἂν ἡ διαγωγὴ τοῦ καμινάπτου τούτου δὲν ἦτον ὑπολήψεως καὶ σεβασμοῦ ἀξία, καὶ ἡ καρδία του δὲν ἦτον ἀξία ἀγάπης.

Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἀνανήφουσα πάλιν, ἀπέσειε τὰ τοιαῦτα ὄνειρα, ἐπανήρχετο εἰς τὴν ἀλήθειαν καὶ εἰς τὸ πρώ-

τιστον θέμα τῆς αὐτερεύνης της, καὶ ἔρριπτεν ἀλληλοδιαδόχως τὰ ὑπὲρ καὶ τὰ κατὰ εἰς τὴν στάθμην, ἣν ὅταν δὲν ἐδύνατο νὰ κρατῇ ἡ καρδία της, παρέδιδεν εἰς τὸν νοῦν της.

Τέλος δὲ, ὅτε ὁ ἥλιος ἀνέτειλε, καὶ καιρὸς ἦτο νὰ ἐγερθῇ, ἀπεφάσισε νὰ κλείσῃ τὸν ἰσολογισμόν της, καὶ συγκεφαλαιώσασα, ἐπείσθη ὅτι οὐδένα εὐλογοφανῆ λόγον εὕρισκεν ἐναντίον τοῦ ὑποπλοιάρχου, ὅτι, ναὶ μὲν, πολλὴν ὄρεξιν δὲν εἶχε πρὸς τὸν προτεινόμενον γάμον, ἀλλ᾽ ἐπειδὴ, ὡς ἐφαίνετο, ἐπρόκειτο ἅπαξ νὰ νυμφευθῇ, καὶ νὰ λάβῃ τινὰ ὅστις νὰ ἔχῃ ὅσα πλεονεκτήματα ὁ κόσμος ἐκτιμᾷ, καὶ ὄχι ὅσα ἐξετίμα ἐκείνη, ἐδύνατο νὰ νυμφευθῇ μᾶλλον τώρα, ὅτε ἡ περίστασις παρουσιάσθη οὐχὶ ἐντελῶς ἀκατάλληλος, παρ᾽ ἄλλοτε. Ἡ πλάστιγξ λοιπὸν, κατὰ τελευταῖον ἀποτέλεσμα, ἔκλινεν ὑπὲρ τοῦ ὑποπλοιάρχου.

Ἀλλὰ καὶ ἄλλοι ἐπὶ τῆς Σαλαμάνδρας ἔμεινον ἀγρυπνοῦντες πολὺ μέρος τῆς νυκτὸς ἐκείνης. Ἡ Κυρία Σόμμερς μετὰ τοῦ ἀνδρός της ἐσυζήτουν ὅλα τὰ πλεονεκτήματα ὅσα ὑπέσχετο ὁ γάμος τῆς θυγατρός των, ἦσαν ἀνήσυχοι μὴ ἀρνηθῇ μέχρι τέλους, καὶ ἐσχεδίαζον, ἡ μήτηρ μάλιστα, τὰ καθέκαστα, τὸν χρόνον, τὸν τόπον, τὴν λαμπρότητα τῆς τελέσεως αὐτοῦ, καὶ τὰ περὶ τῆς προικός.

Δὲν ἀπελάμβανε δ᾽ οὔτε ὁ Μοντφόρτος τοῦ ὕπνου ἡσύχως, καὶ ἀνεκύκλει μὲν κατὰ νοῦν τὴν διαγωγὴν τῆς Ὠφελείας, λαμβάνων ὅμως ἐπιεικῆ σύμβουλον τὴν ἰδιαρέσκειαν, ἔκρινε τὴν διαγωγὴν ταύτην φυσικὴν, καὶ οὐδὲν ἔχουσαν τὸ προσβάλλον τὴν φιλαυτίαν του, οὐδ᾽ ἔβλεπε πῶς, ἅμα ἐπροτείνετο σύζυγος εἰς τὴν Ὠφέλειαν, ἔπρεπε νὰ ῥιφθῇ αὕτη ἀμέσως εἰς τὰς ἀγκάλας του, χωρὶς νὰ σώσῃ τὴν φιλοτιμίαν της διὰ προσποιητοῦ κἂν τινος δισταγμοῦ ὀλίγων ὡρῶν.

Πειθόμενος δ' εἰς τοῦτο, ἠγείρετο ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν καὶ ἐσυμβουλεύετο τὸ ὡρολόγιόν του, μὴ ἄρα ἔφθασεν ἡ μεσημβρία ἐν τῷ μέσῳ τῆς νυκτός, ἢ κἂν ὅπως ἴδῃ πόσον ἤδη δρόμον διέτρεξεν ἡ γῆ πρὸς ὑπάντησίν της.

Ὁ δὲ Ἀρθοὺρ ὅτι δὲν ἐκοιμᾶτο εἶναι περιττὸν νὰ τὸ εἴπωμεν. Εἰς τὸ πνεῦμά του διεσταυροῦντο ἐλπίδες καὶ φόβοι, τὸ παρελθὸν καὶ τὸ μέλλον, ἐκεῖνο ζοφῶδες ὥστε τὸν ἀπέπνιγε, τοῦτο στιλπνὸν ὥστε τὸν ἐξεθάμβου, καὶ ἐν αὐτῷ παντοῖαι ἔπλεον εἰκόνες εὐτυχιῶν, εἰς ἃς δὲν ἐπήρκει ὁ νοῦς καὶ ἡ καρδία του· καὶ ὅταν ὁ ὕπνος ἐπὶ μίαν στιγμὴν ὑπερισχύων ἐβάρυνεν ἐπὶ τῶν βλεφάρων του, τῷ ἐπεφαίνετο αἴφνης φάντασμα φέρον τὴν μορφὴν τοῦ εἰσαγγελέως, καί, καγχάζον σαρκαστικῶς, ἐφύσα ἐπὶ τῶν εἰκόνων τούτων καὶ τὰς ἀπέσβει.

Οὕτω διῆλθεν ἡ νὺξ ἐν διηνεκεῖ δι' αὐτὸν βασάνῳ, ἣν δὲν θὰ διεσκέδαζε τὸ φῶς τῆς ἡμέρας, ἄν, ἀμέσως ὡς ἐξημέρωσεν, ὁ πλοίαρχος δὲν εἶχε δώσει διαταγὰς νὰ παρασκευασθῶσι τὰ πάντα τὰ εἰς ἀπόπλουν. Ὁ Ἀρθοὺρ ἠναγκάσθη ἑπομένως νὰ σπεύσῃ εἰς τὴν συνήθη ὑπηρεσίαν του, ἧς ἡ βάναυσος ἐνασχόλησις κατέστελλε πρὸς εὐτυχίαν του τῶν ἰδεῶν του τὸν ὀργασμόν.

Αἱ προπαρασκευαὶ ἠσχόλησαν πᾶσαν τὴν πρωΐαν.

Ἀλλὰ δὲν ἠσχόλουν καὶ τὸν Μοντφόρτον, ὅστις ὑπηρεσίαν δὲν ἐξεπλήρου πλέον ἐν τῇ Σαλαμάνδρᾳ. Τοσάκις δ' ἐσυμβουλεύθη τὸ ὡρολόγιόν του, τοσάκις ἠνέωξε τὸ ὑαλίον του νὰ τὸ καθαρίσῃ καὶ τοσάκις, ὡς φαίνεται, ἐπὶ τῆς ἐργασίας ταύτης ὁ μικρός του δάκτυλος ἠρέθιζε τὸν λεπτοδείκτην εἰς πλαστογραφίαν, ὥστε τέλος ἔφθασεν ἐπὶ τοῦ ὡρολογίου τούτου ἡ μεσημβρία ἐκείνη, ἥτις τῷ ἐφαίνετο ὅτι εἶχεν ἀπέλθει εἰς τὰς Ἑλληνικὰς καλάνδας τῆς παροιμίας.

Ἀνορθώσας λοιπὸν τὸν λαιμοδέτην του, καθαρίσας τὸ φόρεμά του, ἦλθε πρὸς τὸν θάλαμον τοῦ πλοιάρχου, ἔκρουσε διὰ τοῦ δακτύλου εἰς τὴν θύραν, καὶ εἰσελθὼν μετὰ μειδιάματος ὀλίγον ἐστενοχωρημένου, ἔδωκε τὴν χεῖρα ἀλληλοδιαδόχως εἰς τὰς δύω κυρίας καὶ εἰς τὸν πλοίαρχον, καὶ ὡμίλησε περὶ τοῦ καιροῦ καὶ περὶ τοῦ ἀπόπλου.

— Καὶ ποίαν ὥραν ἀναχωρεῖτε, κύριε πλοίαρχε; ἠρώτησε.

— Δὲν ἠξεύρω ἀκόμη. Περιμένω τὰς τελευταίας μου ὁδηγίας, εἶπεν αὐτός.

— Πῶς! δὲν σᾶς ἐστάλησαν εἰσέτι! ἠρώτησεν ὁ Μοντφόρτος. Τὸ ναυαρχεῖον εἶχε διατάξει νὰ σᾶς δοθῶσι μέχρι τῆς μεσημβρίας . . . καὶ ἤδη παρῆλθεν ἡ μεσημβρία, προσέθηκεν, ἀποτείνων τὰς λέξεις ταύτας δι' ἑνὸς βλέμματός του εἰς τὴν Ὠφέλειαν.

— Παρῆλθεν! ἐρώτησεν αὕτη, ὑψοῦσα τὴν κεφαλὴν ἀπὸ τοῦ κεντήματός της.

— Μάλιστα κυρία, ἀπήντησεν ὁ ὑποπλοίαρχος, σύρων τὸ ὡρολόγιον ἐκ τοῦ κόλπου του. Παρῆλθε καθ' ἓν λεπτόν.

— Πρέπει νὰ διορθώσητε τὸ ὡρολόγιόν σας, κύριε ὑποπλοίαρχε, εἶπεν ἡ Ὠφέλεια μειδιῶσα. Ἰδέτε, τὸ χρονόμετρον τοῦ πατρός μου λέγει μεσημβρίαν παρὰ τέταρτον.

Ὁ Μοντφόρτος ἔλαβε σιωπηλῶς τὸ κλειδίον καὶ διώρθωσε τὸ ὡρολόγιόν του. Μετὰ ταῦτα δ' ἤρχισεν ὁμιλῶν περὶ τῶν προπαρασκευῶν τοῦ ἀπόπλου.

Πέντε λεπτὰ περίπου εἶχον παρέλθει, ὅτε ἡ θύρα ἐκρούσθη ἐκ νέου, καὶ λαβὼν τὴν ἄδειαν εἰσῆλθεν ὁ Ἀρθούρ. Προχείρως εἶχεν ἀποπλύνει τὴν ἀσβόλην εἰς τὸ πρόσωπον καὶ τὰς χεῖράς του, καὶ ὁ συμβολικὸς ἐρυθρὸς λαιμοδέτης, ὃν ἐχλεύαζεν ὁ Μοντφόρτος, διέπρεπεν εἰς τὸν τράχηλόν του. Προσελθὼν δὲ πρὸς τὸν κύριον Σόμμερς,

— Κύριε πλοίαρχε, τῷ εἶπεν, ἔρχομαι νὰ σᾶς παρακαλέσω νὰ δεχθῆτε τὴν ἄφεσίν μου.

— Πῶς; Οὐΐλλη, εἶπεν ὁ πλοίαρχος,—κατ᾽ αὐτὴν τὴν στιγμὴν, καθ᾽ ἣν ἀποπλέομεν; Ἔχεις τι παράπονον καθ᾽ ἡμῶν; Τί συνέβη; Διατὶ δὲν τὸ λέγεις;

— Οὐχὶ, κύριε πλοίαρχε, ἀπεκρίθη αὐτὸς μετὰ φωνῆς πνεούσης εἰλικρίνειαν. Πρὸς ὑμᾶς εὐγνωμοσύνην μόνον τρέφω καὶ ὑπὲρ ἐμοῦ καὶ ὑπὲρ ὅλων τῶν ὑποδεεστέρων σας, πρὸς οὓς φέρεσθε ὡς πατὴρ, οὐχὶ ὡς προϊστάμενος. Οὐδὲ θ᾽ ἀπηρχόμην τὴν στιγμὴν ταύτην, ἂν δὲν ἤξευρον ὅτι μεταξὺ τῶν ναυτῶν εἶναι ὁ Σμιθσὼν, ἔχων τὴν ἀπαιτουμένην ἐμπειρίαν ὥστε νὰ μ᾽ ἀντικαταστήσῃ κατὰ τὸν διάπλουν. Ἀλλὰ, κύριε πλοίαρχε, αἱ περιστάσεις μου δὲν μ᾽ ἐπιτρέπουσι νὰ σᾶς ἀκολουθήσω.

— Αἱ περιστάσεις, Οὐΐλλη; εἶπεν ὁ πλοίαρχος.

— Ὀφείλω, κύριε πλοίαρχε, νὰ σᾶς ἀναγγείλω ὅτι εἰμὶ ὁ διάδοχος τοῦ ὀνόματος, τοῦ τίτλου καὶ τῆς οὐσίας τῶν κομήτων Στοκπόρτ.

Ὁ πλοίαρχος ἐθεώρησε τὸν Ἀρθοὺρ μετ᾽ ἐκπλήξεως, καὶ ἔπειτα ἔστρεψεν ἐρωματικὸν βλέμμα πρὸς τὸν Μοντφόρτον, ὅστις, καθήμενος μεταξὺ τοῦ πλοιάρχου καὶ τῆς Ὠφελείας, ἀπήντησε κατ᾽ ἀρχὰς δι᾽ ἑνὸς νεύματος ἐκφράζοντος οἶκτον, ἔπειτα δὲ, κλίνων πρὸς τὸν πλοίαρχον, εἶπε ταπεινῇ τῇ φωνῇ.

— Εἶναι λυπηρὸν τῷ ὄντι, ἀλλὰ πρό τινων ἡμερῶν παρετήρησα ἤδη συμπτώματα . . .

— Καλὸν, ἀγαπητὲ Οὐΐλλη, εἶπεν ὁ πλοίαρχος μετὰ πολλῆς ἀγαθότητος, ἐν ᾧ ἡ Ὠφέλεια ἔκλινε τοὺς ὀφθαλμοὺς κατὰ γῆς, καὶ λύπη καὶ ὠχρότης ἐπεχύθη ἐπὶ τοῦ προσώπου της. Θέλω φροντίσει νὰ σ᾽ εὐχαριστήσω· ἀλλ᾽

ὕπαγε ἤδη ν' ἀναπαυθῇς. Θὰ πέμψω ἰατρὸν νὰ σ' ἐπισκεφθῇ, καὶ βλέπομεν περὶ τῆς ἀφέσεως.

Ὁ Ἀρθοὺρ ἐμειδίασε.

— Δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐλπίσω, εἶπε, περισσοτέραν πίστιν ἐκ μέρους ὑμῶν, κύριε πλοίαρχε, πρὸς τὴν τύχην μου, ἐφ' ὅσην ὁ ἴδιος ἔδειξα. Ἂν φρονῆτε ὅτι παραφρονῶ, ὀλίγον ἔλειψε νὰ τὸ φρονήσω κ' ἐγὼ αὐτός. Ἀλλ' ἐπιτρέψατέ μοι!

Καὶ πορευθεὶς, ἠνέωξε τὴν θύραν, καὶ εἰσήγαγε τὸν Εἰσαγγελέα. Ὁ πλοίαρχος δ' ἐξεπλάγη δεχθεὶς τοιαύτην ὥραν τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ γνωστοῦ ἐκείνου καὶ σεβαστοῦ ἀνωτέρου δικαστικοῦ ὑπαλλήλου. Ἐγερθεὶς ἑπομένως, τὸν εἰσήγαγε μεθ' ὅλης τῆς εἰς τὸν βαθμὸν αὐτοῦ ἀνηκούσης φιλοφροσύνης.

— Κύριε εἰσαγγελεῦ, εἶπεν ὁ Ἀρθοὺρ, σᾶς παρακαλῶ ὁμιλήσατε ἀντ' ἐμοῦ.

— Κύριε πλοίαρχε, ὑπέλαβεν, ὁ εἰσαγγελεὺς, ὁ Κύριος εἶναι ὁ Κόμης Στοκπόρτος.

— Καὶ λαβὼν ἐκ τοῦ κόλπου του τὸν χαρτοφύλακά του,

— Ἰδοὺ, κύριε κόμη, προσέθηκεν ἀποτεινόμενος πρὸς τὸν Ἀρθοὺρ, καὶ ἐγχειρίζων αὐτῷ τινα ἔγγραφα,—Ἰδοὺ οἱ τίτλοι τοῦ βαθμοῦ σας. Χαίρω ὅτι τῆς ἐπισήμου ταύτης καὶ χαροποιοῦ ἐκτελέσεως τῶν καθηκόντων μου μάρτυρας ἔχω ἄνδρας ἐξόχους ὡς τὸν Κύριον πλοίαρχον Σόμμερς καὶ τὸν Κ. ὑποπλοίαρχον Μοντφόρτον.

Ἔπειτα δὲ, ἐγχειρίζων αὐτῷ καὶ ἄλλο δέμα ἐγγράφων,

— Ἰδοὺ, τῷ εἶπε, καὶ οἱ τίτλοι τῆς περιουσίας σας. Συμποσοῦται εἰς ἐτήσιον εἰσόδημα ἐννεακοσίων πεντήκοντα χιλιάδων δραχμῶν.

Ὁ δὲ Οὐΐλλης, λαβὼν τὰ ἔγγραφα, καὶ εὐχαριστήσας τὸν εἰσαγγελέα, ἐξέτεινε τὴν χεῖρα πρὸς τὸν Κύριον Σόμμερς.

— Κύριε πλοίαρχε, τῷ εἶπεν, ἐλπίζω ὅτι ἤδη δὲν θέλετε μοὶ ἀρνηθῆ τὴν ἄφεσίν μου, ὅτι θέλετε μοὶ συγχωρήσει ὅσα ποτὲ ἔσφαλα εἰς τὸ διάστημα τῆς ὑπηρεσίας μου, καὶ ὅτι θέλετε μοὶ ἐξακολουθήσει καὶ τοῦ λοιποῦ τὴν πατρικὴν εὔνοιάν σας.

Ὁ δὲ πλοίαρχος ἐγερθεὶς, ἠνέωξε τὰς ἀγκάλας καὶ τὸν ἐνέκλεισεν.

— Ἐκ βάθους καρδίας σᾶς συγχαίρω, εἶπε, κύριε Κόμη! Ποτὲ ἡ τύχη δὲν ἐδείχθη δικαιοτέρα. Μεγάλη εἶναι δι' ὑμᾶς ἡ στροφὴ τῆς τύχης, ἀλλ' οὐχὶ μεγαλητέρα τῆς ὑπολήψεως ἣν εἶχον περὶ τῆς ἀξίας σας καὶ ὅταν ὑπηρετῆτε εἰς τὴν θέσιν ἐκείνην τὴν εὐτελῆ.

Ὁμοίως δὲ τὸν συνεχάρη καὶ ὁ Μοντφόρτος, καὶ ἡ Κυρία Σόμμερς.

Τέλος δ' ἦλθε καὶ πρὸς τὴν Ὠφέλειαν, ἥτις ἐκ τῶν πρώτων λέξεων τοῦ εἰσαγγελέως εἶχεν ἀναπηδήσει ὀρθία, καὶ ἡ ἐργασία της εἶχεν ἐκπέσει τῆς χειρός της. Ἐν ᾧ δ' ἐλάμβανε καὶ αὐτῆς τὴν χεῖρα, ἐσήμανε τὸ ὡρολόγιον.

— Ἰδοὺ ἡ μεσημβρία! εἶπεν ὁ κόμης στηρίζων τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐπ' αὐτῆς.

Καὶ μετὰ ταῦτα στραφεὶς πρὸς τὸν πλοίαρχον,

— Ἤδη, ἂν μ' ἐπιτρέπητε, εἶπε, Κύριε πλοίαρχε, θέλω κάμει χρῆσιν τῆς ἀφέσεώς μου, διότι μὲ περιμένει ὁ κύριος εἰσαγγελεύς.

Καὶ ἀποχαιρετήσας ἐξῆλθε, προπεμπόμενος ὑφ' ὅλων μέχρι τῆς θύρας. Ὅτε δ' ἐπέστρεψαν εἰς τὰς θέσεις των, ὁ ὑποπλοίαρχος λαβὼν τὸ ὡρολόγιόν του,

— Τώρα, εἶπεν, εἶμαι σύμφωνος πρὸς τὸ χρονόμετρον.

— Ναὶ, ἀπεκρίθη ἡ Ὠφέλεια ἐρυθριῶσα. Τῷ ὄντι εἶναι μεσημβρία. Δύναμαι νὰ ἐλπίσω ὅτι θέλετε μοὶ συγχωρήσει, Κ. ὑποπλοίαρχε, τὴν διαγωγήν μου; Ἂν ἀνέβαλον μέχρι τοῦδε ν' ἀποκριθῶ, ἡ αἰτία ἦτον ὅτι ἤθελον νὰ δώσω καιρὸν εἰς τὸν νοῦν μου νὰ ὑπερισχύσῃ τῆς ἰδιοτροπίας μου. Ἡ πρότασίς σας μὲ τιμᾷ εἰς βαθμὸν ὑπέρτατον, καὶ προκαλεῖ ὅλην μου τὴν εὐγνωμοσύνην. Εἰς τὰ εὐγενῆ σας αἰσθήματα ὀφείλεται ἀνταπόκρισις αἰσθημάτων ὁμοίων. Ἐγὼ δὲ . . . ἂν καὶ σᾶς παρακαλῶ νὰ πιστεύσητε εἰς τὰ εἰλικρινῆ αἰσθήματα τῆς ὑπολήψεώς μου . . . πρὸς τὸ παρὸν δὲν δύναμαι ν' ἀποφασίσω νὰ μακρυνθῶ ἀπὸ τῆς μητρός μου. Σᾶς παρακαλῶ δὲ νὰ μὴ μοὶ ἀρνηθῆτε διὰ τοῦτο καὶ εἰς τὸ ἑξῆς τὴν φιλίαν σας.

— Περὶ τοῦ ἐναντίου ἂν μ' εἴχετε παρακαλέσει, Μὶς Ὠφέλεια, θὰ μ' ἦτον ἀδύνατον νὰ σᾶς ὑπακούσω, ἀπεκρίθη ὁ Μοντφόρτος. Σᾶς εὐχαριστῶ διὰ τὸν γλυκὺν τρόπον μεθ' οὗ μ' ἐποτίσατε τὸ πικρότερον τῶν πομάτων, καὶ σᾶς παρακαλῶ νὰ μὲ καταριθμῆτε πάντοτε μεταξὺ τῶν πιστοτέρων καὶ τῶν μᾶλλον ἀφωσιωμένων φίλων σας.

— Ὑποπλοίαρχε Μοντφόρτε, τῷ εἶπεν ὁ Κύριος Σόμμερς, τὴν Ὠφέλειαν ἀφήκαμεν ἐντελῶς ἐλευθέραν νὰ πράξῃ κατὰ τὴν θέλησίν της. Εἰλικρινῶς σᾶς ὁμολογῶ ὅτι μὲ λυπεῖ μεγάλως ἡ ἀπόφασίς της· ἀλλ' αὐτὴ δὲν θέλει ἐλαττώσει τὴν πρὸς ὑμᾶς ὑπόληψιν καὶ ἀγάπην μου.

Ὁ δὲ Μοντφόρτος ἔσφιξεν ἐγκαρδίως τὰς χεῖρας τοῦ τε πλοιάρχου καὶ τῆς κυρίας Σόμμερς, καὶ ἐπειδὴ ταύτην τὴν στιγμὴν εἰσελθὼν ἀξιωματικὸς ἐνεχείρισεν εἰς τὸν πλοίαρχον τὴν διαταγὴν πρὸς ἀπόπλουν, ἀπεχαιρέτησε φιλικώτατα καὶ ἀνεχώρησεν. Ἐξερχόμενος δ' εἶπεν εἰς τὴν Ὠφέλειαν.

— Ἀπέρχομαι νὰ σᾶς καταγγείλω εἰς τὸ Ναυαρχεῖον, ὅτι δὲν ἐδέχθητε νὰ καταταχθῆτε εἰς τὴν ὑπηρεσίαν του.

— Μένω εἰς τὴν θέσιν εἰς ἣν μὲ διωρίσατε, ἀπεκρίθη ἐκείνη ὑποπλοίαρχος τῆς Σαλαμάνδρας.

— Ἀλλὰ τὸν προστατευόμενόν σας, ὑπέλαβεν ἐκεῖνος γελῶν, ἰδοὺ πάλιν ὅτι δὲν θὰ δυνηθῆτε νὰ τὸν προβιβάσητε.

— Τίς οἶδεν; ἐψιθύρισε καθ' ἑαυτὴν, μειδιῶσα ἡ Ὠφέλεια, ἀφ' οὗ ἐξῆλθεν ὁ ὑποπλοίαρχος.

Ὁ δὲ κόμης, συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ εἰσαγγελέως, κατέβη εἰς Πορτσμοὺθ, καὶ ἐκεῖ ἀμέσως ἀνεζήτησε καὶ ἀνεῦρε τὸν Τὸμ Βάρκ.

— Φίλτατε Τὸμ, τῷ εἶπεν. Εἰμὶ κόμης καὶ ἔχω πολλὰ ὑποστατικὰ, ἃ ἀπέρχομαι ἤδη μετὰ τοῦ κυρίου νὰ παραλάβω. Σὲ καθιστῶ ἐπ' αὐτῶν ἐπιστάτην, ἐπὶ μισθῷ δώδεκα χιλιάδων δραχμῶν κατ' ἔτος. Θὰ μοὶ πληρώσῃς ὅμως τὸ ὄφλημά σου. Ἐκ τοῦ μισθοῦ σου θὰ κρατήσω τὰ τρία πρῶτα ἔτη τὸ δέκατον. Ἐλθὲ ἀπόψε εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ κυρίου εἰσαγγελέως νὰ λάβῃς τὸ συμβόλαιον καὶ νὰ μάθῃς τὰ περαιτέρω.

Καὶ ἐμακρύνθη ἀφήσας τὸν Τὸμ κεχηνότα, καὶ μὴ δυνάμενον νὰ συνάψῃ τὰς ἰδέας του.

— Τὴν δ' ἑσπέραν, ὅτε ὁ ἀγαθὸς οὗτος ἄνθρωπος ἔμαθεν ὅτι εἶχε καλῶς ἀκούσει καὶ καλῶς ἐννοήσει, καὶ ὅτι ἦσαν ἀλήθειαι ὅσα ἤκουσεν, ἤρχισε νὰ κλαίῃ, καὶ μάλιστα διὰ τὴν εὐγένειαν τοῦ φρονήματος τοῦ κόμητος, ὅστις ἐπρότεινε τὴν μικρὰν ἐκείνην ἐτησίαν κράτησιν, ὅπως μὴ τὸν ταπεινώσῃ ὡς δεχόμενον δωρεάν.

Μετά τινα δὲ καιρὸν ὁ κόμης Στοκπόρτος ἔγραψε πρὸς τὸν πλοίαρχον Σόμμερς εἰς Δουβλῖνον, λέγων αὐτῷ, ὅτι ἡτοίμασε τὸ Στοκπορτ-μάνορ, τὴν τερπνὴν ἀγροικίαν του,

καὶ τὸν παρεκάλει νὰ τιμήσῃ αὐτὴν ἐπί τινας ἡμέρας τοῦ ἔαρος τούτου μετὰ τῆς Κυρίας καὶ μετὰ τῆς Μὶς Σόμμερς. Περιείχετο δ' ἐν τῇ ἐπιστολῇ ταύτῃ καὶ φράσις λέγουσα, ὅτι ἔλαβεν ἤδη κατοχὴν τῶν προπατορικῶν ἀγαθῶν, ἀλλ' ὅτι τῷ ἐλλείπει οὐχ ἧττον τὸ ἄκρον ἀγαθὸν, ἡ εὐτυχία, καὶ ὅτι ἐν Στοκπορτ-μάνορ, ἐπὶ τῆς ἐπισκέψεώς των, θέλει ἀποφασισθῇ ἂν τῷ εἶναι ἐπιπετραμμένον ν' ἀπολαύσῃ αὐτοῦ ἐπὶ γῆς.

Ἡ φράσις αὕτη ἐφάνη σκοτεινὴ εἰς τὸν Κύριον καὶ τὴν Κυρίαν Σόμμερς, ἡ δὲ Ὠφέλεια ἐπέμεινε νὰ ἐπισκεφθῶσι τὴν ἀγροικίαν.

Μέχρι τούτου φθάνουσιν αἱ ἡμέτεραι εἰδήσεις.

ΚΑΛΜΙΝΑ.

ΚΑΛΜΙΝΑ.

Ὁ Λόρδος Ῥιχάρδος Ἐλβερφὲλδ, ἔχων νεότητα καὶ πλούτη, καὶ ὅσα ἀγαθὰ χορηγοῦσιν ἡ φύσις καὶ ἡ τύχη εἰς τοὺς προνομιούχους αὐτῶν, ἐνομίζετο κοινῶς ὡς εἷς τῶν εὐτυχεστέρων νέων τῶν τριῶν βασιλείων, οὐδ' ὁ ἴδιος εἶχε λόγον ὅπως ψεύσῃ τὴν τοιαύτην δόξαν.

Εἰς ἕνα τῶν μεγάλων χορῶν εἰς οὓς συνέρρεε τὸ ἄνθος τῆς ἀριστοκρατίας, ἐχόρευσε μετὰ τῆς Μὶς Λουκίας Κλερμόντης. Καὶ τὸ κάλλος καὶ ἡ χάρις αὐτῆς τὸν κατέθελξαν· καὶ ὅτε μετὰ ταῦτα συνδιελέχθη μετ' αὐτῆς, ἡ εὐφυΐα της τὸν ἐγοήτευσεν εἰς τοσοῦτον βαθμὸν, ὥστε δι' ὅλης τῆς νυκτὸς, μετὰ τὸν χορὸν, ἡ εἰκὼν αὐτῆς ἠσχόλει τὴν φαντασίαν του. Μετὰ δύω δ' ἡμέρας τὴν ἀπήντησεν εἰς ἄλλον χορὸν, ἐχόρευσε πάλιν καὶ συνδιελέχθη μετ' αὐτῆς, καὶ ἔκτοτε ἡμέραν καὶ νύκτα περιεπέτα εἰς τὴν διάνοιάν του τῆς Λουκίας ἡ γλυκεῖα μορφή.

Εἰς τρίτον δὲ χορὸν, ὅπου πάλιν τὴν εὗρεν, ἢ μᾶλλον ὅπου ἐπῆγε διότι ἤξευρεν ὅτι θὰ τὴν εὕρῃ, ὁ ἔρως του, διότι τίς ἡ ἀνάγκη νὰ μὴ ἀποδώσωμεν εἰς τὸ αἴσθημά του τὸ ἀληθὲς αὐτοῦ ὄνομα; ὁ ἔρως του λοιπὸν εἶχεν εἰς τοσοῦτον προβῇ, ὥστε εἶχεν ἐξυπνίσει τὴν μεμψίμοιρον κατάσκοπόν του, τὴν ζηλοτυπίαν, καὶ, διὰ τῶν διόπτρων αὐτῆς, ἀνε-

κάλυψεν ὅ,τι ἐν τῇ ἀφελείᾳ του δὲν εἶχε παρατηρήσει κατὰ τοὺς προλαβόντας δύω χορούς, τὸν λοχαγὸν Ο' Βαίρδην, ὅστις μετὰ κόμπου, ὡς ἰνδικὸς ὄρνις περιβλεπόμενος, ἐστρέφετο περὶ τὴν Λουκίαν, καὶ ἐχόρευσε μετ' αὐτῆς τετράκις τὴν ἑσπέραν ἐκείνην.

Ἔκτοτε ἡ εἰκὼν αὐτοῦ προσετέθη ἐν τῇ φαντασίᾳ τοῦ Ῥιχάρδου εἰς τὴν τῆς Λουκίας, ὡς προστίθεται ἡ σκιὰ ὅπως ἀναδείξῃ τὸ φῶς λαμπρότερον εἰς τοὺς ζωγραφικοὺς πίνακας. Ἔκτοτε ὅμως καὶ τὸ αἴσθημα αὐτοῦ ἔγινε κατὰ λόγον τῆς ἀντιστάσεως δριμύτερον καὶ ἀνησυχώτερον, διὸ καὶ μὴ ἀρκούμενος πλέον νὰ βλέπῃ τὴν Λουκίαν εἰς μόνας τὰς ξένας συναναστροφάς, παρουσιάσθη εἰς τὸν οἶκον τῶν γονέων της, ὅπου, πρὸς ἄκραν του δυσαρέσκειαν, ἀπήντησε καὶ πάλιν τὸν λοχαγόν.

Ἀλλὰ ταχέως ἀνεκάλυψε, μετὰ τῆς ὀξυδερκείας ἥτις χαρακτηρίζει τὴν ἀντιζηλίαν, ὅτι ἂν εἰς τοὺς χορούς ἡ τεταμένη κνήμη, τὰ ἐπιτετηδευμένα λυγίσματα, ἡ γοργὴ πόλκα καὶ ὁ παράφορος στρόβιλος, ἔδιδον σχετικήν τινα ἀξίαν εἰς τὸν λοχαγόν, εἰς τὰς σπουδαιοτέρας ὅμως συναναστροφάς, ὅπου ἀπαιτεῖται ἀληθὴς τρόπων χάρις, ἀγχίνοια καὶ κρίσις ὀρθή, ἐφαίνετο ὅλη ἡ κουφόνια καὶ ἡ ἀσημότης αὐτοῦ, γυμνὴ τῶν δανείων τούτων ἀκτίνων. Ἤλπισεν ἑπομένως ὅτι, ἐνταῦθα τοὐλάχιστον, ἡ νίκη δὲν ἤθελε τῷ ἀμφισβητηθῇ· ἀλλ' ἐλησμόνει, ἢ δὲν ἤξευρεν ἴσως ἀκόμη, τί ἐστὶ νεάνιδος κεφαλή, πόσην, πρὶν ὡριμάσῃ, ἐντύπωσιν ἀποτελοῦσιν ἐπ' αὐτῆς τὰ χρυσᾶ καὶ τὰ παρδαλά, καὶ αἱ κροσσωταὶ ἐπωμίδες, καὶ οἱ ἀργυροῖ πτερνιστῆρες, καὶ ὅτι κατὰ τὴν ἡλικίαν ἐκείνην ἀρρύθμιστος φαντασία, τὸν χαλινὸν τῆς κρίσεως δάκνουσα, παραφέρει κατὰ τῶν σκοπέλων πολλάκις καὶ τὴν ὑγιεστέραν καρδίαν.

Μετ' οὐ πολὺ ὅμως ἔμελλε νὰ λάβῃ καὶ τὴν ὀδυνηρὰν ταύτην πεῖραν, ὀδυνηρὰν δι' αὐτὸν, διότι οὐ μόνον κατέστρεφε τὰ γλυκύτερα ὄνειρά του, ἀλλὰ καὶ τῆς Λουκίας, πρὸς ἣν ᾐσθάνετο στοργὴν ἄδολον, καὶ ἧς ἀνεγνώριζε τὴν εὐγενῆ φύσιν, ἔβλεπε δολουμένην τὴν κρίσιν, δηλητηριαζόμενον τὸ αἴσθημα, καὶ κινδυνεύουσαν τὴν μέλλουσαν εὐτυχίαν. Καὶ εἰς τοσοῦτον βαθμὸν ἡ νέα Μὶς δὲν εἶχεν ὀφθαλμοὺς, δὲν εἶχεν ὦτα εἰμὴ διὰ τὸν κοῦφον ἀξιωματικὸν, ὥστε οὐδὲ κἂν ποτε παρετήρησεν ὅτι ὁ Λόρδος Ἐλβερφὲλδ, ὑπὸ τὴν ἀνεπίδεικτον μέλαιναν ἐνδυμασίαν του, εἶχε πολὺ ἀληθέστερον καὶ ἀνδρικώτερον κάλλος ἢ ὅ,τι ἐκεῖνος, καὶ πολλάκις ἡ ἀγαθὴ ἐκείνη καὶ φρόνιμος ἐπέτρεπε καὶ εἰς τὸν νοῦν καὶ εἰς τὴν καρδίαν της νὰ παραλογίζηται, ὑποστηρίζουσα τοῦ λοχαγοῦ τοὺς παραλογισμούς.

Τὸν Ῥιχάρδον τοῦτο ἔφερεν εἰς ἀπελπισίαν, Μίαν ἑσπέραν μάλιστα, ὅτε ἐγίνετο λόγος περὶ τοῦ κινήματος ἀγοραίων γυναικῶν, αἵτινες ἀρτίως εἶχον ζητήσει παρὰ τῆς ἐθνικῆς συνελεύσεως τῆς τότε εἰς δημοκρατίαν μεταστάσης Γαλλίας πολιτικὰ δικαιώματα ὑπὲρ τοῦ γυναικείου φύλου, ὁ νέος Λόρδος ἠθέλησε νὰ ἰδῇ μέχρι ποῦ ἐπροχώρησεν ἡ ἀσθένεια τῆς Λουκίας, καὶ ἂν αὐτὸς, ἔχων σύμμαχον τὸν ὀρθὸν λόγον, δὲν ἤθελε νικήσει παρ' αὐτῇ τὸν ἀντίζηλόν του, ἄτοπα λέγοντα. Εἶπεν ἑπομένως ψέγων τὸ κίνημα τοῦτο, ὅτι κατ' αὐτὸν ἡ κλῆσις τῶν γυναικῶν εἶναι ἄλλη ἐπὶ τῆς γῆς, ἱερὰ καὶ μεγάλη οὐχ ἧττον, ὅτι ἂν παραγνωρίζωσιν αὐτὴν, καὶ ἐπεμβαίνωσιν εἰς ὅσα ἐκ φύσεως δὲν ὡρίσθησαν, ἀποβαίνουσιν ἄχρηστοι καὶ ἐπικίνδυνοι εἰς τὴν κοινωνίαν καὶ εἰς ἑαυτάς. Ἀλλ' ἡ Λουκία, εἰς τὴν γνώμην προστιθεμένη τοῦ λοχαγοῦ, ὅστις ἐνόμιζεν ὅτι γίνεται ἀρεστὸς εἰς τὸ γυναικεῖον φῦλον ὑπὲρ αὐτοῦ κηρυττόμενος,

διϊσχυρίσθη ἐξ ἐναντίας ὅτι ἀδικοῦνται αἱ γυναῖκες κατώτεραι ταττόμεναι τῶν ἀνδρῶν εἰς τὴν κοινωνίαν, ὅτι ἠδύνατο καὶ ἡ διοίκησις καὶ ἡ ὑπεράσπισις τοῦ τόπου ἀκινδύνως, καὶ μάλιστα πρὸς κοινὸν ὄφελος, νὰ ταῖς ἐμπιστευθῇ, διότι καὶ κυβερνήτριαι ἠπιώτεραι ἤθελον εἶσθαι, καὶ βουλεύτριαι ἀπαθέστεραι, καὶ Ἀμαζόνες ἐπίσης πολεμικαὶ καὶ καρτερικώτεραι τῶν ἀνδρῶν. Ἀνέφερε δὲ πρὸς κύρωσιν τῶν λόγων της τὰς Σεμιράμιδας, καὶ τὰς Αἰκατερίνας καὶ ὅλας τὰς ἄλλας ἀρχαίας καὶ νεωτέρας γυναῖκας, ὅσαι, ὡς ἐξαίρεσις τοῦ γενικοῦ κανόνος, οὐχὶ δὲ ὡς παραδείγματα αὐτοῦ, πρέπει νὰ θεωρηθῶσι.

Κατ' ἀρχὰς ἡ φιλονεικία εἶχεν ἀστειότητος ὕφος, ἂν καὶ ὁ Ῥιχάρδος ἔβλεπε σοβαρὸν σύμπτωμα εἰς αὐτὴν, τὴν φιλοπροσωπίαν τῆς Λουκίας ὑπὲρ τοῦ Ο' Βαίρδου. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ὁ λοχαγὸς, ἐμψυχούμενος ἐκ τῶν ἐγκρίσεων, καὶ πρὸς τὸν λόρδον Ἐλβερφὲλδ ἐνδόμυχον ἀντιπάθειαν αἰσθανόμενος, ἔγινε δηκτικώτερος, καὶ τῷ ἀπηύθυνε λόγους δριμεῖς, εἰς οὓς ὁ Ῥιχάρδος ἀπήντησε μετὰ τῆς συνήθους αὐτῷ ἠπιότητος. Ἡ μετριοπαθὴς ὅμως διαγωγὴ, ὡς τοῦτο συμβαίνει εἰς τοὺς μικροὺς χαρακτῆρας, παρώξυνεν ἔτι μᾶλλον τὴν χολὴν τοῦ ἀξιωματικοῦ, ὅστις ἐπεμβαίνων ὅσον ἔβλεπε τὸν ἀντίπαλον αὐτοῦ ὑποχωροῦντα, προέβη τέλος μέχρις αὐθαδείας, ἥτις ἐφείλκυσεν ἐπ' αὐτοῦ αὐστηρὰν μὲν ὀλίγον, ἀλλὰ δικαίαν ἀπάντησιν.

Ὁ Ο' Βαίρδης ὠχρίασε καὶ, δαγκάσας τὰ χείλη του, ἐσιώπησε. Μετὰ μίαν δὲ στιγμὴν, ὅτε ὁ Ἐλβερφὲλδ, βεβαρυμένην ἔχων τὴν καρδίαν ἀνεχώρησε, τὸν παρηκολούθησεν αὐτὸς καὶ τὸν προὐκάλεσεν εἰς μονομαχίαν. Ὁ Ἐλβερφὲλδ ἐπροτίμησε νὰ τῷ δώσῃ ἐξηγήσεις, ἀλλ' ὁ λοχαγὸς,

προπετὴς γινόμενος, τὸν ὕβρισε δειλόν. Ὁ Ῥιχάρδος προσδιώρισε τότε τὸν τόπον καὶ τὴν ὥραν τῇ ἐπαύριον.

Ὅτε δ' ἐξελέγησαν οἱ μάρτυρες, ὁ λοχαγὸς ἐπέμεινε νὰ μονομαχήσωσι διὰ τοῦ ξίφους, εἰς ὃ ἡ ἐμπειρία αὐτοῦ ἦτον ὀνομαστή, καὶ προσέτι μέχρι θανάτου. Καὶ εἰς μὲν τὸ πρῶτον ὁ Ἐλβερφὲλδ συγκατετέθη ἀδιστάκτως, ἂν καὶ αὐτὸς εἶχε τὸ δικαίωμα τῆς ἐκλογῆς τῶν ὅπλων, ὡς προκληθείς· εἰς τὸ δεύτερον ὅμως δὲν ἤθελε νὰ συγκατατεθῇ, καὶ προσέφερεν ἐκ νέου νὰ δώσῃ τὰς ἀναγκαίας ἐξηγήσεις εἰς τὸν Ο' Βαίρδην. Ἀλλ' αὐτὸς κάμμίαν ἐξήγησιν δὲν ἐδέχθη, καὶ ἠπείλησεν, ὅτι θὰ κόψῃ διὰ τῆς σπάθης του τοῦ Ῥιχάρδου τὰ ὦτα.

Πᾶς συμβιβασμὸς ἐπομένως ἦτον ἀδύνατος, καὶ ἤρχισεν ἡ μονομαχία. Ἀλλὰ τότε, ὀλίγον ἐξώρας βεβαίως, ὁ λοχαγὸς Ο' Βαίρδης ἐνόησεν, ὅτι ἂν αὐτὸς ἦτο λίαν ἐπιδέξιος εἰς τὴν ξιφομαχίαν, καὶ ἐκόμπαζε θορυβωδῶς ἐπὶ τούτῳ, ὑπῆρχον καὶ ἐπιδεξιώτεροί του, ἂν καὶ δὲν ἐκαυχῶντο, καὶ τοιοῦτος ἦτον ὁ Ῥιχάρδος, ὅστις εἰς τὸν τρίτον διαξιφισμὸν ἐτίναξε τὸ ὅπλον τοῦ ἀνταγωνιστοῦ του δέκα βήματα μακρὰν, καὶ θέτων τὴν αἰχμὴν τοῦ ξίφους του εἰς τὸ στῆθος αὐτοῦ,

— Μέχρι θανάτου, τῷ εἶπεν, ἦτον ἡ μονομαχία. Ἔχω τὸ δικαίωμα νὰ σὲ φονεύσω. Γράψε εἰς τοῦτο τὸ χαρτίον ὅτι μ' ἐπροκάλεσας ἀναιτίως, ὅτι ἐφέρθης ἀγενῶς, καὶ σοὶ χαρίζω τὴν ζωήν.

Ναὶ ταῦτα λέγων τῷ ἔδωκε χαρτίον καὶ μολυβδοκόνδυλον. Ὁ δὲ Ο' Βαίρδης, λαβὼν αὐτὰ εἰς τρέμουσαν χεῖρα, ἔγραψεν ὅ,τι ὁ νικητής του ἀπήτησε, καὶ ἐννοῶν ὅτι ὑπέγραψε τὴν καταδίκην του ἐν τῇ κοινωνίᾳ, ἀνεχώρησε τρίζων τοὺς ὀδόντας καὶ νεκροῦ πελιδνότερος, καὶ ἐπί τινα

καιρὸν δὲν ἐφάνη πλέον εἰς τὸ Λονδῖνον. Ἐν ᾧ δ' ἐμακρύνετο τοῦ σταδίου τῆς μάχης, ὁ Λόρδος Δενισών, ὁ μάρτυς αὐτοῦ, στρέφων πρὸς αὐτὸν τὰ νῶτα, καὶ χωρὶς νὰ τὸν ἀποχαιρετήσῃ ἦλθε πρὸς τὸν Ῥιχάρδον καὶ τῷ ἔσφιγξε μετὰ συμπαθείας τὴν χεῖρα.

— Ὁ αἰσχρός! εἶπεν ὁ Λόρδος Βεθμόνδος πρὸς τὸν Ῥιχάρδον, οὗ ἦτο μάρτυς· νὰ μὴ σὲ παρακαλέσῃ νὰ τῷ βυθίσῃς τὸ ξίφος εἰς τὴν καρδίαν, ἀλλὰ νὰ σοὶ δώσῃ αὐτὸ τὸ ἔγγραφον! Πρέπει νὰ τὸ δημοσιεύσῃς εἰς ὅλην τὴν κοινωνίαν καὶ εἰς τὸν στρατόν, ἵνα διωχθῇ ἀπὸ τῆς παρουσίας ὅλων τῶν τιμίων ἀνθρώπων.

— Δὲν ἐναντιοῦμαι παντελῶς, εἶπεν ὁ Λόρδος Δενισών. Ἔχετε, μυλόρδε, πληρέστατα εἰς τοῦτο δικαίωμα.

Ὁ δὲ Ῥιχάρδος ἀφ' οὗ ἔμεινεν ἐπί τινας στιγμὰς βεδυθισμένος εἰς βαρυθυμίαν, τέλος ἀποταθεὶς πρὸς ἀμφοτέρους,

— Ἔχετε, τοὺς ἠρώτησε, τινὰ αἰτίαν ἥτις νὰ σᾶς ἀναγκάζῃ νὰ μένητε πρὸς τὸ παρὸν εἰς Λονδῖνον;

— Κάμμίαν, ἀπεκρίθησαν ἀμφότεροι.

— Ἀπέρχομαι νὰ ὁδοιπορήσω. Μὲ συνοδεύετε;

— Εὐχαρίστως, εἶπεν ὁ Δενισών. Ἀλλὰ ποῦ;

— Ὁ ἀδελφός μου εἶναι εἰς τὸ Εὔελπι ἀκρωτήριον. Ἔρχεσθε;

— Εἰς τὸ Εὔελπι ἀκρωτήριον! εἰς τὴν ἄκραν τοῦ κόσμου! ἀνέκραξεν ὁ Λόρδος Βεθμόνδος.

— Διότι εἶναι εἰς τὴν ἄκραν τοῦ κόσμου· εἶπε μελαγχολικῶς ὁ Ῥιχάρδος. Ἀλλὰ σᾶς εἰδοποιῶ ὅτι ἀναχωρῶ ἀμέσως ἐπὶ τῆς θαλαμηγοῦ μου. Ἂν θέλητε, συνοδεύσατέ με.

Ἡ πρότασις ἔγινε τόσῳ προθυμότερον δεκτή, ὅσω παρα-

δοξοτέρα ἦτον· καὶ τὸ ἑσπέρας ἀπέπλεε τὸ πολυτελὲς ἀτμοκίνητον, ὁ Ἐλβερφὲλδ, φέρον τοὺς τρεῖς Λόρδους.

Ὁ πλοῦς προὐχώρει θαυμασίως. Εἰς τὰς Καναρίους ἐπρομηθεύθησαν νέους ἄνθρακας, καὶ ἐκεῖθεν παρέπλευσαν τὴν Ἀφρικανὴν ἀκτὴν, πολλάκις προσορμιζόμενοι ὅπως θηρεύσωσιν, ἢ ὅπως ἐξετάσωσι τὴν ὡραίαν φύσιν τῶν τροπικῶν, ἢ ὅπως σπουδάσωσι τοὺς ἀγρίους αὐτῶν κατοίκους. Πολλάκις ὁ Λόρδος Βεθμόνδος, εἰς ὃν εἶχε διηγηθῇ ὁ Ἐλβερφὲλδ τὴν γελοίαν ἀφορμὴν τῆς μονομαχίας του, βλέπων τὰς δυσειδεῖς τῆς Μαυριτανίας καὶ Συνεγαμβρίας γυναῖκας, αἵτινες πηθίκων μᾶλλον ἢ ἀνθρώπων θηλείας ὡμοίαζον,

— Ἰδοὺ, ἔλεγε καγχάζων, αἱ πολεμίστριαι καὶ αἱ κυβερνήτιδες τῆς Μὶς Κλερμόντης· φαντάσθητε ὁλόκληρον τάγμα ἐκ τῶν ζώων τούτων συγκείμενον!

Καὶ ὁ Δενισὼν ἐγέλα, ὁ δὲ Ῥιχάρδος ἐμειδία μελαγχολικῶς.

Ἐν τούτοις τὸ ἀτμόπλουν ἐπέτα, ἀδιαφοροῦν διὰ κύματα καὶ δι' ἄνεμον, καὶ παρέπλεεν ἤδη τὴν ἀκτὴν τῆς Γουϊνέας, τὴν καλουμένην *χρυσῆν Ἀκτήν*. Ὁ Ῥιχάρδος, βαρυθυμῶν πάντοτε, ἐκάθητο μίαν ἑσπέραν μόνος εἰς τὴν πρύμνην, καὶ περιέφερε τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὰ γιγαντιαῖα παρ' αὐτὴν τὴν θάλασσαν φυόμενα δένδρα, οἱ δὲ ἄλλοι δύω φίλοι ἦσαν ἡπλωμένοι εἰς τὴν πρώραν, καὶ ἵνα παρέλθῃ ὁ καιρὸς, ὅστις καὶ χωρὶς τούτου παρήρχετο, ἐστοιχημάτιζον περὶ τῆς ταχύτητος τοῦ πλοίου των.

— Ἕνδεκα μίλια τὴν ὥραν μόλις, εἶπεν ὁ Βεθμόνδος.

— Καὶ δεκατέσσαρα μετ' ηὐξημένου ἀτμοῦ, εἶπεν ὁ Δενισών.

— Ἀδύνατον, ἀπήντησεν ὁ Βεθμόνδος.

— Στοιχηματίζω.

— Ἑκατὸν λίρας.

Καὶ ἐλθόντες πρὸς τὸν μηχανικόν.

— Αὐξήσατε τὸν ἀτμόν, τῷ εἶπον.

Ὁ μηχανικὸς ὑπήκουσεν.

— Ἂς ῥιφθῇ ἡ βολίς. Πόσον τρέχομεν;

— Σχεδὸν δώδεκα κόμβους, εἶπεν ὁ βολιδοσκόπος, ἀφ' οὗ ἐξετέλεσε τὸ διαταχθέν.

— Κλείσατε τὴν ἀσφαλιστικὴν γλωσσίδα, διέταξεν ὁ Λόρδος Δενισὼν τὸν μηχανικόν, ὅστις ὑπήκουσε, κινῶν ὀλίγον ὑπόπτως τὴν κεφαλήν.

— Τώρα πόσον τρέχομεν; ἠρώτησεν ὁ Λόρδος τὸν βολιδοσκόπον.

— Δεκατρεῖς κόμβους, εἶπεν αὐτὸς, ἀφ' οὗ ἠρεύνησε.

— Προσθέσατε ἀτμόν, εἶπεν ὁ Λόρδος εἰς τὸν μηχανικόν.

— Ἀλλὰ δὲν τολμῶ, ἀπεκρίθη αὐτός.

— Προσθέσατε· ἐγὼ ἐγγυῶμαι. Διὰ δοκιμὴν μόνον. Ἔχομεν στοίχημα.

— Ὁ μηχανικὸς ἦτον Ἄγγλος, καὶ ἡ λέξις *στοίχημα* ἦτο δι' αὐτὸν λόγος μὴ ἐπιδεχόμενος ἀντίρρησιν.

Ἐπρόσθεσεν ἑπομένως ὀλίγον ἀτμὸν ἀκόμη, ἂν καὶ μετὰ πολλοῦ δισταγμοῦ.

— Καὶ τώρα πόσον τρέχομεν; ἠρώτησεν ὁ Λόρδος.

Ἀλλὰ μόλις ἐπρόφθασε νὰ προφέρῃ ταύτας τὰς λέξεις, καὶ τρομερὸς ἠκούσθη τρυγμός, ὡς ὅταν τοῦ σεισμοῦ ὁ δαίμων συντρίβῃ τὰ ὄρη εἰς τοὺς σπασμούς του, καὶ τὰ φλογερὰ σπλάγχνα των σφενδονίζει πρὸς τὸν φρίττοντα οὐρανόν. Συγχρόνως δ' ἐτινάχθη ὑπὸ σφοδροτάτων παλμῶν τὸ κατάστρωμα, ὡς ἂν χίλιαι πυροβόλων σφαῖραι τὸ προσέβαλλον ἐνταυτῷ, καὶ ἐσπαράχθη βιαίως.

Ὁ Ῥιχάρδος ἀνεπήδησεν εἰς τὸν πρῶτον κρότον, καὶ ἔμεινεν ὡς ἀπολελιθωμένος. Ἡ μηχανὴ εἶχεν ἐκραγῆ καὶ τὸ πλοῖον, συντριβὲν ὡς καρύου κέλυφος, ἐξερρεύγετο φλόγας καὶ καπνὸν καὶ συντρίμματα ξύλων καὶ μηχανῶν, καὶ σπαίροντα μέλη ἀνθρώπων, ἅτινα σφενδονιζόμενα πρὸς τὸν οὐρανὸν, κατέπιπτον ῥαγδαῖα καὶ ἐβυθίζοντο εἰς τῆς θαλάσσης τὴν ἄβυσσον.

Πολλοὶ τῶν ναυτῶν φθάντες ἐρρίφθησαν θορυβωδῶς καὶ ἀτάκτως εἰς τὴν παραπλέουσαν λέμβον, εἰς τμήματα ξύλων, ἢ καὶ εἰς αὐτὰ τὰ κύματα ἵνα σωθῶσιν, ἀλλὰ μόνον τὸ εἶδος τοῦ θανάτου μετέβαλλον. Ἡ θάλασσα, ὡς θηρίον ἀνήμερον, λυσσωδῶς ῥιπτόμενον κατὰ τοῦ πτώματος τοῦ ἐσπαραγμένου του θύματος, εἰσώρμα διὰ τῆς χαινούσης πληγῆς τοῦ σκάφους, καὶ τὸ κατεπόντιζε.

Τὸ πρῶτον καὶ αὐτόματον κίνημα τοῦ Ῥιχάρδου, ἦν νὰ σπεύσῃ πρὸς βοήθειαν τῶν κινδυνευόντων, ἐπιλήσμων τῶν ἰδίων κινδύνων. Πρὸ πάντων δ' ὥρμησε πρὸς τοὺς δύω του φίλους, τὸν Λόρδον Δενισῶνα καὶ τὸν Λόρδον Βεθμόνδον, οὓς εἶδε πρὸς αὐτὸν ἐρχομένους, καὶ χειρονομοῦντας ὡς ἐν παραφορᾷ. Ἀλλὰ μεταξὺ αὐτοῦ καὶ ἐκείνων ἔχαινε τὸ ἀνοιχθὲν φλογερὸν ἡφαίστειον, καὶ κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν δευτέρα ἔκρηξις, βοηθουμένη ὑπὸ τῆς δυνάμεως τῶν κυμάτων, ἔσχισε δίχα τὸ σκάφος, καὶ ἐσφενδόνισε τὰ δύω ἄκρα αὐτοῦ μακρὰν ἀπ' ἀλλήλων.

Ὁ Ῥιχάρδος ἔστρεψε τότε βλέμμα ἀπηλπισμένον πρὸς τὴν πρῶραν, ἥτις περιεῖχε τοὺς περισωζομένους ἐκ τοῦ πληρώματος, καὶ βλέπων αὐτὴν παρασυρομένην μακράν του καὶ πρὸς τὸ πέλαγος, ἀπηύθυνε διὰ τῆς χειρὸς τελευταῖον ἀσπασμὸν πρὸς τοὺς φίλους του, οἵτινες τῷ ἔτεινον μακρόθεν ἀνισχύρους ἀγκάλας, καὶ ἔβλεπε τὰ κύματα ἀλ-

λεπάλληλα ὁρμῶντα, καὶ βυθίζοντα τὸ σύντριμμα ἐφ' οὗ ἐκεῖνοι ἵσταντο.

Μετὰ ταῦτα δ' ἔστρεψε τὸ βλέμμα περὶ ἑαυτὸν, καὶ εἶδεν ὅτι εἰς τὴν πρύμνην ἥτις τὸν ἔφερεν, καὶ ἣν ἡ ἔκρηξις εἶχε σφενδονίσει, καὶ τὰ ῥεύματα ὤθουν κατ' ἐναντίαν τῆς πρώρας διεύθυνσιν, ἵστατο μόνος αὐτὸς, καὶ οὔτε κἂν χεὶρ φίλου τῷ ἔμενε, νὰ συμπράξῃ μετ' αὐτοῦ εἰς τελευταίαν σωτηρίας ἀπόπειραν, ἂν καὶ ἐλπὶς σωτηρίας οὐδεμία ἐφαίνετο μένουσα, οὐδὲν φίλου βλέμμα εἰς ὃ νὰ βοσκήσῃ τοὺς ὀφθαλμούς του πρὶν κλεισθῶσι διὰ παντός.

Τότε ὕψωσεν αὐτοὺς πρὸς τὸν οὐρανὸν, πρὸς ὃν παντοτε στρέφονται τὰ βλέμματα, πρὶν σβεθῶσιν ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἀφ' οὗ οὐδέποτε ἄπεστιν ὁ παρηγορῶν ἐν θλίψεσι καὶ ὁ βοηθῶν ἐν ἀνάγκαις, καὶ δεηθεὶς βραχέως ἀλλὰ θερμῶς ὑπὲρ τῆς ἀναπαύσεως τῆς ψυχῆς ἑαυτοῦ τε καὶ τῶν ἀτυχῶν του συνοδοιπόρων, προσευχηθεὶς δ' εἰς τὴν ὑστάτην ταύτην στιγμὴν καὶ ὑπὲρ ἐκείνων οὓς μακρὰν ἐγκατέλιπε, καὶ πρὸς οὓς πάντοτε ἐπέστρεφεν ἡ καρδία του, ὅταν εἰς ἑαυτὴν ἐγκατελείπετο, περιέμεινε φαιδρῶς τὸν θάνατον, ὃν ἕκαστον κῦμα τῷ ἔφερεν.

Ἀλλ' ὅτε ἐπῆλθεν ἓν ἐξ αὐτῶν, ὑψηλὸν ὡς ὄρος, καὶ διαλύσαν κατεβρόχθισε τὴν τελευταίαν σανίδα τῆς σωτηρίας του, ἐπειδὴ ἡ ἐλπὶς εἶναι ἡ δύναμις ἡ εἰς τὸν πυθμένα τῆς καρδίας ἐσχάτη ἐναπομένουσα, ἐπήδησεν αὐτὸς εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἤρχισε μηχανικῶς νὰ κολυμβᾷ πρὸς τὴν ἀπέχουσαν παραλίαν. Μετ' ὀλίγον δ' ᾐσθάνθη ἀνέλπιστον ἐπικουρίαν ἥτις τῷ ἐστέλλετο ὡς θεόθεν· ᾐσθάνθη ὅτι ὁρμητικὸν ῥεῦμα τὸν ἔφερε βιαίως πρὸς τὴν ἀκτήν.

Ἀλλὰ καὶ οὕτως ἦτον αὕτη μακρὰν, τὰ κύματα ἔβραζον ὡς εἰς λέβητα, θραυόμενα ὑπὸ τῆς ὁρμῆς τοῦ ῥεύμα-

τος, καὶ αἱ δυνάμεις του εἶχον ἀρχίσει νὰ ἐξαντλῶνται. Τέλος δὲ, καθ' ἣν στιγμὴν αὗται τὸν ἐγκατέλειπον, τελευταῖον κῦμα, διεγεῖραν αὐτὸν, τὸν ἔρριψεν εἰς τὴν ἄμμον, ἀλλ' ἀσθμαίνοντα, ἡμιθανῆ, μὴ δυνάμενον οὐδ' ἓν μέλος του νὰ κινήσῃ.

Οὐχ ἧττον ὅμως ἀνεκάθησε, καὶ ἡ πρώτη αὐτοῦ φροντὶς ἦν νὰ περιφέρῃ τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὴν θάλασσαν, καὶ νὰ ἴδῃ ἂν ἐπέπλεεν εἰσέτι ἡ πρώρα μετὰ τῶν δυστυχῶν ἐπιβατῶν της· ἀλλ' αὐτῆς οὐδ' ἴχνος ἐφαίνετο πλέον.

Ἀληθὲς ὅμως ὅτι ἐν τούτοις εἶχεν ἐπέλθει σχεδὸν νύξ.

Τότε μετ' ἀπελπισίας ἔστρεψε τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὴν ξηρὰν, ὅπως ἐρευνήσῃ εἰς ποῖα μέρη ἡ τύχη τὸν ἔρριψεν· ἀλλ' ἔντρομος εἶδεν ἐκ τῶν δένδρων, ἅτινα εἰς ἀπόστασίν τινα περιέκλειον τὴν παραλίαν, ἐξερχομένους ἀνθρώπους ἀγρίους τὴν ὄψιν, καὶ κρατοῦντας ἀνημμένας λαμπάδας.

Ἡ φρίκη καὶ ὁ κάματος ἐμπόδισαν κατ' ἀρχὰς τὸν Ῥιχάρδον νὰ κινηθῇ. Ὅτε δὲ, συνάψας πάσας τὰς φυσικὰς δυνάμεις του ἠγέρθη καὶ ἠθέλησε νὰ τρέξῃ, οἱ ἄγριοι ἐκεῖνοι ἄνθρωποι τὸν εἶχον ἰδῆ, διότι ἀπὸ τῆς ἡμέρας παρεμόνευον τὸ ἀτμοκίνητον, καὶ ὡς οἱ καρχαρίαι οἱ παρακολουθοῦντες τὰ πλοῖα ὅπως ἁρπάσωσιν ὅ,τι ἐξ αὐτῶν ἤθελε πέσει εἰς τὴν θάλασσαν, ἅμα εἶδον τὴν μεγάλην αὐτοῦ καταστροφὴν, ὥρμησαν νὰ καρπωθῶσι τὰ ναυάγια.

Ἅμα λοιπὸν ἠγέρθη, ἤγειρον αὐτοὶ φωνὰς ἀπειλητικὰς καὶ μεγάλας, καὶ διηύθυνον κατ' αὐτοῦ τὰ πυροβόλα των, ὥστε ἐνόησεν ὅτι ἡ τύχη του ἦν ἀναπόδραστος, καὶ δι' αὐτὸν ὅτι ἀσφαλέστερον ἦν νὰ σταθῇ ἀκίνητος καὶ νὰ περιμείνῃ.

Οἱ ἄγριοι, ἡμίγυμνοι, δυσειδεῖς παχέα ἔχοντες χείλη καὶ δασείας τὰς κόμας, ὀλίγον διαφερούσας τοῦ ἀρνείου δέρατος, τὸν περιεστοίχισαν διὰ μιᾶς, καὶ πρὸ παντὸς ἄλλου

ἔσπευσαν νὰ ἐρευνήσωσι τοὺς κόλπου του, ὧν ἐγνώριζον ἐξ ἀρχαιοτέρας πείρας ἀναμφιβόλως καὶ τὴν θέσιν καὶ τὴν χρῆσιν, καὶ ν' ἁρπάσωσιν ὅσα χρήματα, καὶ εἴτι ἄλλο ἀντικείμενον πολύτιμον, χρήσιμον ἢ καὶ μόνον στιλπνὸν περιεῖχον. Μετὰ ταῦτα δὲ, προϊόντες εἰς τὸ σύστημα τῆς ἀπ' αὐτοῦ καρπώσεως, ἤρχισαν νὰ τὸν ἐκδύωσι βαθμηδὸν, καὶ διανεμόμενοι τὰ ἱμάτιά του, νὰ ἐνδύωνται αὐτὰ, ὁ μὲν τὰς περισκελίδας του ἐμπρὸς ὀπίσω, ὁ δὲ τὸν ἐπενδύτην του κάτω, ἔχοντα καὶ ἄλλος τὰ ἄλλα, ὥστε τὸν ἀφῆκαν σχεδὸν μόνα τόσα ἐνδύματα, ὅσα εἶχεν ὁ προπάτωρ ἡμῶν ἀφ' οὗ περιεδέθη τῆς συκῆς τὰ φύλλα.

'Αφ' οὗ δ' ἐτελείωσεν ὁ αὐτοσχέδιος αὐτῶν καλλωπισμὸς, ἐπειδὴ ὁ Ῥιχάρδος μέρος μὲν δὲν ἐδύνατο, μέρος δὲ δὲν εἶχε πολλὴν διάθεσιν νὰ τοὺς ἀκολουθήσῃ, τὸν συνέλαβον ἀπὸ τῶν βραχιόνων, καὶ, γυμνόποδα ἤρχισαν νὰ τὸν σύρωσι πρὸς τὰ ἐνδότερα τῶν γαιῶν.

— 'Αλλὰ μ' ἐπήρατε ὅτι εἶχον, ἀνέκραξεν ὁ Ῥιχάρδος, ἂν καὶ πεπεισμένος ὅτι οὐδὲν τῶν θηρίων τούτων ἐνόει τὴν γλῶσσάν του. Τί μὲ σύρετε; τὶ σκοπὸν ἔχετε νὰ μὲ κάμητε;

Εἷς ὅμως ἐκ τῶν ἀγρίων, ὅστις ἐνόει, ὡς φαίνεται, μέχρι τινὸς τ' ἀγγλικὰ, τῷ ἐξήγησε διὰ νεύματος τὸν σκοπόν των, θέτων τὴν χεῖρά του ὁριζοντίως εἰς τὸν τράχηλόν του, καὶ κινῶν αὐτὴν δὶς ἢ τρὶς ἐκ δεξιῶν πρὸς τ' ἀριστερὰ, ὅπερ εἰς τὴν ἀγγλικὴν, ὡς καὶ εἰς πᾶσαν ἄλλην γλῶσσαν, ἐδύνατο νὰ μεταφρασθῇ,

— Θὰ σὲ σφάξωμεν!

— Θὰ μὲ σφάξετε! ἔστω, ἀνεφώνησεν ὁ Ῥιχάρδος, ἀλλὰ, διατὶ δὲν μὲ σφάζετε; Διατὶ ἡ πρόσθετος αὕτη βάσανος, νὰ μὲ σύρητε εἰς τοὺς ἐπαράτους καὶ ὀξεῖς τούτους λίθους;

— 'Ασσαθή! εἶπεν ὁ ἄγριος, οὗ αἱ φιλολογικαὶ γνώσεις

δὲν περιωρίζοντο εἰς μόνην τὴν κατάληψιν, ἀλλὰ προέβαινον μέχρι διαρθρώσεως τινῶν ἀγγλικῶν λέξεων. Βασιλεὺς θέλει κόψει.

Ἐκ τῆς δημηγορίας δὲ ταύτης ἐσυμπέρανεν ὁ Ῥιχάρδος, ὅτι τὸν φέρουσιν εἰς τὴν πόλιν Ἀσσάθειαν, τὴν μεγαλητέραν τῆς Χρυσῆς Ἀκτῆς, καὶ ὅτι ὁ βασιλεὺς θέλει νὰ ἔχῃ τὴν εὐχαρίστησιν νὰ κόψῃ τὴν κεφαλήν του ὁ ἴδιος.

Δὲν ἠξεύρομεν ἂν ἡ ἐλπὶς αὕτη τὸν παρηγόρησεν· ἐννοήσας ὅμως ὅτι ἡ δυστροπία καθίστα δεινοτέραν τὴν θέσιν του, ἤρχισε νὰ περιπατῇ μᾶλλον ἀβιάστως· μετ' ὀλίγον δὲ εἶδεν ἀσμένως ὅτι ὁ ἄγριος, ὅστις εἶχεν ἁρπάσει τὰ ὑποδήματά του, φορέσας αὐτὰ, καὶ δοκιμάσας νὰ περιπατήσῃ, ᾐσθάνθη ὅτι τὸν ἔσφιγγον ἐπωδύνως, καὶ μετὰ μορφασμῶν γελοιωδεστάτων καὶ μετ' ἀγανακτήσεως τ' ἀπέσπασε σχίζων αὐτὰ, καὶ τὰ ἔρριψε μακράν του. Ὁ Ῥιχάρδος τὰ ἥρπασεν ἑπομένως μετὰ χαρᾶς, καὶ χωρὶς νὰ τὸν ἐμποδίσωσι, διότι κἀνεὶς δὲν ἤθελε τὰ βασανιστήρια ταῦτα, τὰ ἐφόρεσεν ὅπως ἐδυνήθη, καὶ ἤρχισε νὰ τρέχῃ μετ' αὐτῶν.

Φθὰς δ' εἰς Ἀσσάθειαν, ἐξεπλάγη μεγάλως ὅτε, ἀντὶ νὰ ἴδῃ, ὡς ἐκ τῶν κατοίκων αὐτῆς ἐνόμιζεν, εἶδος μηρμυκοπόλεως ἢ τοὐλάχιστον χοιροπόλεως, εἶδεν ἐξ ἐναντίας πόλιν εὐρύχωρον, ὑπὸ τειχῶν καὶ τάφρου περιλαμβανομένην, ἔχουσαν ταπεινὰς μὲν πλινθοκτίστους καὶ ἀχυροσκεπεῖς, ἄλλως ὅμως εὐρύθμους οἰκίας, εὐρείας ὁδοὺς, καθαριότητα ἧς στεροῦνται τινὲς συνοικίαι καὶ αὐτοῦ τοῦ Λονδίνου. Εἰς τὸ μέσον δ' αὐτῆς ἦσαν οἱ βασιλικοὶ οἶκοι, ἐπίσης μὲν ταπεινοὶ ὡς καὶ οἱ λοιποὶ ὅλοι, ἀλλὰ κατὰ τὰς λοιπὰς διαστάσεις πολὺ μεγαλήτεροι, καὶ πέριξ αὐτῶν ἐξετείνετο εὐρεῖα αὐλὴ, εἰς ἣν ἐκομίσθη ὁ Ῥιχάρδος.

Εἰσελθὼν δ' εἶδεν εἰς ὅλον αὐτῆς τὸ ἐμβαδὸν ἐμπεπηγ-

μένους, εἰς εὐρύθμους ἀποστάσεις, ὑψηλοὺς πάλους, καὶ εἰς πολλοὺς ἐξ αὐτῶν προσδεδεμένους ἀνθρώπους ἀγρίους μὲν καὶ αὐτούς, ἀλλά, ὡς ὁ παρατηρητικός του ὀφθαλμὸς διέκρινε καὶ κατὰ τὴν δεινήν του ἀκόμη ἐκείνην θέσιν, ἀνήκοντας εἰς ἄλλην φυλήν, καὶ πολὺ ὡραιοτέρους τῶν ἐγχωρίων.

Εἰς ἕνα πάλον ἐδέθη καὶ ὁ Ῥιχάρδος, ἵνα προσμείνῃ τὴν τύχην του, ἥτις, ὡς τῷ ἐξήγησε μετὰ κλαθμῶν καὶ ὀλοφυρμῶν εἷς τῶν συντρόφων τῆς δυστυχίας του, διαστρέφων, ὡς καὶ ὁ ἄλλος ἄγριος, τινὰς ἀγγλικὰς λέξεις, ἦτο ν' ἀποκεφαλισθῶσι τὴν ἐπαύριον ὑπ' αὐτῆς τῆς χειρὸς τοῦ αὐτοκράτορος, μετὰ τὸ πρόγευμά του.

Δὲν θέλομεν νὰ μηκύνωμεν τὸν λόγον, περιγράφοντες πῶς διετέλεσε κατ' ἐκείνην τὴν νύκτα ὁ Λόρδος Ἐλβερφέλδ εἰς τὴν δυσάρεστον κλίνην του. Οὐδεὶς θέλει ἐκπλαγῆ μανθάνων, ὅτι αἱ σκοτεινότεραι ἰδέαι τῷ ἐπεφοίτων, ὅτι μυριάκις ἐλυπεῖτο διότι δὲν ἀφῆκε τὰ κύματα νὰ τὸν καταπίωσιν, ὅτι προσέτι πολλάκις, λησμονῶν τὴν ἰδίαν αὐτοῦ δυστυχίαν, ἀνεπόλει μετὰ στεναγμοῦ τὸν θάνατον τῶν δύο του φίλων, οὓς αὐτὸς εἵλκυσεν εἰς τὴν ὀλεθρίαν ταύτην ὁδοιπορίαν, καὶ ὅτι τέλος οἱ λογισμοί του, ὑπερβαίνοντες τὸν Ἀτλαντικόν, ἐπεσκέπτοντο μελαγχολικῶς καὶ τὴν Μὶς Κλερμόντην, καὶ ἐμερίμνων περὶ τῆς μελούσης τύχης αὐτῆς.

Παραδοξότερον δὲ ἴσως θέλει φανῇ ὅτι, ἀφ' οὗ τρὶς καὶ τετράκις περιέφερεν εἰς τὸν νοῦν του ὅλας τὰς ἰδέας ταύτας, μέχρι τέλους ἀπεκοιμήθη, καὶ δὲν ἐξύπνησεν εἰμὴ μετὰ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου. Τότε ὅμως τῷ ἐπανῆλθεν ἡ μνήμη τοῦ παρελθόντος, καὶ μάλιστα τοῦ τρομεροῦ μέλλοντος, αὐτοῦ δὲ πρὸ πάντων καὶ ζωηρότερον, ὅτε εἶδε τοὺς

βασιλικοὺς μαγείρους διερχομένους τὴν αὐλὴν μετὰ παροψίδων ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, ἐν αἷς ἔφερον τὸ ἀπαίσιον πρόγευμα, τὸ σύνθημα τοῦ θανάτου αὐτοῦ καὶ τῶν ὁμοδούλων του.

Ὁ βασιλεὺς ἐκάθησεν εἰς τὴν τράπεζαν εἰς ἐξώστην, οὕτως ὥστε ἔβλεπε τοὺς αἰχμαλώτους, ἐν ᾧ καὶ οἱ αἰχμάλωτοι ἔβλεπον τὴν πρόοδον τοῦ προγεύματος, οὗ ἡ διάρκεια ἐμέτρα τὴν τῆς ὑπάρξεώς των.

Ὁ βασιλεὺς εἶχεν ἤδη πίει τὸ τελευταῖον ποτήριον ῥακίου ἐκ γάλακτος κοκκοκαρύου,καὶ ἐγερθεὶς εἶχε ζωσθῇ τὸ ξίφος του, ὅτε μέγας ἠκούσθη θόρυβος, καὶ διάφοροι ἀξιωματικοὶ εἰσώρμησαν μετὰ κραυγῶν πρὸς αὐτόν. Αὐτὸς δὲ, ἀντὶ νὰ καταβῇ εἰς τὴν αὐλὴν καὶ νὰ ἐκτελέσῃ τὴν μιαιφόνον του διασκέδασιν, ἐρρίφθη ἔξω δι᾿ ἄλλης πύλης, παρακολουθούμενος ὑφ᾿ ὅλης τῆς συνοδίας του.

Μετ᾿ ὀλίγον ὁ Ῥιχάρδος ἤκουσε μεγάλην βοὴν, καὶ ὅπλων κλαγγὴν, καὶ παρετήρησε συρροὴν πολλὴν εἰς τὰς ἐπάλξεις, αἵτινες ἐφαίνοντο ἀπὸ τῆς αὐλῆς.

Ἦτο προφανὲς ὅτι ἐπρόκειτο περὶ ἐχθρικῆς ἐφόδου. Ἡ μάχη διήρκεσε περὶ τὴν μίαν ὥραν καὶ ἐφαίνετο πεισματωδεστάτη, εἰς μεγάλην ἐμβάλλουσα ταραχὴν τοὺς αἰχμαλώτους, καὶ μάλιστα τὸν Ῥιχάρδον, οὗ ἡ καρδία ἔπαλλε σφοδρῶς, ἐνίοτε μὲν ὑπὸ ἀρειμανίου αἰσθήματος, αὐτομάτως ἐξαπτομένου εἰς τὸν θόρυβον τοῦ πολέμου, ἄλλοτε δὲ πάλιν ὑπὸ τῆς ἐλπίδος, ὅτι ἂν οἱ ἐπελθόντες ἐχθροὶ κατατροπώσωσι τοὺς βαρβάρους εἰς ὧν συνείχετο τὰ δεσμὰ, θέλει ἀναλάβει τὴν ἐλευθερίαν του, καὶ ἄλλοτε ὑπὸ τῆς ὀδυνηρᾶς σκέψεως ὅτι καὶ οἱ νικηταὶ ἔσονται οὐχ ἧττον βάρβαροι τῶν ἡττηθέντων, καὶ ὅτι ἀπὸ τοῦ ἑνὸς θέλει μόνον περιπέσει εἰς ζυγὸν ἕτερον, μετὰ τῆς προσθήκης, ὅτι ἡ βά-

σανός του θέλει παραταθῇ, ἐν ᾧ ἄνευ ταύτης τῆς ἐπιδρομῆς ἡ αἱμοχαρὴς διασκέδασις τοῦ Βασιλέως τῆς Ἀσσαθείας θὰ τὸν εἶχεν ἤδη ἀπηλλαγμένον τῶν δεινῶν ἃ ὑπέφερε.

Τέλος οἱ προασπισταὶ τῶν τειχῶν ἐτράπησαν εἰς ἄτακτον φυγήν, καὶ οἱ νικηταὶ εἰσπηδήσαντες, καὶ πᾶν τὸ ἐμποδὼν ἀνατρέψαντες, ἐδίωκον αὐτοὺς μετὰ μεγάλης ἀνδρείας.

Μετά τινας δὲ στιγμάς, οἱ εἰσβαλόντες εἰσώρμησαν εἰς τὴν αὐλὴν ἀλαλάζοντες.

Μετὰ πόσης δ' ἐκστάσεως εἶδεν ὁ Ῥιχάρδος, ὅτι οἱ τροπαιοῦχοι οὗτοι πολεμισταὶ ἦσαν οὐχὶ ἄνδρες ἀλλὰ γυναῖκες, καὶ γυναῖκες νέαι μάλιστα, καὶ ἀγρίας ὡραιότητος οὐχὶ εὐκαταφρονήτου. Ἐλθοῦσαι δὲ πρὸς τοὺς πάλους, ἔλυσαν, μετὰ μεγίστων χαρᾶς ἐνδείξεων, τὰ δεσμὰ τῶν αἰχμαλώτων, οἵτινες προφανῶς ἦσαν συμπατριῶταί των.

Μία δ' ἐξ αὐτῶν, ἥτις ἐφαίνετο ὡς ἀρχηγὸς τῶν ἄλλων, ἦλθε νὰ ἐλευθερώσῃ καὶ τὸν Ῥιχάρδον· ἀλλ' ἔμεινεν ἔκθαμβος ἐμπρὸς αὐτοῦ, ἤρχισε νὰ στρέφηται περὶ αὐτὸν καὶ νὰ τὸν ἐξετάζῃ μετὰ τοῦ αὐτοῦ ἐκπεπληγμένου βλέμματος, μεθ' οὗ βλέπει ἡ ὄρνις ἔκφυλον νεοσσὸν χηνός, ὅστις ὑποβολιμαίως ἤθελε βλαστήσει ἐκ τῶν ᾠῶν της.

Περὶ αὐτὸν ἐσχηματίσθη ἀμέσως πολυάνθρωπος συνάθροισις, καὶ λαλιὰ πολλὴ καὶ ῥαγδαία διηγέρθη μεταξὺ αὐτῶν, ἀποτέλεσμα δ' αὐτῆς ἦν ὅτι τοῦ Ῥιχάρδου αἱ ἁλύσεις ἐλύθησαν μὲν ἀπὸ τοῦ πάλου, οὐχὶ ὅμως καὶ ἀπὸ τῶν χειρῶν του, καὶ ἐν ᾧ ὅλοι οἱ λοιποὶ ἠλευθερώθησαν, αὐτὸς μόνος ἀπήχθη δέσμιος.

Ἐρωτήσας δὲ ὁ Ῥιχάρδος τὸν σοφὸν σύνδουλόν του νὰ τῷ ἐξηγήσῃ ποῦ ἀπάγεται, ἔμαθε παρ' αὐτοῦ, ὅτι φέρεται εἰς Δαωμέην, ἧς ὁ στρατὸς εἶχε κυριεύσει τὴν Ἀσσάθειαν καὶ λεηλατήσει αὐτήν, μὴ ἔχων ὅμως δύναμιν ἱκανὴν ὅπως

τὴν διατηρήση, ἀπέρχεται· ὅτι δὲ, ἐλθὼν εἰς τὴν πόλιν τῶν νικητῶν, θέλει μετὰ τῶν λοιπῶν Ἀσσαθείων αἰχμαλώτων πωληθῇ εἰς τοὺς ὑπερνιγρίτας Σακατοὺς, φυλὴν τῆς κεντρικῆς Ἀφρικῆς, μεθ' ἧς οἱ Δαωμέϊοι ἔχουσιν ἐμπορικὰς σχέσεις.

Εἰς τὴν ἐξήγησιν ταύτην ψυχρὸς ἱδρὼς περιέχυσε τὸν ἡμέτερον Λόρδον ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν. Ἀλλὰ τί ἐδύνατο ἄλλο εἰμὴ ν' ἀκολουθήσῃ, ὅτε οὐδὲ κἂν ἓν μαχαιρίδιον τῷ ἀφῆκαν οἱ ἄγριοι ἵνα φονευθῇ, ἂν εἶχεν ὄρεξιν.

Ἠκολούθησε λοιπὸν, ἐκπληττόμενος δι' ὅ,τι τῷ συνέβαινεν, αἰσχυνόμενος ὅτι, ἄνδρα αὐτὸν, καὶ ἀξιώσεις ἀνδρείας ἔχοντα, τὸν ἀπῆγον γυναῖκες αἰχμάλωτον, καὶ συνομολογῶν μετὰ πείσματος, ὅτι τῶν διϊσχυρισμῶν τῆς Λουκίας, οὓς αὐτὸς ἀπεκάλει ἀτόπους παραδοξολογίας, καὶ αἵτινες ἐπέφερον καὶ τὸ συμβὰν τῆς μονομαχίας του, ἐλάμβανεν ἀνέλπιστον τὴν ἀπόδειξιν.

Νὰ μὴ ἀναγνωρίσῃ ὅτι αἱ γυναῖκες αὗται, χυροῦσαι ὅσα ἐφεῦρον οἱ μῦθοι ποτὲ, καὶ ὅσα ὕμνησαν ποιητῶν φαντασίαι, ἐπολέμησαν ὡς ἄνδρες καὶ ὑπὲρ ἄνδρας, τῷ ἦτον ἀδύνατον, διότι ὑπῆρξε μάρτυς τῶν κατορθωμάτων των. Ἤλπιζεν ὅμως ὅτι θέλει ἐλλείπει ἀπ' αὐτῶν ἡ τάξις καὶ ἡ ἔντονος ἐπαγρύπνησις, καὶ ὅτι ἀπό τινος ἀμελείας αὐτῶν ὠφελούμενος, θέλει μέχρι τέλους δυνηθῇ νὰ ταῖς διαφύγῃ.

Ἀλλὰ μάτην ἤλπιζε, καὶ ὁ θαυμασμός του ἐκορυφώθη, ὅτε παρετήρησε τὸ γυναικεῖον τοῦτο τάγμα δυνάμενον, κατὰ τὴν τάξιν καὶ τὴν εὐπείθειαν, νὰ χρησιμεύσῃ εἰς πολλοὺς εὐρωπαϊκοὺς στρατοὺς ὡς ὑπόδειγμα, καὶ εἶδε τὰς γενναίας στρατιώτιδας προθύμως, ἀγογγύστως καὶ ἀκριβῶς πειθαρχούσας εἰς τὴν ἀρχηγὸν αὐτῶν, ἥτις ἐκαλεῖτο Καλμίνα, καὶ ἦτο μεταξὺ αὐτῶν ἡ ὡραιοτέρα.

Οὕτως ὡδηγήθη εἰς τὴν πόλιν Ἀβομέην, πρωτεύουσαν τῆς Δαωμέης, καὶ ἐπὶ γεφύρας διαβὰς τὴν μεγάλην τάφον αὐτῆς, παρουσιάσθη εἰς τὸν βασιλέα, ὅστις ἡμίγυμνος ἀνεκάθητο εἰς δέρματα παρδάλεων, ἔχων ἑκατέρωθεν ὡς φρουροὺς ἱσταμένας ἀνὰ τρεῖς λογχοφόρους γυναῖκας, πολεμικωτάτην ἐχούσας τὴν ὄψιν.

Ὁ βασιλεὺς τὸν ἐθεώρησε μετ' ἐκφράσεως μεγίστης εὐαρεσκείας, εἶπεν εἰς τὴν ἄναρθρον γλῶσσάν του, ὅτι οἱ Σακατοῦ θέλουσι δώσει τοὐλάχιστον τριπλῆν τιμὴν δι' αὐτόν, καλέσας τὴν Καλμίναν, τὴν διέταξε νὰ τὸν φυλάττῃ αὐστηρῶς.

Τότε λόχος γυναικῶν, ὁδηγούμενος ὑπ' αὐτῆς, τὸν παρέλαβεν καὶ τὸν κατέκλεισεν εἰς σκοτεινὴν φυλακήν, εἰς ἧς τὴν θύραν καὶ τὴν αὐλὴν ἐτάχθη ἰσχυρὰ φρουρὰ γυναικῶν, ἐν ᾧ εἰς δωμάτιον, ἀπέναντι κείμενον τοῦ μόνου τῆς φυλακῆς παραθύρου, κατῴκησεν, ὅπως ἐπιτηρῇ ἀγρύπνως τὸν πολύτιμον αἰχμάλωτον, ἡ Καλμίνα.

Εἰς τὴν φυλακήν του ὁ Ῥιχάρδος παρεδόθη εἰς θλιβεροὺς στοχασμούς, εἰς τελείαν ἀπελπισίαν. Μυριάκις μετενόει ὅτι, ὅτε τὰ κύματα ἠθέλησαν νὰ τὸν καταπίωσιν, ἠγωνίσθη ὅπως τοῖς διαφύγῃ. Ἰδοὺ ἤδη αὐτὸς αἰχμάλωτος βαρβάρων, μέλλων νὰ πωληθῇ εἰς τοὺς ἀγρίους τῶν ἔνδον ἐρήμων, ὅπου ἡ τύχη του ἤθελεν εἶσθαι χείρων χιλίων θανάτων. Καὶ οὐδεμία ἐλπὶς νὰ ἴδῃ πλέον τὴν προσφιλῆ του πατρίδα, καὶ ὅσους ἐν αὐτῇ ἠγάπα· οὐδεμία διαφυγή!

Νὰ θραύσῃ τὰ δεσμά του, καὶ διασχίζων δι' ὡπλισμένης χειρὸς τοὺς δεσμοφύλακάς του νὰ σωθῇ, δὲν ἐδύνατο οὐδὲ κἂν νὰ τὸ φαντασθῇ. Πρῶτον, ὅπλον δὲν εἶχε· δεύτερον δέ, τὰς δεσμοφύλακας αὐτάς, ὅσον γυναῖκες καὶ ἂν ἦσαν, τὰς εἶδε πολεμούσας, τὰς ἔβλεπε καθ' ἡμέραν στρα-

τιωτικῶς ἀσκουμένας, καὶ ἐθεώρει ἤδη ἀνωτέρας κατὰ τὰ πολεμικὰ προτερήματα τῶν ἀνδρειοτέρων ἀνδρῶν. Νὰ δελεάσῃ αὐτάς, ὡς πολλοὶ πολλάκις τῶν δεσμίων κατώρθωσαν, ἀδύνατον, διότι ὅσα χρήματα εἶχε τῷ τὰ ἀφήρεσαν οἱ βάρβαροι τῆς Ἀσσαθείας. Ἄρα οὐδεμία ἐλπίς!

Δι' ὅλης δὲ τῆς ἡμέρας, εἰς τὸ κιγκλιδωτὸν παράθυρον τῆς φυλακῆς του καθήμενος, ἠτένιζε τὸν μακρόθεν φαινόμενον ὠκεανόν, ὅπου ἐπέτα ἡ ψυχή του, ὅπου τὸν ἐβύθιζον αἱ ὀνειροπολήσεις του, ὅστις περιεῖχεν ὅλας του τὰς ἐλπίδας· καὶ μίαν, μίαν στιγμὴν ἐπόθει, ἂν ἐδύνατο, νὰ ῥιφθῇ εἰς αὐτὸν ἀκόμη, νὰ σχίσῃ τὰ κύματά του δι' ἐλευθέρου του στῆθος του, καὶ ἂς κατεβροχθίζετο μετὰ ταῦτα εἰς τὸν ἀχανῆ του βυθόν! Μίαν στιγμὴν ἐλευθερίας, καὶ μετὰ ταῦτα τὸν θάνατον!

Καὶ μετὰ τὴν θάλασσαν διεμέτρει τὸν ἀπέραντον οὐρανόν, καὶ εἰς τὰ ναυποροῦντα νέφη ἐνεπιστεύετο τὸν στεναγμόν του, τὸ ὄνομα τῆς Λουκίας, καὶ ἐφθόνει τὸ ἀδέσμευτον πτηνόν, τὸ ψαῦον διὰ τοῦ πτεροῦ του τὰς σιδηρᾶς κιγκλίδας τῆς φυλακῆς, καὶ μετὰ ταῦτα διαπετώμενον τὰς ἐκτάσεις!

Ὅτε δὲ κατεβίβαζε τὸ βλέμμα του πρὸς τὴν γῆν, ὁ ἔνδακρυς ὀφθαλμός του ἀπήντα πάντοτε τῆς δεσμοφύλακος Καλμίνας τοὺς ὀφθαλμούς, ἐπ' αὐτοῦ προσηλωμένους ἀσκαρδαμυκτί, καὶ ἡ ἄγρυπνος αὕτη κατασκοπεία τὸν ἠνόχλει περισσότερον ἢ αὐτὰ τὰ δεσμά του.

Ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν ὅμως, ἀφ' οὗ ἀπηύδησεν ἐπισκοπῶν ἀλλεπαλλήλως τὰ οὐράνια καὶ τὰ ὑγρὰ πεδία, ἔστρεψε πρὸς τὴν φρουρόν του τοὺς ὀφθαλμούς, καὶ ἐξεπλάγη ὅτι τὸ βλέμμα αὐτῆς δὲν ἦτο τόσον ἄγριον οὐδ' αἱμοβόρον ὅσον τὸ ἐφαντάζετο, ἀλλ' ἐξ ἐναντίας ὅτι, ὡς τῷ ἐφάνη, ἐξέφραζεν οἶκτον καὶ ἔπνεε συμπάθειαν μᾶλλον.

Ἡ παρατήρησις αὕτη ἐκίνησε τὴν περιέργειάν του, καὶ ἔκτοτε, ἐν ταῖς μικραῖς στιγμαῖς τῶν ἀργῶν ἡμερῶν του, τῷ συνέβαινε συνεχέστερον νὰ στρέφῃ τὸ βλέμμα πρὸς τὴν σκοπιὰν ἀφ' ἧς ἡ Καλμίνα τὸν ἐπετήρει, καὶ πάντοτε τὴν ἔβλεπεν ἀτενίζουσαν αὐτὸν κατὰ μέσους τοὺς ὀφθαλμούς, ἀλλὰ, ὡς ἐφαντάζετο κἂν, μετὰ πολλῆς γλυκύτητος καὶ μελαγχολίας, ὥστε, καί τοι μὴ δυνάμενος νὰ ἐννοήσῃ πόθεν τοῦτο προήρχετο, ἢ καὶ τί τῷ συνέβαινεν, ᾐσθάνετο ὅμως τὴν ψυχήν του ἰσχυρῶς ταραττομένην. Διότι ὁ ἔρημος, ὁ μεμονωμένος, ὁ ὅλων ὅσους ἠγάπα καὶ ὅσους ἐγνώριζεν ἐν τῷ κόσμῳ μεμακρυσμένος, ἐν ταῖς ἀτελευτήτοις ἐκείναις ὥραις τῆς καθείρξεώς του ἐλίμωττε δι' ἓν φιλικὸν βλέμμα, διὰ τὸν ἐλάχιστον ἦχον φωνῆς γνωρίμου, διὰ μίαν εὐσπλαγχνίας ἀκτῖνα, ἥτις νὰ διασκεδάσῃ τὸ εἰς τὴν ψυχήν του ἐπικεχυμένον σκότος, καὶ τῆς εὐαισθησίας του αἱ χορδαὶ ἔπαλλον πολὺ ἀλγεινότερον ἐν τῷ κενῷ τούτῳ, ἢ ὅταν περιεστοιχίζετο καὶ περιεσπᾶτο ὑπὸ τῆς κοινωνίας.

Διὰ τὴν διάθεσιν δὲ ταύτην τῆς ψυχῆς του, τοσαύτην ἀπετέλεσαν ἐντύπωσιν εἰς τὴν φαντασίαν του οἱ μεγάλοι καὶ συμπαθεῖς ὀφθαλμοὶ τῆς μελάγχροος ἀμαζόνος, ὥστε τὴν νύκτα ἐκείνην τοὺς εἶδε καθ' ὕπνον, ὡς ἀτενίζοντας αὐτὸν μετ' ἀνεκφράστου γλυκύτητος καὶ μετ' οἴκτου.

Ἀλλ' ὡς τοῦτο συμβαίνει εἰς τοὺς ὀνείρους, κατ' ὀλίγον μετεβλήθησαν οἱ ὀφθαλμοὶ ἐκεῖνοι εἰς τοὺς τῆς Λουκίας, ἥτις τῷ ἐφάνη κύπτουσα ἐπ' αὐτοῦ καὶ κλαίουσα ἐπὶ τῶν δεσμῶν του. Αἴφνης δὲ εἶδεν εἰς τὸ σκότος, πλησίον τῆς ἀγγελικῆς ταύτης ὀπτασίας, μορφὴν δαίμονος, τὸ δυσειδὲς πρόσωπον τοῦ λοχαγοῦ Ο' Βαίρδου, τρύζοντος τοὺς ὀδόντας, περιβάλλοντος διὰ βλέμματος ὡς βασιλίσκου τὴν

Λουκίαν ὠχρὰν καὶ ἀσπαίρουσαν, καὶ προσπαθοῦντος νὰ ἐμπήξῃ αὐτῷ μάχαιραν εἰς τὸ στῆθος.

Ἡ θέα αὕτη τοσοῦτον τὸν ἐτάραξεν, ὥστε ἐξύπνησεν αἰφνιδίως· ἀλλὰ μόλις ἠνέωξε τοὺς ὀφθαλμοὺς, καὶ ἔμεινεν ἄφωνος ὑπὸ θάμβους, διότι τῷ ἐφάνη ὅτι εἶδε γονατιστὴν πλησίον αὐτοῦ, λύχνον εἰς τὴν μίαν χεῖρα κρατοῦσαν, τὸ πρόσωπόν της ἐπὶ τοῦ προσώπου του κλίνουσαν, καὶ καθύγρους τοὺς ὀφθαλμοὺς ἔχουσαν, τὴν Καλμίναν, ἥτις, ἅμα τὸν εἶδεν ἀφυπνισθέντα, ἠγέρθη, καὶ πτηνοῦ ἐλαφροτέρα καὶ ταχυτέρα ἐξῆλθε, καὶ ἔκλεισε κατόπιν της ἀψόφως τὴν θύραν τῆς φυλακῆς.

Ὁ δὲ Ῥιχάρδος ἔμεινεν, ἀπιστῶν εἰς τοὺς ὀφθαλμούς του, καὶ νομίζων ὅτι γλυκὺ ἀλλ' ἀνύπαρκτον ὅραμα ἐτάραξε τὸν ὕπνον του, τὸ ὅραμα τῆς εὐσπλαγχνίας δακρυούσης ἐπὶ τῶν δεινῶν του· οὐδὲ θὰ ἐπείθετο ὅτι δὲν ἦν φροῦδον πλάσμα τῆς φαντασίας του τὸ συγκινῆσαν αὐτὸν τοσοῦτον ἰσχυρῶς, ὥστε ᾐσθάνετο βιαίους τοὺς παλμοὺς τῆς καρδίας του, ἂν ἐπὶ τῶν ἁλύσεών του δὲν ἔβλεπε στιλβούσας εἰσέτι τινὰς ῥανίδας, αἵτινες εἶχον σταλάξει ἐκ τῶν συμπαθῶν ὀφθαλμῶν τῆς ἀγρίας τοῦ δεσμοφύλακος.

Ἡ ἔκπληξίς του ὑπῆρξε μεγίστη, καὶ ὁ θόρυβος τῶν αἰσθημάτων του ἀνεξήγητος· δι' ὅλης δὲ τῆς ἐπιλοίπου νυκτὸς ἔμεινεν ἄγρυπνος, ἀνακυκλῶν κατὰ νοῦν τὸ παράδοξον τοῦτο συμβὰν, οὗ ματαίως ἐζήτει τὴν λύσιν.

Τὴν δ' ἐπαύριον δὲν ἠτένισεν ὁ Ῥιχάρδος οὔτε τὰ νέφη οὔτε τὴν θάλασσαν, ἀλλὰ μόνον τὰ μέρη ὅπου ἔβλεπε τὴν Καλμίναν συνήθως. Ἀντὶ ὅμως νὰ τὴν ἴδῃ πρὸς αὐτὸν ἀτενῶς, ὡς ἄλλοτε, ἀφορῶσαν, τὴν εἶδε τεθλιμμένην, ἔχουσαν τὴν κεφαλὴν κεκυφυῖαν, καὶ κρυφίως κλαίουσαν, καὶ λησμονῶν τὴν ἰδίαν αὐτοῦ θέσιν, καὶ τὴν σχέσιν του

πρὸς αὐτὴν ὡς δεσμίου πρὸς δεσμοφύλακα, αὐτὸς ᾐσθάνθη βαθεῖαν συμπάθειαν, καὶ τῇ ἀπεύθυνεν ἓν νεῦμα ἐκφράζον αὐτήν.

Μετ' ὀλίγου ἦν ἡ ὥρα τῆς ἀλλαγῆς τῆς φρουρᾶς, καὶ ὁ Ἐλβερφὲλδ ἀπεσύρθη τοῦ παραθύρου. Ὅτε δὲ μετὰ μίαν ὥραν ἐπανῆλθεν εἰς αὐτὸ, δὲν εἶδε πλέον εἰς τὴν θέσιν της τὴν Καλμίναν, καὶ παρετήρησε τὴν αὐλὴν ὅλην καινὴν ἀπὸ τῶν λοιπῶν στρατιωτίδων. Ἐν ᾧ δ' ἐξεπλήττετο διὰ τοῦτο, ἤκουσεν ἐλαφρῶς ἀνοιγομένην τὴν θύραν τῆς φυλακῆς, καὶ ἡ Καλμίνα εἰσώρμησεν. Ἡ ὄψις της ἐξέφραζε τρόμον λαβοῦσα δ' αὐτὸν βιαίως ἐκ τῆς χειρὸς, ἤρχισεν αὖθις νὰ κλαίῃ καὶ πολλὰ νὰ λέγῃ μετὰ μεγάλης ταχύτητος, ἐξ ὧν ὁ Ῥιχάρδος οὐδὲν ἐδύνατο νὰ ἐννοήσῃ, πλὴν μόνης τῆς λέξεως, Σακατοὺ, Σακατοὺ, συνεχῶς ἐπαναλαμβανομένης. Μετὰ ταῦτα δὲ τὸν ἔσυρε πρὸς τὸ παράθυρον, καὶ ἐκεῖθεν, διὰ τοῦ δακτύλου, τῷ ἔδειξε πλοῖον μακρὰν φαινόμενον εἰς τὴν θάλασσαν.

Ὁ Ῥιχάρδος ᾐσθάνθη τὴν καρδίαν του σκιρτήσασαν εἰς τὸ θέαμα τοῦτο, καὶ βαθέως στενάξας, ὕψωσε τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὸν οὐρανὸν, καὶ ἔτεινε τὰς ὑπὸ τῶν ἀλύσεων βεβαρημένας χεῖράς του πρὸς τὸ πλοῖον.

Ἀλλ αἴφνης ἡ Καλμίνα, κάμψασα ἐμπρός του τὸ γόνυ, ἠνέωξε τῶν ἀλύσεών του τὰ κλεῖθρα καὶ αἱ ἀλύσεις ἔπεσαν κατὰ γῆς. Ἔπειτα δὲ, τὸν δάκτυλον εἰς τὸ στόμα της θεῖσα, τὸν ἔλαβεν ἐκ τῆς χειρὸς, καὶ, ἀκροποδητὶ βαίνουσα, τὸν ἔσυρεν ἐκτὸς τῆς φυλακῆς του, ἧς μετὰ ταῦτα ἐκλείδωσε πάλιν τὴν θύραν. Ὀπίσω δὲ τῆς θύρας ἔλαβεν ἕνα τῶν πλεκτῶν ἐκείνων ὑφασμάτων, δι' ὧν οἱ ἐγχώριοι εἰς ταῦτα τὰ μέρη πολλάκις καλύπτονται ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν, τὸ ἔρριψεν εἰς τοὺς ὤμους του, καὶ, διὰ σκολιῶν

τινων διόδων, τὸν ὡδήγησεν ἔξω τῆς τότε ἀφρουρήτου πύλης, διῆλθε μετ' αὐτοῦ τινὰς τῶν ἐρημοτέρων ὁδῶν τῆς πόλεως, κατὰ ταύτην τὴν ὥραν τῆς ἡμέρας ἐγκαταλελειμμένης ἤδη ἐντελῶς ἐξ αἰτίας τοῦ καύσωνος, καὶ φθᾶσα εἰς μίαν τῶν τεσσάρων γεφυρῶν, αἵτινες εἰσὶν ἐρριμμέναι ἐπὶ τῆς τάφρου αὐτῆς, τὴν ἄγουσαν πρὸς τὰ ὄρη, ἐπρόφερεν ἐπιτακτικῶς λέξεις τινὰς πρὸς τὴν φρουροῦσαν γυναῖκα, καὶ αὕτη ἔκλινε μετὰ σεβασμοῦ τὴν λόγχην· ἡ δὲ Καλμίνα διῆλθε σοβαρῶς καὶ βραδέως τὴν γέφυραν, σύρουσα κατόπιν της τὸν ἀπελεύθερόν της.

Ὡς δ' ἀφίχθη εἰς τὸ πεδίον, καὶ προέβη ἱκανῶς ὥστε νὰ μὴ φαίνηται εἰς τὴν φρουρὰν πλέον, ἤρχισε νὰ τρέχῃ δι' ὅλων της τῶν δυνάμεων, περιῆλθε τὴν πόλιν, καὶ διηυθύνθη πρὸς τὴν θάλασσαν, παρακολουθουμένη ὑπὸ τοῦ Ῥιχάρδου.

Μόλις δὲ μετὰ τὴν μεσημβρίαν ἔφθασε καὶ ἀνέβη εἰς θέσιν ὑψηλήν, ἀφ' ἧς ἦν ἄποπτος ὁ ὠκεανός, οὐχὶ δὲ ἡ πόλις, καὶ ὅθεν ἐφαίνετο καθαρώτατα ἤδη τὸ πλοῖον, λοξοδρομοῦν ἵνα μὴ πλησιάσῃ εἰς τὴν ξηράν, πρὸς ἣν τὸ ὤθει δυτικὸς ἄνεμος.

Ἐν τῷ ἅμα ὁ Ῥιχάρδος, ἀπεκδυθεὶς τὸν μανδύαν του, τὸν προσέδεσεν εἰς ὑψηλὴν ῥάβδον, καὶ ἔστησεν αὐτὴν ὡς σημαίαν εἰς τὸ χεῖλος τοῦ κρημνοῦ, εἰς μέρος καταφανές. Ἅμα δ' ἔπεσεν ὁ ἥλιος, συνέλεξε φρύγανα, καὶ ἡ Καλμίνα, προστρίψασα δύω ξύλα σκληρά, διὰ τῆς ἰδιαζούσης εἰς τοὺς ἀγρίους ἐπιδεξιότητος, ἀνῆψε πυράν.

Καθ' ὅλην δὲ τὴν νύκτα, εἰς τὸ φῶς τῆς σελήνης, τοῖς ἐφαίνετο ὅτι βλέπουσι τὸ πλοῖον ἄλλοτε μὲν πλησιάζον, ἄλλοτε δὲ μακρυνόμενον, καὶ εἰς τοῦ Ῥιχάρδου τὴν καρ-

δίαν ἄλλοτε ἀνέτελλε χαρὰ, τοῦ παραδείσου ἀξία, ἄλλοτε δ' ἐστάλαζε θανατηφόρος ἀπελπισία!

Τέλος εἰς τὰς πρώτας τοῦ ἑωθινοῦ λυκαυγοῦς ἀκτῖνας, τὸ εἶδον πλησίστιον προσπλέον εἰς τὴν ξηρὰν, ἣν ἐφοβεῖτο νὰ προσπελάσῃ ἐν τῷ σκότει, καὶ μετ' ἀκαθέκτου ὁρμῆς ἐρρίφθησαν ἀμφότεροι πρὸς τὴν παραλίαν.

Ἐν τῷ διαστήματι δὲ τούτῳ τὸ πλοῖον ἔπεμψε τὴν λέμβον του ἔξω, καὶ ὁ Ῥιχάρδος ἐνόμισεν ὅτι θέλει παραφρονήσει ὑπὸ τῆς χαρᾶς του ὅταν εἶδεν αἴφνης ἐμπρός του τοὺς δύω του φίλους, τὸν Λόρδον Βεθμόνδον καὶ τὸν Λόρδον Δενισῶνα.

Κλαίων ἐρρίφθη εἰς τὰς ἀγκάλας ἀμφοτέρων, καὶ ὑπ' αὐτῶν ἑλκόμενος ἐκινήθη νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν λέμβον. Ἀλλὰ διὰ μιᾶς ἀφῆκε τὰς χεῖρά των, καὶ ἐπέστρεψε πρὸς τὴν Καλμίναν, ἥτις ἀκίνητος καὶ ὡς νενεκρωμένη ἵστατο τινὰ βήματα μακράν. Λαβὼν δὲ τὴν χεῖρά της, τὴν ἔσφιγξεν εἰς τὰς ἰδικάς του, καὶ τῇ ἀπέτεινε θερμοτάτους λόγους εὐγνωμοσύνης, ὧν τὰς λέξεις μὲν αὐτὴ δὲν ἐνόει, ἀλλ' ὧν ὁ τόνος ὡμίλει εἰς τὴν καρδίαν.

Ἀλλ' ἡ Καλμίνα ἐρρίφθη αἴφνης εἰς τὰ γόνατα, καὶ ἐδείκνυεν ἀφ' ἑνὸς μὲν τὸ μέρος τῆς πόλεως μετ' ἀπελπισίας, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὸ πλοῖον μεθ' ἱκεσιῶν καὶ δακρύων, καὶ τέλος, λαβοῦσα τοῦ Ῥιχάρδου τὴν χεῖρα, τὴν ἔθεσεν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς της.

— Εἰς τὴν λέμβον, εἶπεν ὁ Βεθμόνδος, ὑπάρχει ναύτης ἐννοῶν τῶν ἐγχωρίων τὴν γλῶσσαν. Ἂς τὸν καλέσωμεν.

Ἐλθὼν δὲ οὗτος, καὶ ἀκούσας τῆς Καλμίνας τοὺς λόγους, τοὺς μεθηρμήνευσεν.

— Ὅταν εἶδον, εἶπεν αὐτη, τὸν δυστυχῆ τοῦτον ξένον θλιβόμενον, καὶ τοὺς γλαυκοὺς ὀφθαλμούς του, οἵτινες

ὁμοιάζουσι τὸν οὐρανὸν, στρεφομένους πρὸς τὰ κλίματα τῆς πατρίδος του, καὶ πληρουμένους δακρύων, καὶ τὸ πρόσωπόν του, ὡραιότερον τῶν ἡμερῶν τοῦ μαΐου, χριόμενον ὑπὸ θλίψεως, ᾐσθάνθη λύπην εἰς τὴν καρδίαν μου, καὶ τὴν ἐπιθυμίαν νὰ τὸν λυτρώσω. Χθὲς ἔμελλον οἱ ἄγριοι Σακατοὺ νὰ ἔλθωσιν εἰς Ἀβομέην καὶ νὰ τὸν παραλάβωσι. Τότε, προδίδουσα ὅλα τὰ χρέη μου, διέταξα ὅλην τὴν φρουρὰν νὰ ἐξέλθῃ τῆς φυλακῆς, τὸν ἐλευθέρωσα καὶ τὸν ἔφερα ἕως ἐδῶ. Ἡ προδοσία μου ὡς τώρα ἀνεκαλύφθη. Ἂν ἐπιστρέψω εἰς Ἀβομέην, ὁ βασιλεὺς θὰ μὲ θανατώσῃ μετὰ σκληροτάτων βασάνων. Ὁ λευκὸς υἱὸς τῆς δύσεως ἂς μὲ εὐσπλαγχνισθῇ ὡς τὸν ηὐσπλαγχνίσθην, ἂς μὲ παραλάβῃ εἰς τὴν πατρίδα του. Εἶμαι θυγάτηρ ἡγεμόνος, θέλω νὰ γίνω δούλη του.

Κα' ταῦτα ἔλεγε γονυπετοῦσα πάντοτε.

Ἀλλ' ὁ Ῥιχάρδος τὴν ἀνήγειρεν, ἀπέθεσεν ἓν φίλημα εἰς τὸ μέτωπόν της, καὶ λαβὼν αὐτὴν ἐκ τῆς χειρὸς, τὴν ὡδήγησεν εἰς τὴν λέμβον, καὶ μετ' ὀλίγον τὸ πλοῖον, δεχθὲν τοὺς νέους του ἐπιβάτας, ἔστρεψε τὴν πρύμνην πρὸς τὸ πέλαγος, διευθυνόμενος εἰς Ἀγγλίαν.

Εἰς τὸ πλοίον ὁ Ῥιχάρδος ἀπήντησε καὶ ἄλλους τῶν ἀρχαίων ναυτῶν του, καὶ ἀφ' οὗ ηὐτοσχεδίασε δι' ἑαυτὸν καὶ διὰ τὴν Καλμίναν ἐνδυμασίαν ἀναλογωτέραν πρὸς τὴν τῶν μερῶν πρὸς ἃ ἔπλεον, ἠθέλησε νὰ μάθῃ τὴν τύχην καὶ τὴν ἀνέλπιστον σωτηρίαν τῶν φίλων του. Τῷ διηγήθησαν δ' οὗτοι ὅτι ἡ πρώρα ἐφ' ἧς ἐφέροντο, κατ' εὐτυχῆ συγκυρίαν, ἀπαλλαγεῖσα τῶν βαρυτέρων μηχανῶν, ἐξηκολούθησεν ἐπιπλέουσα μέχρι τῆς πρωΐας, ὥστε εἰς τὸ διάστημα τῆς νυκτὸς κατώρθωσαν νὰ κατασκευάσωσι σχεδίαν, ἐφ' ἧς παρεδόθησαν εἰς τὴν διάκρισιν τῶν κυμάτων. Ἀλλ'

ἐπὶ πέντε ἡμέρας καὶ πέντε νύκτας παρερρίπτοντο ἄνευ βοηθείας, ἄνευ ἐλπίδος, ἄνευ τρόπου νὰ διευθυνθῶσι πρὸς οἱανδήποτε ξηρὰν, καί τινες ἀπέθανον τῆς πείνης καὶ δίψης, ὥστε καὶ πρότασις ἔγινε νὰ ῥιφθῇ κλῆρος μεταξὺ τῶν λοιπῶν, καὶ οἱ τῆς μοίρας ἀπόκληροι νὰ θυσιασθῶσιν ὅπως χρησιμεύσωσιν ὡς φοβερὰ τῶν ἄλλων τροφή. Ἐν ᾧ ὅμως διενέμοντο οἱ λαχνοὶ, παρ' ἐλπίδα εἶδον πλοῖον εἰς τὸν ὁρίζοντα, καὶ εὐτυχῶς οἱ ἀλαλαγμοὶ καὶ τὰ σημεῖά των ἐνοήθησαν, ὥστε περὶ τὴν ἑσπέραν τῆς ἡμέρας ἐκείνης προσπλεῦσαν, παρέλαβε τοὺς ναυαγοὺς, καὶ μετὰ ταῦτα διηυθύνθη πρὸς τὴν ἀκτὴν τῆς Βιάφρας, ὅπου εἶχε νὰ φορτώσῃ ἐλεφαντόδοντας. Ἀλλ' εἰς τὴν ἐπιστροφὴν, ὅλον τὸ περισωθὲν πλήρωμα παρεκάλεσε τὸν πλοίαρχον, ὅστις συγκατένευσε, νὰ παραπλεύσωσι τὴν Χρυσῆν Ἀκτὴν, ἴσως ἀνακαλύψωσιν εἰσέτι ζῶντα τὸν Λόρδον Ἐλβερφέλδ.

Οὕτως ἐπέστρεψαν εἰς Ἀγγλίαν, καὶ ὁ Ῥιχάρδος ἀπῆλθε κατ' εὐθεῖαν εἰς Ἐλβερφὲλδ-Κάστελ, ὅπου ἐγκατέστησε τὴν Καλμίναν εἰς ὡραίαν μικρὰν οἰκίαν, μεμονωμένην καὶ κειμένην ἐντὸς τοῦ μᾶλλον συμφύτου μέρους τῶν ἐκτεταμένων του κήπων. Διατάξας δὲ εἰς τοὺς ἐπιστάτας του νὰ προσφέρωνται μετὰ μεγάλου σεβασμοῦ καὶ μετὰ πολλῶν περιποιήσεων πρὸς τὴν μυστηριώδη ξένην, ἀνεχώρησεν εἰς Λονδῖνον.

Εἰς τὴν πόλιν ταύτην τὸν εἶχον προλάβει ὁ Λόρδος Δενισὼν καὶ ὁ Λόρδος Βεθμόνδος, καὶ μία ἐκ τῶν πρώτων ἐπισκέψεων των ἦτον εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Σὶρ Ἐδουάρδου Κλερμόντου, τοῦ πατρὸς τῆς Λουκίας, ὅπου εὗρον ὅλην τὴν οἰκίαν εἰς χαρμοσύνους προπαρασκευάς· περὶ δὲ τοῦ λοχαγοῦ Ο' Βαίρδου ἔμαθον, ὅτι ἦτον ἀπὼν εἰς τὴν πατρίδα του, τὸ Δουβλῖνον.

Ἡ χαρὰ διὰ τὴν ἐπιστροφήν των ὑπῆρξε μεγίστη, διότι τὸ ναυάγιον τοῦ Ἐλβερφὲρδ εἶχε γίνει γνωστόν, καὶ κοινῶς ὑπελαμβάνετο ὅτι ἀπέθανον.

— Ὁ δὲ Λόρδος Ἐλβερφὲρδ, εἶπεν αὐστηρῶς ὁ Σὶρ Ἐδουάρδος, δὲν εἶχε βεβαίως τὸ δυστύχημα νὰ σωθῇ.

— Ἐσώθη ἐξ ἐναντίας, εἶπεν ὁ Λόρδος Βεθμόντος. Ἀλλά, διατί λέγετε τὸ *δυστύχημα*;

— Τοὐλάχιστον δὲν θὰ τολμήσῃ νὰ ἐμφανισθῇ ποτὲ εἰς Λονδῖνον, ὑπέλαβεν ὁ Σὶρ Ἐδουάρδος.

— Διατὶ τοῦτο; ἠρώτησεν ὁ Λόρδος Δενισών.

— Πῶς διατί; ἀνέκραξεν ὁ Σὶρ Ἐδουάρδος· μετὰ τὴν αἰσχράν του διαγωγὴν πρὸς τὸν λοχαγὸν Ο' Βαίρδην!

— Καὶ ποία ἦτον ἡ διαγωγὴ αὕτη; ἠρώτησεν ὁ Λόρδος Βεθμόνδος.

— Τὴν ἀγνοεῖτε λοιπόν; εἶπεν ὁ Σὶρ Ἐδουάρδος. Τότε δὲν ἐκπλήττομαι πλέον ὅτι συνωδοιπορήσατε μετ' αὐτοῦ. Φαντασθῆτε ὅτι εἰς τὴν μονομαχίαν, ἀφ' οὗ τὸν ἀφώπλισεν ὁ Ο' Βαίρδης, καὶ ἡ πάλη ἦτον ἐπομένως τετελεσμένη, ὁ ἀγενὴς Λόρδος ἔσυρεν ἐγχειρίδιον ἀπὸ τοῦ κόλπου του καὶ ὥρμησε προδοτικῶς πρὸς τὸν λοχαγὸν νὰ τὸν δολοφονήσῃ ὄπισθεν. Ὁ Ο' Βαίρδης ὅμως τὸν ἐνόησε, τῷ συνέλαβε τὰς δύω χεῖρας, τὸν ἀφώπλισεν ἐκ δευτέρου, καὶ τὸν ἠπείλησεν ὅτι θέλει τὸν ῥαπίσει ἐνώπιον ὅλης τῆς ἀνωτέρας κοινωνίας τοῦ Λονδίνου ἂν ἐτόλμα ποτὲ νὰ φανῇ πλέον εἰς τὴν Ἀγγλίαν, καὶ τὸν ἠνάγκασεν ἀμέσως ν' ἀναχωρήσῃ.

— Αὐτὰ σᾶς εἶπεν ὁ λοχαγὸς Ο' Βαίρδης; ἀνέκραξεν ὁ Λόρδος Βεθμόνδος ὠχριῶν. Ἐγὼ ἤμην ὁ μάρτυς τοῦ Λόρδου Ἐλβερφὲλδ εἰς τὴν μονομαχίαν· ἡ ὁμολογία μου δύναται ἴσως νὰ θεωρηθῇ φιλοπρόσωπος. Ἂς εἴπῃ ὁ Λόρδος Δενισών.

— Ἐγὼ, εἶπεν οὗτος, ἤμην ὁ μάρτυς τοῦ λοχαγοῦ Ο' Βαίρδου, καὶ κηρύττω ἐνταῦθα, λυποῦμαι δὲ ὅτι δὲν εἶναι παρὼν ὁ ἴδιος ἵνα τὸ κηρύξω κατὰ πρόσωπον αὐτοῦ, ὅπερ θέλω πράξει εἰς πρώτην περίστασιν, ὅτι εἶναι ὁ δειλότερος καὶ κακοηθέστερος καὶ ὁ ἀτιμώτερος τῶν ἀνθρώπων, οὗ καὶ τὸ ὄνομα μόνον μολύνει τὰ προφέροντα αὐτὸ χείλη.

Ἡ Λουκία ὠχρίασεν ἰσχυρῶς εἰς τὰς λέξεις ταύτας, ὁ δὲ Σὶρ Ἐδουάρδος ἀναπηδήσας,

— Τί σημαίνει τοῦτο; εἶπε. Διατὶ λέγετε τὰς λέξεις ταύτας;

Ὁ Λόρδος Δενισὼν διηγήθη τότε ὅλα τὰ κατὰ τὴν μονομαχίαν, καὶ ἐνῷ ὁ μὲν Σὶρ Ἐδουάρδος περιεφέρετο ἀνησύχως εἰς τὸ δωμάτιον, ἡ δὲ Λουκία μόλις ἐδύνατο νὰ καταστείλῃ τὴν ἀγανάκτησιν καὶ τὰ δάκρυά της, ἐξέθεσε μετὰ ζωηρότητος καὶ τὰ κατὰ τὴν ὁδοιπορίαν των, τὸ ἄφρον στοίχημα, τὸ τρομερὸν ναυάγιον, τοῦ Ῥιχάρδου τὴν αἰχμαλωσίαν, τὸν παράδοξον στρατιωτικὸν ὀργανισμὸν τῆς Δαχομέης, τὴν ἐντύπωσιν ἣν ἀπετέλεσε τὸ ἔξοχον κάλλος τοῦ Ῥιχάρδου εἰς τὴν κόρην ἐκείνην τῆς φύσεως, καὶ τὴν ἀνέλπιστον σωτηρίαν των.

Ὅτε δ' ἀνεχώρουν οἱ δύω φίλοι, ὁ Σὶρ Ἐδουάρδος, λαβὼν τὰς χεῖρας αὐτῶν, τὰς ἔσφιγξε, λέγων·

— Σᾶς εὐχαριστῶ, Μιλόρδοι. Ἴσως μ' ἐσώσατε ἀπὸ τῆς ἀτιμίας, καὶ τοῦ θανάτου ὃν ἤθελε μοὶ φέρει αὐτή.

Τὴν ἐπαύριον ὁ Λόρδος Ἐλβερφὲλδ ἔφθασε καὶ αὐτὸς εἰς Λονδῖνον, καὶ τὴν μελαγχολίαν ἐπὶ τοῦ προσώπου ἔχων κεχαραγμένην, ἦλθε νὰ ἐπισκεφθῇ τὸν Σὶρ Ἐδουάρδον. Ἡ Λουκία δὲ, ὅταν τὸν εἶδεν εἰσερχόμενον, ᾐσθάνθη τὴν καρδίαν της ἰσχυρῶς ταραττομένην, καὶ τότε πρῶτον ὕψωσε τοὺς ὀφθαλμούς της πρὸς τὸ πρόσωπον, τὸ τόσον σφοδρῶς

ἑλκύσαν τὴν ἀγρίαν ἐκείνην, καὶ ἀνεγνώρισεν ἐνδομύχως ὅτι ὁ Ῥιχάρδος ἦν τῷ ὄντι εἷς τῶν ὡραιοτέρων τύπων τῆς Βρεταννικῆς ἀριστοκρατίας.

Ὁ δὲ Σὶρ Ἐδουάρδος, λαβὼν αὐτὸν κατὰ μέρος,

— Ἔμαθον, τῷ εἶπε, τὰς περιστάσεις τῆς μονομαχίας σας, (καὶ τῷ διηγήθη αὐτάς). Ἤκουσα δ' ὅτι ὁ Ο' Βαίρδης σᾶς ἔδοσεν ἔγγραφον τὴν ἀπόδειξιν τῆς αἰσχύνης του. Τὴν ἔχετε;

— Τὸ ἐλησμόνησα, εἶπεν ὁ Ῥιχάρδος. Δὲν θέλω νὰ γίνω κατήγορος κᾀνενός.

— Μὴ ἄκαιρον γενναιότητα, ἀπεκρίθη ὁ Σὶρ Ἐδουάρδος. Σᾶς παρακαλῶ ἐν ὀνόματι τῆς Λουκίας μου. Ἐγὼ τὴν πατρικήν μου ἰσχὺν μετεχειρίσθην ἵνα τὴν ἀναγκάσω ν' ἀρραβωνισθῇ τὸν Ο' Βαίρδην. Αὐτὸς ἀπῆλθεν εἰς Δουβλῖνον νὰ διαθέσῃ τὰ καθ' ἑαυτὸν, καὶ σήμερον ἢ αὔριον ἐπανέρχεται νὰ τὴν νυμφευθῇ. Σώσατέ την, Μυλόρδε, ἐν ὅσῳ εἶναι καιρός. Δείξατέ μοι τὸ ἔγγραφον.

— Ὢ! μή! μὴ τὴν Λουκίαν εἰς τὸν Ο' Βαίρδην· ἀνέκραξεν ὁ Ῥιχάρδος. Μὴ τὸ ἄνθος τοῦ οὐρανοῦ εἰς τὸν βόρβορον τῆς κολάσεως!

— Τὸ ἔγγραφον, τὸ ἔγγραφον! ἐπανέλαβεν ὁ Σὶρ Ἐδουάρδος.

— Ἔχετε δίκαιον· τὸ ἔγγραφον, εἶπεν ὁ Ῥιχάρδος· ἄλλως αἱ λέξεις μου δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ὑπαγορεύσεις χαμερποῦς φθόνου, καὶ νὰ θυσιασθῇ ἡ Λουκία. Ἰδοὺ τὸ ἔγγραφον!

Καὶ τὸ ἐνεχείρισεν εἰς τὸν Σὶρ Ἐδουάρδον.

Τὴν στιγμὴν ταύτην ὁ ὑπηρέτης ἀνήγγειλε τὸν λοχαγὸν Ο' Βαίρδην.

— Ἂς εἰσέλθῃ, εἶπεν ὁ Σὶρ Ἐδουάρδος, συστέλλων σπασμωδικῶς τὰς ὀφρῦς.

Τὴν δὲ Λουκίαν, ἐγερθεῖσαν νὰ ἐξέλθῃ, διέταξε δι' ἑνὸς νεύματος τῆς χειρὸς νὰ μείνῃ.

Ὅτε δ' εἰσῆλθεν ὁ λοχαγὸς, ἡ μὲν Λουκία οὐδ' ἔστρεψε κἂν τὴν κεφαλὴν πρὸς αὐτόν· αὐτὸς δὲ, ἰδὼν ἐμπρός του τὸ Λόρδον Ἐλϐερφὲλδ, ἔμεινεν ὡς ἀντικρύσας τὴν κεφαλὴν τῆς Μεδούσης, μέχρις οὗ ὁ Σὶρ Ἐδουάρδος, ἐλθὼν πρὸς αὐτὸν, καὶ τείνων πρὸς αὐτὸν τὸ ἔγγραφον,

— Ἡ ὑπογραφὴ αὕτη, ἔκραξε μετὰ φωνῆς κεραυνώδους, εἶναι ὑπογραφή σου, καὶ τολμᾷς, ἄθλιε, νὰ παρουσιασθῇς εἰς τὸν οἶκόν μου ; Ἔξελθε πρὶν σὲ διώξουν οἱ ὑπηρέται μου.

Ὁ Ο' Βαίρδης ἐρρίφθη ἀμέσως ἔξω τοῦ δωματίου, καὶ ἔκτοτε δὲν ἠκούσθη πλέον εἰς τὴν Ἀγγλίαν.

Μετὰ δέ τινας ἡμέρας ὅλη ἡ ἀριστοκρατία τῆς πρωτευούσης συνέχαιρε τὴν Μὶς Λουκίαν ὡς νυμφευομένην τὸν Λόρδον Ἐλϐερφὲλδ, τὸν ἥρωα ὅλων τῶν συναναστροφῶν διὰ τὰ τελευταῖα συμϐάντα τῆς ὁδοιπορίας του.

— Ἡ ὁδοιπορία μου αὕτη, ἔλεγε μίαν ἑσπέραν ὁ Ῥιχάρδος πρὸς τὴν μνηστήν του, μὲ ἀναγκάζει νὰ ὁμολογήσω πόσον δίκαιον εἴχετε διϊσχυριζομένη ὅτι αἱ γυναῖκες εἶναι ἐπίσης ἀξιόμαχοι ὡς καὶ οἱ ἄνδρες, καὶ ὅτι στρατὸς ἐξ αὐτῶν εἶναι ἐπίσης ἀσφαλὲς ἔρεισμα τῆς πατρίδος.

— Καὶ ἡ ὁδοιπορία σας αὕτη, ἀπεκρίθη χαριέντως μειδιῶσα ἡ Λουκία, ἀναγκάζει καὶ ἐμὲ νὰ ὁμολογήσω τὸ ἐναντίον. Εἰς τὸν γυναικεῖον στρατὸν, καὶ ἂν ὡς τὸν Ἀχιλλέα ἐμϐαφῇ εἰς τὴν Στύγα, τὸ εἴδατε, μένει πάντοτε τρωτὴ ἡ καρδία.

Μετά τινας ἡμέρας ὁ Λόρδος Ἐλϐερφὲλδ, νυμφευθεὶς τὴν Λουκίαν, ἀπῆλθεν εἰς Ἐλϐερφὲλδ-Κάστελ, ὅπου ἀμφότε-

ροι ἐδαψίλευσαν πᾶσαν περιποίησιν καὶ τρυφερὰν θεραπείαν εἰς τὴν σώσασαν τὸν Ῥιχάρδον. Οὐχ ἧττον ὅμως ἡ δυστυχὴς Καλμίνα ἐμαραίνετο ὡς ἄνθος μεταφυτευθὲν, καὶ μετὰ ἓξ μῆνας ἀπέθανεν ἐκ φθίσεως, ἣν ἐπέφερε, κατά τινας μὲν τῶν ἰατρῶν, τοῦ βορείου κλίματος ἡ τραχύτης, κατ' ἄλλους δὲ, ἡ λύπη της διὰ τὴν στέρησιν τῆς πατρίδος της. Ἀλλ' ὁ περιώνυμος μυθιστοριογράφος Βουλουέρος, ὅστις ἦτο παρὼν, κινήσας τὴν κεφαλὴν, καὶ πρὸς τὸν Λόρδον Ἐλβερφὲλδ ἀποβλέπων, εἶπεν, ὅτι ἐκεῖνος ἄλλην ἔχει γνώμην, καὶ τὴν γνώμην του ταύτην θέλει εἰπεῖ εἰς ἓν τῶν προσεχεστέρων μυθιστορημάτων του. (*)

(*) Ὅλοι ἴσως οἱ ἀναγνῶσται δὲν ἠξεύρουσιν, ὅτι τὰ περὶ γυναικείου στρατοῦ ἐν τῷ Διηγήματι τούτῳ ἀναφερόμενα, οὐδόλως εἰσὶ μυθικαὶ ἐπίνοιαι. Ἅπαντες οἱ τὴν δυτικὴν παραλίαν τῆς Ἀφρικῆς περιπλεύσαντες, καὶ εἰς τὰ ἐνδότερα αὐτῆς ὁπωσοῦν εἰσχωρήσαντες περιηγηταὶ γνωρίζουσιν ὅτι ἐν Δαωμέῃ ὑπάρχει τὸ μοναδικὸν ἴσως φαινόμενον ἐπὶ γῆς, ὅτι ἡ φρουρὰ τοῦ Βασιλέως καὶ ἡ ἀσφάλεια τοῦ τόπου εἰσὶν ἐμπεπιστευμέναι εἰς τὰς γυναῖκας, ὧν ἡ ἀνδρεία καὶ ἡ πειθαρχία φαίνονται ἄξιαι θαυμασμοῦ.

ΑΙ ΔΥΩ ΑΔΕΛΦΑΙ.

ΑΙ ΔΥΩ ΑΔΕΛΦΑΙ.

Εἰς πενιχρὰν καὶ σκοτεινὴν καλύβην τοῦ Σαντάλβου, ὀρεινοῦ χωρίου τῆς Νεαπόλεως, ἐπὶ κλίνης ἀχυρίνης, ἔκειτο ψυχορραγοῦσα γυνή. Παρὰ τοὺς πόδας δ' αὐτῆς ἐκοιμῶντο, ἐκ τῶν χειρῶν κρατούμενα, δύω κοράσια, ὡς δύω κάλυκες ἀναθάλλοντες παρὰ τὸ μαραινόμενον ῥόδον. Εἰς δὲ τὴν ἑστίαν, γραῖα προσπεπτωκυῖα, ἐθέρμαινε τὰς τρεμούσας αὐτῆς χεῖρας εἰς τὰ ὀλίγα καίοντα φρύγανα, ὧν ὁ καπνὸς διέφευγε διὰ τῶν ῥαγάδων τῆς ἀχυροσκεποῦς ὀροφῆς.

Ἐνίοτε ἡ γραῖα ἠγείρετο, ἤρχετο πρὸς τὴν κλίνην ἐφ' ἧς ὁ θάνατος κατέκτα ἓν τῶν θυμάτων του, ἔκλινε τὸ οὖς πρὸς τὴν ἀσθενῆ, ὡς ἂν ἐζήτει εἰς αὐτὴν σπινθῆρα ἐλπίδος, ἐκίνει ἔπειτα τὴν πολιὰν κεφαλήν της, καὶ μετὰ ξηρῶν ὀφθαλμῶν, διότι εἶχον ἐξαντληθῆ τὰ δάκρυα εἰς αὐτούς, ἐπέστρεφε πάλιν εἰς τὴν ἑστίαν.

Ἡ ἐπὶ τῆς κλίνης κειμένη ἐφαίνετο εἰσέτι νέα τὴν ἡλικίαν, καὶ κάλλους οὐχὶ τοῦ τυχόντος, ἐφ' οὗ εἶχε μὲν ἐπιθέσει ὁ θάνατος τὴν σφραγίδα του, ἀλλὰ χωρὶς νὰ βεβηλώσῃ αὐτό. Ἐξ ἐναντίας μάλιστα, ἐπιχύσας εἰς τὴν σύμμετρον ἐκείνην μορφὴν τὴν ἀκινησίαν καὶ τὴν χροιὰν τοῦ μαρμάρου, τὴν μετέβαλεν εἰς ὄψιν ἀγάλματος, ἀξίαν γλυφίδος ἀρχαϊκῆς. Βαθεῖα δὲ καὶ θορυβώδης πνοὴ διήγειρεν

εἰς τακτικὰ διαστήματα τὸ χιόνος λευκότερον στῆθος αὐτῆς, εἰς ὃ ἐχέοντο ἀτημέλητοι οἱ βόστρυχοι τῆς μελαίνης της κόμης.

Αἴφνης δ' ἠνέωξε τοὺς ὀφθαλμούς της, ὡραίους ὡς σϐεννυμένους ἡλίους, καὶ ἔκραξε διὰ φωνῆς ἀσθενοῦς.

— Μῆτερ, νὰ πίω!

Ὡς παράφορος ἀνεπήδησεν ἡ γραία, ἅμα ἤκουσε τὴν ἀγαπητὴν ταύτην φωνὴν, ἣν δὲν ἤλπιζεν ἴσως ν' ἀκούσῃ πλέον ποτὲ, καὶ ἁρπάσασα ποτήριον περιέχον ἰατρικὸν, ἔσπευσε πρὸς αὐτὴν.

— Φιλτάτη μου 'Αδελίνα, εἶπεν, ἰδοὺ, πίε.

— Ὄχι τοῦτο, εἶπεν ἡ ἀσθενής. Νερόν!

— Σὲ παρακαλῶ, κόρη μου, εἶπεν ἡ γραία, πίε τοῦτο, ὁ ἰατρὸς τὸ διώρισε.

— Ὁ ἰατρός; εἶπεν ἡ 'Αδελίνα, ἐλαφρῶς μειδιάσασα. Ὁ ἰατρὸς δὲν θὰ προφθάσῃ νὰ μ' ἐπιπλήξῃ! Νερόν! μῆτερ, νερὸν διὰ τελευταίαν φοράν.

Ἡ γραία ἐστράφη τότε ὀλοφυρομένη, καὶ λαϐοῦσα ὕδωρ ἀπὸ τοῦ πηλίνου ἀγγείου, τὸ ἔδωκεν εἰς τὴν κόρην της. Αὕτη δὲ ποιοῦσα, ἀνέπνευσε βαθέως, καὶ μετά τινος ἀγῶνος ἀνεγερθεῖσα ἐπὶ τοῦ βραχίονός της,

— Μ' ἐδρόσισεν! εἶπε, μῆτερ, σ' εὐχαριστῶ. Μὴ κλαίῃς, μῆτερ. Ὅπου ὑπάγω, ἐντὸς ὀλίγου πάλιν ὁμοῦ θὰ εἴμεθα.

— Καὶ σεῖς φίλτατα, φίλτατά μου παιδία . . .

Καὶ λαϐοῦσα τὰς χεῖρας τῶν δύω κοιμωμένων κορασίων, τὰς ἔφερεν εἰς τὸ στόμα της, καὶ τὰς ἐφίλησέ περιπαθῶς· τὰ δὲ παιδία ἐξύπνησαν, καὶ ἐρρίφθησαν εἰς τὸν τράχηλόν της.

— Σᾶς ἐξύπνησα, ἐξηκολούθησεν, ἀγαπητὰ τῆς καρδίας μου. Δὲν βλάπτει· σεῖς ἔχετε καιρὸν νὰ κοιμηθῆτε ἀκόμη,

ἐγὼ δὲν ἔχω καιρὸν νὰ ἰδῶ πάλιν τοὺς γλυκεῖς χαρακτῆράς σας. Πλησιάσατε, πλησιάσατε περισσότερον νὰ σᾶς ἰδῶ. Δότε τὰ χείλη σας νὰ τὰ φιλήσω ἔτι μίαν. Ὠνειρεύθην διὰ σᾶς εὐτυχίαν καὶ πλούτη. Ὦ! σᾶς ἀφίνω εἰς τοὺς πέντε δρόμους γυμνὰ καὶ λιμόττοντα. Μῆτερ, μῆτερ, φύλαττέ τα, προστάτευέ τα. Λάβε τὸ δακτυλίδιον τοῦτο . . . Εἶναι ἡ μόνη κληρονομία μου. Ἤθελον νὰ μὲ ἀκολουθήσῃ εἰς τὸν τάφον. Ἀλλὰ λάβε το. Τίς ἠξεύρει ἂν μίαν ἡμέραν...

Ἀλλ' ὁ ἀγὼν μεθ' οὗ ὡμίλησε τὰς λέξεις ταύτας, τὰς πρώτας ἃς ἐπρόφερεν ἀπὸ τριῶν ἡμερῶν, τὴν ἐξήντλησε, καὶ ἔπεσεν ἀναίσθητος πάλιν καὶ δυσχερῶς ἀναπνέουσα.

Ἡ δὲ μήτηρ της, λαβοῦσα τὴν ψυχράν της χεῖρα, τὴν ἐκάλυπτε διὰ φιλημάτων, καὶ τὰ δάκρυά της ἔρρεον ποταμηδὸν, ἐν ᾧ τὰ χείλη της ἐπρόφερον μυστικὰς προσευχὰς αὐτομάτως, καὶ ἡ κεφαλή της ἐκλονεῖτο, ὡς ἂν δὲν εἶχε μυῶνας νὰ τὴν στηρίξωσι.

— Μῆτερ! φιλτάτη μῆτερ, ἀνέκραξεν ἡ μία κόρη, φιλοῦσα τῆς ἐκπνεούσης τὸ στόμα.

— Σιῶπα, Ῥόζα, εἶπε ταπεινῇ τῇ φωνῇ τὸ ἄλλο κοράσιον. Δὲν βλέπεις; ἡ μήτηρ ἀπεκοιμήθη. Μὴ τὴν ἐξυπνᾷς.

— Ναὶ, Νίννα, νὰ μὴ κάμωμεν ταραχὴν, ἀπεκρίθη ἡ Ῥόζα, ταπεινοῦσα καὶ αὐτὴ τὴν φωνήν.

— Ἠξεύρετε τί; παιδία μου, εἶπεν ἡ γραία, πνίγουσα τοὺς ὀλοφυρμούς της. Νὰ ὑπάγητε ἀπόψε νὰ μείνητε εἰς τῆς διδασκαλίσσης, διὰ νὰ μὴ γίνηται ἐδῶ θόρυβος, καὶ νὰ ἠμπορέσῃ ἡ μήτηρ σας νὰ κοιμηθῇ τὴν νύκτα ἡσύχως. Ὑπάγετε. Τὸ πρωῒ θὰ ἔλθω νὰ σᾶς φέρω ὀπίσω.

Τὰ δυστυχῆ κοράσια ὑπήκουσαν ἀνυπόπτως καὶ ἐξῆλθον, ἀφ' οὗ ἐλαφρῶς ἐφίλησαν τῆς μητρός των τὴν χεῖρα. Ἐνῷ δὲ ἐξήρχοντο,

— Ἀλλὰ, μάμμη, θὰ ἔλθῃς εὐθὺς ὅπου ἐξυπνήσῃ ἡ μήτηρ; εἶπεν ἡ Ῥόζα.

— Μάλιστα, καλά μου παιδία, θὰ ἔλθω, εἶπεν ἡ μάμμη των. Καὶ τὰ κοράσια ἀνεχώρησαν.

Τότε ἡ δυστυχὴς γραία ἐρρίφθη γονυπετὴς πλησίον τῆς θυγατρός της, οἱ λευκοὶ βόστρυχοί της ἐκυλίσθησαν εἰς τὴν κόνιν, τὰ πρὸ πολλοῦ καταστελλόμενα δάκρυά της ὡς χείμαρρος ἐξερράγησαν, καὶ εἰς τοὺς ὀλοφυρμούς της ἐφαίνετο μέλλων νὰ σβεσθῇ ὁ ἔσχατος σπινθὴρ τῆς ζωῆς της. Ἀλλ' ἡ πνοὴ τῆς ψυχορραγούσης ἐγίνετο ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν βραδυτέρα, καὶ ἤδη ἐνίοτε διεκόπτετο παντελῶς. Τότε καὶ ἡ πρεσβύτις ἐκράτει τὴν ἰδικήν της, καὶ τεταμένα ἔχουσα τὰ μέλη καὶ διεστῶτας τοὺς ὀφθαλμοὺς, ἔμενεν ἀκίνητος, καὶ παρίστα μετ' ἐκείνης ὡς γλυπτικὸν σύμπλεγμα τῆς ἀπελπισίας παραφυλαττούσης τὸν θάνατον.

Τέλος ἡ Ἀδελίνα, ἡσύχως, ἄνευ τινὸς κινήματος ἢ σπασμοῦ, ἔπαυσεν ἀναπνέουσα. Ἡ δὲ μήτηρ της ἔκυψεν ἔντρομος ἐπ' αὐτῆς, ὡς φοβουμένη ἀπροσδόκητόν τι δυστύχημα. Περιέμεινε πολλὰ δεύτερα λεπτοῦ, περιέμεινε λεπτὸν ὁλόκληρον· τέλος ἡ πεποίθησίς της ἀπὸ τοῦ νοός της κατέβη εἰς τὴν καρδίαν της, καὶ αἴφνης λειποθυμήσασα, ἔπεσεν ὡς νεκρὰ πλησίον τῆς νεκρᾶς θυγατρός της.

Τῇ δ' ἐπαύριον ἡ γραία ἐπορεύθη πρὸς τῆς διδασκαλίσσης, νὰ φέρῃ τὰ παιδία ὀπίσω.

— Ἐξύπνησεν ἡ μήτηρ μας; Εἶναι καλὰ ἡ μήτηρ μας; ἠρώτησαν ἀμφότερα ἅμα τὴν εἶδον.

— Ἡ μήτηρ σας . . . ἀπεκρίθη αὕτη, καταπίνουσα τὰ δάκρυά της καὶ ἀποπνιγομένη ὑπ' αὐτῶν. Ἔλθετε εἰς τὴν καλύβην, παιδία μου. Τὴν μητέρα σας κατὰ διαταγὴν τοῦ ἰατροῦ ἐφέραμεν ἄλλου ν' ἀλλάξῃ ἀέρα.

— Ποῦ ἄλλοῦ; ποῦ τὴν μετεφέρατε; ἠρώτησαν τὰ κοράσια, ἀκολουθοῦντα τὴν μάμμην των.

— Μακρὰν ἀπ' ἐδῶ, ἐπάνω εἰς τὸ βουνὸν, εἰς τὸ χωρίον Παυλίσι, ἐψεύσθη ἡ γραία, μὴ ἔχουσα τὴν γενναιότητα νὰ προσφέρῃ τὴν φοβερὰν ἀλήθειαν.

— Ὦ! καὶ τὴν ἐπήγατε τὴν νύκτα, εἰς τὰ σκοτεινά; εἶπεν ἡ μικρὰ Νίννα, μετ' ἐκφράσεως φόβου.

— Ναὶ, τὴν νύκτα, ναὶ εἰς τὸ σκότος, εἰς τὸ βαθύτατον σκότος τὴν ἐπήγαμεν, ἀνέκραξεν ἡ γραία μετὰ φωνῆς ἥτις σπασμωδικῶς ἀνήρχετο εἰς τὰ χείλη της, καὶ ὡμοίαζεν ἀπελπισίας κραυγήν.

— Καὶ καθὼς γίνῃ καλὰ, θὰ ἔλθῃ, μάμμη, ὀπίσω; ἠρώτησεν ἡ Ῥόζα.

— Ναὶ, ὅταν γίνῃ καλά· ἀπεκρίθη ἡ δυστυχὴς, εἰς ἣν ἑκάστη τῶν ἀθώων λέξεων τῶν παιδίων ἦτο νέον βέλος σπαράττον τὴν καρδίαν της. Ἀλλὰ τίς ἠξεύρει πότε θὰ γίνῃ καλά;

— Ἡμεῖς καθ' ἡμέραν θὰ πηγαίνωμεν νὰ τὴν περιμένωμεν εἰς τὸν δρόμον, ἐπρόσθεσεν ἡ Ῥόζα.

Καὶ πᾶσαν πρωΐαν, ὅταν ἠγείροντο, καὶ πᾶσαν ἑσπέραν ὅταν ἐρρίπτοντο εἰς τὴν πτωχὴν κλίνην των, ἠρώτων τὰ παιδία πότε θὰ ἔλθῃ ἡ μήτηρ των νὰ τ' ἀποκοιμίζῃ εἰς τὰ γόνατά της καὶ νὰ τὰ ἐξυπνᾷ δι' ἑνός της φιλήματος. Καὶ τὴν ἡμέραν, κρατούμενα ἐκ τῶν χειρῶν ἐξήρχοντο πρὸς τὸ ὄρος, καὶ ἐκάθηντο παρὰ τὴν ὁδὸν, καὶ περιέμενον μήπως ἴδωσι τὴν μητέρα των ἐπιστρέφουσαν. Ἀλλὰ κλαίοντα ἤρχοντο εἰς τὴν οἰκίαν των πάντοτε, διότι ἡ μήτηρ των δὲν ἐπέστρεφε.

Μίαν δὲ τῶν ἡμερῶν ἡ μάμμη των, αἰσθανομένη ὅτι ἡ θλίψις, δραστηριωτέρα τοῦ χρόνου, κατέφερεν ἤδη τὰς

τελευταίας πληγάς της εἰς τῆς ζωῆς της τὴν ῥίζαν, λαβοῦσα πλησίον της τὰ κοράσια,

— Ἀγαπητά μου παιδία, τοῖς εἶπεν, ἡ μήτηρ σας δὲν ἐπέστρεψεν, οὔτε θέλει ἐπιστρέψει ποτὲ, διότι—μὴ κλαίετε, καθὼς βλέπετε ὅτι δὲν κλαίω κ' ἐγώ·—διότι . . . ἀπέθανε!

Καὶ ταῦτα λέγουσα, ἡ γραία ἐξερράγη εἰς δάκρυα, καὶ ἐνηγκαλίζετο ἀλληλοδιαδόχως τὰ δύω παιδία, κλαίοντα μετ' αὐτῆς. Μετὰ μακρὰν δὲ διακοπὴν ἐπανέλαβεν·

— Ἰδού, σᾶς ἀφῆκεν ἐνθύμημα, — αὐτὸ μόνον εἶχε. Λάβε το, Ῥόζα, — τὸ χρυσοῦν δακτυλίδιον τοῦ πατρός σας, καὶ ἀνὰ ἕνα της βόστρυχον εἰς ἑκάστην, τὸν τρίτον δὲ αὐτὸν βόστρυχον ὑποσχεθῆτε ὅτι θὰ τὸν θέσητε πλησίον μου εἰς τὸν τάφον, ὅταν θὰ ὑπάγω νὰ εὕρω τὴν κόρην μου.

Τὰ δύω κοράσια ἔλαβον ὀλοφυρόμενα καὶ ἐφίλουν τὰς χεῖρας τῆς μάμμης των. Μετὰ ταῦτα δὲ, σπογγίσασα ἡ Ῥόζα τοὺς ὀφθαλμούς της διὰ τῆς μακρᾶς κόμης της,

— Καὶ ὁ πατήρ μας, ἠρώτησεν, ἀπέθανε καὶ ἐκεῖνος;

— Καὶ ὁ πατήρ σας, παιδία μου, ἀπεκρίθη ἡ γραία, ἀπέθανε καὶ ἐκεῖνος, καὶ μένετε εἰς τὴν γῆν ὀρφανὰ καὶ ξένα, ὡς δύω ἔρημα πτηνὰ, χωρὶς φωλεᾶς ὅπου νὰ θερμανθῆτε, χωρὶς χλωροῦ κλάδου ὅπου νὰ καθήσητε. Ἔχετε ὅμως θάρρος. Οἱ ἐγκαταλελειμμένοι ἔχουσιν ἄσυλον καὶ οἱ ὀρφανοὶ ἔχουσι πατέρα εἰς τὸν οὐρανόν. Ὁ πατήρ σας εἶμαι βεβαία ὅτι δὲν ὑπάρχει· ἀλλ' ὅ,τι ἠξεύρω περὶ αὐτοῦ δὲν πρέπει ν' ἀποθάνῃ μαζῇ μου.

« Δώδεκα ἔτη παρῆλθον ἀφ' ὅτου μίαν ἡμέραν εὔθυμος συνοδίᾳ κυνηγῶν διῆλθε διὰ τοῦ χωρίου μας. Ὅλην τὴν ἡμέραν ἐκυνήγησαν, καὶ τὴν ἑσπέραν ἐπέστρεψαν νὰ καταλύσωσιν εἰς Σαντάλβον· ὁ εἷς δ' ἐξ αὐτῶν ἔμεινεν εἰς τὴν καλύβην μας.

« Ἡ μήτηρ σας ἦτο τότε δεκαὲξ ἐτῶν νέα. Ὄχι μόνον κάμμία εἰς τὸ χωρίον δὲν τὴν ὡμοίαζεν εἰς τὸ κάλλος, ἀλλὰ καὶ τὸ πνεῦμά της ἦτο καλλιεργημένον εἰς βαθμὸν ἀνώτερον τῆς τάξεώς της. Ὁ γέρων ἐφημέριος τοῦ χωρίου τὴν ἠγάπα εἰς ὑπερβολήν, καὶ αὐτὸς τῇ ἐδίδαξε γράμματα, καὶ ὁ νοῦς της ἐστολίσθη καθὼς ἦτον ἐστολισμένον τὸ σῶμά της.

« Ὁ ξένος τὴν ἐπαύριον ἀνεχώρησε μετὰ τῆς λοιπῆς συνοδίας· ἀλλὰ μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἐπέστρεψε πάλιν, λέγων ὅτι ἔχει ὑποθέσεις πλησίον εἰς τὸ χωρίον, καὶ κατέλυσε πάλιν εἰς τὴν καλύβην μας.

« Αἱ ὑποθέσεις του δ' αὗται τὸν ἐκάλουν εἰς Σαντάλβον συνεχῶς καὶ πάντοτε συνεχέστερον, καὶ τὸ ἑπόμενον θέρος ἦλθε καὶ κατῴκησε διαρκῶς εἰς τὸ χωρίον μας, ὡς εἶπε, διὰ τὴν ὑγιείαν του· καὶ μετὰ δύω μῆνας ἐζήτησε τὴν μητέρα σας εἰς γάμον.

« Ἡ πρότασις αὕτη μὲ κατεθορύβησε, διότι ὁ ξένος ἐφαίνετο τάξεως πολὺ ἀνωτέρας τῆς ἰδικῆς μας. Ἠθέλησα ὅμως νὰ τὸν ἐρωτήσω τίς εἶναι, εἰς ποῖον θὰ ἐμπιστευθῶ τὴν κόρην μου· ἀλλὰ μειδιάσας, καὶ λαβών μοι τὰς χεῖρας, μ' εἶπε νὰ μὴ ἔχω φόβον, καὶ ὅτι ἡ Ἀδελίνα θὰ εἶναι εὐτυχής· ὅτι ὅμως μέχρις ὅτου νικήσῃ ἐνστάσεις τινὰς συγγενῶν καὶ προλήψεις, ἀπαιτεῖ νὰ τὸν ἀγαπῶμεν μόνον ὡς Φερδινάνδον, καὶ νὰ μὴ ζητῶμεν τὸ λοιπὸν ὄνομά του.

« Μετὰ μίαν ἑβδομάδα ἐνυμφεύθη τὴν μητέρα σας, καὶ τῇ ἔδωκε τοῦτο τὸ δακτυλίδιον, ἔχον, ὡς ἠξεύρετε, κεχαραγμένα τὰ γράμματα. Φ. Π. καὶ Φ.

« Ἔκτοτε διέτριβε σχεδὸν πάντοτε μεθ' ἡμᾶς, ἐκτὸς σπανίων καὶ συντόμων ἀπουσιῶν, ἵνα μὴ κινῇ ὑποψίας· καὶ

διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν ἀπέφευγε πᾶσαν ἐπίδειξιν πλούτου. Τὴν πτωχήν μας ὅμως καλύβην κατῴκει ἡ ἄνεσις.

« Μετὰ ἓν ἔτος ἐγεννήθητε σεῖς, δίδυμοι ἀδελφαί, καὶ ὅτε σᾶς ἔλαβεν εἰς τὰς ἀγκάλας του, ἐφάνη ὁ εὐτυχέστερος τῶν ἀνθρώπων.

« Ἀλλὰ μετὰ δύω μῆνας ἀνεχώρησε, καὶ μετὰ δεκαήμερον ἀπουσίαν ἔγραψεν εἰς τὴν μητέρα σας ὅτι ἱερὰ καθήκοντα τὸν βιάζουσι νὰ μακρυνθῇ ὀλίγον· ἀλλ' ὅτι ταχέως θὰ ἐπανέλθῃ, καὶ τότε ἡ πρώτη φροντίς του θὰ εἶναι νὰ τὴν ἀναβιβάσῃ εἰς τὸν βαθμὸν εἰς ὃν εἶχε δικαίωμα.

« Ἔκτοτε οὐδ' ἐφάνη πλέον οὐδὲ ἠκούσθη· οὐδ' ἐγνωρίζομεν ποῦ καὶ πῶς νὰ τὸν ζητήσωμεν, διότι Φερδινάνδον τὸν ἠξεύρομεν μόνον.

« Τῆς μητρός σας οἱ ὀφθαλμοὶ ἔκτοτε μετεβλήθησαν εἰς δύω βρύσεις, καὶ τὰ δάκρυά της, σταλάζοντα πύρινα εἰς τὴν καρδίαν της, τὴν ἔφερεν τέλος εἰς τὸν τάφον, ὅπου βεβαίως ὁ πατήρ σας εἶχε προηγηθῇ. »

Δὲν λέγομεν ὅτι ἡ διήγησις αὕτη ἦτο κατὰ πάντα κατάλληλος καὶ καταληπτὴ εἰς τὰ νέα κοράσια. Ἀλλ' ἡ μάμμη των ᾐσθάνετο ὅτι δὲν τῇ ἦτο πλέον δεδομένον νὰ φυλάξῃ τὴν παρακαταθήκην αὐτῆς διὰ καιρὸν μέλλοντα· καὶ τῷ ὄντι μετά τινας ἡμέρας ἐξέπνευσε καὶ ἐτάφη πλησίον τῆς θυγατρός της, κρατοῦσα τὸν βόστρυχον αὐτῆς εἰς τὴν νεκρὰν χεῖρά της. Τῶν δὲ δυστυχῶν ὀρφανῶν τὴν ἐπιμέλειαν ἀνέλαβεν ἡ φιλάνθρωπος διδασκάλισσα.

Καὶ τότε μὲν ἀληθῶς ἡ διήγησις τῆς μάμμης των, πνιγεῖσα μάλιστα εἰς τὸ πέλαγος τῆς νέας των θλίψεως, καὶ ὀλισθήσασα ἐπὶ τῆς ἔτι μὴ ἀναπεπτυγμένης διανοίας των, ὀλίγην ἀπετέλεσεν ἐντύπωσιν ἐπ' αὐτῶν. Ἀλλὰ τῶν παιδίων ἡ ψυχὴ εἶναι εὔφορον ἔδαφος, ἐν ᾧ πᾶν σπέρμα, καλὸν

ἢ κακόν, ἅπαξ ἐμπεσόν, εἶναι βέβαιον ὅτι θέλει ἔλθει ὥρα ὅπως βλαστήσῃ. Καὶ οἱ λόγοι τῆς γραίας δὲν ἀπώλοντο εἰς τὰς καρδίας τῶν κορασίων. Καθ' ὅσον ἡλικιοῦντο, καὶ ἐκόπαζε τοῦ πένθους των ἡ σφοδρότης, εἰς τὴν μνήμην των ἀνέκυπτεν εὐληπτοτέρα ἡ περὶ τοῦ πατρός των διήγησις, καὶ εἰς τὴν ἐλπίζουσαν νεανικὴν φαντασίαν των ἐγίνετο ἀφορμὴ νὰ τερατεύηται παντοῖα περὶ τοῦ μέλλοντος.

Πολλάκις, ὅταν ἔμενον μόναι, ἀφίνουσαι τὴν ἐργασίαν των ἢ καταθέτουσαι τὸ βιβλίον, ἐλησμονοῦντο μακρὰ φλυαροῦσαι καὶ διασκευάζουσαι κατὰ τὴν ὄρεξίν των τὴν μέλλουσαν τύχην των.

— Ὁ πατήρ μας ἦτον εὐγενὴς καὶ πλούσιος, ἔλεγεν ἡ Ῥόζα. Ἡ μάμμη εἶπεν ὅτι ἀπέθανεν, ἀλλ' ἡ μάμμη μας δὲν τὸ ἤξευρε.

— Βεβαίως δὲν τὸ ἤξευρε, ἀπεκρίνατο ἡ Νίννα. Ἴσως θὰ ἔλθῃ ἀκόμη ὁ πατήρ μας μίαν ἡμέραν.

— Καὶ ἂν ἔλθῃ, ἔλεγεν ἡ Ῥόζα, θὰ μᾶς φέρῃ εἰς τὴν πόλιν, καὶ δὲν θὰ εἴμεθα χωρικαὶ πλέον, καὶ θὰ εἴμεθα καὶ ἡμεῖς κυρίαι.

— Καὶ θὰ φορῶμεν ὡραῖα μεταξωτὰ φορέματα.

— Ἐγὼ θέλω νὰ ἔχω μίαν μεγάλην οἰκίαν καὶ πολλὰ δωμάτια, καὶ ὡραῖον κῆπον, ὅπου νὰ καλλιεργῶ τὰ καλλήτερα ἄνθη.

— Καὶ ἀνθρώπους πολλοὺς νὰ μὲ ὑπηρετῶσι, καὶ ἀδάμαντας καὶ πτερὰ νὰ φορῶ εἰς τὴν κεφαλήν μου.

— Καὶ μίαν ἅμαξαν καὶ δύω ἵππους νὰ πηγαίνω ὅπου θέλω.

— Καὶ τότε θὰ πάρωμεν εὐγενεῖς ἄνδρας, καὶ ἐγὼ θὰ γίνω κόμισσα, καὶ σὺ πριγκιπέσσα.

Καὶ ἅπαξ εἰς τὸν ῥοῦν τοῦτον παραδοθεῖσαι τῶν ὀνειροπολήσεων, δὲν ἀνεχαιτίζοντο, ἀλλὰ κατὰ πᾶσαν διεύθυνσιν

στρέφουσαι τὸ καλλειδοσκόπιον, ἐποίκιλλον τὰς φανταστὰς εἰκόνας καὶ τὰς ἐπολλαπλασίαζον.

Τοῦτο εἶχε τὸ κακὸν μέρος του, ὅτι τὰ κοράσια παρέβαλλον, εἰ καὶ ἀκουσίως, τὸν κόσμον ἐν ᾧ ἦσαν κεκλημένα νὰ ζῶσι πρὸς ἐκεῖνον εἰς ὃν ἀπέβλεπον, καὶ ἡ ἀντιπαράθεσις ἀπέβαινε κατὰ τοῦ πρώτου, καὶ τὰ δυσηρέστει πρὸς τὴν παροῦσαν κατάστασίν των, ὅπερ εἶναι ἡ ἀληθὴς τῆς δυστυχίας πηγή.

Ἀλλ' εἶχε καὶ τὸ καλόν του. Ἐνθυμούμεναι ὅ,τι ἤκουσαν περὶ τῆς μητρός των, ὅτι δηλαδὴ σπουδάσασα, καὶ τὸν νοῦν της καλλιεργήσασα, εἶχε γίνει ἀξία νὰ ἑλκύσῃ τὴν προσοχὴν τοῦ εὐγενοῦς νέου, ἐφιλοτιμοῦντο νὰ σπουδάζωσι καὶ αὐταί, καὶ ἡ διδασκάλισσα, ἥτις ἠγνόει τί ἐκυοφόρει ἡ παιδικὴ κεφαλή των, ἐθαύμαζε τὰς προόδους των, καὶ τὰς εἶχεν ἐγκαύχημα.

Οὕτως ἔφθασαν τὸ δέκατον ἕκτον ἔτος τῆς ἡλικίας των, προκόπτουσαι τὸν νοῦν καὶ τὸ σῶμα, ὡς δύω πάγκαλα κηπευτὰ ἄνθη ἐν μέσῳ τῶν ἀγρῶν, χωρὶς ὅμως νὰ πραγματοποιηθῇ τὸ σταθερὸν ὄνειρόν των, ὃ ἠναγκάζετο ἤδη νὰ ἐγκαταλείψῃ ὁ ὡριμώτερος νοῦς των, ἂν καὶ ἐστέναζε ἔτι δι' αὐτὸ ἡ καρδία των.

Ὁ μονότονος βίος των κατ' οὐδὲν διέφερε τοῦ τῶν λοιπῶν χωρικῶν, ἐκτὸς ὅτι τὰς ἀγροτικὰς ἀσχολίας τῆς ἡμέρας διεδέχετο τὴν ἑσπέραν ἡ τῶν βιβλίων σπουδή, καὶ ὅτι ἔζων οὐχὶ μόνον διὰ τοῦ σώματος ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦ νοός.

Αἱ δὲ τέρψεις των πᾶσαι ἦσαν ὅσας μόνον αὐτομάτως δίδει ἡ νεότης, ὅσας τὸ ἔαρ δίδει εἰς τὰ πτηνά, τὰ ᾄσματα δηλαδὴ καὶ τῆς φρενὸς ἡ φαιδρότης· καὶ πλήρεις χαρᾶς ἐδράττοντο πάσης εὐκαιρίας ἥτις ταῖς ἔδιδεν ἀφορμὴν πρὸς ἔκτακτόν τινα μικρὰν διασκέδασιν.

Διὰ τοῦτο ἡ Ῥόζα ἐχύθη καὶ κατεφίλει ὑπὸ ἀγαλλιάσεως τὴν διδασκάλισσαν, ὅτε μίαν ἑσπέραν τῇ εἶπε·

— Ῥόζα, ἐνθυμεῖσαι τί ἡμέρα εἶναι αὔριον. Εἶναι τὰ γενέθλιά σας, φιλτάτη. Δὲν θὰ λησμονήσωμεν τὴν ἀνάδοχόν σου· δὲν εἶναι ἀληθές; Θὰ ὑπάγῃς αὔριον εἰς Παυλίσι, νὰ τῇ φέρῃς μίαν ἀνθοδέσμην ἐκ μέρους μου, καὶ τὸ τελευταῖον ἐργόχειρόν σου. Ἠμπορεῖς νὰ μείνῃς τρεῖς ἡμέρας πλησίον της.

Τὸ Παυλίσι ἀπεῖχε τρεῖς ὥρας ἀπὸ Σαντάλβον.

Τὴν ἐπαύριον λοιπὸν ἠγέρθη ἡ Ῥόζα πρὸ τοῦ ἡλίου, ἐφόρεσε τὸ καθαρώτερον φόρεμά της, ἔβρεξε καὶ ἐλείανε τοὺς ἰούλους τῆς κόμης της, ἐφίλησεν εἰς τὸ μέτωπον τὴν ἀδελφήν της, κοιμωμένην εἰσέτι, καὶ σκιρτῶσα ἐξῆλθε τῆς καλύβης καὶ ἐχαιρέτησε τὴν αὐγήν, ὡς τὰ πτηνὰ τῶν δασῶν, διὰ τοῦ ἑωθινοῦ ᾄσματός της.

Ἡ ὁδὸς ἣν εἶχε νὰ διατρέξῃ ἀνήρχετο κατ' ἀρχὰς διὰ πετρώδους στενωποῦ τὴν ῥάχιν τοῦ ὄρους, μετὰ ταῦτα δὲ μίαν κορυφὴν ὑπερβαίνουσα, διέβαινε δι' ἀλλεπαλλήλων κοιλάδων, ὧν τινὰς μὲν ἐκάλυπτε τὸ δάσος, καταβαῖνον ἀπὸ τῶν ἀνωτέρων τοῦ ὄρους πλευρῶν, ἄλλαι δ' ἐκαλλιεργοῦντο συνήθως. Ἀλλὰ κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην, ἐπειδὴ ἦτον ἑορτή, ἦτον ἔρημος ὅλη ἡ ὁδός, καὶ ἡ Ῥόζα ηὐχαριστεῖτο βλέπουσα ἑαυτὴν μόνην ἐντὸς τῆς φύσεως ἣν ἠγάπα, καὶ ἄλλην φωνὴν μὴ ἀκούουσα πλὴν τῆς τῶν ἀηδόνων ἃς ἐμιμεῖτο.

Μόλις δ' εἶχεν ὑπερβῇ τὴν πρώτην κορυφήν, καὶ παρηκολούθει ῥύακος σύμφυτον χεῖλος, ὅτε τῇ ἐφάνη ὅτι ἤκουσε βήματα εἰς τὸ δάσος. Κατ' ἀρχὰς ἐνόμισεν ὅτι εἶναι τῶν ἐγχωρίων τινὲς ξυλευόμενοι, καὶ προέβη ἀφόβως. Ἀλλ' αἴφνης εἶδεν ἐμπρός της ἐξερχομένους τῶν δένδρων ἀνθρώ-

πους ῥυπαροὺς τὰ ἐνδύματα, ὅπλα φέροντας, θηριώδεις τὴν ὄψιν, καὶ φοβηθεῖσα, ἐβράχυνε τὸ βῆμα.

Οἱ ἄνθρωποι ὅμως προέβαινον πρὸς αὐτὴν, καὶ τὸ βλέμμα αὐτῶν εἶχε τι ἀπαίσιον. Κυριευθεῖσα τότε ὑπὸ τρόμου μεγάλου, ἐτράπη νὰ φύγῃ, ἀλλ' εἶδεν ὅτι καὶ ὄπισθεν ἡ ὁδὸς τῇ ἐκλείσθη. Μετ' ἀγωνίας δ' ἀπέβλεψε πρὸς τὸ δάσος, καὶ διὰ τοῦ βλέμματος ἐπικαλεσθεῖσα τὴν προστασίαν τῶν σκιῶν αὐτοῦ, ὥρμησε νὰ κρυφθῇ ὑπὸ τῶν δένδρων τὸ πύκνωμα.

— Μωρὴ, ποῦ φεύγεις, μωρή; ἔκραξάν τινες τῶν ληστῶν· διότι ἐκ πρώτης ὄψεων ἦτον εὔκολον ν' ἀναγνωρισθῶσιν ὡς τοιοῦτοι. — Ἡ περδικούλα ποῦ θέλει νὰ φύγῃ τοὺς ἀετούς;

Καὶ ἀνεκάγχασαν ὅλοι ἀγρίως. Συγχρόνως δ' ὥρμησαν εἰς δίωξίν της, ἐν ᾧ ἐκείνη ἔφευγε, πηδῶσα τοὺς θάμνους ὡς ἔντρομος ἔλαφος. Ὁ πρῶτος δὲ φθάσας αὐτὴν μετ' ὀλίγον, τὴν συνέλαβεν ἐκ τοῦ βραχίονος.

— Βοήθειαν! Βοήθειαν! ἔκραξεν ἡ Ῥόζα, ἀντιπαλαίουσα πρὸς τὴν σιδηρᾶν χεῖρα ἥτις τὴν ἐκράτει· καὶ τοσοῦτον ἐνέτεινε τὰς δυνάμεις της, ἃς εἶχεν ἐκθρέψει ὁ ἀγροτικὸς βίος, ὥστε, παρ' ὀλίγον, νὰ διαφύγῃ, ἂν κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν δὲν εἶχον φθάσει καὶ οἱ λοιποὶ λησταὶ, καὶ δὲν τὴν εἶχον περικυκλώσει.

Τότε τῇ ἐπῆλθεν ἡ ἰδέα ν' ἁρπάσῃ τὸ ἐγχειρίδιον ἑνὸς τῶν κακούργων, καὶ ἂν δὲν δυνηθῇ νὰ ἐλευθερωθῇ δι' αὐτοῦ, νὰ τὸ βυθίσῃ κἂν εἰς τὸ στῆθός της· ἀλλ' οἱ λησταὶ, ἰδόντες τὴν πρόθεσίν της, ἔδεσαν τὰς δύω της χεῖρας, καὶ τὴν ἐκράτουν τόσω ἰσχυρῶς, ὥστε οὐδ' ἓν κίνημα τῇ ἐπετρέπετο.

— Βοήθειαν! Βοήθειαν! ἔκραξε πάλιν ἡ Ῥόζα μετὰ

νέας ἐλπίδος, διότι, ἐν ᾧ περιέφερε τὸ βλέμμα παράφορον πέριξ, εἶδεν αἴφνης προκύπτοντα τοῦ δάσους νεανίαν, οὗ ἡ εὐπρεπὴς ἐνδυμασία καὶ ἡ χαρίεσσα ὄψις τῇ ἐνέπνευσαν θάρρος.

— Ἂν ἔχῃς καρδίαν ἀνθρώπου, ἂν ἔχῃς ἀνδρὸς γενναιότητα, ἐξηκολούθησε πρὸς αὐτὸν ἀποτεινομένη, βοήθησον, σῶσόν με!

— Τί εἶναι; ἔκραξεν ὁ νεανίας, προχωρῶν ἀφόβως πρὸς τοὺς λῃστάς. Τί ἔχετε πρὸς τοῦτο τὸ κοράσιον;

— Τὴν συνελάβομεν, εἶπεν εἷς ἐξ αὐτῶν, διερχομένην τὸ δάσος.

— Ἐντροπή σας, ἀπεκρίθη αὐτὸς μετὰ τόνου φωνῆς ἀποτόμου. Ἔλλειψαν αἱ δούκισσαι καὶ αἱ πριγκιπέσσαι, καὶ τὰ ἐβάλετε μ' αὐτὴν τὴν πτωχήν; Ἀφῆτέ την νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸ καλόν.

— Αὐτὴ εἶν' ἐδική μου, εἶπεν ἐκεῖνος ὅστις πρῶτος τὴν εἶχε συλλάβει, καὶ ὅστις τὴν ἐκράτει εἰσέτι.—Ἐδική μου εἶναι, καὶ δὲν ἐβγαίνει ἀπὸ τὰ ὀνύχιά μου.

— Βοήθειαν! ἔκραζεν ἡ Ῥόζα διὰ τοῦ στόματος, καὶ ἔτι περισσότερον ἐπεκαλεῖτο αὐτὴν τὸ ὑγρὸν βλέμμα της.

— Κύτταξε μὴν ἔβγουν καὶ τὰ ὀνύχιά σου, εἶπεν ὁ νεανίας, ἐν ᾧ φλὸξ θυμοῦ ἀνέλαμπεν εἰς τοὺς ὀφθαλμούς του. Ἄφες την νὰ ὑπάγῃ.

— Δὲν τὴν ἀφήνω, εἶπεν ὁ λῃστής, ἀνασύρων τὰ χείλη ὡς τίγριδος ἐξαγριωθείσης, καὶ σύρων πρὸς ἑαυτὸν βιαίως τὴν Ῥόζαν. —Καὶ ἂν κανεὶς ἔλθῃ νὰ μοὶ τὴν πάρῃ, θὰ τὸ μετανοήσῃ.

— Ἆ, μανδρόσκυλε, φοβερίζεις! ἀνέκραξεν ὁ νεανίας μετὰ φωνῆς ἥτις ἐβρόντησε φοβερά.

Καὶ εἰς ἀγρίαν παραφορὰν, ὡς αἴλουρος πηδήσας πρὸς

τὸν ληστὴν, τὸν συνέλαβεν ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ, ἔσυρεν ἐκ τῆς ζώνης του πιστόλιον, καὶ στηρίξας αὐτὸ εἰς τὸ στῆθός του, ἐπυροβόλησε, καὶ ὁ ληστὴς ἀνοίξας τὰς δύω του χεῖρας ἔπεσεν ὕπτιος, ἐμῶν συγχρόνως τὸ αἷμά του καὶ τὴν κακοῦργον ψυχήν του.

Ἔπειτα δὲ, λαβὼν ἐκ τῆς ζώνης του τὸ ἄλλο πιστόλιον, καὶ στραφεὶς πρὸς τοὺς ἐπιλοίπους ληστὰς, οἵτινες ἔμενον ὡς ἀπολελιθωμένοι ὑπὸ ἐκπλήξεως.

— Ἂν, εἶπεν, ὡς νὰ σηκώσω τὸν λύκον, μείνῃ κἀνεὶς σας ἀκόμη ἐμπρός μου, θὰ τὸν φονεύσω, μὰ τὴν πίστιν μου, ὡς αὐτὸ τὸ ψοφίμιον.

Καὶ διὰ τοῦ ποδὸς ἔσπρωξε τὸν νεκρὸν τοῦ ληστοῦ.

Ὁ ἀνδρικὸς οὗτος λόγος καὶ ἡ ἀπότομος πρᾶξις παράδοξον ἀπετέλεσαν ἐντύπωσιν ἐπὶ τῶν ἀγενῶν ἐκείνων, παρ' οἷς ἡ θηριωδία δὲν ἀπέκλειε τὴν ἀνανδρείαν. Ἔντρομοι δ' ἔκλιναν ὅλοι τὴν κεφαλὴν, καὶ ἀνεχώρησαν εἰς τὸ δάσος.

Τότε ἡ Ῥόζα, μὴ δυναμένη νὰ εἰπῇ λέξιν ὑπὸ φρίκης διὰ τὸν φόνον τοῦ ληστοῦ, οὗ τὸ πτῶμα ἔσπαιρεν ἔτι ἐμπρός της, καὶ ὑπὸ σφοδρᾶς συγκινήσεως διὰ τὴν ἀπροσδόκητον σωτηρίαν της, ἔπεσεν εἰς τὰ γόνατα ἐμπρὸς τοῦ σωτῆρός της, καὶ ὑψώσασα πρὸς αὐτὸν τοὺς ὡραίους της ὀφθαλμοὺς, τὸν ἐθεώρει μετὰ θαυμασμοῦ καὶ σχεδὸν μετὰ λατρείας, ὥς τινα προστάτην ἄγγελον καταβάντα ἐξ οὐρανῶν, καὶ τῷ ἐξέφραζεν ἀφώνως ἀλλ' εὐγλώττως τὴν εὐγνωμοσύνην της.

Ὁ δὲ νέος κύψας, ἔκοψε διὰ τῆς μαχαίρας του τὰ δεσμὰ τῶν χειρῶν της, καὶ τὴν ἀνήγειρε. Βλέπων δ' ὅτι δὲν ἐδύνατο ἔτι νὰ στηριχθῇ εἰς τοὺς πόδας της, τὴν ἐκράτησεν εἰς τὴν ἀγκάλην του, καὶ τὴν ἠρώτησε ποῦ διηυθύνετο ὅτε τὴν ἀπήντησαν οἱ ἀχρεῖοι ἐκεῖνοι, καὶ ἂν θέλῃ νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸν δρόμον της;

— Ναὶ, θέλω νὰ φύγω τὸν τόπον τοῦτον τῆς φρίκης, ἀνέκραξεν ἡ Ῥόζα, ἅμα ἐδυνήθη νὰ διαρθρώσῃ λέξεις. Δὲν ἠμπορῶ νὰ βλέπω τὸ τρομερὸν ἐκεῖνο θέαμα!

Καὶ ἐκάλυψε τοὺς ὀφθαλμούς της διὰ τῆς μικρᾶς της χειρός.

— Εἰς Παυλίσι διηυθυνόμην. Ἀλλὰ . . . εἶπε διστάζουσα, ὁμολογῶ ὅτι φοβοῦμαι. Ἠμπορῶ νὰ τοὺς ἀπαντήσω παρέκει.

— Μὴ φοβεῖσαι, εἶπεν ὁ νέος, προσπαθῶν νὰ πραΰνῃ τὴν εἰς τὴν ἀγρίαν ἐκείνην σκηνὴν τραχυνθεῖσαν φωνήν του.

Σκεφθεὶς ὅμως μίαν στιγμὴν,

— Ἔστω, ἐπρόσθεσε, σὲ συνοδεύω ὡς ἕν μέρος. Εἶναι ἀσφαλέστερον.

Καὶ ἐξηκολούθησε μετ᾽ αὐτῆς, ἀναγκαζόμενος πολλάκις νὰ τὴν στηρίζῃ, διότι μόλις τὴν ἔφερον οἱ τρέμοντες πόδες της.

Οὕτω διῆλθον τὰς τρεῖς ἢ τέσσαρας βαθείας κοιλάδας, αἵτινες ἐδύναντο νὰ φαίνωνται ὕποπτοι.

Ὅτε δ᾽ ἔφθασαν εἰς ὑψηλὴν θέσιν, ἀφ᾽ ἧς ἤρχιζεν ἡ ἄδενδρος πεδιὰς καὶ οἱ κεκαλλιεργημένοι ἀγροὶ, δείξας αὐτῇ πρὸς τοὺς πρόποδας,

— Ἰδοὺ, τῇ εἶπε, τὸ Παυλίσι. Ἄλλα χρέη μὲ καλοῦσιν ἀλλοῦ. Δὲν ἔχω καιρὸν νὰ σὲ συνοδεύσω ὡς ἐκεῖ· ἀλλ᾽ ἠμπορεῖς νὰ ἐξακολουθήσῃς ἀφόβως.

— Διὰ ποίων λέξεων ἠμπορῶ ἀξίως νὰ σ᾽ εὐχαριστήσω; ἀπεκρίθη ἡ Ῥόζα, λαβοῦσα τὴν χεῖρά του. Σοὶ χρεωστῶ τὴν σωτηρίαν μου, περισσότερον παρὰ τὴν ζωήν μου. Σὲ παρέσυρα καὶ ἐκτὸς τοῦ δρόμου σου, καὶ ἴσως κατοικεῖς μακρὰν ἀπ᾽ ἐδῶ.

— Μακρὰν ἀπ᾽ ἐδῶ κατοικῶ, ἀπεκρίθη ὁ νέος· ἀλλ᾽ ἐνίοτε διέρχομαι τοῦτον τὸν δρόμον. Ἴσως ἀπαντηθῶμεν καὶ πάλιν.

Καὶ λαβὼν εἰς τὰς παρειάς της ἓν φίλημα ὡς γλυκὺν μισθὸν τῆς ὑπηρεσίας του, ὃν ἡ ἐρυθριῶσα νέα δὲν τῷ ἠρνήθη, ἐπέστρεψε τὴν ὁδὸν δι' ἧς τὴν εἶχε συνοδεύσει. Ἐκείνη δ' ἐξηκολούθησε τὴν ἰδικήν της πρὸς τὴν κοιλάδα.

Εἰς τὸ χωρίον Παυλίσι τὸ συμβὰν τῆς Ῥόζας ἐτάραξε τὰ πνεύματα, καὶ ἐντὸς τῆς ἡμέρας ἦλθον καὶ ἀλλαχόθεν εἰδήσεις ὅτι ὁ περιβόητος λῃστὴς Καπρέρας ἐπεφάνη εἰς ἐκεῖνα τὰ μέρη· ἀλλὰ συγχρόνως ὅτι καὶ ἡ πέριξ δημόσιος δύναμις ἐκινήθη ἤδη εἰς δίωξίν του.

Καὶ τότε μόνον ἡ Ῥόζα, ἥτις ἐνδομύχως ᾐσθάνετο ὡς μυστικήν τινα δυσαρέσκειαν, ὅτι ὁ σωτήρ της δὲν ἔδειξε περισσοτέραν προθυμίαν νὰ τὴν συνοδεύσῃ μέχρι τοῦ χωρίου, ὡμολόγησεν ἱκανοποιηθεῖσαν τὴν φιλαυτίαν της, διότι δὲν τῇ ἔμενεν ἀμφιβολία ὅτι τὴν ἀφῆκεν ὅπως, σπεύσας, εἰδοποιήσῃ τὰς ἀρχὰς περὶ τῶν λῃστῶν.

Μετὰ τρεῖς δ' ἡμέρας ἡ Ῥόζα ἐπανῆλθεν εἰς Σαντάλβον. Οἱ λῃσταὶ τότε εἶχον διωχθῇ ἐντελῶς, τὰ στρατεύματα εἶχον καθαρίσει τὸν τόπον, καὶ ἡ ὁδὸς ἦτον ἀσφαλεστάτη. Οἱ γεωργοί, διεσπαρμένοι εἰς τοὺς ἀγρούς, ἐκαλλιέργουν αὐτοὺς ἡσύχως, καὶ ἡ μικρὰ κοιλὰς ὅπου εἶχε συμβῇ τὸ ἀπευκταῖον δρᾶμα, οὐδὲν ἔσωζεν ἴχνος αὐτοῦ, ἀφ' οὗ ἀπεκομίσθη τοῦ φονευθέντος λῃστοῦ τὸ πτῶμα, ἀλλ' ἦτον ἤδη εἰρηνικὴ καὶ ἔρημος, καὶ μόνον ἐτάραττε τὴν σιγήν της τὸ ᾆσμα τῆς ἀηδόνος καὶ ὁ φλοῖσβος τοῦ ῥύακος.

Διερχομένη δὲ δι' αὐτῆς ἡ Ῥόζα, ἐβράδυνε τὴν πορείαν της, καὶ τέλος ἐστάθη βεβυθισμένη εἰς λογισμούς, ὡς ἂν ἐνέδιδεν εἰς τὴν συγκίνησιν ἣν ἦτον ἑπόμενον νὰ τῇ ἐμπνέῃ ἡ θέσις ἐκείνη, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ περιφέρουσα τὰ βλέμματα πέριξ της, ὡς ἂν περιέμενεν ἢ ἐζήτει τινά, ἴσως

ἐκεῖνον, ὅστις τῇ εἶχεν εἰπεῖ ὅτι μακρὰν μὲν κατοικεῖ, διέρχεται ὅμως τὴν ὁδὸν ταύτην ἐνίοτε.

Ὅτε δ' ἔφθασεν εἰς Σαντάλβον, ἡ γενικὴ χαρὰ ὅτι ἐσώθη ἀπὸ τοῦ μεγάλου κινδύνου ἦτον ἀπερίγραπτος. Ἡ ἀγαθὴ διδασκάλισσα ᾐτιᾶτο ἑαυτὴν ὅτι τὴν ἐξέθεσεν εἰς αὐτὸν, ἡ δὲ Νίννα, ῥίψασα τοὺς βραχίονας περὶ τὸν τράχηλόν της, τὴν κατέτρωγε διὰ τῶν φιλημάτων της.

Μετὰ τὴν χαρὰν ὅμως καὶ τὰ φιλήματα ἦλθεν ἡ περιέργεια καὶ αἱ ἐρωτήσεις· καὶ μεθ' ὅσης προθυμίας ἡ Νίννα ἠρώτα, μετ' ἄλλης τόσης, καὶ ἔτι μεγαλητέρας, διηγεῖτο ἡ Ῥόζα· ἐκτὸς μόνον ὅτι ἐκείνη ἠρώτα περὶ τῶν λῃστῶν πάντοτε, καὶ αὐτὴ ἀπεκρίνετο πάντοτε περὶ τοῦ διώξαντος αὐτοὺς, καὶ εἰς τὴν περιγραφὴν αὐτοῦ, τοῦ κάλλους του, τῶν εὐγενῶν τρόπων του, τῆς χάριτός του, τῆς γλυκύτητος τῶν λόγων του, τῆς ἀνδρείας του, ἦτον ἀνεξάντλητος, ὥστε ἡ Νίννα τὴν εἰρωνεύετο δι' αὐτὸ συχνάκις, ἀλλὰ χωρὶς νὰ τὴν διορθώσῃ.

Πολλάκις μάλιστα, ὅταν ἡ Νίννα ἢ ὄρεξιν ἢ καιρὸν δὲν εἶχε ν' ἀκούῃ τὸν αὐτὸν πανηγυρικὸν πάντοτε ἐπαναλαμβανόμενον, ἡ Ῥόζα ἐγίνετο σκεπτικὴ, καὶ ὁ νοῦς της ἐφαίνετο εἰς ὀνειροπολήσεις παραδεδομένος, καὶ ὁσάκις συνέπιπτε νὰ ἐξέρχηται τῆς καλύβης μόνη, ἐλάμβανε, χωρὶς σχεδὸν ἡ ἰδία νὰ τὸ αἰσθάνηται, τὴν ὁδὸν πρὸς τὸ ὄρος.

Ταύτην τὴν ὁδὸν ἔλαβε καὶ περὶ τὴν δείλην τῆς ἕκτης ἢ ἑβδόμης ἡμέρας μετὰ τὴν ἐπάνοδόν της εἰς τὸ χωρίον, χωρὶς τῆς Νίννας, ἣν ἡ διδασκάλισσα εἶχε πέμψει εἰς ὑπηρεσίαν. Σύννους δὲ βαδίζουσα, ἔφθασε κατ' ὀλίγον μέχρι τῆς γνωστῆς της κοιλάδος, ἧς ἡ θέα ἐφαίνετο διεγείρουσα εἰς αὐτὴν οὐχὶ πλέον φρίκης ἰδέας, ἀλλ' ἄλλα αἰσθήματα πολὺ γλυκύτερα. Τὸ βλέμμά της ἐλπίζον καὶ ἀνήσυχον ἐδυθί-

ζετο ὑπὸ τὰ δένδρα, ἠρεύνα τὰς κινουμένας σκιὰς, καὶ τεταμένον τὸ οὖς της ἠρώτα τὴν πνοὴν τῆς αὔρας καὶ τῶν πιπτόντων φύλλων τὸν κρότον.

Ἀλλὰ, συνελθοῦσα μετὰ μακρὰν προσδοκίαν,

— Ὦ! εἶπε καθ' ἑαυτὴν, ἄφρων ἐγώ τι προσμένω; Παρῆλθε, καθὼς τὸ χρυσοῦν σύννεφον ὅπου παρέρχεται καὶ δὲν ἐπιστρέφει, καθὼς τὸ ὄναρ ὅπου βλέπομεν ἅπαξ καὶ ὄχι πλέον! Ἐκεῖνος διαπρέπει εἰς τὴν ἄνω σφαῖραν, ὅπου ὅλαι αἱ λαμπρότητες καὶ ὅλαι αἱ δόξαι· ἐγὼ, κόρη ἀγροῖκος καὶ πενιχρά! πῶς νὰ ἐλπίσω ὅτι τὰ βήματά μας θ' ἀπαντηθῶσι ποτέ;

Ὦ! τὸ ὄναρ τῶν παιδικῶν ἡμερῶν μας! Εἰς τὸν λαμπρὸν αὐτοῦ κόσμον ἐφανταζόμην παλάτια καὶ ἀδάμαντας. Δὲν ἤξευρον τότε ποίαν ἄλλην εὐτυχίαν περιέχει ἐκεῖνος ὁ κόσμος, εἰς ὃν ἤλπιζες, ὦ μῆτερ, νὰ μᾶς εἰσάξῃς, ἀλλ' εἰς ὃν μᾶς εἶναι διὰ παντὸς κεκλεισμένη ἡ εἴσοδος.

Ἀλλὰ, μῆτερ, — προσέθηκεν, ὑψοῦσα τὴν ψυχήν της μετὰ τοῦ ἐξαπτομένου αἰσθήματός της, — εἰς τὸν κόσμον ὃν σὺ κατοικεῖς, εἰς τὸν ὡραῖον ἐκεῖνον κόσμον, ὑπεράνω τοῦ γλαυκοῦ οὐρανοῦ, θάλλει εὐτυχία βεβαίως· ἐκεῖ δὲν διακρίνεται ἢ πλούσιος ἢ πένης. Ὅσαι καρδίαι πάλλουσι συμφώνως, εἰσὶν ἴσαι ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ· ὅσοι ἀγαπῶνται, συναντῶνται καὶ ἀναγνωρίζονται. Ἐκεῖ ὅταν ἔλθω καὶ μὲ δεχθῇς εἰς τὰς ἀγκάλας σου, θὰ τὸν ἰδῶ μειδιῶντα πλησίον σου, ἴσως μεταξὺ τῶν ἀγγέλων!

Τοιαῦτα ὠνειροπόλει ἡ ἐξημμένη καὶ ποιητική της καρδία, καὶ ὡραία ἦτον ἐν ᾧ ἐστήριζεν εἰς τὸν οὐρανὸν τοὺς ὀφθαλμούς της, λαμπροτέρους ἐκείνου.

Αἴφνης ἤκουσε κρότον πλησίον της, καὶ ὡς ἀνεμώνη ἐρυθριάσασα, ἀνεσκίρτησε καὶ μετεστράφη, καὶ εἶδεν ἄν-

θρωπον όστις, ολίγα βήματα μακράν της σταθείς, εφαίνετο ότι την εθεώρει μετ' ευαρεσκείας.

Εκ πρώτου βλέμματος όμως εγνώρισεν ότι δεν είναι εκείνος όν ήλπιζε, και ηθέλησεν αμέσως ν' αναχωρήση. Αλλ' ο άνθρωπος πλησιάσας,

— Καλή κόρη, τη είπε μετά φωνής ημέρου, ηξεύρεις να μ' είπης από πού να υπάγω εις το χωρίον Σαντάλδον;

Τότε δ' αναβλέψασα και ατενίσασα αυτόν, είδεν ότι ήτον άνθρωπος ωρίμου ηλικίας, ευγενών τρόπων, και μορφής, ήτις ενέπνεεν ευκόλως εμπιστοσύνην. Αναθαρρήσασα δε,

— Μάλιστα, Κύριε, είπεν, εκεί υπάγω. Ημπορώ να σας οδηγήσω.

Και εκίνησε μετά του ξένου προς το χωρίον.

— Ενυκτώθην σχεδόν, είπεν αυτός, και απεφάσισα να μείνω εις Σαντάλδον, διότι ήξευρον ότι είναι εδώ πλησίον. Αλλ' εφοβούμην ότι απεπλανήθην, ότε σ' απήντησα. Ήσο όμως τόσον βεβυθισμένη εις συλλογισμούς, ώστε ολίγας στιγμάς ιστάμην και σ' έβλεπον χωρίς να θέλω να σε ταράξω.

— Εσυλλογιζόμην, είπεν η Ρόζα, ερυθριώσα εκ νέου, —διότι προ μιάς εβδομάδος εις αυτήν την ιδίαν θέσιν διέτρεξα τον μέγιστον κίνδυνον. Λησταί με συνέλαβον, και, χωρίς της προστασίας ενός γενναίου ανθρώπου, όστις εφόνευσε τον ένα εμπρός μου και εδίωξε τους λοιπούς αναμφιβόλως θα μ' εφόνευον. Και τί ήθελον απ' εμέ; επρόσθεσε μετά πολλής αθωότητος. Εγώ είμαι πτωχόν κοράσιον.

Εις τον ξένον ήρεσεν η αφέλεια της νεάνιδος, και λαβών αυτήν εκ της χειρός,

— Ίσως, τη είπε μειδιών, αλλά και θαυμάζων της χειρός εκείνης την λευκότητα και την τρυφερότητα εις κόρην

ἀγροῖκον,—ἴσως ἤθελον νὰ σοὶ κλέψουν τὸ ὡραῖον αὐτὸ δακτυλίδιον.

—Ὦ! ὅσον δι' αὐτό, τὴν ζωήν μου θὰ μ' ἔπαιρνον πρῶτον, ἀπεκρίθη ἡ Ῥόζα μετὰ ζωηρότητος.

— Εἶναι ὡραῖον τῷ ὄντι, εἶπεν ὁ ξένος· ὄχι ὅμως πολυτιμότερον τῆς ζωῆς σου.

— Εἶναι τὸ ἐνθύμημα τῆς μητρός μου, εἶπεν ἐκείνη.

— Καὶ τὰ γράμματα ταῦτα, ἠρώτησεν ὁ ξένος, πλησιάζων εἰς τοὺς ὀφθαλμούς του τὸ δακτυλίδιον καὶ τὴν χεῖρα, ἥτις τὸ ἐφόρει,—εἶναι τὰ ἀρχικὰ τοῦ ὀνόματος τῆς μητρός σου;

— Ὄχι, εἶναι τὸ ὄνομα τοῦ πατρός μου. Ἡ μήτηρ μου ὠνομάζετο Ἀδελίνα.

— Ἀδελίνα! Ἀδελίνα! ἀνέκραξεν ὁ ξένος. Εἶναι ὡραῖον ὄνομα Ἀδελίνα. Ἔχω καὶ ἐγὼ μίαν Ἀδελίναν. Καὶ ποῦ εἶναι ἡ μήτηρ σου τώρα;

— Ἡ μήτηρ μου εἶναι ἐκεῖ, εἶπεν ἡ Ῥόζα, δεικνύουσα τὸν οὐρανόν. Ἡ μήτηρ μου ἀπέθανεν.

— Ἀπέθανεν! Ἀλλὰ περιπατεῖς τόσον γοργῶς, νέα κόρη! Συγχώρησόν με ἂν δὲν ἠμπορῶ νὰ σ' ἀκολουθήσω. Ἐπεριπάτησα πολὺ σήμερον. Δός μοι τὴν ἄδειαν ν' ἀναπαυθῶ μίαν στιγμὴν εἰς τὸ χεῖλος τοῦ ῥύακος.

Καὶ ἐκάθησεν· ὁ δὲ κάματος τοσοῦτον τὸν εἶχε καταβαλει, ὥστε ἦτον ὅλος ὠχρός, καὶ ἡ Ῥόζα λαβοῦσα ὕδωρ εἰς τὴν παλάμην της, τῷ ἔβρεξε τὸ μέτωπον ἵνα μὴ λειποθυμήσῃ.

— Σ' εὐχαριστῶ, φιλτάτη κόρη, εἶπεν ὁ ξένος. Δὲν ἦτο τίποτε, ἦτο ζάλη. Παρῆλθεν. Ἂς ἐξακολουθήσωμεν τὸν δρόμον. Ἀπέθανε λοιπὸν ἡ μήτηρ σου; Καὶ ὁ πατήρ σου;

— Ὁ πατήρ μου . . . , εἶπεν ἡ Ῥόζα διστάζουσα· ἀπέθανε καὶ ἐκεῖνος.

— Πτωχὸν κοράσιον ! εἶπεν ὁ ξένος μετὰ πολλῆς συμπαθείας. Λοιπὸν ὀρφανή, παντόρφανος ! Καὶ συγγενεῖς ἄλλους δὲν ἔχεις ;

Εἶχον μίαν μάμμην, ἀπεκρίθη αὐτή, ἐν ᾧ οἱ ὀφθαλμοί της ὑπὸ τῶν ἀναμνήσεων τούτων ἐπληροῦντο δακρύων,— ἀλλ' ἀπέθανε καὶ αὐτή. Ἔχω μόνον τὴν ἀδελφήν μου, δίδυμον μετ' ἐμοῦ.

— Καὶ ποῦ ζῆτε λοιπόν; ποῖος σᾶς περιθάλπει ;

— Ἡ διδασκάλισσα τοῦ χωρίου.

Τὴν στιγμὴν ταύτην διήρχοντο ἐμπρὸς φραγμοῦ ἰτεῶν, ὅστις ἔκειτο ἀμέσως πρὸ τοῦ χωρίου.

— Δὲν εἶναι τοῦτο τὸ νεκροταφεῖον, νομίζω ; ἠρώτησεν ὁ ξένος.

— Τοῦτο εἶναι μάλιστα, ἀπεκρίθη ἡ Ῥόζα.

— Καὶ ἡ μήτηρ σου ἐδῶ εἶναι τεθαμμένη ; ἐπανέλαβεν αὐτός.

— Ἐδῶ ! ἐψιθύρισε μελαγχολικῶς κλίνουσα τὴν κεφαλὴν πρὸς τὴν γῆν ἡ νεάνις.

— Μὲ συγχωρεῖς, φιλτάτη, διὰ τὴν ἐρώτησιν, εἶπε πάλιν ὁ ξένος. Ἀλλ' ὅταν διέρχησαι ἐντεῦθεν, δὲν ἐμβαίνεις ἐνίοτε νὰ προσευχηθῇς εἰς τῆς μητρός σου τὸν τάφον ;

— Ὅταν ἐπιστρέφω εἰς τὸ χωρίον μόνη, εἰσέρχομαι πάντοτε, ἀπεκρίθη ἡ Ῥόζα, τὴν φωνὴν ταπεινοῦσα.

— Ὅτι δὲν εἶσαι μόνη δὲν πρέπει νὰ σ' ἐμποδίσῃ, ὑπέλαβεν ὁ ξένος. Ἔχω κ' ἐγὼ ἀγαπητοὺς κατοίκους τῶν τάφων. Εἴσελθε, καὶ ἐπίτρεψε καὶ εἰς ἐμὲ νὰ εἰσέλθω.

Τότε εἰσῆλθεν ἡ Ῥόζα, καὶ ἐγονάτισεν ἐμπρὸς τοῦ τάφου τῆς μητρός της· πλησίον της δ' ἐγονάτισε καὶ ὁ ὁδοιπόρος.

Ἡ δ' ἀφελὴς προσευχή της ἴσως ἠνέωξε καὶ αὐτοῦ κἀνὲν ἡμίκλειστον τραῦμα, διότι ἀνεβίβασε δάκρυα εἰς τοὺς ὀφθαλμούς του.

Ὅτε δ' ἐξῆλθον, παρεκάλεσε τὴν νέαν ὁ ξένος νὰ τὸν διευθύνῃ εἰς τὸ ξενοδοχεῖον· πληροφορηθεὶς ὅμως ὅτι δὲν ὑπῆρχε ξενοδοχεῖον, τὴν ἠρώτησεν ἂν ἐδύνατο νὰ ἐλπίσῃ ὅτι ἡ διδασκάλισσα ἤθελε τὸν φιλοξενήσει δι' ἐκείνην τὴν νύκτα. Ἡ δὲ Ῥόζα τῷ εἶπεν ὅτι ἦτο περὶ τούτου πεπεισμένη, καὶ τὸν ὡδήγησεν ἀμέσως εἰς τὴν οἰκίαν των, ὅπου ἡ Νίννα ἐνόμισε κατ' ἀρχὰς ὅτι ἦτον αὐτὸς ὁ πολύκροτος σωτὴρ, καὶ τὸν εὗρεν ὀλίγον λευκότριχα. Ἀλλ' ἅμα ἡ ἡ Ῥόζα ἐξήγησε τὴν περίστασιν, ἔσπευσαν καὶ αὐτὴ καὶ ἡ διδασκάλισσα νὰ περιθάλψωσι τὸν ξένον τὸ κατὰ δύναμιν. Ἡ παχυτέρα ὄρνις δι' αὐτὸν ἐσφάγη, τὸ παχύτερον στρῶμα δι' αὐτὸν ἐστρώθη. Ἀλλ' ὅ,τι τὸν ηὐχαρίστει ὑπὲρ πάντα ταῦτα, ἦν ἡ συναναστροφὴ καὶ αἱ συνδιαλέξεις τῶν δύο κορασίων, ἐλέγχουσα τόσην καρδίας καθαρότητα, τόσην ὅμως συγχρόνως γνώσεων ποικιλίαν, ὥστε ἔμεινεν ἐκπεπληγμένος νὰ εὕρῃ αὐτὴν εἰς κόρας τῆς τάξεώς των.

Τῇ δ' ἐπαύριον, ἀναχωρῶν ὁ ὁδοιπόρος, ἔδωκέ τινα μικρὰ δῶρα εἰς τὴν διδασκάλισσαν, καὶ τῇ εἶπεν ὅτι ἐπιθυμεῖ ν' ἀποδώσῃ ἀξίως τὴν φιλοξενίαν ἣν ἔλαβε. Τὴν παρεκάλεσεν ἑπομένως, μετὰ τρεῖς ἡμέρας, ὅτε ἦτο τὸ ὄνομα τῆς θυγατρός του, ἥτις ὠνομάζετο Νίννα κ' ἐκείνη, καὶ εἶχε μικρὰν ἀγροτικὴν ἑορτὴν εἰς τὴν οἰκίαν του, νὰ συγκατανεύσῃ νὰ στείλῃ τὰς δύω κόρας, ἤ, ἂν θέλῃ, νὰ ἔλθῃ καὶ ἡ ἰδία, νὰ μείνωσι τρεῖς ἢ τέσσαρας ἡμέρας μετὰ τῆς οἰκογενείας του.

Ἡ πρότασις ἦν εὐγενής, καὶ ὁ προτείνων ἐφαίνετο τόσης πίστεως ἄξιος, καὶ τὰ βλέμματα τῶν κορασίων διηυθύνοντο

πρὸς τὴν τροφόν των τόσον παρακλητικὰ, ὥστε δὲν ἔκρινεν αὐτὴ ἀναγκαῖον ν' ἀρνηθῇ. Προσέθηκε δὲ τότε ὁ ξένος, ὅτι κατοικεῖ παρὰ τὴν *Βίλλαν Φραπόλιν*, πρὸς ἣν καθ' ἡμέραν διηυθύνετο ἅμαξα διερχομένη οὐ μακρὰν τῆς κοιλάδος ὅπου εἶχεν ἀπαντήσει τὴν Ῥόζαν, καὶ ὅτι ἐλθοῦσαι εἰς τὴν ἔπαυλιν, ἤρκει, ἵνα τὸν εὕρωσι, ν' ἀποταθῶσιν εἰς τὸν θυρωρὸν, καὶ νὰ ζητήσωσι τὸν *Κύριον Ματθαῖον*. Ἐπαναλαβὼν δ' ἐπιμόνως τὴν πρότασίν του, ἀπῆλθεν.

Ἂν καὶ ὑπετίθετο ὅτι ἡ διδασκάλισσα εἶχεν ὄρεξιν νὰ λησμονήσῃ τὴν ὑπόσχεσίν της, ἦσαν ὅμως τὰ κοράσια ἕτοιμα πάντοτε νὰ τῇ τὴν ἐνθυμίζωσιν.

Αἱ τρεῖς ἡμέραι παρῆλθον ὅλαι εἰς μεγίστην ἀνησυχίαν, εἰς σχέδια, εἰς προπαρασκευάς. Τὴν δ' ἑσπέραν τῆς τρίτης, ἑκάστη ἡτοίμασε μεγίστην ἀνθοδέσμην, καὶ τὴν πρωΐαν τῆς τετάρτης αἱ δύω νέαι, ἐπειδὴ ἡ διδασκάλισσα δὲν ἐδύνατο νὰ τὰς συνοδεύσῃ, ἐνδυθεῖσαι τὰ ἑορτάσιμα, καὶ ὡραιότεραι τῶν ἀνθέων ἃ ἐκράτουν, ἐπορεύθησαν πρὸς τὴν γνωστὴν κοιλάδα.

Ἡ Ῥόζα, καθ' ὅσον ἐπλησίαζον εἰς αὐτὴν, ᾐσθάνετο τὴν καρδίαν της σφοδρῶς πάλλουσαν, τὰ βλέμματά της περιεφέροντο ἀνησύχως, αἱ παρειαί της ἐφλογίσθησαν, καὶ ἔσφιγγε τὸν βραχίονα τῆς ἀδελφῆς της, ἥτις τὴν ἔβλεπε μειδιῶσα.

Ἀλλὰ διῆλθον διὰ τῆς κοιλάδος, χωρὶς οὐδεὶς νὰ τὰς ἀπαντήσῃ, καὶ αἱ παρειαί της ἐβάφησαν ὠχραὶ πάλιν, καὶ ἡ χείρ της ἔπεσεν ὡς ἐκνενευρισμένη, καὶ μελαγχολία ἐπεκάθησεν εἰς τοὺς ὀφθαλμούς της.

Τότε δὲ, λαβοῦσα αὐτὴν ἡ Νΐννα εἰς τὰς ἀγκάλας της,

— Ὑπάγομεν, Ῥόζα, τῇ εἶπεν, εἰς μίαν ἐκ τῶν ἐπαύ-

λεων τῶν εὐγενῶν. Τί λέγεις; δὲν εἶναι δυνατὸν ν' ἀπαντήσωμεν ἐκεῖ τινὰ τῆς γνωριμίας μας;

Ἡ ἰδέα αὕτη, ὅσον καὶ ἂν ἡ Νίννα τὴν ἐξέφραζε παίζουσα, φαίνεται ὅμως ὅτι κατῆλθεν ὡς ἐλπὶς εἰς τὴν καρδίαν τῆς Ῥόζας, διότι ἔκτοτε ἐφαιδρύνθη πάλιν τὸ μέτωπόν της, καὶ μετὰ ταχυτέρων βημάτων ἐξηκολούθησε μέχρι τοῦ μέσου ὃ διέσχιζεν ἡ δημοσία ὁδὸς, καὶ ὅπου ἔμειναν περιμένουσαι.

Μεθ' ἡμίσειαν δ' ὥραν διῆλθεν ἐκεῖθεν ἡ ἅμαξα, καὶ αἱ κόραι ἀνέβησαν, δοῦσαι εἰς τὸν ἀμαξηλάτην τὸ ὄνομα τῆς Βίλλας Φραπόλι. Μετὰ δὲ τεσσάρων ὡρῶν ὁδοιπορίαν, ἡ ἅμαξα ἐστάθη ἐμπρὸς μεγάλης πύλης κιγκλιδωτῆς, μεθ' ἣν εἵπετο ὡραία δενδροστοιχία, καὶ χειροποίητον ἄλσος. Πλησίον δὲ τῆς πύλης ὑπῆρχε μικρὸς οἰκίσκος, ἔχων τὰ τείχη ἐπεστρωμένα διὰ ῥόδων προφανῶς ὁ οἶκος τοῦ θυρωροῦ.

Αἱ κόραι, καταβαίνουσαι τῆς ἁμάξης, ἔκρουσαν τὴν πύλην, καὶ γέρων προελθὼν τοῦ οἰκίσκου, τὰς ἠρώτησε διὰ τῶν κιγκλίδων τινα ζητοῦσι.

— Τὸν κύριον Ματθαῖον, εἶπεν ἡ Ῥόζα.

— Ἄ! τὸν κύριον Ματθαῖον! ἀπεκρίθη μειδιῶν ὁ πρεσβύτης. Εἰσέλθετε.

Καὶ ἀνοίξας τὴν πύλην, εἰσήγαγε τὰς νέας, καὶ τὰς ἀφῆκεν ἐκεῖ νὰ περιμείνωσιν, ὡς νὰ εἰδοποιήσῃ τὸν κύριον Ματθαῖον.

Μετ' ὀλίγην ὥραν ἦλθεν ὁ κ. Ματθαῖος, καὶ ἅμα εἶδε τὰς νέας, ταῖς ἐξέτεινε τὰς ἀγκάλας μακρόθεν, καὶ δεχθεὶς περιχαρῶς τὰς ἀνθοδέσμας, ταῖς ἔδωκε τὰς δύω χεῖρας νὰ τὰς ὁδηγήσῃ.

Ἔκθαμβοι δ' αἱ χωρικαὶ διήρχοντο διὰ τῶν κομψῶν ἐκείνων δενδροστοιχιῶν, αἵτινες ἄλλοτε παρετείνοντο ὡς

ὑψηλοὶ καὶ εὐθεῖς τοῖχοι φυλλώματος, ἄλλοτε ἐκυρτοῦντο εἰς τεχνητοὺς θόλους ὑπὲρ τὰς κεφαλάς των, καὶ ἔβλεπον πάσας τὰς πολυτελείας τῆς τέχνης ποικιλλούσας τὰς πολυτελείας τῆς φύσεως, ἐδῶ συστήματα σπανίων ἀνθῶν, ἐκεῖ συμπλέγματα γλυπτικά, ἀφ' ὧν ἐξέρρεον παντοίου σχήματος πήδακες, ἀλλαχοῦ καταρράκτας καὶ σπήλαια χειροποίητα, καὶ ἀλλαχοῦ σκιάδας ἀνθοσκεπεῖς.

— Τίνος εἶναι αὐτὸς ὁ παράδεισος; ἠρώτησαν αἱ δύω κόραι, δυσπιστοῦσαι πρὸς τοὺς ὀφθαλμούς των, διότι εἰς τὸ χωρίον ὅπου ἐτράφησαν οὐδ' ὠνειρεύθησαν ποτὲ τοιαῦτα θαύματα.

— Τοῦ πρίγκηπος Φραπόλι, ἀπεκρίθη ὁ ὁδηγός των· καὶ ἰδοὺ ἡ οἰκία του.

Κατὰ ταύτην δὲ τὴν στιγμὴν ἀπὸ τῶν δένδρων προκύψασαι, ἦλθον ἄντικρυ μεγαλοπρεποῦς οἰκοδομήματος, ὁποίαν οὐδὲ τῶν βασιλέων τὴν κατοικίαν δὲν ἐφαντάζοντο, καὶ εἰσῆλθον διὰ τοῦ καταγλύφου πυλῶνος.

— Εἰς τοῦ πρίγκηπος λοιπὸν κατοικοῦσιν αἱ θυγατέρες σας; τὸν ἐρώτησεν ἡ Νίννα, σχεδὸν περίφοβος.

— Ὄχι, εἶπεν ἐκεῖνος, γελῶν. Σᾶς φέρω εἰς μίαν αἴθουσαν, ὅπου ν' ἀναπαυθῆτε ὀλίγον ἀπὸ τοῦ καμάτου τῆς ὁδοιπορίας, καὶ νὰ συσκευασθῆτε. Θὰ στείλω μίαν ὑπηρέτριαν νὰ σᾶς βοηθήσῃ εἰς ὅ,τι χρειάζεσθε. Ἔπειτα θὰ σᾶς φέρω νὰ γνωρίσητε τὰς θυγατέρας μου.

Καί, ἀνοίξας τὴν θύραν, τὰς εἰσήγαγε καὶ τὰς ἀφῆκε μόνας. Αἱ δὲ δύω ἀδελφαὶ εἰσελθοῦσαι, καὶ κρατούμεναι ἐκ τῆς χειρός, ἤθελον ἐκληφθῇ ὡς μία τῶν εἰκόνων αἵτινες ἐκόσμουν τῆς πολυτελοῦς αἰθούσης τοὺς τοίχους, τόσον τὰς καθίστα ἀφώνους καὶ ἀκινήτους ἡ ἔκπληξις, διότι ὅπου ἔστρεφον τοὺς ὀφθαλμούς, ἀπήντων μεταξόστικτα ἔπιπλα,

περσικοὺς τάπητας, στίλβον μαχώνιον, καὶ ἄργυρον καὶ ἀλάβαστρον. Ἀπὸ τῆς ἐκπλήξεως δὲ τέλος τὰς ἀπέσπασε θαλαμηπόλος, ἥτις εἰσελθοῦσα ταῖς εἶπεν ὅτι ἐστάλη νὰ τὰς βοηθήσῃ ν' ἀλλάξωσιν.

— Ν' ἀλλάξωμεν! εἶπεν ἡ Ῥόζα, αἰσθανομένη ὅτι αἱ παρειαί της ἐφλέγοντο ὑπ' αἰσχύνης.—Ἀλλὰ . . . δὲν ἐφέραμεν ἄλλα φορέματα.

— Ἀναμφιβόλως, εἶπεν ἡ θαλαμηπόλος, ἀνοίγουσα μέγα κιβώτιον· οὔτε ἔπρεπε νὰ φέρητε. Ἐδῶ εἶν' ἐνδύματα διὰ ν' ἀλλάξητε.

Ἡ Ῥόζα ἔρριψε βλέμμα ἐρωτηματικὸν πρὸς τὴν ἀδελφήν της.

— Φαίνεται, εἶπεν αὐτὴ ταπεινῇ τῇ φωνῇ, ὅτι δὲν ἁρμόζει νὰ εἴμεθα ἐδῶ ἔχουσαι αὐτὰ τὰ ἐνδύματα.

Καὶ καθ' ἑαυτάς, στενάζουσαι ἀμφότεραι διὰ τὴν ἀφέλειαν τοῦ ἀγροτικοῦ βίου, παρεδόθησαν εἰς τὰς χεῖρας τῆς θαλαμηπόλου, ἥτις, ἀφ' οὗ τὰς ἔλουσε δι' ἀρωματικοῦ ὕδατος, καὶ ἔχρισε διὰ μύρων τὴν κόμην των, τὰς ἐνέδυσεν ἀντὶ τῶν χονδροειδῶν ὑφασμάτων, ὧν ἡ ἐπαφὴ ἐλύπει τ' ἁπαλὰ μέλη των, ἄλλα μαλακώτερα καὶ λεπτοϋφέστερα, στολὴν ἀνεπιτήδευτον μέν, ἀλλὰ συγχρόνως ὡραίαν διὰ τὴν χάριν, καὶ διότι ἀνεδείκνυεν ὅλον τὸν πλοῦτον τοῦ σωματικοῦ των σχηματισμοῦ. Τὰς δὲ κεφαλὰς ἑκάστης ἐκόσμησε διὰ σειρᾶς μαργαριτῶν, ὧν αὐταὶ δὲν ὑπώπτευσαν τὴν τιμήν, οἵτινες ὅμως ἤξιζον μυριάδας.

Ἀφ' οὗ δ' ἐνεδύθησαν αἱ δύω ἀδελφαί, καὶ ἡ μία εἶδε τὴν ἄλλην, καὶ ἔπειτα ἐνέβλεψαν εἰς τοὺς μεγάλους καθρέπτας, οἵτινες ἐν χρυσαῖς στεφάναις ἐκόσμουν τοὺς τοίχους, ἔμειναν αἱ ἴδιαι ἔκθαμβοι διὰ τὸ κάλλος των· οὐχ ἧττον ὅμως ἐξεπλάγη καὶ ὁ φίλος των, ὅταν εἰσῆλθεν ὅπως

τὰς ὁδηγήσῃ. Ἐπί τινας στιγμὰς ἵστατο καὶ τὰς ἐθεώρει σιωπηλῶς, χωρὶς νὰ δυνηθῇ νὰ χορέσῃ τοὺς ὀφθαλμούς του, ἐν ᾧ ἐκεῖναι ἐρυθριῶσαι, καὶ στενοχωρούμεναι διὰ τὴν νέαν ἐνδυμασίαν των, ἐσυστέλλοντο νὰ ἔλθωσι πρὸς αὐτόν.

Τέλος προβὰς, καὶ καταθεὶς ἓν φίλημα εἰς ἑκάστης τὸ μέτωπον, τὰς ἔλαβεν ἐκ τῶν χειρῶν καὶ τὰς ἔφερεν ἐκτὸς τοῦ θαλάμου.

Ἀφ' οὗ δ' ἀνέβησαν μαρμαρόκτιστον λαμπρὰν ἀναβάθραν, καὶ πολλὰς διέβησαν αἰθούσας πολυτελεῖς, ἔφθασαν τέλος ἐμπρὸς θύρας ἣν ἐφρούρουν δύω χρυσοστόλιστοι ἄνδρες, ἡγεμόνες ἢ τοὐλάχιστον στρατηγοὶ, ὡς ἐξέλαβον αὐτοὺς αἱ νεάνιδες, ἀλλὰ κατ' ἀλήθειαν οὐδὲν ἄλλο ἢ ὑπηρέται. Οὗτοι δ' ἠνέωξαν θορυβωδῶς τὰ δύω θυρώματα, καὶ πρὸς μεγίστην ἔκστασιν τῶν κορασίων ἀνήγγειλαν μεγαλοφώνως: « *Ὁ πρίγκηψ Φραπόλις* ».

Ἡ δ' αἴθουσα εἰς ἣν εἰσήγοντο ἦτον ὅλη χρυσοῦ ἀποστίλβουσα, καὶ πλήρης ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν ἐστολισμένων πολυτελῶς.

Ἅμα δ' εἰσῆλθεν ὁ ἀγγελθεὶς ὡς πρίγκηψ Φραπόλις, ὅλοι προὐχώρησαν μετὰ σπουδῆς πρὸς αὐτόν. Οὗτος δὲ στὰς ἐν τῷ μέσῳ των, καὶ κρατῶν ἑκατέρωθεν τὰς δύω νέας,

— Ἀγαπητοὶ φίλοι, εἶπε, σᾶς προσεκάλεσα σήμερον εἰς οἰκογενειακὴν ἑορτὴν, καὶ μ' ἐτιμήσατε ἐλθόντες, χωρὶς νὰ ἐννοῆτε τὴν πρόσκλησίν μου. Καὶ εἰς σᾶς, φίλταται κόραι, ὑπεσχέθην ὅτι θέλετε γνωρίσει τὰς θυγατέρας μου. Ἰδοὺ, ἐκπληρῶ τὴν ὑπόσχεσίν μου. Ἰδοὺ αἱ θυγατέρες μου, — ἐπρόσθεσεν, ἐναγκαλιζόμενος τὰς δύω κόρας τῶν ἀγρῶν. — Σεῖς, φίλταται, εἶσθε αἱ πριγκιπέσσαι Φραπόλι.

Ὅλοι οἱ παρεστῶτες ἐξεπλάγησαν εἰς τὸ ἀνέλπιστον ἄκουσμα, καὶ προσῆλθον ἐπευφημοῦντες· αἱ δὲ δύω ἀδελφαί, ἄφωνοι ὑπὸ συγκινήσεως, καὶ μὴ τολμῶσαι εἰσέτι νὰ ῥιφθῶσιν εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ πατρὸς ὃν τόσον ἀπροσδοκήτως εὕρισκον, καὶ ὅστις ταῖς ἦν ἔτι ξένος, ἐρρίφθησαν εἰς τὰς ἀγκάλας ἀλλήλων, καὶ ἐξερράγησαν εἰς δάκρυα.

Λαβὼν δὲ ὁ πρίγκηψ τὸ δακτυλίδιον ἀπὸ τοῦ δακτύλου τῆς Ῥόζας,

— Ἰδού, ἐξηκολούθησεν, ὁ νυμφικός μου δακτύλιος, ὃν ἡ φιλτάτη μου σύζυγος ἔδωκεν εἰς τὴν θυγατέρα μου. Φέρει τὸ ὄνομά μου : Φερδινάνδος Πρίγκηψ Φραπόλις. Ποία ἦτον ἡ σύζυγός μου εἶναι περιττὸν νὰ τὸ ἐρευνήσητε· δὲν εἶναι πλέον μεταξὺ τῶν ζώντων. Ἂν εἰς ἐκείνην ἣν οὐδέποτε θέλω λησμονήσει, ἣν θέλω περιπαθῶς ἀγαπᾷ μέχρι τοῦ τάφου μου, δὲν κατώρθωσα νὰ χορηγήσω τὴν εὐτυχίαν, θέλω κἂν ν' ἀγάλληται βλέπουσα οὐρανόθεν εὐδαιμονούσας τὰς θυγατέρας της.

Καθήσας δ' ἔπειτα εἰς μίαν γωνίαν μετὰ τῶν χορασίων, ταῖς διηγήθη ὅτι, ὅτε ὁ Ναπολέων ἐκράτει εἰς τὴν χεῖρά του τὴν πλάστιγκα τῶν λαῶν, μυστικαὶ ἐλπίδες ὅτι ἐκ τῆς χειρὸς ταύτης θέλει ἐξέλθῃ ποτὲ ἡ ἀνεξαρτησία τῆς Ἰταλίας, ἐκίνησαν αὐτὸν ν' ἀπέλθῃ εἰς κατεσπευσμένην καὶ ἀπροσδόκητον ἀποστολὴν πρὸς τὸν νικητήν, ὅτε καὶ ἔγραψε τὴν τελευταίαν ἐπιστολήν του πρὸς τὴν μητέρα των. Αὗται τὸν ἐδέσμευσαν εἰς τὸ ἅρμα τοῦ Ναπολέοντος, ὃν συνηκολούθησε τότε ἀμέσως εἰς τὴν Ῥωσσίαν· ὅτι δ' ἐκεῖ περιπεσὼν εἰς αἰχμαλωσίαν, ἔμεινεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη δέσμιος εἰς τοῦ κόσμου τὰς ἐσχατιάς, καὶ μὴ δυνάμενος νὰ κοινωνήσῃ οὐδ' ἐγγράφως μετὰ τῆς πατρίδος του· καὶ τέλος, ὅτε ἀποδοθεὶς εἰς τὴν ἐλευθερίαν, ἔσπευσεν εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς

συζύγου του, ἥτις τῷ ἦτο καὶ τῆς ζωῆς γλυκυτέρα καὶ τῆς ἐλευθερίας, εὗρεν αὐτὴν νεκρὰν, ἐν ᾧ εὗρεν ἀρθέντα καὶ τὰ προσκόμματα ὅσα τὸν ἠνάγκαζον ἄλλοτε νὰ κρύπτῃ τὴν ἕνωσίν του.

Μετὰ δὲ τὴν ἐξήγησιν ταύτην, ταῖς παρουσίασεν ἕνα πρὸς ἕνα πάντας τοὺς παρεστῶτας, τοὺς πλείστους μέλη κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον μεμακρυσμένα τῆς οἰκογενείας εἰς ἣν κατὰ πρῶτον εἰσήρχοντο, καὶ μεθ' ἧς καὶ αὐτὸς μετὰ τοσαύτην μακρὰν ἀπουσίαν συνέδεε γνωριμίαν ἐκ νέου.

— Φιλτάτη θύγατερ, εἶπε μεταξὺ ἄλλων πρὸς τὴν Ῥόζαν, νὰ σοὶ παρουσιάσω μοὶ μένει τώρα ἕνα τῶν φίλων μου, πρὸς ὃν ὀφείλεις καὶ σὺ ἰδιαιτέραν εὐγνωμοσύνην. Οἱ ἀχρεῖοι λησταὶ, οἵτινες τόσον σ' ἐτρόμαξαν, ὑπ' αὐτοῦ ἐδιώχθησαν.

Ἡ Ῥόζα, ὅταν ἤκουσε τὰς λέξεις ταύτας, ἠρυθρίασεν ἰσχυρῶς, ἡ καρδία της ἤρχισε νὰ κτυπᾷ ὡς ἂν ἤθελε νὰ διαρρήξῃ τὸ στῆθός της, καὶ τὰ βλέμματά της περιεφέροντο ἀνήσυχα εἰς ὅλην τὴν αἴθουσαν.

Ἰδοὺ αὐτὸς, ἀγαπητὴ Ῥόζα, ἐξηκολούθησεν ὁ πρίγκηψ, —ὁ κόμης Φίλιππος Σικκάρδης.

Ἡ Ῥόζα ἔστρεψε γοργῶς τὸ βλέμμα πρὸς τὸν παρουσιαζόμενον· ἀλλὰ παρ' ὀλίγον νὰ πληρωθῶσιν οἱ ὀφθαλμοί της δακρύων, ὅτε εἶδεν ὅτι ἵστατο ἐμπρός της ἀξιωματικὸς ὅλως ἄγνωστος εἰς αὐτήν. Τὸν ἐχαιρέτησεν ἑπομένως ψυχρῶς, καὶ οὐδὲ λέξιν τῷ ἀπέτεινεν, ὅπερ αὐτὸς ἐξήγησεν ὡς ἀπειρίαν τοῦ κόσμου. Καὶ ὅμως, ὡς ἔπειτα τῇ ἔλεγεν ἡ Νίννα, ἥτις παρετήρει ὅλα ταῦτα δι' ἄκρου τοῦ ὀφθαλμοῦ, ὁ ἀξιωματικὸς ἐκεῖνος ἦτο νέος κομψότατος, καὶ ἡ στολή του ἦτο χρυσῆ, καὶ γαλανοὶ ἦσαν οἱ ὀφθαλμοί του.

Ὅτε δὲ μετὰ ταῦτα κατέβησαν εἰς τὴν τράπεζαν, ὁ πρίγκηψ Φραπόλις εἶπεν εἰς τὸν κόμητα Σικκάρδην νὰ δώσῃ

τὴν χεῖρα εἰς τὴν θυγατέρα του, ἐννοῶν ἀναμφιβόλως τὴν Ῥόζαν. Ἐκεῖνος ὅμως, εἴτε μὴ ἐννοήσας, εἴτε διότι δυσηρεστήθη ἐκ τῆς πρώτης ψυχρᾶς ἐκείνης ὑποδοχῆς, προσποιηθεὶς ὅτι δὲν ἠννόησε, τὴν ἔδωκεν εἰς τὴν Νίνναν.

Ἐν μέσῳ τοῦ πλήθους ἐκείνου τῶν ξένων, ἀνηκόντων ὅλων εἰς τάξιν πολὺ ἀνωτέραν τῆς εἰς ἣν εἶχον ζήσει μέχρι τοῦδε αἱ δύω νέαι, ἔπρεπε, φυσικῷ τῷ λόγῳ, νὰ αἰσθάνωνται αὗται στενοχωρίαν μεγάλην. Ἀλλ' ὁ εὐμενὴς καὶ συγκαταβατικὸς τρόπος ὅλων ὅσοι τὰς περιεστοίχιζον τὰς ἐνεθάρρυνε, καὶ ἡ φυσική των ἀφέλεια ἤρεσκε περισσότερον παρὰ ἄλλων τὴν ἐπιτετηδευμένην συμπεριφοράν.

Ἡ εὐφυΐα των ὅμως πολὺν καιρὸν δὲν ἐχρειάσθη ὅπως ἐκμάθῃ καὶ ὅσον ἦτον ἐπάναγκες τῶν ἐκ συνθήκης ἐκείνων τρόπων, οἵτινες ἀνήκουσιν εἰς τὴν ἀνωτέραν τάξιν τῆς κοινωνίας. Ταῖς ἐδόθησαν δὲ καὶ διάφοροι διδάσκαλοι οἵτινες νὰ συμπληρώσωσι τὰ ἐλλείμματα τῆς ἀνατροφῆς των.

Διότι ἐννοεῖται ὅτι εἰς τὸ χωρίον δὲν ἐπέστρεψαν πλέον. Ὁ πρίγκηψ τῇ ἐπαύριον τῆς ἀφίξεώς των ἔπεμψεν εἰς τὴν διδασκάλισσαν τοῦ Σαντάλβου χρηματικὸν δῶρον ἀρκοῦν ὅπως τῇ ἐξασφαλίσῃ βίον ἄνετον, καὶ τῇ ἔγραψεν ὅτι τὰ κοράσια δὲν θὰ ἐπιστρέψωσι πλέον, διότι ὁ πατήρ των εὑρέθη.

Ὅλη του δ' ἡ προσοχὴ ἔκτοτε περιωρίζετο εἰς τὸ νὰ ταῖς προμηθεύῃ πᾶν ὅ,τι ἐδύνατο νὰ τὰς τελειοποιήσῃ καὶ νὰ τὰς καταστήσῃ εὐδαίμονας.

Ἡ Βίλλα Φραπόλι ἦν τῷ ὄντι εὐφρόσυνος κατοικία. Κειμένη εἰς θελκτικὴν τοῦ ὄρους πλευρὰν, εἶχεν ἐκ τῆς περιωπῆς ἐκείνης μεμακρυσμένην ἄποψιν ἐπὶ τῆς θαλάσσης, ἥτις τῇ ἔπεμπε τὰς ὑγρὰς αὔρας της. Τεχνητοὶ ῥύακες διαρρέοντες αὐτὴν, καὶ ἀναπηδητικαὶ πηγαὶ ἀνθαμιλ-

λώμεναι πρὸς τὰ δένδρα, καὶ κρυστάλλινα δένδρα αὐταὶ ὁμοιάζουσαι, διετήρουν ἀέναον δρόσον ὑπὸ τὰς σκιὰς τῶν πυκνῶν φυλλωμάτων, ὅπου ἐκελάδουν μυριάδες πτηνῶν, καὶ ἀρώματα παντοίων ἀνθέων ἐθυμίαζον πᾶσαν τὴν ἀτμοσφαῖραν. Εἰς τὰς φυσικὰς δὲ ταύτας τέρψεις προσετίθεντο καὶ αἱ ἀπολαύσεις ὅσας χορηγεῖ μέγας πλοῦτος, δαψιλευόμενος ἀφειδῶς ὑπὸ εὐκόλου φιλοστοργίας.

Οὐδ' ἡ συναναστροφὴ δ' ἀπέλειπεν, αὐτὴ ἡ τὴν ἄνεσιν καὶ εὐχέρειαν χορηγοῦσα τῶν τρόπων, ἥτις πολλάκις καὶ μόνη ἐπέχει πάσης ἄλλης ἀγωγῆς τόπον. Συνεχεῖς ἦσαν αἱ ἐπισκέψεις τῶν φίλων ἢ συγγενῶν, καὶ ἡ ἔπαυλις, ὑπὸ τῆς παρουσίας τῶν δύω νεανίδων ἐμψυχουμένη, ἀντήχει σχεδὸν πάντοτε ὑπὸ ἀσμάτων καὶ ὑπὸ χορῶν.

Συνεχέστερον δὲ πάντων ἐπεσκέπτετο αὐτὴν ὁ Κόμης Φίλιππος Σικκάρδης, καὶ πολλάκις διέτριβεν ἐν αὐτῇ καὶ ἡμέρας, διότι, ὡς διϊσχυρίζετο, ἡ θέσις ἦτον ἐπὶ τοῦ ὅρους κατάλληλος διὰ τὴν ἐπαγρύπνησιν ἐπὶ τῶν ληστῶν, ὧν ἡ καταδίωξις τῷ ἦν ἀνατεθειμένη.

Καὶ αὕτη μὲν ἦν ἡ πρόφασις ἣν ὡμολόγει εἰς τοὺς ἄλλους, ἴσως καὶ εἰς ἑαυτόν· ἡ δ' ἀληθὴς αἰτία ἐπεφαίνετο εἰς ὅλην τὴν διαγωγήν του, καὶ εἰς οὐδένα ἦτο δυσνόητος· διότι εἰς τοὺς περιπάτους κατὰ τύχην αὐτὸς ἔμενε νὰ δώσῃ τὴν χεῖρα εἰς τὴν Νίνναν. Εἰς τὴν τράπεζαν συνέπιπτε πλησίον τῆς Νίννας νὰ λάβῃ θέσιν· εἰς τοὺς χοροὺς διὰ διαφόρους περιστάσεις ἐχόρευε μετὰ τῆς Νίννας ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, μετὰ τῆς Νίννας ἐγυμνάζετο εἰς τὸ ᾆσμα, καὶ αἱ μακραί των συνδιαλέξεις πέρας δὲν εἶχον. Ἦτο λοιπὸν προφανὲς ὅτι ἠγάπα τὴν Νίνναν.

Ἐπίσης ὅμως πιθανὸν ἐφαίνετο ὅτι καὶ ἡ Νίννα δὲν ἦτον ἀδιάφορος πρὸς αὐτόν· ἄλλως δὲν ἤθελεν ἐπιτηδεύεσθαι νὰ

τὸν ἀποφεύγῃ, νὰ ὁμιλῇ πρὸς πάντα ἄλλον μᾶλλον ἢ πρὸς αὐτὸν, ἐν ᾧ, ὅταν ἐλησμονεῖτο τὸ βλέμμα της τὸν ἐζήτει καὶ τὸν παρηκολούθει, εἰς τοὺς ὀφθαλμούς της ἐσπινθηροβόλει χαρὰ ὅταν τὸν ἔβλεπεν, εἰς τὰ χείλη της ἐπήνθει μειδίαμα ὅταν τὸν ἤκουε λέγοντά τι, ἀδιάφορον μὲν πρὸς τοὺς λοιποὺς, εἰς αὐτὴν δὲ μόνην καταληπτὸν καὶ ἔχον πολλὴν σημασίαν. Προσέτι δ' ἦσαν οἱ τρόποι της τόσον ἀφελεῖς, ὥστε ὅλοι ἔβλεπον τὸ αἴσθημά της ἀκτινοβολοῦν ἐπ' αὐτῆς, ἐνῷ ἴσως μόνη ἐνόμιζεν ὅτι τὸ ὑποκρύπτει.

Ἀλλ' οὐδ' εἶχε μεγάλην ἀνάγκην νὰ τὸ ὑποκρύπτῃ. Ὁ πατήρ της, μόνην ἐπιθυμίαν ἔχων νὰ νυμφευθῶσιν αἱ θυγατέρες του ἄνδρας ἀξίους τῆς τάξεως εἰς ἣν τὰς ἀνεβίβασε, καὶ ἱκανοὺς νὰ τὰς καταστήσωσιν εὐτυχεῖς, ἠγάπα τὸν κόμητα Σικκάρδην, καὶ ἐνέκρινε τὰς ἀναφυομένας σχέσεις. Μετά τινα δὲ καιρὸν ὁ νέος κόμης ἠνέωξε τὴν καρδίαν του εἰς τὴν Νίνναν, ἥτις ἠρυθρίασεν, ἀλλὰ δὲν ἐθύμωσε, καὶ μετὰ ταῦτα ἀπηυθύνθη πρὸς τὸν πατέρα της, ὅστις τὸν ἔλαβε εἰς τὰς ἀγκάλας του καὶ τὸν ὠνόμασεν υἱόν του.

Μετ' ὀλίγας δ' ἡμέρας ἐτελέσθη ὁ ἀρραβὼν, καὶ ἔκτοτε ἦτον ὁ Φίλιππος ἀνεξάλειπτος ἀπὸ τῆς ἐπαύλεως, ὡς ἦτον ἑπόμενον, ἐκτὸς τοῦ καιροῦ ὅσον τῷ ἀφήρει ἡ καταδίωξις τῶν ληστῶν, ὧν διὰ τῆς δραστηριότητός του εἶχε γίνει τὸ φόβητρον καὶ ἡ μάστιξ. Ἡ δὲ Νίννα, πλέουσα εἰς εὐδαιμονίαν, ἔλεγεν ὅμως εἰς τὴν ἀδελφήν της, ἐναγκαλιζομένη αὐτὴν, ὅτι δὲν θέλει νυμφευθῇ πρὶν θελήσῃ ν' ἀποφασίσῃ καὶ ἐκείνη περὶ τῆς τύχης της, ὥστε οἱ γάμοι των νὰ τελεσθῶσι συγχρόνως.

Ἀλλ' εἰς τὰς λέξεις ταύτας ἡ Ῥόζα ἐμειδία μόνον πικρῶς καὶ δὲν ἀπεκρίνετο. Τὸ κάλλος της τότε ἔθαλλεν εἰς

ὅλην του τὴν ἀκμήν· αἱ φυσικαὶ χάριτές της εἶχον ἐξευγενισθῆ διὰ τῆς νέας διαίτης, καὶ λεπτὴ μελαγχολία ἐπιπλανωμένη ἐπὶ τῆς ὅλης της ὄψεως, ἐπέχεεν ἐπ' αὐτῆς ποιητικόν τι καὶ ἀνυπόστατον θέλγητρον. Πολλοὶ ἑπομένως τὴν περιεστοίχιζον καὶ τὴν ἐθεράπευον, ἀλλὰ πρὸς πάντας ἐδείκνυτο περιποιητικὴ μέν, ἀγαθή, εὐπροσήγορος, συγχρόνως ὅμως καὶ ἀδιάφορος.

Ἐν μιᾷ δὲ τῶν ἡμερῶν ὁ πρίγκηψ Φραπόλις εἶχεν ἀπέλθει εἰς Νεάπολιν, αἱ δὲ δύω ἀδελφαὶ ἐκάθηντο εἰς τὸ πολυτελὲς ἀνθοκομεῖον τοῦ κήπου, ἐν ᾧ ἐσκιαγραφοῦντο τὰ σπανιώτερα τῶν φυτῶν τῶν βορείων κλιμάτων, διεσκευασμένον εἰς θερινὴν δίαιταν δι' αὐτάς, καὶ ὅπου πολλάκις διῆγον τῶν θερμοτέρων ὡρῶν τῆς ἡμέρας.

Ἡ Νίννα ἡπλωμένη εἰς αἰώραν, ἢ κλίνην ἐκ χρυσοστίκτου κασιμιρίου ὡς τὰς τῶν ναυτῶν ἐξηρτημένην, ἑκατέρωθεν ἐκ χρυσῶν κρίκων κοσμούντων τοὺς τοίχους, παρεδίδετο, ἐνῷ περιέμενε τοῦ μνηστῆρός της τὴν ἐπιστροφήν, εἰς τῆς ζωῆς τὴν ἄπονον καὶ πλήρη ἀπόλαυσιν· ἡ δὲ Ῥόζα, εἰς τοὺς πόδας της καθημένη, εἶχε λάβει τὴν ἀγαπητήν της κιθάραν νὰ παίξῃ, ἀλλὰ τὴν ἀπέθεσε μετ' ὀλίγον βωβήν. Ἔλαβε δ' ἔπειτα ἓν βιβλίον καὶ τὸ ἐφυλλολόγει, ἀλλ' οἱ ὀφθαλμοί της ἦσαν προσηλωμένοι ἀλλαχοῦ, καὶ ἀλλαχοῦ ἐπλανᾶτο ὁ νοῦς της. Ἐν τῷ μέσῳ τῶν λαμπροτήτων ἐκείνων τοῦ ἁβροῦ βίου, ὅστις ἄλλοτε ἦτο τὸ σταθερὸν ὄνειρον τῆς παιδικῆς ἡλικίας της, ἐνεθυμεῖτο τὸ πτωχὸν χωρίον, καὶ ἀπὸ τοῦ χωρίου μετέβαινεν εἰς τὴν μικρὰν κοιλάδα, καὶ εἰς τὴν φαντασίαν της παρουσιάζετο ἡ σκηνὴ τῶν ληστῶν μεθ' ὅλης τῆς φρίκης της, ἀλλὰ καὶ μετὰ τοῦ κομψοῦ νεανίου ὅστις τὴν ἔσωσε, καὶ οὗ ἡ εἰκὼν ἀνέκυπτε καθ' ἑκάστην ζωηροτέρα εἰς τὴν καρδίαν της.

Αἴφνης πρὸς τὴν εἴσοδον τοῦ κήπου ἠκούσθησαν πυροβολισμοί, καὶ συγχρόνως ἀλαλαγμοὶ ἄγριοι.

— Τὸν Φίλιππον, — θέλουν νὰ θανατώσουν τὸν Φίλιππον! ἀνέκραξεν ἡ Νίννα μετὰ τῆς προφητικῆς φωνῆς τῆς καρδίας, καὶ ἐρρίφθη ἐκτὸς τοῦ ἀνθοκομείου.

Ἡ δὲ Ῥόζα, ἠγέρθη περίφοβος καὶ αὐτή, καὶ μὴ ἐννοοῦσα περὶ τίνος ἐπρόκειτο· ὅτε δ' ἠθέλησε ν' ἀκολουθήσῃ τὴν ἀδελφήν της, εἶδεν ἀνθρώπους, ὧν ἡ ἀπαίσιος ὄψις τῇ ἀνεπόλησε τοὺς λῃστὰς τοῦ Σαντάλβου, ξιφήρεις καὶ δραμόντας πρὸς τὸ ἀνθοκομεῖον, οὗ τῇ ἀπέκλειον ἤδη τὴν ἔξοδον.

Ἐκτὸς ἄρα ἑαυτῆς ὑπὸ τρόμου καὶ εἰς τὴν ἐνθύμησιν τοῦ φρικτοῦ κινδύνου ὃν εἶχε διατρέξει, ἐρρίφθη εἰς τῆς σκιάδος τὸ βάθος, καὶ καλυπτομένη ὑπὸ τῆς ἐπιπροσθούσης κρεμαστῆς κλίνης, διέβη, πρὶν τὴν ἴδωσι, τὴν ὑαλίνην θύραν, ἥτις ἠνοίγετο πρὸς ἐσωτερικὴν ἄλλην τοῦ ἀνθοκομείου διαίρεσιν, ἐκλείδωσεν αὐτὴν ἐσωτερικῶς, καὶ ἔπεσεν ἄπνους σχεδὸν μεταξὺ τῶν πληρούντων τὴν ὑελόκτιστον ἐκείνην αἴθουσαν ἐξωτερικῶν δένδρων, ὧν τὰ πλατέα φύλλα τὴν ἔκρυπτον πρὸς τὰ βλέμματα τῶν κακούργων.

Τὴν αὐτὴν δὲ σχεδὸν στιγμὴν εἰσώρμησαν εἰς τὴν πρώτην αἴθουσαν τοῦ φυτοκομείου οἱ λῃσταί, διώκοντες ἄνθρωπον ὃν εἶχον ἤδη ἀφοπλίσει, καὶ ὃν ἡ Ῥόζα ἀνεγνώρισεν ἀμέσως ὡς τὸν κόμητα Σικκάρδην.

Ἡ πρώτη ὁρμὴ τῆς καρδίας της τὴν ἐκίνησε νὰ ῥιφθῇ πρὸς βοήθειάν του, ἢ κἂν νὰ φωνάξῃ· οὐ μόνον ὅμως ἡ φρίκη τῇ ἐδέσμευε μέλη καὶ γλῶσσαν, ἀλλὰ συγχρόνως ἐννόησεν ὅτι πᾶν της κίνημα ἦτον ἀνωφελές, καὶ ἤθελε μόνον τὴν προδώσει εἰς τοὺς λῃστάς· ἔμεινεν ἐπομένως ἀκίνητος καὶ ἄφωνος, συγκεντρώσασα πάσας τὰς δυνάμεις της

εἰς τοὺς ὀφθαλμούς, οὓς ἐκράτει τεταμένους ὁ φόβος, καὶ βλέπουσα χωρὶς νὰ φαίνηται ὑπὸ τῶν φύλλων τὸ πύκνωμα.

Ὁ δὲ Σικκάρδης, ἅμα εἰσῆλθεν εἰς τὸ ἀνθοκομεῖον, βλέπων ὅτι διεκφυγὴν πλέον δὲν εἶχεν, ἐστράφη αἴφνης κατὰ τῶν διωκτῶν του, ὡς τὸν λέοντα ἢ τὸν κάπρον ὃν οἱ θηρευταὶ περιεκύκλωσαν πανταχόθεν, καὶ ῥιφθεὶς καθ' ἑνὸς αὐτῶν, ὅστις ἐφαίνετο ὡς ὁ ἀρχηγὸς, καὶ ἐφόρει προσωπίδα μόνος μεταξὺ ὅλων, ἠθέλησε νὰ τῷ ἁρπάσῃ τὰ ὅπλα του. Ἀλλ' ὁ λῃστὴς ἦτον εὔρωστος καὶ συνέστη πάλη, ἐφ' ἧς ὁ Σικκάρδης ὡς φαινόμενος, διότι ἔβλεπεν ὅτι ἐλαττοῦται, ἥρπασε τὴν προσωπίδα τοῦ ἀνταγωνιστοῦ του καὶ τὴν ἀπέσπασεν.

— Αὐτὸς ἦτον ὁ θάνατός σου! εἶπεν ὁ λῃστὴς φοβερῶς διαστρέφων τὸ πρόσωπον, καὶ ὑψώσας τὸ ξίφος νὰ τὸν διατρυπήσῃ. Ἀλλὰ τὴν αὐτὴν στιγμὴν δύω ἄλλοι ἐκ τῶν λῃστῶν εἶχον συλλάβει τὸν Σικκάρδην, καὶ τῷ εἶχον δέσει τὰς χεῖρας.

— Ἂς εἶναι, εἶπεν ὁ ἀρχιλῃστὴς, περιδεόμενος πάλιν τὴν προσωπίδα. Νεκρὸς δὲν μᾶς βλάπτει, ζῶν ἠμπορεῖ ἴσως νὰ μᾶς χρησιμεύσῃ. Ἄφρων! ἐπρόσθεσεν ἔπειτα πρὸς τὸν αἰχμάλωτόν του ἀποτεινόμενος· ἀφ' οὗ μὲ εἶδες, ἐκ τῶν δεσμῶν μου δὲν θὰ σ' ἀπαλλάξῃ ποτὲ ἄλλος πλὴν τοῦ θανάτου.

Τὴν στιγμὴν δὲ ταύτην ἠκολούθησαν ὀξεῖς συριγμοί, οὓς ἐπανέλαβον, περίφοβοι γενόμενοι, οἱ λῃσταί.

— Φημώσατέ τον, καὶ φεύγωμεν! εἶπεν ὁ προσωπιδοφόρος.

Ἀμέσως δὲ τῷ ἔδεσαν τὸ στόμα σφοδρῶς, καὶ κυκλώσαντές τον τέσσαρες ὁπλοφόροι, ἀπῆλθον δρομαίως, καὶ δι' ὁδῶν μυστικῶν κατέφυγον εἰς τὸ ὄρος.

Μετ' ὀλίγας δὲ στιγμὰς ἔφθασαν οἱ στρατιῶται τοῦ Σικχάρδου, οἵτινες παραμονεύοντες τοὺς λῃστὰς, ἐννόησαν, ἀλλ' οὐχὶ ἐγκαίρως, τὸ κίνημά των· καὶ αὐτῶν μὲν οὐδὲν ἴχνος ἀπήντησαν, διαρρήξαντες ὅμως τὴν ἔνδοθεν κεκλεισμένην θύραν τοῦ ἀνθοκομείου, εὗρον ἐν αὐτῷ ἐκτάδην κειμένην καὶ ἀναίσθητον τὴν Ῥόζαν, καὶ δαψιλεύσαντες αὐτῇ πᾶσαν περιποίησιν, τὴν ἀνεκάλεσαν εἰς τὴν ζωήν. Μετὰ ταῦτα δὲ, ἐντὸς τοῦ οἴκου εὗρον τὸ ταμεῖον διερρηγμένον καὶ λεηλατηθὲν, καὶ ἐντὸς σκοτεινοῦ ὑπογείου ὅλους τοὺς ὑπηρέτας, καὶ μετ' αὐτῶν τὴν Νίνναν, ἐγκεκλεισμένους καὶ δεδεσμευμένους, ὑλικῶς μὲν διὰ σχοινίων, ἠθικῶς δὲ συγχρόνως διὰ τοῦ τρόμου.

— Ποῦ εἶναι ὁ κόμης Σικχάρδης; ποῦ εἶναι ὁ ἀρχηγός σας; ἀνέκραξεν ἡ Νίννα, ἅμα τῇ ἀπεδόθη ἡ ἐλευθερία.

Ἀλλ' οἱ στρατιῶται ἐθεώρουν ὁ εἷς τὸν ἄλλον καὶ ἐσιώπων.

— Ὤ! τὸν ἐφόνευσαν! τὸ βλέπω, τὸν ἐφόνευσαν! Εἴπέτε μοι! τὸν ἐφόνευσαν! ἔκραζεν αὕτη ὡς παράφορος, καὶ κτυπῶσα τὴν κεφαλήν της.

Τότε ἡ Ῥόζα ἐρρίφθη εἰς τὰς ἀγκάλας της, σφοδρῶς κλαίουσα ὑπὸ τοῦ ἀγῶνος ὃν ὑπέστη.

— Ὄχι, φιλτάτη Νίννα, καθησύχασον, εἶπε· δὲν τὸν ἐφόνευσαν, ἤμην παροῦσα. Τὸν ᾐχμαλώτησαν μόνον καὶ τὸν ἀπήγαγον ζῶντα. Τοὺς ἤκουσα λέγοντας ὅτι δὲν θὰ τὸν φονεύσωσι.

Καὶ ὁ πρίγκηψ δὲ τὸ ἑσπέρας, ἀφ' οὗ ἐπέστρεψε καὶ ἔμαθε τῆς οἰκίας του τὴν λεηλασίαν, βλέπων τὴν ἀπελπισίαν τῆς θυγατρός του, τὴν παρηγόρει λέγων ὅτι οἱ λῃσταὶ ἥρπασαν τὸν Σικχάρδην ἐπ' ἐλπίδι λύτρων, ὅτι οἱ συγγενεῖς του εἰσὶ πλούσιοι ἱκανῶς, ὥστε ταχέως νὰ τὸν ἐξαγοράσωσι, καὶ ὅτι ἄλλως τε καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος εἶναι πρόθυμος

νὰ δώσῃ καὶ τὸν ἔσχατον ὀβολὸν τῆς περιουσίας του διὰ τὴν ἐλευθερίαν τοῦ φίλου του.

Ἡ Νίννα ἐρρίφθη τότε εἰς τὴν χεῖρα τοῦ πατρός της, καὶ φιλοῦσα αὐτὴν, τὴν ἔβρεχε διὰ τῶν δακρύων της.

Ἀλλὰ τὰ δάκρυα ταῦτα δὲν ἔμελλον νὰ στειρεύσωσι ταχέως. Ἡ πρᾶξις τοῦ Καπρέρα ἦτον ἡ δεινοτέρα τῶν ὅσας ποτὲ ἀπετόλμησε καθ' ὅλον τὸ στάδιον τοῦ ληστρικοῦ βίου του. Εἰς αὐτὴν δὲ τὸν ἐκίνησεν ἡ ἀνάγκη τοῦ ν' ἀπαλλαγῇ τοῦ κινδυνωδεστέρου ἐχθροῦ του, οὗ ἡ δραστηριότης καὶ ἡ ἐπιτηδειότης ἠπείλουν νὰ ἐπιφέρωσι τῆς ληστρικῆς συμμορίας τὴν προσεχῆ ἐξολόθρευσιν, ἡ ἐλπὶς ὅτι κατεστρατήγει αὐτὸν εὐκολώτερον ἤδη, ὑπὸ τοῦ ἔρωτος ἀντιπερισπώμενον, ἡ φήμη τοῦ πλούτου τοῦ πρίγκηπος, ἡ πιθανότης ὅτι οὗτος πρὸ ὀλίγου ἐλθὼν, καὶ ἀτελῶς τὰ συμπτώματα τοῦ ἐδάφους γνωρίζων, δὲν θὰ εἶχε καταλλήλως ἐξησφαλισμένην τὴν ἔπαυλιν.

Ἀλλ' ἐν καθαρᾷ μεσημβρίᾳ νὰ προσβάλῃ καὶ λεηλατήσῃ κατοικούμενον τόπον, τὴν ἔπαυλιν ἑνὸς τῶν πρωτίστων ἀριστοκρατῶν, νὰ δεσμεύσῃ τὴν οἰκογένειαν καὶ τοὺς ὑπηρέτας αὐτοῦ, καὶ ν' ἀπαγάγῃ αἰχμάλωτον δημόσιον ἀξιωματικὸν, ταῦτα ἦσαν τολμήματα, ἅτινα δὲν ἐδύναντο οὔτε νὰ παροραθῶσιν, οὔτε νὰ μείνωσιν ἀνεκδίκητα.

Ὁ Καπρέρας τὸ ἤξευρε, καὶ ἔλαβεν ἀναλόγως τὰ μέτρα του. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης οὔτ' ἐφάνη πλέον οὔτε ἠκούσθη, οὐδ' αὐτὸς, οὐδ' οἱ σύντροφοί του. Ὅλαι δ' αἱ ἔρευναι, ὅλαι αἱ προσπάθειαι, αἱ ὑποσχέσεις ἢ αἱ ἀπειλαὶ τῆς ἀστυνομίας ἀπέβησαν μάταιαι· καὶ μετ' οὐ πολὺ ἐπεκράτησε φήμη, ἀδέσποτος ὅμως, καὶ ἐκ συμπερασμοῦ πηγάζουσα μᾶλλον, ὅτι φυγὼν διὰ θαλάσσης, ἐπνίγη μεθ' ὅλων του τῶν ὀπαδῶν καὶ μετὰ τοῦ αἰχμαλώτου.

Μετὰ τὸ φοβερὸν τοῦτο συμβὰν ἀμφότεραι αἱ νεάνιδες ὑπέπεσαν εἰς κινδυνώδη ἀσθένειαν, ἣν ἤρκει ὅπως ἐπιφέρῃ ὁ φόβος, κλονίσας τὰ ἀσθενῆ νεῦρά των· διὰ δὲ τὴν Νένναν ὑπῆρχεν, ὅπως τὴν παρατείνῃ, καὶ ἡ ἀπελπισία ἣν τῇ ἔδιδεν ἡ πεποίθησις ὅτι ὁ Σικκάρδης ἐσφάγη, ὅτι δὲν θέλει τῇ ἀποδοθῇ πλέον, ὅτι ἀπέθανε τῶν ληστῶν θῦμα.

Καὶ ὅμως, ὡς ἄλλοτε τὴν μητέρα της, οὕτως ἤδη αὐτὸν, τὸν περιέμενε πάντοτε, καὶ ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν ἠρώτα τὴν Ῥόζαν ἂν δὲν ἐπέστρεψε, καὶ πρὶν ἀκούσῃ τὴν ἀπόκρισιν ἐξερρήγνυτο εἰς δάκρυα, διότι ἤξευρεν ὅτι δὲν ἐπέστρεψεν.

Οὕτω παρῆλθον πολλοὶ μῆνες. Τέλος ὑπερίσχυσεν ἡ νεότης τῆς νόσου, καὶ μετ' ὀλίγον ἀνέλαβον καὶ αἱ δύω.

— Φιλτάτη Νίννα, τῇ ἔλεγε μίαν ἡμέραν ἡ ἀδελφή της, ἐναγκαλιζομένη αὐτήν· τὸ ἠξεύρω, χωρὶς νὰ μοὶ τὸ εἰπῇς πόσον ἀνίατος εἶναι ἡ πληγὴ τῆς καρδίας σου, πόσον ἀστείρευτος τῶν δακρύων σου ἡ πηγή. Ἀλλὰ, Νίννα μου, ἐνθυμήθητι τὸν πατέρα. Ἡμῶν χρέος εἶναι νὰ φαιδρύνωμεν τὴν ζωήν του, ὄχι νὰ τὴν λυπῶμεν. Ἂν ἔχωμεν δάκρυα, πρέπει νὰ τὰ φυλάττωμεν δι' ἡμᾶς· ὁ πατὴρ τὸ μειδίαμά μας μόνον πρέπει νὰ βλέπῃ.

— Ναὶ, ἔχεις δίκαιον, εἶπεν ἡ Νίννα. Εἰς τὸ ἑξῆς θέλω πάντοτε μειδιᾷ.

Καὶ τοῦτο ἔλεγε κλαίουσα.

Ἔκτοτε τῷ ὄντι προσήρχετο πάντοτε πρὸς τὸν πατέρα της ἔχουσα μειδιῶντα τὰ χείλη· ἀλλὰ τὸ μειδίαμα ἐκεῖνο ἦν δακρύων πικρότερον, καὶ ἡ ὠχρότης τῶν παρειῶν της δὲν ἦν τῆς φθινούσης νόσου χροιὰ, ἀλλὰ τοῦ ἀκμαίου ψυχικοῦ πόνου.

Φαίνεται δ' ὅτι ἡ θλίψις της ἀντανεκλᾶτο καὶ εἰς τὴν

ἀδελφήν της, διότι εὐκόλως ἐφαίνοντο καὶ ὑπὸ τὴν ἐπίπλαστον ταύτης φαιδρότητα ἐσβεσμέναι τῶν βλεμμάτων της αἱ ἀρχαῖαι ἀκτῖνες, καί τις ἔκφρασις ἐγκαρτερήσεως μὴ ἀπηλλαγμένη ἀπελπισίας· οὐδὲ στιγμὴν δ' ἐγκατέλειπε τὴν Νίνναν, ἀλλὰ πᾶσά της ἡ φροντὶς ἦν νὰ τὴν περιθάλπῃ ὡς ἀσθενῆ, νὰ τὴν ὑποστηρίζῃ, νὰ κλαίῃ μετ' αὐτῆς, καὶ δι' ἀδελφικῆς ἀγάπης νὰ τὴν ἀνταμείβῃ δι' ὅ,τι ἐθυσίαζεν εἰς τὸ υἱϊκὸν καθῆκον.

Ὁ δὲ πατήρ των, ὅστις ἄλλον σκοπὸν δὲν ἐγνώριζε τῆς ζωῆς του πλὴν τῆς εὐτυχίας τῶν θυγατέρων του, ἐπροσπάθει διὰ παντὸς λόγου νὰ παραμυθήσῃ τὴν Νίνναν, καὶ διὰ παντὸς τρόπου νὰ ταῖς ἀποδώσῃ τὴν εὐθυμίαν, καὶ καθ' ἑκάστην ἐφεύρισκε καὶ ἐπρότεινε νέας διασκεδάσεις, αἵτινες ἴσως τὸ ἐναντίον ἐπέφερον ἀποτέλεσμα τοῦ ὅ αὐτὸς προσεδόκα, ἃς ὅμως ἐδέχοντο αἱ θυγατέρες αὐτοῦ εὐπειθῶς, ἵνα μὴ τὸν λυπήσωσιν.

Οὕτω, καὶ διὰ τὸν αὐτὸν λόγον, ἐγγιζούσης τῆς ἑορτῆς του, ἀπεφάσισε νὰ δώσῃ μέγαν χορὸν εἰς τὴν ἔπαυλίν του, εἰπὼν εἰς τὰς θυγατέρας του ὅτι ἐλπίζει πρὸς χάριν του ν' ἀποσείσωσιν ἐκείνην τὴν ἑσπέραν πᾶσαν θλιβερὰν ἐνθύμησιν, καὶ ν' ἀναλάβωσι τὴν παλαιὰν εὐθυμίαν των.

Καὶ ἡ μὲν Νίννα τὸ ἤκουσε, καὶ ἡ καρδία της συνεστάλη, ἀλλ' ἐσιώπησε· ἡ δὲ Ῥόζα φιλήσασα τὸν πατέρα της εἰς τὸ στόμα, ὑπεσχέθη ὅτι θέλουσι πράξει ὅ,τι δύναται ἵνα τὸν εὐχαριστήσῃ.

Ἡ ἑορτὴ αὕτη ἦν ἡ πρώτη ἣν ἔδιδεν ὁ πρίγκηψ Φραπόλις μετὰ τὴν ἐπιστροφήν του· διὰ τοῦτο ἐφιλοτιμήθη νὰ καταστήσῃ αὐτὴν ὅσον ἐνδέχετο λαμπροτέραν, καὶ νὰ προσκαλέσῃ πᾶσαν τὴν ἀριστοκρατίαν τῆς Νεαπόλεως,

μεθ' ἧς ἤθελε νὰ συνδέσῃ τὰς ἀρχαίας σχέσεις τῆς οἰκογενείας του, ὡς καὶ τοὺς ἐπισημοτέρους τῶν ἐπιδήμων ξένων.

Ἡ ἔπαυλις τὴν ἑσπέραν ἐκείνην ἀπηύγαζεν ὅλη φώτων, ὡς πυρπολουμένη, καὶ ἀπέστιλβε χρυσοῦ καὶ ἀργύρου· πανταχόθεν δὲ συνέρρεον ἐφ' ἁμαξῶν οἱ προσκεκλημένοι, καὶ μετὰ πολλῆς χάριτος τοὺς ὑπεδέχετο ὁ πρίγκηψ μετὰ τῶν θυγατέρων του, ὧν τὸ κάλλος, ὑπὸ τὰς λαμπράς των στολὰς, ἔλαμπεν ἀπαράμιλλον.

Ἢ εἶχε δὲ ἐξαλείψει ἡ Νίννα ἀπὸ τῆς ψυχῆς της καὶ τὸ τελευταῖον ἴχνος τῶν πενθίμων της ἐνθυμήσεων, ἢ ὁ ἐσωτερικός ἀγὼν ἦτο τόσῳ μείζων, καθ' ὅσον κατώρθου νὰ τὰς ἐγκλείσῃ ὅλας εἰς τὴν καρδίαν της, χωρὶς οὐδὲ σημεῖον αὐτῶν νὰ φαίνηται ἐξωτερικῶς.

Πρό τινος ἤδη εἶχε συνέλθει ἡ συντροφία, αἱ αἶθουσαι ἀντήχουν ἐκ λαμπρᾶς μουσικῆς, καὶ αἱ ὀρχήσεις εἶχον ἀρχήσει, ὅτε δύω ἐκ τῶν προσκεκλημένων προσῆλθον ἔσχατοι, καὶ ἐχαιρέτησαν τὸν πρίγκηπα, ἱστάμενον πλησίον τῆς θύρας. Ὁ δὲ πρίγκηψ περιέφερε πέριξ τοὺς ὀφθαλμούς του, καὶ ἰδὼν τὴν Ῥόζαν ἱσταμένην εἴς τινα ἀπόστασιν, τῇ ἔνευσε, καὶ τῇ παρουσίασε τοὺς δύω Οὔγγρους εὐγενεῖς, τὸν κόμητα Ζαγαδῖνον καὶ τὸν κύριον Βάϊμαχ.

Ὁ κόμης ἀπέτεινε τινὰς λέξεις πρὸς τὴν νέαν, καὶ μετὰ ταῦτα ὡδήγησεν ὁ πρίγκηψ ἀμφοτέρους πρὸς τὰς ἐνδοτέρω αἰθούσας, ὅπου ἐγίνετο ἡ χαρτοπαιξία.

Ἡ δὲ Ῥόζα, οὔτε εἰς τὰς λέξεις τῶν δύω ξένων ἀπεκρίθη, οὔτε, ἀφ' οὗ αὐτοὶ ἀνεχώρησαν μετὰ τοῦ πατρός της, μετεκινήθη, ἀλλ' ἔμεινεν ὥς τις στήλη ἁλὸς, ὡς ἂν εἶχεν ἰδῇ τὴν κεφαλὴν τῆς Μεδούσης καὶ ἀπελιθώθη.

Καὶ τῷ ὄντι ὡς ἀπολιθωθεῖσα ὡμοίαζε, διότι ὅλον τὸ αἷμα ἔφυγεν ἀπὸ τῶν παρειῶν καὶ ἀπὸ τῶν χειλέων της,

καὶ συνεστάλη εἰς τὴν καρδίαν της, ὥστε παρ' ὀλίγον, ἂν δὲν ἐκρατεῖτο εἰς τὴν θύραν, ἤθελε πέσει ἀναίσθητος κατὰ γῆς. Ἀλλὰ διὰ δραστηρίας θελήσεως συνελθοῦσα, περιέφερε πανταχοῦ τὸ βλέμμα ὅπως ἀνακαλύψῃ τὴν Νίνναν· μὴ ἰδοῦσα δ' αὐτήν, περιῆλθε πᾶσαν τὴν αἴθουσαν μετὰ βήματος σπασμωδικοῦ, καὶ μετ' αὐτὴν πάσας τὰς ἄλλας αἰθούσας, καὶ εἰς τὴν τελευταίαν εἶδε τοὺς δύω Οὔγγρους παρισταμένους εἰς χαρτίων τράπεζαν, καὶ παίζοντας φλωρίων ποσότητας εἰς τὸν Φαραώ.

Ἡ κεφαλή της ἤρχιζεν ἐκ νέου νὰ σκοτοδινιᾷ· παράδοξον εἶδος στενοχωρίας ἐπίεζε τὴν καρδίαν της, καὶ σχεδὸν φρίκη ἐφαίνετο ἐπιγεγραμμένη ἐπὶ τοῦ προσώπου της ὅτ' ἐρρίφθη ἔξω τῆς αἰθούσης ταύτης εἰς ἀναζήτησιν τῆς ἀδελφῆς της.

Ἀλλὰ μὴ εὑρίσκουσα αὐτὴν οὐδαμοῦ, διηυθύνθη, ὡς ἐννοοῦσα τὴν ἀλήθειαν, εἰς τὸν κοιτῶνά των· καὶ ἐκεῖ εὗρε τῷ ὄντι τὴν Νίννα πρηνῆ ἐπὶ τῆς κλίνης κειμένην. Ἡ κόμη της ἦν λυτή, εἶχεν ἀποσπάσει τὰ ἄνθη ἀπὸ τῆς κεφαλῆς της, καὶ οἱ ὀλοφυρμοί της ἠκούοντο εἰς ὅλον τὸν θάλαμον. Ἡ συμπεπιεσμένη θλίψις της εἶχεν ἐκραγῆ μεθ' ὁρμῆς πολλαπλασίας.

Πλήρης οἴκτου ἐπλησίασεν ἡ Ῥόζα καὶ τὴν ἔλαβεν ἐκ τῆς χειρός.

— Δὲν ἠμπορῶ, ἀδελφή, δὲν ἠμπορῶ τὰς ἑορτάς των, ἀνέκραξεν ἡ Νίννα, χιλιάκις πνιγομένη ὑπὸ δακρύων· δὲν ἠμπορῶ τοὺς χοροὺς καὶ τὰς εὐθυμίας των, ὅτε ἔχω τὸν θάνατον ἐντὸς τῆς καρδίας μου. Τί θέλουν αὐταὶ αἱ στολαὶ δι' ἐμέ, τί θέλουν αὐτὰ τὰ ἄνθη καὶ αὐτοὶ οἱ ἀδάμαντες; Εἰς τὸν τάφον κεῖται ἐκεῖνος. Φορέσατέ μοι τὸν νεκρικὸν στέφανον.

— Νίννα μου, φιλτάτη μου Νίννα, τί εἶναι αὐτοὶ οἱ ἀπαίσιοι λόγοι; ἀνέκραξεν ἡ Ῥόζα κλαίουσα.

— Ἐκεῖνος ὁ εὐγενής, ἐκεῖνος ὅστις τὸ πᾶν ἐθυσίαζε δι' ἐμέ, ἀπέθανεν, ἀπέθανε Ῥόζα, καὶ ἡμεῖς χορεύομεν, καὶ ἡμεῖς εὐθυμοῦμεν. Ὦ! ἐπληρώθη τῆς καρδίας μου ἡ φιάλη· μία ῥανὶς τῇ ἔλλειπε, καὶ αὐτὴν ἐπρόσθεσεν ἡ αὐθάδης αὐτὴ εὐωχία. Εἰς τὸν τάφον του χορεύομεν, ἐφυβρίζομεν εἰς τὸν θάνατόν του.

— Ἀλλά, ἀγαπητὴ ἀδελφή, δὲν ἀπέθανεν ὁ Φίλιππος. Ζῇ, τὸ ἠξεύρεις· αἰχμάλωτον μόνον τὸν ἔλαβον οἱ λῃσταί.

— Ζῇ! ἀνέκραξεν ἡ Νίννα. Τὸν ἔλαβον αἰχμάλωτον, καὶ μοὶ τὸ λέγεις τοῦτο ὡς παρηγορίαν! Τὸν ἔλαβον αἰχμάλωτον, καὶ ἢ συναπώλετο μετ' αὐτῶν, ἢ στενάζει καὶ θὰ στενάζῃ ὅλον τὸν βίον του εἰς καταχθόνιόν τι βάραθρον, εἰς ᾅδην ἐπίγειον, εἰς τὰ δεσμὰ τῶν θηρίων ἐκείνων.

Καὶ ῥιφθεῖσα ἐκ νέου εἰς τὸ προσκεφάλαιον, ἤρχισε νὰ κλαίῃ πικρῶς.

— Φιλτάτη ἀδελφή, ἐξηκολούθησε, σὲ λυπῶ, τὸ ἠξεύρω· ἀλλὰ συγχώρησόν με. Δὲν εἶμαι πλέον εἰς στάσιν νὰ νικήσω ἐμαυτήν. Ἀλλὰ δὲν θὰ εἶναι διὰ πολὺν καιρὸν πλέον. Ἡ φύσις εἶναι ἰσχυρωτέρα τῆς θελήσεώς μου. Ἡ μακρὰ πάλη μὲ κατέβαλεν ἐντελῶς. Μὴ κλαίῃς, ἀδελφή· χαῖρε ἐξ ἐναντίας. Ἐντὸς ὀλίγου θὰ παύσω τοῦ νὰ πάσχω. Αὕτη εἶναι ἡ ἐσχάτη, ἡ μόνη μου σωτηρία.

— Ὄχι, Νίννα μου! Τοῦτο δὲν θέλει γίνει. Ὑπάρχει ἄλλη διὰ σὲ σωτηρία· ὑπάρχει διὰ σὲ εὐτυχία ἀκόμη, καὶ πρέπει νὰ τὴν ἀπολαύσῃς.

Καὶ ἀνοίξασα τὴν θύραν, ἔνευσε πρὸς ἕνα ὑπηρέτην, καὶ τῷ εἶπε νὰ καλέσῃ τὸν πρίγκηπα.

— Διατί θέλεις, Ῥόζα, νὰ πικράνῃς τὸν πατέρα μας διὰ

τῆς θέας μου; εἶπεν ἡ Νίννα. Ἄφες τον νὰ νομίζῃ ὅτι φυσική τις ἀσθένεια μὲ ἀνήρπασε. Θὰ τῷ μείνῃς σὺ χαρὰ καὶ παρηγορία. Προσπάθησον νὰ τῷ παρηγορήσῃς τὰς τελευταίας στιγμάς του, καὶ νὰ τῷ ἀποδώσῃς ὅλην τὴν εὐτυχίαν ὅσην ἐγὼ τῷ ἀφῄρεσα.

Ταύτην δὲ τὴν στιγμὴν εἰσῆλθεν ὁ πρίγκηψ Φραπόλις.

— Νίννα μου, εἶπε τεθλιμμένος καὶ φιλῶν αὐτὴν περιπαθῶς εἰς τὸ πρόσωπον. Πάσχεις φιλτάτη! Ἤλπιζον ἡ ἑορτὴ αὕτη νὰ σὲ ὠφελήσῃ· ἀλλὰ βλέπω ὅτι ἀπέτυχον. Ἡ στάσις σου, κόρη μου, μὲ τρομάζει.

— Πάτερ, εἶπεν ἡ Ῥόζα, ἡ στάσις τῆς Νίννας σὲ τρομάζει δικαίως. Ἀλλὰ θάρρει, ἐσώθη! Εἰπέ μοι, πάτερ, πόθεν γνωρίζεις τοὺς δύω ἐκείνους Οὔγγρους εὐγενεῖς, οἵτινες ἦλθον ἀπόψε οἱ τελευταῖοι;

— Τοὺς εἶδον εἰς ἑνὸς γνωρίμου οἶκον εἰς τὴν Νεάπολιν, εἶπεν ὁ πρίγκηψ, ἐκπληττόμενος διὰ τὴν ἐρώτησιν. Μοὶ τοὺς παρουσίασαν ὡς πρὸ ὀλίγου ἐλθόντας ἐκ Γερμανίας.

— Πάτερ, ἐπανέλαβεν ἡ Ῥόζα μετ' ἀγῶνος. Πάτερ, ἐκεῖνος ὃν μὴ ὠνόμασας κόμητα, . . . ἐκεῖνος εἶναι . . . ὁ λῃστὴς ὅστις ἥρπασε τὸν Σικκάρδην!

Καὶ ἅμα ἐπρόφερε τὰς λέξεις ταύτας, ἐῤῥίφθη εἰς τὸν τράχηλον τῆς ἀδελφῆς της κλαίουσα μεγαλοφώνως, καὶ μετ' ὀλίγας στιγμὰς ἔπεσε κατὰ γῆς εἰς λειποθυμίαν.

Ὁ πρίγκηψ ἔσπευσεν ἀμέσως νὰ τῇ δαψιλεύσῃ πᾶσαν ἀναγκαίαν θεραπείαν, καὶ ἅμα τὴν ἀνεκάλεσεν εἰς ἑαυτὴν, καλέσας δύω θαλαμηπόλους, ἐξῆλθεν ὁ ἴδιος, καὶ ἐπέστρεψεν εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ χοροῦ ἔχων μειδιῶντα τὰ χείλη καὶ μετ' ἀταράχου βήματος. Ἐκεῖθεν δὲ μετέβη εἰς τὴν αἴθουσαν τῶν χαρτοπαιγνίων, ὅπου ὡμίλησε μετὰ διαφό-

ρων, καὶ μεταξὺ ἄλλων καὶ μετά τινος κυρίου, φέροντος στολὴν, καὶ ὅστις ἦν ὁ διευθυντὴς τῆς ἀστυνομίας τῆς Νεαπόλεως· καὶ ἔπειτα ἐλθὼν εἰς τὴν τράπεζαν ὅπου ἔπαιζον οἱ δύω Οὔγγροι, κατέθεσέ τινα φλωρία εἰς τοῦ ἑνὸς τὸ χαρτίον.

Μετά τινας δὲ στιγμὰς εἰσελθὼν ὑπηρέτης, εἶπε κρυφίως εἰς τὸν Οὔγγρον κόμητα, ὅτι ἄνθρωπος ἐλθὼν ἔξω ζητεῖ νὰ τὸν ὁμιλήσῃ. Ὁ κόμης ἐφάνη ἐλαφρῶς ταραχθεὶς, καὶ εἰπὼν ὅτι ἀμέσως θέλει ἐπιστρέψει, παρακαλέσας δὲ τὸν πρίγκηπα Φραπόλιν νὰ ἐπιτηρῇ τὸ χαρτίον του, ἐξῆλθε.

Μετ' ὀλίγον δ' ὁ αὐτὸς ὑπηρέτης ἐπανελθὼν, εἶπε κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον εἰς τὸν ἄλλον Οὔγγρον, ὅτι ὁ κόμης τὸν παρακαλεῖ νὰ ἐξέλθῃ ἐπὶ μίαν στιγμήν· καὶ αὐτὸς, ἐγερθεὶς ἀμέσως, ἠκολούθησε τὸν ὑπηρέτην. Οὔτε ὁ εἷς ὅμως οὔτε ὁ ἄλλος ἐπέστρεψε πλέον.

Ὁ δὲ χορὸς, μετὰ λαμπροῦ δείπνου, ἐξηκολούθησε μέχρι τῆς τρίτης ὥρας μετὰ τὸ μεσονύκτιον, πρὸς κοινὴν εὐχαρίστησιν τῶν προσκεκλημένων, οἵτινες μόνον ἐλυποῦντο διότι αἱ δύω νέαι πριγκηπέσσαι, εἰς ἀνάρρωσιν ἀκόμη οὖσαι ἀπὸ τῆς πρό τινων μηνῶν μακρᾶς ἀσθενείας των, δὲν ἐδύναντο νὰ μείνωσιν εἰς ὅλον τὸ διάστημα τῆς νυκτερινῆς εὐωχίας, ἀλλ' ἀπεσύρθησαν ἐνωρὶς εἰς ἀνάπαυσιν.

Οἱ δ' ὑποτιθεμένοι Οὔγγροι μεγιστάνες συνελήφθησαν καὶ ἀπήχθησαν εἰς τὴν ἀστυνομίαν οὐχὶ ὁμοῦ, ἀλλ' ἕκαστος κατ' ἰδίαν. Ὀλίγον δὲ μετὰ τὴν ἐγκατάκλεισίν των εἰς χωριστὰς φυλακὰς, ὁ διευθυντὴς τῆς ἀστυνομίας ἦλθε πρὸς τὸν λεγόμενον κόμητα Ζαγαδῖνον ὅπως τὸν ἐξετάσῃ. Ἀλλ' αὐτὸς τὸν ἐδέχθη μετὰ πολλῆς προπετείας, τὸν ὕβρισεν αὐθάδη, τολμήσαντα νὰ ἐπιβάλῃ χεῖρα εἰς Οὔγγρον κόμητα, τῷ ἔδειξε τὸ διαβατήριόν του, καὶ τὸν ἠπείλησε

δι' ὅλων τῶν κεραυνῶν τῆς ὀργῆς τῆς Αὐστριακῆς κυβερνήσεως.

Μετὰ ταῦτα δ' ὁ ἀστυνόμος μετέβη πρὸς τὸν κύριον Βάϊμαχ, ὅστις ἐξ ἐναντίας, ἄνανδρος ὡς ληστής, εἶχε πέσει εἰς μίαν γωνίαν καὶ ἔκλαιε. Προσελθὼν δ' εἰς αὐτὸν ὁ ἀστυνόμος, τῷ εἶπε μετά τινος ἠπιότητος·

— Μὴ κλαίῃς. Ὑπάρχει τρόπος νὰ ἐξαγοράσῃς τὴν ζωήν σου. Ἐγὼ ἠμπορῶ νὰ σοὶ τὴν ἐγγυηθῶ.

Ὁ ληστής, ἀκούσας τὰς λέξεις ταύτας, ἀνεκάθησε, καὶ ὑπὸ χαρᾶς οἱ ὀφθαλμοί του ἠκτινοβόλησαν.

— Σᾶς συνελάβομεν, ἐξηκολούθησεν ὁ διευθυντής. Ὅλα τὰ μέτρα ἐλήφθησαν ὅπως μὴ διαφύγητε. Ὁ σύντροφός σου τὰ πάντα ὡμολόγησεν· ἀλλ' εἰς αὐτὸν δὲν θὰ γίνῃ χάρις. Βοήθησον σὺ τὴν ἀρχὴν εἰς τὰς ἀνακαλύψεις της, καὶ σώζεσαι. Θέλεις;

— Ἀφ' οὗ ὡμολόγησεν ὁ Καπρέρας, εἶπεν ὁ ληστὴς τρέμων, ὁμολογῶ καὶ ἐγώ. Ἀλλ' εἶμαι βέβαιος περὶ τῆς ζωῆς μου;

— Τοῦτο, ὑπέλαβεν ὁ διευθυντής, ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἀκριβείας τῶν πληροφοριῶν σου. Ὁ Κόμης Ζαγαβῖνος λοιπὸν εἶναι ὁ Καπρέρας;

— Δὲν τὸ ὡμολόγησεν ὁ ἴδιος; ἠρώτησεν ὁ ληστὴς διστάζων.

— Ὁ ἴδιος τὸ ὡμολόγησε, καὶ ἄλλοι, ὡς βλέπεις, τὸ ἐπρόδωκαν, εἶπεν ὁ ἀστυνόμος. Ἀλλ' ἀνάγκη νὰ τὸ μαρτυρήσῃς καὶ σύ, ὅπως ἐξαγοράσῃς τὴν συγχώρησίν σου.

— Ἐκεῖνος εἶναι, ἀπεκρίθη ὁ ληστὴς ἐνδίδων.

— Καὶ πῶς ἔχει διαβατήριον Οὔγγρου κόμητος;

— Ἐφόνευσε τὸν κόμητα καὶ ἕνα ὀπαδόν του, ἐρχομέ-

νους εἰς Ἰταλίαν, καὶ ἔλαβε τὸ διαβατήριον ἐκείνου καὶ τὸ ἐδικόν μου.

— Ποῦ ἑδρεύει ἡ συμμορία του;

— Μέρος διεσπάρη πρὸς τὸ παρόν, μέρος μετέβη εἰς τὴν Παππικὴν ἐπικράτειαν, ὅπου ὁ Καπρέρας μετεβίβασε καὶ τοὺς θησαυρούς του, καὶ ὀλίγοι μόνον ἀκόμη κρύπτονται εἰς τὰ πέριξ ὄρη. Αὐτοὶ φρουροῦν τὸν αἰχμάλωτον Σικκάρδην, ὅστις φυλάττεται ὡς ἐνέχυρον, ἂν ἤθελε συμβῇ ποτὲ τίποτε εἰς τὸν ἀρχηγόν.

— Θὰ μὴ παραδώσῃς τὸν Σικκάρδην ζῶντα, καὶ σώζεσαι.

Ὁ ληστὴς ἦτο πρόθυμος εἰς πᾶν ὅ,τι παρ' αὐτοῦ ἀπῃτεῖτο, καὶ ἔδωκεν ὅλας τὰς πληροφορίας ὅσων εἶχεν ἀνάγκην ὁ ἀστυνόμος. Ὅτε δ' οὗτος ἔλεγεν ὅτι εἰς τὸν Καπρέραν χάριν δὲν θέλει γίνει, δὲν ἐψεύδετο. Πρὸς φρικτὸν παραδειγματισμὸν ἡ ἐξουσία εἶχεν ἀπόφασιν, ἅμα τὸν συλλάβῃ, ἐντὸς εἰκοσιτεσσάρων ὡρῶν νὰ τὸν δικάσῃ καὶ νὰ τὸν θανατώσῃ.

Τὴν ἐπαύριον ἐπομένως ἀπὸ πρωΐας ἤρχισεν ἡ ἀνάκρισις αὐτοῦ μυστικώτατα. Συγχρόνως δ' ἐδόθησαν εἰς τὴν ἀστυνομίαν τῆς Ῥώμης αἱ δέουσαι πληροφορίαι πρὸς σύλληψιν τῶν συνενόχων.

Περὶ δὲ τὴν ἑσπέραν τῆς αὐτῆς ἡμέρας, ἄνθρωποί τινες, ἐνδεδυμένοι ὡς χωρικοί, ὑπὸ τὰ ἐνδύματά των ὅμως κρύπτοντες ὅπλα, ἀνέβαινον δυσβάτους τινὰς καὶ ἀκατοικήτους τοῦ ὄρους χαράδρας. Ἦσαν δ' οὗτοι ὁ διευθυντὴς τῆς ἀστυνομίας μετὰ στρατιωτῶν καὶ μετὰ τοῦ ληστοῦ, ὅστις προειδοποιήθη ὅτι δύω στρατιῶται εἶχον τὴν ἐντολήν, ἅμα ἐφαίνοντο ἐκ μέρους του τὰ ἐλάχιστα συμπτώματα προδοσίας, νὰ τῷ βυθίσωσι τὰς μαχαίρας των εἰς τὸ στῆθος.

Τὸ σκότος εἶχεν ἤδη ἐπέλθει, ὅτε εἰσῆλθον εἰς κοιλάδα

τραχεῖαν καὶ σύμφυτον, μεμακρυσμένην δ' ἀπὸ πάσης πεπατημένης ὁδοῦ. Ἀφ' οὗ δὲ προὐχώρησαν ἐπ' ὀλίγον, ἀπὸ τῶν κλάδων ἑνὸς δένδρου ἠκούσθη ὀξεῖα φωνὴ γλαυκός· εἰς αὐτὴν δ' ὁ λῃστὴς ὅστις τοὺς συνώδευεν ἀπήντησεν ἀμέσως δι' ὁμοίας φωνῆς· καὶ ὡς ἀπάντησις εἰς τὸ σύνθημα τοῦτο ἠκούσθη ἐκ τοῦ αὐτοῦ μέρους φωνὴ αἰλούρου.

Εἰς τὴν θέσιν ταύτην ὁ ἀστυνόμος ἀφῆκε δύω στρατιώτας νὰ ἐνεδρεύωσι. Μετά τινων δὲ λεπτῶν πορείαν ἀνεκάλυψεν εἰς τὸν βράχον προσῳκοδομημένην μικρὰν καλύβην, ἥτις εἰς τὸν τόπον ἦτο γνωστὴ ὡς κατοικία ἀνθρακοποιῶν.

Ὁ λῃστὴς ἐλθὼν εἰς τὴν θύραν, ἐκτύπησε τρὶς κατ' ἰδιαίτερον τρόπον.

— Τίς εἶναι, ἔκραξεν ἔσωθεν φωνὴ γυναικεία.

— Ἀνθρακοποιοί! ἀπεκρίθη ὁ λῃστής.—Ἄνοιξε, μάννα Βαρβάρα.

— Ἄ! ἀνθρακοποιοί· εἶπεν ὠρυομένη, ὡς δυστρόπου κυνὸς, ἡ φωνή. Τῆς νυκτὸς τ' ἀγροίμια! Δὲν μ' ἀφίνουν στιγμὴν ἡσυχίαν! Ὅλην τὴν νύκτα μουγκρίζουν.

Καὶ ἡ θύρα ἠνεώχθη βιαίως, καὶ εἰς τὴν φλιὰν ἐφάνη γραία ἐρυννὶς, ῥυπαρὰ, τὴν κόμην ἔχουσα βδελυρὰν καὶ λυτὴν, τὴν ὄψιν ἀπαίσιον, κρατοῦσα δ' εἰς τὴν χεῖρα ἡμίσβετον λύχνον.

— Ἄ! σὺ εἶσαι Πεδρούκκη!

« Καὶ ἐκεῖνοι ποῖοι εἶναι; εἶπε κατὰ τὸν αὐτὸν τόνον ἡ γραία, βλέπουσα εἰς τὸ σκότος τὰς σκιὰς τῶν στρατιωτῶν.

— Σιωπὴ, Βαρβάρα, μὴ γαυγίζεις πάντοτε, ἀπήντησεν ὁ λῃστής. Αὐτοὶ εἶναι σύντροφοί μας· ἔρχονται ἐκ Ῥώμης.

Καὶ εἰσελθὼν μεθ' ὅλης τῆς συνοδίας του,

— Ποῦ εἶναι οἱ ξυλοκόποι; εἶπεν.

— Εἰς τὸν κλίβανον, ἀπεκρίθη ἡ γραία.

— Πρέπει νὰ ἔλθουν νὰ γνωρισθοῦν μὲ τοὺς νέους ἀνθρακοποιούς, ἀπήντησεν ἐκεῖνος.

Τότε ἡ γραία, πορευθεῖσα πρὸς τὸν κλίβανον, ὅστις ἔκειτο εἰς τὸ βάθος τοῦ δωματίου, ἔθεσε τὴν κεφαλήν της εἰς τὴν ὀπὴν, καὶ ἐφώναξεν·

— Ὁ βοσκὸς ἦλθε καὶ θέλει ἄνθρακας!

Μετ' ὀλίγον δὲ θύρα καταπακτὴ, ἀφανὴς ἕως τότε, ὀπίσω δὲ τοῦ κλιβάνου κειμένη, ἠνεώχθη εἰς τὸ ἔδαφος, καὶ ἀπ' αὐτῆς ἐξῆλθον δύω κακοῦργοι, οὓς ἔλαβε κατὰ μέρος ὁ Πεδρούκκης νὰ τοῖς ὁμιλήσῃ.

Ἐν ᾧ ὅμως αὐτοὶ προσεῖχον εἰς τούτου τοὺς λόγους, οἱ στρατιῶται, ῥιφθέντες, συνέλαβον αὐτοὺς καὶ τὴν γραίαν, καὶ τοῖς ἔκλεισαν τὸ στόμα, πρὶν δυνηθῶσιν οὔτε φωνὴν νὰ ἐκπέμψωσι. Συγχρόνως δὲ, ἐκτείνας ὁ Πεδρούκκης τὴν χεῖρα εἰς τὴν ζώνην ἑνὸς ἐξ αὐτῶν,

— Φέρ' ἐδῶ τὰ κλειδία, Παυλέτε, εἶπεν. Εἶναι περιττὸν ν' ἀφρίζῃς καὶ νὰ δαγκάνῃς. Δὲν ἠμπορεῖς νὰ μὲ φάγῃς, φίλε μου. Ἡ τύχη, βλέπεις, οὕτω τὰ ἔφερε.

Καὶ λαβὼν τὰ κλειδία, ἀνάψας δὲ καὶ δαυλὸν εἰς τὸν λύχνον, ἔνευσε πρὸς τὸν ἀστυνόμον, ὅστις μετά τινων στρατιωτῶν τὸν ἠκολούθησε διὰ τῆς ἀνοιχθείσης καταπακτῆς εἰς ὁδὸν σκοτεινὴν καὶ ὑπόγειον, προχωροῦσαν εἰς μακρὸν διάστημα.

Ἐντὸς δὲ τῆς σύριγκος ταύτης ἀπήντησαν δύω θύρας, καὶ τὰς ἠνέωξαν ἀλληλοδιαδόχως, καὶ τέλος ἔφθασαν εἰς ἄλλην τρίτην· ἐμπρὸς δ' αὐτῆς ὁ Πεδρούκκης, νεύσας εἰς τοὺς στρατιώτας νὰ ὀπισθοδρομήσωσι καὶ νὰ μείνωσι σιωπῶντες, ἔσβυσε τὸν δαυλὸν, καὶ τὸ περιέχον ἐβυθίσθη εἰς πυκνὸν σκότος. Ἔπειτα δ' ἔκραξεν ὡς ἐντὸς τοῦ δάσους, μιμούμενος τὴν φωνὴν τῆς γλαυκὸς, καὶ ἡ αὐτὴ φωνὴ

ἠκούσθη ἀντηχοῦσα καὶ ὄπισθεν τῆς θύρας. Μετὰ τὴν φωνὴν δὲ ταύτην ἀντήχησεν ἐκ τοῦ ἐντὸς τῆς θύρας πάλιν φωνὴ αἰλούρου, καὶ εἰς αὐτὴν ἀπήντησε δι' ὁμοίας ὁ Πεδρούκκης.

Τότε ἠνεώχθη ἡ θύρα, καὶ ἔδειξε τὸ ἐμβαδὸν σπηλαίου, εἰς οὗ μίαν γωνίαν, ἀέρα λαμβάνουσαν διά τινων ἑλικοειδῶν σχισμάδων τοῦ βράχου, ἔκειτο ὑπὸ κρεμαστὸν λύχνον, καὶ ἐπὶ ἀχύρου σαπροῦ ὁ αἰχμάλωτος, καὶ ἐπ' αὐτοῦ ἵστατο, κρατῶν γυμνὸν ἐγχειρίδιον εἷς τῶν ληστῶν, ἕτοιμος νὰ τὸν θανατώσῃ ἂν ὁ εἰσερχόμενος δὲν ἦτον ἐκ τῶν συντρόφων.

— Ὁ Πεδρούκκης, εἶπεν ὁ ἀνοίξας τὴν θύραν.

Τότε ὁ ἄλλος φρουρὸς ἀφῆκε τὸν αἰχμάλωτον καὶ ἐπλησίασε.

— Ναὶ, ἐγώ! ἀπεκρίθη ὁ Πεδρούκκης. Στέλλομαι παρὰ τοῦ κόμητος νὰ εἰπῶ τινὰς λέξεις εἰς αὐτὸν μυστικάς. Ἐξέλθετε μίαν στιγμήν.

Οἱ δύω λησταὶ ὑπήκουσαν. Ἀλλ' ἅμα ἐξῆλθον εἰς τὸ σκότος τῆς παρόδου, περιεκυκλώθησαν ἀμέσως ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν, ἀφωπλίσθησαν καὶ ἐδέθησαν.

Εἰσελθὼν δὲ ὁ ἀστυνόμος, ἔλαβεν εἰς τὰς ἀγκάλας του τὸν Σικκάρδην, ὅστις κατ' ἀρχὰς ἐνόμισεν ὅτι ἦλθον νὰ τὸν φονεύσωσι, καὶ ἠγέρθη ὑπερηφάνως, ὅπως δεχθῇ τὴν πληγὴν ἀνδρικῶς· ἔπειτα δὲ, μαθὼν τὴν ἀλήθειαν, δὲν ἐδύνατο νὰ πιστεύσῃ εἰς τὴν ἐλευθερίαν, ἣν ἐνόμιζεν ὅτι ἀπεχαιρέτησε διὰ πάντοτε.

Ἡμίγυμνος, ῥυπαρὰ φορῶν ῥάκη, μακρὸν ἔχων γένειον καὶ ἀτημέλητον κόμην, ἦτον ὡς σκιὰ ἑαυτοῦ, καὶ ὅμοιος μᾶλλον πρὸς τοὺς ληστὰς ὧν τὰ ξίφη διέφυγεν.

Ἀφ' οὗ δ' ἐνηγκαλίσθη τὸν ἀστυνόμον, καὶ τὸν ηὐχαρίστησε ζωηρῶς διὰ τὴν σωτηρίαν του, μεσιτεύσας συγ-

χρόνως καὶ ὑπὲρ τοῦ Πεδρούκκη, ὅστις συνετέλεσεν εἰς αὐτήν, τὸν ἠκολούθησεν ἔπειτα ἐκτὸς τῆς ζοφερᾶς του εἰρκτῆς· καὶ ὅταν ἔφθασεν εἰς τὸ ὕπαιθρον, καὶ τὸ στῆθός του ἐπλήσθη κατὰ πρῶτον μετὰ τόσους μῆνας ἀέρος καθαροῦ, ἐρρίφθη εἰς τὰ γόνατα καὶ προσηυχήθη θερμῶς.

Ἀλλ' ἀφ' ἧς στιγμῆς εἰσῆλθεν ἡ ἐλπὶς εἰς τὴν καρδίαν τῆς Νίννας, ἐδίωξεν ἀπ' αὐτῆς τὴν ἡσυχίαν, ὡς καὶ τὸν ὕπνον ἀπὸ τῶν βλεφάρων της. Ἀντὶ τῶν πρῴην δακρύων, τὴν ἐκυρίευεν ἤδη νευρικὸς γέλως· ἀδιακόπως εἶχε τὸ βλέμμα εἰς τὴν θύραν ἐστηριγμένον, καὶ εἰς τὸν ἐλάχιστον κρότον ἐνόμιζεν ὅτι ἀκούει τοῦ Φιλίππου τὸ βῆμα.

Ἡ δὲ Ῥόζα δὲν εἶχε τοὺς αὐτοὺς λόγους ἀνυπομονησίας. Ἐντελῶς ὅμως ἀτάραχος δὲν ἦτον οὐδ' αὕτη. Ἦν μὲν σιωπηλή, καὶ οὐδὲν εἰς τὴν φυσιογνωμίαν της ἐπρόδιδε καρδίας ἀνησυχίαν· ἀλλ' ἓν σύμπτωμα ἦτο παράδοξον παρ' αὐτῇ, ὅτι δι' ὅλης τῆς ἡμέρας, καὶ σχεδὸν δι' ὅλης τῆς νυκτὸς περιεπάτει ἀδιακόπως ἄνω καὶ κάτω, ὡς ἂν δὲν ἐδύνατο οὐδὲ στιγμὴν νὰ μείνῃ ἀκίνητος, καὶ ὡς ἂν σφοδρὰ ἐσωτερικὴ ταραχὴ ὑπεστήριζεν εἰς τοσοῦτον βαθμὸν τὰς σωματικάς της δυνάμεις.

Τὴν δ' ἐπαύριον τῶν συμβάντων ἐντὸς τοῦ δάσους, ἡ θύρα τῆς αἰθούσης ὅπου ἦσαν αἱ δύω ἀδελφαὶ μετὰ τοῦ πατρός των, ἠνεώχθη, καὶ ὁ Σικκάρδης εἰσώρμησεν. Ἡ Νίννα ἐξέπεμψε μεγάλην φωνήν, καὶ ἐρρίφθη εἰς τὰς ἀγκάλας του, καὶ ὁ πρίγκηψ Φραπόλις καὶ ἡ Ῥόζα ἔσπευσαν πρὸς αὐτόν.

Λαβὼν δ' ὁ πρίγκηψ τὰς χεῖρας τῆς Νίννας καὶ τοῦ Φιλίππου,

— Τώρα πλέον ἡνωμένοι, εἶπε, ἵνα μήποτε χωρισθῆτε. Ἤθελες, φιλτάτη Νίννα, νὰ νυμφευθῇς τὴν αὐτὴν ἡμέραν

μετὰ τῆς ἀδελφῆς σου. Ἐπιμένεις καὶ τώρα εἰς τὴν ἀπόφασίν σου;

— Τὴν στιγμὴν δὲ ταύτην ἠκούσθη τυμπανισμός, ἡ θύρα ἠνεώχθη ἐκ νέου, καὶ εἰσῆλθεν ὁ διευθυντὴς τῆς ἀστυνομίας ἐν πλήρει στολῇ.

— Ἔρχομαι, κύριε πρίγκηψ καὶ κυρίαι, εἶπε, νὰ σᾶς εἰδοποιήσω, ὅπως μὴ φοβηθῆτε. Ἐφέραμεν τὸν Καπρέραν. Τὸ δικαστήριον ἀπεφάσισε νὰ θανατωθῇ ἐκτὸς τῆς πύλης τῆς ἐπαύλεως ταύτης, ὅπου ἔγινε τὸ τελευταῖόν του ἔγκλημα.

Τότε ἡ Ῥόζα ἐγερθεῖσα, ἦλθε πρὸς τὴν Νίνναν καὶ τὴν ἔλαβεν ἐκ τῆς χειρός.

— Ἀδελφή, τῇ εἶπεν, ἤθελες νὰ νυμφευθῶμεν τὴν αὐτὴν ἡμέραν. Ἐκπληρῶ τὴν ἐπιθυμίαν σου. Σήμερον σὺ νυμφεύεσαι τὸν κόμην Σικκάρδην· ἐγὼ νυμφεύομαι τὸν Χριστόν. Λαμβάνω τὸ κάλυμμα μοναχῆς.

— Ῥόζα! τί λέγεις Ῥόζα μου! ἀνέκραξεν ἡ Νίννα, ἀναπηδήσασα ὑπ' ἐκπλήξεως.

— Τί λέγεις, θύγατερ! εἶπεν ὁ πρίγκηψ, ἐλθὼν καὶ αὐτὸς πρὸς τὴν Ῥόζαν.

Αἴφνης δὲ ἠκούσθη ἰσχυρὰ βροντὴ ὡς πολλῶν πυροβόλων κροτούντων ὁμοῦ.

— Ὁ λῃστὴς Καπρέρας ἦτον ὁ σωτήρ μου εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Σαντάλβου! ἀνέκραξεν ἡ Ῥόζα, καὶ ἔπεσεν ὡς νεκρὰ εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ πατρὸς καὶ τῆς ἀδελφῆς της.

ΒΡΟΥΤΟΣ ΚΟΥΡΤΕΡΡΟΣ.

ΒΡΟΥΤΟΣ ΚΟΥΡΤΕΡΡΟΣ.

Ζητῶν ποῦ τὴν κεφαλὴν κλῖναι.

Ὁ Κύριος Βροῦτος Κουρτέρρος, υἱὸς Γάλλου βιομηχάνου, ἐξῆλθε τῆς φιλοσοφικῆς τῶν Παρισίων σχολῆς, λαβὼν ὅλας τὰς σφαίρας λευκὰς, μαθὼν πολλὰ περὶ Καρτεσίου καὶ τῶν ἀγκύλων ἀτόμων, ἀλλὰ μαθὼν συγχρόνως νὰ περιφρονῇ τὸ ἐπάγγελμα τοῦ πατρός του, νὰ δυσπιστῇ πρὸς τὴν θρῃσκείαν τοῦ ἔθνους του, ν' ἀποστρέφηται τὴν κυβέρνησιν τῆς πατρίδος του. Ἐφάμιλλος τοῦ ἀρχαίου του ὁμωνύμου, δὲν ὑπέφερε Καίσαρα εἰς τὸ Καπιτώλιον, καὶ εἰς τὰς πολιτικάς του ἐκστάσεις τῷ ἐπεφοίτων ὀνειροπολήματα δημοκρατικά. Καὶ τῷ ἐπῆλθε μὲν πολλάκις ἡ ἰδέα νὰ δοκιμάσῃ μετά τινων ὁμηλίκων του τὴν ἐπὶ τῆς Γαλλίας ἐφαρμογὴν τῶν ἀρχῶν του, ἀλλ' ἡ ἐπαγρύπνησις τῆς ἀστυνομίας τὸν ἐστενοχώρει, καὶ ἡ τύχη τοῦ ἀποπειραθέντος τὴν δολοφονίαν τοῦ βασιλέως, ἀλλ' ἀποτυχόντος καὶ καρατομηθέντος Φιέσκη καὶ τῶν ὁμοτέχνων του, ἐνάρκωσε τὴν δραστηριότητά του.

Προκρίνων λοιπὸν νὰ ἐγκαταλείψῃ διὰ παντὸς τὴν γῆν ὅπου ἄρχουσι βασιλεῖς, καὶ ἀπελπισθεὶς πλέον νὰ ἰδῇ τὴν

δημοκρατίαν πρὸς αὐτὸν ἐρχομένην, ἀπεφάσισε ν' ἀπέλθῃ αὐτὸς πρὸς ἐκείνην. Ἐμίσθωσεν ἐπομένως ταχυδρομικὴν ἅμαξαν, καὶ ἔκραξεν·

« Ἁμαξηλάτα, πρὸς τὸ Σὰν Μαρῖνον! »

Μεθ' ὁδοιπορίαν τινῶν ἡμερῶν εἶχεν ἤδη πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν ἀπότομον πέτραν ἐφ' ἧς ἐπικάθηται ἡ εὐδαίμων δημοκρατία. Εἰς τοὺς πρόποδας αὐτῆς, ἀλλ' ἐκτὸς τῶν ὁρίων τοῦ κράτους, ἔκειτο ξενοδοχεῖον μικρόν. Εἰς τοῦτο εἰσῆλθεν ὁ Βροῦτος διὰ τῆς ὀπισθίας πύλης πρὶν ἀναβῇ τὴν τραχεῖαν ὁδόν, ἐν ᾧ συγχρόνως ἄλλος ὁδοιπόρος, καταβὰς αὐτήν, εἰσήρχετο διὰ τῆς ἐμπροσθίας. Μετ' ὀλίγον δ' ἐγνωρίσθησαν ἀμοιβαίως. « Ἀνέρχομαι εἰς Σὰν Μαρῖνον », εἶπεν ὁ Κουρτέρρος. — « Ἐκεῖθεν κατέρχομαι » ἀπεκρίθη ὁ ἄλλος, καὶ ὁμιλητικὸς ὢν ὡς πᾶς Ἰταλός, ἠθέλησε νὰ εἰπῇ καὶ διατὶ κατέρχεται.

— Ὁ πατήρ μου, εἶπε, κατατρεχθεὶς εἰς Πισάρον, τὴν πόλιν τῆς γεννήσεώς του, ἣν βλέπεις ἐντεῦθεν, κατέφυγε πρὸ χρόνων πολλῶν εἰς Σὰν Μαρῖνον, ὅπου καὶ ἐγεννήθην. Καὶ πῶς μὲν ἐκεῖνος ἔζησεν ἀγνοῶ, ἐγὼ δὲ ἠξεύρω ὅτι ἐκινδύνευσα ν' ἀποθάνω. Ἐδῶ οἱ εὐγενεῖς, δηλαδὴ εἴκοσι ἢ τριάκοντα λιμώττοντες πτωχαλαζόνες, περιφρονοῦσι τὸν ὄχλον καὶ τὸν γυμνόνουσιν. Ὁ ὄχλος, δηλαδὴ διακόσιοι ἢ τριακόσιοι γεωργοὶ ἀροτριῶντες τοὺς λίθους, ἕρπουσιν ὑπὸ τοὺς εὐγενεῖς καὶ τοὺς ἀποστρέφονται, καὶ τὴν δημοκρατίαν διασχίζουσι τρία ἢ τέσσαρα κόμματα, μέχρι θανάτου ἀντιμισούμενα, κινούμενα ὑπὸ φιλοδόξων ἢ ἀπλήστων δημαγωγίσκων, καὶ ἀλλήλως καταστρεφόμενα εἰς ἀδιάκοπον πάλην. Ἐπεκαλέσθην ἰσότητα δικαιωμάτων μετὰ τῶν κατοίκων τῆς πόλεως, ἀλλὰ μοὶ τὴν ἠρνήθησαν, διότι δὲν ἤμην εὐγενής. Ἠθέλησα νὰ ἐπιχειρισθῶ μικρὰν βιομηχα-

νίαν ἐπικερδῆ· ἀλλὰ μὲ κατέτρεξαν, διότι μὲ λέγουσι ξένον, καὶ διότι μὲ ὑπέβλεπον ὅλα τὰ κόμματα ὡς μὴ ἀνήκοντα εἰς οὐδέν. Πρὸς ἀσφάλειάν μου προσηλώθην εἰς ἓν κόμμα τότε, ἐκέρδισα τὴν ἐμπιστοσύνην του, καὶ ἔλαβον τὰς ψήφους αὐτοῦ διὰ θέσιν ἀγορανόμου. Ἀλλ' οἱ ἀντίπαλοι ὑπερίσχυσαν, ὥρμησαν νὰ καύσουν τὴν οἰκίαν μου, καὶ ὀλίγον ἔλειψε νὰ γίνω ὁ ἴδιος τῆς πάλης τὸ θῦμα. Τότε ἔριψα λίθον ὀπίσω μου, καὶ ἀναχωρῶ πρὸς μέρη ὅπου χεὶρ ἰσχυρὰ νὰ προστατεύῃ τὸν ἀσθενῆ κατὰ τῆς τῶν προὐχόντων ὕβρεως καὶ πλεονεξίας, νὰ περιστέλλῃ τὴν αὐθάδειαν τῶν μικροφιλοδόξων, καὶ νὰ χαλιναγωγῇ τὴν λύσσαν τῶν φατριῶν· ἀναχωρῶ νὰ ζήσω εἰς μέρη βασιλευόμενα.

Ὁ Βροῦτος ἐξῆλθε διὰ τῆς πύλης, δι' ἧς εἶχεν εἰσέλθει, ἀνέβη εἰς τὴν ἅμαξάν του, καὶ καθ' ἑαυτὸν μὲν εἶπεν· Αἱ βασιλεῖαι καταπίεσις τοῦ ἑνός, αἱ δημοκρατίαι καταπίεσις τῶν πολλῶν. Ποῦ νὰ στρέψω τὰ βήματά μου; Εἰς τὰς τρυφερὰς καρδίας ὁ Θεὸς ἐνεφύτευσεν αἰσθήματα πραότητος, εὐθυδικίας, ἐλέους. Τὰς γυναῖκας ἔθεσεν ὁ θεὸς εἰς τὴν γῆν, ὅπως φέρωσιν εἰς αὐτὴν τὴν θείαν του εὐλογίαν. Ἄγωμεν ὅπου κυβερνῶσι γυναῖκες.

— Καὶ πρὸς τὸν ἁμαξηλάτην του εἶπεν· Εἰς τὴν Ἱσπανίαν!

Μόλις πλὴν ἐπάτησε τὰ Ἰβηρικὰ χώματα, καὶ εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ πρώτου χωρίου τῶν Πυρηναίων ἀπήντησε μεγάλην συρροὴν ἀνθρώπων, καὶ ἐν τῷ μέσῳ στρατιωτικὴν παράταξιν. Χαρεὶς δὲ μεγάλως ὅτι ἔφθασεν εἰς στιγμὴν τόσον κατάλληλον, ἔσπευσε νὰ ἴδῃ τὴν ἐπιθεώρησιν.

Ἄντικρυ τῶν ὁπλασκούντων στρατιωτῶν, ἵστατο εἷς λόχος φέρων μὲν στολήν, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ὅπλα, νεοσυλλέκτων βεβαίως, ὡς διενόησε. Τοὺς πρώτους διώκει ἀξιωματι-

κὸς νέος καὶ χαριέστατος, καὶ ὁ Κουρτέρρος εὕρισκε φυσικώτατον ὅτι ὑπὸ γυναικεῖον σκῆπτρον ἐπεκράτει ἡ χάρις. Ἀλλ' ὁ ἀξιωματικὸς μετὰ φωνῆς γλυκείας καὶ καθαρᾶς ἐπρόσταξε: Φέρετε Ὁ!

— Σκοπεύσατε! — Πῦρ!

Καὶ τὰ τάγματα ἐπυροβόλησαν μετ' ἀκατανοήτου ἑνότητος καὶ ἀκριβείας, καὶ οἱ ἄντικρυς ἱστάμενοι ἄοπλοι, ἔστρωσαν διὰ μιᾶς τὸ ἔδαφος διὰ τῶν πτωμάτων των.

Ὁ Βροῦτος ἔφριξε μέχρι τοῦ μυελοῦ τῶν ὀστέων, καὶ ἔμαθεν ὅτι οἱ πυροβολήσαντες ἦσαν *Μοδεράδος*, οἱ δὲ καταπυροβοληθέντες ὀπαδοὶ *Ἰούντας* καρλικῆς, συλληφθέντες εἰς πόλιν παραδοθεῖσαν.

Τὰ τοιαῦτα προοίμια τῷ ἐνέπνευσαν ἐμβριθεῖς δισταγμούς· ἀλλ' ἠθέλησε νὰ μὴ κρίνῃ μόνον ἐκ προοιμίων, καὶ ἐπροχώρησε.

Διοδεύων δὲ παρὰ τὰ γαλλικὰ σύνορα διὰ δάσους πυκνοῦ πλησίον τῆς Παμπελούνης, ἀπήντησεν ἐμπρός του συνοδίαν ἱππέων, οἵτινες ὡδοιπόρουν ὡς κρυπτόμενοι, καὶ μετὰ πολλῆς περισκέψεως. Μεταξὺ δ' αὐτῶν ἵππευε καὶ κυρία ἡλικίας ὡρίμου, διατηροῦσα ὅμως ἀκόμη ἀξιόλογα λείψανα καλλονῆς, ἐν ᾗ συνεκιρνᾶτο ἐξαισίως μεγαλοπρέπεια μετὰ χάριτος. Ἐπειδὴ δ' ὁ Κουρτέρρος οὐδ' ἐκ γενετῆς, οὐδ' ἐξ ἀνατροφῆς ἦν ἀντιπαθὴς πρὸς τὸ γυναικεῖον κάλλος, μαθὼν ὅτι ἡ συνοδεία αὕτη ἦν ἡ τοῦ Δὸν καὶ τῆς Δόνας Μυνὸζ, καὶ ὅτι τελικὸς σκοπὸς τῆς ὁδοιπορίας αὐτῆς ἦν ἡ Μαδρίτη, τὴν παρηκολούθησε ἐπὶ τῆς ἡμιόνου του· καὶ περιέργως ἐρωτηθεὶς ὑπὸ τῆς Κυρίας τίς εἶναι καὶ ποῦ ἀπέρχεται, ἀπήντησεν ὅτι εἶναι Γάλλος, καὶ ὅτι πλήρης ἐνθουσιασμοῦ διὰ τὰς χαριεστάτας αὐτῶν μεγαλειότητας, τὴν Δόναν Ἰσαβέλλαν, βασίλισσαν τῆς Ἰσπανίας, καὶ τὴν

Δόναν Μαρίαν Χριστίναν, τὴν μητέρα της, ἤρχετο νὰ ταῖς προσφέρῃ τὸν βραχίονά του καὶ τὴν καρδίαν του.

Ἡ ἀπόκρισις αὕτη ἐφάνη ὅτι εὐηρέστησε, διότι ἡ Δόνα Μυνὸζ τῷ ἐπέτρεψε νὰ τὴν συνοδεύσῃ. Ἐνίοτε ἐκ τῶν σκοτεινοτέρων μερῶν τοῦ δάσους ἐξήρχοντο ἄνδρες ἔνοπλοι, καὶ μυστηριωδῶς προσήρχοντο εἰς τὴν συνοδείαν. Ἀλλ' αἴφνης μακρόθεν ἐφάνη ἀπόσπασμα φοροῦν στολὴν τῆς γραμμῆς. Ἡ συνοδεία συνεταράχθη, καὶ ἡ Δόνα Μυνὸζ στρεφομένη πρὸς τοὺς ὀπαδούς της.

— Κύριοι, εἶπεν, ἀνεκαλύφθημεν· ἀνάγκη νὰ πολεμήσωμεν. Ὅστις πιστὸς εἰς τὴν Δόναν Ἰσαβέλλαν καὶ εἰς τὴν Δόναν Χριστίναν, ἐδῶ θὰ τὸ δείξῃ. ».

Αἱ λέξεις αὗται διέφλεξαν τὸν Βροῦτον, ὅστις ὁρμήσας μετὰ τῶν ἄλλων κατὰ τοῦ ἀποσπάσματος, διεκρίθη μεταξὺ ὅλων, καὶ τὸ ἀπόσπασμα ἔφυγε νικηθέν.

Πρὸς δὲ τὴν ἑσπέραν, ἀντὶ ἀποσπάσματος, τοὺς ἀπήντησε στρατὸς ὁλόκληρος. Τότε ἡ Δόνα Μυνὸζ καλέσασα αὐτόν, τῷ εἶπε:

— Σήμερον, Κύριε, ἐπολεμήσατε γενναίως ὑπὲρ ἐμοῦ. Σᾶς εὐχαριστῶ. Ἀλλὰ πρέπει νὰ μάθητε καὶ ὑπὲρ τίνος ἐπολεμήσατε. Εἶμαι ἡ βασίλισσα Μαρία Χριστίνα. Ὑπὸ τὸ ὄνομα κρυπτομένη τοῦ Δὸν Μυνὸζ, ὅστις εἶναι ὁ νόμιμος σύζυγός μου, εἰσέρχομαι εἰς τὴν Ἱσπανίαν, ἵν' ἀποσπάσω τὴν θυγατέρα μου ἀπὸ τῶν χειρῶν τῶν δυναστῶν της. Ἀλλ' οἱ ἐπίκουροι οὓς περιέμενον δὲν ἔφθασαν, καὶ ἐξ ἐναντίας ἐχθροὶ μᾶς περιστοιχίζουσι. Δὲν ἠξεύρω τίς θέλει εἶσθαι ἡ τύχη ὅλων ἡμῶν μέχρι τῆς αὔριον. Ἐν πάσῃ ὅμως περιπτώσει, ἂν διασωθῆτε εἰς τὴν Μαδρίτην, ἰδοὺ τί θέλει πιστώσει τὴν ἀφωσίωσίν σας εἰς τὴν θυγατέρα μου. »

Καὶ γράψασα τινὰς λέξεις διὰ μολυβδοκονδύλου, τῷ τὰς

ἔδωσεν· ὁ δὲ Βροῦτος τὰς ἐφίλησε καὶ τὰς ἔκρυψεν εἰς τὸ στῆθός του.

Μετ' ὀλίγον ἐγένετο ἰσχυρὰ σύγκρουσις, ἐφ' ἧς ἡ βασίλισσα ἤθελε συλληφθῇ ζῶσα, ἂν δὲν τὴν ἔσωζεν ὁ Κουρτέρρος. Τότε ὁ ἀξιωματικὸς, ὅστις ἐκράτει ἤδη τὸν ἵππον της, καὶ εἶδε τοιοῦτο θῦμα διαφεῦγον αὐτὸν, ἔκραξε μανιώδης πρὸς τὸν ἐλευθερωτήν της φεύγοντα ἤδη·

— Κύριε! θ' ἀπαντηθῶμεν πάλιν!

Ἰδοῦσα λοιπὸν ἡ βασίλισσα τὴν ἐπιτυχίαν τῆς εἰσβολῆς ἀδύνατον, ἀπεσύρθη ὅσον τάχιον, καὶ ἠρνήθη πάντοτε πᾶσάν της συνεννόησιν μετὰ τῶν ἐν ὀνόματί της ἀποστάντων ἐν Ἱσπανίᾳ.

Ὁ δὲ Βροῦτος ἦλθεν εἰς τὴν Μαδρίτην, φέρων ὡς παντοδύναμον εἰσιτήριον τὸ γραμμάτιον τῆς βασιλομήτορος, ὅπερ, καθὼς καὶ τὰ τελευταῖά του κατορθώματα, καὶ ὁ πολιτικός του ἐνθουσιασμὸς ὑπὲρ τῆς νέας κόρης τῆς κρατούσης εἰς τρυφερὰς χεῖρας τὸ πηδάλιον τῆς ἐπικρατείας, καὶ ἴσως προσέτι, ἢ ὑπὲρ ὅλα τὰ ἄλλα, τὸ εὔχαρι τῆς μορφῆς του, τῷ περιεποίησαν τὴν εὔνοιαν τῆς νέας ἡγεμονίδος. Ἔγινεν ἄρα ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας εἷς τῶν οἰκειοτέρων ὑπηρετῶν της, και ἰδίως τῇ ἐχρησίμευεν εἰς συνεχεῖς καὶ μυστικὰς ἀποστολὰς, πολιτικὸν σκοπὸν ἐχούσας ἀναμφιβόλως, πρὸς τὸν ἐν Βαρκελλόνῃ νέον καὶ ὡραῖον ἀποστάτην Σερράνον.

Αἱ ἐπιστολαὶ ἃς ἔφερε φαίνεται ὅτι πολὺ ἐκίνουν τὴν περιέργειαν τῶν ἀντιπολιτευομένων, διότι πολλάκις ἐμηχανεύθησαν νὰ τῷ τὰς ἁρπάσωσι, καὶ πολλάκις ἐνέδρευσαν κατ' αὐτοῦ. Δραστηριώτατος δὲ πάντων εἰς τοῦτο ἐδείκνυτο ὁ Ὀλοζάγας, αὐτὸς ἐκεῖνος ὅστις εἰς τὸ δάσος τῆς Παμπελούνης τῷ εἶπεν ὅτι θ' ἀπαντηθῶσι πάλιν. Ἀλλὰ τοῦ

Βρούτου ἡ ἀγχίνοια καὶ ἡ τόλμη ἐματαίουν ὅλας τὰς προσπαθείας των.

Ἰδοὺ λοιπὸν τὸ ὄναρ του ἐκπληρούμενον. Ἔφερε τὰ ἄνθινα δεσμὰ βασιλίσσης, καὶ ἔζη ὑπὸ τὴν προστάτιν αὐτῆς σκιάν. Ἀλλὰ πολὺ δὲν παρῆλθε, καὶ τὸ ὑπουργεῖον ἐν Ἱσπανίᾳ, ἀσταθέστερον ὂν καὶ μεταβλητότερον τῶν φάσεων τῆς σελήνης, ἀπὸ μεταβολῆς εἰς μεταβολήν, περιῆλθεν εἰς τὸν Ὀλοζάγαν.

Τινὰς ἡμέρας μετὰ τὴν ἐνίδρυσίν του, ὁ ὑπουργὸς ἦν μόνος παρὰ τῇ βασιλίσσῃ, καὶ ὁ Κουρτέρρος ἐφρούρει ἔξωθεν. Ἀκούσας δὲ ζωηρὰν συνδιάλεξιν, καὶ μεταξὺ ἄλλων τὸ ὄνομά του, ἐθεώρησε τὸ πρᾶγμα περίεργον, καὶ πλησιάσας τὸ οὖς εἰς τὴν θύραν, καὶ τὸν ὀφθαλμὸν εἰς τὴν τρύπαν τοῦ κλείθρου, ἰδοὺ τί ἤκουσε καὶ τί εἶδε.

— Πρέπει Μεγαλειοτάτη, νὰ ὑπογράψητε, ἔλεγεν ὁ ὑπουργός, παρουσιάζων αὐτῇ σχέδιον διατάγματος. — Εἶναι ἡ εἰσαγωγή του εἰς δίκην. Αὐτὸς ὁ Κουρτέρρος εἶναι προδότης εἰς τὸ ἔθνος καὶ εἰς τὸν θρόνον.

— Ἀπατᾶσθε, Κύριε, ἀπήντα ἡ βασίλισσα. Εἶναι πιστὸς ὑπηρέτης μου.

— Παντάπασιν. Τὸν εἶδον φέροντα ὅπλα εἰς χεῖρας, καὶ πολεμοῦντα τὰ στρατεύματα τῆς Υ. Μ. Εἶναι κατάσκοπος Καρλιστής. Πρέπει νὰ ὑπογράψητε.

— Δὲν θὰ ὑπογράψω, Κύριε ὑπουργέ.

— Μὲ συγχωρεῖτε, Μεγαλειοτάτη, θὰ ὑπογράψητε, καὶ ἀμέσως, ἔλεγεν ὁ Ὀλοζάγας μειδιῶν προπετῶς.

Ἡ βασίλισσα ἐκτύπησε τὸ ἔδαφος διὰ τοῦ ποδός.

— Ἠμπορεῖτε, Κύριε, εἶπε, ν' ἀναχωρήσητε. Δὲν ἔχω πλέον ἀνάγκην τῆς ὑπηρεσίας σας.

— Θ' ἀναχωρήσω, Μεγαλειοτάτη, ἀλλὰ μετὰ τούτου ὑπογεγραμμένου.

Καὶ λαβὼν τὴν χεῖρά της εἰς τὴν σιδηράν του χεῖρα, ἔθεσε τὸν κάλαμον εἰς αὐτήν, καὶ τὴν ἐβίασε νὰ χαράξῃ τὸ ὄνομά της εἰς τὸν χάρτην.

Ἡ βασίλισσα, ὡς ἀληθὲς παιδίον, ἤρχισε πλήρης θυμοῦ νὰ κλαίῃ. Ἐζήτει λέξεις καὶ δὲν εὕρισκεν, ἤθελε διὰ τῶν χειρῶν της νὰ σχίσῃ τὸν ὑπουργόν. Τέλος ὥρμησε πρὸς τὸν κώδωνα, καὶ τὸν ἐσήμανε βιαίως, ὥστε ἡ ταινία ἐθραύσθη εἰς χεῖράς της.

Ἀλλὰ πρὶν ἢ ὁ Κουρτέρρος προφθάσῃ νὰ εἰσέλθῃ ὁ Ὀλοζάγας ἠνέωξε τὴν θύραν ὁ ἴδιος, καὶ κλίνων βαθύτατα ἐνώπιον τῆς βασιλίσσης.

— Μεγαλειοτάτη, εἶπεν, αἱ διαταγαί σας θέλουσιν ἀνυπερθέτως ἐκτελεσθῇ. Καὶ ἐξῆλθεν.

Ὁ δὲ Κουρτέρρος εἰσελθὼν εὗρε τὴν βασίλισσαν πνιγομένην εἰς δάκρυα.

— Μ' ἐβίασαν τὴν χεῖρά μου, ἔκραξεν αὕτη. Φωνάξατε τὸ μέγα συμβούλιον, συγκαλέσατε τοὺς Κόρτεις. Θὰ σὲ φονεύσουν. Ἀλλὰ θὰ διαμαρτυρηθῶ ἐνώπιον τοῦ ἔθνους, ἐνώπιον τῆς Εὐρώπης, θὰ μάθῃ ὁ κόσμος ὅτι οἱ ὑπουργοὶ ἐτόλμησαν νὰ ὑψώσωσι χεῖρα κατὰ τῆς βασιλίσσης των.

Τὰ μέτρα ταῦτα ἱκανοποίουν ἴσως ἢ παρηγόρουν κἂν τὴν βασίλισσαν, τὸν Κουρτέρρον ὅμως παντάπασι. Διὰ τοῦτο, καὶ ἐπειδὴ ἤξευρε πόσον ὀλίγον ἀπεῖχε τότε ἐν Ἰσπανίᾳ ἡ δίκη τῆς καταδίκης, ἐν ᾧ ἡ Δόνα Ἰσαβέλλα διεμαρτύρετο ἐνώπιον θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, καὶ ἀπέπεμπε τὸ ὑπουργεῖόν της, ὁ Βροῦτος φρονίμως ἀνεχώρει τῆς Ἰσπανίας πρὸς ζήτησιν ἄλλης βασιλίσσης, ἧς ἡ χεὶρ νὰ μὴ βιάζηται τόσον εὐκόλως.

Ἐννοεῖται ὅτι ἔτρεξεν ἀπνευστὶ μέχρι τῆς Πορτογαλλίας. Εἰσερχόμενος δ' εἰς τὴν Λισαβῶνα, εἶδεν εἰς τὰς ὁδοὺς συρροὴν πλήθους, καὶ ἡ Δόνα Μαρία διήρχετο ἐπὶ τεθρίππου. Ἐνθουσιώδης ὡς τὸν γνωρίζομεν, ἐξαπτόμενος δ' ἔτι μᾶλλον καὶ ὑπὸ τῆς θέας τῆς νέας βασιλίσσης, καὶ ὑπὸ τῆς ἰδέας ὅτι μετὰ τὴν ἐξωλεστάτην τῶν τυραννιῶν αὐτὴ ἀνεκάλεσε τὴν ἐλευθερίαν εἰς τὴν ὡραίαν Χερσόννησον, ἤρχισε νὰ φωνάζῃ στεντορίως καὶ κινῶν τὸν πῖλον του. « Ζήτω ἡ συνταγματικὴ βασίλισσα! Ζήτω τῆς Πορτογαλλίας τὸ σύνταγμα! »

Ἀλλὰ μόλις ἐπρόφερε τὰς λέξεις ταύτας, καὶ ἐν τῷ ἅμα λόχος Ἀλγουαζίλων τὸν ἀνήρπασε, καὶ αἴροντες καὶ φέροντες τὸν κατέκλεισαν εἰς σκοτεινὴν φυλακήν. Τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἡ βασίλισσα εἶχε καταργήσει τὸ σύνταγμα.

Ἐκεῖ πιθανῶς ἤθελε ζήσει καὶ ἤθελεν ἀποθάνει. Ἀλλὰ κατ' εὐτυχίαν εἶχε τὸ βαλάντιον πλῆρες. Μόλις δ' ἀγοράσας τὸν φύλακα καὶ διαφυγών,

— Γεγηρακυῖα Εὐρώπη, εἶπε· ἀφίνω τὴν διεφθαρμένην σου ἀτμοσφαῖραν καὶ τὰς εὐρωτιώσας σου κοινωνίας. Ὑπάγω ὅπου θάλλει ἀκόμη ὁ πρωτόπλαστος κόσμος. Εἰς τὸ ἄλλο ἡμισφαίριον ἵδρυται θρόνος βασιλίσσης, ἁγνῆς κόρης τῆς φύσεως, ἧς αἱ φατρίαι δὲν βιάζουσι τὴν θέλησιν, ἧς ἡ κολακεία δὲν διέστρεψε τὴν καρδίαν· ἐκεῖ ὑπάγω νὰ ζήσω. »

Καὶ ἐπιβὰς πλοίου ἑτοιμαζομένου πρὸς ὑπερωκεάνειον πλοῦν, ἀπέπλευσεν ὑπὸ τὸν πρῶτον ἄνεμον πρὸς τὸ Ταΐτι. Μετὰ τρίμηνον δὲ πλοῦν καὶ ναυτίασιν, ἔφθασε τέλος εἰς τὸ ἀρχιπέλαγος τοῦ Εἰρηνικοῦ Ὠκεανοῦ, καὶ ἐκεῖ μεταξὺ σμήνους νησιδίων χαριεστάτων, εἶδε διαπρέπον τὸ ὡραῖον, τὸ εὔκραες Ταΐτι, ὡς κάνιστρον ἀνθέων ἐπιπλέον ἐπὶ τῶν κυμάτων. Ἡ ὄψις του κατεγοητεύθη ὑπὸ τῶν σκιερῶν ἐκεί-

νων λόφων, ὑπὸ τῶν δροσερῶν πεδιάδων, ὑπὸ τῶν πανταχοῦ ἑρπομένων καὶ κελαρυζόντων ρυάκων, ὑπὸ τῶν πυκνῶν δασῶν, ὅπου ἐθαύμαζε τὸν ἄρτον κρεμάμενον ἕτοιμον εἰς τὸ δένδρον, τοὺς κόκκους παρέχοντας οἶνον καὶ γάλα εἰς τὸν εὐδαίμονα κάτοικον, ἀπόνως ἀπολαμβάνοντα ἐν μέσῳ τοῦ ἐπιγείου τούτου παραδείσου ὅλης τῆς μακαριότητος ὅση εἶναι ἐφικτὴ εἰς τὸν ἄνθρωπον.

— Εὗρον, εὗρον! ἔκραξεν ὁ Κουρτέρρος ἀποβαίνων τοῦ πλοίου, καὶ βλέπων μετά τινος γαργαλισμοῦ ἐθνικῆς φιλοτιμίας τὴν Γαλλικὴν σημαίαν κυματοῦσαν οὐ μόνον ἐπὶ τῆς Γαλλικῆς ναυαρχίδος ἐντὸς τοῦ λιμένος τοῦ Παπέϊτι, πρωτευούσης τῆς νήσου, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς οἰκίας ἀκόμη τῆς βασιλίσσης. Ἡ πρώτη του δὲ φροντὶς ἦν νὰ σπεύσῃ εἰς προσκύνησιν τῆς Σεμιράμιδος ταύτης τῶν ἀντιπόδων.

Ἡ βασίλισσα Πομαρὲ Βαϊνή, πρὶν βασιλεύσῃ καλουμένη Αἰμάτα, ἐκάθητο εἰς αἴθουσαν πανταχόθεν ἀναπεπταμένην. Τὸ ἔνδυμά της ἦν ἀφελές, ὡς ὁ Βρουτος τὸ ἤθελεν, ἐλαφρόν, καί πως ὑπὲρ τὸ δέον ἐκτετραχηλισμένον, καὶ ἔτι μᾶλλον ὅταν ἦλθεν ὁ ἥρως μας, διότι τότε εὑρέθη θηλάζουσα τὸ βρέφος της, καὶ δὲν διεκόπη ἐξ αἰτίας τῆς ἐπισκέψεως. Μαθοῦσα δ' εἰς τὶ ἔθνος ἀνῆκεν ὁ Κουρτέρρος, τῷ εἶπεν ὅτι δύναται νὰ διατάττῃ εἰς τὴν νῆσόν της ὡς εἰς τὸν ἴδιον οἶκόν του, ὅτι οἱ συμπατριῶταί του εἰσὶ προστάται καὶ κύριοί της.

Ἐν ᾧ δ' ἡτοιμάζετο ὁ Βροῦτος ν' ἀποκριθῇ εἰς τὴν ὑπερβολικὴν ταύτην, ἀλλ' ὀλίγον ψυχρῶς ῥηθεῖσαν φιλοφροσύνην, εἰσῆλθεν εἰς τὸν θάλαμον δρομαῖος ἀνὴρ ὑψηλὸς καὶ ξηρός, εὐρωπαϊκὸν φέρων ἔνδυμα, καὶ βιβλίον κρατῶν εἰς τὰς χεῖρας.

— Τοῦτο, εἶπεν ἀγγλιστὶ ὁμιλῶν, μετὰ φωνῆς παρωρ-

γισμένης, ὑπερβαίνει πᾶν ὅριον. Σήμερον τοῦ κυρίου ἡμέρα καὶ ἐκεῖ ὑπὸ τοὺς κοκκοφοίνικας ἀναιδεῖς τινὲς τραγῳδοῦν καὶ χορεύουν. Ἂν θέλουν νὰ τραγῳδήσουν διατί δὲν ψάλλουν ψαλμούς; Ἂν δὲν ἔχουν ψαλτήρια, ἰδοὺ δόσατέ τοις.— Καί, — φρίττω νὰ τὸ εἰπῶ, — ὁ σύζυγός σας ἐστάθη καὶ τοὺς ἤκουε. Παπικὴν θὰ κάμωμεν ἴσως τὴν νῆσον;

— Ἡσυχάσατε, αἰδεσιμώτατε κύριε Πριτσχράδε, εἶπεν ἡ βασίλισσα εἰς τὸν ἱεραπόστολον καὶ πρόξενον τῆς Ἀγγλίας. Τοὺς αὐθάδεις ἐκείνους θὰ τοὺς μαστιγώσω μέχρις αἵματος, ὡς νὰ μάθουν νὰ ψάλλουν ψαλμούς, καὶ εἰς τὸν ἄνδρα μου θὰ δώσω τὸ ψαλτήριον.

Ὁ Κουρτέρρος ἀνετριχίασεν ὅλος. Αὐτὸς δὲν εἶχε μάθει οὔτε ἕνα ψαλμὸν νὰ ψάλλῃ. Ἀλλὰ τί τῷ ἔμελλεν; ἡ βασίλισσα τῷ εἶπε νὰ διατάττῃ εἰς τὴν νῆσόν της.

Τὴν ἐπαύριον ἡ Γαλλικὴ ναυαρχὶς ἀνεχώρησεν. Ὁ δὲ Κουρτέρρος ἐνόμισε χρέος του νὰ ἐπισκεφθῇ ἐκ νέου τὴν φιλόφρονα βασίλισσάν του. Εἰς τὰς ὁδοὺς παρετήρησε τινὰ βρασμόν. Οἱ ἐγχώριοι τὸν ὑπέβλεπον· ἤκουσε μάλιστα καί τινας λέγοντας.

— Καὶ αὐτὸς Οὐϊουὶς εἶναι. Τί τὸν φυλάττομεν; Ἂς τὸν δώσωμεν νὰ τὸν φάγῃ ὁ μέγας Ὧρος.

Καὶ τότε μὲν δὲν ἐννόει τί ἔλεγον. Μετὰ ταῦτα δὲ μόνον ἔμαθεν ὅτι Οὐϊουὶ ὀνομάζουσιν ἐκεῖ τοὺς Γάλλους, ὡς οὕτω δῆθεν λαλοῦντας, Ὧρος δ' ὅτι ἦν ὁ ἀρχαῖος θεὸς τῆς νήσου, δεχόμενος ἀνθρωποθυσίας, καὶ ἀκόμη μὴ ἐντελῶς νικηθεὶς ὑπὸ τοῦ χριστιανισμοῦ ἐν τῇ πίστει τῶν ἐγχωρίων.

Ἐλθὼν δὲ πρὸς τὴν βασίλισσαν, εὗρε καὶ ἐκεῖ τὰ πράγματα ὁπωσοῦν μεταβεβλημένα. Ἡ Πομαρὲ ἐκράτει εἰς χεῖράς της καὶ ἔσχιζε διὰ τῶν ὀνύχων τὴν σημαίαν τῆς προστασίας, ἣν αὐτὴ εἶχεν ἐπικαλεσθῇ, καὶ ἥτις τὴν προτεραίαν ἐκυμάτει ἐπὶ τοῦ οἴκου της, ὁ δὲ Πριτσχάρδος ἀνή-

λιττε καὶ ἠγωνίζετο ν᾽ἀναβιβάσῃ μόνος του εἰς τοῦ οἴκου τὴν κορυφὴν ἄλλην νέαν σημαίαν, ἣν ἔφερε μεθ᾽ ἑαυτοῦ ἐξ Ἀγγλίας, καὶ ὁ σύζυγος τῆς βασιλίσσης περιεβλέπετο φορέσας ἐρυθρὰν στολὴν ἄγγλου στρατιώτου μετ᾽ ἐπωμίδων κεχρυσωμένων, κ᾽ ἐπεριπάτει στρατιωτικῶς μετρῶν, ἕν! δύω!

Ἡ βασίλισσα, ὡς εἶδε τὸν Βροῦτον, ἦλθε πρὸς αὐτὸν μεθ᾽ ὁρμῆς.

—Κύριε Γάλλε, τῷ εἶπε, ν᾽ ἀναχωρήσητε ἐκ τῆς νήσου μου ἐντὸς δύω ὡρῶν.

— Ἐκτὸς ἂν προτιμᾶτε, ἐπρόσθεσεν ὁ Πρινσχάρδος, ὡς ὁ Δανιὴλ ἐν τῷ λάκκῳ, νὰ ζήσητε ἐν ταῖς φυλακαῖς τοῦ Παπέϊτι.

Ὁ Κουρτέρρος προφητικὰς ἀξιώσεις μὴ ἔχων, καὶ ἐνθυμούμενος τῆς Λισαβῶνος τὴν φυλακὴν δὲν περιέμεινε δευτέραν διαταγήν. Ἔτρεξεν ἄρα πρὸς τὸν λιμένα καὶ ἐρρίφθη εἰς τὴν πρώτην Πιρόγαν.

Ἀλλὰ πρὸς ποῦ νὰ στραφῇ; Ἀφ᾽ οὗ πάσης κυβερνήσεως ἔλαβε πεῖραν, ποῦ νὰ καταφύγῃ; ποῦ τὴν κεφαλὴν κλῖναι; Τότε τῷ ἐπῆλθεν ἰδέα, ὅτι μία δοκιμὴ τῷ μένει ἀκόμη, νὰ ἰδῇ ἂν ἡ κυβέρνησις τῆς πατρίδος του δὲν εἶναι φορητὴ ἴσως, ἂν δὲν δύναται νὰ ζήσῃ καὶ ὑπ᾽ αὐτήν.

Ἐπρόφθασε λοιπὸν τὴν ναυαρχίδα, ἀνακωχήσασαν ἐξ αἰτίας τῆς νηνεμίας, καὶ μετὰ εὐτυχῆ τινῶν μηνῶν πλοῦν ἀπέβη εἰς τὴν Γαλλίαν.

Τὴν σήμερον μανθάνομεν ὅτι ὁ Βροῦτος Κουρτέρρος εἶναι εἰρηνικὸς καὶ βιομήχανος πολίτης τῶν Παρισίων, ἐκλογεὺς καὶ ὑπαξιωματικὸς τῆς ἐθνοφυλακῆς, πατὴρ οἰκογενείας, καὶ διδάσκων εἰς τὰ παιδία του ὅτι ὅσα ζητεῖ τις εἰς τοῦ κόσμου τὰ πέρατα, δύναται πολλάκις, ἂν καλῶς ζητήσῃ, νὰ τὰ εὕρῃ καὶ ἐντὸς τοῦ οἴκου του.

ΟΙ ΔΥΩ ΥΙΟΙ

ΟΙ ΔΥΩ ΥΙΟΙ

Μικρὸν διήγημα διὰ τὰ παιδία.

Εἰς τὴν *Εὐδαίμονα Ἀραβίαν* ἔζουσε τὸν παλαιὸν καιρὸν ἄνθρωπός τις, ὅστις ἐλέγετο καὶ ἐθεωρεῖτο ἐπίσης εὐδαίμων καθὼς ὁ τόπος ὅπου κατῴκει. Τοῦ ἀνθρώπου τούτου τὰ κτήματα ἐξετείνοντο εἰς λόφους καὶ κοιλάδας· εἶχεν ὁλόκληρα δάση ἀλόης καὶ φοινικοδένδρων· αἱ ἀγέλαι του καὶ τὰ ποίμνιά του ἐμετροῦντο κατὰ χιλιάδας, καὶ τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν διέσχιζον τὰ πλοῖά του, πωλοῦντα τὰ προϊόντα του εἰς μεμακρυσμένους τόπους, καὶ ἐπιστρέφοντα μετὰ φορτίου χρυσοῦ καὶ ἀργύρου.

Ἀλλ' ἡ μεγαλητέρα του εὐτυχία, καὶ ἣν ὁ ἴδιος ἐξετίμα περισσότερον ὅλων τῶν ἄλλων, συνίστατο εἰς τὰ δύω παιδία του, δύω υἱούς, οὓς τῷ ἀφῆκεν εἰς μικρὰν ἡλικίαν ἡ γυνή του, ὅτε ὁ θάνατός της τῷ ἔδωκε τὴν πρώτην καὶ μόνην λύπην τῆς ζωῆς του. Ἐκ τῶν υἱῶν τούτων ὁ πρωτότοκος ὠνομάζετο Ἀσσάν, ὁ δὲ νεώτερος Ἰωναθάν.

Καὶ τὰ δύω ἦσαν παιδία ὡραῖα καὶ χαριέστατα. Ἀλλ' ὁ Ἰωναθὰν πρὸ πάντων ἦτον ὁ φίλτατος τοῦ πατρός του. Ὅταν ἐκάθητο εἰς τὰ γόνατά του, καὶ αἱ μικραὶ χεῖρες του

ἤγγιζον ἐκείνου τὸ γένειον, καὶ οἱ μαῦροι καὶ ζωηροὶ ὀφθαλμοί του τὸν ἠτένιζον παρακλητικῶς, τότε ὁ πατὴρ εἶχε τὴν ἀδυναμίαν νὰ μὴν ἠμπορῇ τίποτε νὰ τῷ ἀρνηθῇ, καὶ τὸ πονηρὸν παιδίον ἐγνώριζε τὴν ἰσχύν του, καὶ κατεχρᾶτο πολλάκις αὐτῆς.

Ηὔξανον δὲ καὶ οἱ δύω ὡς αὐξάνουν εἰς τὸν κῆπον δύω ἄνθη καλλιεργούμενα μετ' ἐπιμελείας. Ὁ χαρακτήρ των ὅμως διέφερεν. Ὁ Ἀσσὰν ἦτον ἀγαθὸς, ἥσυχος, σκεπτικὸς, καὶ ἐπιμελής· ὁ δὲ Ἰωναθὰν ζωηρὸς, θορυβώδης καὶ ἄστατος.

Ὅταν ὁ πατήρ των εἰς θερεινὰς ἑσπέρας ὑπὸ τὰ δένδρα καθήμενος, τοῖς ἔδιδε καλὰς συμβουλὰς περὶ τῶν χρεῶν των καὶ περὶ τοῦ μέλλοντος βίου των, τότε ὁ μὲν Ἀσσὰν ἤκουεν ἀτενῶς, ἔχων τὸ βλέμμα προσηλωμένον εἰς τοῦ πατρός τὰ χείλη, ὁ δὲ Ἰωναθὰν ἔτρεχεν ἄνω καὶ κάτω, ἔπαιζεν εἰς τοῦ κήπου τὰ λιθάρια καὶ τὰ ἄνθη, καὶ ὅταν ὁ γέρων τὸν ἐπέπληττε μειδιῶν ὅτι δὲν ἀκούει τὸν λόγον του, τὸ παιδίον, δρέπον ῥοδοδάφνας, τὸν ἐλιθοβόλει δι' αὐτῶν, καὶ ἔπειτα ῥιπτόμενον εἰς τὰς ἀγκάλας του, ἔκλειε τὸ στόμα του διὰ φιλημάτων.

Καθ' ὅσον δ' ηὔξανον καὶ οἱ δύω εἰς ἡλικίαν, μετεβάλλοντο μὲν αἱ ἀσχολίαι των, ὄχι ὅμως καὶ αἱ διαθέσεις των· καὶ ὁ μὲν πρωτότοκος μόνην του εὐχαρίστησιν εἶχε νὰ μένῃ ὥρας ὁλοκλήρους ἀκροώμενος τῶν λόγων τῶν πεπαιδευμένων ἀνδρῶν, ἢ ἀναγινώσκων τὰς γνώμας αὐτῶν εἰς τὰ βιβλία, ὁ δὲ ἄλλος ἔτρεχε μετὰ τῶν συνηλικιωτῶν του ἔφιππος εἰς τοὺς ἀγροὺς, ἢ κυνηγῶν εἰς τὰ ὄρη τὰς δορκάδας καὶ τὰς ὑαίνας· καὶ ἂν ἐνίοτε τὸν παρεκίνει ὁ πατήρ του νὰ μὴ ἀμελῇ τὴν ἀνατροφήν του, καὶ τὸν προσεκάλει εἰς τὰ χρέη του, αὐτὸς εὕρισκε πάντοτε προφάσεις ἵνα διαφεύγῃ

καὶ ν' ἀναβάλλῃ τὴν ἐκπλήρωσίν των, καὶ τοῦ πατρός του ἡ φιλοστοργία ἦτον τόσον τυφλή, ὥστε ἀντὶ αὐστηρᾶς ἐπιμονῆς, ἐδείκνυεν ἀνόητον συγκατάβασιν.

Τέλος μίαν ἡμέραν ἀπέθανεν ὁ πατήρ, καὶ οἱ δύω ἀδελφοὶ ἔμειναν ἀνεξάρτητοι. Ὁ Ἀσσὰν εἶχε τὸ δικαίωμα, ἂν ἤθελε, νὰ κληρονομήσῃ ὅλα τὰ πατρικὰ κτήματα καὶ νὰ δίδῃ εἰς τὸν ἀδελφόν του μόνον ὅσον νὰ ζῇ. Ἀλλὰ δὲν ἠθέλησε, καὶ καλέσας τὸν Ἰωναθὰν, «Εἶσαι», τῷ εἶπεν, «ἀδελφός μου· εἶσαι ἄλλος ἐγὼ, τὸ αὐτὸ γάλα ἐθηλάσαμεν, ἡ αὐτὴ ἀγάπη μᾶς περιέθαλψεν ὅταν ἤμεθα μικροὶ, ἐπίσης μᾶς ἠγάπων ὁ πατὴρ καὶ ἡ μήτηρ μας, καὶ δὲν θέλω εὐτυχίαν ἧς δὲν μετέχεις καὶ σύ. Διὰ τοῦτο ἐμοίρασα εἰς δύω τοῦ πατρός μας τὴν κληρονομίαν. Ἔκλεξον ὁποίαν μερίδα θέλεις.»

Ὁ Ἰωναθὰν ἐξέλεξε τὴν καλητέραν. Ἀλλ' ἦτον ἡ περιουσία τόσον μεγάλη, ὥστε ἕκαστος τῶν ἀδελφῶν, ἂν καὶ τὸ ἥμισυ μόνον ἔλαβεν, ἔγινεν ὅμως πλούσιος ἄνθρωπος.

Καὶ ὁ μὲν Ἀσσὰν οἰκονομῶν τὴν μερίδα του μετὰ φρονήσεως ἐπιμελούμενος μετὰ προσοχῆς καὶ δραστηριότητος τὴν καλλιέργειαν τῶν γαιῶν του, τὴν πώλησιν τῶν προϊόντων καὶ τὴν διευθέτησιν τῶν ὑποθέσεών του, ἔχων δὲ καὶ γνώσεις πολλὰς περὶ πάντων τούτων, καὶ ἐξ ἀρχῆς συνειθισμένος εἰς ὀλιγάρκειαν καὶ ἐγκράτειαν, ὄχι μόνον δὲν ἠλάττωσεν ὅσα ἐκληρονόμησεν, ἀλλ' ἐξ ἐναντίας εἰς ὀλίγον διάστημα χρόνου τὰ ἐδιπλασίασε καὶ ἔγινε πλουσιώτερος τοῦ πατρός του.

Ὅλως διόλου δ' ἐναντία αὐτῆς ἦτο τοῦ ἄλλου υἱοῦ ἡ διαγωγή. Ἀνέκαθεν συνηθίσας εἰς ἀργίαν καὶ ὀκνηρίαν, ὅτε εἶδεν ὅτι ἀπέκτησε καὶ θησαυρὸν μέγαν, ἐνόμισεν ὅτι εἰς τὸ ἑξῆς κάμμίαν ἀνάγκην δὲν εἶχε νὰ ἐργάζηται εἰς οὐδὲν, καὶ

ὅτι ἄλλο δὲν τῷ ἔμενεν, εἰμὴ νὰ ζῇ ἀπόνως καὶ ν' ἀπολαμβάνῃ ἀνέτως τῶν καλῶν ὅσα ἔλαβε διὰ κληρονομίας, χωρὶς νὰ τ' ἀποκτήσῃ διὰ φροντίδων.

Καὶ ἂν ἤθελε δὲ νὰ ἐργασθῇ εἰς βελτίωσιν τῶν κτημάτων του καὶ αὔξησιν τῆς ἀξίας αὐτῶν, οὔτε τὰς ἀναγκαίας γνώσεις εἶχε πρὸς τοῦτο, διότι ποτὲ δὲν εἶχε σπουδάσει, οὔτε τὴν ἀπαιτουμένην καρτερίαν.

Τὸ ἀληθὲς ὅμως εἶναι ὅτι ἡ ἰδέα αὐτὴ οὔτε τῷ ἦλθε διόλου. Ἔδλεπεν ὅτι ἔχει πλοῦτον ἀκένωτον, ὡς ἐνόμιζε, καὶ ἐθεώρει ὡς ἀφροσύνην, καὶ ὠνόμαζε φιλαργυρίαν, τὸ νὰ φειδωλεύηται ἢ νὰ θέλῃ νὰ προσθέσῃ εἰς αὐτὸν καὶ ἄλλον, ἀντὶ ν' ἀπολαμβάνῃ ἀνεμποδίστως ὅσα αὐτὸς ἐνόμιζε τοῦ κόσμου τούτου καλά.

Ἅμα λοιπὸν ἔμεινεν αὐτοκέφαλος συγχρόνως καὶ πλούσιος, προσεκάλεσεν ὅλους τοὺς παλαιοὺς συμπαίκτορας καὶ συντρόφους του, καὶ ἤρχισε νὰ διάγῃ ζωὴν σκανδάλου καὶ ἀπονοίας. Οἱ ἵπποι του, τὰ ὀχήματά του, τὰ φαγοπότια, τὰ κυνήγιά του, ἐπροξένουν θαυμασμὸν εἰς τοὺς ἀνοήτους, καὶ λύπην εἰς ὅλους τοὺς φρονίμους.

Τὸν ἀδελφόν του, ἂν ἐνίοτε ἐτόλμα νὰ τῷ ἀπευθύνῃ κάμμίαν συμβουλὴν ἐκ πλαγίου, τὸν ἐχλεύαζε κατ' ἀρχὰς ὡς μεμψίμοιρον καὶ ὡς φιλόσοφον, καὶ ὡς τέλους τῷ εἶπε μίαν ἡμέραν ἀποτόμως ὅτι, καθὼς αὐτὸς δὲν ἐπεμβαίνει εἰς ἐκείνου τὸν βίον, οὕτω πρέπει καὶ ἐκεῖνος νὰ μὴν ἀναμιγνύηται εἰς ὅ,τι δὲν τὸν ἀφορᾷ.

Ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὰ συμπόσια τὸν κατέστησαν λαίμαργον, ἡ οἰνοποσία μέθυσον, ἡ ἀργία ὀκνηρόν· διότι εἰς τὰ ἐλαττώματα, ὡς εἰς τοὺς τραχεῖς κατηφόρους, ἕκαστον βῆμα καθιστᾷ τὴν κατάβασιν ταχυτέραν, καὶ δυσκολωτέραν τὴν ὁδὸν τῆς ἐπιστροφῆς.

Ὁ Ἀσσὰν δὲ τόσον ἐθλίβετο διὰ τοῦ ἀδελφοῦ του τὴν διαγωγὴν, καθ' ἧς κάμμία συμβουλή του πλέον δὲν ἴσχυεν, ὥστε κατήντησε νὰ βλέπῃ σχεδὸν μετὰ χαρᾶς τὴν ταχεῖαν καταστροφὴν τῆς περιουσίας αὐτοῦ, διότι συνέλαβε τὴν ἐλπίδα ὅτι ἡ πτωχεία ἴσως ἤθελε τὸν ἀποσπάσει ἀπὸ τοῦ βαράθρου ὅπου τὸν εἶχε βυθίσει ἡ κατάχρησις τοῦ πλούτου καὶ ἡ ἀσωτία, καὶ ὁ καιρὸς ἤθελεν ὡριμάσει τὸν νοῦν του.

Ἀλλ' ὁ καιρὸς παρήρχετο, καὶ τοῦ Ἰωναθὰν ὁ βίος ἐγίνετο καθ' ἡμέραν παραφορώτερος. Ἡ ἀσωτία του ἦτο τὸ κοινὸν σκάνδαλον, καὶ ἡ πολυτέλειά του ὅριον δὲν ἐγνώριζεν.

Ἀλλὰ μίαν ἡμέραν ἔκραξε τὸν ἐπιστάτην του καὶ τῷ εἶπεν·

— Αὔριον, μέγα συμπόσιον.

— Τότε δότε μοι χρήματα, εἶπεν ὁ ἐπιστάτης.

— Πῶς! εἶπεν ὀργιζόμενος ὁ Ἰωναθάν· δὲν ἔχεις σὺ τὸ κλειδίον τοῦ ταμείου μου;

— Ναὶ, ἀπεκρίθη ὁ ἐπιστάτης· ἀλλ' εἰς τὸ ταμεῖον πρὸ πολλοῦ δὲν ὑπάρχει οὐδ' ὀβολός.

— Πώλησον λοιπὸν ἀπὸ τὰ ποίμνια, ἀπὸ τὰς ἀγέλας μου.

— Ποίμνια καὶ ἀγέλαι πρὸ πολλοῦ ἐπωλήθησαν.

— Δὸς τοὺς ἀγροὺς καὶ τοὺς οἴκους μου. Θέλω τὸ συμπόσιον.

— Οἱ οἶκοι καὶ οἱ ἀγροὶ, εἶπε στενάζων ὁ ἐπιστάτης, πρὸ πολλοῦ ἐδόθησαν ὑποθήκην.

— Λοιπὸν δανείσου!

— Οὐδεὶς δανείζει πλέον· ἐξ ἐναντίας οἱ δανεισταὶ ζητοῦσιν ἐπιμόνως καὶ ἀπειλιτικῶς τὰ χρήματά των, διότι ἡ ποσότης ὑπερέβη πολὺ τῶν κτημάτων σας τὴν ἀξίαν.

Ὁ Ἰωναθὰν ἐκυριεύθη ὑπὸ μεγάλης ὀργῆς, ὅτε ἤκουσε

τὰς λέξεις αὐτάς, ἐδίωξε τὸν ἐπιστάτην του ἀπ' ἐμπρός του, καὶ ἠπείλησεν ὅτι θὰ φονεύσῃ ὅλους ὅσοι ἀποθρασύνονται νὰ ζητῶσι ν' ἀποδώσῃ τὰ δάνεια, ἢ τολμῶσι νὰ μὴ τῷ δίδωσιν ἄλλα. Ἀλλ' ἐννοήσας μέχρι τέλους ὅτι ἡ παραφορὰ αὐτὴ δὲν ἐχρησίμευεν εἰς οὐδὲν, ἀπεφάσισε καὶ ἦλθε πρὸς τὸν ἀδελφόν του, καὶ ἐζήτησε παρ' αὐτοῦ νὰ τὸν βοηθήσῃ, διὰ δανείων τοὐλάχιστον.

— Ἀδελφέ, τῷ εἶπεν αὐτός, πολλάκις σοὶ ἔδωκα θησαυρὸν πολυτιμώτερον παρὰ τὸν χρυσόν, σοὶ ἔδωκα καλὰς συμβουλάς, ἀλλὰ δὲν σ' ὠφέλησαν. Ὁ πλοῦτος ἦτον ὁ μέγας ἐχθρός σου, αὐτὸς σὲ ἐτύφλωσε. Σὲ ἀγαπῶ, καὶ δὲν θέλω νὰ γίνω ὄργανον τῆς καταστροφῆς σου. Χρήματα δὲν σοὶ δίδω· ἀλλ' ἡ τράπεζά μου εἶναι τράπεζά σου, ὁ οἶκός μου οἶκός σου. Ζῆσον πλησίον μου, ἕως ὅτου ν' ἀλλάξῃς τὰς ἕξεις σου, νὰ γίνῃς φιλεργὸς καὶ φρόνιμος, καὶ ν' ἀποκτήσῃς τὴν ἱκανότητα καὶ τὰς γνώσεις ἃς παρημέλησας, ὅτε ἦτον ὁ κατάλληλος καιρὸς νὰ τὰς καλλιεργήσῃς.

Αἱ λέξεις αὗται παρώξυναν εἰς τὸν ὑπέρτατον βαθμὸν τὸν Ἰωναθάν, ὅστις ἐξῆλθε χωρὶς ν' ἀποκριθῇ, καὶ τρέμων ὑπὸ τοῦ θυμοῦ του.

Οἱ φίλοι του ἤρχισαν νὰ βλέπωσιν ὅτι τὰ συμπόσια ἔπαυσαν, ὅτι ἡ πολυτέλεια τῆς οἰκίας ἀνελύετο ταχέως ὡς κηρίον εἰς πῦρ, καὶ οἱ ὀξυδερκέστεροι καὶ ταχύτεροι, ἐννοήσαντες τὶ συμβαίνει, ἔσπευσαν νὰ μακρυνθῶσιν ἀπ' αὐτοῦ, ὡς ἂν δὲν τὸν εἶχαν γνωρίσει ποτέ. Ἄλλοι ὅμως εἶχον συνηθίσει τὸν κακὸν βίον τῆς παραλυσίας, εἶχον φάγει μετὰ τοῦ Ἰωναθὰν τὰς μεγάλας ἢ μικρὰς περιουσίας των, εἶχον φορτωθῇ καὶ αὐτοὶ ὑπέρογκα δάνεια, ὥστε ἡ τύχη του ἦτο τύχη των.

Διὰ τοῦτο ὅτε μίαν ἡμέραν ἐλθὼν ὁ ἐπιστάτης ἀνήγγει-

λεν ὅτι, φόβος καὶ τρόμος! ὅτι οἱ δανεισταὶ ἔλαβον παρὰ τοῦ δικαστοῦ τὴν ἄδειαν νὰ φυλακίσωσιν αὐτὸν καὶ τοὺς συντρόφους του, καὶ ὅτι ἐντὸς ὀλίγου θὰ ἔλθωσι μετὰ λαμπάδων καὶ ξύλων, συλλέξας ὅσα χρήματα καὶ πολύτιμα πράγματα εἶχε πλησίον του, ἐδραπέτευσε μετὰ τῶν φίλων του ἐκ τῆς πόλεως τῆς γεννήσεώς του, ἀφήσας ἀπαραμύθητον λύπην εἰς τὴν καρδίαν τοῦ ἀδελφοῦ του.

Κατ' ἀρχὰς ἀπεσύρθησαν εἰς τὴν Ἔρημον Ἀραβίαν, καὶ ἐκεῖ τὰ ὀνόματά των μεταβαλόντες, κατῴκησαν ἐν μεμακρυσμένον χωρίον, ὅπου ἤρχισαν τὸν ἴδιον βίον τῆς κραιπάλης, εἰς ὃν εἶχον συνηθίσει. Κατ' ὀλίγον ὅμως ἤρχισαν καὶ ἐδῶ νὰ στειρεύουν οἱ πόροι· ὥστε μίαν ἑσπέραν, ἐν ᾧ ἐκάθηντο μεθύοντες εἰς τὴν τράπεζαν,

— Ἀκόμη πέντε, ἀκόμη δέκα ἡμέρας ἐδῶ, εἶπεν εἷς ἐξ αὐτῶν, καὶ ἔπειτα ποῦ θὰ πρέπει νὰ φύγωμεν;

— Καὶ ἔπειτα πῶς θὰ ζήσωμεν; προσέθηκεν ὁ Ἰωναθάν· διότι τὰ χρήματά μου ἐτελείωσαν. Τί θὰ κάμωμεν;

— Τί ἄλλο; εἶπεν ἄλλος τρίτος. Θὰ ὑπάγωμεν ἀπὸ θύρας εἰς θύραν, τὸν δίσκον εἰς τὴν χεῖρα, νὰ ἐπαιτήσωμεν.

— Ἢ θ' ἁπλωθῶμεν εἰς τὸν ἥλιον, συνεπλήρωσεν ἄλλος, νὰ προσμείνωμεν ὡς ν' ἀποθάνωμεν τῆς πείνης.

— Καλλήτερα, ἀπεκρίθη ὁ Ἰωναθάν, νὰ δώσωμεν τοὺς τελευταίους ἡμῶν ὀβολούς, ὅσοι σώζονται ἀκόμη, ν' ἀγοράσωμεν πίθους κρασίου, καὶ εἰς αὐτοὺς νὰ πνιγῶμεν.

— Ἂν ἤμην ἐγὼ εἰς τὴν θέσιν σου, εἶπεν ὁ προλαλήσας, ἄλλην μορφὴν θὰ εἶχον τὰ πράγματα.

— Καὶ ποία εἶναι ἡ θέσις μου; ἠρώτησεν αὐτός.

— Πῶς! ἀνέκραξεν ὁ ἴδιος, νὰ εἶχον ἀδελφὸν ὅστις κυλίεται εἰς τὰ πλούτη, καὶ ν' ἀποθάνω ὡς τὸν σκύλλον εἰς

τὴν ἔρημον λιμώττων, ἢ νὰ ζῶ ἐπαιτῶν τὸν ἄρτον μου! Ποτὲ δὲν ἤθελε γίνει.

Ἀλλ' ἠξεύρετε, εἶπεν ὁ Ἰωναθὰν, ὅτι ἐζήτησα παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ μου χρήματα καὶ δὲν μ' ἔδωκεν.

— Ἂν δὲν μ' ἔδιδε, τὰ ἐλάμβανον, εἶπεν ὁ ἄλλος. Ἐκεῖνος νὰ θησαυρίζῃ καὶ ὁ ἀδελφός του νὰ στερῆται καὶ τοῦ ἐπιουσίου ἄρτου, εἶναι καταχθόνιον, εἶναι ἀπαίσιον. Τί τὰ θέλει τὰ τόσα πλούτη; εἰς τὸν τάφον θὰ τὰ λάβῃ μαζύ του; Εἶναι πρεσβύτερός σου, καὶ ὅταν θ' ἀποθάνῃ ἐδικά σου θὰ εἶναι. Ἀλλὰ τότε τί θὰ σὲ χρησιμεύσουν, ὅταν θὰ εἶσαι γέρων χωρὶς ὀδόντας, ἢ θὰ κῆσαι καὶ σὺ νεκρὸς εἰς τὸν τάφον. Ἐκεῖνος ὅλος εἰς τὰ βιβλία του, οὐδ' ἠξεύρει νὰ μεταχειρισθῇ τοὺς θησαυρούς, οὐδ' ἔχει ἀνάγκην αὐτῶν. Ἂν δὲν σοὶ τοὺς δίδῃ, πρέπει νὰ τοὺς λάβῃς ἐν ὅσῳ ἠμποροῦν νὰ σοὶ χρησιμεύσουν.

Τοιοῦτοι ὀλέθριοι λόγοι ἐλέγοντο καθ' ἑσπέραν καὶ ἐσκλήρυνον εἰς τὸ ἔγκλημα τὰς καρδίας· διότι αἱ κακίαι εἰσὶν ἅλυσις ἀλληλένδετος, καὶ ἡ μία φέρει τὴν ἄλλην.

Τέλος δ' ἀφ' οὗ ἐξηντλήθησαν καὶ οἱ τελευταῖοι των πόροι, ἡ βδελυρὰ συντροφία ἀνεχώρησεν ἐκ τοῦ χωρίου.

Δύω ἡμέρας ἐπεριπάτησαν, καὶ τὴν νύκτα τῆς τρίτης ἔφθασαν εἰς τὴν πόλιν τῆς γεννήσεώς των. Ὑπὸ τοῦ σκότους κρυπτόμενοι, ἐπροχώρησαν περὶ τὸ μεσονύκτιον πρὸς τὴν οἰκίαν τοῦ Ἀσσὰν, εἰσῆλθον ἀθορύβως διὰ κεκρυμμένης θύρας, γνωστῆς εἰς τὸν Ἰωναθὰν, εἰσεχώρησαν εἰς τὸν κοιτῶνα ὅπου αὐτὸς ἤξευρεν ὅτι ὁ ἀδελφός του ἐκοιμᾶτο μόνος, καὶ ὁ μὲν Ἰωναθὰν, ἀφ' οὗ ἔσβυσε τὸν λύχνον, διηυθύνθη πρὸς τὴν γωνίαν ὅπου ἔκειτο τὸ κιβώτιον τοῦ ταμείου, οἱ δὲ σύντροφοί του, δύω τὸν ἀριθμὸν, ἐρρίφθησαν πρὸς τὴν κλίνην, καὶ συλλαβόντες τὸν Ἀσσὰν, ἤθελον νὰ

τῷ δέσουν τὰς χεῖρας καὶ νὰ τῷ κλείσουν τὸ στόμα.

Ἀλλ' ἀθλητικὴν ἔχων ἐκ φύσεως δύναμιν, δι' ἑνὸς βιαίου κινήματος ἀπεσπάσθη ἀπὸ τῶν χειρῶν των, καὶ σύρων τὸ ξίφος του, κρεμάμενον πάντοτε ὑπεράνω τῆς κλίνης του, ὥρμησε πρὸς τὸ ταμεῖον ὅπου ἤκουσε θόρυβον, καὶ ὅπου ἐνόησεν ὅτι ἐνεργεῖται κλοπή, καὶ ῥίψας κατὰ γῆς ἐκεῖνον ὅστις εὑρέθη ἠσχολημένος ἐκεῖ, τὸν ἐπάτησε ὑπὸ τὸ γόνυ του, καὶ ἤγγισε εἰς τὸ στῆθος αὐτοῦ τοῦ ξίφους του τὴν αἰχμήν.

— Βοήθεια! ἔκραξεν ὁ Ἰωναθάν. Φονεύσατέ τον, διότι θὰ μὲ φονεύσῃ!

Πῶς! εἶπεν ὁ Ἀσσὰν ἀνεγειρόμενος καὶ ἀφίνων αὐτόν. Σὺ εἶσαι λοιπόν! Λάβε, ἄθλιε, τὸ κιβώτιον ἐκεῖνο, καὶ φύγε ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμούς μου. Καὶ μὴ τολμήσῃ νὰ μ' ἐγγίσῃ κἀνείς σας, διότι θὰ πληρώσω ἀκριβὰ τὴν ζωήν μου, καὶ θὰ γίνῃ γνωστὸν ὅτι ὁ υἱὸς τοῦ πατρός μου εἶναι ληστὴς καὶ φονεύς.

Ὁ Ἰωναθὰν ἥρπασε τότε τὸ ταμεῖον, καὶ χωρὶς λέξιν νὰ προφέρῃ, χωρὶς νὰ στρέψῃ ὀπίσω τὴν κεφαλήν, ἐρρίφθη ἔξω τῆς θύρας ἀκολουθούμενος ὑπὸ τῶν συνεργῶν του.

Μετά τινας δ' ἡμέρας ὁ Ἀσσάν, προφασιζόμενος μεγάλην ἐμπορικὴν ζημίαν, καὶ ναυάγια πολλῶν πλοίων του εἰς τὴν Ἐρυθράν, ἐπώλησε τοὺς ἀγροὺς καὶ τὰ ποίμνιά του, μετέβαλε τὸν ἄνετον βίον του εἰς περιωρισμένον καὶ εὐτελῆ, καὶ τὸν εὐπρεπῆ του οἶκον εἰς πενιχρὰν καλύβην.

Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν πτωχείαν, καὶ ὑπὸ τὴν ἀχυρίνην στέγην, τὸν παρηκολούθει ἡ φρόνησις, ἡ τιμιότης, τὸ πνεῦμα τῆς τάξεως καὶ τῆς φιλεργίας, καὶ ἑπομένως ἡ ἀγάπη καὶ ἡ ὑπόληψις τῶν συμπατριωτῶν του. Καὶ ἐπειδὴ αὐτὰ κυρίως εἰσί, καὶ ὄχι ἡ τύχη, ὄχι ἡ ἀπάτη, ὄχι ἡ αἰσχροκέρ-

δεια, τὰ φέροντα τὴν εὐπορίαν, διὰ τοῦτο ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἡ τύχη ἤρχισε πάλιν βελτιουμένη, καὶ ὅλοι ἦσαν πρόθυμοι νὰ τὸν βοηθῶσιν εἰς τοῦτο.

Ἐνίοτε, εἰς μακρὰ διαστήματα χρόνου, παρ' ἐμπόρων ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς ἐρχομένων, ἤκουεν ὅτι ὁ ἀδελφός του κατῴκει τὰς Αἰγυπτιακὰς Θήβας, εἶχε πλοῦτον ἀπέραντον, καὶ ἐπεδείκνυε πολυτέλειαν περισσοτέραν παρὰ τοὺς Φαραώ.

Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἔπαυσαν καὶ αἱ σπάνιαι αὐταὶ εἰδήσεις, καὶ εἰς τὰς ἐρεύνας τοῦ Ἀσσὰν περὶ τοῦ ἀδελφοῦ του οὐδεὶς ἤξευρε ν' ἀπαντήσῃ, ὥστε ἐσυμπέρανεν ἢ ὅτι ἀπέθανεν αὐτός, ἢ ὅτι μετέβη εἰς ἄλλον τόπον.

Ἡ ἰδία του δὲ κατάστασις προώδευεν ἐν τούτοις καθ' ἡμέραν ἐπὶ τὸ κρεῖττον, καὶ εὐλογούμενος ὑπὸ τοῦ θεοῦ, καὶ βοηθούμενος ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, κατώρθωσε διὰ τῆς ἐπιμελείας του, ἂν ὄχι ν' ἀποκτήσῃ πάλιν ὅλον τὸν παλαιὸν πλοῦτόν του, ἀλλὰ νὰ φθάσῃ εἰς βαθμὸν ἀνέσεως, ὅστις ἦτον ἐπαρκέστατος δι' αὐτόν. Οὕτως ηὐτύχησε κατ' ὀλίγον νὰ ἐξαγοράσῃ καὶ τοὺς πατρικοὺς ἀγρούς του, καὶ τὸν οἶκον εἰς ὃν ἐγεννήθη, καὶ ν' ἀποκτήσῃ πάλιν τὰς καμήλους του καὶ τοὺς ἵππους του.

Ἐν μιᾷ δὲ τῶν ἡμερῶν, ἕνα τῶν ἵππων τούτων ἐπιβαίνων, ἐξῆλθε τῆς οἰκίας του, καὶ βραδέως καὶ σκεπτικῶς διηυθύνετο πρὸς μίαν τῶν παλαιῶν του ἐπαύλεων, ἧς τὴν ἐκ νέου ἀγορὰν διεπραγματεύετο.

Ἦτο δὲ σκεπτικός, διότι ἵνα ἔλθῃ εἰς αὐτὴν τὴν ἔπαυλιν, ἐστράφη ὀπίσω τῆς οἰκίας, εἰς μικρὰν χλοερὰν πεδιάδα, ἣν διέρρεε ῥύαξ, καὶ ὅπου πρὸ χρόνων δὲν εἶχε στρέψει τὰ βήματα, διὰ τὸν λόγον ὅτι ἐσπαράττετο ἡ καρδία του ὁσάκις τὴν ἔβλεπε, καὶ ἀνεπόλει ὅτι, εἰς τὰς παιδικάς του ἡμέρας, ἐκεῖ συνέπαιζε μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του, ὅτε ἠγάπα αὐ-

τὸν ἐγκαρδίως ὑπὸ τὰ βλέμματα τοῦ πατρός των εὐλογοῦντος τὰ παιδία του.

Αἴφνης ὁ ἵππος ἀνεσκίρτησε, καὶ στηρίζων τὸ βλέμμα πρὸς ἑνὸς δένδρου τὴν ῥίζαν, ἤρχισε νὰ φυσᾷ σφοδρῶς. Ἐκ τῶν κινημάτων δὲ τούτων προσεκτικὸς γενόμενος καὶ ὁ Ἀσσὰν, ἔστρεψε τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὴν ῥίζαν, καὶ εἶδεν ἐκτάδην κείμενον ἐπ' αὐτῆς ἄνθρωπον ἐντελῶς γυμνὸν, διότι τὰ ὀλίγα ῥάκη ὅσα τὸν ἐκάλυπτον εἶχον πέσει ἀπὸ τοῦ σώματός του, κατὰ δὲ τ' ἄλλα ἰσχνὸν καὶ ὠχρὸν, ὥστε ἐφαίνετο ὡς νεκρός.

Πλήρης συμπαθείας ἐπλησίασεν ὁ Ἀσσὰν, ἀλλὰ . . . ποία ὑπῆρξεν ἡ ἔκπληξίς του, ὅταν, ἀτενίσας τοὺς ἠλλοιωμένους χαρακτῆρας ἐκείνους, ἐγνώρισε τοῦ ἀδελφοῦ του τὸ πρόσωπον.

Ἡ πρώτη του ὁρμὴ ὑπῆρξε νὰ στρέψῃ τοὺς χαλινοὺς καὶ νὰ φύγῃ, διότι παρέστη ἐμπρός του ἡ εἰκὼν τῆς ἀπαισίου νυκτὸς ἐκείνης, ὅτε ὁ Ἰωναθὰν ὡς κλέπτης εἰσελθὼν εἰς τὴν οἰκίαν του, καὶ φονέων ξίφη κατ' αὐτοῦ κινήσας, τὸν ἐβύθισε δι' ἐγκλήματος εἰς πενίαν, καὶ πρὸ πάντων τῷ ἐπότισε τὴν ἀνίατον θλίψιν τοῦ νὰ γνωρίσῃ τοῦ ἀδελφοῦ του τὴν αἰσχύνην καὶ τὴν ἠθικὴν ἐξαχρείωσιν.

Ἀλλὰ τὸ πικρὸν τοῦτο αἴσθημα δὲν διήρκεσεν οὐδ' ὅσον ῥιπὴ ἀστραπῆς· διότι τῷ ἐπῆλθε κατὰ νοῦν, ὅτι ὁ ῥακενδύτης ἐκεῖνος ὁ ἀποθνήσκων τῆς πείνης ἐπὶ τῆς ῥίζης ἐκεῖ, ἐκοιμήθη τοσάκις εἰς τὴν χλόην αὐτὴν ἄλλοτε, στηρίζων τὴν κεφαλήν του εἰς τοῦ πατρός των τὸ στῆθος, καὶ κρατῶν ἐκ τῆς χειρὸς τὸν ἀδελφόν του μήπως τῷ φύγῃ.

Οἱ ὀφθαλμοί του ἐπληρώθησαν δακρύων, καὶ ἀποβὰς τοῦ ἵππου, ἐπλησίασεν εἰς αὐτὸν, ἤγγισε τὴν χεῖρά του καὶ

τὴν εὗρε ψυχράν, ἀλλ' ἔθεσε τὴν χεῖρα εἰς τὴν καρδίαν του, καὶ ᾐσθάνθη ὅτι εἰσέτι κτυπᾷ.

Τότε ἔλαβε τὸν ἡμιθανῆ εἰς τὰς ἀγκάλας του, τὸν ἀνεβίβασεν εἰς τὸν ἵππον, καὶ στηρίζων αὐτὸν τὸν εἰσήγαγεν εἰς τὸν οἶκόν του, τὸν ἔθεσεν εἰς τὴν κλίνην του, τὸν ἐθέρμανε καὶ τὸν περιέθαλψε.

Μεθ' ἡμίσειαν δ' ὥραν ὁ ἡμιθανὴς ἠνέωξε τοὺς ὀφθαλμούς του, τοὺς περιέφερεν ἐκπεπληγμένος περὶ ἑαυτὸν, καὶ μετὰ ταῦτα καλύψας αὐτοὺς διὰ τῆς χειρός του, καὶ χύνων κρουνοὺς δακρύων,

— Ὦ ψυχὴ τοῦ πατρός μου, ἀνέκραξε μετ' ὀλοφυρμῶν, ὦ πνεῦμα τοῦ ἀδελφοῦ μου παρωργισμένον, συγγνώμην, συγγνώμην!

Ἀλλ' ὁ Ἀσσὰν βλέπων τὴν μεγάλην ταραχὴν τοῦ πνεύματός του, καὶ τοῦ σώματός του τὴν ἀδυναμίαν, ἐξῆλθεν ἀμέσως, τῷ ἔπεμψε δι' ἑνὸς τῶν ὑπηρετῶν ὀλίγον θρεπτικὸν ζωμὸν, καὶ ὁ Ἰωναθὰν, ῥοφήσας αὐτὸν μηχανικῶς, ἐβυθίσθη ἀμέσως εἰς βαθὺν ὕπνον, καὶ μόνον μετὰ ἓξ ὥρας ἐξύπνησεν, ἀναλαβὼν ὀλίγας δυνάμεις, καὶ τὸν νοῦν ἡσυχότερος.

— Ποῦ εἶμαι; ἦτον ἡ πρώτη λέξις ἣν ἐπρόφερεν.

— Εἶσαι εἰς τὸν οἶκον τοῦ ἀδελφοῦ σου, ἀπήντησεν ὁ Ἀσσὰν, λαμβάνων αὐτὸν εἰς τὰς ἀγκάλας του.

— Τοῦ ἀδελφοῦ μου! Ναὶ, ἐνθυμοῦμαι, εἶπεν ὁ Ἰωναθὰν συλλέγων τὰς ἰδέας του, τοῦ ἀδελφοῦ μου ὃν ἐλήστευσα, οὗ τὴν εὐτυχίαν κατέστρεψα, ὃν ἠθέλησα νὰ φονεύσω. Μ' εὗρες, ἀδελφὲ, κείμενον εἰς τὴν τάφρον τῆς λεωφόρου, καὶ μὲ συνέλαβες διὰ νὰ μὲ παραδώσῃς εἰς τὰς χεῖρας τῆς δικαιοσύνης, νὰ λάβω τὴν ἀμοιβὴν τῶν κακουργιῶν μου. Ἔχεις δίκαιον, ἀδελφέ. Ἀλλὰ, μὰ τὰς εὐτυχεῖς ἡμέρας

ἃς συνεζήσαμεν ὡς παιδία, μὰ τὴν ἀγάπην ἥτις μᾶς συνέδεε τότε, ἐν ᾧ σὲ ἐκδικεῖ ὁ πέλεκυς τοῦ δημίου, συγχώρησόν με, ὢ Ἀσσὰν, καὶ μεσίτευσον πρὸς τὸν Θεὸν καὶ πρὸς τὸν πατέρα ἡμῶν εἰς τοὺς οὐρανοὺς, ἴσως μὲ συγχωρήσωσι.

— Μὴ ταράττεσαι, ἀπεκρίθη ἠπίως ὁ Ἀσσάν. Ἔχεις ἡσυχίας ἀκόμη ἀνάγκην. Δὲν βλέπω εἰς σὲ τὸν ἁμαρτήσαντα, ἀλλὰ τὸν πάσχοντα ἀδελφόν. Δὲν σ' ἔλαβον εἰς τὸν οἶκόν μου νὰ σὲ τιμωρήσω, ἀλλὰ νὰ σὲ συνδράμω. Εἰπέ μοι τί σ' ἔφερεν εἰς τὴν ἐλεεινὴν ταύτην κατάστασιν, καὶ ἂν θέλῃς νὰ μεταβάλῃς βίον καὶ τύχην, αἱ ἀγκάλαι μου σ εἶναι πάντοτε ἀνοικταί.

Ὁ Ἰωναθὰν, ἀκούσας τοὺς γλυκεῖς τούτους λόγους, ὅπου περιέμενε δικαίαν ὀργὴν καὶ ἐκδίκησιν, ἠγέρθη ἐκ τῆς κλίνης του, καὶ ῥιφθεὶς εἰς τὸ στῆθος τοῦ ἀδελφοῦ του, ἔμεινε μακρὰν ὥραν κλαίων πικρῶς. Ἔπειτα δὲ εἶπε·

— Ἀσσὰν, σὺ ὁ δεύτερος πατὴρ καὶ ὁ εὐεργέτης μου· μ' ἔσωσας ἀπὸ τοῦ θανάτου ἐν ᾧ ἤμην μυρίων θανάτων ἄξιος, σῶσόν με καὶ ἀπ' ἐμοῦ αὐτοῦ, σῶσόν με καὶ ἀπὸ τῆς διαφθορᾶς τῆς ψυχῆς μου, καὶ, ἂν δὲν δυνηθῇς, ἀπόστρεψον τὸ προσωπόν σου ἀπ' ἐμοῦ, καὶ ἄφες με ν' ἀποθάνω ἄγνωστος καὶ περιφρονούμενος. Εἶδες ποῦ μ' ἔφερεν ἡ ὀκνηρία, ἡ κακὴ συναναστροφὴ, ἡ ἀψηφισία μου πρὸς τὰς συμβουλὰς τοῦ πατρὸς καὶ πρὸς τὸ παράδειγμα σοῦ καὶ τῶν καλλητέρων μου, ὥστε καὶ ὡς ληστὴς νὰ εἰσέλθω πρὸς σὲ, καὶ σχεδὸν φονεὺς νὰ γίνω τοῦ ἀδελφοῦ μου.

« Ἀντὶ νὰ μ' ἐκθέσῃς εἰς καταισχύνην καὶ νὰ μὲ θεατρίσῃς, ἐπροτίμησας νὰ μ' ἀφήσῃς ν' ἁρπάσω τὴν περιουσίαν σου, ἔζησας βίον πενίας καὶ στενοχωρίας, ἵνα μὴ μάθῃ κάνεὶς ὅτι ὁ ἀδελφός σου εἶναι κακοῦργος· ἐγὼ δὲ ἤμην κύριος τῶν ἁρπαγέντων σου θησαυρῶν. Ἀλλ' ἠμπορεῖ νὰ εὑ-

δοκιμήσῃ πλοῦτος συνοδευόμενος ὑπὸ κατάρας ὄχι ὑπ' εὐλογιῶν;

« Ἅμα σ' ἐλῄστευσα, μετέβην εἰς τὴν Αἴγυπτον, καὶ ἐκεῖ ἤρχισα μετὰ τῶν οὐτιδανῶν συντρόφων μου τὴν αὐτὴν πάλιν ζωὴν τῆς παραφόρου ἀσωτίας καὶ τῆς κραιπάλης, ὥστε οἱ θησαυροί μου, καὶ πολλαπλάσιοι ἐὰν ἦσαν, ἦτον ἀδύνατον νὰ μὴ ἐξαντληθῶσι ταχύτερον ἢ βραδύτερον, καὶ τότε ἤθελεν ἐπέλθει ἡ ἐκδικήτρια τῶν ἐγκλημάτων μου πτωχεία καὶ γυμνότης, καὶ ὁ θάνατος τόσον φοβερώτερος δι' ἐμὲ, καθ' ὅσον δὲν εἶχον τὴν γενναιότητα νὰ τὸν ὑπομείνω μετὰ καρτερίας.

« Ἀλλὰ δὲν ἐπέπρωτο, πρὸς εὐτυχίαν μου, λέγω τώρα, νὰ περιμείνω πολὺ τὴν στιγμὴν ἐκείνην. Οἱ σύντροφοι τῆς ἐκδιαιτήσεώς μου, οἱ συνεργοὶ τῶν κακουργημάτων μου, ἀφ' οὗ μετ' ἐμοῦ σ' ἐλῄστευσαν, ἀπεφάσισαν ἐμὲ νὰ ληστεύσωσιν, ἐπειδὴ μεταξὺ κακούργων πίστις δὲν δύναται νὰ ὑπάρχῃ.

« Μίαν ἑσπέραν λοιπὸν μ' ἐμέθυσαν ποτίσαντές με οἶνον καὶ ὄπιον, καὶ ἐπιπεσόντες κατ' ἐμοῦ διὰ ξύλων καὶ μαχαιρῶν.

« Ὅτε δὲ συνῆλθον, καὶ ἐνόησα τὸ συμβὰν, ἠθέλησα νὰ καταδιώξω τοὺς λῃστάς· δὲν ἦτον ὅμως πλέον καιρός. Ἀλλ' ὑπὸ χειρῶν ἀνόμων παθὼν ὅ,τ' εἶχον πράξει δι' ἀνόμων χειρῶν, ὁποῖον δικαίωμα εἶχον καὶ νὰ παραπονεθῶ;

« Τότε πρῶτον κατὰ πρόσωπον εἶδον τὴν ἐλεεινότητά μου. Οὐ μόνον ἐστερημένος τοῦ μεγάλου πλούτου, οὗ ἄνευ ἡ ζωὴ ἦτο βάσανος δι' ἐμὲ, ἀλλὰ μὴ ἔχων οὔτε πῶς ν' ἀγοράσω τῆς ἡμέρας τὸν ἄρτον, οὔτε τὴν ἱκανότητα δὲ, οὔτε τὴν γενναιότητα, οὔτε τὴν δραστηριότητα ἔχων νὰ ἐργασθῶ ἵνα τὸν κερδήσω, ἔβλεπον ὅτι μ' ἐπερίμενεν ἄφευκτος θά-

νατος, καὶ ἤρχισα νὰ κλαίω ὑπὸ φόβου, διότι αἱ ἐξηχρειωμέναι ψυχαὶ γίνονται καὶ δειλαί.

« Τότε ἔπεσεν ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν μου ἡ ἀχλὺς ἥτις τοὺς ἐσκέπαζε, τότε εἶδον τὴν θέσιν μου καθ' ὅλην τὴν ἀπαισίαν αὐτῆς ἀλήθειαν, καὶ ἔφριξα. Τότε, ἐν ᾧ ἡ πεῖνα ἐσπάραττε τὰ ἐντόσθιά μου, καὶ τὸ σῶμά μου ἐμάστιζε πυρετὸς, φρικταὶ ὀπτασίαι ἠγείροντο εἰς τὴν φαντασίαν μου, καὶ πότε ἔβλεπον τὸν πατέρα μου κλαίοντα ὀδυνηρῶς καὶ ἀποσπῶντα τὴν λευκὴν κόμην του, καὶ κράζοντα πρὸς ἐμὲ, « Υἱὲ τῆς καρδίας μου, αὐτὰ ἤλπιζον παρὰ σοῦ; » πότε ἔβλεπον σὲ, ἀνοίγοντά μοι τὰς ἀγκάλας σου, καὶ δεχόμενον εἰς τὸ στῆθος ἀπὸ τῆς χειρός μου βαθεῖαν πληγὴν, καὶ ἐξ αὐτῆς ἐκρεούσας ἀντὶ αἵματος φλόγας, αἵτινες μὲ κατέκαιον.

« Τότε εἶδα ὅτι εἶμαι μέγας ἐγκληματίας, καὶ τὸ μέτωπόν μου κτυπῶν εἰς τὸ ἔδαφος, « Θεέ μου! ἔκραζον, ἓν βλέμμα, ἓν μειδίαμα συγχωρήσεως παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ μου, καὶ ἔπειτα λάβε τὴν ὑπεύθυνον μου ζωήν. ».

« Καὶ ἀνέστιος, καὶ λιμώττων, καὶ ἀνὰ ἓν ράκος ἀφίνων εἰς ἑκάστην ἄκανθαν τῆς ὁδοῦ, ἦλθον ἐδῶ νὰ ἰδῶ κἂν διὰ τῶν θνησκόντων ὀφθαλμῶν τὰ μέρη δι' ἐσχάτην φορὰν, τὰ μέρη ὅπου εἶχον ζήσει παιδίον ἄκακον, ὅπου μ' ἐθέρμαινε ποτὲ ἡ ἀγάπη σου καὶ τοῦ πατρός μου ἡ φιλοστοργία.

« Καὶ ἦλθον ἡμιθανὴς, καὶ ὅτε ἐπλησίασα τρέμων μὴ ἡ ἀναπνοή του μολύνῃ τὰ ἱερὰ ταῦτα μέρη, καὶ συνταράξῃ τὴν εὐτυχίαν ἣν σοὶ δίδει ἡ ψυχική σου εἰρήνη, ὑπέκυψα ὑπὸ τὸ βάρος τῶν αἰσθημάτων μου καὶ ὑπὸ τὸν κάματον καὶ τὴν ἀσιτίαν καὶ τὴν κατανάλωσιν τῶν δυνάμεών μου, καὶ ἔπεσα νὰ ἐκπνεύσω εἰς τὴν ρίζαν ἐκείνην.

« Συγγνώμην, συγγνώμην, ἀδελφὲ, καὶ ἄφες με ἔπειτα

ν' ἀποθάνω εὐδαίμων, ν' ἀποθάνω εἰς τὸ στῆθός σου, ὡς, ὅτε ἤμην μικρὸς, εἰς τὸ στῆθός σου ἐκοιμώμην.

Καὶ ταῦτα ἔλεγε κλαίων πικρῶς. Ἀλλ' ὁ ἀδελφός του,

— Ὄχι, νὰ μὴ ἀποθάνῃς, ἀλλὰ νὰ ζήσῃς, τῷ εἶπε, πλησίον μου. Νὰ ἐπαναφέρωμεν τὰς γλυκείας ἐκείνας ἡμέρας ἃς ἀναπολεῖς, καὶ ἃς οὐδ' ἐγὼ ποτὲ ἐλησμόνησα. Θὰ μ' ἀφήσῃς νὰ ἰατρεύσω τὴν ψυχήν σου, δυστυχῆ πεπλανημένε, θὰ μ' ἀφήσῃς νὰ σὲ σώσω ἀπὸ τοῦ κρημνοῦ ὅπου τὰ πάθη σ' ἐκύλισαν.

Ἔκτοτε ὁ Ἰωναθὰν κατῴκησεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ ἀδελφοῦ του, καὶ δι' εὐπειθείας εἰς τὰς συμβουλὰς αὐτοῦ, δι' ἐγκρατείας, διὰ φιλεργίας, ἐπροσπάθησε νὰ ἐξαγοράσῃ τὰ παλαιὰ σφάλματά του.

Ὀλίγον δὲ κατ' ὀλίγον ἐπέδωκε τόσον εἰς τὴν ἀρετὴν καὶ εἰς τὰ καλὰ ὅλα, ὥστε οἱ ἄνθρωποι τῷ ἀπέδωκαν τὴν ὑπόληψίν των, καὶ τὴν δραστηριότητά του ἀντέμειψαν ἀξιόλογα κέρδη. Δὲν ἠθέλησεν ὅμως πλέον νὰ καρπωθῇ τὸν πλοῦτον τοῦτον δι' ἑαυτὸν, τὸν προσδιώρισε δὲ ὅλον διὰ τὰ τέκνα τοῦ ἀδελφοῦ του, πρὸς ἃ, ἀνατρεφόμενα ὑπὸ τοὺς ὀφθαλμούς του, ἔλεγε πολλάκις·

— Παιδία μου, σέβεσθε καὶ ὑπακούετε τοὺς γονεῖς σας, συνηθίσατε εἰς τὴν ἐγκράτειαν καὶ εἰς τὴν φιλεργίαν, καὶ σπουδάζετε ἐπιμελῶς ἐν ὅσῳ εἶσθε νέα, ἵνα μὴ γίνητε δυστυχέστατα ὅταν ἡλικιωθῆτε.

Ο ΑΔΑΜΑΣ

Ο ΑΔΑΜΑΣ

— Ἰδὲ, φιλτάτη Ζωὴ, τὸν χρυσοῦν οὐρανὸν, ἔλεγεν ὁ Δημήτριος ἀπὸ τοῦ δώματος μιᾶς τῶν οἰκιῶν τῆς Σύρου δεικνύων ἀνατέλλουσαν τὴν πανσέληνον. Ἰδὲ τὴν γλαυκὴν θάλασσαν. Τί θέλομεν πλοῦτον; δι' ἡμᾶς ὅλαι αἱ ἀδάπανοι ἀπολαύσεις! Ὁ ἀμοιβαῖος ἡμῶν ἔρως εἶναι ὁ ἡμέτερος πλοῦτος. Ἡ καλύβη πλησίον σου μοὶ εἶναι πολυτελὴς ὡς ἀνάκτορον· ὁ ξηρὸς ἄρτος μετὰ σοῦ μοὶ εἶναι γλυκύτερος ἀμβροσίας. Ὁ ἔμπορος παρ' ᾧ ὑπηρετῶ θέλει νὰ τὸν συνοδεύσω εἰς τὴν Βλαχίαν, ὅπου ἴσως κέρδη μὲ περιμένουσιν ἀλλὰ δὲν ὑπάγω, Τὸ κέρδος τῆς καρδίας σου εἶναι τὸ μέγιστον δι' ἐμέ.

Καὶ ἡ Ζωὴ ἀνταπεκρίθη δι' ἑνὸς βλέμματος πλήρους πανσελήνων καὶ ἀμβροσίας καὶ ἔρωτος.

— Παιδία, παιδία μου, εἶπεν ὁ γέρων Εὐστάθιος, στηριζόμενος εἰς τὴν ράβδον του, καλὴ εἶναι ἡ καλύβη, καὶ γλυκὺς ὁ ξηρὸς ἄρτος εἰς τὸν τυφλὸν ἔρωτα καὶ εἰς τὴν ἀμερίμνοῦσαν νεότητα. Ἀλλὰ, πιστεύσατε τὴν πεῖράν μου, ὁ ἔρως μέχρι τέλους ἀναβλέπει, καὶ ἡ νεότης παρερχομένη, ὑποδύεται τῆς ζωῆς τὰς μερίμνας. Τότε ἡ καλύβη εἶναι θλιβερὰ κατοικία, ὁ ξηρὸς ἄρτος ἰσχνὴ τροφὴ, καὶ μονότο-

νον θέαμα ἡ πανσέληνος. Ἡ φιλοσοφία μου σᾶς φαίνεται αὐστηρὰ σήμερον· τοιαύτη θὰ φαίνεται αὔριον καὶ ἡ ἐδική σας εἰς τὰ παιδία σας. Ὅταν τὴν ἰδικήν σας σκέψιν καταπνίγῃ ὁ ἔρως, εἶναι χρέος μου νὰ σκέπτωμαι ἐγὼ διὰ σᾶς Ἄλλως τε ἀγαπῶ τὴν κόρην μου, καὶ σοῦ, Δημήτριε, εἶμαι φίλος. Δὲν θέλω νὰ σᾶς ἰδῶ δυστυχεῖς, ὕπαγε εἰς τὴν Βλαχίαν, καὶ εἰς τὴν ἐπιστροφὴν σοὶ ἐπιτρέπω νὰ νυμφευθῇς τὴν Ζωήν.

Οἱ δύω νέοι μάτην παρεκάλεσαν, μάτην ἐζήτησαν νὰ τὸν πείσωσι, καὶ μάτην διϊσχυρίσθησαν ὅτι ἡ εὐδαιμονία δὲν συνίσταται εἰς τὸν χρυσὸν καὶ εἰς τὰ ὑλικὰ ἀγαθά. Ὁ Εὐστάθιος δεν ἐνέδωκε, καὶ ἐπομένως ὁ Δημήτριος μετὰ μυρίους ὅρκους πίστεως αἰωνίας, ἠναγκάσθη ν' ἀναχωρήσῃ.

Τὴν πρώτην ἡμέραν ἔκλαιεν ἀπὸ πρωΐας μέχρις ἑσπέρας· τὴν δευτέραν ἦτο σιωπηλὸς καὶ ἀγριωπὸς ὡς σπληνιῶν λόρδος· τὴν τρίτην, ἐπεχείρησε νὰ συνθέσῃ ᾠδὴν εἰς τὴν Ζωὴν, ἀλλ' ἀφ' οὗ ἐβασανίσθη μέχρι τῆς μεσημβρίας παρῃτήθη, διότι ἡ ἔννοια καὶ ἡ ὁμοιοκαταληξία δὲν ἤθελον νὰ συμβιβασθῶσι. Τὴν δὲ πέμπτην ἡμέραν ἤρχισε νὰ σκέπτηται περὶ τοῦ μέλλοντος, καὶ πρῶτον περὶ τοῦ μετ' ὀλίγον μέλλοντος.

Εἰς τὴν Βλαχίαν λοιπὸν ἀπήρχετο! εἰς τὴν Βλαχίαν, τὸν τόπον τοῦ πλούτου καὶ τῶν ἡδονῶν· ἐκεῖ ὅπου αἱ ὁδοὶ εἰσὶν ἐστρωμέναι φλωρία, ὅπου οἱ ποταμοὶ κυλίουσιν ἄμμον χροσοῦ! Εἰς τὰ ὄρη συνάζονται σμάραγδοι, καὶ ὅλοι οἱ λίθοι κρίπτουσιν ἀδάμαντας! Ἀπὸ τῆς γῆς ἐκείνης τῆς ἐπαγγελίας θὰ ἐξέλθῃ ὡς ἐξῆλθεν ὁ Ἀλκμαίων ἐκ τοῦ θησαυροῦ τοῦ Κροίσου, ἔχων πλήρεις χρυσοῦ τοὺς κόλπους, τὸ στόμα, καὶ τὴν κόμην αὐτήν.

Ἀλλὰ προσέτι ἡ Βλαχία! ὢ! ἡ Βλαχία! ἐκεῖ ὁ τόπος

ὅπου ῥέει μέλι καὶ γάλα! ἐκεῖ ἡ ζωὴ τῆς εὐδαιμονίας! ἐκεῖ ἡ τρυφὴ καὶ ἡ πολυτέλεια! ἐκεῖ εἰς ἕκαστον κῆπον θάλλουσι ῥόδα ἔρωτος, εἰς ὅλα τῶν οἰκιῶν τὰ παράθυρα ὡς λύχνοι στίλβουσι λαμπροὶ ὀφθαλμοὶ, καὶ τὰ παράθυρα ἀνοίγονται ἐλαφρῶς, καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ νεύουσι μυστηριωδῶς . . . Καὶ ἔπειτα μυριοτάλαντοι προῖκες πρὸς δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ, ὅπου μόνον ἐκτείνῃ τὴν χεῖρα! Κἀνενὸς ἄρχοντος θυγατέρα . . . καὶ νὰ γίνῃ Σπαθάρης ἢ Ἄγας, ἢ, ὡς τώρα λέγουσι συνταγματικώτερον, ὑπουργὸς τούτου ἢ ὑπουργὸς ἐκείνου! Καὶ τίς οἶδεν; ἴσως νὰ ἐκλεχθῇ καὶ Αὐθέντης ἐξαίφνης, ν' ἀφήσῃ τὰ γένεια, νὰ φορέσῃ τὸ σαμουροκάλπακον, ἢ τὴν κούκκαν καὶ τὴν σαμουρόγουναν, ἢ τὴν χρυσῆν καμπανίτζαν, ἂν οἱ συνταγματικοὶ αὐθένται φοροῦν σαμουρόγουναν καὶ σαμουροκάλπακον . . . διότι, περιττὸν νὰ τὸ εἴπωμεν, ἡ Βλαχία δὲν εἶχεν ἕως τότε συμπληρωθῇ εἰς Ρουμανίαν, οὐδ' ἀνακύψει εἰς πλήρη ἀνεξαρτησίαν, οὐδὲ στεφῆ διὰ βασιλικοῦ στέμματος.

Καὶ εἰς τοιαύτας παρεδίδετο ὀνειροπολήσεις ἡ φαντασία του, καθ' ὧν ἀντεξανίστατο ἡ καρδία του ἐν ὀνόματι τῆς Ζωῆς, μέχρις οὗ, ἀναπλεύσας τὸν Δούναβιν, ἔφθασεν εἰς Γαλάτζιον, καὶ ἀπὸ Γαλατζίου εἰς Βουκουρέστιον.

Ἅμα δ' εἶδεν ἑαυτὸν εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, ἔκλινε νὰ συλλέξῃ τὰ φλωρία ἀπὸ τῶν ὁδῶν, ἀλλὰ εὗρε σκόνιν πολλὴν, καὶ φλωρία δὲν εὗρεν· ἀπῆλθε ν' ἀντλήσῃ ἀπὸ τῆς χρυσόρροος Δουμβοβίτζας, ἀλλὰ τὸ ὕδωρ της περιεῖχε βόρβορον καὶ ὄχι χρυσόν· ἐζήτησε τὰ ὄρη ὅπου συνάζονται σμάραγδοι, καὶ οὔτε σμαράγδους εἶδεν, ἀλλ' οὔτε κἂν ὄρη· ἐλπίζων ἔθραυσέ τινας λίθους, καὶ ἀδάμαντας εἰς αὐτοὺς δὲν ἀπήντησεν.

Οὕτω περιεφέρετο, οὐχὶ βεβαίως ἀπιστῶν πρὸς τὴν Ζωὴν,

ἀλλ' ἐκ περιεργείας ἔχων τὸ βλέμμα ἐστηριγμένον εἰς ὅλα τὰ παράθυρα, ὥστε ἐκινδύνευσε δεκάκις νὰ πατηθῇ ὑπὸ τῶν ἁμαξῶν, τὰ δὲ παράθυρα ἔμενον ἑρμητικῶς κλειστὰ, καὶ ἀστράπτοντας ὀφθαλμοὺς δὲν εἶδε νὰ τῷ νεύωσιν. Ἐπερίμεινε νὰ τὸν ἐκλέξωσιν Αὐθέντην ἢ ἄρχοντα, ἀλλ' οὐδεὶς οὐδὲ Καλὴν Ἡμέραν τῷ εἶπεν. Εἴτε δ' ἐπερίμενεν εἴτε οὐ πλουσίας προτάσεις γάμων, τῷ ὄντι τῷ ἔγινον δύω· ἡ μὲν διὰ γραίαν μονόφθαλμον καὶ χωλὴν, θέλουσαν νὰ παρηγορήσῃ τὴν δευτέραν χηρείαν της· ἡ δὲ διὰ νέαν, ἥτις ἤθελε νὰ ἐπανορθώσῃ διὰ μυρίων φλωρίων τὴν τρὶς καταρρυεῖσαν ὑπόληψίν της.

Καὶ ὁ Δημήτριος ἰδὼν ὅτι δὲν τῷ ἔμενεν εἰμὴ νὰ στρέψῃ τοὺς χαλινοὺς τῆς φαντασίας του πάλιν πρὸς τὴν Ζωὴν, ἔψαλεν αὖθις τὴν πίστην καθ' ὅλους τοὺς τόνους της.

Ἤρχισε λοιπὸν νὰ συνθέτῃ ἀπ' ἀρχῆς πάλιν τὸ εἰδύλλιόν του. Μίαν ἑσπέραν, κλείσας τὸ διπλότυπον τοῦ κυρίου του, ἤρχισε νὰ ὑπολογίζῃ καθ' ἑαυτὸν ὅτι ὁ ἔμπορος παρ' ᾧ εἰργάζετο τὸν ἠγάπα, ὅτι ἐκ τοῦ μισθοῦ ὃν τῷ ἔδιδε, καί τινος εἰς τὰ κέρδη μερίδος, ἤθελε μετ' οὐ πολὺ ἔχει μικράν τινα περιουσίαν, ἐλπίδα μείζονος εἰς τὸ μέλλον, καὶ πρὸ πάντων ἐξησφαλισμένην τὴν ὕπαρξίν του, ὥστε ὁ Εὐστάθιος ἤθελεν εὐχαριστηθῇ. Ἔπειτα δὲ, παραδιδόμενος εἰς τὰς ὀνειροπολήσεις του, αἵτινες εὐκόλως ἀφηνίαζον, ἤρχισε νὰ συλλογίζηται ποίαν οἰκίαν θὰ ἐνοικιάσῃ, ὅταν θὰ νυμφευθῇ, πῶς θὰ διατάξῃ τὰς καθημερινάς του δαπάνας, ἂν θὰ ἔχῃ μίαν ὑπηρέτριαν μόνον ἢ καὶ ἕνα ὑπηρέτην, ποίους θὰ προσκαλέσῃ εἰς τὰ στεφανώματα, πῶς ἡ Ζωὴ θὰ στολίσῃ τὴν κόμην της, καὶ ἔτρεχεν ἡ φαντασία του, καὶ ἔτρεχε κατὰ τὴν συνήθειάν του, χωρὶς νὰ τὸν ἀφήσῃ κἂν

νὰ ἰδῇ ὅτι εἶχε νυκτώσει, καὶ φῶς δὲν εἶχεν ἔτι εἰς τὸ δωμάτιόν του.

Αἴφνης ἤκουσε τινὰ κτυπῶντα τὴν θύραν του.

— Εἴσελθε εἶπεν ὁ Δημήτριος· καὶ εἰσῆλθε μυστηριωδῶς ἄνθρωπος ῥυπαρῶς ἐνδεδυμένος, ὅστις παρατηρήσας πέριξ μὴ κἀνεὶς τὸν ἀκούῃ,

— Κύριε, εἶπε, δύω μόνον λέξεις, διότι περισσότερον δὲν τολμῶ νὰ μείνω. Ἀπ' αὐτῶν ἐξαρτᾶται ἡ τύχη σου, καὶ ἡ ἰδική μου ζωή. Εἶμαι δοῦλος ἐργαζόμενος εἰς τὴν Ὄχναν, τ' Αὐθεντικὰ ἀδαμαντορυχεῖα, καὶ ἐκεῖ εὗρον καὶ ἔκλεψα ἕνα τὸν ὁποῖον δὲν ἔχουσι βασιλεῖς. Νὰ τὸν πωλήσω ἐδῶ δὲν ἠμπορῶ, διότι θὰ μὲ κρεμάσουν ἂν φωραθῶ, οὔτε νὰ φύγω μετ' αὐτοῦ εἶναι δυνατὸν, διότι δὲν ἔχω χρήματα. Μένει λοιπὸν ἄχρηστος εἰς τὰς χεῖράς μου· ἀλλὰ τὸν δίδω διὰ ν' ἀπολαύσω τὴν ἐλευθερίαν μου. Δός μοι μερικὰ φλωρία ὥστε νὰ δραπετεύσω, καὶ ἰδοὺ τὸν ἀδάμαντα.

Εἰς τὴν πρότασιν ταύτην ὁ Δημήτριος ἔμεινεν ὡς στήλη ἁλός· συγχρόνως δ' ὁ δοῦλος στρέφων εἰς τοὺς δακτύλους του τὸν πολύτιμον λίθον, μέγαν ὡς μικρὸν κάριον, « οὔτε ἄμμον ἔχει ἔλεγεν, οὔτε κηλίδα. Κατὰ δυστυχίαν πολλοὶ ἀδάμαντες διῆλθον διὰ τῶν χειρῶν μου, καὶ τὸν ὅμοιόν του ἀκόμη δὲν εἶδον. Ὑπερήφανος θὰ εἶναι ὁ βασιλεὺς ὅστις θὰ τὸν φορῇ εἰς τὸ στέμμα του. Εἶσαι ξένος, κύριε, καὶ ειμπορεῖς εὐκόλως νὰ φύγῃς μετ' αὐτοῦ. Ὀλίγα φλωρία, καὶ κερδίζεις ἑκατομμύρια. »

Ἡ τύχη ἥτις παρουσιάζετο τῷ Δημητρίῳ ἦτον ἀνωτέρα καὶ αὐτῶν τῶν ἐλπίδων του· ἔδωκε λοιπὸν τὰ φλωρία, δηλαδὴ ὅσα φλωρία εἶχε, καὶ ἔλαβε τὸν ἀδάμαντα. Ἔπειτα δ' ἐλθὼν εἰς τὸν ἔμπορόν του, ἐδανείσθη τινὰ χρήματα, καὶ διὰ νυκτὸς ἀνεχώρησε. Φοβούμενος ὅμως μὴ, ἀνακαλυφθεὶς

ὡς κάτοχος τοῦ ἀδάμαντος, διωχθῇ ὑπὸ τοῦ Αὐθέντου καὶ συλληφθῇ, ἀντὶ νὰ καταβῇ εἰς Γαλάτζιον, ἀνέβη ἐξεναντίας εἰς Γιούργιοβον, ἵνα ἔλθῃ διὰ ξηρᾶς μέχρι Κωνσταντινουπόλεως, ἐκλέγων κατὰ προτίμησιν τὰς μᾶλλον μονήρεις καὶ ἀβάτους ὁδούς. Ἀλλὰ μεταξὺ διαβαίνων τὸ δάσος τῆς Βουλγαρίας, ἐνέπεσε μίαν ἡμέραν εἰς ληστῶν ἐνέδραν.

— Αὐθέντα, τῷ εἶπεν ὁ ὁδηγός του, μὴ ματαίαν ἀντίστασιν. Ἂν τὴν ζωὴν μᾶς ἀφήσουν, ἄς μᾶς πάρουν ὅ,τι ἔχομεν· ἀδιάφορον!

— Διόλου ἀδιάφορον, εἶπεν ὁ Δημήτριος, καὶ σύρας τὸ γιαταγάνιον, ὥρμησεν εἰς τοὺς λῃστάς, καὶ ἐπλήγωσεν ἕνα.

Ἀλλὰ τότε οἱ λῃσταὶ ἐρρίφθησαν ἐπ' αὐτούς, καὶ τὸν μὲν ὁδηγὸν ἔδειραν καὶ ἐδίωξαν, τὸν δὲ Δημήτριον ἀφῆκαν ἡμιθανῆ, ἀφ' οὗ τοὺς ἐγύμνωσαν ἀμφοτέρους. Ὁ ἀρχιλῃστὴς ἔλαβε τοῦ Δημητρίου τὰ ὅπλα, οἱ ἄλλοι λῃσταὶ τὰ ἐνδύματά του, καὶ μία γυνὴ ἐκρέμασε τὸν ἀδάμαντα εἰς τὸν τράχηλον τοῦ παιδίου της.

Μετά τινας δ' ἡμέρας ὁ Δημήτριος ἀνέλαβεν ἀπὸ τῶν πληγῶν του, καὶ ὁ ἀρχιλῃστής, εὐχαριστηθεὶς ἐκ τῆς ἀνδρείας του καὶ ἐκ τῆς λοιπῆς του διαγωγῆς, ἐννοήσας δὲ ὅτι καὶ λύτρων ἐλπίδα δὲν εἶχε, τῷ ἀπέδωκε τὰ ἐνδύματά του, τὰ χρήματα καὶ τὴν ἐλευθερίαν του. Ὁ Δημήτριος ἐζήτησε τότε καὶ τὸν ἀδάμαντά του· ἀλλ' ἡ γυνή, ἐκλαμβάνουσα αὐτὸν ὡς φυλακτήριον, τῷ προσέφερεν εἴκοσι παράδας ἵνα τὸν ἀφήσῃ εἰς τὸ παιδίον της· καὶ ἐπειδὴ δὲν ἤθελε, τῷ ἐπρόσφερεν ἓν γρόσιον, δύω γρόσια, τρία γρόσια.

Ὁ Δημήτριος ὅμως ἐπέμεινε πάντοτε· τότε ἡ γυνὴ ἐθύμωσε, καὶ εἶπεν ὅτι δὲν τὸν δίδει εἰς τὸν *Γκιαούρην*. Ἑπομένως ὁ Δημήτριος ἐπροσποιήθη τὴν ἡμέραν, περιμένων

τὴν νύκτα, καὶ τότε βύσας διὰ τοῦ μανδυλίου του τὸ στόμα τοῦ παιδίου, ἥρπασε τὸν ἀδάμαντα καὶ ἔφυγε κρυφίως.

Δύω ἡμέρας καὶ δύω νύκτας ἔμεινε κεκρυμμένος εἰς σπήλαιον χωρὶς βρώσεως καὶ χωρὶς πόσεως. Μετὰ ταῦτα δ' ἐξῆλθε, καὶ ἀποφεύγων τὰς πεπατημένας ὁδοὺς, καὶ μὴ τολμῶν νὰ κοινωνήσῃ μετ' ἀνθρώπων μὴ τῷ κλέψωσι τὸν θησαυρόν του, καὶ τὴν χεῖρα ἔχων ἀδιακόπως εἰς τὸ στῆθός του ὅπου τὸν ἔκρυπτε, καὶ ἕτοιμος πάντοτε νὰ φονεύσῃ τὸν πρῶτον, ὅστις ἤθελε στηρίξει εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο ὕποπτον βλέμμα, μετὰ πολυήμερον βάσανον ἔφθασε τέλος εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ ἀμέσως ἔγραψεν εἰς τὸν Εὐστάθιον· «*Πενθερὲ, εἶμαι πλούσιος, εἶμαι ὑπέρπλουτος!*»

Τοιαύτη ἐπιστολὴ, ὅπου οὔτε περὶ πανσελήνου, οὔτε περὶ ἔρωτος ἐγίνετο λόγος, ἀλλὰ μόνον περὶ τοῦ πλούτου, δυσηρέστησε μεγάλως τὴν Ζωὴν, καὶ μόνον τὴν ἐπράϋνεν ἡ ἰδέα ὅτι, ἔγινε πλούσιος, ἐζήτησε τὸν πλοῦτον διὰ μόνην ἐκείνην.

Διὰ τοῦ προσεχοῦς δ' ἀτμοπλοίου ἔφθασε καὶ ὁ Δημήτριος εἰς Σύρον. Ἡ καρδία τῆς Ζωῆς ἐσκίρτησε πρὸς αὐτόν· ἀλλ' ἡ ἐνθύμησις τοῦ μεγάλου πλούτου τὴν ἐτάραττε, καὶ ἔδιδεν εἰς τὰ κινήματά της τὶ βεβιασμένον καὶ ἄχαρι.

Καὶ ὁ Εὐστάθιος δὲ, κατ' ἐμφύτου ὑπερηφανείας εἰσήγησιν, ἐνόμιζεν ὅτι δὲν πρέπει νὰ δεχθῇ τοσοῦτον περιχαρῶς τὸν Δημήτριον, μὴ τὸ αἴσθημά του παρεξηγηθῇ ὡς αἰσχροκέρδεια, ἐνῷ ἀφ' ἑτέρου ὁ Δημήτριος, αἰσθανόμενος ἀκουσίως, ὅτι ἡ πρὸς ἀλλήλους σχέσις των εἶχε μεταβληθῇ, καὶ ὅτι ἤδη ἔδιδεν ἣν ἐζήτει ἄλλοτε χάριν, ἐπετηδεύετο τρόπους ὑπερβολικῆς προσηνείας καὶ συγκαταβάσεως.

Ἀλλὰ πᾶν τὸ ἐπιτηδευτὸν εἶναι καὶ βεβιασμένον συνήθως· διὰ τοῦτο οἱ τρόποι του, ἀντὶ νὰ ὠφελήσωσιν, ἔβλαψαν, καὶ ἡ πρώτη αὕτη συνέντευξις, ἥτις μετὰ τοσούτων

στεναγμῶν καὶ δακρύων περιεμένετο ἄλλοτε, ἀφῆκε μᾶλλον δυσαρεσκείας σπέρμα εἰς τὰς καρδίας.

Μετὰ τρεῖς ὅμως ἡμέρας ἡ οἰκειότης ἐπανῆλθε μεταξὺ τῶν νέων.

— Ὁ μέγας σου πλοῦτος, εἶπεν ἡ Ζωή, δὲν ἠξεύρω διατί μὲ τρομάζει. Καταστρέφει ὅλα τὰ σχέδια ἡμῶν τὰ τόσον ἀγαπητά. Τώρα δὲν θέλεις πλέον τὴν ὡραίαν ἐκείνην οἰκίαν πλησίον εἰς τὰ Βαπόρια, ἣν τόσον ἐζηλεύομεν ἄλλοτε, τώρα σοὶ φαίνεται εὐτελὴς καὶ μικρά.

— Ὄχι, φιλτάτη Ζωή, ἀπεκρίθη ὁ Δημήτριος, εἰς τὰς Ἀθήνας θενὰ σὲ φέρω· θὰ κατοικήσωμεν τὴν ὡραιοτέραν οἰκίαν εἰς τὴν ὁδὸν Ἑρμοῦ. Ἐκεῖ τὴν ἡμέραν θὰ περιφέρεσαι ἐφ' ἁμάξης, καὶ τὰς ἑσπέρας θὰ δέχεσαι τὴν σύζυγον τοῦ δημάρχου.

— Καὶ ὅμως, Δημήτριέ μου, τόσον εὐτυχεῖς ἠδυνάμεθα νὰ εἴμεθα εἰς τὴν μικρὰν ἐκείνην οἰκίαν! Ἠξεύρεις πόσον ὡραία φαίνεται ἀπὸ τὰ παράθυρά της ἡ πόλις, καὶ μετὰ τὴν πόλιν ἡ θάλασσα, καὶ μετὰ τὴν θάλασσαν ἡ στεφάνη τῶν νήσων. Ἔχει ὀλίγα μικρὰ δωμάτια, ὅσα ἀρκοῦσι δι' ἡμᾶς τοὺς δύω, καὶ περισσότεροι ἂν ποτὲ εἴμεθα, ἔχει ἓν κλῆμα ὅπου νὰ σκιαζώμεθα τὸ θέρος ὁμοῦ, καὶ μίαν ἑστίαν ὅπου νὰ καθήμεθα ὁμοῦ τὸν χειμῶνα. Τί ἄλλο χρειάζεται διὰ τὴν εὐτυχίαν μας;

Ἀλλ' ὁ Δημήτριος ἀπέπλευσεν εἰς Ἀθήνας, ὅπου ἔμελλεν ἀκαταζητήτως νὰ πωλήσῃ, ἢ κἂν νὰ ἐκτιμήσῃ τὸν θησαυρόν του.

Ὁ χρυσοχόος ὃν ἐγνώριζε καὶ εἰς ὃν εἶχε σκοπὸν νὰ διευθυνθῇ, ἦτον ἐκείνας τὰς ἡμέρας ἀπών, καὶ μέχρις οὗ ἐπιστρέψῃ, ἐφρόντισεν ὁ Δημήτριος, ὡς ὑπεσχέθη, νὰ ἐκλέξῃ μίαν τῶν μεγαλητέρων οἰκιῶν εἰς τὴν ὁδὸν τοῦ Ἑρμοῦ, νὰ

εὕρῃ ἔπιπλα, νὰ δοκιμάσῃ ἵππους, νὰ παραγγείλῃ τάπητας καὶ ἐνδύματα· καὶ ὅλα τὰ ἤθελε τῆς πρώτης ποιότητος, ἐντελῆ εἰς τὸ εἶδός των, μειδιῶν ὑπὸ οἴκτου ὅταν ἤκουεν ὅτι ἐπρόκειτο περὶ αὐξήσεως τινῶν ἑκατοντάδων καὶ χιλιάδων δραχμῶν ἐπὶ τῶν τιμῶν.

Οὕτως ἡ φήμη τοῦ πλούτου του διεδόθη ταχέως, καὶ πλῆθος συγγενῶν καὶ φίλων, κεκρυμμένων πρὸ τούτου, τίς οἶδε ποῦ, ἀναφυέντες αἴφνης, τὸν περιεστοίχιζον, καὶ εἰς ὅλας τὰς ἐπισημοτέρας συναναστροφὰς ἦτο προσκεκλημένος, καὶ πανταχοῦ ὑπεψιθυρίζετο « οὗτος εἶναι ὁ ἐπανελθὼν ἐκ Βλαχίας ὑπέρπλουτος», καὶ πολλὰ νέα βλέμματα ἐτοξεύοντο πρὸς αὐτὸν, καὶ τῷ ἀπετείνοντο μητέρων πολλὰ μειδιάματα, καί τινων προτάσεων οὐχὶ εὐκαταφρονήτων ἤρχισαν ἤδη οἱ πειρασμοί.

Ζωή, Ζωή! ἂν δὲν προφθάσῃ ὁ βοηθὸς ἄγγελός σου, ὁ κίνδυνος εἶναι μέγας!

Μέγας, λέγω, καὶ ὅμως ἐφέτος, διερχόμενος διὰ Σύρου, εἶδον τὴν μικρὰν οἰκίαν πλησίον εἰς τὰ Βαπόρια, καὶ εἰς τὸ δῶμα ἐκάθητο ἡ Ζωὴ ἐρειδομένη εἰς τὸν ὦμον τοῦ Δημητρίου, καὶ ὑπὸ τὴν δράναν ἔπαιζεν ἓν διετὲς παιδίον.

Ἀντέστη λοιπὸν γενναίως ὁ Δημήτριος εἰς τὸ πῦρ τῶν βλεμμάτων ἐκείνων, καὶ εἰς τὴν γλυκύτητα τῶν μειδιαμάτων, καὶ εἰς τὰς ἐπαγωγοὺς προτάσεις, καὶ εἰς τῆς πρωτευούσης τὰ θέλγητρα, καὶ ἐπροτίμησε τῆς Σύρου τὴν πανσέληνον καὶ τὴν γλαυκὴν θάλασσαν, πλησίον τῆς γλυκείας Ζωῆς του; Ἴσως. Ἀλλ' ἐκτὸς τῆς φιλοσοφικῆς ταύτης ἀρνήσεως τῆς θορυβώδους κοινωνίας, τὸν δεσμεύει εἰς τὴν Σύρον καὶ ὁ μισθὸς ἑκατὸν δραχμῶν, ὃν λαμβάνει ἐκ τοῦ γραφείου τοῦ ἀρχαίου ἐμπόρου του.

Διότι μετά τινας ἡμέρας ὅτε ὁ χρυσοχόος ἐπέστρεψεν εἰς

Ἀθήνας, ὁ Δημήτριος ἔσπευσε πρὸς αὐτὸν φέρων τὸν ἀδάμαντα εἰς τὰς χεῖρας. Ὁ δὲ χρυσοχόος, παρατηρήσας αὐτὸν τῷ εἶπε:

— Σπάνιον πρᾶγμα εἶναι τῷ ὄντι. Ἐγὼ δὲν δύναμαι νὰ τὸ ἀναλάβω. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ μίμησις εἶναι ὡραία, ὁ πρῶτος Ἑβραῖος ὑελοπώλης θὰ σοὶ δώσῃ δέκα δραχμὰς δι᾽αὐτό.

Ὁ Δημήτριος ἔλαβε τὰς δέκα δραχμὰς, καὶ ἐπλήρωσε τρίτην θέσιν εἰς τὸ ἀτμοκίνητον διὰ Σύρον.

Η ΕΥΔΑΙΜΩΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

Η ΕΥΔΑΙΜΩΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

Πλανώμενος ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν εἰς τὰς ὁδοὺς τοῦ Λονδίνου μετὰ τοῦ νέου Λόρδου Γουλιέλμου Σ***, ὅστις εἶχε φιλοφρόνως ἀναλάβει νὰ μὲ ξεναγήσῃ, παρετήρησα κατὰ μίαν γωνίαν τῆς πλατείας τοῦ Τραφαλγὰρ πλῆθος πολὺ συνηγμένον.

Τοῦτο δὲν εἶχέ τι τὸ παράδοξον, διότι αἱ τοῦ Λονδίνου ὁδοὶ καὶ πλατεῖαι εἰσὶ πανταχοῦ καὶ πάντοτε ἀπέραντος πλήθους συναγωγή. Εἵλκυσεν ὅμως τὴν προσοχήν μου ἐπιγραφή τις ἣν διέκρινον ὑπεράνω τῶν κεφαλῶν τοῦ λαοῦ, καὶ ἥτις ἐφαίνετο οὖσα τῆς συρροῆς ἐκείνης ἀφορμή. Ἦτο δ' ἡ ἐπιγραφὴ Η ΕΥΔΑΙΜΩΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ.

— Ὅτι ἡ ἐντελὴς εὐδαιμονία εἶναι σπανία ἐπὶ τῆς γῆς, τὸ ἤξευρον, εἶπον εἰς τὸν Λόρδον Σ***. Ὅτι δὲν εὑρίσκεται ἴσως οὐδὲ εἷς τῶν ἀνθρώπων ἐντελῶς καὶ διαρκῶς εὐδαίμων, καὶ ἔτι ὀλιγώτερον ὁλόκληρος οἰκογένεια, τὸ πιστεύω. Ἀλλ' ὅτι, εὑρεθὲν ἅπαξ τὸ σπάνιον τοῦτο φαινόμενον, ἤθελεν ἐκτεθῇ εἰς τὰς ὁδοὺς ὡς ὁ Ὀραγκοτάγκος καὶ ὡς ὁ Ἱπποπόταμος, τοῦτο δὲν τὸ περιέμενον οὔτε ἀπὸ τῆς Ἀγγλίας τὴν . . . τὴν . . . φιλοσοφίαν.

— Τὴν ξενοτροπίαν, ἤθελες νὰ εἴπῃς, ἀπεκρίθη γελῶν ὁ Γουλιέλμος.

— Ἔστω, εἶπον ἐγώ. Ἡ λέξις διὰ τὴν περίστασιν δὲν εἶναι πολὺ αὐστηρά. Ἀλλὰ δὲν πλησιάζομεν, νὰ χαρῶμεν καὶ ἡμεῖς ἐξ αὐτοψίας διὰ τὴν εὐδαιμονίαν τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων, οἵτινες ἀμφιβάλλω ἂν καὶ εἰς τὴν στιγμὴν ταύτην, ὅτε προσχαίνοντα περιΐστανται ὅλα τὰ περιτρίμματα τῶν ὁδῶν, εἶναι πολὺ εὐδαίμονες;

— Ὦ! νομίζω ὅτι ἡ δημοσιότης δὲν τοὺς ἐνοχλεῖ παντελῶς, ἀπήντησε γελῶν πάντοτε ὁ Γουλιέλμος. Ἀλλ' ἂς πλησιάσωμεν.

Καὶ ἀνεμίγημεν εἰς τὸν ὄχλον. Ἐλθόντες δὲ πλησίον, εἴδομεν ἐπὶ τροχῶν ἐστηριγμένον εὐρύχωρον κλωβίον ὡς μικρὸν θάλαμον, καὶ ἐν αὐτῷ ζώων διάφορα εἴδη, τῆς κιβωτοῦ ἐπιτομὴν ἢ ἀπόσπασμα. Μέλαινα καὶ καλλίθριξ γαλῆ ἐκάθητο εἰς τὸ μέσον, βεβυθισμένη εἰς τρυφηλὴν ὑπνηλότητα, καὶ οἱ ἡμίκλειστοι ὀφθαλμοὶ αὐτῆς ἐπεδείκνυον ὅτι τὸ ἐπίθετον *εὐδαίμων* εἰς τοῦτο κἂν τὸ μέλος τῆς οἰκογενείας ἐντελῶς ἐφηρμόζετο.

Πλησίον δὲ τῆς γαλῆς ἐσκίρτα ζωηρὸν κυνάριον, ἐνίοτε τρίβον τὴν κεφαλὴν εἰς τὴν ῥάχιν της, ἐνίοτε δάκνον δι' ἄκρων τῶν ὀδόντων τὰ αὐτία ἢ τὴν οὐράν της, ἐν ᾧ ἐκείνη διὰ φωνῆς σιγαλῆς ἐφαίνετο φιλικῶς παραπονουμένη ὅτι τὴν προὐκάλει εἰς παιγνίδια, καὶ δὲν τὴν ἄφινεν εἰς τὴν ἡσυχίαν της. Ἐν τούτοις δέ, μεταξὺ τῶν δύω ἐμπροσθίων ποδῶν της καταφυγὼν ἐκεῖ ὡς εἰς ἄσυλον, ἐκάθητο ποντικός, καὶ ἐτραγάλιζε κάρυον, ἐν ᾧ γλαύξ, ἱσταμένη ἐπὶ ῥάβδου τῆς ἄνω διαιρέσεως τοῦ κλωβοῦ, ἔκλινεν ἐναλλὰξ τοὺς δύω στρογγύλους της ὀφθαλμοὺς πρὸς τὸν εὐωχούμενον, καὶ ἐφαίνετο βλέπουσα αὐτὸν ζηλοτύπως· ἀλλ' εἴτε ἐκ σεβασμοῦ πρὸς τὸν ὀνυχωτὸν προστάτην αὐτοῦ, εἴτε ἐξ ἰδίου αἰσθήματος δικαιοσύνης, οὐδὲν ἐπεχείρει κατὰ τῆς ξένης ἰδιοκτησίας.

Εἴς ἄλλην δὲ γωνίαν χελώνη, ἀνυπόπτως προτείνουσα τὴν κεφαλὴν, καὶ ἄκακον ἔκφρασιν διδοῦσα εἰς τοὺς μέλανας ὀφθαλμούς της, συνεστιᾶτο ἐξ ἑνὸς θρύου μετὰ τοῦ ἀκανθοχοίρου, ὅστις εἶχεν εἰρηνικῶς πρὸς τὰ ὀπίσω συνεσταλμένα τὰ βέλη του. Οὐδέτερος δὲ τῶν συνδαιτημόνων ἐφαίνετο παροργιζόμενος κατὰ τῶν ἐπεμβάσεων ἑνὸς πίθηκος, ὅστις ἄνωθεν ἐξέτεινε τὴν χεῖρα ἐνίοτε, ἔκοπτεν ἓν φύλλον τοῦ θρύου, καὶ τρώγων ὁ ἴδιος, ἐβίαζε νὰ φάγῃ καὶ ἕνα μικρὸν λαγωὸν, ὃν ἐκράτει εἰς τὴν ἀγκάλην του, ἐν ᾧ στρουθία, ποικιλίδες, καὶ ἄλλα πτηνὰ, ἐκάθηντο ἀνενοχλήτως πότε εἰς τὴν ῥάχιν, πότε εἰς τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ.

Αὕτη ἦτον ἡ εὐδαίμων οἰκογένεια.

Ἐν τούτοις, δ' ὅσον διασκεδαστικὸν καὶ ἂν ἦτο τὸ θέαμα τοῦτο διὰ τὸν ὄχλον, ὅστις ἐκάγχαζε περιιστάμενος, δι' ἡμᾶς ὅμως ἐφαίνετο οὐχὶ λίαν ἀξιοπρεπὲς, οὐδὲ φύσεως ὥστε ν' ἀναχαιτίσῃ ἐμὲ μάλιστα, ὅστις εἶχον τὴν ἀξίωσιν ἐν ὀλίγαις ἡμέραις νὰ ἰδῶ ὅσα περίεργα περιέχει τὸ Λονδῖνον, περισσότερα δηλαδὴ σχεδὸν τῶν ὅσα περιέχει ὅλος ὁ λοιπὸς κόσμος. Ἀνεχωρήσαμεν ἑπομένως, ἀφ' οὗ ὁ φίλος μου προσφωνήσας τὸν κτηνοτρόφον ἐξ ὀνόματος, τῷ ἔρριψεν εἰς τὸν πῖλον τινὰ σελήνια. Καθ' ὁδὸν δὲ μ' ἐχλεύαζε διὰ τὴν εὐπιστίαν μου, καὶ μοὶ ἔλεγεν ὅτι εἰς τὴν ζωὴν, καὶ μάλιστα ἐν Λονδίνῳ, πολλὰς καὶ δεινοτέρας ἀπάτας θὰ πάθω, ἂν δὲν μάθω νὰ μὴ λαμβάνω τὰς ἐπιγραφὰς κατὰ γράμμα.

— Ἀλλ' αὐτὴν, τῷ εἶπον μειδιῶν, τὴν πρώτην ἀπάτην ὡς μέγα πάθημα δὲν τὴν θεωρῶ, καὶ δικαιοτέραν ἀφορμὴν θὰ σοὶ δώσω νὰ μὲ χλευάσῃς, ὁμολογῶν σοι ὅτι ἀγαπῶ τὰ ζῶα πολὺ, καὶ μοὶ ἀρέσκει νὰ βλέπω τὰ παιγνίδιά των καὶ νὰ σπουδάζω τὰ ἤθη των. Θὰ ἤμην τῷ ὄντι πολὺ περίερ-

γος νὰ μάθω πῶς τὰ ἀλλόφυλα ἐκεῖνα ζῶα κατωρθώθη νὰ ζῶσιν ἐν εἰρήνῃ καὶ φιλίᾳ ἀδελφικῇ.

— Ὡς πρὸς τοῦτο, μοὶ εἶπεν ὁ Γουλιέλμος, ἠμπορῶ νὰ εὐχαριστήσω τὴν περιέργειάν σου. Εἶδες ὅτι γνωρίζω τὸν φύλακα αὐτῶν; Ἦτο ποτὲ ὑπηρέτης εἰς τὸ ἱπποστάσιόν μου. Δι' αὐτοῦ ἠξεύρω ἂν ὄχι ὅλην τὴν ἱστορίαν των, τοὐλάχιστον μέρος αὐτῆς. Ἂν εἶσαι, ὡς λέγεις, περίεργος νὰ τὴν μάθῃς, εἶμ' ἕτοιμος νὰ σοὶ τὴν διηγηθῶ ἐνῷ βαδίζομεν.

« Πρό τινων ἐτῶν, ἤρχισε διηγούμενος, ἔγινε παρανάλωμα τοῦ πυρὸς ἓν τῶν μεγάλων τῆς Γλασκώης βαμβακουργείων, καὶ ἐν αὐτῷ ἐκάει ἐργάτης ἱκανὸς καὶ τίμιος, ὅστις ἔτρεφε γυναῖκα καὶ δύω παιδία. Ὁ υἱὸς αὐτοῦ, Δὶκ ὀνομαζόμενος, δεκαετὴς ὅτε συνέβη ἡ συμφορὰ, ἠργάζετο καὶ αὐτὸς εἰς τὸ ἐργοστάσιον. Ἀλλ' ἡ πυρκαϊὰ τὸν ἐστέρησεν ἐπίσης τοῦ μικροῦ ἔργου καὶ τοῦ μικροῦ πόρου του, ὥστε ἡ ὀρφανὴ οἰκογένεια ἀπέζη ἤδη πονήρως καὶ ἐλεεινῶς ἡμέραν καθ' ἡμέραν ἐκ τοῦ δημοσίου ἐλέους.

« Τοῦτο ὅμως ἐπίεζε τὴν εὐαίσθητον καὶ δραστηρίαν ψυχὴν τοῦ Δίκ. Πολλάκις ὅταν κατώρθου ὅπως δήποτε νὰ κερδίσῃ τεμάχιον ἄρτου, τὸ ἔφερεν εἰς τὸν οἶκον, καὶ λέγων ὅτι ὁ ἴδιος ἔφαγεν, τὸ ἔδιδεν εἰς τὴν ἀδελφὴν καὶ εἰς τὴν μητέρα του, καὶ ἐκοιμᾶτο νῆστις· καὶ ἄλλοτε, ὅταν ἔβλεπε τὴν ἐσχάτην πενίαν των, καὶ ἐνεθυμεῖτο ὅτι εἰς τὸ μέλλον καὶ ἡ ἀνεπαρκὴς αὕτη πηγὴ τῶν ξένων βοηθημάτων ἔμελλε νὰ στειρεύσῃ, ἤρχιζε νὰ κλαίῃ, καὶ διελογίζετο ἂν δὲν ἐδύνατο νὰ ἐφεύρῃ τὶ πρὸς ἀνακούφισιν τῆς οἰκογενείας του.

« Εἰς τὰς ἀργὰς ὥρας του, καὶ φεῦ! ὅλαι ἦσαν ἀργαὶ, κατώρθωσε δι' ἑνὸς μαχαιριδίου καὶ διά τινων ξυλαρίων νὰ κατασκευάσῃ κλωβίον, καὶ ἐξερχόμενος εἰς τοὺς ἀγροὺς, ἢ ἀναρριχώμενος εἰς τὰ ὡραῖα δένδρα τὰ σκιάζοντα τῆς Κλύ-

δης τὰς ὄχθας, ἀνεζήτει μεταξὺ τῶν κλάδων τὰς φωλεάς, καὶ ἐπιδεξιώτερος γαλλιδέως, ἐρρίπτετο ἐπ' αὐτάς, συνελάμβανε τὰ μικρὰ στρουθία, καὶ τρέφων αὐτὰ ἔπειτα, τὰ ἔφερεν εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ τὰ ἐπώλει.

« Εὐκίνητος, ἀκάματος καὶ ἐπίμονος, ὁ Δὶκ μετά τινα γύμνασιν τοσοῦτον ἐπέτυχεν, ὥστε σχεδὸν τακτικῶς ἀνὰ πᾶν σάββατον ἤρχετο πρὸς τὴν μητέρα του, τὴν ἐφίλει περιπαθῶς, καὶ τῇ παρέδιδε μικρὰν ποσότητα, δι' ἧς ἐπήρκει εἰς προμήθειαν τοῦ ἐπιουσίου ἄρτου τῆς ἑβδομάδος, χωρὶς ὅμως οὔτε διὰ τῆς χορηγίας ταύτης, οὔτε διὰ τῆς ἡνωμένης ἐργασίας τῆς μητρὸς καὶ τῆς θυγατρός, ὅταν ἐργασία εὑρίσκετο, νὰ κατορθῶσιν ἔτι ἢ ν' ἀποδυθῶσι τὰ ῥάκη ἢ τὴν ἰσχνὴν πεῖναν νὰ ἐκδιώξωσι τῆς φλιᾶς των.

« Ὁ Δὶκ λοιπόν, τοῦτο βλέπων, ἀπεφάσισε νὰ ἐπιτείνῃ τοὺς ἀγῶνάς του, καὶ πρὸς τοῦτο εἶχε καὶ ἰδιαίτερον ἐλατήριον. Εἶχεν ἀνακαλύψει ὅτι ἡ ἀδελφή του, ἥτις ἦτο τινὰ ἔτη μεγαλητέρα του, ἠγάπα ἕνα νέον ἐκ τῶν γειτόνων του, ἀλλ' ἡ πενία ἀμφοτέρων ἦτον ἀνυπέρβλητον πρόσκομμα εἰς τὴν ἕνωσίν των, καὶ ἡ Ἐββιέττα ἦτο περίλυπος καὶ μελαγχολική, διότι ὁ μνηστὴρ αὐτῆς, ἐπ' ἐλπίδι νὰ κερδίσῃ μικράν τινα ποσότητα ὅπως δυνηθῇ νὰ τὴν νυμφευθῇ, εἶχεν ἀπέλθει εἰς Λονδῖνον.

« Οὗτος εἶναι ὁ πτηνοτρόφος ὃν εἴδομεν πρὸ ὀλίγου, καὶ ὅστις εἶχε ταχθῇ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ἱπποκόμου μου. Ἡ φιλοτιμία λοιπὸν καὶ ἡ ἐπιθυμία ὅλη τοῦ Δὶκ ἦτο νὰ κατορθώσῃ νὰ ταμιεύσῃ μικρὸν κεφάλαιον δι' οὗ νὰ διευκολύνῃ τὴν εὐτυχίαν τῆς ἀδελφῆς του.

« Εἶχεν ὡραίαν γαλῆν τῆς Ἀγκύρας, ἣν ἔθρεψεν ἐκ μικρᾶς, καὶ ἥτις τῷ ἦτο λίαν προσηλωμένη· διότι ὁ Δὶκ ἦτον ἀγαθωτάτης διαθέσεως, καὶ ὅλα τὰ ἔμψυχα ὄντα ὅσα τὸν

περιεστοίχιζον, ἄνθρωποι ἢ ζῶα, τὸν ἠγάπων περιπαθῶς. Ἐδοκίμασε λοιπὸν διὰ τῆς κοινῆς ἐπιρροῆς νὰ συνδέσῃ οὐ μόνον εἰς εἰρηνικὰς, ἀλλὰ προσέτι εἰς φιλικὰς σχέσεις τοὺς δύω θανασίμους ἐχθροὺς, τὴν γαλῆν μετὰ τῶν πτηνῶν· καὶ διὰ τῆς πρᾳότητός του, διὰ τῆς δυνάμεως τῆς ἀγωγῆς καὶ τῆς συνηθείας, ἥτις δὲν εἶναι ἐλάσσων ἐπὶ τῶν ζώων ἢ ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων, ἔπεισε κατ' ὀλίγον τὸ πονηρὸν ζῶον νὰ συζῇ κοινωνικῶς μετὰ τῶν πτερωτῶν ἀοιδῶν του, νὰ συντρώγῃ, νὰ συμπίνῃ μετ' αὐτῶν, νὰ κοιμᾶται ἐν μέσῳ τοῦ ταραχώδους ὁμίλου των, χωρὶς ν' ἁπλώνῃ τοὺς ὄνυχας ὅπως συλλάβῃ ἢ σχίσῃ κἀνένα· ἐκείνους δὲ πάλιν νὰ ὑπομένωσι τὴν ὄψιν καὶ συνοικίαν τοῦ γαμψονύχου θηρίου, καὶ νὰ παίζωσι μετ' αὐτοῦ.

» Κατώρθωσε δὲ καὶ ἔτι πλέον· ἐδίδαξε τὴν γαλῆν καὶ τὰ πτηνὰ νὰ παίζωσιν εἶδος παιγνιδίου, καὶ ἀπαραδειγμάτιστος ἦν ἡ ἐπιδεξιότης μεθ' ἧς ἕκαστον ζῶον ἔμαθε μέχρι τέλους νὰ ἐκπληρῇ τὸ μέρος του. Ἡ γαλῆ συνεσπειροῦτο εἰς κύκλον, ἔθετε τὴν κεφαλήν της μεταξὺ τῶν δύω ἐμπροσθίων ποδῶν της, καὶ ἐφαίνετο κοιμωμένη. Τότε ἠνοίγετο τὸ κλωβίον, καὶ τὰ ζωηρὰ στρουθία, ἐξορμῶντα διὰ μιᾶς, ἐκάθηντο ἐπ' αὐτῆς, καὶ τὴν ἐξύπνων κεντῶντα αὐτὴν διὰ τοῦ ῥάμφους. Ἔπειτα δὲ, διαιρούμενα εἰς δύω λόχους, προσέβαλλον τὰ μὲν τὴν κεφαλὴν, τὰ δὲ τοὺς μύστακας αὐτῆς, χωρὶς τὸ ἥμερον ζῶον νὰ ταραχθῇ παντάπασι διὰ ταύτας τὰς ἐνοχλήσεις. Ἄλλοτε δ' ἤρχετο καὶ ἐκάθητο ἡ γαλῆ εἰς τὸ κλωβίον, ἐγλύφετο, καὶ ἐξέπεμπε τὸν συνήθη ἦχον τὸν ἀποδεικνύοντα τὴν ψυχικὴν αὐτῆς φαιδρότητα· καὶ τότε τὰ πτηνὰ, καταβαίνοντα, ἐκάθηντο εἰς τὴν ῥάχιν της, ἢ ἐσχημάτιζον στέμμα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς της, καὶ ἐκελάδουν καὶ ἐσίγων, ὡς ἂν ἐκάθηντο εἰς ἄσυλον δάσους συσκίου.

Ἅμα δ' ἐπείσθη ὁ Δὶκ περὶ τῆς ἱκανότητος τῶν ὑποτρόφων του, τοὺς ἐξέθηκε μίαν ἡμέραν εἰς τὴν ἀγορὰν τῆς Γλασκώης, ὅπου ἡ θέα τῆς ὡραίας ἐκείνης γαλῆς, ἡμέρως καθημένης ἐντὸς κλωβοῦ στρουθίων, ἐφάνη θέαμα τόσον νέον καὶ τόσον περίεργον, ὥστε δι' ὅλης τῆς ἡμέρας ὁ ὄχλος συνέῤῥεε πρὸς τὴν παράδοξον θέαν, καὶ ὁ θαυμασμὸς τῶν θεατῶν ἐκορυφοῦτο ὅτε ἤκουον τὸν Δὶκ νὰ κράζῃ ἕκαστον τῶν πτηνῶν ἐξ ὀνόματος, καὶ τὸ πτηνὸν φαιδρῶς νὰ πετᾷ πρὸς αὐτόν, μέχρις οὗ ἓν πρὸς ἓν ἐλθόντα ἐκάθηντο ὅλα εἰς τὴν κεφαλὴν, εἰς τοὺς βραχίονας καὶ εἰς τοὺς δακτύλους του. Τὴν δὲ ἑσπέραν ἐκείνην ὁ Δὶκ ἔδωκεν εἰς τὴν μητέρα του ἐπαρκὲς τῆς μελλούσης ἑβδομάδος ἐφόδιον, καὶ ἐταμίευσε συγχρόνως ποσότητα οὐκ εὐκαταφρόνητον.

Ἀνὰ πᾶσαν δ' ἑβδομάδα τὰ κέρδη του ηὔξανον, καὶ ἀπὸ τῆς Γλασκώης μετέβαινε καὶ εἰς ἄλλας τῶν παρακειμένων πόλεων μέχρις Ἐδιμβούργης, πανταχοῦ τυγχάνων ὁμοίας ὑποδοχῆς.

Μετὰ τὰ στρουθία δ' ἤρχισε ν' ἀνατρέφῃ καὶ μεγαλήτερα πτηνὰ, μεταξὺ ἄλλων μίαν πέρδικα, ἧς ἡ προσήλωσις πρὸς αὐτὸν ἦτο τῷ ὄντι παράδοξος. Ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν τῷ διέφυγεν ἓν μικρὸν κανάριον, καὶ ἐπλανήθη εἰς τοὺς πέριξ κήπους. Ὁ δὲ Δὶκ ἐλυπήθη δι' αὐτὸ ἐγκαρδίως, διότι τὸ ἀνέτρεφε διὰ νέαν τινα Λαίδην, ἥτις ἔμελλε νὰ τῷ πληρώσῃ ἁδρὰ δίδακτρα. Ἀλλ' ἰδοὺ, ἓξ ἡμέρας μετὰ ταῦτα, ἡ πιστὴ πέρδιξ περιϊπταμένη, ἀπαντᾷ τὸν δραπέτην, καὶ ἀρχίζει ἀπὸ κορυφῆς εἰς κορυφὴν τῶν ὑψηλῶν πτελεῶν νὰ τὸν διώκῃ πρὸς τὴν οἰκίαν, ἐνίοτε μὲν μικρὸν προπορευομένη, ἐνίοτε δ' ἑπομένη καὶ ἐμποδίζουσα αὐτὸν νὰ παρεκλίνῃ πρὸς δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ, μέχρις οὗ τὸν ἐπανέφερεν εἰς τὸ πτηνοτροφεῖον, καὶ ἐκεῖ τὸν ἠνάγκασε

νὰ μείνῃ ἀκίνητος εἰς μίαν γωνίαν, ὡς τιμωροῦσα αὐτὸν, ἐνῷ αὐτὴ περιεπέτα θριαμβευτικῶς.

«Ὁ Δὶκ ἤδη εὐδαιμονέστατος, διότι καὶ τὴν μητέρα καὶ τὴν ἀδελφήν του ἔτρεφε, καὶ ἦν πεπεισμένος ὅτι ἐντὸς ὀλίγου ἤθελε κατορθώσει νὰ νυμφεύσῃ αὐτὴν αἰσίως. Ἀλλὰ θλιβερὸν συμβὰν τὸν ἀπέσπασε τῶν ἀγκαλῶν τῆς οἰκογενείας ἧς ἦτον ἡ πρόνοια».

Συνάγων ποτὲ εἰς τοὺς ἀγροὺς χόρτα δι' ὧν ἔτρεφε τὰ πτηνά του, καὶ νομίσας τινὰ εἴδη αὐτῶν βρώσιμα, ἔφαγεν ἐξ αὐτῶν· ἀλλ' ἦσαν φαρμακερὰ, καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἀπέθανε, χωρὶς νὰ δυνηθῇ νὰ ὠφελήσῃ τῶν ἰατρῶν ἡ βοήθεια καὶ ἡ ἐπιστήμη. Ἐπὶ τῶν τριῶν ἡμερῶν τῆς ἀσθενείας του τὰ πτηνά του ἐπέτων ἀδιακόπως περὶ τὴν κλίνην του, ἄλλα ἐκάθηντο τεθλιμμένα εἰς τὸ προσκεφάλαιόν του, ἄλλα ἀνησύχως ἐπτερύγιζον ὑπὲρ τὴν κεφαλήν του, τινὰ ἐξέπεμπον τόνους πενθίμους, καὶ ὅλα δὲν ἤθελον σχεδὸν νὰ ἐγγίσωσι τὴν τροφήν των.

«Τέλος ὁ Δὶκ ἀπέθανε, καὶ τότε διὰ περιέργου παραδείγματος ἀπεδείχθη ὁποίων αἰσθημάτων ἀγάπης εἰσὶ δεκτικὰ τὰ ζῶα, ὅταν οἱ ἄνθρωποι προσφέρωνται μετ' ἀγαθότητος πρὸς αὐτά. Ὅλα τὰ πτηνὰ τοῦ Δὶκ ἐφαίνοντο βαθέως συναισθανθέντα τὸν θάνατον τοῦ εὐεργέτου των. Ἀλλ' ἓν πρὸ πάντων, ἡ πέρδιξ, ἦτον ἀπαρηγόρητος ἀληθῶς. Ὅτε ἐτέθη ὁ δυστυχὴς Δὶκ εἰς τὸν νεκροκράβατον, αὐτὴ περιΐπτατο ἀδιαλείπτως, καὶ τέλος ἐκάθησεν εἰς τὸ χεῖλος αὐτοῦ. Πολλάκις ἠθέλησαν νὰ τὴν διώξωσιν ἐκεῖθεν, ἀλλὰ πάντοτε ἐπανήρχετο ἐπιμόνως, καὶ συνώδευσε τὸν νεκρὸν μέχρι τοῦ νεκροταφείου. Ἐκεῖ δ' ἐκαθέσθη εἰς τοὺς κλάδους παρακειμένου δένδρου, καὶ ἐφαίνετο παρατηροῦσα ποῦ κατατίθεται τὸ σῶμα τοῦ φίλου της. Ἀφ' οὗ δ' οἱ

συνοδεύσαντες τὴν ἐκφορὰν ἀνεχώρησαν, ἐκείνη δὲν ἀνεχώρησε. Καθ' ἡμέραν δ' ἤρχετο εἰς τὴν οἰκίαν τῆς μητρός του καὶ ἐλάμβανε τὴν τροφήν της, ἔπειτα δ' ἐπέστρεφεν εἰς τὸ νεκροταφεῖον, καὶ ἐκάθητο καὶ ἐκοιμᾶτο εἰς τὸν πύργον παρακειμένου ἐκκλησιδίου, ὅθεν ὁ τάφος ἐφαίνετο. Καὶ ἐνταῦθα ἔζησε καὶ ἐνταῦθα ἀπέθανε τέσσαρας μῆνας μετὰ τὸν κύριόν της.

« Ὁ Δὶκ πρὸ τοῦ θανάτου του παρέδωκεν ὅσα χρήματα εἶχε συνάξει καὶ ἐνεπιστεύθη τὴν περίθαλψιν τῶν πτηνῶν του, εἰς τὴν ἀδελφήν του, ἥτις ἐδυνήθη οὕτω νὰ νυμφευθῇ. Ὁ δὲ σύζυγος αὐτῆς ἐγκατέλιπε τὴν ὑπηρεσίαν τῶν σταύλων μου, καὶ διεδέχθη τὸ ἐπιτήδευμα τοῦ γυναικαδέλφου του, ἀφ' οὗ ἐβοηθήθη ὀλίγον καὶ ὑπ' ἐμοῦ ὅπως τὸ ἐκτείνῃ ».

ΟΔΟΙΠΟΡΙΚΑΙ ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ

ΟΔΟΙΠΟΡΙΚΑΙ ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ

Α

ΕΞ ΑΓΓΛΙΑΣ

Σιδηροδρομος και Τηλεγραφος (*)

— Δὲν ἔχετε βεβαίως τὴν παράδοξον ἀξίωσιν, μοὶ εἶπεν ἡ Ἀγλαΐα, ὅτι ὡδοιπορήσατε πρὸς μόνην ἰδίαν σας εὐχαρίστησιν.

— Πῶς, κυρία μου, ὑπέλαβον, δύνασθε νὰ ὁμιλῆτε περὶ εὐχαριστήσεώς μου, ἠξεύρουσα ὅτι ἤμην ἑκατοντάδας ὡρῶν μακράν σας;

— Βλέπω, ἀπεκρίθη ἐκείνη, ὅτι αἱ Παρισιναὶ ψυχρολογίαι εἰσὶν ἐμπόρευμα ἐξαγώγιμον. Ἀλλ' ἐδῶ δὲν ἔχει ζήτησιν. Θὰ μᾶς διηγηθῆτε τὴν περιήγησίν σας.

— Ὠκεανοὺς γάλακτος, εἶπον, δὲν διέπλευσα κατὰ δυστυχίαν, οὔτε εἶδον ἄνδρας κυνοκεφάλους. Ἠμπορῶ ὅμως νὰ σᾶς εἰπῶ, ὡς οἱ πλεῖστοι τῶν περιηγητῶν, ποῦ κατέλυσα καθ' ἑσπέραν, τί ἔφαγον εἰς τὸ γεῦμά μου, καὶ τί ἔπιον εἰς τὸ δεῖπνόν μου.

(*) Ἐγράφη πρὶν ἢ ἡ Ἑλλὰς προικισθῇ διὰ τηλεγράφων καὶ σιδηροδρόμων.

— Τῆς περιέργου ταύτης ἐκθέσεως, εἶπεν ἡ Ἀγλαΐα, δὲν θέλομεν νὰ στερήσωμεν τὰ Ἅπαντά σας, ὅταν ἡ Ἑλλὰς εὐτυχήσῃ νὰ τὰ ἰδῇ ἐκδεδομένα.

— Μὴ χαιρεκακίαν, προσέθηκεν ἡ Καλλιόπη. Περιγράψατέ μας τοὺς τόπους ὅσους περιήλθατε, τὰ μνημεῖα ὅσα εἴδετε, τὰ καταστήματα, τὴν βιομηχανίαν . . .

— Ἂν στατιστικαὶ πληροφορίαι δύνανται νὰ σᾶς τέρψωσιν, εἶπον ἐγώ, εἰμὶ πρόθυμος νὰ σᾶς εὐχαριστήσω.

— Ἂς ἰδῶμεν, εἶπεν ἡ Καλλιόπη.

— Σᾶς ἀπαγορεύω ν' ἀνοίξητε τὸ στόμα, διέκοψεν ἡ Ἀγλαΐα. Τοῦτο μᾶς ἔμεινε τώρα, ν' ἀκούσωμεν μάθημα πολιτικῆς οἰκονομίας. Κοινωνίαν ἀνθρώπων εἴδετε· οἱ ἄνθρωποι ἔχουσι πάθη, τὰ πάθη παράγουσι δράματα. Ἓν λοιπὸν κοινωνικὸν δρᾶμα διηγηθῆτέ μας.

— Εἶδον τῷ ὄντι, κυρία, ἀπεκρίθην ἐγώ, τοὺς ὁδοιπόρους χασμωμένους εἰς τὰς ἁμάξας, ἢ φλυαροῦντας ὡς νὰ παρέλθῃ ἡ ὥρα, τοὺς ξενοδόχους λεηλατοῦντας τοὺς ξένους, καὶ τούτους καταρωμένους τὴν κακὴν τροφὴν καὶ τὴν σκληρὰν κλίνην· εἰς τὰς συναναστροφὰς τοὺς συγκεκλημένους, χορεύοντας, χαρτοπαικτοῦντας, ἢ μεγάλα διηγουμένους περὶ βροχῆς καὶ ἀνέμου. Ἰδοὺ εἰς τὸν περιηγητὴν τί παριστᾷ ἡ πεζὴ κοινωνία.

— Κατὰ τοὺς περιηγητάς, εἶπεν ἡ Ἀγλαΐα. Ὑπάρχουσιν ἄνθρωποι, ὧν ἡ ψυχὴ ἀκούει πάντα στεναγμόν, ὅσον σιγηλὸς καὶ ἂν εἶναι, βλέπει πᾶν δάκρυ, ὅσον ἐν κρυπτῷ καὶ ἂν χύνηται, ἀνακαλύπτει τὴν πονοῦσαν καρδίαν ὑπὸ τὰ μειδιῶντα χείλη. Οὗτοι εἰσὶν οἱ μάρτυρες τῆς εὐαισθησίας. Ὑπάρχουσιν ἄλλοι, οἵτινες ἀρκοῦνται τὴν ἐπιφάνειαν βλέποντες, εἰς οὓς ὁ κόσμος παριστᾷ μόνον χασμωμένους ὁδοι-

πόρους καὶ ἀνθρώπους μεριμνῶντας περὶ βροχῆς καὶ ἀνέμου. Οὗτοι εἰσὶν οἱ ἥρωες τῆς ἀναλγησίας.

— Ἔχω ἓν δρᾶμα νὰ σᾶς διηγηθῶ, ἀνέκραξα ἐγὼ τότε.

— Ἀ! Τωόντι, ἀνεκάγχασεν ἡ Ἀγλαΐα. Εὕρομεν λοιπὸν τὸ κεχηνὸς τοῦ θώρακος! ἦτον ἡ ἀξίωσις τῆς εὐαισθησίας! Λέγετε νὰ ἰδῶμεν τὸ δρᾶμά σας.

— Θὰ μ' ἐπιτρέψητε, εἶπον ἐγὼ νὰ σᾶς εἰσάξω, προλογίζων τὰ τοῦ δράματος πρόσωπα, ὡς εἰς τὰ κλασικὰ δράματα;

— Ὅπως θέλετε, ἀπήντησεν ἡ Ἀγλαΐα. Ἀρκεῖ νὰ μᾶς ἐπιτρέψητε ἐπίσης ν' ἀποκοιμηθῶμεν, ἂν τὸ δρᾶμά σας εἶναι ψυχρόν, ὡς πολλὰ τῶν κλασικῶν δραμάτων.

— Ποῦ δὲ εἶναι ἡ σκηνή του; ἠρώτησεν ἡ Καλλιόπη.

— Εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ἀπεκρίθην. Εἰς Λονδῖνον, ἐφοίτων εἰς εὔπορον ἀγγλικὴν οἰκίαν, τὴν τοῦ Σὶρ Ῥοβέρτου Μαξουέλλου, εἰσαχθεὶς ὑπὸ νέου φίλου μου, Ἐδουάρδου Μόρλεϋ καλουμένου, μηχανικοῦ τὸ ἐπάγγελμα, ὅστις ἐφαίνετο ἀπολαμβάνων μεγάλης καὶ δικαίας ὑπολήψεως διὰ τὴν ἱκανότητα καὶ παιδείαν του. Ἐκεῖ ἔβλεπον συναναστροφὴν ποικίλην καὶ πνευματώδη, καὶ ἤκουον μουσικὴν ἐκλεκτήν, ἥτις πολλάκις ἐπέχει τόπον τοῦ πνεύματος τῆς συναναστροφῆς.

Πολλοὶ κύριοι καὶ πολλαὶ κυρίαι συνήρχοντο τὰς ἑσπέρας εἰς τὴν οἰκίαν ταύτην. Μεταξὺ δ' ἄλλων πρέπει νὰ διακρίνω μίαν, ἥτις ἐφαίνετο πλασμένη ἐκ ῥόδων καὶ γάλακτος, εἶχε τὴν κόμην καστανῆν, τοὺς ὀφθαλμοὺς γλαυκοὺς καὶ γλυκεῖς ὡς . . . ὡς . . .

— Ἂς λείψῃ τὸ πῶς, εἶπεν ἡ Ἀγλαΐα, ἥτις παρετήρησεν ὅτι τὴν ἠτένιζον, καὶ ὅτι εἰς τὰ ἄκρα τῶν χειλέων μου ἦτον *ὡς τοὺς ἐδικούς σας*.

— Ὅταν ἐπεριπάτει ἐξῃκολούθησα, ἢ ὅταν ἐχόρευε, τὸ σῶμά της ἐκυμάτει ὡς εὔχαρις κάλαμος, καὶ εἰς τὸ αἴθριον μέτωπόν της ἀπετυποῦτο φαιδρὰ ψυχὴ καὶ γαληνιαία. Ὅταν δὲ καθημένη εἰς τὸ κύμβαλον ἐτραγῴδει, ὅλων αἱ καρδίαι ἐπέτων εἰς τὰ χείλη της, ὄχι ὅτι ἡ φωνή της ἦτο μεγάλη, ἀλλ' ὅτι ἦτο φωνὴ τῆς ψυχῆς της καὶ οὐχὶ τῶν χειλέων της.

— Καὶ δὲν θὰ μάθωμεν πῶς ὠνομάζετο ἡ ποιητικὴ αὕτη ἐξαίρεσις ἐν μέσῳ τῆς πεζῆς κοινωνίας; ἠρώτησε μειδιῶσα ἡ Καλλιόπη.

— Ὠνομάζετο Μαίρη Σίγκλαιρ, εἶπον ἐγώ. Ἦτο πατρὸς ὀρφανή, καὶ συνωδεύετο ὑπὸ τῆς μητρός της.

— Καὶ ἀναμφιβόλως, ὑπέλαβεν ἡ Ἀγλαΐα, εἶχεν ἡ ἡρωῒς ἀγχίνοιαν καὶ εὐφυΐαν ὅσον δέκα ἡρωΐδες μυθιστορημάτων.

— Ὀλιγωτέραν πάντοτε, εἶπον ἐγὼ, ἢ τὴν κυρίας τινὸς, ἥτις, κατὰ δυστυχίαν, δὲν εἶναι μυθιστορήματος ἡρωΐς. Τῷ ὄντι, τοῦ πνεύματος αὐτῆς ἡ χάρις ἦτο τόσῳ μεγαλητέρα, καθ' ὅσον ἦτον ἀνεπιτήδευτος. Πολλάκις ἔλεγε τὰς λεπτοτέρας παρατηρήσεις μ' ἀφέλειαν παιδίου, καὶ αἱ ἀστραπαὶ τῆς εὐφυΐας αὐτῆς ἐξέπληττον μάλιστα διότι ἔλαμπον ὡς εἰς αἴθριον οὐρανόν.

« Εἰς τὴν κυρίαν Σίγκλαιρ καὶ εἰς τὴν θυγατέρα αὐτῆς μὲ παρουσίασεν ὁ Ἐδουάρδος, ὅστις ἐφαίνετο σχετικὸς πρὸς τὰς κυρίας ταύτας. Πρέπει δὲ νὰ μὴ σᾶς ἀποσιωπήσω ἓν μέγα ἐλάττωμά μου, ὃ πολλάκις ἀλλὰ ματαίως ἐπροσπάθησα νὰ διορθώσω, τὴν ἕξιν, λέγω, τοῦ νὰ παρατηρῶ πανταχοῦ καὶ πάντοτε καὶ τὰ ἐλάχιστα, καὶ ὅσα ἀκόμη δὲν μ' ἀφορῶσι.

— Μισητὸν τῷ ὄντι ἐλάττωμα, ὑπέλαβεν ἡ Ἀγλαΐα, καὶ παρακαλεῖσθε νὰ τὸ διορθώσητε ὅσον οὔπω, ἀπ' αὐτῆς τῆς στιγμῆς ἀρχόμενος.

— Ἀπὸ τῆς πρώτης μου λοιπὸν παρουσιάσεως, ἐξηκολούθησα λέγων, καὶ μετέπειτα, παρετήρησα, — δὲν διϊσχυρίζομαι δ' ὅτι αἱ παρατηρήσεις μου εἰσὶν ὀρθαὶ πάντοτε — ὅτι ὁ Ἐδουάρδος ποτὲ δὲν ἀπετείνετο πρὸς τὴν Μαίρην χωρὶς νὰ ταράττηται ἡ φωνή του ἀνεπαισθήτως, χωρὶς οἱ τρόποι του νὰ ἔχωσί τι βεβιασμένον, τόσῳ παραδοξότερον δι' αὐτόν, καθ' ὅσον ἡ συμπεριφορά του ἦν ἐν γένει ἐμβριθὴς καὶ ἄνετος, καὶ ἡ γνωριμία του μετὰ τῶν κυριῶν Σίγκλαιρ, ὡς ἐνόησα, πολυχρόνιος.

« Ἡ Μαίρη, πρέπει νὰ τ' ὁμολογήσω, τοσαύτην ἐκ πρώτης ὄψεως ἐνέπνευσε καὶ εἰς ἐμέ, ὡς ἐνέπνεεν εἰς ὅλους, συμπάθειαν, ὥστε ἀκουσίως καὶ κατὰ τὴν κακὴν ἐκείνην ἕξιν, ἥτις μοὶ εἶναι δευτέρα φύσις, ἤρχισα νὰ παρατηρῶ τὰ διάφορα μέλη τῆς συναναστροφῆς ἀναφορικῶς πρὸς αὐτήν, καὶ μεταξὺ ὅλων οἵτινες τὴν περιεστοίχιζον καὶ ἐθήρευον τὴν εὔνοιαν αὐτῆς, διέκρινα ἕνα, σπουδάζοντα πρὸ πάντων τῶν ἄλλων νὰ τῇ ἀρέσῃ, ἢ μᾶλλον πεπεισμένον ὅτι τῇ ἤρεσκεν. Ἦν δ' οὗτος ἀνὴρ ὑψηλὸς ὑπερβὰς τὴν ἡλικίαν τῆς πρώτης νεότητος, δασὺς τὴν τρίχα, μελάγχρους τὸ πρόσωπον, ἰταμὸς τοὺς τρόπους, τὴν ἔκφρασιν ὑπεροπτικός, καὶ τὴν λέξιν θρασύς· ἄλλως δὲ πολλῶν πραγμάτων ἔμπειρος, περὶ παντὸς χρησμοδοτῶν ὡς ἀπὸ τρίποδος, ἔχων δέ, καὶ μάλιστα ἐπιδεικνύων, παντοίας γνώσεις, καὶ πρὸ πάντων ἐπιδεικνύων, πλοῦτον αὐθάδη. Περὶ αὐτοῦ μοὶ εἶπεν ὁ Ἐδουάρδος, ὅτι εἶχεν ἔλθει πρὸ δύω μηνῶν ἐξ Ἰνδικῆς, ὅπου ἔλεγεν ὅτι ἦτο στρατηγὸς ἑνὸς τῶν ἐγχωρίων ἡγεμόνων, καὶ ὅτι εἶχε μέγιστα κτήματα.

« Τοῦτο τὸ *ἔλεγεν*, — ἴσως διότι προέβλεπον ὅτι ἤθελεν ἔλθῃ καιρὸς νὰ μοὶ ζητῆτε δρᾶμα, — ἠθέλησα νὰ ἐξηγήσω

ἐγὼ ὡς ἔκφρασιν δυσμενείας ἐκ μέρους τοῦ Ἐδουάρδου, καὶ τὴν ὑποτιθεμένην ταύτην δυσμένειαν ν' ἀποδώσω εἰς ὑποτιθεμένην ἀντιζηλίαν. Ὁμολογῶ ὅμως ὅτι καὶ ἐγὼ δὲν ᾐσθανόμην ἐμαυτὸν εὐμενῶς διατεθειμένον πρὸς τὸν ἄνθρωπον τοῦτον.

— Ἴσως διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν, εἶπεν ἡ Ἀγλαΐα.

— Διάλου! διεμαρτυρήθην ἐγώ· ἀλλὰ πολλάκις μοὶ ἐφαίνετο ὅτι κατετάττετο μετὰ τῶν μνηστήρων τῆς Μαίρης διὰ μόνην ματαιοφροσύνην, ὅπως στήσῃ ἐφ' ὅλων τρόπαιον. Καὶ τόσον ἤμην κατ' αὐτοῦ προκατειλημμένος, ὥστε καὶ χαμερπέστερον ἄλλο ἐλατήριον, τὸ τῆς φιλοκερδοῦς ἐπιδιώξεως τῆς μεγάλης προικὸς τῆς Μαίρης ἤμην πρόθυμος νὰ τῷ ἀποδώσω, ἂν ὁ πλοῦτος αὐτοῦ τοῦ ἰδίου δὲν ἀπέκλειε τοιαύτην ἰδέαν.

« Ὅ,τι ὅμως παρετήρουν μετὰ περισσοτέρας προσοχῆς καὶ ἐκπλήξεως, ἦν ἡ ἐπιρροὴ ἣν ὁ ἄνθρωπος οὗτος μοὶ ἐφαίνετο ἀσκῶν ἐπὶ τῆς Μαίρης. Δὲν ἐδυνάμην νὰ εἰπῶ ἂν ἦν θαυμασμὸς ἢ ἂν φόβος, ἀλλ' εἰς ἐμὲ ἦν προφανὲς ὅτι τὸ πνεῦμά της ἐνέδιδεν εἰς τὸ πνεῦμά του, ὡς εἰς τὸν ἄνεμον ἐνδίδει τὸ κῦμα, ὅτι ὁ σιδηροῦς χαρακτήρ του ἐλύγιζε τὴν τρυφεράν της ψυχήν, καὶ ἡ θέλησίς του ἔσυρε τὴν θέλησίν της δεσμίαν. Ὅταν ἔψαλλον ὁμοῦ διφωνίας, καὶ ἡ ἰσχυρὰ βαρύτονος φωνή του ἀπέπνιγε τοὺς γλυκεῖς της λαρυγγισμούς, ὡς ἡ βροντὴ καλύπτει τῆς αὔρας τὸν ψίθυρον, ἤκουον εἰς τὰ μέλος της τὸν ἐσωτερικὸν τῆς καρδίας της τρόμον, καὶ ὅτε πάλιν ἄλλοτε τῇ διηγεῖτο διὰ φλογερῶν ἐκφράσεων τὰ παρελθόντα συμβάντα του καὶ τὰς ἀπολαύσεις τοῦ ἰνδικοῦ βίου, ἔβλεπον αὐτὴν ἀτενῆ καὶ ἀκίνητον, τοὺς ὀφθαλμοὺς διεσταλμένους καὶ προσηλωμένους εἰς τὰ χείλη αὐτοῦ, ὡς μένει τὸ στρουθίον ὃ γοητεύει ὄφεως ὀφθαλμός, καὶ ᾐσθα-

νόμην περιβάλλον καὶ παρασῦρον αὐτὴν τὸ μαγνητικὸν ῥεῦμα ὃ ἀπέρρεεν ἀπὸ τῶν βλεμμάτων του.

« Ἀφ' οὗ δ' ἐφοίτησα ἐπί τινας ἡμέρας εἰς τὴν οἰκίαν ταύτην, παρετήρησα καὶ ἄλλο τι· ὅτι ὁσάκις παρετείνοντο αἱ συνδιαλέξεις αὗται, ὁ Ἐδουάρδος, κατὰ σύμπτωσιν, ὡς ἐφαίνετο, πάντοτε ἐπλησίαζε καὶ τὰς συνετάραττε. Καὶ τὸ περίεργον, ὅτι ὁ ἀγέρωχος ὀφθαλμὸς τοῦ Οὐϊλλισῶνος, τοῦτο εἶναι αὐτοῦ τὸ ὄνομα, μοὶ ἐφαίνετο ὅτι τότε ἐταπεινοῦτο ὑπὸ τὸ αἴθριον ἀλλὰ συγχρόνως σοβαρὸν βλέμμα τοῦ Ἐδουάρδου. Ἡ σοβαρότης ὅμως αὕτη ἐλύετο εἰς συμπαθῆ πρᾳότητα καὶ εἰς ἔκφρασιν στοργῆς ἐγκαρδίου, ὅταν τὸ βλέμμα αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ Οὐϊλλισῶνος ἐστρέφετο πρὸς τὴν Μαίρην, καὶ τὴν περιέβαλλεν ὡς ὑπὸ προστάτιν ἀγγέλου πτέρυγα.

— Καὶ ἡ κυρία Μαίρη ἤξευρε τί πυρκαϊὰς ἀνῆπτε πέριξ της; ἠρώτησεν ἡ Ἀγλαΐα.

— Ἡ Μαίρη, ἀπεκρίθην ἐγὼ, δὲν ἤξευρε τίποτε. Ὁ κόσμος μετὰ τῶν παθῶν καὶ τῶν κακοφωνιῶν αὐτοῦ ἐστρέφετο πρὸ ὀφθαλμῶν της, καὶ ἐκείνη τῷ προσεμειδία. Ἀλλ' ἡ αὐτόματος καὶ εἰς αὐτὴν ἄγνωστος ἐντύπωσις, ἣν ἐλάμβανε παρὰ τοῦ Ἐδουάρδου ἦν ὅλως διάφορος τῆς ἐπιρροῆς τοῦ Οὐϊλλισῶνος. Εἰς αὐτὸν ἐφαίνετο ὅτι ἄκουσαν τὴν ὑπέταττεν ἀναπόδραστος εἱμαρμένη, ὑπὲρ ἐκείνου δὲ συνηγόρει νήφουσα πεποίθησις καὶ λελογισμένη ὑπόληψις. Ὅταν ὁ Ἐδουάρδος ἐπλησίαζε, φαιδρὰ ἀκτὶς ἐπέλαμπεν ἐπὶ τοῦ προσώπου της· ἂν τὸν ἤκουεν ἐγκρίνοντα τοὺς λόγους της, χαρᾶς ἐρύθημα ἔβαφε τὰς παρειάς της, καὶ ἅπαξ εἰμὶ βέβαιος ὅτι εἶδον δάκρυ ἀναβρύον εἰς τοὺς ὀφθαλμούς της, ὅτε ὁ Ἐδουάρδος ἐφάνη δυσαρεστηθεὶς πρὸς λόγον ὃν αὐτὴ εἶπε, πιστεύουσα εἰς τὸν Οὐϊλλισῶνα.

— Βλέπω, εἶπεν ἡ Ἀγλαΐα, ὅτι ἡ ἡρωΐς σας ἔχει τὴν ἐπιτηδειότητα νὰ κατασκηνῇ εἰς τὴν καρδίαν της αἰσθήματα ὁπωσοῦν ἀλληλόμαχα.

— Ἐπιτηδειότητα δὲν εἶχεν, εἶπον, καμμίαν. Τὰ αἰσθήματα δὲ ταῦτα ἦσαν τὸ πλεῖστον ἄγνωστα εἰς αὐτήν, ὁρατὰ δ' εἰς μόνον τὸ ἐμὸν ὀφθαλμικὸν μικροσκόπιον, καὶ ὀλισθαίνοντα, ὡς ἐφαίνετο, ἐπὶ τῆς ψυχῆς της, χωρὶς νὰ ταράττωσι τὴν γαλήνην αὐτῆς περισσότερον ἀφ' ὅ,τι ἡ σκιὰ παροδικοῦ πτηνοῦ ταράττει τῆς λίμνης τὴν ἤρεμον ἐπιφάνειαν. Προσέτι δ' ἴσως ἦσαν ταῦτα πάντα γεννήματα μόνον τῆς φαντασίας μου, ἥτις ἀπὸ ἑνὸς βλέμματος, ἀπὸ μιᾶς λέξεως ἢ μιᾶς σιωπῆς, ἔπλαττε κατὰ τὴν συνήθειάν της ὁλόκληρον ἱστορίαν. Ἐξ ἑνὸς συντετριμμένου ὀστοῦ, ἐξ ἑνὸς βώλου σκωρίας, δὲν ἐδημιούργησαν φυσιολόγοι πολλάκις ὁλοκλήρους κόσμους;

« Ἀλλὰ τὸ σύστημά μου περὶ τοῦ ζηλοτύπου χαρακτῆρος ἢ τοῦ ζηλοτύπου πάθους τοῦ Ἐδουάρδου διετάραξε μετ' ὀλίγον περίστασίς τις.

« Εἰς μίαν τῶν ἑσπερινῶν ἡμῶν συναναστροφῶν παρουσιάσθη νέος τις, Ἐρρίκος Μακκόλλεν καλούμενος, σχετικὸς τῆς οἰκίας, ἀλλ' ὅστις πρὸ τριῶν μηνῶν ἔλειπεν εἰς Γερμανίαν. Περὶ αὐτοῦ δὲ μοὶ διηγήθη ὁ Ἐδουάρδος ὅτι ἦν υἱὸς πλουσίου καὶ ἀγαθοῦ πατρός, ὅστις ὁδοιπορῶν ποτε ἐν Γερμανίᾳ, εἶχεν ἀπαντήσει Πολωνόν τινα κόμητα ἢ ἔμπορον, ἢ εἴτι ἄλλο, καὶ ἐμπιστευθεὶς εἰς αὐτόν, ἢ μᾶλλον εἰς ἃς τῷ ἔδειξε πιστώσεις τῶν ἐπισημοτέρων τραπεζιτῶν, τῷ ἔδωκεν ὅλην τὴν περιουσίαν του, ὅπως ἐπιχειρίσωσι μεγάλην κερδοσκοπίαν ἐπὶ τῆς Πολωνικῆς κτηνοτροφίας, καὶ ἔλαβεν εἰς ἀσφάλειαν τὰς πιστώσεις ἐκείνας. Ἀλλ' ἔκτοτε ὁ Πολωνός, ὅσαι καὶ ἂν ἐγένοντο ἔρευναι, οὔτ' ἐφάνη οὔτε ἠκούσθη, καὶ

ὅτε ὁ γέρων Μακκόλλεν ἀπηυθύνθη εἰς τὰς τραπέζας τοῦ Κοὺτς καὶ Ροτσχὶλδ ζητῶν τὴν ἐξόφλησιν τῶν ἀνὰ χεῖράς του γραμματίων, ἀμφότεροι οἱ τραπεζῖται ἀπεκρίθησαν ὅτι αἱ ὑπογραφαὶ ἦσαν πλαστόγραφοι, καὶ ὅτι θέλουσι καταδιώξει τὸν αὐτῶν διακάτοχον. Μαθὼν δὲ τὸ δυστύχημα τοῦτο ὁ Ἐρρῖκος, ἔσπευσεν εἰς Γερμανίαν, ἀλλὰ δὲν ἐπρόφθασε τὸν πατέρα του, διότι εἶχεν ἀποθάνει ἀπόπληκτος.

« Ὡς λοιπὸν ἦλθεν ὁ Ἐρρίκος οὗτος, ἠθέλησα νὰ παρατηρήσω κατὰ τὴν συνήθειάν μου . . .

— Συνήθειαν ἀποτρόπαιον, εἶπεν ἐν παρενθέσει ἡ Ἀγλαΐα.

— . . . Πῶς διέκειντο τὰ διάφορα μέλη τῆς συναναστροφῆς πρὸς αὐτόν. Ἀρκεῖ νὰ σᾶς εἰπῶ περὶ τῶν γνωρίμων μας μόνον. Ὁ Ἐδουάρδος τῷ ἠνέῳξε τὰς ἀγκάλας εἰς ἔνθερμον περίπτυξιν. Ὁ Οὐΐλλισὼν δὲν τὸν ἐγνώριζε· καὶ μάλιστα δὲν συνέβη σχεδὸν ποτὲ νὰ τοὺς τύχω ἀμφοτέρους τὴν αὐτὴν ἑσπέραν εἰς τὴν συναναστροφήν. Τὴν δὲ Μαίρην πολλάκις εἶδον νὰ στηρίζῃ εἰς τὸ ὠχρὸν καὶ κύπτον του μέτωπον συμπαθὲς βλέμμα, ὡς ἂν ᾐσθάνετο τὰ ἐντὸς τῆς καρδίας του σταλάζοντα φλογερὰ δάκρυα, καὶ, ὁσάκις μάλιστα ὁ Οὐΐλλισὼν δὲν ἦτο παρὼν ὅπως τὴν καταπλήττῃ, ὅταν ὁ Ἐρρίκος ἐκάθητο μεμονωμένος καὶ σιωπηλὸς εἰς τὴν ἐσωτέραν τοῦ δωματίου γωνίαν, νὰ ἔρχηται πρὸς αὐτόν, καὶ νὰ τῷ ἀπευθύνῃ λέξεις παρηγορίας.

Τότε δέ, παρατηρῶν αὐτόν, τὸν ἔβλεπον, ἅμα ἤκουε πλησίον του τὸν τρυγμὸν τοῦ ἐνδύματός της, ἢ ᾐσθάνετο τὴν εὐωδίαν τῶν ἀρωμάτων τῆς κόμης της, ν' ἀνασκιρτᾷ αἰφνιδίως, τὸ αἷμα ν' ἀναβαίνῃ ὅλον εἰς τὰς παρειάς του, καὶ τὰ δάκρυα εἰς τοὺς ὀφθαλμούς του. Εἰς ὅλας δὲ τὰς ἄλλας στιγμάς, παρακολουθῶν τὴν διεύθυνσιν τῶν συνεχῶν, ὑπο-

κεκλεμμένων βλεμμάτων του, ἤμην βέβαιος νὰ εὕρω πάντοτε εἰς τὸ πέρας αὐτῶν τὴν Μαίρην.

— Ὢ! καὶ τρίτος! ἀνέκραξεν ἡ Καλλιόπη. Καὶ ὁ Ἐδουάρδος δὲν ἔβλεπεν; ἢ τί ἔλεγε;

— Τὸ *τρίτος*, ἀπεκρίθην, δὲν εἶναι δικαία ἐκφώνησις.

— Διότι ἔπρεπε νὰ εἰπῶ καὶ *τέταρτος*; ἠρώτησεν.

— Ὄχι, ἀπεκρίθην, ἀλλὰ διότι ὅσα σᾶς εἶπον ἦσαν ἐλαφρότατος καὶ ἀδιόρατος χρωματισμὸς συμπεριφορᾶς ἐντελῶς ἀβιάστου καὶ πάντοτε ἴσης. Ὁ δ' Ἐδουάρδος ἐνόμιζον καὶ ἐγὼ ὅτι ἔβλεπε, διότι ἠξεύρω ὅτι τοῦ ὀξυδερκεστέρου παρατηρητοῦ ὀξυδερκεστάτη εἶναι ἡ ζηλοτυπία· ἀλλὰ τοῦτο μὲ μετέπεισε περὶ αὐτοῦ, ὅτι ἐνῷ τοσοῦτον ἔσπευδε νὰ παρεμβαίνῃ εἰς τὰς συνδιαλέξεις τοῦ Οὐϊλλισῶνος, πολλάκις ἔβλεπε μακρὰν ὥραν τὴν Μαίρην συνδιαλεγομένην μετὰ τοῦ Ἐρρίκου, ὅστις ἐφαίνετο τότε πλέων εἰς μακαριότητα, καὶ οὐδέποτε ἐπλησίασε νὰ τοὺς διακόψῃ, ἀλλ' ἔμενε πάντοτε θεωρῶν αὐτοὺς μακρόθεν, καὶ μελαγχολικῶς κύπτων τὴν κεφαλὴν πρὸς τὸ στῆθός του.

— Ὁ καλὸς Ἐδουάρδος! εἶπεν ἡ Ἀγλαΐα εἰρωνικῶς. Αἴ! καὶ ἀφοῦ τὰ παρετηρήσατε ὅλ' αὐτά, τί ἔγινεν ἔπειτα;

— Ἔπειτα, ἀπεκρίθην, ἀνεχώρησα ἀπὸ τοῦ Λονδίνου, καὶ ἀπῆλθον εἰς Ἐδιμβοῦργον, ὅπου διέτριψα ὅλον τὸ θέρος.

— Ὢ! τωόντι, εἶπεν ἡ Ἀγλαΐα. Ἐπράξατε φρονιμώτατα. Καὶ ἐτελείωσε λοιπὸν τὸ δρᾶμά σας; Ἦτο κλασικώτατον, πρέπει νὰ ὁμολογήσω. Τὴν ἑνότητα τοῦ τόπου καὶ χρόνου ἔχει ὡς οὐδὲν ἄλλο. Ἡ τῆς ὑποθέσεως ἐλλείπει μόνη, διότι ἐλλείπει ὑπόθεσις.

— Ἀλλά, κυρία, ἀπεκρίθην, δὲν σᾶς εἶπον ὅτι τὸ δρᾶμά μου ἐτελείωσεν. Ἂν ἔμεινα τὸ θέρος εἰς Ἐδιμβοῦργον, δὲν ἔμεινα ὅλην μου τὴν ζωήν.

— Ἆ! ἔχομεν καὶ δευτέραν πρᾶξιν, εἶπεν. Ἄς ἰδῶμεν λοιπόν.

— Τῷ ὄντι, ἐξηκολούθησα, μετὰ τρίμηνον διατριβὴν εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς Σκωτίας, ἐπέστρεφον εἰς Λονδῖνον, ὅπως ἐκεῖθεν μεταβῶ εἰς τὴν Ἑλλάδα.

«Τὴν πρώτην ἑσπέραν διανύσας εἰς ὀλίγας ὥρας ὀκτὼ ἡμερῶν δρόμον, κατέλυσα εἰς Βιρμιγγάμην, ὅπως ἐπισκεφθῶ τὸ ἐργοστάσιον τοῦτο τῆς βιομηχανίας, μίαν τῶν ἐμπορικῶν καρδιῶν τῆς Ἀγγλίας. Τῇ δ' ἐπαύριον ἀπὸ πρωΐας ἀνεχώρησα πάλιν.

«Δὲν ἠξεύρετε, κυρία, ὁποῖον πικρίας αἴσθημα, ὁποῖον κενὸν αἰσθάνεται ἐντός του ὅστις βλέπει ἑαυτὸν μόνον, ξένον μεταξὺ ξένων, καὶ πέριξ αὐτοῦ ὅλα τὰ πόρσωπα ἀδιάφορα, καὶ κἀνὲν βλέμμα νὰ τὸν ἀναγνωρίζῃ, καὶ κἀνὲν στόμα νὰ τῷ προσμειδιᾷ, καὶ ἠξεύρει ὅτι οὐδεμία καρδία πάλλει συμφώνως πρὸς τὴν καρδίαν του. Δὲν διατρέχετε κίνδυνον νὰ γνωρίσητε ποτέ, κυρίαι, τὸ αἴσθημα τῆς ἐγκαταλείψεως τοῦτο, ὥστε νὰ ἐκτιμήσητε ὁποίαν χαρὰν ᾐσθάνθην ὅτε τὴν αὐγήν, πορευθεὶς πρὸς τὴν ἅμαξαν, εὗρον εἰς αὐτὴν καθήμενον πρὸ ἐμοῦ ἤδη τὸν Ἐδουάρδον.

«Ἡ Βιρμιγγάμη εἶναι τὸ κέντρον ὅπου συναντῶνται αἱ δύω μεγάλαι τῆς Ἀγγλίας σιδηροδρομικαὶ ἀρτηρίαι, ἡ τὴν Ἀνατολικὴν καὶ ἡ τὴν Δυτικὴν παραλίαν παρατείνουσαι. Καὶ ἐγὼ μὲν εἶχον καταβῇ διὰ τῆς πρώτης, ὁ δ' Ἐδουάρδος, ἐξ Ἰρλανδίας ἐρχόμενος, διὰ τῆς δευτέρας. Ἂν δὲ καὶ ἡ σχέσις ἡμῶν ἦτον ἐπιπόλαιος μόνον, καὶ ἡ γνωριμία λίαν ἐφήμερος, ἀλλὰ μοὶ ἐφάνη ὅτι ἀπήντησα ἀρχαῖον φίλον ἢ καὶ ἀγαπητὸν συγγενῆ· τοῦτο δὲ τόσῳ μᾶλλον, καθ' ὅσον ἀπ' ἀρχῆς ὁ νέος οὗτος εἶχεν ἑλκύσει τὴν κλίσιν μου. Ἐφάνη δὲ καὶ ὁ ἴδιος εὐχαριστηθεὶς διὰ τὴν συνάντησιν.

« Ἡ φιλικὴ συνομιλία ἐβράχυνε τὴν ὁδὸν ἔτι περισσότερον ἀφ' ὅ,τι τὴν ἐβράχυνεν ἡ ἀκατανόητος τοῦ ἀτμοῦ δύναμις, καὶ ἐννοεῖτε ὅτι μεταξὺ ἄλλων ἐγένετο πολὺς λόγος καὶ περὶ τῶν ἐν Λονδίνῳ φίλων ἡμῶν. Τὸν ἠρώτησα περὶ τῆς Μαίρης, καὶ μοὶ εἶπεν, ἀποφεύγων, ὡς ἐνόμισα, μακροὺς λόγους περὶ αὐτῆς, ὅτι ἦτο τῷ ὄντι πάντοτε ὡραία· περὶ τοῦ Ἐρρίκου, ὅτι ἡ τύχη του ἐφαίνετο βελτιωθεῖσα, καὶ περὶ τοῦ Οὐϊλλισῶνος, ὅτι εἶναι ἀποτρόπαιος ἄνθρωπος.

« Οὕτω συνδιελεγόμεθα, καὶ ὁ καιρὸς ἐπέτα, καὶ σχεδὸν ταχύτερον τοῦ καιροῦ ἐπετῶμεν ἡμεῖς ἐπὶ τοῦ σιδηροῦ δρόμου, μέχρις οὗ ἐφθάσαμεν εἰς τὸν σταθμὸν τοῦ Ῥύγβυ.

« Ἐν ᾧ δ' ἱστάμεθα αὐτόθι, ἠκούσαμεν μακρόθεν ἀσθμαίνουσαν τὴν μηχανὴν, καὶ βροντῶντας τοὺς ἑκατὸν τροχοὺς ἄλλης συνοδίας, ἥτις μετ' ὀλίγον προέκυψεν ἀπὸ τοῦ σκότους ὑπογείου σύριγγος, ὡς ἐξερχομένη ἐκ τῶν ἐγκάτων τῆς γῆς, καὶ ἀπέναντι ἡμῶν προχωροῦσα, παρῆλθε πρὸς τὰ δεξιὰ ἡμῶν.

« Αἴφνης παρετήρησα τὸν Ἐδουάρδον ἀλλοιωθέντα. Λαβών με δὲ βιαίως ἐκ τῆς χειρός.

— « Εἶδες; μοὶ εἶπε.

— Μᾶς ὁμιλεῖτε γλῶσσαν ἀκατανόητον εἰς ἡμᾶς, ὅσοι δὲν ἐξήλθομεν τῆς Ἑλλάδος, διέκοψεν ἡ Καλλιόπη. Ἀναφέρετε σιδηροῦν δρόμον, καὶ φοβοῦμαι ὅτι δὲν ἠξεύρω τί ἐστι σιδηροῦς δρόμος. Ἀνέγνωσα, νομίζω, περὶ τοῦ Σαλμονέως, ὅτι κατεσκεύασε σιδηρᾶς γεφύρας, καὶ τὰς διέτρεχεν ἐφ' ἁμάξης, παρῳδῶν τὴν βροντὴν τοῦ Διός. Εἶναι τοιοῦτόν τι οἱ σιδηροῖ δρόμοι;

— Ὄχι ἐντελῶς. Σιδηροῦς δρόμος, . . . ἤρχισα ἐγώ.

— Ἀφῆτε τώρα τοὺς σιδηροῦς δρόμους! εἶπεν ἡ Ἀγλαΐα.

— Ὄχι! διόλου, εἶπεν ἡ Καλλιόπη. *Τὸ τερπνὸν τῷ*

ὠφελίμῳ, φιλτάτη. Ἀναγκαιότερον εἶναι ν' ἀκούσωμεν πῶς γίνονται οἱ σιδηρόδρομοι, παρὰ τί ἔγεινεν ὁ Κύριος Ἐδουάρδος· καὶ ὅπως ἐννοήσω ἐκεῖνο πρέπει νὰ ἠξεύρω τοῦτο. Λέγετε λοιπὸν, καὶ ἀρχίσατε ἀπ' ἀρχῆς.

— Καὶ ὅταν τελειώσητε περὶ σιδηροδρόμων, ἐξυπνίσατέ με, εἶπεν ἡ Ἀγλαΐα.

— Ἀπ' ἀρχῆς, Κυρία, εἶπον ἐγὼ πρὸς τὴν Καλλιόπην, ἀφεὶς τὴν Ἀγλαΐαν ἥτις ἐπροσποιεῖτο ὅτι κοιμᾶται, ἀπ' ἀρχῆς μεγαλοπράγμων τις κερδοσκόπος συλλαμβάνει τὴν ἰδέαν ν' ἀφαιρέσῃ τὴν ἀπόστασιν μεταξὺ δύω ἀφεστώτων μερῶν τῆς γῆς καὶ ἢ νὰ κερδήσῃ ἢ ν' ἀπολέσῃ ἑκατομμύρια. Ἄνθρωπος πένης εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ἐκθύμως δοθεὶς εἰς τῶν σιδηροδρόμων τὰς ἐπιχειρήσεις, κατήντησεν ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ ὁ πλουσιώτερος σχεδὸν τοῦ μυριοπλούτου ἐκείνου τόπου κεφαλαιοῦχος, καὶ ἐπωνομάσθη *βασιλεὺς τῶν σιδηροδρόμων*. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι, ἐν ᾧ διέτριβον ἔτι ἐν Ἀγγλίᾳ, ἐξεθρονίσθη οὗτος μετὰ κρότου τῆς βασιλείας του, καὶ ἐγυμνώθη τοῦ πλούτου του, ἀλλὰ τοῦτο, ὡς ἐλέγετο, διότι κατεδείχθη ὅτι δολιότης εἶχε συμμαχήσει μετὰ τῆς ἱκανότητός του.

« Ἀλλ' ὅπως ἔχητε μέτρον τῆς προσόδου τῶν σιδηροδρόμων, ἀρκεῖ νὰ σᾶς εἰπῶ ὅτι ἐκεῖνος μόνος ἐφ' οὗ εὑρισκόμην ὁδοιπορῶν μετὰ τοῦ Ἐδουάρδου, ἀπέφερε κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἑξηκοντατέσσαρα ἑκατομμύρια δραχμῶν, ἐν ᾧ πρὸ 160 ἐτῶν ὅλης τῆς ἀγγλικῆς ἐπικρατείας τὸ εἰσόδημα ἦτο 50 ἑκατομμύρια μόνον.

« Δι' ἐπιμελείας λοιπὸν τοῦ ἐπιχειρηματίου τούτου, καὶ μηχανικοὶ καὶ γεωμέτραι καταμετροῦσι τὴν ὁδὸν, καὶ σχεδιάζουσι τὸν τόπον, ἐκλέγοντες μεταξὺ τῶν κατατομῶν τὴν ἐπιπεδωτέραν. Μετὰ ταῦτα δ' οὕτω παρασκευασθὲν τὸ

σχέδιον, καθυποβάλλεται εἰς τὴν ἐπιψήφισιν τῶν βουλῶν, ὅπου βουλαὶ ὑπάρχουσι, καὶ ἐκεῖ διασφαιρίζεται ἀπὸ τοῦ Ἄννα εἰς τὸν Καϊάφαν, καὶ τὸ κατανέμονται πάντα τὰ πολιτικὰ πάθη καὶ τὰ ἰδιωτικὰ συμφέροντα· ἄλλοι ὑπ' ἄλλας προφάσεις τὸ πολεμοῦσι· τινὲς κατ' ἀρχὰς εὑρέθησαν ὡς καὶ διαμαρτυρηθέντες κατὰ τῶν σιδηροδρόμων, διότι δῆθεν τρομάζουσιν τὰ εἰρηνικῶς βόσκοντα ποίμνιά των, καὶ ἀλλοιοῦσι τὴν κρᾶσιν των καὶ τῶν ἐρίων αὐτῶν τὸ χρῶμα, ἢ φθείρουσι τὰ προϊόντα τῆς γῆς των.

« Πρέπει λοιπὸν νὰ πολεμηθῶσιν αἱ γελοῖαι αὐταὶ ἐνστάσεις, νὰ μισθωθῶσι δικηγόροι, ν' ἀγορασθῶσιν ὑπερασπισταί, καὶ οὕτως ἡ ἔγκρισις τοῦ σιδηροδρόμου ἀποβαίνει τῆς ἐκτελέσεώς του δαπανηροτέρα.

— Ἄξιον ἐφημεριδογράφου, εἶπεν ἡ Ἀγλαΐα, ἀνοίγουσα τὸν ἕνα της ὀφθαλμόν. Ὁμιλεῖτε περὶ Ἀγγλικῆς βουλῆς, αἰνιττόμενος ἄλλην τινά, καθ' ἧς ἀντιπολιτεύεσθε. Τὸ λέγετε τὴν πενθερὰν νὰ τὸ ἀκούσ' ἡ νύμφη.

— Κάμμίαν ἄλλην δὲν αἰνίττομαι, εἶπον. Ὑπελογίσθη ὅτι κατὰ τὰ ἔτη 1845—7 ἐδαπανήθησαν εἰς μόνας τὰς βουλευτικὰς συζητήσεις καὶ τὰς ἐγκρίσεις τῶν σιδηροδρόμων 290 ἑκατομμύρια δραχμῶν, ὅσαι δηλαδὴ ἤρκουν ὅπως κατασκευασθῇ ὁλόκληρος σιδηρόδρομος τοῦ δαπανηροτέρου εἴδους, διείκων δι' ὅλου τοῦ μήκους τῆς βρεταννικῆς νήσου.

« Δοθείσης δὲ τῆς ἐγκρίσεως, ἄρχεται ἡ κατασκευή. Οἱ σιδηρόδρομοι ἀνάγκη νὰ ὦσιν ἐπίπεδοι, ἢ περίπου, καὶ ἡ μεγαλητέρα ἐπιτετραμμένη κλίσις ἦτο συνήθως ἐκ 2 ἢ 3 ποδῶν ἐπὶ τοῖς ἑκατόν. Διὰ τοῦτο ὅταν ἐπὶ τῆς διευθύσεως τῆς ὁδοῦ ἀπαντᾶται ὄρος, ἂν τὸ πρᾶγμα δὲν εἶναι δύσκολον, παρακολουθεῖ τοὺς πρόποδας ἡ ὁδός, διότι οὕτω τῶν μὲν

χρημάτων ἡ οἰκονομία εἶναι μεγάλη, τοῦ δὲ καιροῦ ἡ δαπάνη μικρὰ ὡς ἐκ τῆς ταχύτητος.

« Ἀλλὰ πάντοτε τοῦτο δὲν κατορθοῦται, καὶ ὁ μηχανικός, ἂν δὲν θέλῃ ν' ἀπολέσῃ διὰ τῶν καμπῶν τῆς ὁδοῦ ὅ,τι κερδίζει διὰ τῆς ταχυπορίας, ἀναγκάζεται νὰ ὑπερβῇ τὰ ὄρη καὶ νὰ διασκελίσῃ τὰς κοιλάδας. Τότε τῆς εἰρήνης ὁ Ξέρξης διορύττει τὰ πρῶτα καὶ χερσοῖ τὰς δευτέρας· καὶ τοσοῦτον ἐπιτηδείως ὀφείλει νὰ διαγράφῃ τὸ σχέδιόν του, ὥστε τὸ χῶμα ὅσον τῷ χρειάζεται διὰ τὰς συγχώσεις, νὰ ἐξισῶται πρὸς τὸ περισσεῦον ἐκ τῶν ἐξορύξεων.

« Αἱ δ' ἐξορύξεις αὗται γίνονται κατὰ διττὸν τρόπον. Ἂν τὰ ὄρη ὦσιν ὑψηλά, διευθύνονται διὰ συρίγγων θολωτῶν καὶ σκοτεινῶν, ὧν τινὲς ἔχουσι καὶ ὑπὲρ μιᾶς ὥρας μῆκος τῷ πεζῷ βαδίζοντι. Καὶ ἵνα κρίνητε ἀπὸ μιᾶς καὶ περὶ τῶν λοιπῶν, ἐπιτρέψατέ μοι νὰ σᾶς ἀναφέρω τὴν σύριγγα τοῦ Κιλσβύ, ἧς ἔκτοτε πολὺ μείζονες διετρύθησαν, ἔχουσαν δ' αὐτὴν ἡμισείας ὥρας μῆκος, καὶ βάθος 120 ποδῶν ὑπὸ τοῦ ὄρους τὴν ἐπιφάνειαν. Εἰς αὐτὴν μόνην ἐδαπανήθησαν περίπου τρία ἑκατομμύρια δραχμῶν, καὶ ἐπειδὴ παρ' ἐλπίδα εἰς τὴν ἀνασκαφὴν αὐτῆς ἀπηντήθη ἄμμος καὶ ὕδωρ, εἰργάσθησαν εἰς αὐτὴν ἐπὶ δύω ἔτη καὶ ἥμισυ 1250 ἄνδρες, 200 ἵπποι καὶ 13 ἀτμοκίνητοι μηχαναί, ἐκμυζῶσαι ὁμοῦ 1800 χόας ὕδατος ἀνὰ πᾶν λεπτόν. Εἰς κατασκευὴν δὲ τοῦ θόλου αὐτῆς κατηναλώθησαν τριάκοντα ἓξ ἑκατομμύρια κεράμων, ὅσα ὑπελογίσθη ὅτι ἤρκουν εἰς ἐπίστρωσιν ὁδοῦ τριποδιαίας ἀπὸ Λονδίνου μέχρι τῶν ἐσχατιῶν τῆς Σκωτίας.

« Ὁ Ἐδουάρδος, ὢν μηχανικὸς ὁ ἴδιος, μοὶ εἶπεν ὅτι κατὰ τοὺς ὑπολογισμοὺς τῶν ὁμοτέχνων του ὅλη ἡ λιθοδομία τῆς τοῦ ἀπὸ Λονδίνου μέχρι Βιρμιγγάμης ὁδοῦ, ἧς τὸ μῆκος ἐστὶ περίπου 50 ὡρῶν, ἰσοδυναμεῖ πρὸς 25

χιλιάδας ἑκατομμυρίων κυβικῶν ποδῶν λίθων, ὑποτιθεμένου ὅτι ἕκαστος λίθος ὑψώθη ἕνα πόδα ὑπὲρ τὴν γῆν, καὶ ὅτι ὅλη ἡ λιθουργικὴ ἐργασία ἐτελειώθη εἰς 5 ἔτη ὑπὸ 20 χιλιάδων ἀνδρῶν· ἐν ᾧ εἰς τῆς μεγάλης Αἰγυπτιακῆς πυραμίδος τὴν λιθοδομίαν, ἀντιστοιχοῦσαν πρὸς μόνας δεκαπέντε χιλιάδας ἑπτακόσια τριακοντατρία ἑκατομμύρια κυβικῶν ποδῶν, εἰργάσθησαν ἐπὶ 20 ἔτη ἑκατὸν χιλιάδες ἀνδρῶν καθ' Ἡρόδοτον, κατὰ δὲ Διόδωρον τριακόσιαι.

— Καὶ ὁ Ὅμηρος τί λέγει περὶ σιδηροδρόμων; ἠρώτησεν ἡ Ἀγλαΐα, ὀρθοῦσα τὴν κεφαλήν της.

— Ὁ Ὅμηρος! εἶπον ἐγώ. Ἀλλ' εἰς τοὺς ἡρωϊκοὺς χρόνους . . .

— Μὴ προσέχετε εἰς αὐτήν. Ἐξακολουθήσατε, παρακαλῶ, εἶπεν ἡ Καλλιόπη.

— Ὅταν ὁ λόφος δὲν εἶναι ὑπὲρ τοὺς 60 πόδας ὑψηλός, ἐξηκολούθησα ἐγώ, τότε διασχίζεται δι' ἐντομῆς ἄνωθεν, ἀντὶ νὰ διατρυπᾶται. Εἶδον ὅμως τοιαύτην ἐντομὴν ἔχουσαν ἑκατὸν ἑβδομήκοντα ποδῶν βάθος, καὶ εἰς τὸν πυθμένα αὐτῆς ἀνεσκάφησαν ὄστρακα προκατακλυσμιαῖα.

« Ἡ τοιαύτη ἐργασία πρέπει νὰ σᾶς φαίνηται ἔργον Ἡράκλειον, ὅταν διέρχηται διὰ πετρώδους ἐδάφους· ἀλλὰ σᾶς βεβαιῶ ὅτι εἶναι ἀσυγκρίτως δυσχερεστέρα ὅταν τὸ ἔδαφος δὲν εἶναι στερεόν, διότι τότε τὰ πλευρά, ἵνα μὴ καταρρέωσι, πρέπει νὰ λαμβάνωσι μεγάλην κλίσιν, ἴσην κυρίως πρὸς τὸ τοῦ ὀρύγματος ὕψος, ὥστε εἰς αὐτό, περὶ οὗ σᾶς ἔλεγον, τὸ ἄνω πλάτος τῆς ἀνασκαφῆς δὲν ἐδύνατο νὰ ἦναι ἔλαττον τῶν 400 ποδῶν.

« Ὁ δ' οὕτως ἀνασκαπτόμενος χώματος ὄγκος δὲν εἶναι μικρός. Μοὶ ἔλεγεν ὁ Ἐδουάρδος ὅτι τὸ χῶμα τὸ ἀνασκαφὲν κατὰ τὴν ἰδίαν ὁδόν, τὴν ἀπὸ Λονδίνου μέχρι Βιρμιγ-

γάμης ἂν ἐστρωννύετο εἰς ἑνὸς ποδὸς πάχος καὶ 3 ποδῶν πλάτος, ἤρκει ἵνα περιλάβῃ τὴν περιφέρειαν ὅλην τῆς γῆς· ἡ δὲ διὰ τὴν ὁδὸν ταύτην γενομένη δαπάνη, εἰς δεκάλεπτα ἐκφραζομένη, ἐδύνατο ν' ἀποτελέσῃ ὁλόκληρον περιθώριον τῆς στενωποῦ ταύτης· καὶ προσέθετεν ὅτι, ἂν κατεσκευάζοντο ὅσοι σιδηρόδρομοι ἐψηφίσθησαν ὑπὸ τῶν βουλῶν ἐν ἔτει 1848, καὶ ἂν ὑπετίθετο ὅτι ἤθελεν ἀνασκαφῇ εἰς αὐτοὺς ἀνάλογος ποσότης χώματος, ἐδύνατο αὐτὸ νὰ περικαλύψῃ ὅλην τὴν ὑδρόγειον διὰ ζώνης ἑνὸς ποδὸς ὕψους, καὶ 191 πλάτους.

«Αἱ δὲ προσχώσεις γίνονται, εἰς μακρὰς μὲν ἀποστάσεις μικρὰ δὲ ὕψη, διὰ σωρεύσεως, ὡς σᾶς εἶπον, τῶν ἐκ τῶν ἐντομῶν ἐξορυττομένων χωμάτων. Μίαν ἑσπέραν ὡδοιπόρουν παραλλήλως πρὸς νεόχωστον τοιαύτην ὁδόν, ὅτε θέαμα παράδοξον παρέστη εἰς τοὺς ὀφθαλμούς μου Ἡ ὁδὸς ἤρχισε κατ' ἀρχὰς νὰ καπνίζῃ· αἴφνης ὅμως κατεκαλύφθη ὅλη ὑπὸ φλογῶν καὶ ἐφαίνετο ὡς Πυριφλεγέθων ἀπεράντως ἐκτεταμένος, ἢ ὡς τερατώδης φλογερὸς ὄφις, διασχίζων εἰς ἀπέραντον ἔκτασιν τὰ πεδία. Ἡ γῆ ἐξ ἧς συνέκειτο περιεῖχε πολὺ τοῦ θειούχου σιδήρου, καὶ οὗτος, ὡς πολλάκις συμβαίνει, ἀνήφθη ἐκτεθεὶς εἰς τὴν ἀτμοσφαῖραν. Ἀλλ' ἡ διάκαυσις αὕτη ἐστερέωσε τὸ χῶμα πολὺ περισσότερον.

«Ὅταν δ' αἱ κοιλάδες, αἵτινες πρόκειται νὰ ζευχθῶσιν, εἰσὶ βαθύτεραι ἢ μακρότεραι, καὶ διαρρέωνται ὑπὸ ποταμῶν, τότε γεφυροῦνται αὐταί. Εἰς τὰ βόρεια τῆς Ἀγγλίας ζεύγει μία γέφυρα βαθεῖαν κοιλάδα καὶ διέρχεται ὑπὲρ δύω πόλεις, τὴν Γαιτσαίδην καὶ τὸ Νεοκάστελον. Σύγκειται δ' ἡ γέφυρα αὕτη ἐκ τεσσάρων ἐπαλλήλων σειρῶν πολυαρίθμων ἀψίδων, ὧν ἑκάστη ἔχει ὕψος τοὐλάχιστον τριωρό-

φου οἰκίας. Δι' ἑκάστης δὲ σειρᾶς διέρχεται ὁδὸς, διὰ μὲν τῶν δύω κατωτέρων δι' ἐφίππους καὶ δι' ἁμάξας, διὰ δὲ τῆς τρίτης διὰ πεζοὺς, καὶ διὰ τῆς τετάρτης ὁ σιδηρόδρομος εἰς πολλὰς διακλαδευόμενος τροχιάς. Ἀπ' αὐτοῦ δὲ φαίνονται κάτω οἱ ἄνθρωποι ὡς μύρμηκες, αἱ οἰκίαι τῶν δύω πόλεων ὡς ξύλινα παιδίων ἀθύρματα, καὶ ὁ διαρρέων αὐτὰς Τύνης ὡς στενὴ πρασίνη ταινία . .

— Θὰ τελειώσουν τέλος πάντων τὰ θαυμάσιά σας ἀκούσματα; εἶπεν ἡ Ἀγλαΐα, ἥτις εἶχεν ἀνοίξει βιβλίον εἰκονογραφιῶν, καὶ ἐπροσποιεῖτο ὅτι τὸ ἐφιλολόγει.

— Ἐνόμιζον ὅτι ἐκοιμᾶσθε, κυρία, εἶπον ἐγώ.

— Ἂν δὲν κοιμῶμαι, ἀπεκρίθη ἡ Ἀγλαΐα, δὲν εἶναι σφάλμα σας.

— Ἐξακολουθήσατε, εἶπεν ἡ Καλλιόπη. Δὲν μοὶ εἴπατε τί εἶναι ὁ σιδηροῦς δρόμος, καὶ ἀκόμη μένω εἰς τὸν Σαλμονέα μου.

— Ἔχετε δίκαιον, εἶπον ἐγώ. Ἀφ' οὗ λοιπὸν τὸ ἔδαφος ἐπιπεδωθῇ, στρώννυται διὰ δοκῶν ἐγκαρσίων, ὡς τρεῖς ἢ τέσσαρας πόδας ἀπ' ἀλλήλων ἀφισταμένων, καὶ εἰς αὐτὰς καθηλοῦνται, οὐχὶ πλάκες, ὡς ἴσως φρονεῖτε ὅτι μετεχειρίσθη ὁ Σαλμονεὺς, ἀλλ' ὡς ἠξεύρετε, δύω τροχιαὶ σιδηραῖ, ἤ, ἂν θέλητε, δύω πλατεῖαι σιδηραῖ ῥάβδοι, ἐφ' ὧν ἑκάστης πατοῦσιν οἱ ἑκατέρωθεν τῶν ἁμαξῶν τροχοὶ, ἔχουσαι δὲ χεῖλος ἀνέχον πρὸς τὰ ἔξω, ὅπως ἐμποδίζωσι τοὺς τροχοὺς νὰ παραδρομῶσιν.

« Ἐπ' αὐτῶν λοιπὸν τῶν σιδηρῶν τροχιῶν ὀλισθαίνουσιν οἱ τροχοὶ, διὰ τὴν λειότητα τοῦ μετάλλου τοσοῦτον εὐκόλως, ὥστε τὴν βαρυτέραν ἅμαξαν δύναται σχεδὸν ἓν παιδίον νὰ σύρῃ, καὶ δύω ἵπποι εὐκόλως σύρουσι πέντε, ἓξ καὶ περισσοτέρας ἁμάξας βαρέως πεφορτισμένας.

« Ἀλλ' ὡς ἠξεύρετε δὲν τὰς σύρουσιν οὐδὲ παιδία οὐδ' ἵπποι, ἀλλ' ἰσχυραὶ ἀτμοκίνητοι μηχαναί, ἔχουσαι, πολλῶν ἵππων δύναμιν· καὶ τούτου ἕνεκεν οὐχὶ πέντε καὶ ἕξ, ἀλλὰ πολλάκις πεντήκοντα καὶ ἑξήκοντα, ἐνίοτε εἶδον ὡς καὶ ἐννενήκοντα ἁμάξας νὰ σύρωσι μετ' ἀλλήλων συνδεδεμένας. Ἡ ὁδὸς ἀπὸ Λονδίνου εἰς Βιρμιγγάμην ἐκέκτητο μόνη ὅτε ἤμην ἐκεῖ 6235 ἁμάξας καὶ ἐπειδὴ αὗται εἰσὶν οὐχὶ ὡς αἱ συνήθεις ὁδοιπορικαί, ἀλλὰ κατὰ μὲν τὸ πλάτος διπλάσιαι, κατὰ δὲ τὸ μῆκος τριπλάσιαι τούτων, συνήθως εἰς τρεῖς διαιρέσεις κεχωρισμέναι, καὶ παρέχουσαι πᾶσαν ἀνάπαυσιν, ἑκάστη δὲ περιλαμβάνει εἰκοσιτέσσαρας περίπου ἐπιβάτας, μία μεγάλη συνοδία δύναται νὰ μετακομίσῃ 2160, στρατὸν ὁλόκληρον, καὶ προσέτι, πλὴν ἀψύχων ἐμπορευμάτων καὶ ὁλόκληρα ποίμνια ἢ ἀγέλας. Εἰς τὴν πόλιν Νορθάμπτωνα μοὶ διηγεῖτο ὁ Ἐδουάρδος ὅτι ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ πανηγύρεως μετέβησαν τὴν πρωΐαν διὰ διαφόρων συνοδιῶν 11 χιλιάδες ἀνθρώπων, καὶ τὴν ἑσπέραν ἐπέστρεψαν 13 χιλιάδες. Ἐπὶ μιᾶς δὲ καὶ τῆς αὐτῆς ὁδοῦ ὑπάρχουσι συνήθως δύω ἢ καὶ περισσότεραι τροχιαὶ διὰ τὰς ἀντιθέτως διευθυνομένας συνοδίας.

— Αἱ δὲ σύρουσαι τὴν συνοδίαν ἀτμάμαξαι, ἠρώτησεν Καλλιόπη, δὲν μᾶς εἴπατε ὁποίαν κατασκευὴν ἔχουσι. Τοῦτο εἶναι τὸ περιεργότερον δι' ἐμέ.

— Οὔτε εἶναι δυνατὸν νὰ σᾶς τὸ εἰπῶ, ἀπεκρίθην ἐγώ· πρῶτον ὅτι ὀργίζεται ἡ Κυρία Ἀγλαΐα· καὶ δεύτερον, εἶναι τόσον πολυσύνθετοι, ὥστε οὔτε νὰ τὰς ἐξηγήσω δύναμαι, οὔτε ἂν τὰς ἐξηγήσω, δύνασθε νὰ μ' ἐννοήσητε· καὶ θὰ πεισθῆτε εἰς τοῦτο, ἂν σᾶς εἰπῶ ὅτι ἑκάστη σύγκειται ἐκ 5416 τμημάτων. Φέρει δ' ἑκάστη εἰς τὰ σπλάγχνα αὐτῆς καὶ τὸ πῦρ, τὴν πρώτην αἰτίαν τῆς κινήσεως, καὶ τὸ ὕδωρ

τὸ εἰς ἀτμὸν μεταβαλλόμενον, καὶ κινεῖ τοὺς τροχούς της ἀπαραλλάκτως κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ὡς καὶ τ' ἀτμόπλοια.

— Ἐφ' ὧν πολλάκις ἔπλευσα, διέκοψεν ἡ Καλλιόπη, καὶ ἔκτοτε ἐθαύμαζον ὅτι ὁ ἐλαφρὸς ἀτμὸς κινεῖ τοὺς κολοσοὺς τῆς θαλάσσης ἐκείνης.

— Καὶ ὅμως ἠξεύρετε, ἀπήντησα, ὅτι ὁ ἀήρ, ἐλαφρότερος τοῦ ἀτμοῦ, ὡς θύελλα καθορμῶν, οὐ μόνον κινεῖ, ἀλλὰ καὶ ἀνατρέπει πλοῖα καὶ στόλους καὶ ἑδραίας οἰκοδομάς, ὁ δὲ ἀτμός, διὰ τῆς θερμότητος ἐκτεινόμενος ὅτι κέκτηται τὴν δύναμιν ἐκρηγνύμενος νὰ θραύῃ καὶ ὅρῃ, ὅταν ἐγκλείεται ἐπὶ αὐτὸ ἀδέξοδος.

« Τὴν κινοῦσαν ταύτην δύναμιν ὅταν παραδεχθῆτε, τὰ λοιπὰ εἰσὶ μηχανικὸν μόνον ζήτημα. Εἰς σιδηροῦν κύλινδρον διὰ δύω ὀπῶν ἀλληλοδιαδόχως πληρούμενον ἀτμοῦ ἔμπροσθεν καὶ ὄπισθεν, ὠθεῖ καὶ πρὸς τὰ ὀπίσω ἢ τὰ ἐμπρὸς ἰσχυρὸν ἔμβολον, ὑφ' οὗ κινοῦνται οἱ τροχοὶ καὶ ἡ μηχανή.

« Ἀλλ' ὑπῆρξεν ἐφεύρεσις σιδηροδρόμων καὶ ἄνευ ἀτμοῦ κινουμένων, διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ ἀέρος. Ἐν τῷ μέσῳ τῆς ὁδοῦ τίθεται κατὰ πᾶν αὐτοῦ τὸ μῆκος σιδηροῦς κύλινδρος, ἐν ᾧ θέτει σφαῖρα μετὰ τῆς πρώτης ἁμάξης συνεχομένη. Πρὸ αὐτῆς διὰ κινηματικῆς ἀντλίας ἀποτελεῖται κενόν, ὀπίσω δ' αὐτῆς εἰσρέων ὁ ἀὴρ τὴν ὠθεῖ μετὰ μεγάλης ταχύτητος. Ἀλλὰ τὸ σύστημα τοῦτο πολλὰς παρέχον δυσκολίας, ἐφαρμόζεται σήμερον μόνον ὡς ἀκαριαίαν ἀποστολὴν ἐπιστολῶν ἐντὸς τῶν πόλεων καὶ εἰς οὐ μακρὰς ἀποστάσεις. Ἰδοὺ εἰκὼν αὐτοῦ ἣν συνέπεσε νὰ ἔχω εἰς τὸ χαρτοφυλάκιόν μου. Παρατηρήσατε . . .

— Ὢ! τῷ ὄντι! εἶπεν ἡ Ἀγλαΐα, ἀναβλέπουσα ἀπὸ τοῦ βιβλίου της. Πολὺ περίεργον! Δότε μοι νὰ παρατηρήσω.

Καὶ λαβοῦσα τὴν εἰκόνα·

— Λέγετε ὅτι δὲν κινεῖται δι' ἀτμοῦ; προσέθηκε. Στρέψασα δὲ τὸν χάρτην διὰ τῶν δακτύλων της εἰς κῶνον, καὶ ἀνάψασα αὐτὴν εἰς τὸ κηρίον,

— Ἀπατᾶσθε, ἀνέκραξε καγχάζουσα. Ἰδοὺ ὁ καπνός.

— Ὦ, Ἀγλαΐα! εἶπεν ἡ σοβαρὰ Καλλιόπη. Πρὸς τιμωρίαν της, κύριε, θὰ μ' εἰπῆτε ὅ,τι ἠξεύρετε ἔτι περὶ τῶν σιδηρῶν δρόμων.

— Ἀλλ' ἡ Κυρία Ἀγλαΐα, εἶπον ἐγώ, ἀνυπομονεῖ ν' ἀκούσῃ τὸ τέλος τοῦ δράματος.

— Παντελῶς, ἀπήντησεν ἐκείνη. Βαρύνομαι θανασίμως τὸ δρᾶμά σας.

— Ἄ! τότε ἀλλάζει, εἶπον ἐγώ. Ἐξακολουθῶ λοιπὸν περὶ τῶν σιδηροδρόμων.

« Ἡ λῆψις τῶν εἰσιτηρίων, ἡ παράληψις τῶν σκευῶν εἰσὶν, ἐπὶ καλῶς ὠργανισμένης ὑπηρεσίας, ἐργασία δευτερολέπτων. Ἡ δὲ ταχυπορία διαφέρει κατὰ χώρας, οὖσα ὀκτὼ ὡρῶν, ἐν Γερμανίᾳ, ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ δέκα καὶ δώδεκα καὶ ἐνίοτε καὶ περισσοτέρα τὴν ὥραν.

— Δώδεκα ὡρῶν τὴν ὥραν! ἀνέκραξεν ἡ Καλλιόπη. Ἂν ὑπῆρχε λοιπὸν σιδηρόδρομος παρ' ἡμῖν ἐξ Ἀθηνῶν μέχρι Μεσολογγίου...

— Θ' ἀπηρχόμεθα ἐξ Ἀθηνῶν, θὰ ἐπρογευματίζομεν εἰς Μεσολόγγιον, καὶ θὰ ἐπιστρέφομεν νὰ γευματίσωμεν εἰς Ἀθήνας.

« Ὅτε τὸ πρῶτον ἐφάνη τὸ πυρίπνουν τέρας αὐτὸ, φλόγας καὶ καπνοὺς ἐρευγόμενον, εἰς χαριέσσας καμπὰς ἐξελίσσον τὸ ἀπέραντον σῶμά του, μετὰ πατάγου ἁμιλλώμενον πρὸς τὴν βροντὴν, καὶ μετ' ἀκατασχέτου ὁρμῆς καὶ ταχύτητος διασχίζον τῆς Εὐρώπης τὰ πεδία, τὰ ὄρη καὶ

τὰς κοιλάδας, ὁ γεωργὸς ἔμενε παρὰ τὸ ἄροτρόν του ἀκίνητος ὑπὸ ἐκπλήξεως εἰς ἣν κατεμίγνυτο φόβος, ὁ ἵππος σφοδρῶς φυσῶν καὶ ὀρθῶν τὴν χαίτην, ἐκάλπαζε καὶ ἐσκίρτα ἀτάκτως, καὶ τὰ ποίμνια, ἀφίνοντα τὴν νομήν των, ἔφευγον περίφοβα πρὸς τὰ δάση. Ἀλλ' ἤδη πλέον ἄνθρωποι καὶ ζῶα ἐξῳκειώθησαν πρὸς τὴν θέαν αὐτοῦ ὅταν παρέρχηται ὁ ἕρπων καὶ γίγας, περίεργον εἶναι νὰ ἴδῆτε ὄχι τῶν ἀνθρώπων τὴν ἀδιαφορίαν, ἀλλὰ τῶν ζώων τὴν ἀφοβίαν. Ὁ βοῦς δὲν καταδέχεται νὰ στρέψῃ τὴν κεφαλήν του, τὸ ἀρνίον δὲν ἀφίνει τῆς βοσκῆς του τὴν χλόην, καὶ αὐτὸ τὸ πτηνὸν, εἰς τῆς ὁδοῦ τὴν θάμνον καθήμενον, δὲν παύει νὰ κελαδῇ.

« Ἐν τούτοις τρέχει ὁ γίγας, καὶ τ' ἀντικείμενα παρέρχονται ἐμπρός σας ὡς ἀστραπαὶ, οἶκοι, δένδρα, γέφυραι, πόλεις, κοιλάδες καὶ ὄρη διώκονται ὡς εἰς παράφρονα σταδιοδρομίαν, καὶ πρὶν ἴδῆτε τὸ ἓν τὸ διεδέχθη τὸ ἄλλο.

« Ἐνίοτε κρέμασθε εἰς τὸ χεῖλος ἐπιφόβου κρημνοῦ, καὶ νομίζετε εἰς ἑκάστην στροφὴν τῶν τροχῶν ὅτι θέλετε καταρριφθῇ· ἀλλ' ἡ μηχανὴ ἀκολουθεῖ τὴν διαγεγραμμένην της τροχίαν, ἀταράχως καὶ ἀσφαλῶς, ὡς ἀκολουθοῦσιν οἱ ἀστέρες ἀπαρεγκλίτως τὸν οὐράνιον δρόμον των. Ἄλλοτε βυθίζεσθε εἰς τὰ σπλάγχνα τῆς γῆς, καὶ μόνον φῶς λαμβάνετε ἐκ τοῦ ἀμυδροῦ λύχνου ὅστις ἅπτεται ἐντὸς τῆς ἀμάξης σας. Ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα ἡ μηχανὴ, συρίζουσα ὡς τρωγλοδίαιτος δράκων διέρχεται τοὺς ὑπογείους θόλους, καὶ προκύπτει πάλιν θριαμβευτικῶς εἰς τὸ φῶς τῆς ἡμέρας. Ἀπὸ δ' ἀποστάσεως εἰς ἀπόστασιν ἀπαντᾶτε ἀνθρώπους, στολὴν, καὶ εἰς τὴν χεῖρα τρεῖς σημαίας φέροντας, καὶ χαιρετῶντας τὴν διερχομένην συνοδίαν· οὗτοι εἰσὶν οἱ ὁδοφύλακες, ὀφείλοντες νὰ μακρύνωσι πᾶν τὸ ἐμποδὼν, καὶ

ν' ἀναγγέλλωσι διὰ λευκῆς μὲν σημαίας ἂν ἡ ὁδὸς ᾖ ἀσφαλής, διὰ πρασίνης, ἂν ἐπισφαλής, καὶ δι' ἐρυθρᾶς ἂν ᾖ ἐπικίνδυνος.

« Ἀνὰ πᾶσαν δὲ μίαν ἢ καὶ ἡμίσειαν ὥραν ὑπάρχουσιν οἱ σταθμοί, εἰς οὓς ἡ συνοδία μένει λεπτά τινα πλείονα ἢ ἐλάσσονα, ὅπως ἀνταλλάξῃ τοὺς ἐπιβάτας καὶ τὴν ἀλληλογραφίαν, καὶ ὅπως ποτίσῃ τὸν φλογερὸν ἵππον της· διότι ἡ μηχανὴ ἀνὰ μίαν καὶ ἡμίσειαν ὥραν ἔχει ἀνάγκην νὰ πίῃ χιλίους χόας ὕδατος, οὓς ἐξατμίξει εἰς τὸν ἐναγώνιον δρόμον της.

« Τοιοῦτος ἦν ὁ σταθμὸς τοῦ Ῥύγβυ, ὅπου ἐφθάσαμεν μετὰ τοῦ Ἐδουάρδου.

— Ἄ! ἐφθάσατε τέλος πάντων! εἶπεν ἡ Ἀγλαΐα. Δόξα τῷ Θεῷ!

— Σᾶς εἶπον, ἐξηκολούθησα ἐγώ, ὅτι ἱστάμεθα εἰς αὐτόν, ὅτε εἴδομεν ἐρχομένην, κατ' ἐναντίαν τῆς ἡμετέρας διεύθυνσιν, ἄλλην συνοδίαν, καὶ ὁ Ἐδουάρδος αἴφνης ὠχριάσας, μ' ἐκράτησεν ἀπὸ τῆς χειρὸς καὶ μ' ἐρώτησεν ἐὰν εἶδα.

« — Ὄχι, ἀπεκρίθην ἐγώ, καὶ ἔκυψα εἰς τὸ παράθυρον τῆς ἁμάξης, νὰ πληροφορηθῶ τί ἔπρεπε νὰ ἰδῶ. Τὴν αὐτὴν δὲ στιγμὴν ἐσύριξεν ἡ μηχανὴ ἡμῶν τὸ καταχθόνιον σύριγμά της, καὶ ἡ συνοδία μας ἤρχισε νὰ κινῆται. Τότε ἀποσύρας ἐγὼ τὴν κεφαλήν,

« — Τὸν εἶδον, εἶπον. Ὁ Οὐΐλλισών.

— Ὁ Οὐΐλλισών! ἀνέκραξεν ὁ Ἐδουάρδος, γενόμενος νεκροῦ ὠχρότερος. Ὁ Οὐΐλλισών, εἶναι ὁ Οὐΐλλισών; εἰς ποίαν ἅμαξαν ἦτον;

« Καὶ ἐρρίφθη εἰς τὸ παράθυρον.

« — Εἰς τὴν τρίτην ἀπὸ τῆς μηχανῆς, εἶπον ἐγώ.

«Ἀλλ' αἱ δύω συνοδίαι, κινούμεναι ἤδη ἀμφότεραι, παρῆλθον ἡ μία ἐμπρὸς τῆς ἄλλης, βέλους ταχύτεραι, διὰ τῆς ἡνωμένης ἀμφοτέρων σπουδῆς εἰκοσιτεσσάρων ὡρῶν εἰς τὴν ὥραν· ὥστε μόλις παροδικὴ σκιὰ ἐφάνη εἰς τὸ βλέμμα τοῦ Ἐδουάρδου, καὶ μετὰ ταῦτα διήρεσεν αὐτὰς μεγάλη ἀπόστασις εὐρυνομένη ἀνὰ πᾶσαν στιγμήν.

«—Εἰς τὴν τρίτην! ἔκραξεν ὁ Ἐδουάρδος. Εἶσαι βέβαιος ὅτι ἦτον ὁ Οὐΐλλισών;

«—Βεβαιότατος, εἶπον ἐγώ. Ἐφόρει πῖλον τοῦ σκωτικοῦ εἴδους, καὶ ἐπενδύτην λευκόν.

«Τότε ὁ Ἐδουάρδος κτυπῶν διὰ τῆς χειρὸς τὴν κεφαλήν του, ἔπεσεν ὡς λειποθυμῶν εἰς τὴν ἅμαξαν, καὶ τὸν ἔλαβον εἰς τὰς ἀγκάλας μου. Κατ' εὐτυχίαν ἤμεθα εἰς τὴν ἅμαξαν μόνοι.

«—Ἄφες νὰ ἐξέλθω, ἐφώναξεν ἔπειτα, νὰ τρέξω κατόπιν.

Ἀλλὰ ταχέως ἐνόησεν ὅτι ἔλεγεν ἀτοπίαν, διότι εὑρισκόμεθα ἤδη εἰς τὰ ὑποχθόνια σκότη τῆς σύριγγος τοῦ Ῥυγβὺ, καὶ ἐτρέχομεν πρὸς τριάκοντα ἀγγλικὰ μίλια τὴν ὥραν, καὶ οὔτε νὰ καταβῇ ἀπὸ τῆς ἁμάξης, οὔτε νὰ προφθάσῃ τὴν μακρυνθεῖσαν, εἶχε τὴν ἐλαχίστην ἐλπίδα.

«—Ἀλλὰ τί συνέβη; τῷ εἶπον, τί εἶδες;

«—Εἰς τὴν τρίτην ἅμαξαν, ἀπεκρίθη μετὰ τόνου ἀπελπισίας, εἶδες τὸν Οὐΐλλισσῶνα· εἰς τὴν ἰδίαν εἶδον τὴν Μαίρην. Εἰς Γραιτναγρεὶν διευθύνονται· πρέπει νὰ προφθάσωμεν, νὰ τὴν σώσωμεν πρὶν φθάσῃ εἰς Γραιτναγρεὶν, εἰς τὸ ἀποτρόπαιον Γραιτναγρεὶν.

—Καὶ τί εἶναι τὸ Γραιτναγρεὶν; ἠρώτησεν ἡ Ἀγλαΐα.

—Τὸ Γραιτναγρεὶν, ἀπεκρίθην, εἶναι χωρίον κείμενον εἰς τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τῆς Τουΐδης, τοῦ ποταμοῦ τοῦ

διαιροῦντος τὴν Σκωτίαν ἀπὸ τῆς Ἀγγλίας. Τὸ Γραιτναγρεὶν εἶναι τὸ καταφύγιον τοῦ λαθρεμπορίου τοῦ Βρεταννικοῦ ἔρωτος. Εἰς τὴν Σκωτίαν ὑπάρχει νόμος ὅτι, ἅμα ὁ ἀνὴρ καὶ ἡ γυνὴ κηρύξωσιν ἐνώπιον ἑνὸς μόνου μάρτυρος ὅτι εἰσὶ σύζυγοι, ἀμέσως θεωροῦνται ὡς νομίμως συνεζευγμένοι. Ἐπειδὴ δ' ὁ αὐτὸς νόμος δὲν ὑπάρχει εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ὅσοι κωλύονται ἐνταῦθα ὑπὸ τῆς τῶν γονέων φρονήσεως ἢ τῆς ἰδιοτροπίας, ἢ ὑπὸ ἄλλης τινὸς αἰτίας, νὰ συζευχθῶσι, σπεύδουσι πρὸς τὸ Γραιτναγρείν, ἐκεῖ τὸν πρῶτον τυχόντα λαμβάνουσιν ὡς μάρτυρα ὅτι θεωροῦσιν ἑαυτοὺς ὡς νενυμφευμένους, καὶ ἐπιστρέφουσιν εἰς Ἀγγλίαν ὡς σύζυγοι ἐνώπιον θεοῦ καὶ ἀνθρώπων. Καὶ ἐπειδὴ πᾶσα βιομηχανία εὑρίσκει καὶ τὸν ἀσκήσοντα αὐτήν, ὅταν εἶναι ἐπικερδὴς μάλιστα, εὑρέθη καὶ εἰς Γραινταγρεὶν εἷς σιδηρουργός, ὅστις ἀνέλαβε νὰ εὐλογῇ ὅλους τοὺς αὐτοσχεδίους τούτους γάμους. Ἐννοεῖται δὲ ὅτι αὐτόν, ἂν τινα καὶ ἄλλον, ὠφέλησεν ἡ ἐφεύρεσις τῶν σιδηροδρόμων.

« — Ἀλλὰ πῶς νὰ φθάσῃς; εἶπον ἐγώ. Ἐκεῖνοι διευθύνονται πρὸς βορρᾶν καὶ ἡμεῖς πρὸς μεσημβρίαν· καὶ ἂν κατορθώσῃς νὰ παλινδρομήσῃς πρὸς δίωξίν των, πάντοτε θὰ σὲ προλαμβάνωσι κατὰ δύω ἢ τρεῖς σταθμούς.

« Ὁ Ἐδουάρδος ἔμεινε τότε ἐπί τινας στιγμάς, κρατῶν τὸ πρόσωπόν του εἰς τὰς χεῖράς του κεκρυμμένον. Ἔπειτα δὲ ἀναβλέψας πρὸς ἐμέ,

« — Εἰς τὰς πράξεις μου, εἶπεν, ἔχω ἀνάγκην ἑνὸς βοηθοῦ καὶ μάρτυρος. Ἂν καὶ οὐδὲν ἔχω δικαίωμα νὰ σοὶ τὸ ζητήσω, ἐπίτρεψόν μοι ὅμως νὰ σ' ἐρωτήσω ἂν θέλῃς καὶ δύνασαι νὰ μοὶ θυσιάσῃς δύω ἡμέρας.

« Τοιαύτην ὑπηρεσίαν δὲν ἤθελον ἀρνηθῇ οὐδ' εἰς ἐντελῶς ἄγνωστον ἄνθρωπον, ἂν μοὶ τὴν ἐζήτει. Ὑπεσχέθην λοιπόν.

«—Ἀλλὰ ποῖον δικαίωμα, εἶπον, ἔχομεν νὰ διώξωμεν αὐτοὺς καὶ ν' ἀναμιχθῶμεν εἰς ὅ,τι κυρίως δὲν μᾶς ἀφορᾷ.

«—Δικαίωμα! εἶπεν ὁ Ἐδουάρδος, μείνας ἐπί τινας στιγμὰς σύννους. Ἄφες αὐτὴν τὴν μέριμναν εἰς ἐμὲ, ἐπρόσθεσεν ἔπειτα· Ὑπάρχει πρὸς δικαιολογίαν ἡμῶν ὄχι μόνον δικαίωμα, ἀλλὰ καὶ χρέος ἀκόμη.

«Καὶ κρύψας τὸ πρόσωπον εἰς τὰς δύω του χεῖρας, ἐσιώπησεν. Ἀλλ' ἡ ταραχή του ἦτο μεγάλη, καὶ ἀπερίγραπτος ἡ νευρική του ἀνυπομονησία. Εἰς πᾶσαν στιγμὴν ἔκλινε τὴν κεφαλὴν εἰς τὸ παράθυρον νὰ ἴδῃ ἂν δὲν ἐφθάσαμεν εἰσέτι εἰς τὸν σταθμὸν, μέχρις οὗ ἠκούσθη τῆς μηχανῆς ὁ συριγμὸς, ἀναγγέλλων ὅτι ἐπλησιάζομεν, διότι αἱ βραδύποροι λεγόμεναι συνοδίαι, οἷα ἦτον ἡ ἡμετέρα, σταθμεύουσι συνεχέστατα, πολλάκις μετ' ὀλίγων λεπτῶν πορείαν, καὶ κατὰ τοῦτο διαφέρουσιν τῶν ταχυπόρων, αἵτινες ἵστανται μόνον ἀπὸ ὥρας εἰς ὥραν.

«Ἅμα λοιπὸν ἐφθάσαμεν, ἐπηδήσαμεν ἀμφότεροι εἰς τὴν ἀποβάθραν, καὶ ἀφήσαμεν τὴν συνοδίαν νὰ ἐξακολουθήσῃ χωρὶς ἡμῶν τὸν δρόμον της.

«Τὴν αὐτὴν δὲ στιγμὴν διηυθύνθη ὁ Ἐδουάρδος πρὸς ἄνθρωπον ὅστις ἡσύχως περιεπάτει εἰς τὸ μέρος ὅπου ἀπέβημεν, καὶ ἐκ τῆς στολῆς αὐτοῦ διεκρίνετο ὡς τὰ τῆς Ἀστυνομίας ἐπιτετραμμένος, καὶ λαβὼν αὐτὸν κατὰ μέρος, τῷ ὡμίλησεν εἰς τὸ οὖς καὶ τῷ ἐπέδειξέ τινα ἔγγραφα. Ἀμέσως δὲ εἰσήλθομεν καὶ οἱ τρεῖς εἰς δωμάτιον κείμενον ἐπὶ τῆς ἀποβάθρας, καὶ φέρον ἐπὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ ὑπερθύρου τὴν ἐπιγραφὴν «*Γραφεῖον τοῦ Ἠλεκτρικοῦ Τηλεγράφου.*» Ἐνταῦθα εὕρομεν δύω γραμματεῖς τοῦ τηλεγράφου, καὶ ἀποτεινόμενος πρὸς τὸν ἕνα ἐξ αὐτῶν ὁ Ἐδουάρδος·

« — Ἡ ἐσχάτη συνοδία, ἠρώτησεν, ἥτις ἀνεχώρησεν ἐντεῦθεν πρὸς βορρᾶν, ποῦ εὑρίσκεται τώρα;

« Ὁ γραμματεὺς ἀπέβλεψεν εἰς μέγα χρονόμετρον κρεμάμενον εἰς τὸν τοῖχον καὶ ἀπεκρίθη·

« — Πλησίον τῆς πόλεως Κόβεντρυ.

« — Καὶ πότε φθάνει ἐκεῖ; ἠρώτησε πάλιν ὁ Ἐδουάρδος·

« — Μετὰ πέντε λεπτά, εἶπεν ὁ ἄλλος.

Τότε ἀμέσως λαβὼν ὁ Ἐδουάρδος τὸ χαρτοφυλάκιόν του, ἔγραψε διὰ μολυβδοκονδύλου καὶ διὰ χειρὸς σπασμωδικῶς κινουμένης, τὰ ἑξῆς: *Εἰς Κόβεντρυ. Ἀστυνομικὴ διαταγή. Εἰς τὴν τρίτην ἄμαξαν πρώτην διαίρεσιν, ἄνθρωπος μελανόφθαλμος, μελανόθριξ, ὑψηλός, φορεῖ λευκὸν ἐπενδύτην καὶ πῖλον Γλαγγέριον. Καλεῖται Οὐϊλλισών. Νὰ συλληφθῇ.*

« Καὶ σχίσας τὸ φύλλον, ἐφ' οὗ ἔγραψε ταῦτα, τὸ ἐνεχείρισεν εἰς τὸν ἀστυνόμον. Οὗτος δ' ἀναγνοὺς ταχέως, μετεβίβασεν αὐτὸ εἰς τὸν Γραμματέα, ὅστις ἔσπευσε πρὸς τὴν τηλεγραφικὴν μηχανὴν . . .»

— Ἣν ποτὲ δὲν εἶδον, εἶπεν ἡ Καλλιόπη.

— Ἰδοὺ μικρὸν σχέδιον αὐτῆς ὃ διέγραψα, διότι καὶ ἐγὼ τότε ἔβλεπον κατὰ πρῶτον τηλέγραφον. Παρατηρήσατε . . .

— Ἄ! τί περίεργον, εἶπεν ἡ Ἀγλαΐα. Δότε νὰ ἰδῶ.

— Ἠξεύρω ἐκ πείρας, κυρία, ὅτι πυρπολεῖτε ὅ,τι ἐγγίζετε, ἀπεκρίθην δεικνύων τὴν εἰκόνα μακρόθεν.

Ἡ Ἀγλαΐα ἐπέστρεψεν εἰς τὸ βιβλίον της, διαστρέφουσα τὰ χαρίεντα χείλη της· ἐγὼ δ' ἐξηκολούθησα.

— Ὁ γραμματεὺς λοιπὸν ἔλαβεν εἰς τὰς χεῖρας τὰς λαβίδας ἃς ἐδῶ βλέπετε, καὶ τὰς ἐκίνει, καὶ μετὰ ταχύτητος. Ἀμέσως δὲ καὶ στραφεὶς πρὸς ἡμᾶς,

« — Ἡ συνοδία, εἶπε, φθάνει τὴν στιγμὴν ταύτην εἰς Κόβεντρυ.

« — Πότε δ' ἀναχωρεῖ ἡ ἔκτακτος ἢ ταχυπορικὴ ἀπὸ Λονδίνου; ἠρώτησεν ὁ Ἐδουάρδος.

« — Τώρα εἶναι ἐννέα παρὰ τέταρτον, ἀπεκρίθη ὁ Γραμματεύς, ἀποβλέψας πρὸς τ' ὡρολόγιον. Ἀναχωρεῖ εἰς τὰς δέκα.

« Τότε ὁ Ἐδουάρδος, σχίσας ἄλλο φύλλον τοῦ χαρτοφυλακίου του, καὶ σκεφθεὶς ἐπὶ μίαν στιγμὴν, ἤρχισε νὰ γράφῃ. Ἀλλ' ἐνῷ ἀκόμη ἦν περὶ τοῦτο ἠσχολημένος, ἠκούσθη κωδωνισμὸς ὀξὺς, καὶ ἀναβλέψας ἐγὼ, εἶδον ὅτι προήρχετο ἐκ μικροῦ κώδωνος προσηρμοσμένου ὑπὲρ τὴν μηχανήν. Ἀμέσως δ' ὁ Γραμματεὺς ἔστρεψε τὴν κεφαλὴν πρὸς αὐτὴν, καὶ προσηλώσας τὸ βλέμμα εἰς τὰς βελόνας, αἵτινες ἤρχισαν κινούμεναι πρὸς θάτερα, ἀπήγγειλε μεγαλοφώνως τὰ ἀκόλουθα.

« — *Ὁ Οὐϊλλισὼν συνελήφθη. Μία γυνὴ τὸν συνοδεύει. Τί νὰ γίνῃ;*

« Ὡς δ' ἤκουσε τοῦτο ὁ Ἐδουάρδος, ἔγραψεν εἰς ἄλλο φύλλον τὰς λέξεις· *Νὰ περιμείνῃ εἰς τὸ ξενοδοχεῖον τῶν Βασιλικῶν Ὅπλων*, μετεβίβασεν αὐτὸ εἰς τὸν ἀστυνόμον, καὶ ἐκεῖνος εἰς τὸν γραμματέα, ὅστις ἀμέσως ἔλαβε πάλιν ἀνὰ χεῖρας τὰς λαβίδας καὶ ἤρχισε κινῶν αὐτάς.

» Συγχρόνως δ' ὁ Ἐδουάρδος ἐξηκολούθησε γράφων εἰς τὸ πρῶτον φύλλον ὃ εἶχε σχίσει, καὶ ἅμα τελειώσας, παρέδωκεν αὐτὸ κατ' εὐθεῖαν εἰς τὸν Γραμματέα, ὅστις εἶχε παύσει ἐργαζόμενος εἰς τὸ ἐργαλεῖον, καὶ κατέθεσε συγχρόνως καὶ ποσότητά τινα χρημάτων. Ὁ δὲ Γραμματεὺς ἀνέγνω τὰς ἀκολούθους λέξεις. *Λονδῖνον*, *Ἰερμυνστρεῖτ*, 84. *Κυρία Σίγκλαιρ. Διὰ τῆς ἐκτάκτου συνοδίας, ἀναχωρούσης*

εἰς τὰς 10, *ἔλθετε εἰς Κοβεντρὺ, ξενοδοχεῖον Βασιλικῶν Ὅπλων, νὰ εὕρητε ὅ,τι ζητεῖτε.* Καὶ ἀμέσως τὰς χεῖρας πάλιν εἰς τὰς λαβίδας.

— Καὶ ἡ ἐπιστολὴ αὕτη, ἠρώτησεν ἡ Καλλιόπη, ἔφθασεν εἰς μίαν ὥραν εἰς τὸ Λονδῖνον;

— Τῆς μιᾶς ὥρας, ἀπεκρίθην ἐγὼ, τὸ ἥμισυ ἀπητεῖτο ἵνα σταλῇ ἡ ἀγγελία ἀπὸ τοῦ σιδηροδρόμου τοῦ Λονδίνου εἰς τὴν οἰκίαν τῆς Κυρίας Σιγκλαὶρ, τὸ δ' ἄλλο ἥμισυ ἵνα φθάσῃ ἡ Κυρία Σιγκλαὶρ ἀπὸ τῆς οἰκίας της εἰς τὸν σιδηρόδρομον. Ἀπὸ Ρυγβὺ δὲ μέχρι Λονδίνου ἔφθασεν ἡ ἀγγελία εἰς ἓν μυριοστὸν τοῦ δευτερολέπτου, καθὼς ἐμανθάνομεν ἐν Ρυγβὺ τὴν ἄφιξιν τῆς συνοδίας εἰς Κοβεντρὺ καθ' ἣν στιγμὴν ἔφθανε, καὶ ὡς εἴχομεν τὴν ἀγγελίαν ὅτι συνελήφθη ὁ Οὐΐλλισὼν τὴν στιγμὴν καθ' ἣν συνελήφθη.

— Ἀλλὰ τὰ θαύματα ταῦτα ὑπερβαίνουσιν, εἶπεν ἡ Καλλιόπη, καὶ τοῦ γάλακτος τοὺς ὠκεανοὺς καὶ τοὺς κυνοκεφάλους ἀνθρώπους. Δὲν θὰ μᾶς εἴπητε διὰ τίνος μαγείας ἐγίνοντο;

— Διὰ τοῦ τηλεγράφου, εἶπον ἐγώ.

— Διὰ τοῦ τηλεγράφου, ἀπεκρίθη ἐκείνη, τὸ ἠξεύρω. Ἀλλ' αὕτη εἶναι ἀπόκρισις ἀρίστη δι' ὅσους τὴν ἐνοοῦν. Ἂν δὲν θὰ ἐγελᾶτε διὰ τὴν ἀμάθειάν μου, θὰ σᾶς ἐρωτήσω, τί ἐστὶ καὶ πῶς ἐνεργεῖ Τηλέγραφος;

— Οὐ μόνον ἐν Ἑλλάδι, ἀπεκρίθην ἐγὼ, ὅπου τηλέγραφος δὲν ὑπάρχει εἰσέτι, ἀλλὰ, πιστεύσατε, καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Εὐρώπῃ, ἥτις πανταχόσε διασταυροῦται ὑπὸ συρμάτων ἠλεκτρικῶν, ἐξ ἑκατὸν, ὁμιλούντων συνήθως περὶ Τηλεγράφου, οἱ ἐννενήκοντα πέντε ἐξ ὑπερηφανείας μόνον δὲν ἀποτείνουσι τὴν αὐτὴν ἐρώτησιν. Ἀλλὰ προσέξατε. Θὰ ἐφελκύσετε ἐπ' ἐμὲ τὴν ἀδιάλλακτον ἔχθραν τῆς Κυρίας Ἀγλαΐας.

— Ἐμοῦ; εἶπεν ἡ Ἀγλαΐα· παντάπασιν! Ρητορεύετε. Ἐγὼ δὲν προσέχω.

— Δότε μοι, εἰ δυνατόν, νὰ ἐννοήσω τίνι τρόπῳ κατορθοῦνται τοιαῦτα θαύματα;

— Ἠξεύρετε, ἤρχισα, ὅτι ὁ μαγνήτης ἕλκει τὸν σίδηρον . . .

— Ποῦ νὰ τὸ ἠξεύρωμεν; εἶπε μεταξὺ τῶν ὀδόντων της ἡ Ἀγλαΐα.

— Ἴσως προσέτι εἴδατε ἢ ἠκούσατε, ἐξηκολούθησα μειδιῶν, ὅτι καὶ ὁ ἤλεκτρος τριβόμενος ἕλκει τρίχας καὶ ἄλλα μικρὰ σώματα, ὅτι καὶ αἱ τράπεζαι, μετὰ μακρὰν ἐπαφὴν τῶν χειρῶν τῶν παρακαθημένων, κινοῦνται καὶ στρέφονται. Ταῦτα πάντα ἀποδεικνύουσι τὴν ὕπαρξιν δυνάμεώς τινος, ἤ, ἴσως ὀρθότερον, ἀοράτου καὶ πανταχοκινήτου ῥευστοῦ, διαρρέοντος τὰ σώματα, καὶ ἕλκουσαν καὶ κινοῦσαν αὐτά, ὅταν πρὸ πάντων ἔχωσιν ὡρισμένην τινὰ διάθεσιν τῶν μορίων των.

« Τοιαύτην κυρίως, καταλληλοτάτην ἐκ τοῦ ῥευστοῦ τούτου τὴν ἀνάπτυξιν, ἔχει ὁ συνδυασμὸς πλακῶν χαλκοῦ καὶ τσίγκου, ἐναλλὰξ κατὰ ζεύγη ἐπιτεθημένων, καὶ μάλιστα ἐμβεβαμμένων εἴς τι ὀξύδιον. Αὕτη ἐστὶν ἡ λεγομένη *Βολταϊκὴ στήλη*, ἐπώνυμος τοῦ ἀνακαλύψαντος τὴν ἰδιότητα αὐτῆς *Βόλτα*.

— Καλὰ νὰ πάθῃς, εἶπεν ἡ Ἀγλαΐα πρὸς τὴν Καλλιόπην. Ἄκουε τώρα μάθημα φυσικῆς!

— Δὲν βλάπτει, εἶπεν ἡ Καλλιόπη. Ἀλλὰ δὲν βλέπω τὴν σχέσιν τῆς στήλης σας πρὸς τὸν τηλέγραφον.

— Τοῦ ῥευστοῦ τούτου, ἐξηκολούθησα, ποικίλαι ἀνεκαλύφθησαν ἰδιότητες, καὶ ἐν ἄλλοις ὅτι κινεῖται ἴσως καὶ ὁμαλῶς, καὶ πρὸ πάντων ταχύτατα.

— Δὲν πιστεύω ταχύτερα τῆς διηγήσεώς σας, εἶπεν ἡ Ἀγλαΐα, χαχίζουσα τὰς μακρὰς παρεκβάσεις μου.

— Τρέχει, εἶπον, 121,710 ὥρας, ἢ ἑνδεκάκις τὴν περιφέρειαν τῆς γῆς εἰς ἓν δευτερόλεπτον.

— Θαυμάσιον! ἀνέκραξεν ἡ Καλλιόπη. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν μοὶ ἐξηγεῖ ἔτι τὸν τηλέγραφον.

— Καὶ ὅμως ναί, εἶπον ἐγώ. Δὲν θ' ἀρνηθῆτε ὅτι ὅταν κωλύεσθε ἢ δὲν θέλητε νὰ ὁμιλήσητε, δύνασθε οὐχ ἧττον νὰ ἐκφράσητε τὰς ἰδέας σας διὰ σημείων, διὰ κινήσεων. Ἰδέτε τὴν Κυρίαν Ἀγλαΐαν ἐκεῖ, ἥτις σιωπᾷ, ἧς ὅμως ὅλα τὰ κινήματα προφανῶς λέγουν: Ὦ! ὁ πληκτικὸς αὐτὸς ἄνθρωπος δὲν θὰ παύσῃ τέλος πάντων τὰς σοφὰς ἐξηγήσεις του;

— Σιωπᾷ διότι δὲν ἀκούει, εἶπεν ἡ Ἀγλαΐα· ἄλλως δὲν θὰ ἐχρειάζετο τηλέγραφον ἢ βολταϊκὴν στήλην διὰ νὰ εἴπῃ ὅσα τῇ ἀποδίδετε.

— Φέρετε λοιπὸν, ἐξηκολούθησα, ἐκ τῆς χαχιζομένης ταύτης βολταϊκῆς στήλης σύρμα μετάλλινον πρὸς κινητήν τινα βελόνην, τὸ ρευστὸν διὰ τοῦ σύρματος θὰ χυθῇ πρὸς τὴν βελόνην, καὶ καθ' ἣν ἔχει μαγνητικὴν ἰδιότητα, θὰ τὴν ἑλκύσῃ· μακρύνατέ το αὐτῆς, καὶ θὰ παύσῃ νὰ τὴν ἑλκύῃ. Θὰ τῇ μεταδώσῃς ἄρα κινήσεις οἵας θέλητε, καὶ ταύτας δύνασθε νὰ συνδυάσητε οὕτως ὥστε συμβολικῶς δι' αὐτῶν νὰ ἐκφράζητε ὅ,τι θέλητε, γράμματα, ἀριθμούς, ἰδέας.

« Ἀπ' αὐτῆς παρατείνατε τὸ σύρμα σας εἰς ἄλλην βελόνην, ὅσον μακρὰν καὶ ἂν κεῖται, καὶ εἰς τὸ πέρας τῆς γῆς, τὸ ἰσοκίνητον καὶ ταχυκίνητον ρευστὸν θέλει μεταδώσει ἐν ἀκαρεῖ τὰς αὐτὰς κινήσεις καὶ εἰς τὴν ἄλλην ἐκείνην βελόνην, καὶ ἑπομένως ἐκφράσει δι' αὐτῆς τὰς αὐτὰς ἰδέας ἢ τὰ αὐτὰ γράμματα.

— Τὰ αὐτὰ σύμβολα θέλετε νὰ εἰπῆτε, εἶπεν ἀκριβολογοῦσα ἡ Καλλιόπη.

— Ἂν μ' ἐξασφαλίζητε, ἀπήντησα, κατά τινος τρικυμίας ἣν κατ' ἐμοῦ βλέπω κορυφουμένην, θέλω σᾶς προσθέσῃ ὅτι οὐ μόνον σύμβολα, ἀλλὰ καὶ σημεῖα γραπτὰ, καὶ αὐτὰ τὰ γράμματα, ὡς καὶ ξυλογραφίαι διαβιβάζονται, διότι δεδομένης κινήσεως, πάντα τὰ λοιπὰ εἰσὶ μόνον ζητήματα μηχανικά. Οὕτως ἡ ἀρχικὴ αὕτη κίνησις δύναται νὰ κινῇ ἀκίδα, ἥτις ἀνιοῦσα καὶ κατιοῦσα χαράττει στιγμὰς ἢ γραμμὰς κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον τῆς ἐπιμονῆς αὐτῆς ἐπὶ λωρίδος χάρτου, ἀνελισσομένου ἐκ κυλίνδρου, ὅστις πάλιν διὰ τῆς αὐτῆς κινητικῆς ἀρχῆς στρέφεται περὶ ἑαυτὸν, καὶ αἱ στιγμαὶ καὶ αἱ γραμμαὶ αὗται αἰνίττονται γράμματα. Ὁμοίως μηχανὴ, κυμβάλου σχῆμα ἔχουσα, τυποῖ, ὡς ἐν τοῖς τυπογραφείοις οὕτω καὶ ἐν τῷ τηλεγράφῳ αὐτὰ τοῦ ἀλφαβήτου τὰ γράμματα, καὶ ἄλλη, ἀνταποκρινομένη εἰς μηχάνημα τεχνικῶς κινούμενον ἐπί τινος ξυλογραφίας, κατορθοῖ, δι' ἐπαναλήψεως ἀκριβοῦς τῶν αὐτῶν κινήσεων νὰ παράγῃ ἀντίγραφον αὐτῆς ἀπαράλλακτον ἐπὶ τῆς γραμμῆς, ὅσον μακρὰν καὶ ἂν ἦναι τὸ ἕτερον πέρας.

« Ἡ δὲ κροῦσις τοῦ κώδωνος δὲν σᾶς ἐκπλήττει βεβαίως· ἀφ' οὗ ἔχετε κίνησιν εἰς τὴν διάθεσίν σας, κινεῖτε δι' αὐτῆς τὴν γλωσσίδα τοῦ κώδωνος. Οὐδὲν ἁπλούστερον.

— Ἀλλ' ἂν καλῶς σᾶς ἐνόησα, προσέθηκεν ἡ Καλλιόπη, πρέπει ὅ,τι τηλεγραφεῖται ἀφ' ἑνὸς τηλεγραφικοῦ σταθμοῦ ν' ἀναγινώσκηται εἰς πάντας τοὺς σταθμοὺς ὅσοι εἰσὶν εἰς τὴν αὐτὴν διεύθυνσιν.

— Τοῦτο καὶ γίνεται, εἶπον ἐγώ. Ἀλλ' οἱ τηλεγραφηταὶ ἢ, ὅταν ἴδωσι τηλεγράφημα δι' ἀλλαχοῦ ὡρισμένον, συνδέουσι τὰ σύρματα οὕτως ὥστε αὐτὸ κατ' εὐθεῖαν νὰ φθάνῃ

εἰς τὸν πρὸς ὃν ὅρον του, ἢ εἰσὶ διατεταγμένοι, καὶ τὴν διαταγὴν ταύτην ἐκτελοῦσι προθύμως, νὰ μὴ προσέχωσιν εἰμὴ μόνον εἰς τὰς ἀγγελίας ὅσαι τοὺς ἀφορῶσιν. Οὕτω τὴν ἀγγελίαν ἣν ἔπεμψεν ὁ Ἐδουάρδος εἰς τὴν Κυρίαν Σίγκλαιρ ἐπανέλαβον μὲν ὅλοι οἱ τηλέγραφοι τῆς γραμμῆς ἐκείνης, ἀλλὰ πρὸ τῆς ἀγγελίας προηγήθη ἓν σημεῖον, ἡ βελόνη δηλαδὴ ἐπανέλαβε πολλάκις ἓν γράμμα, ἐπικαλούμενον τὸν σταθμὸν τοῦ Λονδίνου. Διὰ τοῦτο μόνον ὑπὸ τῶν ὑπαλλήλων αὐτοῦ ἐδόθη προσοχὴ εἰς τὴν ἀγγελίαν.

Ἀλλ' ἐπειδὴ εὕρομεν πάλιν τὰ πρόσωπα τοῦ ἡμετέρου δράματος . . .

— Δὲν ἀπέθανον εἰσέτι; ἠρώτησε χασμωμένη ἡ Ἀγλαΐα.

— Ὄχι, εἶπον ἐγώ. Ὁ Ἐδουάρδος μετ' ἐμοῦ ἔμεινεν εἰς τὸν σταθμόν, καὶ παρ' ὀλίγον ἤθελε πληρωθῇ ἡ σκληρά σας εὐχή, διότι ἐνδίδων εἰς τὴν βίαν τῶν αἰσθημάτων μεθ' ὧν εἶχε παλαίσει, ἐν ὅσῳ εἶχεν εὐσταθείας ἀνάγκην, κατελήφθη ὑπὸ πυρετοῦ.

« Καὶ εὐτυχία ὅτι εὑρέθην ἐκεῖ. Οἱ σιδηροδρομικοὶ σταθμοί, ἐν Ἀγγλίᾳ μάλιστα, εἰσὶ πολυτελέστατα καταστήματα, συνιστάμενα συνήθως ἐξ εὐρυτάτης σανιδοστρώτου αἰθούσης ἢ στοᾶς, ἧς τὸ μὲν ἔδαφος διασχίζεται ὑπὸ πολλῶν παραλλήλων σιδηρῶν τροχιῶν, ἡ δὲ ὀροφὴ ἐστὶ εὐρὺς θόλος ὑελοσκεπής, καὶ τὰ πλάγια περιέχουσιν ὅλα τὰ εἰς τὴν διεύθυνσιν καὶ τοὺς ἐπιβάτας ἀναγκαῖα καταστήματα.

« Ἐνταῦθα ὅταν φθάνωσιν αἱ ἀτμάμαξαι, ἐξερεύγονται ἐκ τῶν ἑκατὸν θυρῶν των πλῆθος ἐπιβατῶν πάσης τάξεως, γένους, ἡλικίας καὶ τόπου, οἵτινες συνωθούμενοι καὶ παραγκωνιζόμενοι ὡς ἐν πληθούσῃ ἀγορᾷ, πληροῦσιν οἱ μὲν τοὺς κατακόσμους θαλάμους τῆς ἀναπαύσεως, οἱ δὲ τὰ ἑστιατόρια, βρίθοντα πάντων τῶν ἀγαθῶν, καὶ ὅπου βρεττανικαὶ

Ἧβαι προχέουσι μειδιῶσαι τὸ ἀείποτε ζέον τέϊον, καὶ ἄλλοι περιστοιχίζουσι τοῦ σταθμοῦ τὸ κινητὸν βιβλιοπωλεῖον, περιέχον πᾶσαν ἐφημερίδα, πᾶν τερπνὸν βιβλίον δυνάμενον νὰ βραχύνῃ ἔτι μᾶλλον τὴν ἤδη ἱκανῶς βραχεῖαν ὁδοιπορίαν. Ἀλλ' ἅμ' ἀπέλθῃ ἡ συνοδία, εἰσπνεύσασα ὅλον ἐκεῖνον τὸν πολυκίνητον ὅμιλον, σιγὴ καὶ ἠρεμία καταλαμβάνει τὸν σταθμόν, εἰς τοὺς ἀποβάθμους δὲν φαίνεται κινούμενος ἄνθρωπος, τὰ δωμάτια εἰσὶν ἔρημα, καὶ εἰς τὸ ἑστιατόριον ἐσβέσθη τῶν ἑστιάδων τὸ πῦρ καὶ ὁ φιλόξενος τοῦ τεΐου καπνός.

« Χωρὶς ἐμοῦ λοιπὸν ὁ Ἐδουάρδος θὰ ἔμενεν ἐγκαταλελειμμένος καὶ ἀβοήθητος· ἀλλ' ἐγὼ ἐπεμελήθην ὥστε τῷ ἐδόθη πᾶσα ἡ ἀπαιτουμένη θεραπεία, καὶ μετά τινα ὥραν ἐπελθὼν σωτήριος ὕπνος, ἐπράϋνε τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμά του.

Τέλος ἀνεπήδησε, καὶ ἰδὼν ἔντρομος πέριξ του,

— Μὴ παρῆλθεν, ἠρώτησεν, ἡ ἔκτακτος συνοδία;

— Ὄχι, τῷ εἶπον. Μετὰ ἡμίσειαν ὥραν ἔτι.

Τότε δ' ἰδών με εἰς τὸ προσκεφάλαιόν του, μοὶ ἐξέτεινε τὴν χεῖρα, καὶ

— Σ' εὐχαριστῶ, μοὶ εἶπε· μοὶ ἐδαψίλευσας φροντίδας ἀδελφικάς, καὶ μ' ἀνεκάλεσας εἰς τὴν ζωὴν ὅτε μάλιστα ἔχω ἀνάγκην αὐτῆς, διότι ἐκ τῆς ἐδικῆς μου ἐξαρτᾶται ἄλλη ζωὴ πολὺ πολυτιμοτέρα. Ἀλλ' αἰσθάνομαι ὅτι σοὶ ὀφείλω πλήρη ἐμπιστοσύνην.

« Μ' εἶχες ἐρωτήσει κατὰ ποῖον δικαίωμα παρακολουθῶ τὴν Μαίρην, καὶ ἐπεμβαίνω εἰς ὅ,τι δὲν μ' ἀφορᾷ. Πρέπει νὰ σοὶ τὸ εἰπῶ.

— Μὴ μοὶ τὸ λέγῃς, εἶπον. Ἀρκεῖ ὅτι ἔχεις τὸν λόγον σου· δὲν ζητῶ νὰ τὸν μάθω.

— Ἀλλὰ θέλω νὰ τὸν μάθῃς, εἶπεν ἐκεῖνος. Ἀφ' οὗ συνέπεσε νὰ γίνῃς μάρτυς τῆς διαγωγῆς μου, αἰσθάνομαι ἤδη ἐγὼ τὴν ἀνάγκην νὰ δικαιολογήσω αὐτὴν ἐνώπιόν σου, καὶ δι' ἐμὲ καὶ δι' ἄλλους.

« Μάθε λοιπὸν ὅ,τι οὐδεὶς ἠξεύρει, οὔτε ἡ Κυρία Σίγκλαιρ, οὔτε ἡ θυγάτηρ της, μάθε ὅτι ἡ Μαίρη, εἶναι . . . ἀδελφή μου.

— Ἀδελφή σου! ἀνέκραξα, μείνας ἐκπεπληγμένος, καὶ μὴ δυνάμενος τὰ ὦτά μου νὰ πιστεύσω. Ἀλλὰ πῶς; . . .

— Ἄκουσον πῶς, μοὶ εἶπε. Πρὸ δύω ἐτῶν ἀκόμη ἐθεώρουν ἐμαυτόν, ὡς μέχρι τοῦδε ὅλοι μὲ θεωροῦσιν, ὡς τὸν ὀρφανὸν ἀνεψιὸν τοῦ πρὸ πολλοῦ ἀποβιώσαντος Θωμᾶ Μορλέϋ, ἀρχαίου μισθωτοῦ μιᾶς τῶν γαιῶν τοῦ Κ. Σίγκλαιρ. Ὅταν ἐξῆλθον τῶν σχολείων τῆς Κανταβερείας, ὁ Κ. Σίγκλαιρ κατέθεσεν ὑπὲρ ἐμοῦ εἰς τὴν τράπεζαν ποσότητα ἥν, μοὶ εἶπεν, ὁ θεῖός μου εἶχε παρακαταθέσει παρ' αὐτῷ δι' ἐμέ, καὶ μοὶ ἐπρομήθευσε συγχρόνως μηχανικοῦ θέσιν παρ' ἑνὶ τῶν σιδηροδρόμων. Ἀλλὰ πρὸ δύω ἐτῶν ἐπανελθὼν βαρέως ἀσθενὴς ἐκ Καναδᾶ, ὅπου διῴκει ἓν πλοῖον βασιλικόν, καὶ αἰσθανόμενος τὸν θάνατον πλησιάζοντα, μ' ἐκάλεσε καὶ μοὶ εἶπε·

« — Ἐδουάρδε, μέχρι τοῦδε μὲ ἠγάπας ὡς προστάτην καὶ φίλον σου· τὸ τελευταῖον φίλημα θέλω νὰ μοὶ δώσῃς ὡς υἱός, ὥστε χωριζόμενος ἀπὸ σοῦ, νὰ σοὶ δώσω τὴν πατρικήν μου εὐχήν. Ἄκουσον ἓν μέρος τῆς ἱστορίας μου. Παραγνωρίσας τὰ χρέη μου, σοὶ τὸ ἀπέκρυψα μέχρι τοῦδε.

Κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς πρώτης νεότητός μου, ἠγάπων περιπαθῶς Καρολίναν, τὴν ἀδελφὴν τοῦ θείου σου· ἀλλ' ἡ κλίσις μου αὕτη δυσηρέστει μεγάλως τοὺς συγγενεῖς μου, καὶ μάλιστα τὸν πλούσιον θεῖόν μου, οὗ ἤμην ὁ πιθανὸς κλη-

ρονόμος. Αὐτὸς δ' ἐξέφρασε τὴν σταθερὰν πρόθεσίν του νὰ μὲ ἀποκηρύξῃ, ἂν ἐτόλμων νὰ νυμφευθῶ τὴν πτωχὴν κόρην, καὶ ἂν δὲν ἐλάμβανον γυναῖκα τῆς ἐκλογῆς του. Μετ' αὐτοῦ δὲ συνεμάχει καὶ τῆς Καρολίνας ὁ ἀδελφός, λέγων ὅτι ποτὲ δὲν ἤθελεν ἐπιτρέψει νὰ εἰσαχθῇ ἡ ἀδελφή του εἰς οἰκογένειαν, ἥτις ἔμελλε νὰ τῇ ποτίσῃ τὸ ποτήριον τῆς περιφρονήσεως καὶ πικρίας, καὶ νὰ γίνῃ ἡ ἕνωσις ἡμῶν πηγὴ δυστυχίας δι' αὐτήν, καὶ δι' ἐμὲ αἰωνίου μεταμελείας.

« Ἀλλὰ τὰ κωλύματα ταῦτα, ἀντὶ νὰ δαμάσωσιν, ἐξῆψαν μᾶλλον τὸ αἴσθημά μου, καὶ τέλος ἐνυμφεύθην τὴν Καρολίναν κρυφίως, καὶ εἰς τὸν ἀδελφόν της δὲν ἐξεμυστηρεύθην τὸν γάμον μας, εἰμὴ ὅτε ἦτον ἀδύνατον νὰ τῷ τὸν ἀποκρύψω ἄνευ προσβολῆς τῆς ὑπολήψεως τῆς Καρολίνης.

« Τότε ὁ ἀγαθὸς Μορλέϋς, δακρύσας, ἀλλὰ συγχρόνως σφίγξας τὴν χεῖρά μου, ἀνεχώρησεν ἀμέσως μετὰ τῆς ἀδελφῆς του καὶ μετ' ἐμοῦ εἰς τὰ ὀρεινὰ τῆς Σκωτίας, ὅπου ἐγεννήθης, ὅπου δὲ ἡ γέννησίς σου ἐπέφερε τῆς δυστυχοῦς σου μητρὸς τὸν θάνατον.

« Ἐκτὸς ἐμαυτοῦ, ἀπῆλθον ἐγὼ τῆς Ἀγγλίας, καὶ περιέφερα ἐπὶ τρία ἔτη τὴν ἀπελπισίαν μου εἰς διάφορα τῆς Εὐρώπης μέρη.

« Ὅτε δ' ἐπανῆλθον, ἔσπευσα ἀμέσως εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Μορλέϋ· ἀλλὰ δὲν εὗρον πλέον αὐτόν· εἶχεν ἀποθάνει. Εἶχες μείνει δὲ σύ, ὑποτιθέμενος ἀγνώστου καὶ μεμακρυσμένου τινὸς ἐξαδέλφου του ὀρφανὸν παιδίον. Τότε σὲ ἀνέλαβον, καὶ ἐφρόντισα περὶ τῆς ἀποκαταστάσεώς σου.

« Συγχρόνως ὅμως εἶδον εἰς τὸ Λονδῖνον τὴν Ἑλένην, ἥτις ἀπετέλεσεν ἀνέκφραστον ἐντύπωσιν ἐπ' ἐμέ, διότι καὶ ἠθικῶς καὶ φυσικῶς ὡμοίαζε τὴν μητέρα σου. Ἔκτοτε ἡ καρδία μου προσηλώθη εἰς αὐτήν, καὶ μοὶ ἐφαίνετο ὅτι

ὁ Θεὸς τὴν ἀπέδωκεν εἰς τὰ δάκρυά μου. Ὁ θεῖός μου ἐδέχετο νὰ τὴν νυμφευθῶ, καὶ οἱ γονεῖς της συγκατένευον εἰς τοῦτο, διότι ἤμην κληρονόμος τοῦ θείου μου.

« Ἂν τότε ὁ πρῶτός μου γάμος ἐγίνετο γνωστὸς, ὁ θεῖός μου ἴσως θὰ μ' ἀπεκήρυττεν, ἤ, ἂν ἐμάνθανον ὅτι ἔχω πρωτότοκον υἱὸν καὶ νόμιμον κληρονόμον, οἱ γονεῖς τῆς Ἑλένης ἴσως θὰ μ' ἠρνοῦντο τὴν χεῖρά της. Διὰ τοῦτο, — εἴθε νὰ μοὶ τὸ συγχωρήσῃς, — ἀπεσιώπησα τὸν πρῶτόν μου γάμον καὶ τὴν γέννησίν σου εἰς ὅλους, καὶ εἰς σὲ αὐτόν. Καὶ ἀφ' οὗ μάλιστα μετ' ὀλίγον ἐγεννήθη ἡ Μαίρη, ἐνόμισα ὅτι ἤθελον καταφέρει ἀνίατον πληγὴν εἰς τὴν Ἑλένην, ἂν τῇ ὡμολόγουν ποτὲ ὅτι τὴν ἠπάτησα ὅτε τὴν ἐνυμφεύθην, καὶ ὅτι ἡ θυγάτηρ της, ἣν ἐνόμιζε γεννηθεῖσαν ὑπὸ οἰωνοὺς καὶ ἐπὶ προσδοκίᾳ μεγάλου πλούτου, εἶχεν ἀδελφὸν ὅστις ἐκέκτητο μόνος ἐφ' ὅλου τούτου τοῦ πλούτου δικαίωμα. Διὰ τοῦτο ἐσιώπησα μέχρι τοῦδε.

Ἀλλ' ἤδη, εἰς τὰς ἐσχάτας στιγμάς μου, σταθμίσας ἀκριβέστερον τὰ καθήκοντά μου, καὶ ἀναγνωρίσας ὅτι οὐδὲν ἔχω δικαίωμα ν' ἀφαιρῶ ἀπὸ σοῦ ὅ,τι εἰς σὲ ἀνήκει, καὶ ὅτι τοῦ ψεύδους εἶναι ὀλισθηρὰ ἡ ὁδὸς, εἰς ἣν ἕκαστον βῆμα παρασύρει ἀναγκαίως εἰς δεύτερον, ἰδοὺ σοὶ ἐμπιστεύομαι τὴν ἀλήθειαν, ἀνατιθέμενος τὰς συνεπείας αὐτῆς εἰς τὸν πατέρα τῆς ἀληθείας, καὶ τὸ μέλλον τῆς μητρυιᾶς καὶ τῆς ἀδελφῆς σου ἀνατιθέμενος εἰς τὴν ὑπαγόρευσιν τῆς καρδίας σου. »

— Οὗτοι ἦσαν οἱ τελευταῖοί του λόγοι πρὸς ἐμὲ, ἐξηκολούθησεν ὁ Ἐδουάρδος, καὶ μετ' αὐτῶν μοὶ ἐνεχείρισεν ἔγγραφον τὴν ἐξομολόγησίν του.

« Δὲν θέλω νὰ σ' εἰπῶ ὁποίαν ἐντύπωσιν ἀπετέλεσεν ἐπ' ἐμοῦ, ἀλλ' ἐννοεῖς διατί ἡ Μαίρη ποτὲ δὲν ἔμαθεν ὅτι

εἶμαι ἀδελφός της. Καὶ ἂν ἡ Κ. Σίγκλαιρ ὑπετίθετο ὅτι ἤθελε πεισθῇ νὰ διατηρήσῃ τοῦ πατρός μου τὴν περιουσίαν, ἀλλ' ἡ συναίσθησις ὅτι ὀφείλει αὐτὴν εἰς ἄλλου ἐλευθεριότητα καὶ ὄχι εἰς τὸ φυσικόν της δικαίωμα, ἤθελε πικράνει τὴν χρῆσιν αὐτῆς, καὶ φαρμακεύσει τὸ ἐπίλοιπον τῆς ζωῆς της.

« Διὰ τοῦτο ἄλλην χρῆσιν δὲν ἔκαμα τῆς ἐκμυστηρεύσεως τοῦ πατρός μου, ἐκτὸς ὅτι ἀντικατέστησα αὐτὸν πλησίον τῆς ὀρφανῆς θυγατρός του, ὅτι ἀνέλαβον τὴν θέσιν τοῦ ἀδελφοῦ, καὶ ἠγρύπνουν ἐπ' αὐτῆς φιλοστόργως.

« Ἐν ᾧ δὲ τὴν ἔθαλπον διὰ τοῦ βλέμματός μου, εἶδον τὸν κακὸν ἐκεῖνον δαίμονα ὅστις ἐπάτησεν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ της, καὶ ἀκούσιος ἐνδόμυχος τρόμος μὲ εἰδοποίησεν ὅτι τὴν ἀπειλεῖ κίνδυνος, καὶ ἐδιπλασίασα τὴν ἐπιτήρησιν, καὶ προσέφυγον εἰς τὴν μητέρα της, ἥτις, κατ' εὐτυχίαν, συνεμερίζετο τὴν ἐνδόμυχον, ἂν καί, τὸ ὁμολογῶ, ἀδικαιολόγητον ἀντιπάθειάν μου κατὰ τοῦ ἀνθρώπου. Ἀλλὰ πιστεύων εἰς τὴν φωνὴν τῆς καρδίας μου, καὶ βλέπων αὐτὸν κατακτῶντα ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον τὴν φαντασίαν της, καὶ διὰ τῆς φαντασίας εὑρίσκοντα τὴν ὁδὸν τῆς καρδίας της, ἀπεφάσισα τέλος πάντων . . .

« Ἀλλὰ τὴν στιγμὴν ταύτην συριγμὸς καὶ πάταγος ὡς βροντῆς προβαινούσης, καὶ ἰσχυρὸν φύσημα ὡς ἵππων πνευστιώντων ἐναγωνίως, ἀνήγγειλε τὴν ἄφιξιν τῆς συνοδίας τοῦ Λονδίνου. Ὁ Ἐδουάρδος ἐσιώπησεν ἀμέσως, καὶ ἀπεσύρθη μέχρι τοῦ ἀπωτάτου μυχοῦ τοῦ δωματίου. Ἐκεῖθεν δὲ κατασκοπεύσας τὰς ἁτμαμάξας,

« — Ἰδού, εἶναι ἐκεῖ, μοὶ εἶπε, καὶ μοὶ ἔδειξε τὴν Κυρίαν Σίγκλαιρ, ἥτις ἐκάθητο εἰς μίαν ἐξ αὐτῶν, καὶ ἐκάλυπτε τοὺς ὀφθαλμοὺς διὰ τῶν χειρῶν της.

Ἐπηδήσαμεν δ' ἀμέσως εἰς ἄλλην ἅμαξαν, ὅπου κατελάβομεν δύω μενούσας κενὰς θέσεις, καὶ διϊπτάμενοι διὰ τῶν πεδίων, χωρὶς νὰ προφέρωμεν λέξιν, διότι περιστοιχιζόμεθα ὑπ' ἀνθρώπων ἀγνώστων, ἐφθάσαμεν τέλος εἰς τὸν σταθμὸν τοῦ Κοβεντρύ.

« Ἐκεῖ ὁ Ἐδουάρδος, λαβών με ἐκ τῆς χειρός, μ' ἐκράτησεν ὀπίσω, ἕως ὅτου ἐξῆλθον ὅλοι οἱ συνοδοιπόροι ἡμῶν, καὶ εἰς τὸν ὅμιλον αὐτῶν εἴδομεν καὶ τὴν Κυρίαν Σίγκλαιρ ῥιφθεῖσαν μᾶλλον ἢ καταβᾶσαν εἰς τὸν ἀπόβαθμον.

« — Πρέπει νὰ σεβασθῶμεν τὴν θλίψιν της, μοὶ εἶπεν. Ἂς μὴ τὴν πλησιάσωμεν ἐν ὅσῳ δὲν εἶναι ἀνάγκη.

« Τότε δὲ καταβάντες καὶ ἡμεῖς, τὴν παρηκολουθήσαμεν μακρόθεν καὶ ὀπίσω ἄλλων ἐπιβατῶν, οἵτινες μᾶς ἔκρυπτον ἀπ' αὐτῆς.

Τὸ ξενοδοχεῖον τῶν Βασιλικῶν Ὅπλων δὲν ἀπέχει πολὺ τοῦ σταθμοῦ τοῦ σιδηροδρόμου. Ἡ δὲ Κ. Σίγκλαιρ πρὸς αὐτὸ διευθύνθη, καὶ ἀποταθεῖσα πρὸς ἕνα τῶν ὑπηρετῶν, τῷ περιέγραψε τὴν θυγατέρα της, καὶ τὸν ἠρώτησεν εἰς ποῖον ἀριθμὸν περιμένει. Ὁ ὑπηρέτης τῇ ἔδειξε θύραν κειμένην ἐντὸς μιᾶς τῶν πλαγίων παρόδων τοῦ ξενοδοχείου, καὶ ἐνῷ ἐκείνη εἰσήρχετο, ἡμεῖς, ὅπως κατ' οὐδὲν κινήσωμεν τὴν προσοχήν, ἐζητήσαμεν νὰ μᾶς ἑτοιμασθῇ πρόγευμα, καὶ ἅμα ἀνεχώρησεν ὁ θαλαμηπόλος, ὅπως ἐκτελέσῃ τὴν διαταγήν, ἐστράφημεν πρὸς τὸ αὐτὸ δωμάτιον, οὗ ἡ θύρα εἶχε μείνει ἡμιηνεωγμένη.

« Ὅτε κατ' ἀρχὰς ἡ Κ. Σίγκλαιρ ἦλθεν εἰς τὴν θύραν ταύτην, καὶ εὑροῦσα αὐτὴν κλειστήν, ἐκτύπησεν, ἡ Μαίρη ἀνασκιρτήσασα ἔσωθεν, ἔκραξεν·

« — Ἆ ! Ἀδόλφε (τοῦτο ἦτο τοῦ Οὐϊλλισῶνος τὸ ὄνομα). Ἤλθατε τέλος πάντων ! Πῶς ἐφοβούμην μακράν σας !

« Ἀλλὰ μόλις ἀνοίξασα τὴν θύραν, εἶδεν, ἀντὶ τοῦ ὃν περίμενε, τὴν μητέρα της αἴφνης ἐμπρός της, καὶ ψιθυρίσασα· *Ἡ μήτηρ μου! ἐδῶ ἡ μήτηρ μου!* ἔμεινεν ἐπὶ μίαν στιγμὴν ἀκίνητος, καὶ ἅμα ἔπεσε λειποθυμοῦσα.

« Ἡ Κ. Σίγκλαιρ τῇ ἐδαψίλευσε πᾶσαν περιποίησιν, τῇ ἔβρεξε τὸ μέτωπον διὰ ψυχροῦ ὕδατος, τῇ ἔδωκε νὰ ὀσφρανθῇ ἀρώματα, καὶ τέλος τὴν ἀνεκάλεσεν εἰς τὴν αἴσθησιν.

« Συνελθοῦσα δὲ τέλος ἡ Μαίρη ἠνέωξε τοὺς ὀφθαλμούς, ἀλλ' ὡς εἶδε τὴν μητέρα της πάλιν, ἐρρίφθη εἰς τὰς ἀγκάλας αὐτῆς, καὶ κρύψασα τὸ πρόσωπον εἰς τὸ στῆθός της, ἤρχισε νὰ κλαίῃ σφοδρῶς.

Ἡμεῖς δ' ἀπεσύρθημεν εἰς μίαν γωνίαν τοῦ δωματίου.

« — Μῆτερ, ἔλεγεν ἡ Μαίρη ὀλοφυρομένη, μῆτερ, θέλεις ποτὲ συγχωρήσει τὴν ὑπεύθυνον θυγατέρα σου; Μῆτερ, σὲ βλέπω, καὶ δὲν σχίζεται ἡ γῆ νὰ μὲ κρύψῃ; Ἡ ἄδικος προκατάληψίς σου κατὰ τοῦ Ἀδόλφου τὸν ἔφερεν εἰς ἀπελπισίαν, καὶ πολλάκις μὲ παρεκίνει νὰ φύγωμεν. Ἀντέστην, ἀντεπολέμησα δι' ὅσων εἶχον δυνάμεων, ἀλλ' ἡ δύναμίς του εἶναι τυραννικὴ καὶ ἀκαταμάχητος ἐπ' ἐμοῦ. Ἰδοὺ πάλιν ἐγὼ εἰς τὸ στῆθός σου, μῆτερ. Ἀποφάσισον περὶ τῆς τύχης μου ὅπως θέλεις, ἀλλὰ μὴ μ' ἀφίσῃς ἀπὸ πλησίον σου. Σῶσόν με, μῆτερ, σῶσόν με ἀπ' ἐμαυτῆς· καὶ ἂν θέλῃς νὰ μὴ μὲ φονεύσῃ ἡ λύπη μου, δός μοι τὴν μητρικήν σου συγχώρησιν.

« — Φιλτάτη μου Μαίρη, ἀπεκρίθη ἡ Κ. Σίγκλαιρ, ἀνοίγουσα εἰς αὐτὴν τὰς ἀγκάλας της· ἐγὼ πρέπει νὰ σοὶ ζητήσω συγχώρησιν· ἐγὼ ἥτις διὰ τῆς ἀναιτίου μου ἐπιμονῆς ἐπέσυρα ἐπὶ σὲ πᾶσαν πικρίαν, ὥστε ν' ἀποφασίσῃς καὶ τὸ ἀπαίσιον τοῦτο κίνημα. Ὁποιαιδήποτε καὶ ἂν ἦσαν αἱ προλήψεις μου, τὰς ἀποβάλλω. Εἰς τὴν θέλησίν σου θυ-

σιάζω τὴν ἐδικήν μου θέλησιν, τὴν κρίσιν μου εἰς τὴν κλίσιν σου.

« — Ὄχι, μῆτερ, διέκοψεν ἡ Μαίρη. Ἡ ἰδική σου θέλησις ἂς γίνῃ κατὰ πάντα, ἡ ἰδική σου κρίσις ἂς μὲ ὁδηγήσῃ. Τὸ πρῶτον τοῦτο βῆμα τῆς παραφορᾶς σοὶ ὑπόσχομαι νὰ ἦναι καὶ τὸ τελευταῖον. Αἱ τύψεις τοῦ συνειδότος, ὅσας ὑπέφερα μέχρι τοῦδε, ἐξηγόρασαν κατὰ μέγα μέρος τὸ σφάλμα μου.

« — Ἀλλὰ τὸ σφάλμα σου τοῦτο μὲ φωτίζει περὶ τῶν αἰσθημάτων σου, ἀπεκρίθη ἡ Κ. Σίγκλαιρ. Ἐγὼ ἐφρόνουν πάντοτε ὅτι δὲν ἠγάπας τὸν Οὐΐλλισῶνα, ὅτι τὸ νομίζεις μόνον· ἀλλ' ἤδη δὲν δύναμαι νὰ ἔχω πλέον περὶ τούτου ἀμφιβολίαν. Ἤδη ἐγνώρισα τί ἡ εὐτυχία σου ἀπαιτεῖ, καὶ πρὸς τοῖς ἄλλοις, μετὰ τὴν φυγήν σου, ὀπισθοδρόμησις δὲν εἶναι δυνατὴ πλέον. Διὰ τοῦτο παύω πᾶσαν ἀντίστασιν, δίδω τὴν πλήρη συγκατάθεσίν μου εἰς τὸν γάμον σου μετὰ τοῦ Ἀδόλφου. Θέλεις τὸν νυμφευθῇ ὄχι ὡς φυγάς, ἀλλ' ἀπέναντι τοῦ κόσμου ὅλου, καὶ ὑπὸ τῆς μητρός σου τὴν προστασίαν.

« Ἡ Μαίρη ἔκυψε τότε νὰ φιλήσῃ τῆς μητρός της τὴν χεῖρα, οὐχί, ὡς μοὶ ἐφάνη, μεθ' ὅσης ζέσεως ἦτον ἑπόμενον, ὅτε ὁ Ἐδουάρδος εἰσορμήσας,

« — Ὄχι, ἀνέκραξε, τοῦτο δὲν θέλει γίνει ποτέ. Ἀποσύρατε τὴν συγκατάθεσίν σας, Κυρία Σίγκλαιρ.

« Ἡ δὲ Μαίρη, ἅμα ἤκουσε τὴν φωνὴν τοῦ Ἐδουάρδου, ὠχρίασεν, ἠρυθρίασε μετὰ ταῦτα, καὶ ἤρχισε νὰ τρέμῃ σφοδρῶς· τέλος δέ, πνιγομένη ὑπὸ δακρύων, ἐρρίφθη εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς μητρός της, ἥτις ἐκλαβοῦσα τοῦτο ὡς ἔκφρασιν τῆς λύπης της διὰ τοῦ Ἐδουάρδου τὴν ἀντίστασιν καὶ τὴν τόλμην,

« — Κύριε Μορλέϋ, τῷ εἶπεν, εἶσθε πάντοτε δυσμενὴς

πρὸς τὸν Ἀδόλφον, καὶ ἴσως ἐξ αἰτίας ὑμῶν συνέλαβον καὶ ἐγὼ ἄδικα πρὸς αὐτὸν αἰσθήματα. Δὲν ἠξεύρω τίς περίστασις σᾶς καθιστᾷ μάρτυρα τῆς παρούσης ἡμῶν θέσεως. Ἀλλὰ κρίνατε καὶ ὑμεῖς ἂν δύναμαι ν' ἀρνηθῶ τὴν συγκατάθεσίν μου, ὅτε μάλιστα οὐδένα λόγον ἔχω πρὸς τοῦτο.

« — Κυρία, εἶπεν ὁ Ἐδουάρδος· ἂν δὲν ἐπρόκειτο περὶ τῆς σωτηρίας τῆς Μαίρης, ἡ ἐπέμβασίς μου ἤθελεν εἶσθαι ἀναμφιβόλως αὐθάδεια. Ἀλλ' ἤδη ἡ ἐμὴ θέσις εἶναι δευτερεύουσα θεωρία. Ἡ Μαίρη καὶ ἄκουσα ἔπρεπε νὰ σωθῇ. Ὁ Οὐΐλλισὼν εἶναι εἰς τὴν φυλακήν.

« — Εἰς τὴν φυλακήν! ἀνέκραξεν ἡ Μαίρη, καὶ ἀκτὶς εὐγενοῦς ἀγανακτήσεως ἐπέλαμψεν ἐπὶ τοῦ μετώπου της. Ὑμεῖς, κύριε ἐπράξατε τοῦτο;

« — Κυρία, ἀπήντησεν ὁ Ἐδουάρδος μετ' ἐμβριθείας καὶ γλυκύτητος ἐνταυτῷ, θωρακισθῆτε δύναμιν, καὶ εὐχαριστήσατε τὸν Θεὸν ὅτι σᾶς ἔσωσεν εἰς τοῦ βαράθρου τὸ χεῖλος. Ὁ Οὐΐλλισὼν εἶναι αἰσχρὸς ἀπαταιών . . .

« — Κύριε Ἐδουάρδε! . . . ἠθέλησε νὰ εἴπῃ ἡ Μαίρη.

« — Κυρία, διέκοψεν αὐτὸς, πιστεύσατε ὅτι ὕβριν ποτὲ κατ' οὐδενὸς δὲν ἐπρόφερα δωρεάν. Ὅ,τι εἶπον περὶ τοῦ Οὐΐλλισῶνος, τοῦτο καὶ εἶναι. Σᾶς εἶπεν ὅτι εἶναι στρατηγὸς Ἰνδοῦ ἡγεμόνος, ὅτι ἔχει ἀπέραντα κτήματα εἰς Ἰνδίας, σᾶς εἶπε τέλος ὅτι σᾶς ἀγαπᾷ. Αἰσχρῶς σᾶς ἠπάτησεν.

« — Ἀλλὰ, κύριε . . . ἐπρόφερε πάλιν ἡ Μαίρη.

« — Θέλετε λοιπὸν νὰ ἠξεύρητε τί εἶναι; Ἐξηκολούθησεν ὁ Ἐδουάρδος. Εἶναι κακοῦργος, ὅστις ἐδραπέτευσεν ἀπὸ τῶν φυλακῶν τῆς Ἰρλανδίας, ὅστις ἐλῄστευσε τὸν πατέρα τοῦ Ἐρρίκου Μακκόλεν, καὶ ὅστις σᾶς ἐνυμφεύετο μόνον ἵν' ἁρπάσῃ τὴν προῖκά σας καὶ νὰ σᾶς ἐγκαταλείψῃ.

« — Κύριε Ἐδουάρδε, εἶπεν ἡ Μαίρη ἐπισήμως ἐγειρο-

μένη. Περὶ τῆς εἰλικρινείας καὶ τῆς εὐθύτητος τῆς καρδίας σας οὐδέποτε εἶχον ἀμφιβολίαν, οὐδ' ἀμφιβάλλω τὴν στιγμὴν ἔτι ταύτην. Ἠξεύρω ὅτι ὅσα λέγετε τὰ πιστεύετε· ἠξεύρω ὅτι εἰς ὅλας τὰς πράξεις σας εἶναι ἀξιέπαινος ὁ σκοπός σας. Ἀλλὰ κατὰ τοῦ Ἀδόλφου εἶσθε προκατειλημμένος, καὶ αἱ κατ' αὐτοῦ προλήψεις σας σᾶς ἐκίνησαν εἰς πρᾶξιν ἀδικαιολόγητον, δι' ἣν σᾶς συγχωρῶ, ἀφορῶσα εἰς τὴν πρόθεσίν σας, δι' ἣν ὅμως ἡ καρδία σας θέλει μεταμεληθῇ, καὶ ἣν θέλετε σπεύσει νὰ διορθώσητε.

«—Κυρία, ἀπεκρίθη ὁ Ἐδουάρδος, τολμῶ οὐχὶ τὴν συγγνώμην ὑμῶν νὰ ἐπικαλεσθῶ, ἀλλὰ τὴν εὐγνωμοσύνην σας ν' ἀπαιτήσω. Ἡ περίστασις εἶναι τόσον ἐπίσημος, ὥστε οὐδ' αὐτὸς ὁ φόβος μὴ ἔτι μᾶλλον ἐπισύρω τὴν ὑμετέραν ὀργὴν θὰ μ' ἐμποδίσει νὰ σᾶς ὁμολογήσω, ὅτι πάντοτε, πάντοτε εἶχον ἐφ' ὑμῶν ἐστηριγμένον τὸ βλέμμα, ὅτι ἔβλεπον μετ' ἐγκαρδίου θλίψεως ἣν ἐλάμβανεν ἐπὶ τοῦ πνεύματος ὑμῶν ἐπιρροὴν ὁ Οὐΐλλισών· ἡ καὶ ἀνεξήγητος ἀποστροφὴ ἣν αὐτὸς μοὶ ἐνέπνεεν, ἀποστροφὴ ἀναίτιος, ἐὰν θέλητε, μοὶ ἐφαίνετο ὡς φωνὴ τῆς καρδίας μου, ἀναγγέλλουσα κίνδυνον ἄγνωστον ὅστις ἐπεκρέματο ἐφ' ὑμῶν.

« Πολλάκις, δὲν θέλω νὰ σᾶς τὸ ἀποκρύψω, ἠθέλησα νὰ μεταδώσω τὰς ἐντυπώσεις καὶ εἰς τὴν μητέρα σας, καὶ κατώρθωσα μάλιστα τοῦτο. Ἀλλ' ἐπειδὴ λόγους δὲν εἶχον ὅπως μεταβάλω τὰς ἐντυπώσεις εἰς πεποιθήσεις, καὶ ἔβλεπον ὅτι ὡς σκοτοδινιῶσα ἐτρέχετε πρὸς ὅ,τι ἐνόμιζον ὄλεθρόν σας, χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ χεὶρ ἥτις νὰ σᾶς ἀναχαιτίσῃ, ἀπεφάσισα ν' ἀποπειραθῶ παντὸς τρόπου πρὸς ὑμετέραν σωτηρίαν, καὶ πεπεισμένος ὤν,—δὲν τὸ ἀρνοῦμαι, οὐδὲ νομίζω ὅτι ἀπατῶμαι,—ὅτι αἱ ἁλύσεις τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου εἶχον δεσμεύσει τὴν φαντασίαν μᾶλλον ἢ τὴν καρδίαν σας,

ἠθέλησα νὰ δοκιμάσω ἂν δι' αὐτῆς δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ καταπολεμηθῇ ἐκείνη, καὶ πέριξ ἐμοῦ περιβλεψάμενος, ἀνεκάλυψα τὸν Ἐρρῖκον Μακκόλεν, ὅστις τὴν ψυχὴν ἀτενῆ ἔχων πρὸς ὑμᾶς, ἔζη λατρεύων ὑμᾶς μετ' εἰλικρινεστάτης ἀφοσιώσεως.

« Διὰ τῶν αἰσθημάτων του τὴν εὐγένειαν, διὰ τὰ κοσμοῦντα αὐτὸν προτερήματα, ἐθεώρουν αὐτὸν ἄξιον τῆς ὑμετέρας ἐκλογῆς, καὶ τὸ σχέδιόν μου ἦτο νὰ συμμαχήσω μετὰ τῆς μητρός σας, καὶ ν' ἀντιτάξωμεν τὴν ἐνάρετον, τὴν ἀγαθοποιὸν ἐπιρροὴν τοῦ Ἐρρίκου εἰς τοῦ ἄλλου τὴν ἀποτρόπαιον.

« Ἀλλὰ πρὸς τοῦτο ἤθελον νὰ ἐρευνήσω πάντα τ' ἀφορῶντα ἐκεῖνον εἰς ὃν ἔμελλε νὰ ἐμπιστευθῇ ἡ τύχη σας, καὶ βλέπων ὅτι τὸ διπλοῦν αἴσθημα τῆς θλίψεως διὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός του καὶ τοῦ πρὸς ὑμᾶς ἔρωτός του, ὃν ἐθεώρει ἄνευ ἐλπίδος ἀφ' ὅτου περιῆλθεν εἰς πενίαν, τὸν καθίστα ἀνίκανον νὰ σκεφθῇ καὶ νὰ πράξῃ τι περὶ ἑαυτοῦ ἀπεφάσισα μεταβαίνων εἰς Γερμανίαν, ὅπου μ' ἐκάλουν μηχανικαί τινες ἐργασίαι, νὰ ἐρευνήσω ἂν ἡ περιουσία τοῦ Μακκόλεν ἀπώλετο τῷ ὄντι ἀμεταστρεπτεί.

« Εἰς τὸ βασίλειον τοῦ Ἀννοβέρου, ὅπου διέτριβον πρό τινος, εἶχε συλληφθῇ συντροφία παραχαρακτῶν, ἥτις, ὡς ἐκ τῶν ἀνακρίσεων κατεφάνη, εἶχεν εἰς πολλὰ μέρη τῆς Γερμανίας διακλαδεύσεις· διὰ τοῦτο ἐγίνετο πολὺς περὶ αὐτῆς λόγος, καὶ οὕτως ἔμαθον ὅτι μεταξὺ τῶν ἀνταποκριτῶν αὐτῆς ἦν καί τις Πολωνὸς κόμης Ἀλσίνσκης καλούμενος. Τοῦτο διήγειρεν ἀμέσως τὰς ὑποψίας μου, μὴ εἶναι αὐτὸς ὁ ληστὴς τοῦ Μακκόλεν. Ἔσπευσα λοιπὸν νὰ καταθέσω εἰς τὴν ἀνάκρισιν ὅ,τι περὶ τοῦ κακουργήματος ἐκείνου ἐγνώριζον, καὶ τὸ δικαστήριον ἐξήτασε περὶ τούτου ἐνώπιόν μου

τὸν ἀρχηγὸν τῆς συμμορίας. Ὡμολόγησε δ' οὗτος, ὅτι ὁ ληστεύσας τὸν Μακκόλεν ἦν τῷ ὄντι ὁ Ἀλσίνσκης οὗτος, ὅστις οὔτε κόμης ἦτον οὔτε Πολωνός, ἀλλὰ λαθρέμπορός τις Ἀμερικανὸς ἐκ τοῦ Καναδᾶ, Τὸμ Γραῖγγ καλούμενος, ὅτι δὲ συνελήφθη ἐν Ἰρλανδίᾳ καὶ κατεδικάσθη εἰς διὰ βίου δεσμὰ ἐπὶ κλοπῇ διὰ ῥήξεως καὶ ἀποπείρᾳ φόνου, δραπετεύσας δ' ἐκ τοῦ δεσμωτηρίου, ὅτι διέτριβεν ἄλλοτε ἀλλαχοῦ, ἐπ' ἐσχάτων δ' ἐν Λονδίνῳ, συνεχῶς μεταβάλλων ὀνόματα, εἰς τὰς μετὰ τῆς συμμορίας δὲ σχέσεις του ὑπογράφων τὴν Πολωνικὴν ἐκείνην ψευδωνυμίαν. Παρουσιάσθησαν δὲ καὶ διάφοροι ἐπιστολαὶ αὐτοῦ· μεταξὺ δ' ἄλλων καὶ μία, ἐκ Λονδίνου γεγραμμένη, ἣν ὁ ἀνακριτὴς μοὶ ἐπέτρεψε νὰ κρατήσω. Ἰδοὺ αὐτή.

« Διατρίβω εἰσέτι ἐν Λονδίνῳ. Ἡ θέσις δὲν μοὶ φαίνεται πολλὰ *ὑγιεινὴ διὰ τὴν κρᾶσίν μου*, καὶ ἀποστρεφόμενος πᾶσαν πολυπραγμοσύνην, μάλιστα τὴν ἀστυνομικήν, ἤθελον ἤδη πλέει πρὸς τὴν Καλλιφορνίαν, τὸν χρυσοῦν παράδεισον τῆς ἀτομικῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἀστυνομικῆς ἀνοχῆς, ἂν δὲν εἶχον ἀπαντήσει καθ' ὁδὸν ἐπιχείρησιν ἐπικερδεστάτην διὰ τὴν ἑταιρίαν. Παρελόγισα μίαν χρυσοτραφῆ κληρονόμον, καί, ἂν ἀργήσω νὰ τὴν ἁρπάσω, κάμμίαν ἡμέραν θὰ μ' ἁρπάσῃ ἐκείνη. Ἐννοεῖται ὅτι δὲν θὰ λησμονήσω νὰ ἐξασφαλίσω τὴν προῖκα, ἥτις εἶναι τεσσαράκοντα χιλιάδων λιρῶν, καὶ ἥτις, κατὰ τὰς ὑμετέρας συμφωνίας, ἐμβαίνει εἰς τὰ κοινὰ κέρδη. Εἰς τὴν Καλλιφορνίαν νομίζω περιττὸν νὰ μὲ συνοδεύσῃ ἡ Κυρία κόμησα, καί, ἂν θέλητε, τὴν ἀφίνω μετὰ τῶν ἑταιρικῶν κτημάτων. Ἐν τούτοις στείλατε δισχιλίας λίρας, οὐχὶ διὰ τῶν *ἡμετέρων*, διότι ἐδῶ ὑπάρχουσιν ὀξεῖαι ῥίνες. Αὗται ἔσονται τὸ σπέρμα τὸ μέλ-

λον νὰ βλαστήσῃ εἰκοσαπλάσιον. Μετὰ τὸ τέλος τῆς ἐπιχειρήσεως ὑπολογιζόμεθα.

Ὁ Κόμης Ἀλσίνσκης. »

« Ἰδοὺ ἡ ἐπιστολή· ἰδέτε ἂν δὲν γνωρίζητε τὴν γράψασαν χεῖρα.

« Ἡ Μαίρη ἥρπασε τότε τὸ ἔγγραφον, καὶ ἔρριψεν ἐπ' αὐτὸ τὰ βλέμματα. Ἀλλ' ἐν τῷ ἅμα ὠχρίασεν, ἤρχισε νὰ τρέμῃ, ἀφῆκε τὴν ἐπιστολὴν νὰ πέσῃ, καὶ ἐκάλυψε τοὺς ὀφθαλμοὺς διὰ τῶν χειρῶν της.

« Τὴν αὐτὴν ἐντύπωσιν εἶχεν ἀποτελέσει καὶ εἰς ἐμὲ ἡ θέα τοῦ γράμματος τούτου. Ἔφριξα, διότι μοὶ ἐφάνη ὅτι ἀναγνωρίζω τὴν γραφὴν τοῦ Οὐΐλλισῶνος, καὶ ἠθέλησα νὰ ζητηθῶσι πληροφορίαι περὶ τῆς μορφῆς καὶ τῶν φυσικῶν χαρακτηρισμῶν τοῦ γράψαντος. Ἀλλ' οἱ συνωμόται τῶν κακουργιῶν του δὲν τὸν ἐγνώριζον προσωπικῶς, καὶ κατέθεσαν ὅτι μετ' αὐτοῦ εἶχον σχετισθῆ διά τινος συνεταίρου των, κατοικοῦντος εἰς Ἰρλανδίαν.

« Ἡ πρώτη μου προσπάθεια ὑπῆρξε λοιπὸν νὰ ἐξασφαλίσω ἐπὶ τοῦ ἀνευρεθέντος ταμείου τῆς κακούργου ἑταιρίας τὴν κλαπεῖσαν οὐσίαν τοῦ Μακκόλεν, καὶ τοῦτο ηὐτύχησα νὰ κατορθώσω εὐκόλως, βοηθούμενος ὑπὸ τῆς πληρεστάτης ἐξομολογήσεως ἑνὸς τῶν παραχαρακτῶν.

« Μετὰ ταῦτα δὲ, ἐπιστρέφων εἰς τὴν Ἀγγλίαν, διέβην δι' Ἰρλανδίας, κομιστὴς διακοινώσεων τῆς Ἀννοβερικῆς ἀστυνομίας πρὸς τὴν τοῦ Δουβλίνου, ἥτις ἀμέσως ἐνήργησε τὴν σύλληψιν τοῦ Ἰρλανδοῦ συνενόχου τῶν παραχαρακτῶν. Οὗτος δ' ὡμολόγησεν, ὅτι ὁ ψευδοκόμης ἐκεῖνος ἦν τῷ ὄντι ὁ Ἀμερικανὸς λαθρέμπορος Γραὶγγ, ὁ δραπετεύσας ἀπὸ τῶν Ἰρλανδικῶν φυλακῶν, ἀλλ' ὅτι δὲν δύναται ἤδη νὰ εἰπῇ ποῦ εὑρίσκεται, διότι μετὰ τὴν κλοπὴν τοῦ Μακ-

χόλεν ἅπαξ μόνον ἔλαβεν ἐπιστολὴν παρ' αὐτοῦ, εἰς ἣν εἶχε παραλείψει νὰ σημειώσῃ πόθεν ἔγραφεν, ὑπογράφετο δὲ οὐχὶ πλέον 'Αλσίνσκης, ἀλλὰ Οὐΐλλισών.

« Τότε ὑπεσχέθην ἐγὼ εἰς τὴν ἀστυνομίαν νὰ τῇ βοηθήσω πρὸς σύλληψιν αὐτοῦ, καὶ ἀφ' οὗ ἐλήφθησαν αἱ καταθέσεις τοῦ Ἰρλανδοῦ ἑταίρου, συγχρόνως δὲ καὶ τοῦ διευθυντοῦ τῆς φυλακῆς ἀφ' ἧς ὁ λεγόμενος οὗτος Οὐΐλλισὼν ἐδραπέτευσε, περὶ τῶν φυσιογνωμικῶν αὐτοῦ χαρακτηριστικῶν, ἐξεδόθη ἔνταλμα συλλήψεως, ἐπιδοθὲν εἰς ἐμέ. Οὕτως, ἐλέγχων τὴν βραδύτητα τῶν σιδηροδρόμων, ἔσπευδον εἰς Λονδῖνον, ὅπου ἤλπιζον νὰ φθάσω ἐν καιρῷ ὅπως σᾶς σώσω, ὅτε καθ' ὁδὸν σᾶς ἀπήντησα.

« Ἐδῶ ὁ Ἐδουάρδος παύσας τὸν λόγον περιέμεινεν. Ἀλλὰ τὴν σιωπὴν διέκοπτον μόνοι τῆς Μαίρης οἱ ὀλοφυρμοί. Τέλος δ' ἡ Κυρία Σίγκλαιρ ἐκτείνουσα αὐτῷ τὴν χεῖρα,

« Ἡ Μαίρη, εἶπε, δὲν ἔχει πατέρα οὐδ ἀδελφὸν νὰ τὴν προστατεύσῃ. Ἐπράξατε μετ' εὐγενοῦς ἀφοσιώσεως ὅ,τι οὐδ' ἀδελφὸς ἤθελε πράξει. Τὴν ἐπροστατεύσατε κατ' αὐτῆς τῆς ἰδίας. Ἀπεκτήσατε ἐπὶ τῆς εὐγνωμοσύνης μου αἰώνια, και πάσης ἀμοιβῆς κρείττονα δικαιώματα, καὶ πέπεισμαι ὅτι καὶ ἡ Μαίρη μου, ἐξελθοῦσα ἤδη τῆς ὀλεθρίας ἀπάτης της, συνεπικυροῖ τοὺς λόγους μου τούτους.

« Ἡ Μαίρη δ' ἐξέτεινε τότε καὶ αὕτη δειλῶς τὴν χεῖρά της πρὸς τὸν Ἐδουάρδον, καὶ ἐν μέσῳ τῶν δακρύων της διέλαμψε μειδίαμα εἰς τὸ πρόσωπόν της, ὡς ἡ πρώτη ἀκτὶς τοῦ ἡλίου μετὰ τοῦ χειμῶνος τὸν ὄμβρον.

« —Ἀλλά, εἶπεν ὁ Ἐδουάρδος, δὲν θεωρῶ εἰσέτι ὅτι ἐτελείωσεν ὡς ἐδῶ ἡ ἀποστολή οὐδὲ τὸ καθῆκόν μου. Ὅτι ἐμακρύνθη τῆς δυστυχίας ὁ κίνδυνος δὲν ἀρκεῖ, ἂν δὲν ἰδῶ παγιουμένην καὶ τὴν εὐτυχίαν σας. Ἐπιτρέψατέ μοι νὰ σᾶς

εἰπῶ, ὅτι δὲν ἀρκεῖ μόνον νὰ ἐκριζωθῇ τῆς ἁγνῆς καρδίας σας ὡς καὶ ἡ μνήμη αὐτὴ τοῦ κακούργου, ἀλλὰ πρέπει, πρὶν ἢ λάβῃ καιρὸν νὰ γνωρίσῃ ὁ κόσμος ὁποῖα, αἰσθήματα, ἐξαπατηθεῖσα, ἐτρέφετε πρὸς αὐτὸν, νὰ ἰδῇ ὅτι διεδέχθησαν αὐτὰ ἄλλα, ὑμῶν ἀξιώτερα. Σᾶς εἶπον ὅτι σᾶς ἀγαπᾷ, ὅτι σᾶς λατρεύει δι' ὅλης τῆς δυνάμεως καρδίας ἁγνῆς καὶ εὐγενοῦς ὁ Ἐρρῖκος. Εἶναι ἄξιος τῆς ἀγάπης σας. Πιστεύσατέ μοι. Δότε τῳ ὅσην εὐδαιμονίαν μόνος ὁ Θεὸς δύναται συνήθως νὰ δώσῃ ἐπὶ τῆς γῆς. Δότε τῳ τὴν χεῖρα καὶ . . τὴν καρδίαν σας.

« Ἀλλ' ἡ Μαίρη, ἧς τὸ πρόσωπον εἶχεν ἀρχίσει ἀπό τινος νὰ φαιδρύνηται, διὰ μιᾶς ἐρρίφθη πάλιν εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς μητρός της, καὶ μετὰ φωνῆς ἐκφραζούσης ἀπελπισίαν.

« Μῆτερ, μῆτερ, ἔλεγε, συγχώρησόν μοι, μῆτερ, δι'ὅ,τι ἔπραξα. Τὸ βλέπω, δὲν εἶναι ἀξία ν' ἀτενίζω τὸ φῶς τῆς ἡμέρας. Ὅλοι μὲ περιφρονοῦσι. Δέν μοὶ μένει εἰμὴ ν' ἀποθάνω.

« Ἡ μήτηρ της δὲ τὴν ἔσφιγγεν εἰς τὰς ἀγκάλας της· κλαίουσα· ὁ δὲ Ἐδουάρδος, προσερχόμενος πρὸς αὐτὴν, ὡς προσέρχεται ὁ ἰατρὸς πρὸς τὸν ἀσθενῆ,

« Κυρία, τῇ εἶπε, διατὶ τὰς πικρὰς ταύτας λέξεις; Διατὶ σπαράττετε τὴν καρδίαν τῆς μητρός σας; Ἂν δυστυχῶς παρεσύρθη ἡ κρίσις μᾶλλον ἢ ἡ καρδία σας ἐπὶ μίαν στιγμὴν, ἀλλ' ἡ τύχη σᾶς ἐπιφυλάττει μέλλον εὐδαῖμον, καὶ τοῦ Μακκόλεν ἡ ἀφοσίωσις θέλει ἐξαλείψει καὶ τὸ ἔσχατον νέφος ἀπὸ τοῦ μετώπου σας;

« Τοῦ Μακκόλεν! ἀνέκραζεν ἡ Μαίρη, διακοπτομένη ὑπὸ ὀλοφυρμῶν. Τί ἔχω ἐγὼ πρὸς τὸν Μακκόλεν; Εἶμαι, εἶμαι λοιπὸν, εἶμαι τῷ ὄντι, τὸ σκύβαλον τῆς ἀνθρωπότητος,

ὥστε νὰ μὲ ρίπτητε εἰς τὸν πρῶτον ὅστις τύχῃ ἐμπρός σας; Ποῖον δικαίωμα ἔχετε νὰ μοὶ ὁμιλῆτε περὶ τοῦ Μακκόλεν.— Ὦ! μῆτερ, μῆτερ!

« Καὶ ριφθεῖσα εἰς τὸν κόλπον τῆς μητρός της, ἤρχισε νὰ ὀλοφύρηται σπασμωδικῶς.

« Τότε εἶδον τὸν Ἐδουάρδον ὑπὸ μεγάλης ταραχῆς κυριευθέντα. Εἰς τὸ μέτωπον αὐτοῦ κατέδη νέφος μελαγχολικῆς σκέψεως· τὸ πρόσωπόν του μετέβαλλε χρώματα, καὶ οἱ χαρακτῆρες αὐτοῦ ἐξέφραζον ἐναγώνιον δισταγμόν. Τέλος, ὡς καθ' ἑαυτὸν ὁμιλῶν,

« — Τὰς πράξεις μας, εἶπε, διευθύνει ἡ μύωψ ἡμῶν φρόνησις, μέχρις οὗ ὁ Θεὸς, πέμπων τὰς περιστάσεις, μᾶς ἀναγγείλῃ τὰς ὑπερτάτας αὐτοῦ βουλάς. Ἤδη δὲ, βλέπω προφανῶς, ἡ θέλησίς του εἶναι νὰ ὁμιλήσω. Πρέπει νὰ ἐπαναφέρω, ὦ Μαίρη, εἰς τὴν δυστυχῆ, τεταραγμένην καρδίαν σου τὴν εἰρήνην καὶ τὴν ὑπόληψιν.

« Ἔχω δικαίωμα, καὶ ἔχω καθῆκον νὰ ἐπιμείνω ὅπως δεχθῇς σύζυγον, εὐγενῆ τὴν ψυχὴν, πνέοντα εἰλικρινῆ ἀγάπην πρὸς σὲ, μόνον ἔχοντα τῆς ζωῆς του σκοπὸν νὰ θυσιάσῃ πᾶσαν τὴν εὐτυχίαν του εἰς τὴν ἰδικήν σου· ὅπως τὸν ἀγαθὸν δεχομένη Ἐρρῖκον, ἐπαναφέρῃς τὴν γαλήνην εἰς τὴν καρδίαν σου, ἐξασφαλίσῃς τὴν ὑπόληψιν τῆς κοινωνίας, ἣν, παρασυρθεῖσα ὑπὸ τοῦ ἀπατεῶνος ἐκείνου διεκινδύνευσας, καὶ πρὸ πάντων ἐξασφαλίσῃς τὴν ἰδίαν σου ὑπόληψιν πρὸς σὲ αὐτήν. Τὸ δικαίωμα, τὸ καθῆκον τοῦτο,—καὶ ἡ Κυρία Σίγκλαιρ ἂς μὲ συγχωρήσῃ ὅτι τὸ ἀπεσιώπησα μέχρι τοῦδε, —εἶναι . . . ὅτι εἶμαι ἀδελφός σου.

« — Ἀδελφός μου! ἀνέκραξεν ἡ Μαίρη, μείνασα ὡς ἀπολελιθωμένη.

« — Τί λέγετε, κύριε Μόρλεϋ; ἠρώτησεν ἡ Κυρία Σίγ-

κλαιρ βλέπουσα μὲν ὅτι ὡμίλει αὐτὸς σπουδάζων, ἀλλὰ μὴ δυναμένη νὰ ἐννοήσῃ τί ἤθελε νὰ εἰπῇ.

« — Τὸ ἔγγραφον τοῦτο θέλει σᾶς δώσει πᾶσαν ἐξήγησιν, ἀπήντησεν ὁ Ἐδουάρδος. Ἀλλ' ὀφείλω νὰ σπεύσω εἰς τὴν ἀστυνομίαν, ἥτις περιμένει παρ' ἐμοῦ τὰς περαιτέρω διασαφήσεις περὶ τοῦ κακούργου.

« Καὶ ταῦτα λέγων, ἐξῆλθε μετ' ἐμοῦ, ἀφεὶς τὴν τελευταίαν ἐπιστολὴν τοῦ πατρός του εἰς τὰς χεῖρας τῆς ἐκπεπληγμένης Κ. Σίγκλαιρ, τῆς μόνης γυναικὸς ἐπὶ τῆς γῆς, ἥτις εἶχε συμφέρον νὰ μὴ ὑπῆρχεν ἐκείνη ἡ ἐπιστολή.

— Ἀλλά, εἶπεν ἡ Ἀγλαΐα, ὑμεῖς ὅστις τόσον παρατηρεῖτε, δὲν δύνασθε νὰ μᾶς εἰπῆτε πόθεν τὰ δάκρυα καὶ ἡ βαθεῖα ἐκείνη θλίψις τῆς Μαίρης, ὅτε ὁ Ἐδουάρδος τῇ ἐπρότεινε νὰ νυμφευθῇ τὸν Ἐρρῖκον; Τί; ᾐσθάνετο εἰς τὴν καρδίαν της ἴσως εἰσέτι φωνήν τινα ὑπὲρ τοῦ Οὐϊλλισῶνος;

— Τούτου, ἀπήντησα ἐγώ, καὶ ἡ ὑπόνοια μόνη εἶναι ὕβρις καὶ πρὸς τὸν νοῦν καὶ πρὸς τὴν καρδίαν της. Ἄλλο αἴσθημα πρὸς αὐτὸν δὲν τῇ ἔμεινεν, εἰμὴ ὁ βδελυγμὸς ὃν ἐμπνέουσι τ' ἀκάθαρτα ἑρπετά, καὶ ἡ φρίκη εἰς τὴν ἀνάμνησιν ὅτι εὑρέθη εἰς συνάφειαν μετὰ τοῦ περιφρονητοῦ τούτου ὄντος.

— Λοιπὸν ἀπεστρέφετο τὸν Ἐρρῖκον; ἠρώτησε πάλιν ἡ Ἀγλαΐα.

— Ἐξ ἐναντίας, ἀπεκρίθην. Συμπάθειαν καὶ εὐμένειαν πρὸς αὐτὸν παρετήρησα ἐκ μέρους της πάντοτε.

— Λοιπὸν πόθεν, ἐπέμεινεν ἐκείνη, ἡ τόση της δυσαρέσκεια, ὅτι ὁ Ἐδουάρδος τῇ ἐπρότεινε νὰ τὸν νυμφευθῇ.

— Πόθεν; ἀπήντησα. Ἄ! ἴσως τὸ ἐννοήσωμεν μέχρι τέλους.

« Ἡ Ἀστυνομία λοιπόν, ἐξηκολούθησα, λαβοῦσα παρὰ

τοῦ Ἐδουάρδου πάσας τὰς ἀναγκαίας πληροφορίας, καὶ ἀναγνωρίσασα τὴν ταὐτότητα τοῦ Οὐΐλλισῶνος μετὰ τοῦ λαθρεμπόρου Γραῖγγ, διέταξε τὴν ἀποπομπὴν αὐτοῦ εἰς τὸ δεσμωτήριον, ὅθεν εἶχε δραπετεύσει.

« Ὅτε δ' ἡμεῖς μετὰ μίαν ὥραν ἐπεστρέψαμεν εἰς τὸ ξενοδοχεῖον τῶν *Βασιλικῶν Ὅπλων*, εὕρομεν ὅτι ἡ Μαίρη ἠσθένει. Ἡ δὲ Κυρία Σίγκλαιρ, ἀποδίδουσα εἰς τὸν Ἐδουάρδον τοῦ πατρός του τὴν ἐπιστολὴν, τῷ ἠνέωξε μητρικῶς τὰς ἀγκάλας.

« — Ἐλπίζω Κυρία, τῇ εἶπεν αὐτὸς, ὅτι ἐγκρίνετε τὴν συμβουλήν μου πρὸς τὴν Μαίρην, καὶ ὅτι θέλετε μεταχειρισθῆ τὴν ἐπιρροήν σας ὅπως τὴν πείσωμεν.

« — Ἀναγνωρίζω, ἀπεκρίθη ἡ Κ. Σίγκλαιρ, ὅτι ἡ ἀδελφικὴ μέριμνα ὑπὲρ τῆς εὐτυχίας της σᾶς ὑπηγόρευσε τὴν συμβουλὴν ταύτην, ἧς ἐκτιμῶ τὴν φρόνησιν, καὶ ἣν ἤθελον συνδράμει μετὰ πάσης δυνάμεως, ἂν τὴν ἐφρόνουν ἤδη ἐκτελεστὴν ὡς ἄλλοτε. Ἀλλ' ἤδη αἱ περιστάσεις μετεβλήθησαν. Εἰς τὸν Ἐρρῖκον ἀπεδόθη τοῦ πατρός του ὁ μέγας πλοῦτος, καί . . .

« Ἡ κυρία Σίγκλαιρ διεκόπη διστάζουσα· ὁ δ' Ἐδουάρδος, λαβὼν ἀπὸ τοῦ χαρτοφυλακείου του ἔγγραφον ὃ εἶχε συντάξει ἐνώπιον τοῦ συμβολαιογράφου τῆς πόλεως ἐκείνης ἐξερχόμενος τῆς ἀστυνομίας, τὸ ἔθεσεν ἐμπρός της, λέγων,

« Ἰδοὺ ἡ ἀπόκρισίς μου.

« Περιεῖχε δὲ τὸ ἔγγραφον ὅτι ὁ Ἐδουάρδος δίδει εἰς προῖκα εἰς τὴν ἀδελφήν του Μαίρην πᾶσαν τὴν περιουσίαν ὅση τῷ περιῆλθε κληρονομικῶς παρὰ τοῦ πατρός του.

« — Φίλτατε υἱὲ, ἀνέκραξεν ἡ Κ. Σίγκλαιρ, λαμβάνουσα αὐτὸν ἐκ τῶν δύω χειρῶν, ἡ γενναιότης σου εἶναι θαυμασμοῦ ἀνωτέρα. Δέχθητι δι' ἐμοῦ τὴν εὐγνωμοσύνην τῆς Μαί-

ρης· ἀλλὰ καὶ πρὶν ἢ τὴν συμβουλευθῶ, ἀναλαμβάνω νὰ σ' εἰπῶ ὅτι εἶναι ἀδύνατον νὰ δεχθῇ τὴν εὐγενῆ προσφοράν σου. Ἡ εὐτυχία τοῦ ἀδελφοῦ της, σοὶ τὸ λέγω ἐκ μέρους αὐτῆς, διότι τὴν γνωρίζω, θέλει εἶσθαι ἡ μεγαλητέρα της εὐτυχία.

« — Τὴν ἄρνησίν σας τὴν περιέμενον, εἶπεν ὁ Ἐδουάρδος, καὶ αὐτὴ σᾶς ἐξηγεῖ διατί πρὸ τοσούτου καιροῦ ἐσιώπων περὶ τοῦ μυστηρίου τῆς γεννήσεώς μου. Ἀλλ' ἤδη εἶχον λόγον, μὴ μ' ἐρωτᾶτε ποῖον, νὰ φρονήσω ὅτι ἔπρεπε νὰ γνωρίσῃ αὐτὸ ἡ Μαίρη. Ἂν ἀληθῶς κήδηται ὑπὲρ τῆς εὐτυχίας μου, θέλετε τὴν ἱκετεύσει ἐκ μέρους μου, ὅταν εἶναι εἰς στάσιν νὰ σᾶς ἀκούσῃ, νὰ μὴ καταστρέψῃ διὰ τῆς ἀρνήσεώς της τὴν μόνην μου εὐτυχίαν. Εἰπέτε τῇ ὅτι ἂν δὲν θέλῃ νὰ δεχθῇ τὴν ἀδελφικὴν προσφοράν μου, δὲν δύναται ν' ἀποφύγῃ τὴν κληρονομίαν μου μετὰ θάνατόν μου! Ἂς σκεφθῇ αὐτούς μου τοὺς λόγους.

« Ἀλλὰ καὶ αἱ λέξεις αὗται, ὅσον τρομερὰν ἔννοιαν καὶ ἂν ἐφαίνοντο περιέχουσαι, δὲν ἔπεισαν εἰσέτι τὴν κυρίαν Σίγκλαιρ. Εἶναι δὲ περιττὸν νὰ σᾶς εἰπῶ ὅσους λόγους, ὅσας παρακλήσεις μεταχειρίσθη μετὰ τῆς μεγίστης αὐταπαρνήσεως· ἀλλὰ ματαίως! Ὥστε ὅτε ἡ κατάστασις τῆς ὑγείας τῆς Μαίρης ἐπέτρεψε ν' ἀναχωρήσωμεν, ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τοῦτο οὐδέτερον μέρος εἶχεν ἔτι ἐνδώσει εἶχεν ὅμως μείνει συμπεφωνημένον, ὅτι ἡ Μαίρη θέλει νυμφευθῇ τὸν Ἐρρῖκον. Καὶ αὐτὴ δὲ, ὅτε ἡ μήτηρ της ἐζήτησε νὰ τὴν προτρέψῃ ἐκ νέου εἰς τοῦτο.

« — Μὴ μὲ συμβουλεύεσθε, μὴ μ' ἐρωτᾶτε, εἶπε, νέα δάκρυα χύνουσα. Ἡ κεφαλή μου δὲν δύναται νὰ συνάψῃ ἰδέας· κενὸν εὑρίσκω εἰς αὐτὴν, κενὸν εἰς τὴν καρδίαν μου.

Μὴ μ' ἐρωτᾶτε. Κρίνατε, ἀποφασίσατε, πράξατε περὶ ἐμοῦ ὅ,τι θέλετε.

« Οὕτω τὴν ἐπαύριον ἀπὸ πρωΐας ἐπεστρέψαμεν εἰς Λονδίνον.

Ἡ πρώτη δὲ φροντὶς τοῦ Ἐδουάρδου καὶ ἐμοῦ ἦν νὰ σπεύσωμεν πρὸς τὸν Ἐρρῖκον Μακκόλεν, ὃν εὕρομεν ἐλαφρῶς ἀσθενοῦντα. Ὁ Ἐδουάρδος τῷ ἀνήγγειλε τὴν χαροποιὸν εἴδησιν τῆς ἀνευρέσεως τῆς περιουσίας του. Ἰδὼν δ' ὅτι μετρίαν ἐπ' αὐτοῦ ἀπετέλει ἐντύπωσιν,

« — Ἀλλά, τῷ εἶπε, δὲν νομίζεις ὅτι ἡ εὐτυχία αὕτη δύναται νὰ σοὶ ἐπιπεδώσῃ τὴν ὁδὸν πρὸς ἄλλην μεγαλητέραν ;

« Ὁ Ἐρρῖκος ὅμως ἔμεινεν ἀτενῶς βλέπων τὸν Ἐδουαρδον, ὡς νὰ μὴν ἐννόει. Τέλος δὲ ριφθεὶς εἰς τὰς ἀγκάλας του,

« — Φίλε, φίλτατε φίλε, ἀνέκραξεν, ἐν ᾧ δάκρυα ἐξώρμησαν ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν του, νομίζεις ὅτι τοιαύτη μακαριότης δύναται ποτὲ νὰ δοθῇ εἰς ἐμέ ; Νομίζεις ; . . . δύναμαι ; . . . δύναμαι νὰ τολμήσω ν' ἀποβλέψω εἰς τὴν Μὶς Σίγκλαιρ ποτέ ; Ἀλλ' ὄχι ! μὲ χλευάζεις. Σὺ μοὶ λέγεις τοῦτο, σύ, ὅστις, τὸ ἠξεύρω, ἔτρεφες πάντοτε τρυφερώτατα πρὸς τὴν Μαίρην αἰσθήματα, καὶ ὅστις δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ μὴ προτιμηθῇς ἐμοῦ. Μὲ προτρέπεις εἰς τὴν αὐθάδη πρότασιν, ἴσως διότι εἶσαι πεπεισμένος ὅτι θ' ἀποτύχω.

« — Ὄχι, ἀπήντησεν ὁ Ἐδουάρδος μειδιῶν. Σὲ προτρέπω εἰς τὴν πρότασιν ταύτην, διότι εἶμαι πεπεισμένος ὅτι θέλει γίνει δεκτή. Ἔχεις, φίλε Ἐρρῖκε, πᾶν διδόμενον ὥστε νὰ μὴ φοβεῖσαι ἀντίζηλον οἷος ἐγώ. Ἄλλως τε δὲν εἶμαι ἀντίζηλός σου. Πρὸς καθησύχασίν σου, μάθε ὅ,τι καὶ ἄλλους ἐξέπληξε, μάθε ὅτι εἶμαι ἀδελφὸς τῆς Μαίρης.

« Ἡ ἔκπληξις τοῦ Ἐρρίκου ἦτο τῳόντι φυσική· καὶ ὁ

Ἐδουάρδος τῷ ἔδωκε τὰς ἀναγκαίας διασαφήσεις ὅπως τὴν ἐλαττώσῃ. Ἐσυμφωνήθη δ' ὅτι τὴν ἑσπέραν ἐκείνην ἠθέλομεν ἀπαντηθῇ εἰς τῆς Κ. Σίγκλαιρ, καὶ ὁ Ἐρρῖκος κατεπείσθη ν' ἀποτολμήσῃ ἐκεῖ τὴν πρότασίν του.

« Τὸ ἑσπέρας λοιπὸν ἀπήλθομεν τῳόντι εἰς τῆς Κ. Σίγκλαιρ, ὅπου ἡ Μαίρη ὑπεδέχθη τὸν Ἐδουάρδον ὡς ἀδελφὸν, ἀλλὰ δὲν ἠξεύρω πῶς βεβιασμένως, καὶ οὐχὶ μετὰ τῆς ἐκχύσεως καὶ τῆς προθυμίας ὅσην περιέμενον ἐκ τῆς ἀφελείας τοῦ χαρακτῆρός της. Καὶ ὅτε προσεκλήθη ὑπὸ τῆς μητρός της νὰ δώσῃ εἰς αὐτὸν τὸ πρῶτον ἀδελφικὸν φίλημα, τὴν εἶδον ὠχριάσασαν, ὡς ἂν ἔμελλε νὰ ἐπέλθῃ λειποθυμία.

— Καὶ διατί ὅλα ταῦτα, ἂν ἐπιτρέπηται νὰ ἐρωτήσωμεν; εἶπεν ἡ Ἀγλαΐα.

— Διότι, ἀπεκρίθην, ἡ ἀνθρωπίνη καρδία δὲν ὑπακούει πάντοτε εἰς τὴν ἀνθρωπίνην θέλησιν, οὐδ' εἶναι πάντοτε ἑτοίμη νὰ συνυπογράψῃ ὅσας σχέσεις συνδέουσι τὰ συμβόλαια.

« Ἐν τούτοις ἡ ἑσπέρα παρῆλθε, καὶ ὁ Ἐρρῖκος δὲν ἐφάνη.

« — Ἐφοβήθη, μοὶ εἶπεν ὁ Ἐδουάρδος, ὅτε ἐχωριζόμεθα.

« Καὶ ἐσυμφωνήσαμεν ν' ἀπέλθωμεν ὁμοῦ πρὸς αὐτὸν τὴν ἐπαύριον, καὶ νὰ τὸν ἐπιπλήξωμεν.

« Περὶ τὴν μεσημβρίαν λοιπὸν τῆς μετὰ ταῦτα ἡμέρας, ἀπελθὼν συνώδευσα τὸν Ἐδουάρδον πρὸς τὸν Ἐρρῖκον, ἀλλὰ παρ' ἐλπίδα εὕρομεν αὐτὸν δεινῶς πάσχοντα. Ἀμέσως δ' ἐπέμψαμεν δι' ἰατρὸν, ὅστις ἐλθὼν παρετήρησεν ἐπὶ πολλὴν ὥραν τὸν ἀσθενῆ μετὰ προσοχῆς· καὶ μετὰ ταῦτα, λαβὼν ἡμᾶς κατὰ μέρος, μᾶς εἶπεν ὅτι ἄλλην ἐξήγησιν τῶν συμπτωμάτων δὲν βλέπει, εἰμὴ ὅτι ὁ πάσχων ἐφαρμακεύθη, καὶ ὅτι ἐλπὶς πολλὴ σωτηρίας δὲν μένει.

« Εἰς τὸ ἄκουσμα τοῦτο ἐμείναμεν ἀμφότεροι ὡς ἐμβρόντητοι. Ἐλθὼν δ' ὁ Ἐδουάρδος πρὸς τὸν Ἐρρῖκον, καὶ ὠχρὰ καὶ τρέμοντα ἔχων τὰ χείλη, ἤρχισε νὰ τὸν ἐξετάζῃ περὶ τῆς διαίτης του κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας. Ἀλλ' ὁ Ἐρρῖκος ἀπεκρίθη ὅτι πρὸ ἡμερῶν δὲν ἔφερεν εἰς τὰ χείλη του τὸ ἐλάχιστον ἐπιβλαβὲς ἢ ὕποπτον πρᾶγμα· ὅτι δὲν ἔτρωγεν εἰμὴ λιτὴν τροφὴν, ἣν τῷ παρεσκεύαζεν ὁ ὑπηρέτης του, καὶ οἶνον πρὸ πολλοῦ δὲν ἔπιεν, ἐκτὸς ὀλίγου ἐκ μιᾶς φιάλης ἣν ἔλαβε δῶρον.

« — Καὶ τίνος εἴδους οἶνος ἦτον ; ἠρώτησεν ὁ ἰατρός.

« — Γερμανικὸς, ἀπήντησε μετ' ἀγῶνος ὁ ἀσθενής. Ἰδοὺ ἐκεῖ ἡ φιάλη. Καὶ ἠξεύρετε πῶς τὸν ἔχω ; ἐπρόσθεσεν ἀποτεινόμενος εἰς ἡμᾶς. Μίαν ἑσπέραν ἀκούσας εἰς τοῦ Κ. Μαξουέλλου τὸν Κ. Οὐΐλλισῶνα ὁμιλοῦντα γερμανιστὶ, τὸν ἠρώτησα ἂν ἦτο ποτὲ εἰς Γερμανίαν. Δὲν ἠξεύρω διατὶ μοὶ ἐφάνη ὅτι τὸν ἐτάραξεν ἡ ἐρώτησίς μου αὕτη, καὶ τῷ τὸ εἶπον. Ἀλλ' ἐκεῖνος ἀνεκάγχασε, καὶ μοὶ εἶπεν ὅτι ἐσκέπτετο νὰ μοὶ ὑποδείξῃ ἐμπράκτως ὅτι ἦτον εἰς Γερμανίαν, στέλλων μοι ἐξαίρετόν τινὰ γερμανικὸν οἶνον ὃν εἶχεν εἰς τὸν οἰνῶνά του. Ἂν καὶ τῷ εἶπον ὅτι σπανίως πίνω οἶνον, μοὶ τὸν ἔπεμψεν ὅμως τὴν αὐτὴν ἑσπέραν· ἔκτοτε δὲ καθ' ἡμέραν ἔπινον ἐξ αὐτοῦ ἓν μικρὸν ποτήριον.

« Ἐνῷ δ' ὡμίλει ὁ Ἐρρῖκος, ὁ ἰατρὸς ἀνέλυε τινὰς σταγόνας τοῦ οἴνου. Αἴφνης δὲ τὸν εἶδον ὅτι ἠγέρθη ἐν μεγάλῃ ταραχῇ, καὶ νεύσας πρὸς ἡμᾶς,

« — Ὁ φίλος σας, μᾶς εἶπε κρυφίως, δὲν ἔχει ἐλπίδα ζωῆς. Ὁ οἶνος εἶναι φαρμακευμένος, ἐδῶ ἡ ἀστυνομία ἔχει τοὐντεῦθεν καθήκοντα, ἐγὼ δυστυχῶς ὄχι πλέον.

« Φαντάζεσθε ὁποῖος κεραυνὸς δι' ἡμᾶς. Αἱ κυρίαι Σίγκλαιρ, μαθοῦσαι τὸ συμβὰν, ἦλθον καλοκαγάθως πρὸς τὸν

Ἐρρῖκον ἀμφότεραι, καὶ τὰ δάκρυα ἃ ποταμηδὸν ἔχυνεν ἡ Μαίρη ἐπὶ τοῦ νεκρουμένου προσώπου του ἠνέωξαν εἰς τὴν ψυχήν του τὰς πύλας τοῦ παραδείσου.

« Οὕτως ἀπέθανεν ὁ δυστυχὴς νέος, τελευταῖον θῦμα τῆς θηριωδίας καὶ τῶν ὑποψιῶν τοῦ βδελυροῦ ἐκείνου, ὅστις, ἐνῷ ἔτι ἐγὼ διέτριβον ἐν Ἀγγλίᾳ, κατεδικάσθη εἰς θάνατον δι' ἀγχόνης.

Ἐδῶ ἐσιώπησα· ἀλλ' ἡ Ἀγλαΐα εἶχε πάντοτε τὸ βλέμμα εἰς τὰ χείλη μου, ὡς προσμένουσα ὅτι θ' ἀνοιχθῶσιν ἐκ νέου.

— Δὲν ἔχεις νὰ παραπονεθῇς, φιλτάτη Ἀγλαΐα, εἶπεν ἡ Καλλιόπη. Ἰδοὺ δρᾶμα καθ' ὅλους τοὺς κανόνας τοῦ Ἀριστοτέλους, καὶ ἔχον τραγικὴν τὴν λύσιν προσέτι. Ἓν ἀπὸ τὰ πρόσωπα ἐφαρμακεύθη καὶ ἓν ἐκρεμάσθη.

— Ὢ! μόνον ἕν! εἶπεν ἡ Ἀγλαΐα.

— Πῶς μόνον ἕν; κυρία μου, εἶπον ἐγώ. Ἠθέλετε νὰ κρεμασθοῦν ὅλα ἴσως! Ἀλλὰ λησμονεῖτε ὅτι μεταξὺ τῶν προσώπων, ἂν καὶ βωβόν, ἤμην ἓν καὶ ἐγώ.

— Τοῦτο δὲν ἐμποδίζει, ἀπεκρίθη ἡ Ἀγλαΐα. Ἐγὼ δὲν γνωρίζω τοῦ Ἀριστοτέλους τοὺς κανόνας· τὸ βέβαιον ὅμως εἶναι, ὅτι τὸ δρᾶμά σας μοὶ φαίνεται χωρὶς τέλους. Ποῦ ἠκούσθη ποτὲ δρᾶμα, ὅπου καὶ ἡ ἡρωῒς καὶ ὁ ἥρως οὔτε θανατώνονται, οὔτε κἂν νυμφεύονται.

— Εἰς τὸ θέατρον ποτέ, εἰς τὸν κόσμον καθ' ἡμέραν, ἀπεκρίθην ἐγώ.

Τὴν στιγμὴν δὲ ταύτην εἰσελθὼν ὁ διανομεὺς τοῦ ταχυδρομείου μοὶ ἐνεχείρισε μίαν ἐπιστολήν. Ἅμα δὲ λαβὼν αὐτὴν εἰς τὰς χεῖρας,

— Ὢ! τί σύμπτωσις! ἀνεφώνησα. Ἰδοὺ ἴσως ἡ λύσις ἣν μοὶ ζητεῖτε τοῦ δράματος. Εὕρετε, ἂν ἠμπορῆτε, τίς μοὶ γράφει τοῦτο τὸ γράμμα.

— Στοιχηματίζω ὅτι ὁ Οὐΐλλισὼν ἀπὸ τῆς ἀγχόνης, εἶπεν ἡ Ἀγλαΐα.

— Τίς ἠξεύρει, εἶπεν ἡ Καλλιόπη, ἂν ὄχι ἡ Μαίρη, ἥτις, ἀφ' οὗ ὁ εἷς ἐκ τῶν φίλων της ἀπέθανε διὰ φαρμάκου, ὁ ἄλλος δι' ἀγχόνης, καὶ ὁ τρίτος εὑρέθη ἀδελφός της, ἀποτείνεται εἰς τὸν μόνον μένοντα, ἂν καὶ εἰς τοὺς ἀντίποδας.

— Δὲν τὸ ηὕρατε ἀπήντησα. Τὸ γράμμα εἶναι . . . τοῦ Ἐδουάρδου.

— Τοῦ Ἐδουάρδου! ἀνέκραξαν ἀμφότεραι, ἐν ᾧ ἐγὼ ἀνοίξας τὴν ἐπιστολὴν ἤρχισα νὰ τὴν ἀναγινώσκω.

— Ὤ! τί παράδοξον! εἶπον ἐγὼ μετ' ὀλίγων γραμμῶν ἀνάγνωσιν.

— Τί; τί; ἠρώτησαν συγχρόνως ἡ Καλλιόπη καὶ ἡ Ἀγλαΐα.

Ἀλλ' ἐγὼ ἐξακολουθήσας ν' ἀναγινώσκω κατ' ἐμαυτὸν, ἐπανελάμβανον ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν,

— Εἶναι τῷ ὄντι ἀνήκουστον! — Πῶς εἶναι δυνατόν! — Τίς ἤθελε τὸ πιστεύσει!

— Ἀλλ' εἰπέτε μας τί εἶναι; τί εἶναι; ἠρώτων ἀλληλοδιαδόχως ἡ Ἀγλαΐα καὶ ἡ Καλλιόπη.

— Πᾶσα λέξις αὐξάνει τὴν ἔκπληξίν μου, ἐξηκολούθησα ἐγὼ, ἀναγινώσκων πάντοτε, χωρὶς ν' ἀποκριθῶ εἰς τὰς ἐρωτήσεις των.

— Ἀλλὰ θέλω νὰ μάθω τί περιέχει τὸ γράμμα σας, εἶπεν ἡ Ἀγλαΐα ἀνυπομόνως, ἁρπάζουσα τὸ γράμμα, οὗ τὸ ἥμισυ ἔμεινεν εἰς τὰς χεῖράς μου.

— Ἂν θέλητε νὰ τὸ μάθητε, ἀπήντησα ἡσύχως, πρέπει νὰ μοὶ ἐπιτρέψητε νὰ τὸ ἀναγνώσω.

— Ἀναγνώσατε λοιπὸν, μοὶ εἶπε ῥίπτουσά μοι τὸ τεμάχιον, ἀλλ' ἀναγνώσατε ταχέως.

— Λύσιν τοῦ δράματός μου ἠθέλετε, εἶπον τέλος, ἀφ' οὗ ἀνέγνων ἐπί τινας στιγμάς. Ἰδοὺ ἀκούσατε τί μοὶ γράφει ὁ Ἐδουάρδος.

Καὶ μετέφρασα ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ ἓν μέρος τῆς ἐπιστολῆς ὡς ἕπεται.

« Κατὰ παράδοξον συγκυρίαν ἔγινες μάρτυς τῶν τελευταίων συμβάντων τῆς ζωῆς μου· ὑπὲρ πάντα ἄλλον ἔχεις δικαίωμα νὰ μάθῃς αὐτῆς τὴν παράδοξον μεταβολήν. Προχθὲς εἰσῆλθε πρὸς ἐμὲ ἄνθρωπος ἄγνωστος, ὅστις ἀνηγγέλθη ὡς Λόρδος Ὀνιγκτὼν, καὶ καθήσας ἀπέναντι ἐμοῦ μὲ παρεκάλεσε ν' ἀκούσω τὴν ἑξῆς διήγησιν. « Πρὸ τριάκοντα ἐτῶν, εἶπεν, εἶχον νυμφευθῇ εἰς Παρίσια νέαν Γαλλίδα, ἣν ἠγάπων περιπαθῶς, καὶ ἥτις μοὶ ἔλεγεν ὅτι μὲ ἠγάπα. Ἀλλὰ μετὰ δύω ἐτῶν συμβίωσιν ἐνόησα ὅτι μὲ ἠπάτα, καὶ μίαν ἡμέραν, λαβοῦσα τὸ μονοετὲς παιδίον μας, ἐδραπέτευσε μετὰ τοῦ ἐραστοῦ της. Πᾶσαν ἐκδίκησιν ἐνόμισα ἐμαυτοῦ κατωτέραν· οὐχ' ἧττον ὅμως ἐδίωξα τοὺς ἀναξίους, καὶ φθὰς αὐτοὺς, τοῖς ἀφῄρεσα τὸ βρέφος, καὶ τὸ ἀπέστειλα εἰς Σκωτίαν πρός τινα ἀρχαῖον γνώριμον τῆς οἰκογενείας μου, ν' ἀνατραφῇ παρ' αὐτῷ. Ἐγὼ δὲ, μετὰ βαρείας καρδίας, ἀπῆλθον τῆς Εὐρώπης, καὶ μετέβην εἰς τὴν Ἀμερικήν.

« Ἐκεῖ ἐπί τινα ἔτη περιηγήθην, εἰς σπουδὴν ἀσχολούμενος τῆς φυσικῆς ἱστορίας. Τέλος δ' ἀποκατέστην εἰς μέρος τῆς Γουϊάννης, ἐνυμφεύθην ἐκεῖ, καὶ ἀπελάμβανον γλυκείας εὐημερίας εἰς τοὺς κόλπους τῆς νέας οἰκογενείας μου. Ἀλλὰ πρὸ δύω ἐτῶν δεινὴ ἐπιδημία ἐνέσκηψεν εἰς ἐκεῖνο τὸ μέρος. Οἱ δύω υἱοί μου καὶ ἡ θυγάτηρ μου ἐθερίσθησαν ἀλληλοδιαδόχως, καὶ ἡ θλίψις ἔσυρε κατόπιν των τὴν μητέρα των εἰς τὸν τάφον. Ἔρημος ἔμεινα τότε εἰς τὸν

ξένον καὶ ἔρημον τόπον, ἡμιθανὴς εἰς τὸ χεῖλος τοῦ τάφου, ὅστις ἐνέκλειεν ὅ,τι ἀγαπητὸν εἶχον ἐπὶ τῆς γῆς. Ἀλλὰ τέλος εἰς τὴν πάλην μεταξὺ ζωῆς καὶ θανάτου, ἡ ζωὴ ὑπερίσχυσε. Τότε ἀνεμνήσθην ὅτι ὑπῆρχεν ἴσως ἔτι εἷς μόνος δεσμὸς μεταξὺ ἐμοῦ καὶ αὐτῆς, ἀνεμνήσθην τοῦ ἐν Εὐρώπῃ υἱοῦ μου, καὶ ἔσπευσα εἰς Σκωτίαν. Ἡ ἄπιστος πρώτη μου σύζυγος εἶχεν ἀποθάνει· εἶχεν ὁμοίως ἀποθάνει καὶ ὁ ἄνθρωπος εἰς ὃν εἶχον παραδώσει τὸ τέκνον μου. Ἀλλ' ἰδοὺ ἀντ' αὐτοῦ τί εὗρον εἰς τὴν οἰκίαν του. Ἀναγνώσατε ταύτην τὴν ἐπιστολήν.

« — Πῶς! ἔκραξα ἐγώ, ἅμα τὴν ἔλαβον εἰς χεῖρας. Τὸ γράψιμον τοῦ Μορλέῦ!

« — Τοῦ Μορλέῦ, μοὶ εἶπε, καλὰ τὸ ἐγνωρίσατε· ἀλλ' ἀναγνώσατε. — Τότε ἀνέγνων· εἶχε δὲ ἡ ἐπιστολὴ ὡς ἕπεται. Ἔξωθεν μὲν « *Πρὸς τὸν Λόρδον Ὀνιγκτῶνα, ὅταν τὴν ζητήσῃ* »· ἔσωθεν δέ· « Μιλόρδε, ὀλίγον ἀφ' οὗ μοὶ ἐπέμψατε τὸν υἱόν σας, ἀπεβίωσεν ἐν βρέφος τρεφόμενον παρ' ἐμοί. Μὴ θέλων νὰ λυπήσω τὸν πατέρα του, δὲν τ' ὡμολόγησα κατ' ἀρχάς, καὶ τῷ ἐπέτρεψα νὰ ἐκλαμβάνῃ τὸ παιδίον σας ὡς ἐδικόν του. Μετὰ ταῦτα δὲ καθ' ὅσον δὲν ἤκουον περὶ ὑμῶν τίποτε, μὴ ἠξεύρων ἂν ζῆτε ἢ ἂν ἀπεθάνετε, ἐπέτρεψα νὰ παρατείνηται ἡ ἀπάτη, ὅπως μὴ στερηθῇ ὁ υἱός σας πλουσίου πατρὸς καὶ προστάτου. Ἂν ἔλθητε ποτὲ καὶ τὸν ζητήσητε, καὶ ἐγὼ δὲν ἦμαι ἐκ τοῦ κόσμου τούτου, ἀποταθῆτε πρὸς τὸν Σὶρ Τζαίμς Σίγκλαιρ ἐξ Ἐδιμβούργης, καὶ ὀμνύω ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, ὅτι ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἐδουάρδος εἶναι υἱός σας.» Ἔχεις ἀνάγκην νὰ σ' εἰπῶ τὰ περαιτέρω; Ὁ Λόρδος Ὀνιγκτὼν μοὶ ἠνέωξε φιλοστόργους ἀγκάλας, παρ' ἐμοῦ περιμένων νὰ τῷ καταστήσω φορητὸν τὸ βάρος τῆς ἐπιλοίπου ζωῆς του· καὶ ἐγὼ ἐρρίφθην

μετὰ στοργῆς εἰς αὐτάς, εὐδαιμονίαν μου θεωρῶν νὰ συντελέσω εἰς τὴν ἰδικήν του. Σήμερον ἀπῆλθον πρὸς τὴν Κυρίαν Σίγκλαιρ, καὶ διηγήθην τὴν ἀπροσδόκητον ταύτην περίστασιν. «Ἑπομένως δὲν εἶσθε ἀδελφός μου!» μοὶ εἶπεν ἡ Μαίρη, οὐχὶ ἐκφράζουσα ὅσην λύπην ἔπρεπε νὰ ἐλπίζω. Δὲν ἐνθυμοῦμαι τί τῇ ἀπεκρίθην ἢ τί ἄλλο μοὶ εἶπεν· ἐνθυμοῦμαι δὲ μόνον ὅτι αὔριον ἀρραβωνίζομαι τὴν Κυρίαν Μαίρην Σίγκλαιρ

Ὁ φίλος σου

Εδουαρδος Μοραβυ, τοῦ λοιποῦ Ουιγκτων.»

— Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη τοῦ φίλου σας, εἶπεν ἡ Ἀγλαΐα ἤξιζεν ὅλην τὴν ἱστορίαν σας.

B.

ΔΥΩ ΠΟΛΕΙΣ ΤΗΣ ΑΔΡΙΑΤΙΚΗΣ

α'. Πολα

Ὅταν ἦλθον εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἀτμοπλοϊκὴ ὑπηρεσία δὲν ὑπῆρχεν εἰσέτι. Ἠναγκάσθην ἐπομένως νὰ ναυλώσω δαλματικὸν πλοῖον ἱστιοφόρον. Ὁ πλοίαρχος Ραγουζαῖος τὴν πατρίδα, μοὶ ἐφάνη ὁπωσοῦν νέος ὥστε ν'ἀντιτάττῃ τὴν ἀναγκαίαν πεῖραν εἰς τὰς δολιότητας τοῦ ταραχώδους Ἀδρίου. Ἀλλὰ μ'ἐβεβαίωσεν ὅτι οἱ πρόγονοί του ἀπὸ πατρὸς εἰς υἱὸν ἀπέθανον εἰς τὴν θάλασσαν ταύτην (ἐλπίζω χωρὶς τῶν συνεπιβατῶν των, τῷ εἶπον), καὶ ὅτι διεδέχετο καὶ αὐτὸς ὁμοίως τὸν πατέρα του, παλαιὸν καὶ ἐξακουστὸν σκυλοπνίκτην.

Αὐτὴ ἡ διαβεβαίωσις μὲ καθησύχασε, λησμονήσαντα τὸν Φαέθοντα, καὶ ὅλους τοὺς υἱοὺς ὅσοι δὲν πατρώζουσιν ἀναγκαίως.

Ἐρώτησα δὲ τὸν πλοίαρχόν μου πόσον νομίζει ὅτι θὰ διαρκέσῃ ὁ πλοῦς ἡμῶν, καὶ λαβὼν ἐκεῖνος τὸν διαβήτην καὶ τὸν ἀνεμοδείκτην του, μοὶ εἶπε σοβαρώτατα ὅτι τὴν ὀγδόην ἡμέραν θὰ χαιρετῶμεν τὴν Ἑλληνικὴν σημαίαν εἰς Πάτρας. Ἐγὼ δὲ, διὰ πᾶν ἐνδεχόμενον, ἔλαβον ἐφόδιὰ διὰ δεκαὲξ ἡμέρας.

Ἀπεπλεύσαμεν λοιπὸν ἀπὸ Βενετίας τὴν 1ην Ἰανουαρίου.

Κατ' ἀρχὰς ὁ ἄνεμος ἦν ἄστατος, καὶ εἰς τὰς μυρίας διώρυγας αἵτινες, ὡς τόσαι φλέβες ζωογόνοι, διακλαδεύονται εἰς τὴν πόλιν ταύτην καὶ τὰ πέριξ αὐτῆς, ἐπήδα πότε πρὸς τὰ δεξιὰ πότε πρὸς τ' ἀριστερὰ ἡμῶν, πότε μᾶς προέπεμπεν ὄπισθεν καὶ πότε μᾶς προηπάντα ἔμπροσθεν, ὥστε ἡ Ἀργὼ (τοῦτο τὤνομα εἶχε τὸ πλοῖον οὗ ἐπέβην) ἐχόρευε πότε διὰ τοῦ ἑνὸς καὶ πότε διὰ τοῦ ἄλλου ποδὸς, πρὸς μεγίστην ἀνησυχίαν τοῦ πρωτοπείρου ἐμοῦ.

Ἀφ' ὅτου δὲ παρηλλάξαμεν τὸ Λίδον, τὸ τελευταῖον ἀκρωτήριον τοῦ λιμένος, ἔκτοτε εἰς τὸ ἐλευθερώτερον πέλαγος ἡ Ἀργὼ ἀνέλαβε βάδισμα τακτικώτερον, ὡς φειδομένη τῶν ἰδίων κινημάτων καὶ δυνάμεων διὰ τὴν μακράν της ὁδοιπορίαν. Ἔκτοτε δὲ καὶ ἐγὼ, θωρακισθεὶς καρτερίαν, ἡπλώθην ἐπὶ τοῦ καταστρώματος, καὶ ἐκεῖ ἔμενον ἡμέραν καὶ νύκτα ἀντιπαλαίων ὡς ἐδυνάμην πρὸς τὴν ναυτίασιν, μετρῶν τὰς στιγμὰς, καὶ συνάπτων αὐτὰς εἰς ὥρας, τὰς δ' ὥρας εἰς ἡμέρας, καὶ ὑπολογιζόμενος κατὰ πόσον πλησιάζω εἰς τὴν εὐκταίαν ὀγδόην.

Ἐν τούτοις δ' ἀπέσπων τοὺς ὀφθαλμούς μου ἀπὸ τῶν τραχέων καὶ μονοτόνων βράχων τῆς Ἰστρίας, καὶ προσήλουν τοὺς τῆς φαντασίας μου μετὰ πόθου εἰς τὰς ζωγραφικὰς ἀκτὰς τῆς Ἑλλάδος, ὅλας καταφύτους δι' ἐλαιῶν καὶ μύρτων, ὅλας ἐσπαρμένας διὰ τῶν θαυμασίων μνημείων τῶν ἀρχαίων χρόνων, χρυσουμένων εἰς τὸν λαμπρότατον τῶν ἡλίων.

Πόθεν καὶ ποῦ ἔπνεεν ὁ ἄνεμος οὔτε ἠρεύνων, οὔτε εἶχον ἱκανὰς ναυτικὰς γνώσεις ὥστε νὰ ἐννοήσω. Ἤξευρον δὲ μόνον, ἐφανταζόμην κἂν, ὅτι ἕκαστον διασχιζόμενον κῦμα μ' ἐπλησίαζε καθ' ἓν βῆμα πρὸς τὴν ποθητήν μου Ἑλλάδα, καὶ τοῦτο μοὶ ἤρκει.

Ἡ νὺξ τῆς ἑβδόμης πρὸς τὴν ὀγδόην ἡμέραν ἦν λίαν ταραχώδης. Ὁ ἄνεμος ἐσύριζεν εἰς τοὺς ἱστοὺς καὶ εἰς τὰ σχοινία ὡς ἀπαίσιός τις ἐναέριος αὐλητής· ἡ δὲ τερψιτάραχος Ἀργώ, εἰς τὴν παράδοξον μουσικὴν ταύτην ὠρχεῖτο ὡς παράφορος, καὶ ἄκων συνωρχούμην μετ' αὐτῆς, ἀντὶ νὰ κοιμῶμαι ὡς ἐπεθύμουν. Ἐπὶ δὲ τῆς κεφαλῆς μου ἤκουον τὴν φωνὴν τοῦ πλοιάρχου διδόντος ἐναγωνίους διαταγάς, καὶ τὰ βαρέα βήματα τῶν ναυτῶν τρεχόντων ἄνω καὶ κάτω, καὶ ἐνίοτε τὸν κρότον ἱστίου τινὸς ἀναρπαγέντος ὑπὸ τοῦ ἀνέμου, καὶ πλαταγοῦντος κατὰ τοῦ ἱστοῦ του.

Τὴν νύκτα ὅλην δὲν ἔκλεισα ὀφθαλμόν. Μὲ διετήρει δ' ἔξυπνον οὐ μόνον τοῦ πλευστοῦ μου οἴκου ὁ σφοδρὸς κλονισμὸς καὶ ἡ ἀήθης ταραχὴ τῶν συνοίκων μου, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον ἡ ἰδέα ὅτι ἐξημέρωνεν ἡ ὀγδόη, καὶ ὅτι ἔμελλον τέλος νὰ χαιρετήσω, ν' ἀσπασθῶ, νὰ φιλήσω τὴν γῆν τῆς Ἑλλάδος. Διὰ τοῦτο, ἅμα αἱ πρῶται ἀκτῖνες τοῦ πρωϊνοῦ λυκαυγοῦς ἐλεύκανον τὸν παχὺν ὕαλον τοῦ φωταγωγοῦ θαλάμου μου, ἐπήδησα εἰς τὸ κατάστρωμα. Ἡ θάλασσα ἦν ὅλη ἀφρός, καί, ὡς ἐξεφράζοντο οἱ ναῦται, ὁμοία πρὸς ἀπέραντον πεδιάδα, ἐφ' ἧς ἔβοσκον ἐριοφόρα πρόβατα. Τὸ πλοῖον ἡμῶν ἔτρεχεν ὡς βέλος, καὶ ὁμολογῶ ὅτι ἡ θέα τοῦ μέλανος οὐρανοῦ, τῆς λευκῆς θαλάσσης, τοῦ βιαίως φερομένου πλοίου, μοὶ ἐπροξένησεν ἀνησυχίαν τινά.

Τέλος ἔστρεψα τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὴν γῆν, εἰς ἣν ὁρμητικῶς προσεπλέομεν. Ὢ τῆς ἀγαλλιάσεως! Ἐπὶ τοῦ παραλίου ἵστατο μεγαλοπρεπὲς ἀρχαῖον ἐρείπιον, ὡς ἀναγγέλλον ἡμῖν ὅτι ἐφθάσαμεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, εἰς τὴν γῆν τοῦ παρελθόντος, εἰς τὴν γῆν τῶν μνημείων.

— Πλοίαρχε, θ' ἀράξωμεν! ἀνέκραξα, σφίγγων ὑπὸ χαρᾶς τοῦ Ἰάσωνός μου τὴν χεῖρα.

— Σιρόκος! κύριε, ἀπεκρίθη τὴν μορφὴν κατηφής. Κακὸς σιρόκος! Εὐτυχεῖς εἴμεθα ὅτι εὑρέθη λιμὴν ἐμπρός μας. Ἐπεράσαμεν κακὴν νύκτα.

— Αὗται λοιπὸν εἶναι αἱ Πάτραι; τῷ εἶπον.

Ὁ δὲ πλοίαρχος ὅταν ἤκουσε τὰς λέξεις ταύτας, μ' ἠτένισεν ἔκθαμβος, καὶ ὅσῳ κατηφὴς καὶ ἂν ἦτον, ἐγέλασε.

— Πῶς; ἠρώτησα. Δὲν εἶναι αἱ Πάτραι;

— Ὄχι, μοὶ ἀπεκρίθη γελῶν δυνατώτερα. Εἶναι ἡ Πόλα.

— Ἡ Πόλα; πῶς; τί ἐστι Πόλα; Εἰς ποῖον μέρος τῆς Ἑλλάδος κεῖται ἡ Πόλα;

— Δὲν εἶναι ἐδῶ ἡ Ἑλλάς, εἶναι ἡ Ἰστρία.

— Δὲν εἶναι ἐδῶ ἡ Ἑλλάς; καὶ ποῦ εἶναι λοιπὸν ἡ Ἑλλάς;

Ὁ πλοίαρχος μοὶ ἔδειξε τότε διὰ τῆς χειρὸς τὸν Νότον, καὶ ἐκίνησε δὶς τὴν χεῖρα, ὡς θέλων νὰ εἰπῇ: Πέραν πέραν.

— Καὶ ἡ Βενετία ποῦ εἶναι; ἠρώτησα.

Καὶ ὁ πλοίαρχος ἐξέτεινε τὴν ἄλλην χεῖρα πρὸς βορρᾶν, καὶ τὸ σχῆμά του ἐφαίνετο λέγον: Ἐδῶ ὀπίσω!

Εἰς τὸ διπλοῦν τοῦτο σχῆμα ἀνετριχίασα ὅλος. Πῶς! Ἡ Ἑλλὰς πέραν πέραν, καὶ ἡ Βενετία ἐδῶ ὀπίσω! Ἀλλ' ἀδύνατον! Ὁ ἀμαθὴς Ραγουζαῖος ἠπατᾶτο. Ἰδοὺ τὸ μεγαλοπρεπὲς τοῦτο μνημεῖον ἐμπρός μου, μαρτυροῦν ὅτι εἴμεθα εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἀλλὰ Πόλα, . . . τί ἐστὶ Πόλα;

Ἀλλ' ἐν τούτοις τὸ πλοῖον ἡμῶν, ἀφοῦ διέβη ἐμπρός τινων εἰς τὴν ὄχθην παρακειμένων νησιδίων, εἰσῆλθεν εἰς τὸν λιμένα, ἔρριψε τὴν ἄγκυραν, καὶ ὁ πλοίαρχος, ἐμβὰς εἰς τὴν λέμβον, ἐξῆλθεν εἰς τὴν πόλιν, καὶ ἐγὼ μετ' αὐτοῦ. Ἅμα δὲ πατήσας τὸ ἔδαφος, δὲν τὸ ἐφίλησα μέν, διότι ὁ ἐπάρατος Ραγουζαῖος εἶχε ρίψει σπέρματα δισταγμοῦ εἰς τὸ πνεῦμά μου περὶ τοῦ ἂν ἦτον ἢ δὲν ἦτον ἑλληνικὸν ἔδαφος, ἀλλ' ἔτρεξα ἀπνευστὶ πρὸς τὸ μεγαλοπρεπὲς μνημεῖον, εἰς

ὃ εἶχον μείνει προσηλωμένοι οἱ ὀφθαλμοί μου ἀφ' ἧς στιγμῆς κατὰ πρῶτον τὸ εἶδον. Μετ' ὀλίγον δ' εὑρέθην ἐντὸς τοῦ περιβόλου αὐτοῦ, καὶ ὁ θαυμασμός μου ηὔξησε μέχρις ἐνθουσιασμοῦ. Ἐλησμόνησα δὲ καὶ τὴν Ἀργὼ καὶ τὴν θάλασσαν καὶ τὸν Ραγουζαῖον, καὶ ὅλη ἡ ψυχή μου ἐπεκάθησεν εἰς τοὺς ὀφθαλμούς μου, καὶ μοὶ ἐφαίνετο ὡς ἂν εἶχον ἐξαλειφθῇ οἱ μεταξὺ αἰῶνες, ὡς ἂν μετέβαινον ἐν μέσῳ τῶν ἀρχαίων, συμπολίτης καὶ σύγχρονος τῶν μεγάλων ἀνδρῶν.

Εὑρισκόμην δ' εἰς τὸ κέντρον μεγάλου καὶ ὑψηλοῦ κυκλοτεροῦς περιβόλου. Δύο σειραὶ ἔχουσαι ἀνὰ ἑβδομήκοντα δύω ἐπαλλήλους ἀψίδας ἑκάστη, ἀπετέλουν τὰ δύω τρίτα τοῦ ὕψους του, τὸ δ' ἀνώτατον μέρος του συνίστατο ἐκ τοίχου συνεχοῦς ἔχοντος ἰσαρίθμους θυρίδας, κοσμουμένου δ' ἔξωθεν διὰ τετραγώνων ἡμικιόνων. Ἐλαφρὸν, πανταχόθεν ἀναπεπταμένον, σκιαγραφούμενον οὕτως εἰπεῖν ἐπὶ τοῦ κυανοῦ στερεώματος, τὸ οἰκοδόμημα τοῦτο ἐμεγαλύνετο ὡς ἐκ τούτου ἔτι μᾶλλον δι' ὀπτικῆς ἀπάτης, καὶ ἐφαίνετο εἰς ἐμὲ τὸν ἱστάμενον εἰς αὐτοῦ τοὺς πρόποδας, ὡς πλησιέστερον εἰς τὰ νέφη ἢ εἰς τὴν γῆν.

— Τίνος θεότητος μεγαλοπρεπὲς τέμενος ἦτον ἄραγε τοῦτο; ἔλεγον κατ' ἐμαυτόν. Τίνων χεῖρες τὸ ᾠκοδόμησαν; Τίς κατῴκει τὴν Πόλαν; Πόλα! τί ἐστὶ Πόλα.

Φαίνεται δ' ὅτι, νομίζων ἐμαυτὸν μονον, ἐσκεπτόμην μεγαλοφώνως, διότι ἡ φωνή μου, ἀνταντακλωμένη εἰς τοὺς περιϊσταμένους ἀναριθμήτους κίονας, ἐπανέκαμψεν εἰς τὴν ἀκοήν μου, ἐπαναλαμβάνουσα πολλάκις καὶ ὡς μετὰ τόνου χλευαστικοῦ, τὴν τελευταίαν ἐρώτησίν μου. Συγχρόνως δὲ νέος ἱερεὺς καθολικὸς, ὡς ἐφαίνετο ἐκ τοῦ σχήματος, καθήμενος εἰς τὴν βάσιν ἑνὸς τῶν κιόνων, ὅπου δὲν τὸν εἶχον ἰδεῖ, ἐπλησίασε πρός με καὶ μ' ἐχαιρέτησεν.

— Εἶσθε, φαίνεται ξένος εἰς Πόλαν μοὶ εἶπε.

— Ξένος, τῷ εἶπον, καὶ εὐγνωμονέστατος εἰς τὸν ὅστις ἤθελε μὲ ξεναγήσῃ, λέγων μοι κἂν τί πόλις εἶναι ἡ Πόλα.

— Πῶς τί πόλις; Δὲν ἀγνοεῖτε βεβαίως ποία εἶναι ἡ ἐπαρχία αὕτη.

— Ὤ! ὄχι ἀναμφιβόλως, εἶπον στενοχωρούμενος. Ἀλλὰ, ὅπως ἡ ὑμετέρα ἔκθεσις ᾖ πλήρης, ὅπως ἔχῃ προοίμιον καὶ ἐπίλογον, ὑποτιθέσθω ὅτι τὸ ἀγνοῶ. Εἰπέτε το ὡς ἂν τὸ ἠγνόουν.

— Ἡ Πόλα, κύριε, ἀπεκρίθη μειδιῶν, κεῖται εἰς τὸ ἔσχατον ἀκρωτήριον τῆς Ἰστρίας, καὶ ἀπέχει ὀγδοήκοντα θαλάσσια μίλια ἀπὸ τῆς Βενετίας.

— Ὀγδοήκοντα μίλια, ἀνέκραξα μετὰ φωνῆς εἰς ἣν ἔτρεμεν ἡ ἀπελπισία, μόλις τὸν πλοῦν μιᾶς ἡμέρας! Πῶς γίνεται; Ὁ πλοίαρχος, τὸν διαβήτην εἰς τὰς χεῖρας καὶ τὸν ἀνεμοδείκτην προσέτι, μ᾽ ὑπεσχέθη ὅτι ἐντὸς ὀκτὼ ἡμερῶν θὰ εἶμαι εἰς τὴν Ἑλλάδα! Ἀλλὰ πῶς; εἶναι, λέγετε, τῆς Ἰστρίας πόλις; πόλις Δαλματική! Ἀλλ᾽ αὐτὸ ἐδῶ πέριξ ἡμῶν δὲν εἶναι μνημεῖον Ἑλληνικόν;

— Εἶναι μνημεῖον Ρωμαϊκόν.

— Λοιπὸν ἡ Πόλα εἶναι πόλις ἀρχαία, εἶναι κτίσμα Ρωμαϊκόν;

— Ἀρχαία ναὶ, ἀπεκρίθη, ἀρχαιοτάτη. Ὄχι ὅμως Ρωμαίων κτίσμα.

— Ἀλλά; . . .

— Ἀλλὰ τῶν Κολχῶν.

— Τῶν Κολχῶν; Πῶς λέγετε;

— Ἐγὼ δὲν λέγω, μοὶ εἶπεν· ὁ Στράβων λέγει. Ὅτε ὁ Ἰάσων ἦλθεν εἰς τὴν Κολχίδα, (βλέπετε τῷ ὄντι ὅτι πρόκειται περὶ ἀρχαιότητος οὐ τῆς τυχούσης), Αἰήτης, ὁ βα-

σιλεὺς τοῦ τόπου, ἴσως ἐχάρη ὅτι εὑρέθη γαμβρὸς διὰ τὴν θυγατέρα του Μήδειαν, ἀλλὰ δὲν ηὐχαριστήθη καὶ ὅτι ὁ γαμβρὸς οὗτος ἔλαβεν εἰς προῖκα τὸ χρυσοῦν Δέρας του, ὥστε ἔπεμψε στρατιώτας νὰ καταδιώξωσι πέραν τοῦ Βοσπόρου τοὺς λῃστάς, ὡς αὐτὸς τοὺς ὠνόμαζε, τοὺς ἥρωας, ὡς οἱ ἴδιοι ὠνομάζοντο. — Οἱ στρατιῶταί του ἔπλευσαν ἐπί τινας ἡμέρας διὰ τρικυμιῶν καὶ κινδύνων, ἀλλ' οὔτε λῃστάς, οὔτε ἥρωας, οὔτε 'Αργοναύτας εἶδον παντάπασι. Τέλος ἔφθασαν εἰς τὸ στόμιον τοῦ Ἴστρου ἢ τοῦ Δουνάβεως, καὶ τόσον τοῖς ἐφάνη πλατύ, ὥστε τὸ ἐξέλαβον θάλασσαν, τοὐλάχιστον στενὴν θάλασσαν, τὸ ἐνόμισαν Βόσπορον· τόσον δὲ τὸ εὗρον ἀκύμαντον καὶ γαληνιαῖον, ὥστε μετὰ χαρᾶς εἰσέπλευσαν εἰς αὐτό, καὶ ἐξηκολούθησαν νὰ τὸ ἀναπλέωσιν.

« 'Αλλ' ὁ Βόσπορος οὗτος ἐμηκύνετο ἐπ' ἄπειρον. 'Ανέπλευσαν δέκα ἡμέρας, ἀνέπλευσαν εἴκοσι ἡμέρας, τριάκοντα ἡμέρας, καὶ τέλος δὲν εἶχε. Τέλος ὑποπτεύσαντες ὅτι πρέπει νὰ ἦν ποταμὸς καὶ οὐχὶ ὁ Βόσπορος, ἀπέβησαν εἰς τὴν ξηράν, φέροντες ἐπὶ τῶν ὤμων τὰ πλοιάρια ἐν οἷς ἐφέροντο τέως, διέβησαν διὰ πεδιάδων, διὰ δασῶν, δι' ἐρήμων, ἔφθασαν εἰς τὰ Ἄλπη, τὰ ἀνέβησαν, τὰ κατέβησαν, καὶ εὗρον πάλιν ἐμπρός των θάλασσαν, τὴν 'Αδριατικήν.

« Ὑποπτεύσαντες δ' ὅτι οὗτος ἦν ἴσως ὁ ζητούμενος Βόσπορος, ἔρριψαν τὰ πλοῖά των εἰς αὐτήν, καὶ εὗρον ὅτι εἶχε δίκαιον ὁ 'Ωράτιος ὀνομάσας (μετὰ 15 αἰῶνας) τὸν 'Αδρίαν Raucus, ἤτοι τραχύν. Δι' ὅ, φθάσαντες, ἴσως ἐξοκείλαντες, εἰς τὴν ἄκραν τῆς 'Ιστρίας ταύτην, ὡς ὑμεῖς σήμερον, ἀποκατέστησαν εἰς αὐτήν, ἀφέντες τὸν Αἰήτην νὰ χαίρῃ, ἂν ἐδύνατο, καὶ νὰ περιμένῃ τὸ δέρμα του, καὶ ἔκτισαν ἐνταῦθα τὴν πόλιν ταύτην, ἣν ὠνόμασαν *Πύλην*, *Πόλαν*, λέγει ὁ Στράβων, εἰς Κολχικὴν διάλεκτον.

— Καὶ λοιπὸν τὸ μνημεῖον τοῦτο, εἶπον διστάζων, καὶ φοβούμενος μὴ προφέρω ἀσύγγνωστόν τινα ἀνοησίαν, — εἶναι... δὲν πιστεύω νὰ ἦναι οἰκοδόμημα τῶν Κολχῶν!...

— Ὦ! ἔχετε δίκαιον νὰ μὴ τὸ πιστεύητε, μοὶ ἀπεκρίθη μετὰ τοῦ λεπτοῦ του, σκωπτικοῦ του μειδιάματος ὁ Κικέρων μου, ὡς ὀνομάζουσιν ἐν Ἰταλίᾳ τοὺς ξεναγούς.

« Εἶναι οὐχὶ Κολχικόν, ἀλλ' αὐτόχρημα Ρωμαϊκὸν οἰκοδόμημα.

— Λοιπὸν ἤκμαζε καὶ ἐπὶ Ρωμαίων ἡ πόλις σας; ἠρώτησα ὑπερνικῶν τὴν αἰσχύνην ἣν ᾐσθανόμην ὅτι δὲν ἤξευρον ὅσα εἰς τὸν κάτοικον τῆς Πόλας ἐφαίνοντο γνώσεις ἐκ τῶν στοιχειοδεστάτων, καὶ εἰς αὐτὰ τὰ παιδία κοινῶν.

— Κυρίως ἐπὶ Ρωμαίων, μοὶ εἶπεν. Οἱ καλοὶ Κολχοὶ δὲν διέπλευσαν θαλάσσας καὶ ποταμοὺς χωρὶς νὰ ὠφεληθῶσιν ἐκ τοῦ μαθήματος. Περιστοιχιζόμενοι δὲ καὶ ἐδῶ, ὡς τοὺς βλέπεις, πανταχόθεν ὑπὸ τῶν κυμάτων, ἔγιναν ἐμπειρότατοι θαλασσοπόροι. Κατὰ δυστυχίαν ὅμως, ἔχοντες πάντοτε κατὰ νοῦν τὸ χρυσοῦν δέρας ὃ ἐστάλησαν νὰ ζητήσωσιν, ὅπου ὑπώπτευον ὕπαρξιν χρυσοῦ εἰς τὰς γειτονικὰς πόλεις, κατέπλεον καὶ τὸν ἥρπαζον. Ἀλλ' οἱ αὐστηροὶ πρὸς τὴν νομικὴν ὀνοματοθεσίαν Ρωμαῖοι ἀπεκάλεσαν τοῦτο πειρατίαν, κατὰ τὰ 177 π. Χ. ἐκήρυξαν τὸν πόλεμον εἰς τὴν Πόλαν, καὶ κατὰ τὰ 176 τὴν ἐκυρίευσαν.

« Κατὰ τὰ 42 π. Χ. κατέλαβε τὴν Πόλαν οἶστρος δημοκρατικός, καὶ αὐτή, ἥτις ἀνέκαθεν ἐφρόνει ὅτι ἡ ἀρετὴ ἦν ἁπλοῦν ὄνομα, ἐκηρύχθη φυσικῷ τῷ λόγῳ ὑπὲρ τοῦ Βρούτου καὶ κατὰ τοῦ Αὐγούστου. Ὁ δ' Αὔγουστος πρὸς τιμωρίαν αὐτῆς τὴν ἐλεηλάτησε διὰ τῶν στρατευμάτων τῆς Λιγουρίας καὶ τὴν κατέστρεψε. Κατὰ τὸ αὐτὸ ὅμως ἔτος, ἀφ' οὗ τῇ ἔδειξε τὶ δύναται ἡ ὀργή του, ἠθέλησε νὰ τῇ δείξῃ τὶ

δύναται καὶ ἡ ἐπιείκειά του, καὶ τὴν ἀνῳκοδόμησε πάλιν κατὰ μεσιτείαν τῆς αὐτοκρατορίσσης Ἰουλίας, δι' ὃ ἡ πόλις ἐπωνομάσθη ἔκτοτε *Ἰουλία Εὐσέβεια* (Julia Pietas).

— Λοιπὸν, εἶπον θριαμβευτικῶς, καὶ ὡς ἀνακαλύψας ἀσφαλῶς τὴν ἀλήθειαν πλέον, — τότε ᾠκοδομήθη ὁ ναὸς οὗτος!

— Δηλαδὴ, μοὶ ἀπεκρίθη ὁ ὁδηγός μου μετὰ τοῦ ἐπαράτου ἐκείνου μειδιάματος, — ὄχι Ναὸς, ἀλλ' ἀμφιθέατρον, καὶ ὄχι τότε, ἀλλὰ μετὰ ταῦτα. Ἴσως ἐπὶ Βεσπεσιανοῦ. Ἡ ἐρωμένη τοῦ αὐτοκράτορος τούτου Κανίδη ἠγάπα τὴν Ἰστρίαν, ἔγινεν Ἰστριὲς, καὶ ἰδίως διέτριβεν εἰς τὴν Πόλαν, ἣν καὶ γνωστόν ἐστιν ὅτι ἐκόσμησε πολλαχῶς. Ἂν λοιπὸν ἀπήτησε παρὰ τοῦ ἐστεμμένου αὐτῆς ὑπηρέτου τινὰ στατήρων ἑκατομμύρια, καὶ δέκα ἢ δεκαπέντε ἐτῶν ἐργασίαν ἵν' ἀνεγείρῃ εἰς Πόλαν ἀμφιθέατρον ἀντάξιον τοῦ Κολοσσαίου τῆς Ῥώμης, νομίζετε ὅτι ὁ Βεσπεσιανὸς ἦν ἄνθρωπος νὰ τῇ τ' ἀρνηθῇ; Ἴσως ὅμως νὰ ᾠκοδομήθη καὶ ἐπὶ Τίτου, διότι ὁ Γραμματεὺς αὐτοῦ ἦν Ἰστριεὺς τὴν καταγωγήν.

— Καὶ λοιπὸν δὲν φρονεῖτε ὅτι ἦτο ναὸς, ἠρώτησα δειλῶς, ἐπιμένων ἐνδομύχως εἰς τὴν ἰδέαν πάντοτε, ὅτι τὸ μεγαλοπρεπὲς οἰκοδόμημα τοῦτο, ἄξιον τῶν θεῶν, ἦν ἀναγκαίως ἀφιερωμένον εἴς τινα ἐξ αὐτῶν.

— Τὰ Πάνθεα, μοὶ εἶπε διδακτικῶς, καί τινες μικροὶ ναΐσκοι, ᾠκοδομοῦντο ἐπὶ Ῥωμαίων τῷ ὄντι κατὰ τὸ κυκλικὸν σχῆμα, πάντες δ' οἱ ἄλλοι ναοὶ, ὀρθογώνιοι, ὡς οἱ Ἑλληνικοί. Τοῦτο εἶναι ὅμως ἀναμφισβητήτως ἀμφιθέατρον διὰ θηριομαχίας, μονομαχίας, καὶ ἄλλα θεάματα τοῦ λαοῦ, καὶ, εἰ καὶ μικρότερον, ἔχει ὅμως τὸ αὐτὸ σχῆμα καὶ τὴν αὐτὴν διασκευὴν μετὰ τοῦ ἐν Ῥώμῃ Κολοσσαίου ἢ ἀμφιθεάτρου τῶν Φλαβίων, διατηρεῖται δ' ἀσυγκρίτως ἐκείνου

ἀκεραιότερον. Λέγων δ' ἀμφιθέατρον, ἐννοῶ ὅτι εἶναι ὁ ἐξωτερικὸς τοῖχος, ὁ ἐξωτερικὸς τοῦ ἀμφιθεάτρου περίβολος, ἀφ' οὗ κατήρχοντο αἱ βαθμίδες πρὸς τὴν κονίστραν.

— Εἰς τὰς βαθμίδας ταύτας, εἶπον ἐγώ, ἐκάθηντο ἀναμφιβόλως οἱ θεαταί. Τίς οἶδε πόσας χιλιάδας περιελάμβανε ὁ περίβολος οὗτος! Ἂν αἱ βαθμίδες ὑπῆρχον, ἦτον εὔκολον νὰ τὸ εἰκάσωμεν.

— Δὲν ἀπαιτεῖται πρὸς τοῦτο τῶν βαθμίδων ἡ παρουσία. Ἡ ἐξωτερικὴ τοῦ μνημείου διάμετρος, — πολλάκις τὴν κατεμέτρησα, — εἶναι 401 ποδῶν, ἡ δ' ἐσωτερικὴ 330. Ἐδύνατο ἄρα νὰ περιλάβῃ τὸ θέατρον περὶ τοὺς δισμυρίους θεατάς.

— Ἀλλ' ἡ πόλις δὲν φαίνεται νὰ περιέχῃ τόσους κατοίκους.

— Τώρα βεβαίως ὄχι. Μόλις 1500. Τότε ὅμως εἶχεν ὑπὲρ τοὺς 25,000. Αἱ δὲ βαθμίδες γνωστὸν ἐστὶν ὅτι ἐσώζοντο μέχρι τῆς ιδ' ἑκατονταετηρίδος μετὰ Χριστόν, διότι οἱ Πατριάρχαι μας ἀπηγόρευον τὴν τῶν λίθων ἀφαίρεσιν.

« Τότε ὅμως δεινοὶ καιροὶ κατέλαβον τὴν Πόλαν. Οἱ Γενοβέζοι ἐπιπεσόντες κατ' αὐτῆς ἐν ἔτει 1328 τὴν ἐλεηλάτησαν, διότι ἦτον ἀδύνατος καὶ ἀνυπεράσπιστος πόλις. Τούτους φοβηθεῖσα ἐδόθη τὸ 1331 εἰς τὴν Βενετίαν. Ἀλλὰ τότε ἦλθον οἱ Γενοβέζοι τὸ 1354 καὶ τὴν ἐλεηλάτησαν αὖθις, διότι ἦτο Βενετικὴ πόλις. Τέλος ἀφ' οὗ τὸ 1371 ἠρημώθη ὑπὸ λοιμοῦ, μετὰ ὀκτὼ ἔτη ἐπῆλθον πάλιν οἱ Γενοβέζοι μετὰ ἰσχυροῦ στόλου, ὑπὸ ναύαρχον τὸν περίφημον Δοῦκά των Ἀνδρέαν τὸν Δώριαν, καὶ ἐναυμάχησαν περὶ τὰς Βριονίας ταύτας νήσους, αἵτινες κλείουσι τὸν λιμένα ἡμῶν, κατὰ τοῦ Βενετικοῦ στόλου, διοικουμένου ὑπὸ τοῦ οὐχ ἧττον ἐνδόξου Βεττόρου τοῦ Πιζάνου. Νικήσαντες δὲ κατὰ

κράτος, ἐπόρθησαν καὶ κατεδάφισαν τὴν δυστυχῆ πόλιν, καὶ κατέσφαξαν τοὺς κατοίκους αὐτῆς, ἔκαυσαν αὐτῆς τὰ ἀρχεῖα καὶ μετεκόμισαν πάντας τοὺς φθονητοὺς θησαυρούς της εἰς Γένουαν.

« Ἐπὶ τούτων τῶν δεινῶν χρόνων, ἐπὶ τῆς ἐσχάτης πανδήμου συμφορᾶς μάλιστα, ἀφῃρέθησαν τῶν βαθμίδων οἱ λευκοὶ λίθοι, διότι ἡ φιλοικοδόμος Βενετία τοὺς ἠγόραζε βαρυτίμως. Κατ' αὐτὴν δ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἐμελέτησαν οἱ Βενετοὶ καὶ μεγαλουργὸν ἀνοσιούργημα, νὰ ἐκριζώσωσιν ἐκ θεμελίων τὸ κολοσσιαῖον τοῦτο οἰκοδόμημα, καὶ νὰ τὸ μεταφέρωσιν εἰς τὴν πόλιν των· προσδιώρισαν δὲ μάλιστα καὶ τὸ Λίδον ὡς θέσιν τῆς ἐκ νέου αὐτοῦ ἀνεγέρσεως. Κατ' εὐτυχίαν ὅμως αἱ χρηματικαὶ δυνάμεις τῆς πόλεως εὑρέθησαν ἐλασσούμεναι τῆς πυρεττούσης φαντασίας τῶν ἀρχαιολόγων της, καὶ οὕτω δὲν κατεστράφη ἀφρόνως ἓν τῶν ὡραιοτάτων μνημείων τῆς ρωμαϊκῆς ἀρχαιότητος.

— Λοιπόν, εἶπον, εἶναι κτίσμα τοῦ Αὐγούστου ἡ Πόλα. Ἡ Ἑλλὰς ἀπεθέου τὸν Αὔγουστον, εἰ καὶ ὑπ' αὐτοῦ ἀναλόγως ὀλίγον ὠφεληθεῖσα. Τί δὲν ὤφειλεν αὐτῷ ἡ Πόλα, ὑπ' αὐτοῦ ἐκ βάθρων ἀνεγερθεῖσα.

— Τῷ ὤφειλε Ναόν, μοὶ ἀπήντησε, καὶ τῷ τὸν ἀνήγειρεν. Ἂν θέλητε νὰ πεισθῆτε ὁ ἴδιος περὶ τούτου, συνοδεύσατέ με. Εἰς δὲ τὸ ἀμφιθέατρον τοῦτο ἐπιστρέψατε τὸ ἑσπέρας, καὶ διαγραφόμενον ὑπὸ ἀστερόεντος οὐρανοῦ, καὶ περικεχυμένον ὑπὸ τοῦ ὑγροῦ τῆς σελήνης φωτός, θέλετε τὸ ἐκλάβει ὡς νυκτερινὴν χαρίεσσαν ὀπτασίαν, ὡς πλάσμα τῆς φαντασίας ἐναέριον καὶ χρυσοῦν.

Ὁδηγήσας με δὲ πλησίον τοῦ μέρους ὅπου κατ' ἀρχὰς εἶχον ἀποβῆ εἰς τὴν γῆν, μοὶ εἶπεν ὅτι εὑρίσκομαι εἰς τὴν θέσιν τῆς ἀρχαίας ἀγορᾶς, καὶ παρέστησεν εἰς τὴν ἐκ-

πεπληγμένην μου ὄψιν ἄλλο ἐπ' αὐτῆς σωζόμενον ἀρχαιότητος θαῦμα.

Ὁ ναὸς τοῦ Αὐγούστου ἵστατο ἐνώπιόν μου, ἄρτιος, σχεδὸν τοιοῦτος ὡς ᾠκοδομήθη κατὰ τὸ 19 Π. Χ., ὡς ὑπῆρχεν ὅτε ὁ πρώτιστος ἄρχων τῆς πόλεως ὑπερτάτην ἐθεώρει τιμήν του νὰ προσενδύηται ἐν αὐτῷ καὶ τὸν τίτλον ἱερέως τοῦ ἀποθεωθέντος αὐτοκράτορος. Εἶναι μικρὸν τετράγωνον οἰκοδόμημα, ἔχον τὴν χάριν ἐκείνην ἥτις δὲν ἐξηγεῖται, καὶ ἥτις ἐξαρτᾶται ἀπὸ τῆς σοφῆς ἀναλογίας τῶν διαστάσεων. Πρὸ δὲ τῆς εἰσόδου ἔχει στοὰν ὑπόστεγον, τετράστυλον μὲν κατὰ μέτωπον, δίστυλον δὲ κατὰ βάθος, καὶ οἱ κίονες αὐτοί, τοῦ χαριεστάτου κορινθιακοῦ ρυθμοῦ, ἀνέχουσι τὴν ὀροφὴν μετὰ τοῦ ἀετώματος σώου.

Ἐκ βάθους καρδίας ἠσπάσθην τὸ κομψότατον τοῦτο μνημεῖον, τὸ ἱστάμενον ἐπὶ τῆς μονήρους ἄκρας τῆς Δαλματίας ὡς προάγγελος ὅλων τῶν θαυμάτων ὅσα μὲ περιέμενον εἰς τὴν προσφίλη μου Ἑλλάδα.

Τὸ μικρὸν ἐμβαδὸν αὐτοῦ χρησιμεύει σήμερον ὡς Μουσεῖον ὅπου ἐναπετέθησαν διάφορα ἐν τῇ πόλει ταύτῃ εὑρεθέντα γλυπτικὰ λείψανα.

Πλησίον δὲ τοῦ ναοῦ εἴδομεν τὰς βάσεις καὶ ἄλλου οἰκοδομήματος, καὶ μοὶ ἐξήγησεν ὁ ὁδηγός μου ὅτι ἦν ναὸς καὶ αὐτό, ὁ τῆς Ἀρτέμιδος, τοῦ αὐτοῦ σχήματος καὶ μεγέθους ὡς ὁ τοῦ Αὐγούστου, ὅτι δ' οἱ καλοί του συμπατριῶται τὸν μετεχειρίσθησαν ὡς λατομεῖον πρὸς οἰκοδομὴν τοῦ βαρβαρορρύθμου διοικητηρίου των.

Ἐν ᾧ δ' ἐγὼ ἐστρεφόμην περὶ τὰ ἐρείπια ταῦτα, περιφέρων ἀπὸ τοῦ ἑνὸς εἰς τὸ ἄλλο τὸν θαυμασμόν μου,

— Ἓν μνημεῖον εἰσέτι, μοὶ εἶπεν ὁ φιλόφρων ἱερεὺς μοὶ ἔμεινε νὰ σᾶς δείξω, ὅπως ἐκπληρώσω ἐντελῶς τὸ καθῆκον

τοῦ Ξεναγοῦ. Δὲν ὁμιλῶ περὶ τοῦ ἀρχαίου θεάτρου, διότι ἐκείνου ὀλίγα λείψανα σώζονται, οἱ δὲ λίθοι αὐτοῦ ἐχρησίμευσαν ἐν ἔτει 1630 εἰς οἰκοδομὴν τοῦ νέου φρουρίου. Ἀλλ' ἄγωμεν νὰ ἐπισκεφθῶμεν τὴν *Χρυσὴν* ἢ τῶν *Σεργίων τὴν Πύλην*.

— Ἄγωμεν, εἶπον· διότι ἅπαξ ταμιεύσας ὅσας εἰδήσεις μοὶ δίδετε περὶ αὐτῶν, καὶ μαθὼν τὸν δρόμον των, θὰ ἐπανέλθω ἑκατοντάκις, ἐν ὅσῳ ἀναπαύεται ἡ Ἀργὼ εἰς τῶν Κολχῶν τὸν λιμένα. Ἄγωμεν! Ἀλλὰ μεταξὺ βαίνοντες, ἂν ἐπιτρέπηται νὰ παρασκευασθῶμεν πρὸς τὴν θέαν αὐτῆς, ἤθελον σᾶς ἐρωτήσει τί ἐστιν ἡ πύλη αὕτη, καὶ διατί καλεῖται χρυσῆ, καὶ τίνες ἦσαν οἱ Σέργιοι.

— Ἐκτὸς τῆς ἀκροπόλεως, ἣν βλέπετε ἐκεῖ πρὸς τὰ δεξιά μας, ἀπεκρίθη ὁ νέος ἱερεύς, ἡ Πόλα εἶχεν ἄλλοτε τεῖχος καὶ περὶ τὴν κάτω πόλιν, οὗ τινος ὡς καὶ τῶν πύργων του, θέλομεν ἀπαντήσει ἴχνη πολλὰ καὶ ἄξια λόγου ἐπὶ τῆς ὁδοῦ ἡμῶν. Τὸ τεῖχος τοῦτο εἶχε πύλας πολλάς, καὶ τούτων μία, ἡ λαμπροτέρα πασῶν, ἦν ἡ χρυσῆ Πύλη, δι' αὐτὸ τοῦτο λεγομένη *χρυσῆ*, διότι ἦν λαμπροτέρα τῶν ἄλλων. Τοῦ δέ, τίνες ἦσαν οἱ *Σέργιοι*, ἡ διήγησις δὲν εἶναι τόσον βραχεῖα.

— Ἔστω καὶ μακροτάτη, τὴν ἀκούω.

— Ἤδη ἀπὸ τῶν 933 Μ. Χ. ἡ Πόλα ᾐσθάνθη τῆς Βενετίας τὴν ὑπεροχήν. Ἔκτοτε ἐπολέμησαν μεταξύ των αἱ δύο πόλεις· καὶ ἂν εἰρήνευσαν μετ' ὀλίγον, ἀλλὰ τῶν συμπολιτῶν μου ἡ τότε τάσις πρὸς θαλασσίας ἐπιχειρήσεις ἐναντίας τοῦ δικαίου τῶν ἐθνῶν, ἐκίνησαν κατ' αὐτῶν ἐν ἔτει 1150 τὸν Βενετὸν Δοῦκα Μοροζίνην, ὅστις ἐκυρίευσε καὶ ἐλεηλάτησε τὴν πόλιν. Πρέπει ὅμως νὰ ὁμολογήσω ὅτι ἔκτοτε διαμείνασα μέχρι τῶν 1268 ὑπὸ τὸ

κράτος αὐτῶν, ἐκτὸς μόνον ὅτι τὸ 1193 προσωρινῶς περιῆλθεν εἰς τοὺς Πισαίους, καὶ ἀπὸ 1230 - 1243 μεθ' ὅλης τῆς Ἰστρίας εἰς τὸν Πατριάρχην τῆς Ἀκιλείας, ἀπήλαυσεν ἡσυχίας καὶ εὐημερίας τινὸς σχετικῆς. Ἀλλὰ κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν οἱ Βενετοὶ τῇ ἐχάρισαν κυβέρνησιν ἰδιόρρυθμον, διεπομένην ὑπ' *ἀρχηγοῦ* (Capitano) τοῦ λαοῦ, δῶρον τῷ λαῷ, δῶρον ὀλέθριον, σύνθημα δεινοτάτων ρήξεων ἐμφυλίων.

« Δύο ἀντίπαλοι ἀνεφάνησαν ἐπ' αὐτῆς, θηρεύοντες τὴν ἐπίφθονον ἐξουσίαν· οἱ Σέργιοι, οἶκος ἀρχαῖος, καταγόμενος ἀπὸ τῶν Ρωμαϊκῶν χρόνων, ἰσχυρὸς καὶ ἀριστοκρατικός, καὶ οἱ Ἰωνατάσοι, ἐρειδόμενοι ἐπὶ τοῦ λαοῦ. Αἱ δύο φατρίαι κατεσπάραττον ἀλληλομαχοῦσαι τὴν πόλιν, ἀλλ' ἡ τῶν Σεργίων ἦν ἡ μᾶλλον ἀγέρωχος, ἡ βιαιοτέρα. Οὕτως εἷς αὐτῶν, Μοντεφιορίτος καλούμενος, διαφερόμενος διά τινας μισθώσεως φόρους πρὸς τὸν ἐπίσκοπον Παρεντίου, πόλεως κειμένης τέσσαρας ἡμέρας μακρὰν πρὸς ἄρκτον, ἐφώρμησεν εἰς τὸ Παρέντιον τὸ 1260, εἰσέβαλεν εἰς τὴν ἐπισκοπήν, ἥρπασε πάντα τὰ ἔγγραφα ὅσα ἀπεδείκνυον αὐτὸν ὀφειλέτην, καὶ τὰ ἔρριψεν εἰς τὴν θάλασσαν

Αὗται καὶ ἄλλαι βιαιοπραγίαι παρώξυνον κατ' αὐτῶν τὸν λαὸν τῆς Πόλας, προστεθέντα ἔτι ἐχθυμότερον πρὸς τοὺς ἀντιπάλους αὐτῶν. Οὐχ ἧττον ὅμως κατίσχυσαν οἱ Σέργιοι κατ' ἀρχάς, καὶ τὸ 1271 κατέκτησαν τὴν ἀκρόπολιν, δι' ὃ καὶ ἡ οἰκογένεια αὐτῶν ἐπωνομάσθη *Καστραπόλα*. Ἀλλ' οἱ Ἰωνατάσοι ἐπιπεσόντες διὰ συνωμοσίας, τοὺς κατέσφαξαν πάντας, καὶ μόνον ἓν βρέφος διέφυγε τῶν οἰκείων τὸν ὄλεθρον. Εὔσπλαγχνος ὑπηρέτρια, δέσασα αὐτὸ εἰς τὴν ἄκραν σχοινίου, ἐν ᾧ ἡ οἰκία των ἦν εἰς τὸν φόνον παραδεδομένη, τὸ κατεβίβασεν οὕτως ἀφ' ἑνὸς τῶν παραθύρων αὐτῆς

εἰς τὴν παρακειμένην αὐλὴν τοῦ μοναστηρίου τῶν Φραγκισκανῶν, καὶ ἀναλαβόντες αὐτὸ οἱ μοναχοὶ τὸ ἀνέθρεψαν. Ὅτε δὲ τὸ παιδίον ἔγινεν ἀνήρ, εἰς τὰ 1300, ᾠκοδόμησε δι' εὐγνωμοσύνην τὴν ἔτι σωζομένην ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου Φραγκίσκου, ἧς εἰμὶ ὁ ταπεινότατος ἐφημέριος.

Αὐτοὶ ἦσαν οἱ Σέργιοι, καὶ ἡ πύλη ὀνομάζεται τῶν Σεργίων, διότι τρεῖς προπάτορες αὐτῶν, ἀγορανόμοι ὑπάρξαντες ἐπὶ τῆς Ρωμαϊκῆς ἐποχῆς, εἰσὶν ἐπ' αὐτῆς ἐπιγεγραμμένοι.

Ταῦτα δὲ λέγοντες, ἐφθάσαμεν εἰς σωρὸν ἐρειπίων, καὶ ὁ ὁδηγός μου μοὶ εἶπεν ὅτι τὰ σωζόμενα τειχία εἰσὶ λείψανα τῆς λαμπρᾶς *Διδύμου* πύλης (Porta Gemina), ἥτις ἐκτίσθη ἐπὶ Μάρκου Αὐρηλίου ἐν ἔτει 161 - 179 Μ. Χ., καὶ ἀντεστοίχει πρὸς τὴν τῆς ἀκροπόλεως εἴσοδον· καὶ μοὶ ἐβεβαίωσεν ὅτι ὑπὸ τὸν σωρὸν τοῦτον σώζεται ἀνέπαφον τὸ ἔδαφος τῆς ἀρχαίας ὁδοῦ, ὡς ἐβεβαιώθη πρό τινος καιροῦ δι' ἰδίας δαπάνης μικράν τινα ἀνασκαφὴν ἐνεργήσας αὐτόθι.

Ἀφ' οὗ δὲ διέβημεν καὶ τὴν πύλην ταύτην,

— Ἡ τύχη τῆς Πόλας, τῷ εἶπον, κινεῖ ἤδη μεγάλως τὴν περιέργειάν μου. Εὗρον χωρίον ἱστορικὸν καὶ κατάκοσμον δι' ἀρχαίων μνημείων ὅπου ἐξ ἀμαθείας οὐδὲν ἐπροσδόκων τοιοῦτο. Ἐπεθύμουν νὰ μάθω ὅλας αὐτῆς τὰς περιπετείας. Μοὶ διηγήθητε εὐμενῶς τὰ περὶ αὐτῆς μέχρι Τίτου, ἤτοι μέχρι τοῦ τέλους τῆς πρώτης χριστιανικῆς ἑκατονταετηρίδος· ἔμαθον ἐπίσης τὰς ἀπὸ τῆς 10ης μέχρι τῆς 15ης ἑκατονταετηρίδος συμφορὰς αὐτῆς. Ἀπὸ δὲ τῆς 2ας μέχρι τῆς 10ης ἑκατονταετηρίδος ἡ ἱστορία σιωπᾷ περὶ αὐτῆς ἐντελῶς;

— Ὄχι, μοὶ εἶπεν. Ἡ Πόλα ἐτιμήθη ἀναγνωρισθεῖσα Ρωμαϊκὴ ἀποικία. Ἐπὶ Ἀδριανοῦ ἡ πόλις αὕτη ἦν, ὡς φαίνεται, τερπνὴ κατοικία, διότι Ρασπαρασάνος, ὁ βασιλεὺς

τῶν Ροσσολάνων, νικηθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἀδριανοῦ (Μ. Χ. 114), εἰς αὐτὴν ἦλθε, καὶ ἔζησεν ἰδιωτεύων εἰς τὴν παρακειμένην *νῆσον τῶν ἐλαιῶν* (scoglio degli olivi) ὅπου φαίνεται ἔτι ὁ τάφος τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ. Πρὸ πάντων δ' ηὐτύχησεν ἡ πόλις ἐπὶ τῶν Ἀντωνίνων, καὶ ἀπὸ Μάρκου Αὐρηλίου μέχρις Ἀλεξάνδρου Σεβήρου ὑπήγετο εἰς τὴν τότε συστᾶσαν ὑπατίαν Ἐνετίας καὶ Ἰστρίας.

« Μετ' ὀλίγον δ' ἡ Πόλα εἶδε μέγα καὶ ἀπάνθρωπον ἔγκλημα. Κωνσταντῖνος ὁ μέγας ἐξώρισεν εἰς αὐτὴν, καὶ μετὰ ταῦτα ἀπεκεφάλισε (τὸ 326) τὸν ἡρωϊκόν του υἱὸν Κρίσπον, ἐνδοὺς εἰς τὰς ἐπιβούλους εἰσηγήσεις τῆς δευτέρας γυναικός του Φαύστας. Ὁμοίως δ' ἐδέχθη ἡ πόλις ἐξώριστον τὸ 334 τὸν ἀδελφὸν τοῦ Ἰουλιανοῦ, ὃν ἀπεκεφάλισεν ὁ αὐτοκράτωρ Κωνστάντιος.

« Κατὰ δὲ τὰ 493 ἐκυρίευσαν οἱ Γότθοι τὴν Πόλαν, καὶ τὸ 524 διώρισαν εἰς αὐτὴν καὶ ἐπίσκοπον. Κατ' αὐτοὺς περίπου τοὺς καιροὺς, γεωργός τις τῆς πόλεως, Μαξιμιανὸς καλούμενος, συνεκόμισεν ἀνέλπιστον καρπὸν ἀπὸ τοῦ ἀγροῦ του· σκάπτων τὴν γῆν, εὗρε θησαυρὸν μέγαν, ἀνώτερον καὶ τῶν ἐλπίδων καὶ τῶν ἀναγκῶν του. Ἔσπευσε λοιπὸν εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ ἐπρόσφερε τὸ εὕρημά του εἰς τὸν αὐτοκράτορα Ἰουστινιανόν. Ὁ δ' Ἰουστινιανὸς δεχθεὶς αὐτὸν εὐμενῶς, εἰς ἀμοιβὴν διώρισε τὸν Μαξιμιανὸν ἔξαρχον Ραβέννης, ὥστε κατὰ τὰ 539, ἁλούσης τῆς Πόλας ὑπὸ Βελισαρίου, καὶ προστεθείσης εἰς τὴν ἐξαρχίαν Ραβέννης, ὁ πτωχὸς γεωργὸς ἔγινε κυβερνήτης, καὶ, ὅπερ σπάνιον εἰς τοὺς ὀψιπλούτους, εὐεργέτης τῆς πατρίδος του. Ἀλλὰ τέλος τὸ 789 Κάρολος ὁ Μέγας ἀπέσπασε τὴν Πόλαν ἀπὸ τῶν Βυζαντινῶν.

Ἐν ᾧ δὲ μοὶ ἐσώρευεν οὕτως ὀνόματα καὶ χρονολογίας,

ἀναβλέψας εἶδον ἐμπρός μου μικρὰν ἀψῖδα, περίεργον δι' ὃν ἔφερε τύπον ἀρχαιότητος.

— Ποῦ ὑπάγομεν; εἶπον Ἰδοὺ ἐφθάσαμεν. Δὲν εἶναι αὐτὴ ἡ χρυσῆ πύλη;

— Ὄχι, μοὶ ἀπεκρίθη, εἶναι παρέκει. Αὕτη εἶναι ἡ μικρὰ πύλη, ἡ λεγομένη τοῦ *Ἡρακλέους*, ἀρχαιοτέρα, ὡς φαίνεται τῶν λοιπῶν ὅλων, καὶ ἴσως τῶν πρώτων χρόνων τῆς Ρωμαϊκῆς ἐξουσίας. Ἀλλ' ἂς προχωρήσωμεν, ἂν θέλωμεν νὰ ἰδῶμεν καὶ τὴν Πύλην τῶν Σεργίων πρὸ τῆς ὥρας τοῦ γεύματος, διότι ἐλπίζω ὅτι θέλετε δεχθῇ νὰ μὲ συνοδεύσητε εἰς τὴν λιτὴν τράπεζάν μου.

Πρὸς ταῦτα τὸν ηὐχαρίστησα καὶ τὸν ἠκολούθησα. Ἀλλ' ἐν ᾧ είπόμην, — Μοὶ εἴπατε, ὡς νομίζω . . . Συγχωρήσατε τὴν ἄγνοιάν μου, τῷ εἶπον· ἀλλ' ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες λησμονοῦμεν εὐκόλως ὅτι ὑπάρχει καὶ ἄλλη ἀρχαιότης πλὴν τῆς Ἑλληνικῆς.

— Τοὐλάχιστον ἄλλη, μοὶ ἀπεκρίθη ἐμψυχῶν με, δὲν ὑπάρχει ἀξία νὰ συγκριθῇ μετὰ τῆς Ἑλληνικῆς.

— Μοὶ εἴπατε ἐπανέλαβον, ὅτι περὶ τὰ τέλη τῆς 15ης ἑκατονταετηρίδος ἡ πόλις κατεστράφη καὶ ἠρημώθη. Πότε κατῳκήθη λοιπὸν ἐκ νέου;

— Κατὰ τὴν ἑπομένην ἑκατονταετηρίδα συνῆλθον βραδέως τὰ διεσπαρμένα λείψανα τῶν κατοίκων τῆς Πόλας ἐπὶ τῶν τάφων τῶν πατέρων των· καὶ τὸ 1506 ἦν ἤδη ἡ χώρα συνῳκισμένη, ὅτε ἐκυριεύθη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας Μαξιμιλιανοῦ, παραχωρήσαντος αὐτὴν πάλιν εἰς τοὺς Ἐνετούς. Ἀλλὰ τὴν δυστυχῆ πόλιν κατέτρεγε κακὸς δαίμων, καὶ ποτὲ δὲν περιῆλθεν εἰς τοσαύτην ἀθλιότητα ὡς εἰς τὴν ἑπομένην ἑκατονταετηρίδα, ὅτε ἐν τοῖς ἔτεσι 1631 καὶ 1645 τὴν ἐξωλόθρευσαν πρῶτον λοιμός, καὶ ἔπειτα

παμβόρος πυρκαϊά. Τέλος τὸ 1797 ἡ Πόλα ἐκυριεύθη ὑπὸ τῆς Αὐστρίας, τὸ 1805 ὑπὸ τοῦ Ναπολέοντος, ὅστις καὶ ἐκρήμνισε τὸν φάρον αὐτῆς, ὅπως ἀφαιρέσῃ ἀπὸ τῶν διαπλεόντων τὸν Ἀδρίαν Ἄγγλων τὸν νυκτερινὸν ὁδηγὸν τοῦτον, καὶ τὸ 1813 ἐπανῆλθε πάλιν εἰς τὴν Αὐστρίαν, ἐν καιρῷ δι' ἡμᾶς, διότι ἰδοὺ ἡ Χρυσῆ Πύλη.

Εἰς ἐμέ, ὅστις δὲν εἶχον γευθῇ ἔτι τῆς θέας τῶν Ἑλληνικῶν μνημείων, ἡ πύλη αὕτη ἐφάνη τῳόντι ἀξία τοῦ ἐπωνύμου *χρυσῆ*, τόσον γλαφυρά, τόσον κατάκοσμος, τόσον εὔρυθμος μοὶ ἐφάνη. Ἐν τῷ μέσῳ ἔχει ὡραίαν ἀψίδα, πλουσίως ἐπικεκοσμημένην διὰ γλυφῶν, καὶ στεφομένην ἑκατέρωθεν ὑπὸ πτερωτῆς Νίκης· κοσμοῦνται δ' ἀμφότεραι αἱ παραστάδες αὐτῆς ὑπὸ δύο ἡμικιόνων Κορινθιακῶν. Ἐπὶ δὲ τῆς κορυφῆς αὐτῆς ἵσταντο, φαίνεται, ἄλλοτε ἀνδριάντες τριῶν Σεργίων, διότι τὰ ὀνόματα αὐτῶν ἀναγινώσκονται μέχρι τοῦδε ἐπὶ τριῶν βάθρων. Παρὰ δὲ τὴν μεγάλην ταύτην ἀψίδα δι' ἧς διήρχοντο οἱ ἱππεῖς καὶ αἱ ἅμαξαι, ὁ ἱερεὺς τοῦ ἁγίου Φραγκίσκου μοὶ ἔδειξε τὰ ἴχνη δύο ἐλασσόνων θυριδίων, δι' ὧν διήρχοντο οἱ πεζοί, προσθέτων ὅτι ᾠκοδομήθη ἡ λαμπρὰ αὕτη πύλη ἐπὶ Τραϊανοῦ, καὶ ἀφιερώθη εἰς τὴν Ἀθηνᾶν.

Ἀλλὰ τὸ γεῦμα τοῦ φιλοξένου ἱερέως ἤθελε διαφθαρῇ, ἂν ἄφηνεν αὐτὸς εἰς τὴν διάθεσίν μου νὰ παραδοθῶ ὅσον ἐπεθύμουν εἰς τὸν θαυμασμόν μου ἐμπρὸς τῆς Χρυσῆς Πύλης. Ἐκεῖνος τὴν τρυφὴν ταύτην τὴν εἶχε πρόχειρον καθ' ἡμέραν, δι' ὃ ἡ ἕξις ἐπράϋνε τὰς ἐκστάσεις του, καὶ σπανίως διεκινδύνευον αὗται τὴν ποιότητα τοῦ γεύματός του· ὅθεν ἀπέσπασε καὶ ἐμὲ ἐκεῖθεν, ἐκκαλέσας ἐκ τοῦ ἀρχαιολογικοῦ θαυμασμοῦ μου εἰς τὸν πεινῶντά μου στόμαχον, καὶ μοὶ παρέθεσε τὴν *λιτήν* του τράπεζαν, ὡς αὐτὸς τὴν ἐκάλει με-

τριοφρόνως. Ἀλλ' εἰς ἐμὲ τὸν ἐπὶ ὀκτὼ ἡμέρας ζήσαντα ἐκ τῶν ἐφοδίων τοῦ πλοῦ, εἰς ἐμὲ ἐφάνη ὅτι οἱ Φραγκισκάνοι τῆς Πόλας ἐννοοῦσι τὴν ἐγκράτειαν εἰς τὴν πλατυτέραν αὐτῆς σημασίαν.

Τὴν δ' ἐπαύριον καὶ τὰς ἑπομένας ἡμέρας ἐπανῆλθον πολλάκις εἰς τὸ ἀμφιθέατρον καὶ εἰς τὸν ναὸν τοῦ Αὐγούστου καὶ εἰς τὴν Χρυσῆν Πύλην, καὶ διῆλθον ὑπὸ τὴν σκιὰν αὐτῶν ὅλον τὸν καιρὸν καθ' ὃν ἔπνεεν ὁ ἐπίμονος νότος, μέχρις οὗ μίαν πρωΐαν εἶδον εἰς τὸν ἱστὸν τῆς Ἀργοῦς ἀρθὲν τὸ σημεῖον ὅτι ἀνασπᾶται ἡ ἄγκυρα.

ϛ'. ΣΑΛΩΝΑ

Ἡ Ἀργὼ ἡμῶν λοιπὸν εἶχε στρέψει τὸ ῥύγχος πρὸς τὸ πέλαγος, καὶ ἤνοιγεν ἤδη τὰ λευκά της πτερά, ὡς ἔνυδρον πτηνὸν ἀνυπόμονον νὰ ἐξέλθῃ τοῦ κλωβοῦ τοῦ λιμένος καὶ νὰ διασχίσῃ ἐλευθέρως τὰ κύματα.

Τὸ κατ' ἐμὲ ἔτρεξα πρὸς τὸν ἱερέα μου νὰ τὸν ἀποχαιρετήσω, νὰ τὸν εὐχαριστήσω διὰ τὰ καλά του μαθήματα καὶ διὰ τὰ καλήτερα γεύματά του.

— Ἀπέρχεσαι λοιπὸν εἰς τὴν Ἑλλάδα, μοι εἶπεν. Εὐδαῖμον ἄνθρωπε! εἰς τὴν γῆν τοῦ ἡλίου, εἰς τὴν γῆν τοῦ αἰωνίου ἔαρος, εἰς τὴν γῆν τῆς αἰωνίας δόξης! Ἐδῶ εἶδας ρανίδας μόνον τινὰς πεπλανημένας καὶ τεθολωμένας τῆς εὐφυΐας τῶν ἀρχαίων, τῆς καλλιτεχνίας των. Ἐκεῖ θέλεις ἴδει τὸ πολυχεῦμον καὶ διαυγὲς νάμα αὐτῆς, αὐτὴν τὴν πηγήν της. Εὐδαῖμον ἄνθρωπε! πῶς σὲ ζηλεύω!

— Διατί νὰ μὲ ζηλεύῃς, εἶπον, καὶ δὲν μὲ μιμεῖσαι;

— Μὲ λυπεῖς περισσότερον προτείνων μοι τ' ἀδύνατα.

— Τ' ἀδύνατα; Παντελῶς. Ἰδοὺ τὸ πλοῖον ἡμῶν ἀνέλκει τὴν ἄγκυραν. Ἔχει τόπον δι' ἕνα ἐπιβάτην περισσότερον. Ὁ Ῥαγουζαῖός μου δὲν ἠξεύρω πῶς ὑπολογίζεται τὰς θαλασσίας ἀποστάσεις, ἀλλ' εἰς τῶν ναύλων τὸν ὑπολογισμὸν εἶναι ἀκριβέστατος, καί τινα δίστηλα περισσότερα θὰ τὸν εὐχαριστήσουν τὰ μέγιστα. Ζητεῖς τὴν ἄδειαν παρὰ τοῦ ἐπισκόπου, τὸ διαβατήριον παρὰ τοῦ ἀστυνόμου, ἀναβαίνεις εἰς τὴν Ἀργώ, καὶ μετὰ ἑπτὰ ἡμέρας, κατὰ τὸν Ῥαγουζαῖόν μου, εἰς τὴν Ἑλλάδα.

— Ἀλλ' ἀπροπαρασκεύαστος καθὼς εἶμαι! . . . . . Τὸ λέγεις διὰ νὰ γελάσῃς.

Καὶ ἡ ἀντίστασις τοῦ φιλέλληνος ἱερέως ἤρχισε νὰ ἐνδίδῃ.

— Ποσῶς διὰ νὰ γελάσω, τῷ εἶπον. Τί προπαρασκευαὶ σοὶ χρειάζονται; Φορεμάτων; Ἔλα δά! φορέματα εἰς τὴν Ἑλλάδα! Τώρα τὸ ἔλεγες· Ἡ Ἑλλὰς εἶναι ἡ γῆ τοῦ ἡλίου. Ζωοτροφιῶν; Μὴ φροντίζῃς! Ἐκ Βενετίας ἔλαβον δεκαὲξ ἡμερῶν τροφάς. Τέσσαρας ἡμέρας ἡ ναυτίασις μ' ἐμπόδισε νὰ ἐγγίσω τίποτε, τὰς ἄλλας τέσσαρας ἔτρωγον τὸ ἥμισυ τῆς μερίδος μου, ὥστε ἔχω εἰσέτι δεκατεσσάρων ἡμερῶν ἐφόδια. Ἐντεῦθεν μέχρις Ἑλλάδος ἡμέραι ἑπτά· εἴμεθα δύω· βλέπεις ὅτι τίποτε δὲν θὰ μᾶς ἐλλείψει.

Αὐτοὶ καὶ ἄλλοι τοιοῦτοι λόγοι, καὶ ὑπὲρ πάντα λόγον ὁ πόθος του νὰ ἴδῃ τὴν Ἑλλάδα, τὸν ἔπεισαν τέλος, καὶ μετ' ἄκρας μου ἀγαλλιάσεως τὸν ἐπιβίβασα εἰς τὸ πλοῖον κατόπιν μου.

— Κατευόδιον, Κύριοι! ἔκραξεν ὁ Ῥαγουζαῖος σφίγγων τὰς χεῖρας ἡμῶν, ἅμα ἐκινήθη τὸ πλοῖον, καὶ ἡ τρόπις αὐτοῦ ἐδίωκεν ἐμπρός της τὸν ἀφρὸν τῶν σχιζομένων κυμά-

των.—Κατευόδιον! Ἰδέτε, λαμπρὸς μᾶς πνέει καὶ οὔριος! Βλέπετ' ἐκεῖ τὸ βουνὸν τῆς Πόλας; φορεῖ τὸν σκοῦφόν του. Αἴ αἴ! Ὅποιος εἶχε κοιτίδα τὴν Ἀδριατικὴν καὶ σκυλοπνίκτην πατέρα, ἐκεῖνος ἐννοεῖ τί δηλοῖ τοῦτο. Αὐτὸ τὸ σύννεφον μᾶς ὑπόσχεται τὸν ἀέρα διὰ μίαν ἑβδομάδα τοὐλάχιστον. Εἰς μίαν ἑβδομάδα θὰ εἴμεθα εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ τότε . . . .

Καὶ ἔκαμεν ἓν σχῆμα ἐμφαντικὸν διὰ τῶν δακτύλων, λέγον συμβολικῶς. Καὶ τότε, θέλει πνεύσει θέλει μὴν πνεύσει, ἀδιαφοροῦμεν.

Δι' ὅλης τῆς ἡμέρας ἡ Ἀργὼ προὐχώρει τῷ ὄντι μεγαλοπρεπέστατα, καὶ ἔσχιζε τὰ κύματα ὡς δελφίν. Μετ' ὀλίγον τῆς Πόλας τὸ ἀμφιθέατρον ἐφαίνετο ὡς λευκὸν σημεῖον εἰς τὸν ὁρίζοντα, μετ' ἔτι ὀλίγον καὶ αὐτὴ ἡ Πόλα, καὶ μέχρι τῆς ἑσπέρας διετρέξαμεν ἱκανὸν μέρος τοῦ ὑγροῦ ἡμῶν δρόμου.

— Ἑπτὰ ἡμέρας σᾶς εἶπον; εἰς ἓξ θὰ φθάσωμεν, ἔλεγεν ὁ Ῥαγουζαῖος. Ἄ! ὅταν τὸ βουνὸν τῆς Πόλας φορέσῃ τὸν σκοῦφόν του! . . . .

Τὸ ἑσπέρας ὁ ἄνεμος ἔπεσεν. Ἡ γαλήνη ἔγινεν ἐντελής, ἡ θάλασσα λεία ὡς ἔλαιον.

— Ἴσα παπαφίγγο! κόντρα παπαφίγγο! ἐφώναζεν ὁ Ῥαγουζαῖος κινδυνεύων νὰ διαρραγῇ. Ἔξω τὸν φλόκο! ὅλα ἔξω!—Καὶ ἀποτεινόμενος πρὸς τὸν ἄνεμον,—Σχῦλε, τὸν ὕβριζε, παλαιοχτικιάρη! ἀπόκαμες νὰ φυσᾷς;

Καὶ τὸν ἐφασκέλωνε διὰ τῶν δύω χειρῶν του.

Ἀλλ' οὔτε οἱ ἐξορκισμοὶ οὗτοι οὔτε οἱ δόλωνες καὶ αἱ ὀθόναι καὶ τὰ ἱστία ὅλα ἀναπετασθέντα ἐχρησίμευσαν εἰς οὐδέν. Ὁ ἄνεμος ἀπεκρίνετο διὰ περιφρονητικῆς σιωπῆς, καὶ τὰ ἱστία ἐκρέμαντο εἰς τοὺς ἱστοὺς ὡς ὑφάσματα

πλυντρίας κρεμάμενα νὰ στεγνώσωσιν. Ὁ υἱὸς τῆς Ἀδριατικῆς ἐβλασφήμει ὡς ναύτης.

Τὸ κατ' ἐμὲ δὲ ὑπέφερον τὸ δυστύχημα μετ' ἀπαθεστάτης ὑπομονῆς, διότι εἶχον δύω λόγους παρηγορίας ἰσχυροτάτους. Ὁ μὲν ἦτον ἡ ἀργυρᾶ πανσέληνος, ἀνατείλασα πρὸ ὀλίγου εἰς οὐρανὸν αἰθριώτατον, μὴ ἔχοντα οὐδὲ τὸ ἐλάχιστον νέφος, ἀφ' ὅτου τὸ μόνον ὑπάρχον εἶχε καταβῆ ἀπὸ τῆς αὐγῆς εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους τῆς Πόλας, καὶ χρυσίζουσα εἰς μακρὸν διάστημα τὸ στιλπνὸν κάτοπτρον τῆς Ἀδριατικῆς. Ὁ ἄλλος δὲ λόγος ἦν ὁ φίλος μου Φραγκισκάνος, ὅστις πλησίον μου κατακείμενος ἐπὶ τοῦ καταστρώματος, μ' ἐγοήτευε διὰ τῆς ποικίλης συνδιαλέξεώς του, καὶ ἀνέπτυσσεν ἐμπρός μου, μετ' ἀπεράντου πολυμαθείας, τῆς ἀρχαιότητος τὸ πανόραμα.

Τέλος ὁ ἄνεμος, χωρὶς νὰ μᾶς ζητήσῃ θυσίαν Ἰφιγενείας, ἐκάμφθη τὴν πέμπτην ἡμέραν, καὶ ἐκόλπωσεν ὀλίγον τὰ ἱστία, τοὺς δόλωνας, τὰς ὀθόνας μας, καὶ ἡ Ἀργὼ ἤρχισε νὰ κινῆται.

— Ἦλθε τέλος πάντων ὁ κατεργάρης! Ἐφώναζεν ὁ πλοίαρχος, κτυπῶν ὑπὸ χαρᾶς τὰς χεῖράς του. Τὸν ἔχομεν τώρα, δὲν θὰ μᾶς φύγῃ πλέον, σᾶς τὸ ὑπόσχομαι!

— Βλέπετε χάνεν ἀπὸ τὰ βουνὰ νὰ φορῇ τὸν σκοῦφόν του ἴσως; τῷ εἶπον ταπεινῇ τῇ φωνῇ, καὶ πλησιάσας εἰς αὐτόν.

Ἀλλ' ἀποφεύγων ν' ἀποκριθῇ εἰς τὴν ἐρώτησιν ταύτην,

— Ἦτο καιρὸς νὰ μᾶς φυσήσῃ τέλος πάντων, μοὶ εἶπεν. Ἠξεύρετε ὅτι εἶχον ἀρχίσει ν' ἀνησυχῶ; Ἴσως παρετηρήσατε ὅτι ἐσχάτως ἐμετρίασα τὰς μερίδας τῆς τροφῆς, καὶ πρὸ πάντων τὰς μερίδας τοῦ ὕδατος. Τῷ ὄντι ἡ ποιότης τῶν τροφίμων μας ἤρχισεν ὀλίγον ἀλλοιουμένη.

Ἡ εἴδησις αὕτη ἀπετέλεσε κακὴν ἐντύπωσιν εἰς ἐμέ. Ἀλλὰ πρὸ πάντων εἶδον τὴν ὄψιν τοῦ φίλου Φραγκισκάνου παθοῦσαν ἀλλοίωσιν ἀνάλογον τῆς τροφῆς. Πῶς! Ἐκεῖνος ὅστις ἀφῆκεν ἀπαθῶς τὸ θαυμάσιον ἀμφιθέατρον τῆς Πόλας ἵνα μὴ κρυώσῃ τὸ δεῖπνόν του, πρὸ πέντε ἡμερῶν εἶχε σχεδὸν περιορισθῇ εἰς μόνον τὸ θαλάσσιον δίπυρον καὶ εἰς ψυχρὸν ὕδωρ, καὶ ν' ἀκούῃ τώρα ὅτι καὶ αὐτὰ ἤρχισαν ν' ἀλλοιῶνται! Μόλις ὁ ἐνθουσιασμός του ὑπὲρ τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος ἀντέσχεν εἰς τὴν εἴδησιν ταύτην. Ἀλλ' ὁ πλοίαρχος ἔσπευσε νὰ μᾶς ἐνθαρρύνῃ.

— Μὴ φοβεῖσθε ὅμως, εἶπεν. Ὁ ἄνεμος πνέει, καὶ θὰ διαρκέσει, σᾶς τὸ ἐγγυῶμαι. Μετὰ πέντε ἢ ἓξ ἡμέρας εἴμεθα εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ αἱ τροφαί μας, ὁποῖαι δήποτε, δὲν θὰ μᾶς ἀφήσωσι ν' ἀποθάνωμεν.

Τῷ ὄντι ὁ ἄνεμος ἐφαίνετο αὐτὴν τὴν φορὰν διαρκής, ἂν καὶ ὄχι ὅσον ἔπρεπεν ἰσχυρός. Ἔπνευσεν ὅλην τὴν ἡμέραν, καὶ ὅλην τὴν νύκτα, καὶ ἐξηκολούθει καὶ τὴν ἐπαύριον.

Ἀλλ' ὡς πρὸς τῶν τροφῶν τὸ κεφάλαιον, ὁ πλοίαρχος ἐβόσκετο ὑπ' ἐλπίδων δι' ἡμᾶς κἂν ἀγόνων. Ὅτε ἐζητήσαμεν νὰ φάγωμεν τὴν πρώτην ἡμέραν, παρετηρήσαμεν εἰς τὰ δίπυρα παράδοξόν τινα σύγχυσιν, εἶδος βρασμοῦ, ἐμφυλίου οὕτως εἰπεῖν ταραχῆς· ἡ ἀνοργάνιστος ὕλη ἔτεινε προφανῶς εἰς ὀργάνωσιν, καὶ ἡ ζωὴ ἀνεπτύσσετο ἐκ τῶν κόλπων τοῦ ἀψύχου διπύρου. Τὸ κατ' ἐμὲ ἀπέσχον τῆς ἀηδοῦς ταύτης τροφῆς, κ' ἐπροτίμησα τὴν νηστείαν. Ὁ δὲ τένθης συνοδοιπόρος μου, ἀφ' οὗ ἔστρεψε τὸ δίπυρον πρὸς ὅλα τὰ μέρη δι' ἄκρου τοῦ δακτύλου, τὸ ἔρριψε τέλος εἰς τὴν θάλασσαν, σχηματιζόμενος ὡς ὁ Πολυκράτης, ὅταν ἐθυσίαζεν εἰς τὰ κύματα τὸν προσφιλῆ του δακτύλιον. Ὅτε

ἐζητήσαμεν νὰ πίωμεν, τὸ ὕδωρ εἶχε χρῶμα ῥευστοῦ σμαράγδου, ὀσμὴν νεκρῶν ποντικῶν, καὶ γεῦσιν ναυτιώδη.

Τὴν δὲ ἐπαύριον τὸ δεινὸν ηὔξησε, διότι ἡ πεῖνα μετεϐλήθη εἰς βουλιμίαν, τὰ δίπυρα εἰς ζῶντας πλακοῦντας σκωλήκων, φεύγοντας ὅταν ἠθέλομεν νὰ τοὺς συλλάϐωμεν, καὶ τὸ ὕδωρ εἰς σεσηπὼς ἕλος, πλῆρες ὑδροϐίων ζωϋφίων. Νὰ ἐγγίσωμεν τίποτε εἰς τὰ χείλη μας ἦτον ἀδύνατον. Ἐν τούτοις ὁ στόμαχος ἡμῶν ἐπόνει, τὸ στόμα ἔφλεγε ξηρανθὲν, καὶ τὸν συνοδοιπόρον μου ἔϐλεπον ταχύτερον χωροῦντα πρὸς τὸ τελευταῖον σύμπτωμα τοῦ νοσήματος τῆς ἀτροφίας, ὅπερ εἶναι ἡ παραφροσύνη.

Μετὰ δὲ τὴν μεσημϐρίαν τῆς δευτέρας ταύτης ἡμέρας, ὀγδόης ἀπὸ τῆς Πόλας, ἐκαθήμεθα ἐπὶ τοῦ καταστρώματος, ὁ πλοίαρχος, ὁ συνοδοιπόρος μου καὶ ἐγώ. Ὁ οὐρανὸς ἦν πάντοτε αἴθριος, ἡ θάλασσα ὁμαλὴ, ὁ ἄνεμος μέτριος ἀλλὰ σταθερὸς, καὶ ἡ Ἀργὼ ἐπροχώρει ὡς νύμφη καμαρωμένη. Ὁ πλοίαρχος ἐκοκκάλιζε φιλοσοφικώτατα ἓν δίπυρον, ἀφ' οὗ διὰ μυρίων ἀγώνων τὸ κατέκτα ἐπὶ τῶν ἰθαγενῶν του κατοίκων, καὶ ἀπέϐαλλε τούτους ἐκ τῆς γεννησάσης καὶ θρεψάσης αὐτούς.

Ὁ δὲ Φραγκισκάνος τὸν ἠτένιζε πρὸ πολλοῦ χωρὶς νὰ ὁμιλήσῃ. Οἱ ὀφθαλμοί του ἔλαμπον κατὰ παράδοξον τρόπον, ὥστε ἐνόμισα ὅτι ὀρέγεται τὸ δίπυρον τοῦ πλοιάρχου. Ἀλλ' ἀποτείνας μοι τὸν λόγον εἰς τὴν Γαλλικὴν γλῶσσαν, ἄγνωστον εἰς τὸν πλοίαρχον,

— Τὸν τρώγομεν; μοὶ εἶπε·

— Ποῖον; ἠρώτησα ἀνασκιρτῶν.

— Τὸν πλοίαρχον, μοὶ εἶπε μετ' ἄκρας ἀπαθείας. Δὲν σοὶ φαίνεται ἀρκετὰ παχύς;

— Τί λέγεις, ἀδελφέ; ἀνέκραξα. Παραφρονεῖς;

— Διόλου, ἀπεκρίθη· Δὲν ἀνέγνως ποτὲ ὅτι εἰς τὴν θάλασσαν, ὅταν ἐκλείπωσιν αἱ τροφαί, τρώγονται μεταξύ των οἱ ναυαγοί; Ὡς νὰ μᾶς φάγωσι καὶ ἡμᾶς, ἂς ἀρχήσωμεν ἀπ' αὐτοῦ, τοῦ αἰτίου τῶν δυστυχιῶν ἡμῶν. Σέ βεβαιῶ εἰς πυριζόλας θὰ ἦναι ὑποφερτότατος.

Καὶ ἐν ᾧ ἔλεγε ταῦτα, ἔληχε τὰ χείλη του, καὶ αἱ κόραι τῶν ὀφθαλμῶν του ἐβάφοντο αἱματόχροες. Τὸν δυστυχῆ ἡ πεῖνα τὸν ἐσκότιζε, τὸ πνεῦμά του ἐταράττετο, καὶ τὰ πάντα ἔβλεπε περὶ ἑαυτὸν ὑπὸ τῆς πυριζόλας τὴν ἔποψιν.

Ὁ Ῥαγουζαῖος ὅμως ἠγνόει ἐντελῶς ποῖος κίνδυνος τὸν ἠπείλει. Στερεότυπον δὲ μειδίαμα διέστελλε τὸ στόμα του, ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν μᾶς ἔβλεπεν, ἐκίνει τὴν κεφαλὴν, καὶ καμμύων ἐδείκνυε τὸ κενὸν διὰ τοῦ δακτύλου, ὡς ἂν ἔλεγε·

— Βλέπετε;... ὁ ἄνεμος... Δὲν εἶχον δίκαιον;

Τέλος διὰ νεύματος ἐκφράζοντος ἔτι σαφέστερον τὴν συναίσθησιν τῆς ἰδίας ἀξίας, δείξας ἓν σημεῖον ἐπὶ τῆς θαλάσσης, ἔλυσε τὴν σιωπήν.

— Βλέπε, εἶπεν! ἐκεῖ ἐμπρὸς ἡμῶν, μακρὰν, πρὸς τ' ἀριστερά; Ἐκεῖ ὑπάρχει ὕφαλος ἀλιτενὴς πολὺ κινδυνώδης. Ἐκεῖ, ὅσοι πλοίαρχοι ἀμαθεῖς καὶ ἄπειροι τῆς θαλάσσης ταύτης, προσοκέλλουσι πολλάκις, καὶ πολλὰ πλοῖα ἀπωλέσθησαν εἰς ταύτην τὴν ὕφαλον αὔτανδρα. Ὅστις ὅμως εἶχε κοιτίδα τὴν Ἀδριατικὴν καὶ πατέρα σκυλο.....

Δὲν ἐπρόφθασε νὰ εἰπῇ «σκυλοπνίκτην», Βρρρ! τρομερὸς κρότος ἠκούσθη, ὡς ἂν διερρήγνυτο ὁ πυθμὴν τοῦ πλοίου, καὶ ἡ Ἀργὼ ἐσείσθη βιαίως, ὡς ἂν ἐτινάσσετο ὑπὸ πυρετοῦ.

— Ἡ ὕφαλος! ἔκραξεν ὁ πλοίαρχος, γινόμενος κίτρινος

ὡς ὁ χηρός. — Ἐκαθήσαμεν! Τί θὰ γίνωμεν! Ἡ Ἀργώ μου! Θὰ συντριφθῇ ἡ Ἀργώ μου!

Καὶ θορυβηθείς, καὶ μὴ ἠξεύρων οὔτε τί νὰ πράξῃ, οὔτε τί νὰ διατάξῃ, περιωρίζετο εἰς τὸ ν' ἀποσπᾷ τὴν κόμην του.

Ἀλλὰ τοῦτο εἰς οὐδὲν μᾶς ὠφέλει. Τὸ κατ' ἐμὲ ἤρχισα νὰ ἐννοῶ ὅτι ἔφθασεν ἡ στιγμὴ καθ' ἣν νέος τίτλος δόξης ἔμελλε νὰ προστεθῇ εἰς τοὺς ἀπογόνους του, μετροῦντας τοὺς προπάτοράς των ὅσοι ἀπώλοντο ἐν τῇ Ἀδριατικῇ.

Ἐν τούτοις ἡ τρόπις τοῦ πλοίου ἐκτύπα εἰς τὸν σκόπελον ἐπανειλημμένως, ἀπειλοῦσα καταστροφήν, ἡ δ' ἀμηχανία τοῦ πλοιάρχου ἐχώρει αὐξάνουσα. Τότε ὁ ναύκληρος, ναύτης γέρων καὶ ἀγροῖκος τοὺς τρόπους, ἐπλησίασεν εἰς τὸν πλοίαρχον μετὰ σεβασμοῦ, καὶ ἔκλινε πρὸς τὸ ὠτίον του, ὡς ἵνα λάβῃ τὰς διαταγάς του. Ἱστάμην δ' ὀπίσω αὐτοῦ, καί, ἂν καὶ ὡμίλησε κρυφίως, τὸν ἤκουσα κάλλιστα.

— Πλοίαρχε, τῷ εἶπεν, εἶσαι ζῶον τετράποδον.

Καὶ χαιρετήσας πάλιν εὐσεβάστως αὐτόν, ἐστράφη πρὸς τὸ πλήρωμα.

— Διατάττει ὁ κύριος πλοίαρχος! ἔκραξεν. Ἀμέσως! Κάτω ὅλα! Μάϊνα γάβια, μάϊνα παπαφίγγους, μάϊνα φλόκους! Ὅλα κάτω!

Καὶ διὰ μιᾶς ἡ Ἀργὼ ἐγυμνώθη πάντων της τῶν ἱστίων, καὶ οἱ ἱστοί της ἔμειναν ὡς ἄσαρκοι βραχίονες ἢ ὡς ξηρὰ δένδρα ἐν ὥρᾳ χειμῶνος. Ἅμα δ' ἠλαφρώθη οὕτω τὸ πλοῖον ἀπὸ τοῦ πιέζοντος αὐτὸ βάρους τῶν ἱστίων, καὶ ἅμα ἔπαυσεν ὠθούμενον ὑπὸ τοῦ ἀνέμου κατὰ τῶν ὑφάλων, ἔπαυσε καὶ νὰ προσκρούῃ ἐπ' αὐτῶν μετὰ τόσης δυνάμεως, διότι ἡ θάλασσα κατ' εὐτυχίαν δὲν ἦτο τεταραγμένη.

— Τὴν λέμβον εἰς τὴν θάλασσαν! ἔκραξεν ὁ ναύκληρος

πάλιν. Ὁ πλοίαρχος διατάττει. Δύο ἄγκυραι εἰς αὐτὴν καὶ πέντε ναῦται!

Ἐν τῷ ἅμα ἐξετελέσθησαν αἱ διαταγαὶ αὗται. Ἡ λέμβος φέρουσα δύο ἀγκύρας ἐμακρύνθη τοῦ πλοίου ὅσον περισσότερον ἐδυνήθη, καὶ ἔρριψε τὴν μίαν εἰς τὴν θάλασσαν. Μετὰ ταῦτα δ' ἐμακρύνθη κατ' ἄλλην διεύθυνσιν, καὶ ἔρριψε καὶ τὴν ἄλλην. Ἐν τούτοις ἐπῆλθεν ἡ νύξ.

Ἡ θέσις ἡμῶν ἦτο δεινοτάτη. Ἂν ὁ ἄνεμος ἐφύσα σφοδρότερος καὶ ἡ θάλασσα ἐταράττετο, τὸ πλοῖον ἡμῶν συνετρίβετο κατὰ τῶν πετρῶν· ἂν δ' ὁ ἄνεμος ἐκόπαζεν, ἀπεθνήσκομεν τῆς πείνης καὶ δίψης. Καὶ ὅμως, μᾶς εἶπεν ὁ ναύκληρος, δὲν ἔπρεπε νὰ παραδοθῶμεν εἰς τὴν ἀδράνειαν τῆς ἀπελπισίας. Ναῦται καὶ ἐπιβάται, ἐλάβομεν τότε εἰς χεῖρας τὰ καλώδια εἰς ἃ ἦσαν δεδεμέναι αἱ ἄγκυραι, καὶ δι' ὅλων ἡμῶν τῶν δυνάμεων καὶ δ' ὅλης τῆς νυκτὸς εἵλκομεν, ὅπως βιάσωμεν τὴν Ἀργὼ νὰ ὀπισθοδρομήσῃ πρὸς πρὸς τὰς ἀγκύρας της καὶ νὰ μακρυνθῇ τῆς ἐπικινδύνου ἐπαφῆς τῶν ὑφάλων. Καὶ ὁ συνοδοιπόρος μου αὐτὸς εἰς τὸν κίνδυνον ἐλησμόνησε τὴν πεῖνάν του, καὶ ἀνεῦρεν ὅλην του τὴν δραστηριότητα καὶ τοῦ σώματος καὶ τοῦ πνεύματος.

— Τώρα ἐννοῶ ὅτι «οὐ παντὸς πλεῖν εἰς Κόρινθον», μ' ἔλεγεν, ἐν ᾧ ὁ ἱδρὼς ἔρρεε ποταμηδὸν ἀπὸ τοῦ μετώπου του.

Ἡ αὐγὴ μᾶς εὗρεν ἕλκοντας ἔτι *εἴα μόλα*, ὡς τοὺς περὶ τὸν Τρυγαῖον εἰς τῆς Εἰρήνης τὸ φρέαρ. Ἐν τούτοις δὲ τὸ πλοῖον εἶχεν ἀρχίσει νὰ κινῆται, καὶ ὁ πλοίαρχος ἐκρότει ὑπὸ χαρᾶς τὰς χεῖράς του καὶ ἐπήδα.

Τί τὸ ὄφελος ὅμως ὅτι ἐμακρυνόμεθα τῆς ὑφάλου; Ὁ πυθμὴν τοῦ πλοίου εἶχε σχισθῇ κατὰ τὴν τρόπιν, καὶ τὸ ὕδωρ εἰσώρμα ἐπιφόβως, ὥστε πολλὰς ὥρας ἦτο ἀδύνατον

νὰ μείνῃ πλέον εἰς τὸ πέλαγος χωρὶς νὰ βυθισθῇ ἡ Ἀργώ. Ἀφήσαντες ἄρα τὸ σχοινίον, ὡρμήσαμεν εἰς τὰς ἀντλίας, ὡς ἄλλοι Κλεάνθαι, ἔλεγεν ὁ πάντοτε φαιδρὸς Φραγκισκάνος μου.

Αἴφνης «πλοῖον! πλοῖον!» ἔκραξεν ὁ πλοίαρχος, δεικνύων πρὸς τὸν ὁρίζοντα, ὅπου ἐφαίνετο τῷ ὄντι τὸ τριγωνικὸν ἱστίον ἁλιευτικοῦ πλοιαρίου. Λαβὼν δὲ τὴν θαλασσίαν σάλπιγγα, προσεκάλεσεν αὐτὸ εἰς βοήθειαν.

Ὁ ἁλιεὺς ἔφθασε μετ' ὀλίγον πλησίον ἡμῶν, καί, λαβὼν ἀντιμισθίαν, ἀνέλαβε νὰ ὁδηγήσῃ τὴν Ἀργὼ ἔξω τῶν ὑφάλων καὶ εἰς τὸν πλησιέστερον λιμένα.

Ἀλλ' ὁ Φραγκισκάνος καὶ ἐγὼ δὲν περιεμείναμεν τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ὑποσχέσεώς του. Ἀπὸ τοῦ καταστρώματος ὁ αἰδεσιμώτατος φίλος μου εἶδεν εἰς τὸν πυθμένα τῆς ἁλιάδος ἕνα ἄρτον καὶ ἓν ἀγγεῖον ὕδατος, καὶ λαβών με ἐκ τῆς χειρός, μ' ἔσυρε μεθ' ἑαυτοῦ, καὶ ἐνεσκήψαμεν καὶ οἱ δύο εἰς τὸ πλοιάριον. Ρίπτοντες δ' ἐν δίστηλον εἰς τοῦ ἁλιέως τὰ γόνατα, ἐν ριπῇ ὀφθαλμοῦ κατεβροχθίσαμεν τὸν ἄρτον του, καὶ ἐπίομεν τὸ ὕδωρ του.

Τότε μόνον μᾶς ἐπανῆλθεν ἡ χρῆσις τῆς γλώσσης.

— Τώρα, εἶπον εἰς τὸν ἱερέα, ἐρώτησε νὰ μάθωμεν εἰς ποῖον λιμένα μᾶς διευθύνει.

Ὁ ἱερεὺς ἠρώτησε τὸν ἁλιέα εἰς τὴν ἐπιχώριον γλῶσσαν.

— Εἰς τὰ Σάλονα μᾶς διευθύνει, μοὶ εἶπεν ἔπειτα, μεταφράζων αὐτοῦ τὴν ἀπόκρισιν.

— Εἰς τὰ Σάλονα! ἀνέκραξα ἔκθαμβος. Καὶ ποῦ εἶναι; ἠρώτησα, ἀποτεινόμενος πρὸς τὸν ἁλιέα. Εἶναι πλησίον τὰ Σάλονα;

Ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος πρὸς μεγάλην μου ἔκπληξιν, δὲν ἐγνώριζε τὴν Ἑλληνικήν, καὶ ὁ Φραγκισκάνος μετέφρασε τὴν

ἐρώτησίν μου Ἀλβανιστί. Τὰ ἔργα δὲ τοῦ διερμηνέως ἐκπληρῶν,

— Ἰδού, μοὶ εἶπεν, αὐτὸ τὸ χωρίον ἐκεῖ. Αἱ οἰκίαι του φαίνονται εἰς τὸ παραθαλάσσιον.

— Παράδοξον! εἶπον ἐγώ. Τὰ Σάλωνα παραθαλάσσια! ἐνόμιζον ὅτι εἶναι μεσόγεια. Ἠπατώμην βεβαίως. — Ἀλλά, φίλτατε συνοδοιπόρε, καιρὸς ν' ἀλλάξωμεν πλέον τὴν πρὸς ἀλλήλους θέσιν. Εἰς τὴν Πόλαν σὲ εἶχον πολύτιμον ὁδηγόν μου, ἐδῶ θὰ τεθῇς ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν μου.

— Καὶ πῶς; μ' ἠρώτησε, γνωρίζεις τοὺς τόπους τούτους;

— Ἐννοεῖται! ἀπεκρίθην, καὶ ᾐσθάνθην ὁ ἴδιος τὸν τόνον καθ' ὃν τὸ ἔλεγον ἀπόζοντα ὀλίγον περιαυτολογίας· ἀλλὰ τόσην εἶχον χαρὰν ὅτι ἦλθεν ἡ ὥρα νὰ ταπεινώσω τέλος τὴν πολυμάθειάν του! Καὶ ἀνυπόμονος νὰ ἐπιδείξω τὰς γνώσεις μου καὶ ἐγώ,

— Ἐκεῖ, τῷ εἶπον πρὸς δεξιά, κεῖνται οἱ Δελφοί.

— Οἱ Δελφοί! ἀνέκραξεν ἐκεῖνος ἐξιστάμενος. Ποῖοι Δελφοί; τί ἐστὶ Δελφοί;

— Καθὼς ἐγώ, εἶπον κατ' ἐμαυτόν, ἠρώτων, τί ἐστὶ Πόλα;

Ἔπειτα δὲ μεγαλοφώνως προσέθηκα·

— Οἱ Δελφοὶ ἦσαν πόλις ἔχουσα περίφημον μαντεῖον τοῦ Ἀπόλλωνος.

— Παράδοξον! εἶπεν ὁ Φραγκισκάνος. Δὲν ἤξευρον ὅτι πλησίον εἰς τὰ Σάλονα ὑπῆρχε τόπος καλούμενος Δελφοί.

— Ὢ! μάλιστα! ἀπεκρίθην ἐγὼ θριαμβεύων. Καὶ οἱ Δελφοὶ αὐτοὶ ἦσαν προσέτι περίφημοι διὰ τοὺς ἀγῶνας οἵτινες εἰς αὐτοὺς ἐτελοῦντο. Ἰδού· ἐκεῖνο τὸ ὄρος ἐκεῖ πρέπει νὰ ἦναι ὁ Παρνασσός. Εἰς τοὺς πρόποδας αὐτοῦ κεῖνται οἱ Δελφοί.

— Ὁ Παρνασσός! οἱ Δελφοί! Δὲν τὸ ἤξευρον. Ἐδῶ; πλησίον εἰς τὰ Σάλονα;

— Πλησιέστατα, εἶπον διδακτικῶς. Τὰ Σάλονα ἐλέγοντο τὸ πάλαι Ἄμφισσα, καὶ ἦτον ἡ πρωτεύουσα πόλις τῆς Φωκίδος.

— Ἆ! ἐννοῶ! Τῆς Φωκίδος, λέγετε, εἰς τὴν Ἑλλάδα!

— Ναί, βεβαιως εἰς τὴν Ἑλλάδα.

— Τότε ἐπιτρέψατέ μοι νὰ σᾶς εἰπῶ ὅτι συγχέετε τὰς ἰδέας. Τὰ Σάλονα αὐτὰ ἐδῶ ἐμπρὸς ἡμῶν δὲν εἶναι ἡ Ἄμφισσα τῆς Ἑλλάδος, εἶναι τὰ Σάλονα τὰ Δαλματικά.

— Τὰ Σάλονα τὰ Δαλματικά; εἶπον γινόμενος κάτωχρος, καὶ πίπτων ἐξ ὅλου τοῦ ὕψους τῆς πρὸ ὀλίγου ὑπεροψίας μου. — Τί εἶναι τὰ Σάλονα τὰ Δαλματικά; ἐψιθύρισα.

Κατ' αὐτὴν δὲ τὴν στιγμὴν εἴχομεν προσορμισθῆ.

— Ὅ,τι εἶναι ἡ Πόλα, μοὶ ἀπεκρίθη ὁ Φραγκισκάνος μου μετὰ τοῦ γνωστοῦ δηκτικοῦ του ἐκείνου μειδιάματος. Ἄλλοτε μὲν πόλις, ἤδη δὲ χωρίον τῆς Δαλματίας.

Ἡ ἀπόκρισις αὕτη μοὶ ἔκοψε τὴν φωνήν, καί, ἀφ' οὗ ἀπέβημεν, πολλὴν ὥραν ἐβάδιζον σιωπῶν παρὰ τὸν σύντροφόν μου, καὶ ἐννοῶν ὅτι ἐγώ, ὁ καυχηθεὶς ὅτι θὰ τὸν ὁδηγήσω, ἔπρεπε πάλιν νὰ ἐπικαλεσθῶ αὐτοῦ τὴν βοήθειαν.

— Ἀλλ' αὐτὰ τὰ Σάλονα εἶναι ἄθλιον χωρίδιον, δὲν ἔχουσι τίποτε λόγου ἄξιον, εἶπον τέλος ὡς ὀργιζόμενος, καὶ ὡς ἂν ἐχρεώστουν τὰ Σάλονα νὰ ἦναι περίεργα πρὸς χάριν μου.

— Τίποτε, μοὶ εἶπεν ὁ Φραγκισκάνος, ἢ τουλάχιστον μικρὰ πράγματα· ὅτι δηλαδὴ ἦσαν ἄλλοτε πόλις μεγάλη, πλουσία καὶ πολυτελής, ἐπίσημος καὶ διὰ τῶν ἀγροκηπίων της τὴν λαμπρότητα, καὶ διὰ τῶν γυναικῶν της τὸ κάλ-

λος καὶ διὰ τὰ προϊόντα τῶν ἐργοστασίων της, συνιστάμενα εἰς ὅπλα καὶ εἰς πορφύρας, καὶ ὅτι μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Δελμινίου, ἐγένοντο πρωτεύουσα ὅλης τῆς Δαλματίας. Προσέτι δὲ καὶ κατ' ἄλλο τι εἰσὶν ὁπωσοῦν ἐπίσημα τὰ Σάλονα· ἐδῶ ἔζη κατὰ τὴν τρίτην ἑκατονταετηρίδα μετὰ Χριστὸν ἓν ἀνδράποδον τῆς εὐγενοῦς Ρωμαϊκῆς οἰκογενείας τῶν Ἀνουλίνων . . .

— Καὶ τοῦτο δίδει ἐπισημότητα εἰς τὴν πόλιν;

— Ὄχι τοῦτο μόνον. Τὸ ἀνδράποδον τοῦτο ἐνυμφεύθη δούλην τινα ἐκ τῆς Ἰλλυρικῆς πόλεως Δωκλείας, καὶ ἔσχεν υἱόν, ὀνομασθέντα πιθανῶς κατὰ τὴν πόλιν ἐκείνην, *Δωκλῆν*. Ὁ πατὴρ δὲ κατώρθωσε ν' ἀπελευθερωθῇ, καὶ τότε ὁ υἱός, ἐξευγενίζων καὶ ἐξελληνίζων τὸ ὄνομά του, ἐπωνομάσθη *Διοκλῆς*. Κατ' ὀλίγον δὲ αὐξάνων τὰς ἀξιώσεις του, τὸ ἐξελατίνησε, καὶ τὴν 27 Σεπτεμβρίου τοῦ 285 μετὰ Χριστόν, ἀνηγορεύθη ὁ υἱὸς τοῦ ἀπελευθέρου, αὐτοκράτωρ του Ρωμαϊκοῦ κόσμου, ὑπὸ τὸ ὄνομα Βαλερίου Διοκλητιανοῦ (1).

Τοιαῦτα ἦσαν τὰ Σάλονα, καὶ ἐγὼ ἔλεγον ὅτι δὲν εἶχον τίποτε περίεργον, καὶ ἐμάνθανον ὅλ' αὐτὰ παρ' αὐτοῦ ἐκείνου εἰς ὃν ἔλεγον πρὸ ὀλίγου κομπαστικῶς ὅτι θὰ τῷ διδάξω τί εἰσὶ τὰ Σάλονα! Ἀλλ' ὅπως σώσω τὴν ἀξιοπρέπειάν μου,

— Τοὐλάχιστον, εἶπον, τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι εἰς τὸ ἐλεεινὸν τοῦτο χωρίδιον οὐδὲν πλέον σώζεται λείψανον μαρτυροῦν περὶ τοῦ ἀρχαίου του μεγαλείου.

— Οὐδὲν λείψανον, εἶναι ἴσως ὑπερβολή. Ἂν περιέλθωμεν ὀλίγον τὰς καλύβας ταύτας καὶ τὰς πέριξ αὐτῶν, θέλομεν ἴσως ἀπαντήσει διάφορα ἀρχιτεκτονικὰ συντρίμματα,

(1) Εὐτροπ. Θ. 19. - Victori Epit. - Gipp. K. ΙΓ'.

προσέτι καί τινα ἀγαλμάτων μέλη, καὶ τὰ λείψανα ὑδραγωγείου, καὶ ἐρείπια ἀμφιθεάτρου, ἀποδεικνύοντα ὅτι ὑπῆρξε τῷ ὄντι ἐνταῦθα πόλις ἐπιφανής.

— Ἥτις εἶναι γνωστὸν ὑπὸ τίνος κατεστράφη καὶ πότε;

— Ναὶ, ὑπὸ τῶν Ἀβάρων, κατὰ τὰ 639 μ. Χ.

Καὶ ἂν αὔριον εἴμεθα εἰσέτι ἐδῶ, προσέθηκε, καὶ ἐκτείνωμεν τὴν περιοδείαν ἡμῶν ἐπὶ μίαν ὥραν μακρὰν τοῦ μέρους τούτου πρὸς νότον, θέλομεν εὕρει αὐτὸ τὸ γιγαντιαῖον παλάτιον τοῦ Διοκλητιανοῦ, ἢ μᾶλλον ὁλόκληρον πόλιν κτισθεῖσαν ἐκ τῶν συντριμμάτων του, καὶ περιεχομένην ἐντὸς τῆς αὐλῆς του.

Ἔκτοτε τὸν παρηκολούθησα σιωπῶν, καὶ ἐννοῶν ὅτι πᾶσα ἄκαιρος ἐπίδειξις πολυμαθείας ἐξέθετεν ἔτι γυμνοτέραν τὴν ἀμάθειάν μου.

Τὸ ἐπίλοιπον δὲ τῆς ἡμέρας διετελέσαμεν ἐπισκεπτόμενοι μεταξὺ ἁλιευτικῶν καλυβῶν διεσπαρμένα τινὰ συντρίμματα, ἄσημα καθ' ἑαυτὰ, ἀλλὰ ζωὴν καὶ σημασίαν λαμβάνοντα διὰ τῆς βαθείας τοῦ συνοδοιπόρου μου κρίσεως, καὶ τῶν σοφῶν αὐτοῦ παρατηρήσεων.

Τὸ δ' ἑσπέρας ἐπανήλθομεν εἰς τὸ πλοῖον. Μεταξὺ δὲ δειπνοῦντες ἐξ ὅσων ἐπρομηθεύθημεν εἰς Σάλονα νωπῶν ἐδωδίμων, ἐξετοξεύομεν κατὰ τοῦ Ραγουζαίου ἡμῶν εἰρωνείας πρὸς ἐκδίκησιν τῶν ἡμῖν συμβάντων.

— Παράδοξον, εἶπεν ὁ ἱερεὺς μετὰ σαρκασμοῦ οὐχὶ λίαν χριστιανικοῦ, πῶς ὁ ἐπάρατος ἐκεῖνος σκόπελος εἰς ὃν προσκρούουσιν ὅσοι πλοίαρχοι εἰσὶν ἀμαθεῖς τῆς θαλάσσης, πῶς αὐτὸς, ἐν ᾧ ἦτο τόσον μακρὰν ἐμπρὸς, εὑρέθη αἴφνης ὑπὸ τὴν τρόπιν τοῦ πλοίου!

— *Σεκκατούρα* κ'ἐκεῖνος ὁ σκόπελος! εἶπεν ὁ πλοίαρχος!

Ἡ λέξις μοὶ ἐφάνη ἀμίμητος. Ὡς ἂν ἔλεγεν, Ἡμεῖς

καλὰ ἐπηγαίνομεν. Τί ἤθελε νὰ ἔλθῃ ἐμπρός μας; Αὐτοῦ χρέος ἦτο νὰ ἠξεύρῃ ὅτι ἡμεῖς θὰ διέλθωμεν ἐκεῖθεν, ὄχι ἡμῶν ὅτι θὰ εὑρίσκηται ἐκεῖνος ἐκεῖ.

— Αἴ! εἶπον ἐγώ. Ὁ πυθμὴν τῆς θαλάσσης εἶναι ἄβυσσος, εἶναι ἄδηλος καθὼς καὶ τὸ μέλλον. Ὁ κ. πλοίαρχος δὲν μοὶ εἶπεν εἰς τὴν Βενετίαν ὅτι μετὰ ὀκτὼ ἡμέρας θὰ εἴμεθα εἰς τὴν Ἑλλάδα; Σήμερον εἶναι ἡ δεκάτη ἑβδόμη, καὶ εἴμεθα εἰς τὰ Σάλονα ἔχοντες καὶ συντετριμμένον τὸ πλοῖον. Θὰ παρέλθουν δεκατρεῖς ἡμέραι περίπου διὰ τὴν ἐπισκευήν· ἰδοὺ εἷς μὴν διὰ τὸ ἥμισυ τοῦ δρόμου. Καὶ ἂν ἀληθεύῃ ὅτι αἱ αὐταὶ αἰτίαι ἔχουσι τὰ αὐτὰ ἀποτελέσματα, ἑξήκοντα ἡμέρας μετὰ τὸν ἀπόπλουν ἡμῶν ἀπὸ Βενετίας θὰ κατευοδωθῶμεν εἰς τὰς Πάτρας. Ἀδιάφορον ὅμως! Αὔριον θὰ ἐπισκεφθῶμεν τὸ παλάτιον τοῦ Διοκλητιανοῦ, καὶ μετὰ ταῦτα νὰ ἴδωμεν, ἴσως ὀργανίσωμεν ἐκδρομήν τινα καὶ μέχρι τοῦ Μαυροβουνίου.

— Ἀστεΐζεσθε, κύριε! εἶπεν ὁ Ραγουζαῖος. Ἀλλ' εἶδα ὅτι ἐθύμωνε, καὶ ἠγέρθη τεταραγμένος ἐκ τῆς τραπέζης.

Τὴν νύκτα δ' ἐκείνην ἐκοιμήθην βαθέως, ἀπαυδήσας ἐκ τῶν ἀγώνων τῆς προτεραίας. Ἀλλ' ἐν μέσῳ τῷ ὕπνῳ μου ἤκουον κτύπους καὶ κρότους παντοίους, ὡς πριόνων τρυζόντων, καὶ πελέκεων καταφερομένων, καὶ σκεπάρνων ἀσθμαινόντων δι' ὅλης τῆς νυκτός· τὰ ναρκωμένα μου αἰσθητήρια ὅμως δὲν ἐδύναντο νὰ κρίνωσι περὶ τῆς φύσεως τῶν κρότων τούτων.

Τὴν ἐπαύριον δ' ἀπὸ πρωΐας ἐζητήσαμεν μετὰ τοῦ συνοδοιπόρου μου τὴν λέμβον παρὰ τοῦ πλοιάρχου.

— Ποῦ θὰ ὑπάγητε; μᾶς ἠρώτησεν οὗτος.

— Εἰς τὴν ξηράν, ἀπεκρίθην ἐγώ, καὶ ἐκεῖθεν θὰ λάβω-

μεν τὸ ἁλιευτικὸν πλοιάριον, νὰ μᾶς φέρῃ εἰς τὸ παλάτιον τοῦ Διοκλητιανοῦ.

— Λυποῦμαι, ἀπεκρίθη ξηρῶς, ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα δὲν γίνεται.

— Καὶ διατί;

— Διότι ἀνασπῶμεν τὴν ἄγκυραν.

— Τὴν ἄγκυραν; Καὶ διατί τοῦτο;

— Πῶς διατί; Διὰ νὰ ἐξακολουθήσωμεν τὴν ὁδοιπορίαν μας.

— Ἀλλά, εἶπον ἐγώ, τὸ πλοῖον δὲν θὰ ἐπισκευασθῇ;

— Καὶ τί ἔπαθεν, εἶπεν ἐκεῖνος, νὰ ἐπισκευασθῇ; Μήπως νομίζετε ὅτι ὑπῆγα νὰ θραύσω τὸ πλοῖόν μου; Μείνατε ἥσυχοι· ὅ,τι ἔπρεπε νὰ γίνῃ ἔγινε ταύτην τὴν νύκτα.

Τότε ἐξήγησα κατ' ἐμαυτὸν τί ἦσαν οἱ κτύποι καὶ τί οἱ κρότοι.

— Ἀλλά, εἶπεν ὁ ἱερεὺς τοῦ Ἁγίου Φραγκίσκου, ἐμπειρότερος τῆς θαλάσσης ἀφ' ὅ,τι ἤμην ἐγώ, ὁ ἄνεμος πνέει ἐκ τῶν δυτικοβορείων, κατὰ πᾶσαν στιγμὴν αὐξάνει, καὶ πρὸς τὰ Ἀπένινα βλέπω συσσωρευόμενα σύννεφα. Ἂν ἤμεθα εἰς τὸ πέλαγος, καὶ δὲν μᾶς συνέβαινε τὸ μικρὸν ἐκεῖνο συμβάν, ἐνθυμεῖσθε;... ὠφελούμεθα βεβαίως ἐκ τοῦ ἀνέμου τούτου. Ἀλλ' ἀπὸ τοῦ λιμένος δὲν ἐννοῶ πῶς ἠμποροῦμεν νὰ ἐκπλεύσωμεν, ἔχοντες τὸν Σκίρωνα εἰσπνέοντα εἰς τὸ στόμιόν του.

— Τοῦτο εἶν' ἐδική μου φροντίς, ἀπεκρίθη ξηρῶς ὁ Ραγουζαῖος.

— Μὲ συγχωρεῖτε, τῷ εἶπον, κύριε πλοίαρχε· δὲν θ' ἀναχωρήσετε, διότι θέλομεν νὰ ἰδῶμεν τὸ παλάτιον τοῦ Διοκλητιανοῦ.

— Μὲ συγχωρεῖτε, κύριέ μου, ἀπήντησεν αὐθαδῶς ἐκεῖ-

νος· θ' ἀναχωρήσωμεν, καὶ δὲν θὰ ἴδῆτε τὸ παλάτιον. Καὶ εἰς ἀπόδειξιν, — ἔξω τὰ ἱστία! ἔκραξε μεγαλοφώνως πρὸς τοὺς ναύτας.

Εἰς τοῦτο τί εἴχομεν ν' ἀντιτάξωμεν; Κατηρόμεθα δὲ μόνον σιωπηλῶς τὸ πεῖσμα τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλ' ὑπετασσόμεθα, τόσῳ μᾶλλον, καθ' ὅσον τὸ πεῖσμά του προὐκάλεσαν αἱ ἡμέτεραι εἰρωνίαι.

Μέχρι μεσημβρίας λοιπὸν τὰ ἱστία ἀνεπετάσθησαν, καὶ ἐπροχωρήσαμεν πρὸς τὸ στόμιον. Ἀλλ' ἐκεῖ ἦλθεν εἰς προϋπάντησιν ἡμῶν ὁ ἄνεμος, καὶ νὰ ἐξέλθωμεν ἦτο ἀδύνατον ἐντελῶς. Τότε ἠρχίσαμεν νὰ λοξοδρομῶμεν· τοῦτο δὲ διήρκεσε μέχρι τῆς ἑσπέρας, ὅτε τὸ πρᾶγμα ἀπέβη ἱκανῶς δυσχερές, ἐξ αἰτίας τῶν παμπόλλων νησιδίων τῶν περιπεφυτευμένων περὶ τὸν χαρίεντα τοῦτον κόλπον. Κατ' εὐτυχίαν ὑπῆρχε σελήνη.

Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον καὶ αὐτὴ ἡ παρηγορία μᾶς ἐγκατέλιπε. Τὰ νέφη, τὰ συσσωρευόμενα δι' ὅλης τῆς ἡμέρας περὶ τὰ Ἀπένινα, ὑψώθησαν ἀπὸ τοῦ ὁρίζοντος, διέτρεξαν τὸν οὐρανὸν δρομαῖα καὶ ὠθούμενα ὑπὸ βιαιοτάτου ἀνέμου, καὶ τὸν κατεκάλυψαν μετὰ μεγίστης ταχύτητος ὡς παραπέτασμα μέλαν, παχυνόμενον ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμήν.

Ὁ ἄνεμος ἐσύριζεν, ἡ θάλασσα ἐκαλύφθη ὑπὸ ἀφροῦ, βρονταί τινες ἠκούσθησαν ὑποκώφως ἠχοῦσαι μακρόθεν, καί τινες λαμπρόταται ἀστραπαὶ ἔσχισαν τὰ νέφη ἑλικοειδῶς.

Μετ' ὀλίγον δ' ἡ καταιγὶς ἐπλησίασεν, αἱ ἀστραπαὶ ἔλαμπον συνεχεῖς, αἱ βρονταὶ ἐκυλίοντο ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἡμῶν, ὡς ἂν ἐρρήγνυτο τὸ στερέωμα, καὶ οἱ καταρράκται τοῦ οὐρανοῦ ἠνεώχθησαν ἐφ' ἡμᾶς. Τὸ κατάστρωμα ἐπλημμύρισεν ὅλον, ὥστε ἠναγκάσθημεν νὰ καταβῶμεν εἰς τοὺς θαλάμους, καὶ μεθ' ἡμῶν καὶ αὐτοὶ οἱ ναῦται, χαλάσαντες

τὰ ἱστία, καὶ ἀφέντες τὸ πλοῖον εἰς τῶν κυμάτων τὴν τύχην.

Ἀλλὰ μόλις κατέβημεν, καὶ ἠκούσθη καταπληκτικὸς βρόντος, καὶ τὸ πλοῖον ἐσείσθη ἀπὸ ἄκρου τοῦ ἱστοῦ μέχρι τοῦ βαθυτάτου πυθμένος, ὡς ἂν εἶχε συντριβῇ καθ᾿ ὑφάλων.

Περίφοβοι ἐπηδήσαμεν αὖθις εἰς τὸ κατάστρωμα. Ὁ μέγας ἱστὸς εἶχε καταπέσει ὡς ραβδίον συντριβεὶς κατὰ μέσον, καὶ ἓν τῶν ἱστίων ἐκάπνιζε καιόμενον. Κεραυνὸς εἶχεν ἐνσκήψει εἰς τὴν Ἀργώ.

Ὁ πλοίαρχος κατέβη ἔντρομος εἰς τὸν μυχὸν τοῦ πλοίου. Ἡ κατὰ τὴν προλαβοῦσαν νύκτα ἀτελῶς ἐπωλουθεῖσα τούτου πληγὴ ἠνεώχθη πλατυτέρα ἔτι, καὶ τὸ ὕδωρ εἰσώρμα βιαίως.

Ὠχρὸς ὁ πλοίαρχος ὡς νεκρός, ἐπέστρεψεν εἰς τὸ κατάστρωμα, ἔδραμεν εἰς τὸ πηδάλιον, καὶ ὡς μανιακὸς ἔσπρωξεν αὐτὸ δι᾿ ὅλων του τῶν δυνάμεων. Ἡ Ἀργὼ ἔστρεψε τότε τὴν πρύμνην της πρὸς τὴν πλησιεστέραν ξηράν, καὶ δεχομένη εἰς τὸ ἡμίκαυστον ἱστίον της τὸν ἄνεμον τῆς θυέλλης, ὥρμησε πρὸς αὐτὴν μεθ᾿ ὅλης τῆς ταχύτητος ὅσης ἦν δεκτικὸν τὸ τετραυματισμένον της σκάφος, ὡς φεύγουσα εἰς τοὺς κόλπους τῆς στερεᾶς τὸν ἐπικείμενον θαλάσσιον κίνδυνον.

Τὴν αὐγὴν δέ, ἅμα ἡ πρώτη ἐμφάνησις τοῦ λυκαυγοῦς μᾶς ἐπέτρεψε νὰ διακρίνωμεν τ᾿ ἀντικείμενα, εἴδομεν τὴν μὲν Ἀργὼ οἰκτρῶς κατὰ πλευρὰν κειμένην ἐπὶ τῆς ἄμμου τῆς παραλίας· πέραν δὲ τῆς ἄμμου πόλιν ἱκανῶς μεγάλην ὡς πρὸς τὴν Δαλματίαν.

— Τί πόλις εἶναι αὕτη, ἠρώτησα τὸν πηδαλιοῦχον ἱστάμενον πλησίον μου.

— Τὸ *Σπαλάτρον*, μοὶ εἶπε.

Δρομαῖος ἔσπευσα πρὸς τὸν συνοδοιπόρον μου, καὶ δεικνύων αὐτῷ τὴν πόλιν·

— Τὸ Σπαλάτρον! τῷ εἶπον. Ἐξήγησόν μοι.

— Κατά τινας γεωγράφους, μοὶ ἀπεκρίθη, Σπαλάτρον εἶναι παραφθορὰ τοῦ ὀνόματος *Ἀσπάλαθος* (1), ὃ ἔφερεν ἡ πόλις αὕτη ὅτε ἦτον ἀκόμη χωρίον. Ἀλλ' ἀληθέστερον, εἶναι παραφθορὰ τῆς λέξεως *Παλάτσο* (Palazzo), ἥτις μετεποιήθη καὶ εἰς *Ἀσπάλαθον*, ἂν τῷ ὄντι εἶχε ποτὲ τοιοῦτον ὄνομα αὐτὸ τὸ χωρίον, καὶ ἥτις ἐμφαίνει τὸ παλάτιον τοῦ Διοκλητιανοῦ.

— Πῶς; ἀνέκραξα, Αὐτὸ εἶναι τὸ παλάτιον τοῦ Διοκλητιανοῦ;

— Αὐτὸ ἐκεῖνο, μοὶ εἶπεν, εἰς ὃ ὁ πλοίαρχός μας δὲν ἤθελε νὰ μᾶς ἀφήσῃ νὰ ἔλθωμεν, ὅπου ὅμως ἠναγκάσθη ἄκων καὶ ἐν ἀγνοίᾳ του νὰ μᾶς φέρῃ ὁ ἴδιος, καὶ ὅπου θὰ μᾶς ἀφήσῃ ἱκανὸν καιρὸν ὥστε νὰ τὸ γνωρίσωμεν λεπτομερέστατα, διότι, ἰδού, ἡ δυστυχὴς Ἀργὼ κατάκειται ἀσθενής, καὶ ἡ ἀνάρρωσίς της δὲν φαίνεται οὖσα αὖθις ἔργον μιᾶς νυκτός.

Ἐν τῷ ἅμα δ' ἐπηδήσαμεν εἰς τὴν γῆν.

— Ἐδῶ λοιπόν, μοὶ εἶπεν ὁ ἱερεύς μου, εἰς τὸ μέρος τοῦτο ὁ Διοκλητιανὸς, ὁ τελευταῖος μέγας αὐτοκράτωρ τῆς Ρώμης, ἐπέστεψε τὴν ἀξιομνημόνευτον βασιλείαν του διὰ τῆς ἀξιομνημονεύτου του παραιτήσεως, ἀξίας ἡγεμόνος φιλοσοφικωτέρου. Ἐδῶ, φεύγων τὴν διαφθορὰν, τὴν κατάχρησιν, τὴν ἀπάτην, καὶ πάσας τὰς κακίας ὅσας ἡ πορφύρα ἑκουσίως συμπαρασύρει ὅταν λησμονῇ τὴν ἀξίαν της, ἦλθε τὴν 1 Μαΐου τοῦ ἔτους 305, καὶ παρεδόθη εἰς τὴν γλυκύτητα τοῦ ἰδιωτικοῦ βίου.

(1) D'Anville, geogr. anc T. I. p. 162. — Ἱστ. Αὐγ. σ. 223, 224.

— Ἐννοῶ τῷ ὄντι ἀπεκρίθην, ὅτι πρέπει νὰ ἔζησεν εὐτυχέστερος εἰς τὴν εἰρηνικὴν καὶ θελκτικὴν ταύτην ἔρημον, παρὰ ἐπὶ τοῦ ταραχώδους θρόνου τῆς Ρώμης, ἐφ' οὗ, εἰς τὴν ἐποχήν του μόνον διὰ πικριῶν καὶ ἀγώνων ἐδύνατο νὰ στηριχθῇ.

« Καὶ τῷ ὄντι, ποία θέσις ἐπαγωγός! Πόσον εὔφορος καὶ κατάφυτος εἶναι ἡ πεδιὰς αὐτὴ πέριξ ἡμῶν! Πόσον ζωγραφικαὶ τῶν βουνῶν αἱ καμπύλαι! Πόσον ἡ ἀτμοσφαῖρα διαφανὴς καὶ λαμπρά, καὶ ὁ ἀὴρ ζωογόνος μετὰ τὴν θύελλαν τῆς νυκτός! Καὶ τὰ νησίδια αὐτὰ ἐμπρὸς ἡμῶν δὲν ὁμοιάζουσιν ἀνθηρὰς φωλεὰς ἀλκυόνων, πεπηγμένας ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῶν κυμάτων, καὶ δὲν περιστέφουσι τὸν κόλπον τοῦτον ὡς τερπνὴν λίμνην;

« Ἐν μέσῳ τῶν γλαφυροτάτων τούτων σκηνῶν τῆς φύσεως, ἐλπίζω ὅτι δὲν ἐπεφοίτα ποτὲ τὸν Διοκλητιανὸν τὸ φάντασμα τοῦ παραιτηθέντος θρόνου, καὶ δὲν κατέστρεφε τὴν φαιδρὰν εὐτυχίαν του.

— Τοῦτο εἶναι τόσον ἀληθές, μοὶ εἶπεν ὁ φίλος μου, ὥστε ὁπότε ὁ ποτὲ σύναρχός του Μαξιμιανὸς ἤρχισε νὰ δυσαρεστῆται, ὅτι ὑπακούσας εἰς αὐτὸν κατέλιπε καὶ αὐτὸς τὰς ἡνίας τῆς βασιλείας, καὶ ἔπεμψεν ἐνταῦθα πρὸς τὸν Διοκλητιανὸν πρέσβεις νὰ τὸν πείσωσι ν' ἀναλάβῃ πάλιν τὴν προτέραν ἀξίαν του, ὁ αὐτοκράτωρ κατέβη μετὰ τῶν πρέσβεων εἰς τὸν κῆπόν του, κείμενον εἰς αὐτὴν ταύτην τὴν θέσιν τῆς ἀγορᾶς ἣν διετρέχομεν ἤδη, καὶ τοῖς ἔδειξε τὰ θάλλοντα λάχανά του. « Ἂν ἐδυνάμην τοῖς εἶπε, νὰ δείξω εἰς τὸν Μαξιμιανὸν πόσον εὔρωστα καὶ ὡραῖα κατώρθωσα τὰ λάχανά μου διὰ τῶν ἰδίων φροντίδων μου, δὲν θὰ μὲ προέτρεπε πλέον ν' ἀναλάβω τὸ στέμμα.»

— Ὢ! ἀνέκραξα. Ἂν ὅλοι ᾐσθάνοντο τὴν γλυκύτητα

τῶν λαχάνων τοῦ Διοκλητιανοῦ, πόσον εὐτυχεστέρα θὰ ἦτο ἡ γῆ!

Ἐν τούτοις δὲ διετρέχομεν τὸ Σπαλάτραν καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις του. Πανταχοῦ πύργων, τειχίων, κιόνων, οἰκοδομημάτων ἐρείπια.

— Νέα πόλις, εἶπον εἰς τὸν συνοδοιπόρον μου, ἀνεγερθεῖσα ἐκ τῶν λειψάνων ἀρχαίας πόλεως.

— Ὄχι, μοὶ εἶπεν· ἐκ τῶν λειψάνων ἑνὸς μόνου οἴκου. Τὸ τεῖχος τῆς πόλεως εἶναι ὁ περίβολος τοῦ παλατίου, καὶ ἀγορὰ καὶ οἰκίαι καὶ ἐκκλησίαι ἀνηγέρθησαν ἐντὸς τῆς αὐλῆς του, ᾠκοδομήθησαν ἐκ τῶν συντριμμάτων του, ἐκ τοῦ ὡραίου τούτου λίθου τῶν λατομίων τοῦ Τραγονίου, τὴν σήμερον Τράου, πόλεως οὐ πολὺ ἀπεχούσης.

Ἐπειδὴ δ' εἰς τὸν λαβύρινθον ἐκεῖνον τῶν ἀρχαίων καὶ νέων οἰκοδομημάτων μοὶ ἦν ἀδύνατον νὰ ἐννοήσω οὐδέν, ὁ συνοδοιπόρος μου ἔλαβεν ἐκ τοῦ χαρτοφυλακείου του τινὰς σημειώσεις του ἐκ Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου, καὶ ἔκ τινος λαμπροῦ ἀγγλικοῦ συγγράμματος (1) μεθ' ἑνὸς πίνακος, καὶ διὰ τῶν βοηθημάτων τούτων, καὶ τῆς ἐξαισίου του μνήμης, μὲ ὡδήγησε διὰ τοῦ Δαιδάλου ἐκείνου.

Ἐκ τῶν σημειώσεών του δ' ἔμαθον ὅτι τὸ παλάτιον ἦτο τετράγωνον, μονόδομον, ἐκτεινόμενον ἐπὶ δέκα στρέμματα, καὶ περιεχόμενον ὑπὸ δεκαὲξ πύργων καὶ ὑπὸ στοῶν κατακόσμων· ὅτι δὲ διῃρεῖτο τετραχῇ ὑπὸ δύω μεγαλοπρεπεστάτων ἀλλήλας διασταυρουσῶν ὁδῶν, πρὸς ἃς ἔφερον τέσσαρες λαμπρόταται πύλαι, ἡ *σιδηρᾶ* λεγομένη, ἡ *χαλκῆ*, ἡ *ἀργυρᾶ* καὶ ἡ *χρυσῆ*· ὅτι ἡ τελευταία αὕτη ἠνοίγετο ἐπὶ τῶν πλουσιωτάτων οἰκημάτων τοῦ αὐτοκράτορος, ἐχόντων εἰς

(1) Abbé Fortis. Voyage en Dalmatie. Venise, 1774, καὶ H. Stieglitz, Briefe und Erinnerungen über Istrien und Dalmatien.

κόσμον κίονας ἐκ πορφυρίτου, ἀνάγλυφα παντοδαπά, λουτρῶνας, παντὸς εἴδους καταστύλους αἰθούσας, αἵτινες, ὡς ἐκ τῆς διαθέσεώς των, ἐκαλοῦντο αἰγύπτιαι, ἢ κυζικηναί, ἢ κορινθιακαί, κήπους ὡραιοτάτους, τέλος ναοὺς θεῶν, ἰδίως τοῦ Ἀσκληπιοῦ, συντηρητοῦ τῆς ὑγείας του, καὶ τοῦ Διός, ἰδιαιτέρου προστάτου του, ὥστε καὶ ἐπελέγετο *Ἰόβιος* ὁ Διοκλητιανός, οἱονεὶ *δῖος*.

Ἀλλ' ἡ μακρὰ τῆς Ἀργοῦς νοσηλεία μᾶς ἐπέτρεψε νὰ γνωρίσωμεν οὐ μόνον ἐπὶ τοῦ πίνακος, ἀλλὰ καὶ μεταξὺ τῶν ἀτάκτως σεσωρευμένων οἴκων καὶ ἐργαστηρίων καὶ καλυβῶν, τὰ περισωζόμενα λείψανα τῶν λαμπροτήτων ἐκείνων.

Τὴν μίαν ἡμέραν περιήλθομεν τὸν τοῖχον τοῦ παλατίου. Εἰς αὐτὸν προσῳκοδομήθησαν νέαι οἰκίαι· ἀλλ' αἱ βέβηλοι ἤθελον καὶ φῶς, διετρύπησαν τὸν τοῖχον, ἀδιαφοροῦσαι ἂν διὰ τούτου κατέστρεφον τὰ διάστυλα ἢ τοὺς ἡμικίονας. Τὴν δ' ἄλλην δ' ἡμέραν ἐπεσκέφθημεν τοὺς προσγαίους θόλους τοῦ οἰκοδομήματος, οἵτινες μετεβλήθησαν διαιρεθέντες εἰς σκοτεινὰς καὶ ἀκαθάρτους ἀποθήκας· τὴν ἄλλην ἐζητήσαμεν τοὺς πύργους· ἀλλ' αὐτῶν ὀλίγα μέρη σώζονται κατερρυηκότα.

Τὴν ἐπιοῦσαν ἠθελήσαμεν νὰ ἰδῶμεν ἂν σώζηταί τι τῶν ἀναβαθρῶν καὶ τῶν λοιπῶν διαιρέσεων, ἀλλ' ὀλίγιστα ἴχνη αὐτῶν εὕρομεν, μαρτυροῦντα ὅμως περὶ τῆς λαμπρότητος τῶν καταστραφέντων. Τὴν μετ' ἐκείνην μοὶ ἐπετράπη, ὑπὸ τὴν σκιὰν τοῦ ἐνδύματος τοῦ συνοδοιπόρου μου, νὰ εἰσέλθω εἰς τὸ γυναικεῖον τῆς πόλεως μοναστήριον, οἰκοδομηθὲν ἐντὸς τοῦ ἀρχαίου προδόμου· ἄλλην ἡμέραν εἰσήλθομεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Παναγίας, μητρόπολιν τοῦ Σπαλάτρου, ἀρχαῖον οἰκοδόμημα, θαυμασίας ἀρχιτεκτονικῆς, ὃ ἡ κοινὴ

γνώμη καὶ οἱ περιηγηταὶ λέγουσι Ναὸν τοῦ Διός. Εἶναι δ' ὀκτάγωνον, πνέον ἔξωθεν μὲν χάριν, ἔσωθεν δὲ μεγαλεῖον, καὶ κοσμεῖται δι' ὡραιοτάτων κορινθιακῶν κιόνων ἐκ πορφυρίτου καὶ συηνίτου λίθου, καὶ διὰ παντοδαπῶν ἀναγλύφων, οὐχὶ βεβαίως τῆς ἀρίστης καλλιτεχνίας, ἀλλ' οὐχ' ἧττον ἀξιοθεάτων.

— Εἶναι βέβαιον εἶπον εἰς τὸν συνοδοιπόρον μου, ὅτι εἶναι ναὸς τοῦ Διός; Τὰ ἀνάγλυφα ἐμφαίνουσι μᾶλλον πράξεις τῆς Ἀρτέμιδος.

— Πολὺ πιθανὸν, μοὶ ἀπεκρίθη, ν' ἀφιέρωσεν ὁ Διοκλητιανὸς τὸν ναὸν εἰς τὴν θεὰν μᾶλλον ταύτην, ἥτις βεβαίως εἰς τὸ πολύδενδρον μέρος τοῦτο τῷ παρεῖχε τὰς πλείστας τῶν διασκεδάσεών του.

Τὰς δ' ἑπομένας ἡμέρας ἐπεσκέφθημεν ἓν ὑπόγειον κείμενον ὑπὸ τὸν αὐτὸν ναὸν, καὶ τὸ μὲν πάλαι χρησιμεῦον ἀναμφιβόλως εἰς τὰς τερατουργίας καὶ τὰ μυστήρια τῶν ἱερέων, ἐπὶ δὲ χριστιανισμοῦ δεχθὲν τὰ λείψανα τοῦ πρώτου ἐπισκόπου Σαλόνων, ὅστις ὑπὸ τῶν καθολικῶν προσκυνεῖται ὑπὸ τὸ ὄνομα ἁγίου Δομίου.

Ἔπειτα δὲ κατέβημεν εἰς ὑπόγειόν τινα σύριγγα ἢ δίοδον, οὕτω κατεσκευασμένην, ὥστε τὰ λεγόμενα ἐν αὐτῇ ἀκούονται ἐντὸς τοῦ ναοῦ. Καὶ αὕτη ἐχρησίμευε τὸ πάλαι βεβαίως εἰς τὰς διὰ χρησμῶν ἀπάτας, ἔπειτα δ' ἴσως εἰς κατάχρησιν τῆς χριστιανικῆς ἐξομολογήσεως, ἥτις, ὡς γνωστὸν ἐπὶ μεσαιῶνος πολλάκις μετεβλήθη εἰς ἀστυνομικὴν κατασκοπίαν.

Τελευταῖον εἰσήλθομεν εἰς τὴν μικρὰν μὲν, ἀλλ' ὡραιοτάτην τετράγωνον ἐκκλησίαν, ἣν ὁ Ἀσκληπιὸς παρεχώρησεν εἰς τὸν ἅγιον Ἰωάννην.

Τέλος ἡ Ἀργὼ ἐπεσκευάσθη ἐντελῶς, καὶ ἐγοργοῦτο ὀρθὴ

ἐπὶ τῶν κυμάτων· ὥστε μὴ ἔχοντες τὶ ἄλλο νὰ ἰδῶμεν εἰς Σπαλάτρον, ἐπέβημεν αὐτῆς, καὶ ἀπεπλεύσαμεν πάλιν.

Ἀληθὲς ὅτι ἠπατήθην εἰς τοὺς ὑπολογισμούς μου, διότι ἀντὶ δεκατριῶν, ἐμείναμεν εἴκοσι ἡμέρας εἰς τὸ Σπαλάτρον. Ἀλλ' ἀφ ἑτέρου, ἀντὶ τριάκοντα, μόνον εἰκοσιτρεῖς ἡμέρας ἐμείναμεν εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ τέλος, ἐπειδὴ ὁ ἄνεμος ἦτον ἐναντίος, ἐπειδὴ ὁ πορθμὸς τῆς Ζακύνθου εἶναι στενὸς, ἐπειδὴ αἱ ἀκταὶ εἰσὶν ἐπικίνδυνοι, καὶ δι' ἄλλους λόγους ἰσχυροὺς καὶ πολλοὺς, ἐρρίψαμεν τὴν ἄγκυραν εἰς Κλαρένσαν, καὶ ἐδῶ ἀπεχωρίσθημεν τὸν υἱὸν τοῦ σκυλοπνίκτου ὅστις εἶχε κοιτίδα τὴν Ἀδριατικὴν, ἐκπληρώσαντες τὰς ἀμοιβαίας συμφωνίας ἡμῶν ἕκαστος ὡς τὰς ἐνόει· διότι ἐγὼ μὲν ὑποσχεθεὶς αὐτῷ ναῦλον, τῷ τὸν ἔδωκα ἀκέραιον, ἐκεῖνος δὲ ὑποσχεθεὶς νὰ μὲ ἀποβιβάσῃ εἰς Πάτρας μεθ' ἡμέρας ὀκτὼ, μὲ ἀπεβίβασεν εἰς Κλαρένσαν μεθ' ἡμέρας ἑξήκοντα.

Γ.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΕΞ ΑΙΓΥΠΤΟΥ

Φίλε!

Σοὶ γράφω τὴν ἐπιστολὴν ταύτην ἐπὶ τῶν νώτων τοῦ Μέμνονος, ὡς ὁ Γέτης ἔγραφε τὰ ποιήματά του ἐπὶ τῶν τρυφερωτέρων νώτων τῆς ἐρωμένης του.

Σὺ, ὁ καθήμενος ὑπὸ τοὺς κίονας τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς καὶ ἀτενίζων τὸ Φάληρον καὶ τὴν Σαλαμῖνα, τὰ θέατρα τῆς μεγάλης καὶ ἀληθοῦς ἱστορίας, ἔχεις δίκαιον ἀγνοῶν ποῖος εἶναι ὁ Μέμνων, καὶ τί ζητεῖ εἰς τὴν Αἴγυπτον. Ἀλλὰ καὶ ἐγὼ, ὁ διατρέξας θαλάσσας καὶ ἐρήμους ἵνα τὸν γνωρίσω, δὲν ἔχω ἐπίσης δίκαιον, θέλων νὰ σοὶ τὸ διδάξω;

Ἡ τελευταία μου ἐπιστολὴ σοὶ ἐστάλη ἀπὸ Καρνὰκ, τὰς Αἰγυπτιακὰς Θήβας, ἑκατὸν ὀγδοήκοντα ὥρας μακρὰν τῆς Ἀλεξανδρείας εἰς τὰ ἐνδότερα. Ἐκεῖ ἔμεινα πολλὰς ἡμέρας, ἐκεῖ πολλὰς ἀκόμη θὰ ἔμενον, ἂν εἶχον σκοπὸν, ὡς ἔχω ἐπιθυμίαν, νὰ σπουδάσω λεπτομερῶς τὸν κόσμον τῶν θαυμάτων τοῦτον. Χθὲς ὅμως ἀπεφάσισα ν' ἀναχωρήσω καὶ νὰ βυθισθῶ περαιτέρω εἰς τὴν ἄνω Αἴγυπτον. Ἀλλὰ πῶς, χωρὶς νὰ ἐπισκεφθῶ καὶ τὸν Μέμνονα;

Ἀφ' ἑσπέρας λοιπὸν ἐναύλωσα πλοῖον, καὶ ἐπεθέμην εἰς αὐτὸ τὰ ἐφόδια καὶ τὰς σημειώσεις μου. Ὀλίγον δὲ μετὰ

τὸ μεσονύκτιον ἠγέρθην καὶ ἐξύπνησα τὸν Ἄραβα ὑπηρέτην μου.

— Ἐγρήγορα, εἶπον, πηγαίνομεν!

— Διὰ ποῦ, αὐθέντα; μ᾽ ἠρώτησε τρίβων τοὺς ὀφθαλμούς του.

— Πῶς διὰ ποῦ; Εἰς τὸν Μέμνονα. Δὲν σοὶ τὸ εἶπ᾽ ἀπὸ χθές;

— Βέβαια· πλὴν, αὐθέντα, δὲν ἐξημέρωσεν, εἶπεν ὁ δυστυχὴς, ὡς ἐλέγχων τὴν σκληρότητά μου.

— Δὲν ἐξημέρωσεν! Ἀκούεις! Βέβαια, διότι δὲν ἐξημέρωσε πρέπει νὰ κινήσωμεν. Πρέπει νὰ ἤμεθα ἐκεῖ πρὶν ἐξημερώσῃ. Ἐμπρός.

— Πρὶν ἐξημερώσῃ! μοὶ εἶπεν, ἐλπίζων διὰ τῶν ἐνστάσεών του νὰ κερδίσῃ τὴν δίκην τοῦ ὕπνου του. — Καὶ εἰς τὸ σκότος πῶς θὰ ἴδῆτε τὸν Μέμνονα;

— Νὰ τὸν ἰδῶ, ἀνόητε; Δὲν μοὶ μέλλει νὰ τὸν ἰδῶ. Θέλω νὰ τὸν ἀκούσω.

— Νὰ τὸν ἀκούσητε! Ἀλλὰχ, ἀλλάχ! εἶπεν ἀνοίγων ὀφθαλμοὺς εὐρυτάτους.

— Χωρὶς ἄλλο! νὰ τὸν ἀκούσω νὰ τραγωδῇ.

Ὁ Ἄραψ ἐκίνησεν ἐμφαντικῶς τὴν κεφαλὴν, καὶ ὡς λέγων: Κρίμα εἰς τὸν αὐθέντην· καλὸς εἶναι, πληρώνει καλὰ, ὅμως τί τὸ ὄφελος; καθὼς ὅλοι οἱ Φράγκοι . . . λωλός!

Ταῦτο μὲν διελογεῖτο ὁ Ἄραψ. Ἀλλ᾽ ἵνα μὴ ὑποπτεύσῃς καὶ σὺ, ὦ Ἕλλην μου, τούτοις τι παραπλήσιον, ἂς σπεύσω νὰ σ᾽ ἐνθυμήσω ὅτι ἐκεῖνος οὗ ἐπεθύμουν μετὰ τόσης σπουδῆς ν᾽ ἀκροασθῶ, ἦν οὐδεὶς ἄλλος ἢ ὁ ἐπὶ τῆς ἀρχαιότητος περίφημος φωνητικὸς ἀνδριὰς τοῦ υἱοῦ τῆς Ἠοῦς. Ἄκουσον τὶ διηγοῦνται αἱ σημειώσεις μου:

Ἂν ἀνοίξῃς, λέγουσι, τὸν Ὅμηρόν σου, θέλεις εὕρει ὅτι

ὁ Μέμνων ἦν ὡραιότατος τῶν ὅσοι ἐπολέμησαν ὑπὸ τὰ τείχη τῆς Τροίας (1), ὅπου ἦλθε, βοηθὸς τοῦ Πριάμου, μετὰ τὸν φόνον τοῦ Ἕκτορος. Διὰ τὸ ἔξοχον τοῦτο κάλλος του ἴσως νὰ ἐπεκλήθη ἢ καὶ νὰ ἐνομίσθη ἀγλαὸς υἱὸς τῆς φαεινῆς Ἠοῦς (2). Ὁ Μέμνων ἦν εἷς τῶν ἀνδρειοτάτων συμμάχων τῶν Τρώων, καὶ ἀφ' οὗ ἐφόνευσε τὸν Ἀντίλοχον, ἔπεσε τέλος ὑπὸ τὸ ἐκδικητικὸν ξίφος τοῦ Ἀχιλλέως. Τότε ἔνδακρυς ὥρμησεν ἐξ οὐρανοῦ ἡ ροδοπτέρυγος μήτηρ του, καὶ ἀνήρπασε τὸν νεκρὸν υἱόν της, καὶ μετέβαλεν αὐτὸν εἰς ὄρνιν, καὶ εἰς τὸ μέρος τὸ ποτισθὲν ὑπὸ τοῦ αἵματός του ἀνέβλυσε πηγὴ ρέουσα πορφυροῦν νᾶμα (3).

Ἰδοὺ ἔμαθες, ἂν δὲν τὸ ἤξευρες, τίς ἦτον ὁ Μέμνων. Τώρα δὲ ἄκουε καὶ τί θέλει εἰς Αἴγυπτον. Ἄκουε πάλιν τὰς σημειώσεις μου:

Ὁ Μέμνων οὗτος ἦν μέγας βασιλεὺς κατὰ τοὺς μὲν ἐν Ἀσσυρίᾳ, κατὰ τοὺς δὲ ἐν Περσίᾳ, κατ' ἄλλους ὅμως, καὶ μεταξὺ αὐτῶν ὁ Ἡσίοδος (4), ἐνταῦθα ποῦ ἐν Αἰθιοπίᾳ· διὰ τοῦτο, ἐξακολουθεῖ ὁ Ὀβίδιος, φονευθεὶς ὁ Μέμνων, μετεμορφώθη εἰς πτηνόν, ἠνέωξε τὰς πτέρυγας, καὶ ἐπέταξε κατ' εὐθεῖαν πρὸς τοὺς Αἰθίοπας, καὶ ἐκεῖθεν κατ' ἔτος αἱ μεμνωνίδες κληθεῖσαι ὄρνιθες καθιπτάμεναι εἰς Τρῳάδα, περιπετῶσι περὶ τὸν τάφον του τρίς, καὶ μετὰ ταῦτα, εἰς δύω τάγματα διαιρούμεναι, ἀγωνίζονται πρὸς ἀλλήλας, καὶ ἀγνίζουσι διὰ τοῦ αἵματός των τὸν τόπον τῆς θανῆς του.

Πρὸς τὸν μέγαν καὶ θαυμάσιον τοῦτον βασιλέα ἐννοεῖται ὅτι οἱ ὑπήκοοί του Αἰθίοπες, ἢ οἱ Αἰγύπτιοι τῆς Θηβαΐδος, ὅμοροι τῇ Αἰθιοπίᾳ, ἀνήγειραν ἀνδριάντα περὶ τὰς Θήβας, ἢ μᾶλλον ἐντὸς τῆς Περαίας, τοῦ Θηβαϊκοῦ προαστείου τοῦ

(1) Ὀδ. Λ. 522. — (2) Ὀδ. Δ. 188, καὶ Εὐστ. εἰς Ὀδ. Λ. 522. — (3) Ὀβίδ. Μεταμ. — (4) Θεογ. 984.

πέραν τοῦ Νείλου. Οὗτος λοιπὸν ὁ ἀνδριὰς, ὅταν ἔβλεπε τὴν μητέρα του μειδιῶσαν εἰς τὰς πύλας τοῦ οὐρανοῦ, τὴν ἠσπάζετο δι' ἀφράστου τινος ἁρμονίας, ὡς κιθάρας ἀοράτως κρουσθείσης, καὶ ὅταν πάλιν τὸ φῶς τῆς ἡμέρας ἔκλινε πρὸς τὴν δύσιν, τὸ ἀπεχαιρέτα διὰ κλαυθμοῦ ὡς θραυομένης χορδῆς.

Te, veniente die, te, descendente canebat(1).

Πόσοι συγγραφεῖς τῆς ἀρχαιότητος ἀναφέρουσι τὸν μελῳδικὸν ἀνδριάντα μ' εἶναι ἀδύνατον ἐκ τῆς ἐρήμου ταύτης νὰ σοὶ εἰπῶ. Ὅλη μου ἡ βιβλιοθήκη συνίσταται εἰς τὰς σημειώσεις μου, καὶ εἰς αὐτὰς εὑρίσκω τὸν Στράβωνα, τὸν Παυσανίαν, Δίωνα τὸν Χρυσόστομον, τὸν Λουκιανὸν, τὸν Πτολεμαῖον, τὸν Διονύσιον τὸν Περιηγητὴν, καὶ ἐκ τῶν Ρωμαίων τὸν Ἰουβενάλην, τὸν Πλίνιον καὶ τὸν Τάκιτον, ὅστις μᾶς διηγεῖται ὅτι ὁ Γερμανικὸς ἤκουσε τὸν λίθινον ψάλτην. Ὅταν ἐπιστρέψω θὰ μ' εἰπῇς ποίους ἄλλους γνωρίζεις.

Ἐν τούτοις ὁ ἀνδριὰς οὗτος σώζεται, καὶ ἐννοεῖς καλλήτερα τοῦ Ἄραβός μου τὴν ἀνυπομονησίαν μου ὅπως παρευρεθῶ εἰς τὴν ἑωθινὴν προσευχήν του.

Ὁ Ἄραψ μου λοιπὸν ἠναγκάσθη ν' ἀποσείσῃ τὸν ὕπνον του, καὶ ἀπήλθομεν. Ἦτο νὺξ βαθεῖα εἰσέτι καὶ σιγηλή. Πέριξ ἡμῶν τὴν γῆν ἐκάλυπτε πυκνὸν παραπέτασμα σκότους, καὶ μόνον ἐφαίνετο τὸ στιλπνὸν ρεῦμα ἐφ' οὗ ἐφερόμεθα, μόνη δ' ἠκούετο ἡ ὑπόκωφος ὑλακὴ τοῦ καταρρέοντος ποταμοῦ.

Δὲν ἠξεύρω πῶς νὰ σοὶ περιγράφω, φίλε, τί αἴσθημα μ' ἐκυρίευεν ἐν ᾧ διέπλεον οὕτως ἐν τῷ σκότει τὸν ἀχανῆ ποταμόν. Ἐν ᾧ ἡ φύσις ἠρέμει, αὐτὸς μόνος ἐπορεύετο τὴν διηνεκῆ του πορείαν· ἐν ᾧ τὸ πᾶν ἐσίγα, αὐτὸς μόνος ἐβόα

(1) Virg. Georg. IV.

διὰ τῶν ἐρήμων. Παρὰ τῆς χειρὸς τοῦ πλάστου ἔλαβε τὴν ὤσιν ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ παντὸς, ὅτε τὴν ἔλαβον καὶ τῶν ἀστέρων αἱ μυριάδες, καὶ, ὡς αὐτοὶ, τὴν ἀκολουθεῖ ἀναγκαίως, ἀκατασχέτως. Εἰς τούτου ἐφερόμην τοὺς κόλπους, καὶ τὸ μεγαλοπρεπὲς, καὶ τὸ ἰσχυρὸν, καὶ τὸ ἀέναον τοῦ ρείθρου αὐτοῦ μοὶ ἐφαίνετο ὡς μία τῶν ἀμέσων ἐπὶ γῆς παραστάσεων τῆς θείας δυνάμεως.

Εἰς δὲ τὸν Ἄραβά μου ἑκάστη πτυχὴ τοῦ ὑποφρίσσοντος ὕδατος ἐφαίνετο κροκόδειλος, καὶ παρεμόνευε, τὸ πυροβόλον εἰς τὸν βραχίονα.

Ὅτε δ' ἀπέβημεν εἰς τὴν Περαίαν, ὡς ἐλέγετο ἡ ἀριστερὰ ἀκτὴ (1), σκοτεινὴ ἦν ἀκόμη ἡ νύξ. Εἰς τῶν ἀστέρων ὅμως τὸ φῶς εἶδον, ὡς εἶχεν ἰδεῖ καὶ ὁ Στράβων, δύο ἀνδριάντας, ἢ μᾶλλον κολοσσοὺς οὐρανομήκεις, καὶ παρὰ τοῦ ὁδηγοῦ μου, ὅστις πολλάκις συνώδευσεν ἐδῶ ὁδοιπόρους, ἐπληροφορήθην ὅτι ὁ ἐλάσσων, ὁ βορειότερον κείμενος, ἦν ἐκεῖνος ὃν ἐζήτουν.

Ἀλλὰ τί ἦν ὁ ἄλλος, ποῖον δὲ σχῆμα, ποίαν τέχνην, ποῖον ρυθμὸν εἶχεν ἑκάτερος, περὶ τούτων μοὶ ἦν ἀδύνατον νὰ κρίνω παραχρῆμα, διότι ἦσαν πάντα ζητήματα, ἐφ' ὧν ἡπλοῦτο τῆς νυκτὸς ὁ μανδύας. Δὲν ἔμενε λοιπὸν καὶ εἰς ἐμὲ εἰμὴ ν' ἁπλώσω τὸν ἐμὸν ὑπὸ τοὺς πόδας τοῦ Μέμνονος, ν' ἁπλωθῶ ἐπ' αὐτοῦ καὶ νὰ περιμένω.

Ἅμα δ' ἤρχισε νὰ ὑποφώσκῃ τὸ λυκαυγὲς, ἀνεπήδησα, καὶ συνεκέντρωσα τὰς πέντε αἰσθήσεις μου εἰς μίαν, τὴν ἀκοήν. Ἡ αὐγὴ διῆλθε δι' ὅλων τῶν τόνων τῆς κλίμακος τῶν χρωμάτων, ἀπὸ τοῦ ρευστοῦ μαργαρίτου μέχρι τῆς πορφύρας καὶ τῆς φλογὸς, καὶ μέχρι τοῦ ρευστοῦ χρυσίου, — ἀλλὰ φωνὴ οὐδεμία.

(1) Στρ. ΙΖ'. 816.

Ἀνέβην τότε, δηλαδὴ ἀνεσύρθην, ἀνηρπήθην, ἀνερριχήθην εἰς τὰ γόνατα τοῦ Μέμνονος, βοηθούμενος διὰ χειρῶν καὶ ποδῶν, ἐπήδησα εἰς τοὺς ὤμους του, ἐπλησίασα τὸ οὖς εἰς τὸ στόμα του, ἀλλὰ τίποτε, οὐδὲ γρύ· ἔμενεν ἄφωνος ὡς ἄγαλμα ὁποῦ ἦτον. Περιέμεινα· τὸ φῶς ηὔξανεν, ἡ ὥρα τοῦ ἑωθινοῦ ἀσπασμοῦ παρῆλθεν, ἀλλ᾽ ὅσῳ καὶ ἂν εἶχον τὰ ὦτα τεταμένα, ὥστε νὰ ροφήσωσι καὶ τὴν ἀσθενεστάτην πνοὴν, καὶ ἂν ἦν ὡς ἡ τῶν πτερύγων τῶν μελισσῶν, καὶ τὸν ἐλάχιστον τόνον, ἂν ἦν ὡς ὁ τοῦ ἀναπτυσσομένου κάλυκος, οὐδεὶς παλμὸς προσέβαλε τὸ ἀκουστικόν μου τύμπανον, καὶ ἐνόησα, ὅτι τοῦ λοιποῦ θὰ περιέμενον μάτην.

Ὁ Μέμνων λοιπὸν δὲν ὡμίλει ἐμπρός μου. Τοῦτο ἦν προφανές. Ἀλλ᾽ ἐμπρὸς τόσων ἄλλων φαίνεται ὅτι ὡμίλησε. Διατί;

Καὶ λέγων τοῦτο τὸ *διατί*, τέσσαρα ἢ πέντε πηδήματα ἀπὸ τῶν ὤμων τοῦ ἀγάλματος, καὶ εὑρέθην εἰς τὰ γόνατα αὐτοῦ, καὶ ἀπὸ τῶν γονάτων αὐτοῦ ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἤρχισα νὰ στρέφωμαι περὶ αὐτὸ, καὶ νὰ τὸ παρατηρῶ λεπτομερῶς, ὡς ζητῶν ἀπ᾽ αὐτοῦ τὴν λύσιν τῆς ἀπορίας μου.

Καὶ πρῶτον μὲν εἶδον ὅτι ἀμφότερα τὰ ἀγάλματα ἔχουσιν ἐντελῶς τὸν αἰγυπτιακὸν ρυθμὸν, τοὺς πόδας σχεδὸν ἡνωμένους, τὰς χεῖρας παρὰ τὰ πλευρὰ καὶ ἐπὶ τῶν σκελῶν τεταμένας, εἰς τὴν κεφαλὴν φέρουσι καλασίρεις ἢ αἰγυπτιακὰς τιάρας, καὶ κάθηνται ἐπὶ θρόνων, κατ᾽ οὐδὲν διαφέροντα τῶν ἀνδριάντων οὓς οἱ Αἰγύπτιοι βασιλεῖς ἀνήγειρον ἑαυτοῖς πρὸ τῶν πυλώνων τῶν οἰκοδομικῶν των μεγαλουργημάτων.

Ἔπειτα δ᾽ ἐμέτρησα τὸ ὕψος των, καὶ ἐπείσθην ὅτι εἶναι περίπου 60 ποδῶν, ἤτοι ἴσον πρὸς τὸ ὕψος τοῦ Παρθενῶ-

νος ἀπὸ τῆς βάσεως μέχρι τῆς κορυφῆς του, ὅτι δ' ὁ Μέμνων εἶναι τοῦ ἄλλου κατά τι βραχύτερος.

Τέλος δὲ παρετήρησα ὅτι, ὁ μὲν ἄλλος ἀνδριὰς ἦν μονόλιθος ἐκ λίθου ἀμυγδαλίτου σκληροῦ, ὁ δὲ τοῦ Μέμνονος ὅμοιος καὶ αὐτὸς μέχρι τοῦ μέσου, ἐκεῖθεν ἕως ἄνω σύγκειται ἐκ πέντε στιβάδων λίθων.

Κατὰ Παυσανίαν ὁ Καμβύσης, ὅτε ἐξεστράτευσεν εἰς τὴν Αἴγυπτον, κατέκοψε τὸν ἀνδριάντα. Ἀλλ' ὁ Στράβων, πιθανώτερα λέγων κατὰ τὰς σημειώσεις μου, φρονεῖ τὸν ἀκρωτηριασμὸν αὐτοῦ ἐκ σεισμοῦ προελθόντα. Καὶ τῷ ὄντι μέγας σεισμὸς εἶχε συμβῇ ὀλίγα ἔτη πρὸ τῆς ὁδοιπορίας τοῦ Στράβωνος, εἰς τὰ 27 π. Χ. Τότε λοιπὸν ἀπεκόπη, ὡς φαίνεται, τὸ ἄνω μέρος τοῦ κολοσσοῦ, διότι ὁ λίθος οὗτος ἔχει φλέβας, καὶ εἰς αὐτὰς εὐκόλως ῥήγνυται καὶ χωρίζεται. Ἐπεσκεύασε δὲ τὸν κολοβωθέντα ἀνδριάντα αὐτοκράτωρ τις μεταγενέστερος τοῦ Ἀδριανοῦ, πιθανῶς ὁ Σεπτίμιος Σεβῆρος, ὅστις τὸν ἐπεσκέφθη ἐπὶ τῆς περιοδείας του.

Κολοσσιαία προτομὴ ἀνδριάντος κεῖται κατὰ γῆς, ἐντεθαμμένη κατὰ τὸ ἥμισυ. Ταύτην ἐκλαμβάνω καταπεσοῦσαν ἀπὸ τοῦ Μέμνονος, καὶ ἐπὶ τῶν νώτων αὐτῆς σοὶ γράφω καθήμενος.

Ἔπειτα ἤρχισα νὰ παρατηρῶ τ' ἀγάλματα ἐμπεριστατωμένως καὶ λεπτομερῶς. Οἱ ἐμπρόσθιοι τῶν θρόνων πόδες κοσμοῦνται ἑκατέρωθεν διὰ δύω ἀγαλμάτων γυναικείων, 15 ποδῶν ὕψος ἐχόντων, καὶ μετὰ πολλῆς κομψότητος εἰργασμένων· ἔχουσι δὲ καὶ οἱ δύω ἀνδριάντες ἐπιγραφὰς, καὶ μάλιστα ὁ τοῦ Μέμνονος εἶναι κατακεχαλυμμένος ὑπὸ τοιούτων, καὶ Αἰγυπτιακῶν καὶ Λατινικῶν καὶ Ἑλληνικῶν. Ἐπεχείρησα ἀμέσως νὰ τὰς ἀντιγράψω, ἂν καὶ, δὲν ἀμφι-

βάλλω, χίλιοι πρὸ ἐμοῦ τὰς ἀντέγραψαν. Ἐλπίζω ὅτι θὰ μ' εὐγνωμονήσεις ὅτι δὲν σοὶ τὰς στέλλω.

Φαντάσθητι τὸν θυμόν μου, ὅτε εἰς πάσας τὰς ἐπιγραφὰς ταύτας εὗρον τὴν ἐπικύρωσιν τῆς ἀτομικῆς δυσμενείας τοῦ ἀνδριάντος πρὸς μόνον ἐμέ. Πᾶσαι αἱ ἐπιγραφαὶ αὗται ἦσαν μαρτυρικὰ ἀνθρώπων διαφόρων τάξεων, γενῶν καὶ χρόνων, ἀνθρώπων μικρῶν καὶ μεγάλων, γυναικῶν καὶ ἀνδρῶν, ἰδιωτῶν καὶ ἀρχόντων, περὶ τῆς μελῳδικῆς τοῦ Μέμνονος ἱκανότητος.

Πολλοὶ κηρύττουσιν ὅτι ἤκουσαν τοῦ Μέμνονος, καὶ δὶς καὶ πολλάκις οἱ εὐτυχεῖς, καὶ προσθέτουσιν ἐνίοτε ὅτι ἀκούσαντες ἐμνήσθησαν τῶν φίλων των, καθιστάντες οὕτως αὐτοὺς κοινωνοὺς τῆς εὐσεβοῦς προσκυνήσεως. Ἀναγνώρισον κἂν ὅτι ἡ φιλία μου ἀξίζει τὰς ἀρχαίας φιλίας. Βλέπεις ὅτι ἐμνήσθην σοῦ καὶ χωρὶς ν' ἀκούσω τοῦ Μέμνονος.

Ἡ παλαιοτάτη ἐπιγραφὴ τοιούτου εἴδους ἣν ἀπήντησα ἐπὶ τοῦ ἀνδριάντος, εἶναι τοῦ 11ου ἔτους τῆς βασιλείας τοῦ Νέρωνος, δηλ. τοῦ 65ου ἔτους μ. Χ., διότι τὰ πλεῖστα τῶν ἐπιγραφικῶν τούτων ἀποδεικτικῶν ἔχουσι καὶ ὑπογραφὴν καὶ ἡμερομηνίαν. Πολλαπλασιάζονται δὲ μάλιστα αἱ ἐπιγραφαὶ αὗται καθ' ἣν ἐποχὴν ὁ Ἀδριανός, περιηγούμενος τὴν Αἴγυπτον μετὰ τῆς γυναικός του Σαβίνης, ἐπεσκέφθη καὶ τὸν θαυματουργὸν ἀνδριάντα. Ὁ αὐτοκράτωρ ἐνεπιστεύθη τὴν ἀθανασίαν τοῦ ὀνόματός του εἰς τὴν διάρκειαν τοῦ μνημείου, ἐγχαράξας αὐτὸ εἰς τὸν αἰώνιον λίθον. Πολλοὶ δὲ τῶν τῆς συνοδίας του, ἕκαστος κατὰ τὴν ἰδίαν συγγραφικὴν ἢ ποιητικὴν ἱκανότητα, ἐμαρτύρησε τὸ θαῦμα ἢ διὰ πεζοῦ λόγου ἢ δι' ἐμμέτρου.

Πρὸ πάντων δὲ διακρίνεται μεταξὺ τῶν αὐλικῶν ποιητῶν μία ποιήτρια, ἡ Ἰουλία Βαβίλλα, ἥτις ἅπαξ εὑροῦσα τὴν

ράχιν τοῦ Μέμνονος, δὲν ἤθελε νὰ τὴν ἀφήσῃ πρὶν τὴν καταχαλύψῃ διὰ τῶν στίχων της. Αὐτὴ φροντίζει νὰ μᾶς διδάξῃ ποσάκις ἠκούσθη ὁ ἀνδριάς, πρὸ πάντων ὅμως νὰ μᾶς εἰπῇ ὅτι κατάγεται ἡ ἰδία ἐκ τοῦ βασιλικοῦ αἵματος τοῦ Ἀντιγόνου.

Ἐν γένει δὲ παρετήρησα ὅτι τὸ ᾆσμα τοῦ Μέμνονος εἶχε τὸ ἰδίωμα νὰ ἐξάπτῃ τὴν ποιητικὴν ἀδολεσχίαν τῶν γυναικῶν. Οὕτως εὗρον στίχους καί τινος Καικιλίας Τρεβούλλας, καὶ προσέτι καὶ τῆς θυγατρὸς αὐτῆς.

Ἐξακολουθοῦσι δὲ αἱ ἐπιγραφαὶ καὶ ἐπὶ Ἀντωνίνου. Ἀπὸ τῆς τρίτης ὅμως ἑκατονταετηρίδος μετὰ Χριστὸν παύουσι.

Τοῦτο μὲ κατέστησε προσεκτικόν. Ὁ πρῶτος περὶ τῆς φωνῆς τοῦ Μέμνονος ὁμιλῶν εἶναι ὁ Στράβων, καὶ αὐτὸς διστακτικῶς μάλιστα. « Ἠκούσαμεν λέγει ἦχον, καὶ ἐγὼ καὶ πάντες οἱ περιεστῶτες. Ἀλλὰ πόθεν, ἐκ τοῦ ἀγάλματος, ἐκ τῆς βάσεως ἢ *ἔκ τινος τῶν περιεστώτων ἐξῆλθε*, δὲν ἠμπορῶ νὰ τὸ εἰπῶ.» Ἀκούεις τὸν ἄπιστον;

Πρὸ αὐτοῦ ὅσοι ἀναφέρουσι περὶ Αἰγύπτου, οὔτε ὑποπτεύουσι τοῦ ἀγάλματος τὰ μουσικὰ προτερήματα. Ὁ Διόδωρος λέξιν δὲν λέγει περὶ αὐτῶν, καὶ δὲν εἶναι ἄνθρωπος νὰ ἠξεύρῃ καὶ νὰ μὴν εἰπῇ.

Κατὰ τὰ τέλη τῆς δευτέρας χριστιανικῆς ἑκατονταετηρίδος, τότε ὅτε σβύνωνται οἱ πλεῖστοι χρησμοί, αἱ πλεῖσται φωναὶ τῆς εἰδωλολατρείας, παύουσι καὶ αἱ περὶ τοῦ φωνητικοῦ Μέμνονος μαρτυρίαι.

Τώρα ἐνθυμήσου, παρακαλῶ, ὅτι ὀλίγον πρὸ τοῦ Στράβωνος ἠκρωτηριάσθη ὁ ἀνδριάς, καὶ κατὰ τὸ τέλος τῆς Β^ας^ ἑκατονταετηρίδος ἐπεσκευάσθη, καὶ θὰ ἴδῃς μαρτυρούμενον ὅτι ἀνέπεμπε φωνὴν γοερὰν ἐν ὅσῳ μόνον ἦν τεθραυσμένος· οὔτε πρίν, οὔτε ἔπειτα δὲν λέγεταί τι τοιοῦτο. Τί λοιπὸν τὸ μυστήριον τοῦτο;

Ταῦτα ἀνεκύκλουν κατὰ νοῦν, θεὶς μὲν, ὡς βλέπεις, τὸ ζήτημα, ἀλλ᾽ ἀδυνατῶν νὰ τὸ λύσω, ὅτε, περιφέρων τὰς ὄψεις ἐπὶ τοῦ ἀγάλματος, μεταξὺ τῶν μυρίων νέων ἐπιγραφῶν αἵτινες πανταχοῦ διασταυροῦνται μετὰ τῶν ἀρχαίων ἐπὶ τῶν πλευρῶν τοῦ κολοσσοῦ μου, ἀνεκάλυψα μίαν, ἀγγλιστὶ γεγραμμένην, ἣν διὰ μολυβδοκονδύλου, εὐτυχῶς τότε μηκέτι ἐξαλειφθέντος, εἶχε χαράξει ἀγαθός τις καὶ σοφώτερός μου ὁδοιπόρος, προϊδὼν τὸν δισταγμόν μου. «Τὸ ᾆσμα τοῦ Μέμνονος, ἔλεγεν ἡ ἐπιγραφὴ, δὲν ἦν ἐνέργεια ὑπερφυσική. Αἱ ἀκτῖνες, θερμαίνουσαι τὴν τραχεῖαν ἐπιφάνειαν τοῦ τεθραυσμένου λίθου, ὑγρανθεῖσαν ὑπὸ τῆς νυκτερινῆς πάχνης, τὴν ἐξελέπιζον βιαίως, καὶ ἀπέσπων τὸν ἦχον. Ἡ ἰδέα αὕτη εἶναι τοῦ Χαμπολίωνος.»

Λοιπὸν ἐννοεῖς; Ὁ ἀνδριὰς, ἀφ᾽ ὅτου μόνον συνετρίβη, ἔκτοτε ἤρχισε νὰ ἐκπέμπῃ ἦχον τινὰ, διότι εἰς τὴν ἐπιρροὴν τῆς ἀτμοσφαίρας ἐξετέθη τοῦ ῥήγματος ἡ ἀκατέργαστος ἐπιφάνεια· ἀλλ᾽ ὁ Ρωμαῖος αὐτοκράτωρ ὅστις τὸν ἤκουσεν, εἶπεν ἐν τῇ σοφίᾳ του: «Ἂν ὁ ἀνδριὰς οὗτος, ἥμισυς ὢν, ᾄδει ὡς κρουομένη κιθάρα, ὅταν συμπληρωθῇ, ὅταν μάλιστα ἀποκτήσῃ καὶ στόμα, βεβαίως θὰ ψάλλῃ ὡς ὅλη μουσικὴ συναυλία!» καὶ τὸν ἀνεπλήρωσεν. Ἀλλὰ τῷ συνέβη ὅ,τι εἰς τὴν γραίαν ἥτις ἔδωσε διπλασίαν τροφὴν εἰς τὴν ὄρνιθά της ἵνα γεννᾷ αὐγὰ διπλάσια. Ἡ ὄρνις ἐπάχυνε, καὶ αὐγὰ δὲν ἐγέννα πλέον. Συμπληρωθεὶς καὶ ὁ ἀνδριὰς, ἐσιώπησε.

Ἐννοεῖς λοιπὸν ὅτι ἔψαλλεν ὄχι καθ᾽ ὁ υἱὸς τῆς Ἠοῦς.

Ἀλλὰ νὰ ἰδῇς ὅτι καὶ οὔτε ἦτον υἱὸς τῆς Ἠοῦς. Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν ἑλληνικῶν καὶ λατινικῶν ἐπιγραφῶν, ἐστράφην εἰς τὴν τῶν ἱερογλυφικῶν. Ἠξεύρεις; Ἔγινα τώρα βαθὺς εἰς τὴν ἱερογλυφικὴν ἐπιστήμην· κατώρθωσα

σχεδὸν νὰ συλλαβίζω. Εἰς τὴν βάσιν λοιπὸν τοῦ ἀγάλματος ὑπάρχει ἐπιγραφὴ ὡραιοτάτη. Τὰ γράμματα ἢ μᾶλλον τὰ σχήματα αὐτῆς ἔχουσι περίπου 1 ποδὸς ὕψος, καὶ ἰδοὺ περίπου τί λέγει: « *Ὁ ἡγεμὼν τῆς ὑπερτάτης χώρας καὶ τῆς κατωτάτης χώρας, ὁ ἀναμορφωτὴς τῶν ἠθῶν, ὁ τὸν κόσμον ἔχων ἐν ἠρεμίᾳ, ὁ Ὧρος, ὅς, μέγας ἐν ἠρεμίᾳ, ὁ Ὧρος, ὅς, μέγας ἐν τῇ δυνάμει αὐτοῦ, ἐπάταξε τοὺς βαρβάρους, ὁ βασιλεὺς ἥλιος, ἡγεμὼν τῆς ἀληθείας, υἱὸς τοῦ ἡλίου, Ἀμενόφθις, μετριαστὴς τῆς καθαρᾶς χώρας, ἀγαπητὸς τοῦ Ἀμον-Ρᾶ, βασιλέως τῶν Θεῶν.*»

Τί σοὶ ἔλεγεν: Ὁ Μέμνων τῶν ἑλληνικῶν συγγραφέων καὶ παραδόσεων καὶ ἐπιγραφῶν, ἦν Ἀμενὸθφ, δηλ. Ἀμένοφις ὁ Γ΄ τῆς ιη΄ δυναστείας εἰς τὴν ἱερογλυφικὴν ἐπιγραφὴν, ἥτις βεβαίως ἠξεύρει καλλήτερα, διότι εἶναι κατὰ 1700 ἔτη ἀρχαιοτέρα ἐκείνων, καὶ πιθανῶς σύγχρονος τῆς ἐποχῆς καθ᾽ ἣν ἔζη τὸ πρωτότυπον τοῦ ἀγάλματος. Καὶ τὸ ἔλεγον οἱ δυστυχεῖς ἱερεῖς εἰς τὸν Παυσανίαν: « Τί Μέμνονα μᾶς λέγετε; ἐφώναζον· Αὐτὸς εἶναι ἐγχώριος ἡμῶν βασιλεὺς, καὶ ὀνομάζεται Φαμενὸφ, ὄχι Μέμνων.» Ἀλλὰ τίς τοὺς ἤκουε;

Πρόσθες ὅτι καὶ εἰς τοῦ ἄλλου ἀγάλματος καὶ τὰ νῶτα καὶ τὴν βάσιν ὑπάρχουσιν ἐπιγραφαὶ ἱερογλυφικαὶ, καὶ ἐκεῖναι τὸν Ἀμενὸφθ ὀνομάζουσαι, καὶ ἐπὶ τῶν γυναικῶν τῶν εἰς τοὺς πόδας τῶν θρόνων ἄλλαι, ὀνομάζουσαι ἡ μὲν τὴν *Τμαὺ-Ἑμ-Βὰ*, μητέρα τοῦ Ἀμενὸφθ, ἡ δὲ τὴν *Ταΐαν*, γυναῖκα αὐτοῦ.

Ἀλλὰ πόθεν αὕτη ἡ ἱστορικὴ σύγχυσις, πόθεν αὕτη ἡ ἀξίωσις τῶν Ἑλλήνων ν᾽ἀναβαπτίσωσι τὸν τρίτον Αἰγύπτιον βασιλέα τῆς ιη΄ δυναστείας; Θέλεις νὰ σὲ τὸ εἰπῶ; Ἐκλαμβάνω ὡς βέβαιον ὅτι θὰ εἰπῇς *Ναὶ*, διότι θὰ ἐνθυ-

μηθῇς ὅτι εἶμαι μόνος μετὰ τοῦ Ἄραβός μου, καὶ ἂν δὲν ἔχω καὶ σὲ εἰς ὃν νὰ διακοινώσω τὰς ἰδέας μου, θὰ ὑπάγω νὰ τὰς φωνάξω ὡς τὸν ἀρχαῖον Μίδαν εἰς τοῦ Νείλου τοὺς καλαμῶνας. Ἰδοὺ λοιπόν:

Μεμνόνιον εἰς τὴν αἰγυπτιακὴν σημαίνει νεκροταφεῖον. Ὁ Ἀμένοφθις λοιπὸν, ζῶν εἰς τὰ 1680 π. Χ., ᾠκοδόμησε νεκροταφεῖον λαμπρὸν, ὑπόγεια καὶ ἐπίγεια οἰκήματα, εἰς τὴν ἀντιπέραν τῶν Θηβῶν ὄχθην, καὶ ἐμπρὸς τῶν πυλώνων αὐτοῦ, κατὰ τὸ κοινὸν ἔθος, ἔστησεν ὡς μνημεῖα καὶ ὡς φύλακας, τοὺς δύω αὐτοὺς ἀνδριάντας. Ἐπὶ τῶν Πτολεμαίων λοιπὸν τὸ μέρος τοῦτο ἐλέγετο Μεμνόνιον, καὶ οἱ ἀνδριάντες, οἱ ἐν τῷ Μεμνονίῳ ἀνδριάντες. Ἐννοεῖς τώρα ὅτι προβαίνοντος τοῦ καιροῦ, συγχεομένων τῶν ἰδεῶν, ὁ ἐν τῷ Μεμνονίῳ ἀνδριὰς, ἔγινεν ἀνδριὰς τοῦ Μέμνονος. Τίνος Μέμνονος; Τί ἐρώτησις; τοῦ βασιλέως τῶν Αἰθιόπων. Ὑπάρχει καὶ ἄλλος; Καὶ τὸ σχεδὸν ὁμώνυμον τοῦ Ἀμενόφθιος συντελεῖ εἰς κύρωσιν ταύτης τῆς δόξης. Καὶ ἰδὲ πῶς ὅλα συμβιβάζονται. Εἰς τὰ 27 π. Χ. ἡ γῆ σείεται, ὁ ἀνδριὰς θραύεται εἰς τὸ μέσον, καὶ πᾶσαν αὐγὴν ἡ μεταβολὴ τῆς θερμοκρασίας ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ῥήγματος ἀποτελεῖ ἦχον. Δὲν εἶναι ὁ Μέμνων, ὁ υἱὸς τῆς Ἠοῦς, ὅστις χαιρετᾷ τὴν μητέρα του; Ἡ πολύκροτος λοιπὸν αὕτη δεισιδαιμονία, ἡ ἐπὶ δύω αἰῶνας ἀσχολήσασα τοὺς ἀρχαίους ἐστηρίζετο εἰς ἁπλοῦν παίγνιον λέξεων!

Ἐν τούτοις εἰς τὰς φαιδράς του ἡμέρας ὁ Μέμνων ἔψαλλεν οὐ μόνον πρωϊνὸν, ἀλλὰ καὶ ἑσπερινὸν ὕμνον. Ἰδοὺ ὅμως ὁ ἥλιος δύει, καὶ ὁ ἄκαμπτος Μέμνων, ἢ Ἀμενὸφθ ἢ Φαμένοφ, ὁ ὑπερήφανος τρίτος βασιλεὺς τῆς δεκάτης ὀγδόης δυναστείας, δὲν φαίνεται ποσῶς διατεθειμένος νὰ μ' εἰπῇ *καλὴν νύκτα*, ὡς οὔτε μὲ ἐκαλημέρησεν. Ἐγὼ

ὅμως ἀναγκάζομαι, εἰ καὶ ἄκων, νὰ σοὶ τὸ εἰπῶ, πρῶτον διότι ἐδῶ ἡ δίοδος ἀπὸ τῆς ἡμέρας εἰς τὴν νύκτα εἶναι ἀκαριαία σχεδόν· δεύτερον δὲ διότι ἡ ἐπιστολή μου, ὅλη πεπυκνωμένη δι' ἱερογλυφικῶν καὶ διὰ συγγραφέων, σὲ διέθεσεν ἤδη βεβαίως εἰς ὕπνον, καὶ τρίτον διότι ὁ Ἄραψ μου ἤρχισε νὰ ὁμιλῇ ἀνησύχως περὶ κροκοδείλων.

ΒΙΟΓΡΑΦΙΑ ΤΟΥ ΕΡΕΧΘΕΙΟΥ

ΒΙΟΓΡΑΦΙΑ ΤΟΥ ΕΡΕΧΘΕΙΟΥ

Ἐν μιᾷ τῶν ὡραίων ἀττικῶν ἡμερῶν, ἐν ᾧ λαμπρὸς ἠγείρετο ὁ ἥλιος ὑπὲρ τὸν Ὑμηττόν, καὶ χρυσοῦς ἐχρίσθη ὁ ἀντιπέραν Πάρνης, σκεπτικὸς ἐκάθητο ὁ Κέκροψ εἰς τὸν βράχον τῆς Ἀκροπόλεως ξέων τὸν ἀντίχειρα διὰ τοῦ λειχανοῦ του, ὅπερ, ὡς γνωστόν, βοηθεῖ εἰς τὸ νὰ καταβαίνωσιν αἱ ἰδέαι, καὶ περὶ αὐτὸν ἵσταντο αἱ τρεῖς θυγατέρες του, ᾄδουσαι καὶ ποικίλλουσαι τὸν πέπλον τῆς Ἀθηνᾶς.

Αἴφνης πρὸς τὴν εἴσοδον τῆς πόλεως ἠκούσθησαν φωναὶ ὁπωσοῦν θορυβώδεις, ὡς ἀνθρώπων φιλονεικούντων, καὶ διὰ μιᾶς ἡ Ἄγραυλος καὶ ἡ Ἕρση ἀνεπήδησαν ἐρυθριῶσαι σφοδρῶς.

— Ὄχι! δὲν εἶν' ἐκεῖνος, εἶπον καὶ αἱ δύω συγχρόνως, ἰδοῦσαι ὅτι οἱ προσερχόμενοι καὶ οὕτω μεγαλοφώνως ὁμιλοῦντες ἦσαν εἷς ἀνὴρ εὔρωστος καὶ ἀθλητικός, ὑγρὸν ἔχων τὸ βλέμμα, μακρὸν τὸν πώγωνα καὶ κυματοῦσαν τὴν κόμην, καὶ μία γυνὴ εὔσχημος, γαλανὴ καὶ μεγαλοπρεπής.

— Μὲ συγχωρεῖς, ἰδικός μου εἶναι, ἔλεγεν ὁ ἀνὴρ μετὰ ζωηρότητος.

— Παντάπασιν, ἀπατᾶσαι, διότι εἶναι ἰδικός μου, ἀπεκρίνετο ἡ γυνὴ μεθ' ὑπεροψίας.

— Οὐδεὶς μέχρι τοῦδε μοὶ εἶπε ποτὲ ὅτι ἀπατῶμαι, εἶπεν ὁ ἀνὴρ ὀργιζόμενος.

— Ἀντὶ νὰ παροξυνώμεθα, ἀπεκρίθη μετριοπαθῶς ἡ γυνή, ἰδοὺ ἐδῶ πρόχειρος δικαστής· ἂς τῷ ἐκθέσωμεν τὴν ἔριν ἡμῶν.

— Περὶ τίνος πρόκειται; ἠρώτησεν ὁ Κέκροψ.

— Ὁ τόπος οὗτος, ἀπεκρίθη ὁ ἀνήρ, διϊσχυρίζομαι ὅτι εἶναι ἰδικόν μου κτῆμα, καὶ ἔχω ἀπείρους αὐτοῦ ἀποδείξεις.

— Καὶ κηρύττω ἐξ ἐναντίας, ὑπέλαβεν ἡ γυνή, ὅτι εἶναι ἰδικός μου, καὶ οὐδείς ποτε μοὶ τὸν ἠμφισβήτησε. Θέλομεν νὰ κρίνῃς μεταξὺ ἡμῶν.

— Καὶ ἔκρινα ἤδη, ἀπεκρίθη ὁ Κέκροψ. Ὁ τόπος οὗτος, ἂν ἐπιτρέπητε, δὲν εἶναι οὔτε τοῦ ἑνὸς οὔτε τοῦ ἄλλου, ἀλλ' εἶναι ἰδικός μου, διότι εἶμαι Κέκροψ, ὁ βασιλεύς του.

— Τοῦτο δὲν ἐμποδίζει, ἀπήντησεν ὁ ἀνήρ.

— Πῶς δὲν ἐμποδίζει; εἶπεν ὁ Κέκροψ.

— Δὲν ἐμποδίζει, διότι ἐγὼ εἶμαι ὁ Ποσειδῶν.

— Καὶ ἐγὼ ἡ Ἀθηνᾶ, ἐπρόσθεσεν ἡ γυνή.

— Ἆ! τότε ἀλλάζει, ἀπεκρίθη ὁ Κέκροψ, καὶ τότε τὸ μόνον ὃ δύναμαι νὰ εἰπῶ, εἶναι ὅτι ἡ γῆ αὕτη εἶναι ἰδική σας καὶ οὐχὶ ἰδική μου. Ἀλλὰ τίνος ἐκ τῶν δύω, πῶς θέλετε νὰ τὸ κρίνω ἐγὼ ὁ θνητός;

— Ἐγὼ τὴν ζωννύω εἰς τὰς ἀγκάλας μου, καί, ἂν θέλω νὰ τὴν σφίγξω, τὴν καταστρέφω, εἶπεν ὁ Ποσειδῶν.

— Ἐγὼ προστατεύω καὶ σώζω τοὺς κατοίκους αὐτῆς, καὶ ἡ πόλις αὕτη εἶναι ἰδική μου ἐπώνυμος, εἶπεν ἡ Ἀθηνᾶ.

— Δηλαδὴ ἰδική μου, εἶπε καθ' ἑαυτὸν ὁ Κέκροψ.

— Ἰδική σου σήμερον, ὑπέλαβεν ἡ θεά, ἀναγνοῦσα εἰς τὸν μυχὸν τοῦ νοός του. Κεκροπία καλεῖται ἐν ὅσῳ σύγκειται ἔκ τινων εὐτελῶν καλυβῶν, ἐρριμμένων ἐπὶ τῆς κορυ-

φῆς τραχέος σκοπέλου· ἀλλ' ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἀθῆναι θέλει ἰδῇ φθάνουσαν τὴν δόξαν της μέχρι τῶν ἀστέρων, θέλει ζήσει μέχρις ἐσχάτων αἰώνων, καὶ θέλει ἀναδειχθῇ εἰς εὐπρέπειαν λαμπροτέρα πάσης χώρας τῆς γῆς.

— Εἰς τὰ ὑγρὰ νῶτά μου τῇ φέρω θησαυροὺς ἀπὸ περάτων τῆς γῆς, εἶπεν ὁ Ποσειδῶν, καὶ τῇ παρασκευάζω τὰς ὁδοὺς τῆς δόξης καὶ τῆς ἰσχύος της.

— Ἐγώ, ὑπέλαβεν ἡ Ἀθηνᾶ, τῇ δίδω τὴν ἀνδρείαν εἰς τοὺς πολέμους καὶ τὴν σύνεσιν εἰς τὰς βουλάς, ἥτις σώζει καὶ μεγαλύνει τὰς πόλεις.

— Καὶ ὅμως, εἶπεν ὀργιζόμενος ὁ Ποσειδῶν, τὴν χώραν ἣν καυχᾶσαι ὅτι προστατεύεις, ἀφήνεις ἕρμεον εἰς τὰς ληστρικὰς εἰσβολὰς τῶν Ἀόνων ἐκ Βοιωτίας.

— Δὲν τὴν βλάπτουσιν, ἀπεκρίθη πικρῶς ἡ Ἀθηνᾶ, ὅσον οἱ βάρβαροι τῆς Καρίας, οὓς ἀποθέτεις εἰς τοὺς λιμένας της.

— Βλέπω, ἀπεκρίθη ὁ Κέκροψ, ἀφ' οὗ ἔξεσεν ὀλίγον τὸν ἀντίχειρα διὰ τοῦ λειχανοῦ του, βλέπω ὅτι αἱ ὑποσχέσεις σας, μεγάλαι, ὑπερβολικαὶ ἑκατέρωθεν, ἰσοζυγοῦσι περίπου. Ἐπίσης ἐξισοῦνται καὶ ὅσα κακὰ ἐπιφέρετε ἢ ἐπιτρέπετε εἰς τοῦτον τὸν τόπον. Ἐπὶ τῶν παρόντων κακῶν δὲν δύναμαι νὰ στηρίξω τὴν πρόκρισίν μου· ἐπὶ δὲ τῶν μελλόντων ἀγαθῶν πῶς νὰ ἐπιφέρω κρίσιν ἐγὼ ὁ ἐφήμερος, ἐγὼ ὁ μὴ ἔχων τὴν προφητικὴν χάριν τοῦ μέλλοντος; Εἰμὶ ἁπλοῦς ἄνθρωπος, καὶ παρ' ἡμῖν τοῖς ἀνθρώποις ἄξιος εὐγνωμοσύνης λογίζεται ὄχι ὁ πολλὰ ὑποσχόμενος, ἀλλ' ὁ ἀληθῶς εὐεργετῶν. Ἂν τοῦτο ἰσχύῃ καὶ εἰς τὸν Ὄλυμπον, πράξατέ τι ἐμπρός μου ὑπὲρ τούτου τοῦ τόπου, καὶ εἰς τὴν μεγαλητέραν εὐποιΐαν δοθήσεται τὸ μεγαλήτερον γέρας.

Ἀμφότεροι οἱ θεοὶ ἔνευσαν τότε ὡς ἂν ἔλεγον:

— Μὰ τὸν Δία, δι' ἄνθρωπον ἀνόητα δὲν ὁμιλεῖ.

— Μάλιστα, εἶπεν ὁ Ποσειδῶν· καὶ ἰδού.

Καὶ διὰ τῆς τριαίνης του ἔπληξε βιαίως τὸν ξηρὸν βράχον· ὁ δὲ βράχος ἐσείσθη σφοδρῶς, καὶ ἐσχίσθη δίχα, καὶ ἡ τρίαινα ἐδυθίσθη μέχρι τῶν σπλάγχνων τῆς γῆς, καὶ ἠνέῳξε φρέαρ πλησθὲν ὕδατος, ὅπερ ἐβόα διὰ τῆς μεγάλης φωνῆς τῆς θαλάσσης.

— Ἰδού! ἐπανέλαβεν ὁ Ποσειδῶν, δίδωμι τὸ ὕδωρ εἰς τὴν αὐχμηρὰν Ἀττικὴν, δίδωμι τὴν θάλασσαν εἰς τοὺς κατοίκους τῆς πετρώδους ἀκτῆς. Ἡ πυρὰ τοῦ ἡλίου ἤθελεν ἀποξηράνει πᾶσαν τὴν ζωτικὴν αὐτῆς ἰκμάδα, ἤθελεν ἀπορροφήσει τὰ σπάνια νάματα τῶν ρυάκων της, ἀπομαράνει ριζηδὸν τὰ φυτά της, καὶ μεταβάλλει τὴν γῆν της εἰς φλέγουσαν κόνιν. Τὸ φρέαρ τοῦτο τὴν ἔσωσε! Τεχνητὸς ρύαξ θέλει ἀνασύρεσθαι ἐκ τῶν ἐγκάτων τῆς γῆς, καὶ θέλει διαχέει δρόσον καὶ ζωὴν ἐπὶ τὴν ἐπιφάνειαν, καὶ μεταβάλλει τὴν ἔρημον εἰς εὐθαλῆ καὶ εὔφορον κῆπον.

« Προσέτι δὲ, ὅταν μαστίζῃ τὸ Αἰγαῖον ὁ νότος, θέλει κυματεῖ καὶ τὸ φρεάτιον τοῦτο ὕδωρ, εἰς ἔνδειξιν ὅτι δωροῦμαι δι' αὐτοῦ εἰς τὰς Ἀθήνας τὴν θάλασσαν, ἥτις θέλει εἶσθαι τοῦ πλούτου αὐτῶν ἡ πηγὴ, τῶν θριάμβων αὐτῶν τὸ πεδίον, καὶ θέλει περιφέρει τὰς τροπαιούχους σημαίας των ὅπου περιφέρει τὰ κύματά της.

— Αὐτὰ, εἶπεν ὁ Κέκροψ, δὲν εἶν' εὐκαταφρόνητα· ἀλλ' ὁ δικαστὴς, ἵνα κρίνῃ ἀμερολήπτως, πρέπει ν' ἀκούσῃ τὰ μέρη ἀμφότερα.

Αὐτὴ ἦτο πλαγία πρόσκλησις εἰς τὴν Ἀθηνᾶν, ὅπως καὶ αὐτὴ ὁμιλήσῃ.

Τότε ἡ θεὰ ἐκτύπησε καὶ αὐτὴ τὴν γῆν διὰ τοῦ ποδός της, καὶ ἀμέσως ἀνεφύη ὡς πηχυαῖος θαλλὸς ἐλαίας, ὅστις

ταχέως βλαστάνων, ηὔξησεν εἰς εὐθαλὲς καὶ πολύκαρπον δένδρον. Ὁ Κέκροψ ἐτέρπετο ἐπὶ τῇ θέᾳ αὐτοῦ, καὶ ηὐφραίνετο δροσιζόμενος ὑπὸ τὴν σκιάν του. Ἡ δ' Ἀθηνᾶ, κόψασα, τῷ προσέφερεν ἕνα τῶν πρασίνων καρπῶν αὐτοῦ· ἀλλ' ὁ Κέκροψ, προσαγαγὼν αὐτὸν εἰς τὸ στόμα του, διέστρεψε τὸ πρόσωπον σιωπῶν.

Ἐν τούτοις οἱ καρποὶ ὡριμάσαντες, ἀπὸ πρασίνων ἔγιναν μέλανες, καὶ ἡ Ἀθηνᾶ ἔδωσε καὶ ἐκ δευτέρου καρπὸν καὶ εἰς τὸν Κέκροπα, ὅστις ἀπογευσάμενος, τὸν εὗρεν ἡδὺν εἰς βρῶσιν, καὶ ἡ πλάστιγξ τῆς κρίσεώς του, ἀπὸ τοῦ Ποσειδῶνος, πρὸς ὃν εἶχεν ἐντελῶς κλίνει, ἤρχισεν ἤδη ἀδιοράτως νὰ τρέπηται κατ' ἐναντίαν διεύθυνσιν.

— Ἂν τὸ ὕδωρ γονιμοποιῇ τὴν γῆν, εἶπεν ἡ Ἀθηνᾶ, ἰδοὺ τῆς γονιμότητος αὐτῆς τὸ ἄριστον προϊόν. Αὐτὸ ἐνδύον καὶ πεδιάδας καὶ ὄρη, θέλει μεταβάλλει τὴν ἔρημον τῆς Ἀττικῆς εἰς χαριέστατον κῆπον. Αὐτοῦ ὁ καρπὸς ἔσται τῶν κατοίκων αὐτῆς τροφὴ προσφιλής. Ὁ δ' ὀπὸς αὐτοῦ, οὐ μόνον ἔσται τῶν τεχνῶν βοηθὸς, ἀλλ' ἀφανεῖς ἐγκλείων τὰς τοῦ ἡλίου ἀκτῖνας, δωρήσεται ἐπὶ γῆς τὸ οὐράνιον φῶς, καὶ παρατενεῖ ἐν τῇ νυκτὶ τὴν ἡμέραν.

« Ἀλλὰ πρὸ πάντων ἐν τῷ δένδρῳ τούτῳ δωροῦμαι ὑμῖν τὸ ὑπέρτατον τῶν ἀγαθῶν, τὴν εἰρήνην, τῆς φρονήσεως θυγατέρα. Αὕτη ἐστὶ τῶν ἀνθρώπων ἡ μεγαλουργὸς εὐεργέτις, αὕτη ἡ πλουτοδότις θεὰ, αὕτη ἡ τῶν ἐθνῶν ἐμπεδοῦσα τὸ μεγαλεῖον καὶ τὴν εὐημερίαν ριζοῦσα. Οἱ ἀνδρικοὶ ἀγῶνες, ὁ πόλεμος καὶ αἱ νίκαι, ἃς οὐχ ἧττον θαλλὸς τῆς ἐλαίας μου θέλει ἀμοίβει, τότε συμβάλλονται εἰς τῶν ἀνθρώπων τὴν εὐτυχίαν, ὅταν μόνον προπαρασκευάζωσι τὴν εἰρήνην. Ἄλλως φυτεύουσι χωρὶς νὰ θερίζωσι, καταστρέφουσι χωρὶς νὰ οἰκοδομῶσιν. Εὐτυχὴς ὁ λαὸς ὁ ἀσπασάμενος τὴν

εἰρήνην, καὶ νικῶν οὐχὶ ἵνα νικήσῃ, ἀλλ' ἵνα διατηρήσῃ τὸν θησαυρὸν αὐτῆς. Πᾶσα ἡμέρα αὐτοῦ, ἡμέρα εὐδαιμονίας, πᾶν βῆμα αὐτοῦ τὸν προάγει εἰς εὐπορίαν, πᾶς βῶλος αὐτοῦ μεταβάλλεται εἰς χρυσόν.

Ὁ Κέκροψ τότε ἀπεκρίθη:

— Ἀμφότερα τὰ δῶρα ὑμῶν εἰσὶ θεῖα καὶ ἀνεκτίμητα. Ἀλλ' ἐπειδὴ εἰς τὴν ἐμὴν ἀσθενῆ ἀνθρωπίνην κρίσιν ἀνετέθη ἡ δεινὴ αἵρεσις μεταξὺ τῶν δύω, ἐπικαλοῦμαι μὲν ἀμφοτέρους ἱλέους εἰς τὴν χώραν ταύτην, ἀλλὰ τὴν κυριότητα αὐτῆς ἀνατίθημι εἰς τὸν ἐπαγγελλόμενον ὄχι τοὺς κεραυνοὺς τῶν πολέμων καὶ τὴν ἐκ τούτων μεγάλην ἀλλὰ στιγμιαίαν λαμπρότητα· τὴν παραχωρῶ εἰς τὸν χορηγοῦντα ἡμῖν τὰ ἀγαθὰ τῆς εἰρήνης, καὶ τὸ ἥμερον ἀλλὰ διαρκὲς αὐτῆς φῶς.

Ἅμα δὲ ταῦτα εἶπεν, ὁ Ποσειδῶν ἀνεπήδησε θυμωθεὶς, καὶ ἐπάταξε τὸ ἔδαφος τῆς Ἀκροπόλεως διὰ τῆς τριαίνης του, ἧς τὰ ἴχνη τῶν ὀδόντων φαίνονται μέχρι τοῦδε ἐπὶ τοῦ βράχου. Μετὰ ταῦτα δ' ἐβυθίσθη βιαίως εἰς τὸ Αἰγαῖον, οὗ τ' ἀφρίζοντα κύματα ἀνεπήδησαν μέχρι τοῦ οὐρανοῦ.

Ἡ δ' Ἀθηνᾶ, ἠρέμα διὰ τῆς χειρὸς καὶ εὐμενῶς νεύσασα πρὸς τὸν Κέκροπα, ἀπέβλεψε μετὰ ταῦτα πρὸς τὰς θυγατέρας αὐτοῦ, καὶ αἰφνήδιός τις στοχασμὸς ἐφάνη ἀναφυεὶς ἐντὸς τῆς σοφῆς κεφαλῆς της. Μακρὸν δὲ καὶ σκεπτικὸν ἐπ' αὐτὰς προσήλωσε βλέμμα, καὶ ἔπειτα ἀπέπτη εἰς τοὺς ἀέρας, φῶς καὶ ἀρώματα διαχύσασα εἰς τὴν ἀτμοσφαῖραν.

— Πόσον γλυκεῖς καὶ ἡγεμονικοὶ οἱ γλαυκοὶ ὀφθαλμοὶ τῆς θεᾶς, εἶπεν ἡ Πάνδροσος, ἡ μία τῶν θυγατέρων τοῦ Κέκροπος. Τὸ βλέμμα της ὡς βέλος μοὶ διεπέρασε τὴν καρδίαν, καὶ ὡς φλὸξ μοὶ ἀνῆπτε τὸ αἷμα.

— Πόσον δὲν ὁμοιάζει τὴν ὡραίαν καὶ μεγαλοπρεπῆ θεὰν

τὸ δύσμορφον αὐτὸ ξόανόν της, εἶπεν ἡ ἀδελφὴ αὐτῆς Ἕρση, δεικνύουσα τὸ ξύλινον ἄγαλμα, εἰς οὗ τὸ αὐτοσχέδιον βάθρον ἐκάθητο.

— Δὲν ἠξεύρω, εἶπεν ἡ τρίτη ἀδελφὴ Ἄγραυλος, ἂν ἀξίζῃ νὰ κοπιάζωμεν κεντῶσαι δι' αὐτὸ πέπλον. Ἐγὼ δὲν κεντῶ πλέον· προτιμῶ νὰ κρεμάσω στέμματα εἰς τὸ δόρυ τοῦ Ἄρεως.

— Καὶ ἐγώ, εἶπεν ἡ Ἕρση, νὰ καλλιεργήσω τὰς μυρσίνας, ἃς ἐφύτευσα περὶ τὸ ἄγαλμα τοῦ Ἑρμοῦ.

— Ἄφετε, πιστεύσατέ μοι, τὸν Ἑρμῆν καὶ τὸν Ἄρην, εἶπεν ἡ Πάνδροσος. Μὴ ἀσέβειαν πρὸς τὸ ἱερὸν ἄγαλμα. Ὁ πατήρ μας εἶπεν, ὅτι τοιοῦτον ὁποῖον εἶναι, ἔπεσεν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ.

— Ἀληθῶς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἔπεσε, πάτερ; ἠρώτησαν αἱ δύω κόραι.

— Ὅταν ἐπὶ τῆς γῆς δὲν εὑρίσκωμεν τὴν καταγωγήν του, ἀπεκρίθη ὁ Κέκροψ, ὑπεκφεύγων τὴν ἐρώτησιν, πρέπει νὰ τὸ πιστεύωμεν ὡς πεμφθὲν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ Διϊπετὲς νὰ τὸ ὀνομάζωμεν.

Καὶ ἀπῆλθεν, ὅπως καλέσας οἰκοδόμους, περιτειχίσῃ εἰς τὸν αὐτὸν περίβολον τὰ ἱερὰ καὶ ὁρατὰ τῆς ἡμέρας ἐκείνης μνημόσυνα, παρὰ τὰ ξόανα τῆς Ἀθηνᾶς καὶ τοῦ Ἑρμοῦ τὴν θάλασσαν ἢ τὸ φρέαρ τοῦ Ποσειδῶνος μετὰ τοῦ ἴχνους τῆς τριαίνης αὐτοῦ, καὶ τὴν ἐλαίαν τῆς Ἀθηνᾶς.

— Μὴ παραμελῆτε, ἀδελφαί, τὴν εὐσεβῆ ἡμῶν ἐργασίαν, ἐπανέλαβε παραινοῦσα ἡ Πάνδροσος. Τὰ Ἀθήναια μετ' ὀλίγον θέλουσιν ἐπιστῇ· πρέπει ὁ πέπλος νὰ γίνῃ ἕτοιμος.

Ἀλλ' ἐνῷ αἱ δύω κόραι ἤρχοντο νὰ καθήσωσι παρὰ τὴν ἀδελφήν των, αἴφνης ἔστησαν ἀμφότεραι, ἐφάνησαν ἀκροώμεναι, καὶ ἔπειτα ὡς δύω νέαι ἔλαφοι ὥρμησαν ὁμοῦ τρέ-

χουσαι πρὸς τὴν πύλην τῆς Ἀκροπόλεως, δι' ἧς εἰσήρχοντο δύω νέοι ἐξόχου ὡραιότητος, ὁ μὲν ρωμαλέος καὶ ἀνδρικός, τὴν ὄψιν ἔχων καταπληκτικὴν, τὸ βλέμμα εὐγενὲς καὶ σπινθηροβόλον, καὶ τὸ βάδισμα στιβαρόν· ὁ δὲ, νεανικὸς, τρυφερὸς καὶ κοῦφος, ὥστε ἐφαίνετο πετῶν ὅταν ἐπεριπάτει. Ὁ πρῶτος ἦτον ὁ Ἄρης, ὁ δὲ δεύτερος ὁ Ἑρμῆς.

Τὴν δ' ἐπαύριον ὁ Κέκροψ εἶχεν ἤδη περατώσει τὸν περίβολόν του, οὐχὶ ὅμως καὶ αἱ θυγατέρες του τὸν πέπλον τῆς Ἀθηνᾶς, διότι, ἂν ἡ Πάνδροσος ἔβλεπεν ἐμπρός της μόνον τὸ ἔργον της, αἱ ἄλλαι δύω, μεταξὺ ἐργαζόμεναι, ἔβλεπον τὸν Ἑρμῆν καὶ τὸν Ἄρην.

— Δὲν μοὶ λέγετε, ἀδελφαί, εἶπεν ἀφελῶς ἡ Πάνδροσος, καθημένη μετ' αὐτῶν καὶ κεντῶσα εἰς τὴν σκιὰν τῆς ἱερᾶς ἐλαίας, ποίαν εὐχαρίστησιν εὑρίσκετε εἰς τὴν συναναστροφὴν τῶν δύω ἐκείνων ξένων, ὥστε δι' αὐτοὺς ν' ἀμελῆτε τὴν ἱερὰν ἐργασίαν σας; Ποῦ ὑπάγετε μετ' αὐτῶν, τί λέγετε καὶ τί κάμνετε, ὅταν ἔρχωνται; Ἔχω πολλὴν περιέργειαν νὰ τὸ μάθω.

— Ὢ! ἀδελφή, εἶναι κάκιστον πρᾶγμα ἡ περιέργεια, εἶπεν ἡ Ἕρση, καὶ σὲ συμβουλεύω πολὺ νὰ τὴν ἀπομάθῃς.

— Δὲν ἠμπρῶ νὰ ἐννοήσω, εἶπεν ἡ Ἄγραυλος, πῶς εὑρίσκονται περίεργοι ἄνθρωποι! Εἶναι δι' ἐμὲ ἀνεξήγητον πάθος. Τί τοῖς μέλλει διὰ τῶν ἄλλων τὰ μυστικά; Διατί δὲν περιορίζονται εἰς τὰ ἐδικά των;

— Ὅταν δὲν θέλητε, ἀδελφαί, νὰ μ' εἰπῆτε ὅ,τι σᾶς ἐρωτῶ, εἶπεν ἡ Πάνδροσος μετὰ πολλῆς ἀφελείας, ἐννοεῖται ὅτι δὲν ἐπιμένω. Ὁμολογῶ ὅμως ὅτι εἶμαι περίεργος.

Ἐνῷ δὲ ταῦτα ἐλέγοντο, ἀνέλαμψεν αἴφνης ὁ οὐρανὸς, καὶ αὖρα μυροβόλος πυριεχύθη περὶ τὴν Ἀκρόπολιν, ἐκ φωτεινῆς δὲ νεφέλης ἐπεφάνη εἰς τὰς τρεμούσας κόρας ἡ Ἀθηνᾶ,

γνώριμος ἐκ τῶν αἰθρίων γλαυκῶν ὀφθαλμῶν της, ἐκ τοῦ ἔγχους καὶ τῆς ἀσπίδος της, καὶ ἐκ τοῦ ποδήρους χιτῶνός της, ἐφ' οὗ ἀπαισίως ἐμόρφαζεν ἡ τερατώδης κεφαλὴ τῆς Γοργόνος. Στᾶσα δ' ἐμπρὸς τῶν νεανίδων,

— Σᾶς εἶδον χθὲς εὐσεβεῖς καὶ ἐπιμελεῖς, εἶπε· σᾶς φέρω ἓν δεῖγμα τῆς ἐμπιστοσύνης μου.

Λαβοῦσα δὲ μικρὸν κιβώτιον ὑπὸ τὴν ἀσπίδα της,

— Σᾶς παραδίδω, προσέθηκε, τούτου τὴν παρακαταθήκην. Φυλάξατέ το ἐπιμελῶς, καὶ προσέξατε μὴ τύχῃ καὶ ἀνοιχθῇ.

Εἶπε, καὶ εἰποῦσα ἀπέπτη.

Αἱ δὲ κόραι ἔμειναν ἀκίνητοι, ἄφωνοι καὶ σχεδὸν ἄπνοες.

Ἀλλὰ κατ' ὀλίγον ἤρχισαν νὰ συνέρχωνται.

— Ἡ Ἀθηνᾶ! εἶπεν ἡ Πάνδροσος.

— Ἡ Ἀθηνᾶ! ἡ Ἀθηνᾶ! ἐπανέλαβον αἱ ἄλλαι δύω.

Ἔπειτα δὲ τὰ βλέμματα καὶ τῶν τριῶν ἐστράφησαν πρὸς τὸ κιβώτιον.

— Ἀλλὰ τὸ κιβώτιον τοῦτο! εἶπεν ἡ Ἄγραυλος. Τί ἄρα νὰ ἦναι; τί περιλαμβάνει;

— Τί παράδοξον μυστήριον! εἶπεν ἡ Ἕρση.

— Ἱερὰ παρακαταθήκη, εἶπεν ἡ Πάνδροσος· ἡ θεὰ μᾶς τὴν ἐνεπιστεύθη. Πρέπει νὰ τὴν φυλάξωμεν μετὰ φόβου καὶ μετὰ πίστεως.

— Ὤ! ἀναμφιβόλως, ὑπέλαβεν ἡ Ἕρση, πρέπει νὰ τὴν φυλάξωμεν. Ἀλλὰ τί ἄρά γε περιέχει;

— Ἴσως ἄγνωστόν τινα θησαυρὸν, εἶπεν ἡ Ἄγραυλος ἐνῷ ἤστραπτον οἱ ὀφθαλμοί της· ἴσως πολυτίμους λίθους ἐκ τῶν κορυφῶν ἢ τῶν φαράγγων τοῦ Ὀλύμπου.

— Ἴσως νέκταρ ἢ ἀμβροσίαν, προσέθηκεν ἡ Ἕρση. Ἴσως τι οὐράνιον προϊὸν ἄγνωστον εἰς τὴν γῆν.

— Ἡ φάρμακόν τι δίδον τὴν ἀθανασίαν, εἶπεν ἡ Ἕρση. Ὦ! ἂν μόνον ἦτο δυνατὸν νὰ τὸ ἰδῶμεν!

— Ἄπαγε! εἶπεν ἡ Πάνδροσος. Ἡ Ἀθηνᾶ ἀπηγόρευσε ν' ἀνοιχθῇ τὸ κιβώτιον.

— Ἄπαγε! ἀναμφιβόλως! ἀπεκρίθη ἡ Ἕρση. Βεβαίως ἡ Ἀθηνᾶ εἶπε νὰ μὴν ἀνοιχθῇ. Ἀλλ' ἤθελον τόσον νὰ ἠξεύρω τί περιέχει!

— Ὦ! μίαν μόνον γωνίαν ἂν ἦτο δυνατὸν νὰ διεγείρωμεν, εἶπεν ἡ Ἄγραυλος.

— Φυλαχθῆτε, ἀδελφαί, φυλαχθῆτε, εἶπεν ἡ Πάνδροσος. Ενθυμηθῆτε τῆς θεᾶς τὸν λόγον.

— Τῆς θεᾶς τὸν λόγον, τὸν ἐνθυμούμεθα· τίς τὸν λησμονεῖ; ὑπέλαβεν ἡ Ἕρση. Ἀλλ' ἓν μόνον βλέμμα δύναται τόσον νὰ βλάψῃ;

— Ἀφῆτε τοῦτο, εἶπεν ἡ Πάνδροσος· νικήσατε τὴν περιέργειάν σας· αἰδέσθητε τὴν θεάν· φοβήθητε τὴν ὀργήν της.

Αἱ κόραι ὑπήκουσαν, καὶ ἤρχισαν νὰ κεντῶσι σιωπηλῶς. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγα λεπτά,

— Ἄγραυλε! εἶπεν ἡ Ἕρση.

— Ἕρση, ἀπεκρίθη αὐτή.

— Μόνον ἓν βλέμμα! εἶπεν ἐκείνη.

— Ἓν μόνον βλέμμα, ἀπεκρίθη ἡ Ἄγραυλος, τί θὰ βλάψῃ; Ἰδὲ, τὸ πόμα ὑποχωρεῖ. Ὀλίγον ἂν τὸ ὠθήσω, ἀνοίγει.

— Ὀλίγον μόνον, εἶπεν ἡ Ἕρση, καὶ τὸ κλείομεν πάλιν ἀμέσως.

— Πρὸς Ἀθηνᾶς, σᾶς παρακαλῶ, ἀδελφαί· σᾶς ἐξορκίζω νὰ μὴ πράξητε τοῦτο· ἀνέκραξεν ἡ Πάνδροσος.

— Ἀλλ' ἀμέσως θὰ τὸ κλείσωμεν πάλιν, ἐπανέλαβεν ἡ Ἄγραυλος, κρατοῦσα ἤδη εἰς τὰς χεῖρας τὸ πόμα. Ἡ

'Αθηνᾶ εἶναι ἤδη εἰς τὴν ἑστίαν τοῦ πατρός της· οὔτε θὰ ὑποπτεύῃ ὅτι τὸ ἠγγίσαμεν. Νὰ τὸ ἀνοίξω;

— Μὴ, μή! εἶπεν ἡ Πάνδροσος.

— Ἄνοιξε, ἄνοιξε, εἶπεν ἡ Ἕρση.

— Τὸ ἀνοίγω λοιπὸν, εἶπεν ἡ Ἄγραυλος.

— Ὤ! ἐγὼ φεύγω, καὶ ἀποστρέφω τὸ πρόσωπον, ἀνέκραξεν ἡ Πάνδροσος, ἐγερθεῖσα, καὶ δρομαίως μακρυνομένη.

— Ἄνοιξε, ἄνοιξε, ἐπανέλαβεν ἡ Ἕρση. Ἓν μόνον βλέμμα, καὶ ἀμέσως τὸ κλείεις.

Καὶ ἡ Ἄγραυλος διὰ ταχείας κινήσεως τῆς χειρὸς, ἠνέῳξε τὸ πόμα.

— Ἄ! ἀνεφώνησαν καὶ αἱ δύω συγχρόνως, καὶ κατέρριψαν πάλιν τὸ πόμα, μείνασαι ὡς ἀπολελιθωμέναι, διότι εἰς τὸ κιβώτιον, ἀντὶ πολυτίμων κόσμων καὶ θησαυρῶν, εἶδον κείμενον . . . βρέφος.

Ἐνῷ δ' αὗται ἀνεφώνων ἐκπληττόμεναι, κορώνη ἠγέρθη ἐκ τῶν κλάδων τῆς ἱερᾶς ἐλαίας, καὶ ὀξεῖαν κραυγὴν ἀφεῖσα, διέσχισε πρὸς βορρᾶν τὸν ἀέρα.

— Εἶδες; ἠρώτησεν ἡ Ἄγραυλος, δειλῶς ἀναβλέψασα πρὸς τὴν Ἕρσην.

— Εἶδον, εἶπεν αὐτή, Ἡ Ἀθηνᾶ! Λοιπὸν ὅλαι αἱ καυχήσεις, καὶ ὅλη ἡ αὐστηρότης . . . ;

— Προσποίησις! ἐψιθύρισεν ἡ Ἄγραυλος μετὰ φωνῆς ἥτις μόλις ἠκούετο.

— Καὶ ἡμεῖς ἐμπρός της ἐτρέμομεν! εἶπε μετὰ τόλμης ἡ Ἕρση. Δὲν ἔχομεν νὰ τὴν φοβώμεθα. Καὶ αὐτὴ ἀσθενὴς ὡς ἡμεῖς.

— Εἶδες τί ἄσχημον βρέφος! εἶπεν ἡ Ἄγραυλος.

— Ναί! καὶ παρετήρησας τοὺς πόδας του; ἀπεκρίθη ἡ

Ἕρση. Δὲν ἠξεύρω πῶς μ' ἐφάνησαν στρεβλοὶ καὶ ραιβοί. Ὄφεις μᾶλλον ἢ πόδες παιδίου ὡμοίαζον.

— Ὤ! τῷ ὄντι, ἄφες νὰ ἰδῶ!

Καὶ ἠνέωξαν πάλιν τὸ κιβώτιον, καὶ ἡ μορφὴ τοῦ παιδίου, καὶ τῆς Ἀθηνᾶς ἡ διαγωγή, ἦσαν ἀλληλοδιαδόχως τὸ ἀνεξάντλητον θέμα τῆς φλυαρίας των.

Ἐν τούτοις δ' ἡ Ἀθηνᾶ, ἀφ' οὗ, παραδοῦσα αὐταῖς τὸ κιβώτιον, ἐπέβη τοῦ νέφους της πάλιν, ἀπ' αὐτοῦ ἐπέβλεψεν ἄνωθεν ἐπὶ τὴν μέλλουσαν πόλιν της μετὰ στοργῆς καὶ μερίμνης, καὶ εἶδεν αὐτὴν καταλλήλως κειμένην διὰ τὸ προωρισμένον αὐτῆς μεγαλεῖον, καὶ τὸ φρούριον τῆς Ἀκροπόλεως ὡς βασιλικὸν στέμμα ἐπιστέφον αὐτήν, καὶ πρὸς ἀνατολὰς μὲν τὸν Ὑμηττόν, πρὸς νότον δὲ τὸ Μουσεῖον, πρὸς δυσμὰς δὲ τὸν Ἄρειον Πάγον, περιβάλλοντας αὐτὴν ὡς φυσικὰ ὀχυρώματα. Ἀλλὰ πρὸς βορᾶν τὴν εἶδεν ἄφρακτον μέχρι τοῦ ἀπέχοντος Βριλησσοῦ, καὶ ἐλυπήθη· ὥρμησεν ἑπομένως πρὸς τὸ ὄρος ἐκεῖνο, ἔκοψεν ἕνα τέμαχον αὐτοῦ διὰ τῆς αἰχμῆς τῆς λόγχης της, ὅπως τὸν θέσῃ περιτείχισμα κατὰ τὴν ἀσθενῆ θέσιν, καί, ἀφ' οὗ ἔπαλλεν αὐτὸν εἰς τὴν παλάμην της, τὸν ἐφορτώθη εἰς τὸν ὦμον, καὶ ἀπέπτη πρὸς τὴν Ἀκρόπολιν.

Ἀλλὰ καθ' ὁδὸν τὴν ἀπήντησεν ἡ λάλος κορώνη, ἥτις εἶχεν ἀναπτῇ ἀπὸ τῆς ἐλαίας, καὶ τὴν προσεῖπεν ὡς ἕπεται:

— Κρὰ κρά! Κυρὰ Ἀθηνᾶ, κυρὰ Ἀθηνᾶ!

— Τί θέλεις, κορώνη μου, καὶ μ' ἀναχαιτίζεις; Ὑπάγω νὰ φράξω τὴν καλήν μου πόλιν, νὰ ἔχῃ βράχους ὡς ἐπάλξεις, καὶ ὡς πυργώματα ὄρη.

— Κρὰ κρά, εἶπεν ἡ κορώνη. Ὀχυρόνεις καὶ φράττεις. καὶ αἱ κόραι ἠνέωξαν τὸ κιβώτιον, καὶ ὁ ἥλιος εἶδε τὸ βρέφος καὶ ἐξεπλάγη.

— Κακὴ κορώνη, κακῶν ἄγγελε! μὴ φθάσῃς νὰ πατήσῃς τὴν Ἀκρόπολιν ποτὲ πλέον! Τὸ κιδώτιον, τὸ κιδώτιον! ἀνέκραξεν ἡ Ἀθηνᾶ, καὶ ἠνέωξεν εὐρέως τοὺς ὀφθαλμοὺς, τὸ στόμα καὶ τὰς χεῖρας, λησμονοῦσα τὸ ἄχθος της, ὅπερ πεσὸν, ἔμεινε δι' αἰώνων κείμενον κατὰ γῆς, καὶ ὠνομάσθη Λυκαβητὸς ὑπὸ τῶν μετὰ ταῦτα ἀνθρώπων.

Καὶ ἡ μὲν κορώνη, τῆς θεᾶς τρομάζουσα τὴν ἀρὰν, ἔκτοτε οὐδέποτε πλέον ἐπέβη τῆς Ἀκροπόλεως (1)· ἡ δὲ θεὰ ἔπτη εὐθὺ πρὸς αὐτὴν, καὶ, ἀοράτως ἀλλ' ὁρῶσα αὐτὴ, εἶδε τὰς δύω κόρας κυπτούσας ὑπὲρ τὴν λάρνακα, καὶ πολυπραγμονούσας περὶ τὸ βρέφος.

— Ἐπάρατοι σεῖς καὶ ἡ ἄπιστος περιέργειά σας! Κακαὶ κακῶς ἀπόλοισθε! ἔκραξεν ἡ θεὰ, καὶ ἡ κραυγή της ἀντήχησεν ὡς βροντὴ εἰς τὰς φάραγγας τοῦ Ὑμηττοῦ, τοῦ Βριλησσοῦ καὶ τοῦ Πάρνηθος· καὶ ἔνευσε φοβερὰ, καὶ ἐσείσθη ἡ γῆ, καὶ ἐσείσθησαν τῶν δυστυχῶν νεανίδων αἱ φρένες καὶ αἱ καρδίαι.

— Ἔρση, Ἔρση! τί εἶναι τὸ βαθὺ τοῦτο σκότος; ἐφώναξεν ἀναπηδῶσα ἡ Ἄγραυλος. Διατί ὡς φλεγομένη πίσσα διαρρέει ὁ οὐρανός; διατί τὰ ὄρη παλαίουσιν ὡς μαινόμενα; διατί ἡ γῆ συστρέφεται στροβιλίζουσα;

— Ἄκουσον, ἀνέκραξεν ἡ Ἔρση, ἡ θάλασσα βοᾷ ὡς ἐκ μυρίων στομάτων, καὶ κορυβαντιῶσα τινάσσεται· ὁ οὐρανὸς, ἐρράγη καὶ προχέει ὑλακτοῦντας τοὺς καταρράκτας του, καὶ ὁ βορρᾶς συρίζει συναυλίαν μετὰ τοῦ νότου! Ἡ φύσις ὅλη μυκᾶται ὡς σφαγιαζομένη.

(1) Ἐν ὅσῳ δηλαδὴ ἦρχεν ἐν τῇ Ἀκροπόλει ἡ Ἀθηνᾶ. Διότι ἤδη, ὡς ἐκδικούμενον τὸ κακὸν ὄρνεον, ἐξελέξατο οὐ μόνον τὴν Ἀκρόπολιν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τὸν ναὸν τῆς Παρθένου, ὡς τὸ θέατρον τῆς ἀσχημονεστέρας του βδελυγμίας, καὶ μετ' οὐ πολὺ τοῦ Παρθενῶνος ὁ ὀπισθόδομος θέλει χρήζει Ἡρακλέους, ὡς τοῦ Αὐγείου οἱ σταῦλοι.

— Ὢ! πῶς οἱ οὐρανοὶ ἠνεώχθησαν! εἶπεν ἡ Ἄγραυλος. Ποῖον φῶς, χιλιοπλάσιον τοῦ φωτὸς τῆς ἡμέρας, διεχύθη ἐπὶ τῆς γῆς! Ἰδὲ, ἰδὲ τὰ χαρίεντα δάση· ἰδὲ, ἰδὲ τοὺς λειμῶνας. Ἰδὲ, ἰδὲ τὰ ἄνθη, τοὺς ρύακας καὶ τοὺς λόφους! Ὢ! πῶς ἡ γῆ σχίζεται! φῶς ἐκχεῖται ἐκ τῆς χαινούσης πληγῆς της. Αἱ Ἐριννύες! Ἕρση! φρίκη! αἱ Ἐριννύες ἐξέρχονται! Ὄχι! δὲν εἶναι αἱ Ἐριννύες! Εἶναι ὁ Ἄρης! ὁ ἀνδρεῖος μου Ἄρης! Πάλλει τὴν φοβερὰν λόγχην του καὶ μὲ καλεῖ εἰς χορόν!

— Ὢ! ποῖος ἦχος πλήττει τὴν ἀκοήν μου! ἔλεγε συγχρόνως ἡ Ἕρση. Ποία ἐπουράνιος μουσικὴ διαχεῖται ἐπὶ τῆς γῆς! Ἄκουσον, ἄκουσον τὰς μυρίας κιθάρας, ἄκουσον, ἄκουσον τοὺς χιλιοστόμους αὐλοὺς, ἄκουσον τὰ χίλια μέλη συγχεόμενα εἰς ἓν μέλος. Ἀλλὰ πῶς! προχωροῦσιν αἱ Ἐριννύες τρύζουσαι τοὺς ὀδόντας, καὶ ὑλακτοῦσαι ὡς πειναλέαι λέαιναι! Ὄχι! δὲν εἶναι αἱ Ἐριννύες, εἶναι ὁ καλός μου Ἑρμῆς, γλυκὺ μειδιῶν, τὴν τρίχορδον λύραν του κρούων, καὶ προσκαλῶν με εἰς τὸν χορόν.

Καὶ συγχρόνως ἀνέκρουσαν ἀμφότεραι ᾆσμα ἀνέκφραστον καὶ ἀνήκουστον, οὔτε ὀλοφυρμὸν, οὔτε ἀλαλαγμὸν, ἀλλ' ἀμφοτέρων μετέχον, καὶ ἐκπλῆττον τὴν ἠχὼ τῶν πέριξ σπηλαίων. Κρατούμεναι δὲ καὶ ἐκ τῶν χειρῶν, ἤρχισαν ἀλλόκοτον ὄρχησιν, συνισταμένην εἰς ἅλματα καὶ στροφὰς παραφόρους, ὧν ἑκάστη τὰς ἐπλησίαζεν εἰς τοῦ κρημνοῦ τὸ ἄφρακτον χεῖλος.

Ἐπιστᾶσαι δ' εἰς αὐτὸ, ἐξέτειναν ἀμφότεραι μειδιῶσαι τὰς χεῖρας, καὶ

— Ἐλθὲ, ὦ φίλτατε Ἄρη, ἐλθὲ, ὦ Ἑρμῆ, προφέρουσαι, ἐπήδησαν ἐμπρὸς, καὶ κατὰ τῶν βράχων ριφθεῖσαι μετὰ μεγάλης κραυγῆς, κακῶς συνετρίβησαν.

Τοιαύτη ἦν ἡ πρώτη ποινὴ τῆς πρώτης γυναικείας περιεργείας ἐν Ἀθήναις.

Τὴν λύπην τῆς Πανδρόσου διὰ τὴν καταστροφὴν ταύτην ἀφήνομεν τὸν ἀναγνώστην νὰ συμπεράνῃ, καὶ τόσῳ μᾶλλον, καθ' ὅσον δὲν τὴν ἠξεύρομεν. Πιθανὸν δὲ φαίνεται ὅτι ἀπέδωκεν εἰς τὰς θανούσας αὐτῆς ἀδελφὰς τὰ τελευταῖα καθήκοντα, ἐνταφιάσασα αὐτὰς εἰς τὸ σπήλαιον παρ' ᾧ ἐκρημνίσθησαν, ὡς ἐνεταφίασε καὶ τὸν πατέρα της, ὅτε μετὰ ταῦτα ἀπέθανεν, εἰς τὸ ἱερὸν ἔδαφος παρὰ τὴν ἐλαίαν τῆς Ἀθηνᾶς· τὸ δὲ βρέφος, τῆς θεᾶς τὸν τρόφιμον, ἀνέθρεψε καὶ ἐκάλεσεν αὐτὸ Ἐρεχθέα ἢ Ἐριχθόνιον.

Τὸ βρέφος τοῦτο ηὔξησεν ἐπὶ τῶν βασιλέων Κραναοῦ καὶ Ἀμφικτύονος, καὶ μετὰ ταῦτα ἔγινε καὶ αὐτὸ βασιλεύς. Ἐπειδὴ δὲ ἦτο χωλὸς εἰς βαθμὸν ὥστε ἠναγκάσθη, ὅπως μετακινῆται, νὰ ἐφεύρῃ μηχανὴν, ἣν ἐκάλεσεν *ἅμαξαν*, ἴσως διὰ τοῦτο, μὴ δυνάμενος νὰ μεταβαίνῃ ὅσον ἤθελε συνεχῶς εἰς τὸν τόπον ὃν καθιέρωσε τῆς προστάτιδος αὐτοῦ ἡ νίκη, ᾠκοδόμησεν ἐν αὐτῷ τούτῳ τὸν οἶκόν του, τὸν μὲν ἕνα τοῖχον στηρίζων ἐπὶ τῶν βράχων τῆς Ἀκροπόλεως, εἰς δὲ τὸν ἄλλον περιλαβὼν καὶ τὸ φρέαρ, καὶ τὴν ἐλαίαν, καὶ τῆς τριαίνης τὰ ἴχνη, καὶ τὸν τάφον τοῦ Κέκροπος, καὶ τῆς Ἀθηνᾶς τὸ Διϊπετὲς ξόανον.

Ἀλλ' ὁ Ποσειδῶν, ὅσον θεὸς καὶ ἂν εἶναι, ἠξεύρομεν ὅτι εἶναι φύσει ὀργίλος. Ἅμα λοιπὸν ἡττηθεὶς, ἐβυθίσθη, ὡς εἴπομεν, εἰς τὸν ὠκεανὸν, πνέων τρικυμίαν καὶ θύελλαν, καὶ εὐτυχία ὅτι τότε ἀκόμη δὲν διέτρεχον τὰς θαλάσσας στόλοι, ἄλλως θὰ κατεποντίζοντο αὔτανδροι. Ἀφ' οὗ δ' ἔμεινε χωνεύων τὸν θυμόν του τεσσαράκοντα περίπου στιγμὰς, ἃς ἡμεῖς οἱ ὠκύμοροι ὀνομάζομεν ἔτη, ἀνῆλθε διὰ σίφωνος

εἰς τὸν Ὄλυμπον, καὶ παρουσιάσθη εἰς τὸν Δία, ἐκδίκησιν μελετῶν.

— Τί ἔχει ὁ ἀγαθός μου ἀδελφὸς καὶ πνευστιᾷ ὡς τὰς φύσας τοῦ Ἡφαίστου εἰς τῆς Αἴτνης τὰ ἐργοστάσια; ἠρώτησεν ὁ Ζεύς.

— Εἷς αὐθάδης . . . εἶπεν ὁ Ποσειδῶν, ἀποπνιγόμενος ὑπὸ τοῦ θυμοῦ του,—δὲν ἐξέτασα ἂν Αἰγύπτιος ἢ ἂν Πελασγός . . . διότι φαίνεται τὴν φύσιν διπλοῦς . . . ὁ βασιλεὺς . . . ὁ οἰκιστὴς . . . ὁ δὲν ἠξεύρω τι τοῦ βράχου ἐκείνου ὃν ὠνόμασε Κεκροπίαν . . ., ὁ Κέκροψ τέλος . . .

— Αἴ! τί ὁ Κέκροψ; ἠρώτησεν ὁ Ζεὺς γελῶν διὰ τοῦ ἀδελφοῦ του τὴν ἔξαψιν.

Ἀλλὰ τὸ τι ἦτο δύσκολον τὰ εἰπῇ ὁ Ποσειδῶν· διότι πῶς νὰ κατηγορήσῃ τὸν Κέκροπα ὅτι, αἱρεθεὶς δικαστής, ἀπεφάσισε κατὰ συνείδησιν, καὶ πῶς νὰ τὸ παραστήσῃ ὡς ἔγκλημα εἰς τὸν Δία, ὅτι ἀντὶ τοῦ ἀδελφοῦ ἐδικαίωσε τὴν θυγατέρα αὐτοῦ; Ἀνάγκη λοιπὸν ἀντὶ τῆς ἀφορμῆς νὰ εὑρεθῇ πρόφασις.

— Ἀλλ' ὁ Κέκροψ, ὑπέλαβεν ὁ παντεπόπτης Ζεύς, πρὸ πολλῶν στιγμῶν, ἢ ἐτῶν, ὡς λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι, ἀνήκει ἤδη εἰς τὸν ἀδελφὸν Πλούτωνα, καὶ ἀντ' αὐτοῦ βασιλεύει ἤδη ἐν Ἀθήναις ὁ θετὸς αὐτοῦ υἱὸς Ἐρεχθεύς.

Ἰδοὺ ἑτοίμη ἡ πρόφασις· καὶ πρὸς τούτοις ἡ ἐκδίκησις κατὰ τοῦ Ἐρεχθέως περιελάμβανεν οὐ μόνον τὸν δικαστὴν ἀλλὰ καὶ τὴν ἀντίζηλον, διότι ὁ Ἐρεχθεὺς ἦτο θετὸς ἀμφοτέρων.

— Ναί, περὶ τούτου τοῦ Ἐρεχθέως ἤθελον νὰ εἰπῶ, ἀπήντησεν ἀμέσως ὁ Ποσειδῶν. Ἠξεύρεις τί ἔπραξεν; Ὁ αὐθάδης αὐτὸς ἐπολέμει τοὺς γείτονάς του Ἐλευσινίους· καὶ ἐπειδὴ ὁ υἱός μου Εὔμολπος ἦλθεν ἐκ Θράκης εἰς βοή-

θειαν αὐτῶν, ἐτόλμησε καὶ μοὶ τὸν ἐφόνευσε! Ἀκούεις, πάτερ ἀνδρῶν τε θεῶν τε; Τὸν υἱόν μου! Ὁ Ἐρεχθεὺς μοὶ ἐφόνευσε τὸν υἱόν μου!

— Ἀτρέμας ἔχε, ἀγαπητέ, εἶπεν ὁ Ζεὺς μετ' ἀμιμήτου ἠρεμίας. Δι' ἕνα τῶν θνητῶν τούτων σκωλήκων ὀργίζεσαι; Νὰ κινήσω μόνον τὸν βραχίονά μου, καταστρέφω πάσας τὰς γενεᾶς αὐτῶν.

— Κίνησον λοιπόν, εἶπεν ὁ φιλέκδικος Ποσειδῶν.

— Οὐ φροντὶς, Ἐνοσίχθων, ἀπεκρίθη ὁ Ζεύς· καὶ ἐκτείνας τὴν χεῖρα, ἔλαβεν ἀπὸ τῆς ὁπλοθήκης τῆς Αἴτνης ἕνα του κεραυνὸν, καὶ χασμώμενος τὸν ἀφῆκε νὰ πέσῃ εἰς τὴν κεφαλὴν τοῦ Ἐρεχθέως.

— Ἰδοὺ, φίλτατε, τῷ εἶπε. Ὕπαγε τώρα ν' ἀναπαυθῇς. Ἂν ὁ ζέφυρος σοὶ ἔστρωσε μαλακὴν τὴν κοίτην σου, ἅπλωσον τὸν ἕνα βραχίονα εἰς τὴν Ἀτλαντικὴν καὶ τὸν ἕτερον εἰς τὴν Εἰρηναίαν, καὶ ῥέγχε τὸν ῥόχθον τοῦ ὠκεανοῦ.

Ὁ δ' Ἐρεχθεὺς ἔπεσεν ἐμβρόντητος, καὶ οἱ Ἀθηναῖοι τὸν ἐνεταφίασαν ἐντὸς τοῦ περιβόλου τῆς οἰκίας του.

Ἀλλ' ἐκεῖ, ἐξ ἄλλης γωνίας τοῦ Ὀλύμπου, ἠκούσθησαν μεγάλαι φωναὶ, καὶ ἡ Ἀθηνᾶ εἰσώρμησεν ἐρωτῶσα τίς ἐφόνευσε τὸν υἱόν της.

— Εὐφήμει, παρθένε, ἠθέλησε νὰ εἴπῃ ὁ Ζεύς.

Ἀλλ' ἐκείνη εἰς ἀστεϊσμοὺς δὲν ἦτο ποσῶς διατεθειμένη, καὶ ὁ λόφος τοῦ κράνους της ἔνευε φοβερὸς, ἐνῷ ἀφ' ἑτέρου ὁ Ποσειδῶν ἠγριοῦτο. Λοιδωρίαι ἤρχισαν ἑκατέρωθεν νὰ διαφεύγωσι τὰ θεῖα στόματα, καὶ ἡ Ἔρις ἤρχισε νὰ ἐπικροτῇ, τρύζουσα τοὺς ὀδόντας, ὅτι ὁ θρίαμβός της ἤθελεν ἀνανεωθῇ ἐνώπιον τοῦ Διός. Τοῦτον αὐτὸς τὸν κίνδυνον αἰσθανόμενος,

— Ὅ,τι ἔγινεν ἔγινεν, εἶπε· τώρα εἰρήνην, παρακαλῶ.

Ὁ ἀγαπητός σου Ἐρεχθεὺς ἀπέθανε, φίλη Τριτογένεια· ἂς τιμᾶται ὡς ἥρως, καὶ ἂς μείνῃ ὁ οἶκός του ἐσαεὶ σεβόμενος ὡς ἐδικός σου ναὸς, ὅπου μετὰ σοῦ νὰ λατρεύηται καὶ ἡ πιστή σου Πάνδροσος, ἡ ἠξεύρουσα νὰ μὴ πολυπραγμονῇ εἰς τὰ σκάνδαλα.

« Καὶ σὺ προσέτι, ἀδελφὲ, — προσέθηκεν ἔπειτα βλέπων τοῦ Ποσειδῶνος τὴν ὀργὴν ἑτοίμην νὰ ἐκραγῇ, — ἔχε καὶ σὺ τὸ μέρος σου εἰς τὸν οἶκον τοῦτον. Ὅπου σᾶς διῄρεσε θεία ἀντιζηλεία, ἂς σᾶς ἑνώσῃ ἀνθρωπίνη λατρεία. Ἂς θύωσιν οἱ Ἀθηναῖοι ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ βωμοῦ εἰς σὲ καὶ εἰς τὸν Ἐρεχθέα ἀναίμακτα θύματα, διότι ἱκανὸν αἷμα μεταξύ σας ἐχύθη.

Μετὰ τὴν ἐτυμηγορίαν λοιπὸν ταύτην, ἥτις ὡς πᾶσαι τῶν ὑπερτάτων ἀρχόντων αἱ ἐτυμηγορίαι ἐθαυμάσθη ὑπὸ τῶν αὐλικῶν τοῦ Ὀλύμπου ὡς δεῖγμα ὑπερτάτης δικαστικῆς ἀγχινοίας, καὶ ἐπανέφερεν εἰς αὐτὸν πάλιν τὴν ἁρμονίαν, οἱ Ἀθηναῖοι καθιέρωσαν τὸν Οἶκον τοῦ Ἐρεχθέως ἢ τὸ Ἐρεχθεῖον, εἰς ναὸν τῆς Πολιάδος Ἀθηνᾶς, καὶ διασκευάσαντες αὐτὸν ἀναλόγως, ἐτέλουν ἐν αὐτῷ τῆς θεᾶς τὴν λατρείαν.

Μετά τινας δ' ἑκατονταετηρίδας, ἐπελθὼν ὁ Πέρσης κατὰ τῆς Ἑλλάδος, καὶ ἀσεβῶς συλήσας τοὺς ναοὺς αὐτῆς, ἐπυρπόλησε καὶ τὸ Ἐρεχθεῖον μετ' αὐτῆς τῆς ἐλαίας, πρὸς μεγίστην θλίψιν τῶν Ἀθηναίων. Ἀλλ' ὁποία ὑπῆρξεν ἡ χαρὰ αὐτῶν καὶ ὁποία ἡ ἔκπληξις, ὅτε μετὰ μίαν ἡμέραν ἀνελθόντες εἰς τὴν Ἀκρόπολιν κατὰ διαταγὴν τοῦ τυράννου, ὅπως θύσωσιν εἰς τὰ ἐρείπια τοῦ ναοῦ, εὗρον εἰς τὴν ἱερὰν ἐλαίαν ποδιαῖον ἢ διποδιαῖον θαλλὸν βλαστήσαντα ἐν μιᾷ νυκτὶ ἐπὶ τοῦ κεκαυμένου στελέχους! Μετὰ βαθείας εὐλαβείας ἐδέχθησαν ὅλοι τὸ θαῦμα, καὶ ἅμα διὰ τῶν ἐνδόξων

ἐκείνων ἀνδραγαθημάτων ἔσωσαν τῆς Ἑλλάδος τὴν ἐλευθερίαν, ἐμνήσθησαν τῆς προστάτιδος αὐτῶν θεᾶς, καὶ οὐ μόνον τῇ ἀνήγειραν τὸν μεγαλοπρεπῆ Παρθενῶνα, ἀλλ᾿ἀνωκοδόμησαν ἐν Ὀλυμπιάδι 92ᾳ καὶ 93ῃ τὸ Ἐρεχθεῖον μετὰ λαμπρότητος καὶ εὐπρεπείας ἀπεριγράπτου,·τὸν πολυτελῆ εἰς αὐτὸ ἐφαρμόσαντες Ἰώνιον ρυθμὸν, περιστήσαντες τρεῖς στοὰς, ὧν τὴν μίαν ἀντὶ κιόνων στηρίζουσι παρθένοι γλυπταὶ, τὰ γλαφυρὰ κιονόκρανα εἰς ἐπιχάλκους ἕλικας κάμψαντες, τὰς βάσεις διὰ κομψῶν πλοκάμων περικοσμήσαντες, τὸν λίθον εἰς ὁμοιότητα λεπτῶν ποικίλαντες ἀνθεμίων, καὶ πᾶν τὸ οἰκοδόμημα διὰ γραφῆς καὶ γλυφῆς πλουσίως καθωραΐσαντες. Διῄρεσαν δὲ τὸν ὅλον ναὸν δίχα, τὸ μὲν αὐτοῦ, τὸν τάφον περιέχον τοῦ Ἐρεχθέως, τῇ Παλλάδι καθιερώσαντες καὶ τῷ Ποσειδῶνι, τὸ δὲ, τὴν ἐλαίαν ἐγκλεῖον καὶ τὸ φρέαρ καὶ τὸν τοῦ Κέκροπος τάφον καὶ τὸ ἀρχαῖον τῆς Ἀθηνᾶς ξόανον, εἰς τὴν Πάνδροσον ἀναθέντες. Ἀρχιτέκτονες δὲ τοῦ ἀρχιτεκτονικοῦ τούτου ἀριστουργήματος ἦσαν ὁ Ἀρχίλοχος καὶ ὁ Φιλοκλῆς.

Μόλις δ᾿ εἶχε περατωθῇ ὁ ναὸς, καὶ μετὰ ἓν ἔτος (ἐν Ὀλ. 93 γ΄) ἐξερράγη πυρκαϊὰ ἐν αὐτῷ· ἀλλὰ φαίνεται ὅτι ὀλίγον τὸν ἔβλαψε, πιθανῶς μόνον τῆς στέγης τὴν ξυλικήν.

Αἰῶνες παρῆλθον ἔκτοτε, ἐφ᾿ ὧν ὁ ναὸς οὗτος ἦν τῶν Ἀθηνῶν τὸ ἐγκαύχημα καὶ ἡ ἐγγύησις τῆς προστασίας τῆς Ἀθηνᾶς καὶ τοῦ Ποσειδῶνος. Ἀλλ᾿ ἦλθον καὶ αἰῶνες καθ᾿ οὓς ἀπέθανον ὁ Ποσειδῶν καὶ ἡ Ἀθηνᾶ. Τότε αἱ Ἀθῆναι, μετασχηματίσασαι ἀφιέρωσαν τὸν κομψὸν ναὸν εἰς τὸν ἀληθῆ Θεὸν τῶν χριστιανῶν. Ὅτε ὅμως ἐπέστη χρόνος καθ᾿ ὃν καὶ αἱ Ἀθῆναι ἀπέθανον εἰς τὴν ἐλευθερίαν, τότε τὸ ἀριστούργημα τοῦτο τῆς οἰκοδομικῆς, τὸ περιλαβὼν καὶ στεγάσαν δύω ἀλληλοδιαδόχους θρησκείας, κατερρύη καὶ

αὐτὸ λίθος πρὸς λίθον, καὶ τέλος, ἡ μὲν πρόστασις τῶν σεμνῶν Καρυατίδων ἐβεβηλώθη εἰς κατοίκημα τῶν παλακῶν τοῦ Ὀθωμανοῦ φρουράρχου, ὁ δὲ σηκὸς τοῦ ναοῦ ἐγένετο ἀποθήκη πυρίτιδος, ἥτις ἀναφθεῖσα ποτὲ, κατεσύντριψε τὰς θαυμασίας γλυφὰς εἰς κόνιν, καὶ τὴν οἰκοδομὴν πᾶσαν κατέρριψεν εἰς ἄμορφον σωρὸν ἐρειπίων.

Ἀλλ᾽ οὐχὶ πᾶσαν· ἡ πρόστασις τοῦ μεγάλου πυλῶνος διετηρήθη ἀκεραία, ὡς ἂν ἔμενεν ἐπίτηδες, ὅπως συνδέσῃ τὸ τέλος μετὰ τῆς ἀρχῆς τοῦ ναοῦ τούτου, ὅπως παιᾶνες ἐλευθερίας καὶ θριάμβων τῆς Ἑλλάδος κατὰ τῶν βαρβάρων ἁγιάσωσι τοῦ τελευταίου του λίθου τὴν πτῶσιν, ὡς θριάμβων καὶ ἐλευθερίας παιᾶνες ἐδόξασαν τὴν θέσιν τῶν θεμελίων αὐτοῦ.

Ἡ νὺξ ἦτον, ὡς πᾶσαι σχεδὸν αἱ νύκτες τῶν Ἀθηνῶν, εὔδιος καὶ διάστερος. Ὁ ἀτρόμητος Γούρας, φρούραρχος τῆς Ἀκροπόλεως, ἀποσεισάσης τὸν ζυγὸν τῆς δουλείας, ἐκάθητο σύννους εἰς τὴν βαθμίδα τοῦ Παρθενῶνος· ἀλλ᾽ ἀντὶ νὰ προσέχῃ εἰς τὸν σιδηροῦν κύκλον τῶν ἐχθρικῶν ὅπλων, ἅτινα ἐζώννυον τὸν ἱερὸν λόφον, ἢ εἰς τὸν ἀνδρεῖον καὶ καρτερικὸν λόχον τῶν προμάχων αὐτοῦ, προσήλου τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀναποσπάστως εἰς τὴν μόνην ἐναπολειπομένην στοὰν τοῦ λαμπροῦ ἐρειπίου. Ἀνελογίζετο ἄρα τὰς διαφόρους τύχας τοῦ σεβασμίου οἰκοδομήματος τούτου, καὶ προσανέβαινε διὰ τῆς μνήμης του τοὺς αἰῶνας ἀπὸ τῆς ἐποχῆς καθ᾽ ἣν ἡ βαρβαρότης τὸν ἐξωλόθρευσε μέχρι τῶν χρόνων καθ᾽ οὓς οἱ Θεοὶ τὸν καθίδρυον, ἢ ἐν τῷ μέσῳ τῆς ταραχῆς τῶν ὅπλων καὶ τῶν κινδύνων, προσέφερεν εἰς τοῦ ἐρειπίου τὴν μεγαγχολικὴν καλλονὴν τὸν αὐτόματον φόρον τοῦ θαυμασμοῦ του;

Οὐχί! Ὁ ὀρεσίτροφος πολεμιστὴς μικρὸν ἐγνώριζεν, οὐδὲ

πολὺ ἐμερίμνα περὶ τῶν συμβάντων τοῦ ἀρχαίου μνημείου, οὐδ' ἐμέθυεν εἰς ἐκστάσεις καλλιτεχνικάς. Ἀλλ' ἡ καρδία του ἐπέτα πρὸς τὸ μονῆρες ἐρείπιον, διότι εἰς αὐτὸ εἶχεν ἐναποθέσει τὴν γυναῖκα καὶ τὰ παιδία του, ὅ,τι μετὰ τὴν πατρίδα του εἶχεν ἀγαπητὸν ἐπὶ γῆς. Ἐφέρετο δὲ διὰ τῆς φαντασίας εἰς τὰς μελλούσας ἡμέρας, καθ' ἃς διὰ τῆς σπάθης του καὶ διὰ τῆς τῶν συστρατιωτῶν του ἀπαλλαγεῖσα, ἔμελλεν ἡ Ἑλλὰς ν' ἀναθάλῃ καὶ πάλιν εἰς τὴν αὔραν τῆς ἐλευθερίας, καθ' ἃς ἡ γυνή του ἔμελλε νὰ στηρίζηται, σύζυγος ὑπερήφανος ἀνδρὸς ἐλευθέρου, μήτηρ ἐλευθέρων υἱῶν, ἐπὶ τοῦ τροπαιούχου βραχίονός του, καθ' ἃς τὰ τέκνα του, μὴ αἰσχυνόμενα διὰ τὸ ἔθνος των καὶ διὰ τὴν καταγωγήν των, ἔμελλον ν' ἁμιλλῶνται ὅπως ὑπηρετήσωσι τὴν πατρίδα των ἐπίσης ἐντίμως, ὡς ὑπηρέτησεν αὐτὴν ὁ πατήρ των.

Ἐν μέσῳ δὲ τῶν ἐπαγωγῶν τούτων ὀνείρων τοῦ μέλλοντος, περιέφερεν ἐνίοτε ἀδιάφορον βλέμμα εἰς τὸν ὑπὸ πυρίνων μετεώρων κατὰ πᾶσαν διεύθυνσιν διασχιζόμενον οὐρανόν, καὶ παρηκολούθει προκλητικῶς μειδιῶν, τὴν φλογερὰν παραβολὴν ἣν διέγραφε διὰ τῶν ἀέρων ἡ βόμβα κατερχομένη πρὸς τὴν ἀρχαίαν στοάν· διότι ἐν αὐτῇ ἐστέγαζον τὰς φίλας κεφαλὰς αἱ κολοσσιαῖαι μαρμάριναι δοκοί, αἱ ἀψηφήσασαι τὸ δρέπανον τῶν αἰώνων, καὶ διότι ἐπὶ τῶν ἀκαταστρόφων τούτων δοκῶν ἡ πρόνοια τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ ἀρχηγοῦ εἶχε χύσει χῶμα βαθύ, ὅπως προφυλάξῃ ἔτι μᾶλλον αὐτὰς ἀπὸ τῆς ὀλεθρίας τῶν βομβῶν ἐπαφῆς.

Ἀλλὰ τοῦ ἀνθρώπου ἡ πρόνοια! Τὸν μὲν στρατηγόν, ταῦτα ἀναλογιζόμενον, προσέβαλεν αἴφνης σφαῖρα θανατηφόρος, καὶ τὸν ἔρριψε νεκρὸν ἐπὶ τῶν ἐρειπίων ὧν ἡρωϊκῶς προηγωνίζετο. Μετ' οὐ πολὺν δὲ χρόνον, εἰς νύκτα ὡς ταύ-

την εὐδίαν, βόμβα συρίζουσα ὡς τεράστιος ὄφις, ἐνέσκηψε μετὰ πατάγου εἰς τὴν μετὰ τοσαύτης ἐπιμελείας ἐξασφαλισθεῖσαν στοὰν, ἐβυθίσθη εἰς τὸ χῶμα ὡς λίθος εἰς ὕδωρ, καὶ ἀνεπήδησε ραγεῖσα μετὰ φοβερᾶς βροντῆς εἰς μυρία συντρίμματα. Ἀλλὰ συγχρόνως, εἰς τὸν κλονισμὸν τῆς ἐκρήξεως, βοηθούμενον ὑπὸ τοῦ ἐπιβαρύνοντος χώματος, ἐρράγησαν οἱ δοκοὶ, καὶ κατεκρημνίσθησαν βαρεῖαι, συμπαρασείρουσαι καὶ μέρος τοῦ οἰκοδομήματος.

Τότε ἐν τῷ μέσῳ τοῦ φοβεροῦ δούπου ἠγέρθη ὀξεῖα κραυγὴ, καὶ μετὰ ταῦτα τὰ πάντα ἐκάλυψε σιγὴ τοῦ θανάτου. Ἦν δ᾽ αὕτη ἡ κραυγὴ τῶν νέων θυμάτων τῆς ἐλευθερίας, ἐκπεμπομένη ἐκ τῶν καταρρεόντων μνημείων τῆς ἀρχαιότητος.

Η ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΙΣ ΤΗΣ ΔΡΕΣΔΗΣ

Η ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΙΣ

ΤΗΣ

ΔΡΕΣΔΗΣ[1]

Κατὰ τὰ 1813 ὁ Ναπολέων εἶχε φέρει εἰς Δρέσδην τὴν καθέδραν τοῦ κόσμου. Ἐνδεδυμένος τὴν αὐστηρὰν στρατιωτικήν του στολὴν, τὸν περίφημον σταχτερὸν ἐπενδύτην του, κεκλεισμένον ἄνωθεν ἕως κάτω, καὶ ἐπ' αὐτοῦ ἐμπεπορπημένην ἔχων τὴν σπάθην του, εἰς δὲ τὰς χεῖρας κρατῶν τὸν τρίπτυχον πῖλόν του, ἐβάδιζεν ἀνησύχως εἰς τὸν θάλαμόν του, καὶ εἰς τὸ σκυθρωπόν του μέτωπον ἐφαίνοντο σημεῖα ψυχικῆς πάλης, ὡς εἰς ζοφερὸν οὐρανὸν ἀπαίσιος ἀντανάκλασις μηνύει τὸν κρυπτὸν θυέλλης βρασμὸν, καὶ προαγγέλλει τὴν ἔκρηξιν.

Ἐνίοτε οἱ ὀξεῖς ὀφθαλμοί του ἐτόξευον βλέμματα, ὡς θέλοντα νὰ διεισδύσωσιν εἰς τὴν σκοτίαν τοῦ μέλλοντος, ἄλλοτε νέφη βαθείας σκέψεως ἐσωρεύοντο ἐπὶ τῶν συνεσταλμένων ὀφρύων του, ἄλλοτε τὰ χείλη του διέστελλεν, ὡς λέοντος, ἄναρθρος ψιθυρισμὸς περιφρονήσεως καὶ ὀργῆς, καὶ

[1] Ἐγράφη κατὰ τὰ 1847, πολλὰ ἔτη πρὸ τῆς ἐκδόσεως τῶν Ἀπομνημονευμάτων τοῦ Πρίγκηπος Μεττερνίχου (1830), μόνης αὐθεντικῆς, ἀλλὰ καὶ αὐτῆς ἥκιστα ἐμπεριστατωμένης μαρτυρίας τῆς συνεντεύξεως ταύτης, (Tome I p. 147-153), ἥτις ἐννέα ὥρας διήρκεσεν· ὥστε κατὰ τὸ πλεῖστον ἀγνώστου μένοντος ἐσαεὶ οἵους εἶπον, τὸ ἑπόμενον περιέχει οἵους ἂν εἴποιεν λόγους οἱ δύο μεγάλοι συνδιαλεγόμενοι.

ἄλλοτε πάλιν ἔκφρασις ἀπαυδήσεως καὶ πρὸς ἑαυτὸν δυσπιστίας ἐφαίνετο λύουσα τοῦ προσώπου του τοὺς τεταμένους μυῶνας· διότι αἱ ἡμέραι τοῦ Μαρέγκου καὶ τῆς Αὐστερλίκης εἶχον ἤδη παρέλθει, καὶ πρὸ πολλοῦ· διότι τοῦ ἀετοῦ τὰς πτέρυγας περιέκαυσε τῆς Μόσχας ἡ πυρκαϊά, καὶ τοὺς ὄνυχας αὐτοῦ κατέψυξαν τοῦ σκυθικοῦ χειμῶνος οἱ πάγοι.

Ὁ Ναπολέων ἐφαίνετο περιμένων ἀνυπομόνως τινά. Μετὰ πᾶσαν δεκάδα βημάτων ἵστατο, καὶ ἠτένιζε τὸ ἐπικοσμοῦν τὴν ἑστίαν πολυτελὲς ὡρολόγιον, ὅπερ ὅμως, ὡς ὁ καιρός, ὡς ἡ φύσις, ἐβάδιζε τακτικῶς καὶ ἠρέμως, ἀδιαφοροῦν διὰ τῶν ἀνθρώπων τοὺς περισπασμοὺς καὶ τὰ πάθη. Ἀπὸ δὲ τοῦ ὡρολογίου ἐπέστρεφεν εἰς τὸν χάρτην, τὸν ἡπλωμένον ἐπὶ τοῦ γραφείου του, διεμέτρει δι᾽ ἑνὸς βλέμματος τὴν Εὐρώπην, διέγραφε διὰ τοῦ δακτύλου γραμμὴν ἐπ᾽ αὐτῆς, καὶ μεταφέρων ἔπειτα τὸν δάκτυλον εἰς τὸ μέτωπον, ἐπανελάμβανε τὸ ἀνήσυχον βάδισμά του.

Τὸ ὡρολόγιον ἐκτύπησε μεσημβρίαν παρὰ τέταρτον. Ἐν τῷ ἅμα ἡ θύρα ἠνεώχθη, καὶ ὁ διαγγελεὺς τῆς ὑπηρεσίας ἀνήγγειλε — τὸν Κόμητα Μεττερνῖχον. Τοῦ αὐτοκράτορος ἡ καρδία ἐσκίρτησεν, ὡς ὅταν ἤκουε τὸ πρῶτον σάλπισμα ἐπισήμου του τινὸς μάχης.

Ὁ πρὸ ἑπτὰ καὶ τριάκοντα ἤδη ἐτῶν πρωθυπουργῶν τῆς Αὐστριακῆς αὐτοκρατορίας, ἔχει μέχρι τοῦδε ἔτι τὴν μορφὴν εὐγενῆ καὶ ἐπιδεικτικήν. Οἱ τρόποι του εἰσὶ θελκτικώτατοι καὶ ἀριστοκρατικὴν ἀποπνέοντες χάριν, διότι ἡ οἰκογένεια τῶν Μεττερνίχων ἦν μία τῶν ἀρχαιοτάτων καὶ εὐγενεστάτων ἐν Αὐστρίᾳ, διαπρέψασα μάλιστα εἰς τοὺς κατ᾽ Ὀθωμανῶν ἀρχαίους πολέμους.

Ἡ συνδιάλεξις αὐτοῦ, δι᾽ ἀστειότητος ἐπιπάσσουσα τὴν ἐμβρίθειαν, καὶ διὰ παντοίων ἀναμνήσεων καὶ διὰ σπου-

δαίων ποικιλλομένη γνώσεων, ἀρέσκει συγχρόνως, ἑλκύει καὶ πείθει. Ἂν δὲ κέκτηται εἰς μέγαν ἀκόμη βαθμὸν τὰς ἰδιότητας ταύτας ὁ Μεττερνῖχος ἤδη, ὅτε βαίνῃ τὸ τέταρτον καὶ ἑβδομηκοστὸν τῆς ἡλικίας του ἔτος, πολλῷ δὴ μᾶλλον ἔπρεπε νὰ διαπρέπῃ ἐπ' αὐταῖς τότε, ὅτε μόλις ἦν τεσσαρακοντούτης.

Διὰ τοῦτο, καὶ διότι ἡ μεγαλοφυΐα διορᾷ τὴν μεγαλοφυΐαν, ὁ Ναπολέων ἔβλεπε πάντοτε μετὰ χαρᾶς τὸν Μεττερνῖχον πλησίον του, ἐνετέρπετο εἰς τὴν συναναστροφήν του, καὶ ποτὲ δὲν ἠδιαφόρει περὶ τῆς γνώμης του, ἐννοῶν ὅτι ὡς αὐτὸς ἦν ὁ μόνος δυνάμενος διὰ τῆς Γαλλίας νὰ κατακτήσῃ τὸν κόσμον, ἐκεῖνος ἦν ὁ μόνος δυνάμενος διὰ τοῦ Γερμανισμοῦ νὰ τὸν ἐμποδίσῃ.

Κατ' ἐκείνην δὲ τὴν ἡμέραν τὸν ἐδέχθη μετὰ χαρᾶς ἔτι μεγαλητέρας, καὶ τοσαύτης φιλικῆς προθυμίας, ὥστε ἐδύνατο ἴσως νὰ ἐκληφθῇ ὡς ἐπίδειξις, καὶ παραβλέψας τὴν αὐστηρότητα τῆς ἐθιμοταξίας, εἰς ἧς σπανίως ἔστεργε τὰ δεσμά, προσῆλθε πρὸς αὐτὸν ἔχων μειδίαμα πρὸς τὰ χείλη χωρὶς νὰ περιμένῃ τοὺς τρεῖς προσκυνισμοὺς καὶ τὰ εἰθισμένα βήματα, καὶ λαμβάνων αὐτὸν ἐκ τῆς χειρὸς,

— Φίλτατε Μεττερνῖχε, τῷ εἶπε, γράψον εἰς τὸν πενθερόν μου ὅτι δὲν ἐδύνατο τρανώτερον νὰ μοὶ δώσῃ τῆς ἀγάπης του δεῖγμα, παρὰ στέλλων Σὲ νὰ τὸν ἀντιπροσωπεύσῃς πλησίον μου.

— Μεγαλειότατε, ἀπεκρίθη ὁ πρωθυπουργὸς τῆς Αὐστρίας μετὰ σχήματος ἐκφράζοντος εἰλικρινὲς σέβας· — τοῦ ἡγεμόνος μου αἱ μέγισται πρὸς ἐμὲ εὐεργεσίαι εἰσὶν αἱ εὐκαιρίαι ὅσας μοὶ χορηγεῖ ὅπως συνδιαλέγωμαι μετὰ τοῦ κρατοῦντος εἰς χεῖράς του τὴν τύχην τῆς Εὐρώπης. Ἑκάστη μου λέξις ἥτις τυγχάνει τῆς εὐμενοῦς Της κρίσεως μοὶ

φαίνεται ὡς νὰ ἐπενεργῇ ἐφ' ὅλου τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Χαίρω δὲ πρὸ πάντων ὅταν, ὡς τώρα, ἔρχομαι καλῶν ἄγγελος, καὶ ἑπομένως μετά τινος πιθανότητος ὅτι θέλω εἶσθαι εὐπρόσδεκτος.

Καὶ ταῦτα λέγων ἐνεχείρησεν εἰς τὸν Ναπολέοντα αὐτόγραφον ἐπιστολὴν τοῦ Φραγκίσκου, συνιστῶντος αὐτὸν ὡς πληρεξούσιον ἵνα διαπραγματευθῇ.

— Εἶσαι πάντοτε, ἀγαπητὲ κόμη, εὐπρόσδεκτος παρ' ἐμοί, ἀπεκρίθη ὁ Ναπολέων, ἐπιθυμῶν ν' ἀναβάλῃ τὴν ὥραν τῶν συζητήσεων μέχρις οὗ στρώσῃ δι' ἀνθέων τὴν πρὸς αὐτὰς ἄγουσαν. Ἀφ' ἧς στιγμῆς σ' ἐγνώρισα κατὰ πρῶτον, δὲν σ' ἔκρυψα πόσον ἐκέρδισας τὴν καρδίαν μου. Ποῖον ἔτος ἦλθες κατ' ἀρχὰς εἰς τὰ Παρίσια!

— Εἰς τὰ 1806 ἐπεφορτίσθην ν' ἀντιπροσωπεύσω τὴν Αὐστρίαν παρὰ τῇ Ὑμετέρᾳ Μεγαλειότητι.

— Ναί, ναί, ἐνθυμοῦμαι πόσον νέος μ' ἐφάνης τότε, ὥστε ν' ἀντιπροσωπεύῃς τόσον γηραιὸν κράτος.

— Τὴν αὐτὴν ἡλικίαν εἶχεν ἡ Ὑμετέρα Μεγαλειότης εἰς τοῦ Μαρέγγου τὴν μάχην.

— Τὸ ἀληθὲς εἶναι ὅτι ἦσο νέος τὴν ὄψιν, ἀλλὰ γέρων τὰς φρένας. Εἰς τὸν πολιτικὸν κόσμον ἦσο ἄγνωστος τότε ἀκόμη, καὶ αὕτη ἦν ἡ πρώτη σου εἴσοδος. Εἶχον μάθει ὅτι εἰς τὴν σύνοδον τῆς Ρατστάδης κατεῖχες ἁπλοῦ γραμματέως θέσιν, καὶ ὅταν σ' ἔβλεπον λαμπρόν, φιλόκοσμον, φιλοσκώμμωνα, ἐμφανιζόμενον καὶ διαπρέποντα ἐπὶ κομψότητι καὶ πολυτελείᾳ εἰς ὅλας τὰς ἑορτὰς τῆς αὐλῆς, πτερυγίζοντα περὶ τὰς καλὰς πάσας, καὶ ταράττοντα τῶν σωφρονεστέρων τὰς κεφαλάς, σοὶ ὁμολογῶ ὅτι ἐμειδίασα κατ' ἀρχάς, καὶ εἶπον: Ἰδοὺ εὐάρεστος διπλωμάτης. Μετ' αὐτοῦ δὲν θὰ ἔχωμεν δυσκολίας.

— Ἐλπίζω ὅτι ἐδικαίωσα ἔκτοτε τὴν τοιαύτην περὶ ἐμοῦ κρίσιν.

— Μάλιστα, ἀπεκρίθη ὁ Ναπολέων γελῶν, ἀλλ' ὄχι καθ' ἣν σημασίαν τῇ ἔδιδον τότε. Μετ' ὀλίγον διέκρινα ὑπὸ τὸν λαμπρὸν φλοιὸν τὸν ἀληθῆ πυρῆνα, ὑπὸ τὴν ἐλαφρὰν χάριν τὸν ἐμβριθῆ νοῦν. Ὅσοι μὲ περιεστοίχιζον, κατὰ τὰ συμφέροντα καὶ τὴν θέσιν των, ἢ ἔκλινον μέχρι τῆς γῆς ἐμπρός μου, καὶ μὲ ἐξύψουν μέχρι τοῦ οὐρανοῦ, ἢ μ' ἐσυκοφάντουν χωρὶς νὰ δύνανται νὰ μὲ ἐννοῶσι, καὶ μ' ἐρραδιούργουν χωρὶς νὰ δύνανται νὰ μὲ βλάψωσιν· ἐγὼ δὲ τοὺς ἐκράτουν ὅλους ὁμοῦ εἰς τὴν παλάμην μου, καὶ τοὺς ἔπαιζον ὡς νευρόσπαστα. Πίστευσον, φίλτατε Μεττερνῖχε, ἡ μικρότης τῶν ἀνθρώπων πολλάκις μ' ἐνέπνεεν ἀηδίαν, καὶ ἡ εὐκολία τῆς νίκης μου, κόρον. Ὅτε σὲ εἶδον διορῶντα ὡς οὐδεὶς ἄλλος τὰ σχέδιά μου, παρακολουθοῦντά με βῆμα πρὸς βῆμα, σὲ ἐτίμησα ὡς ἐπίφοβον ἄνθρωπον, σὲ ἠγάπησα ὡς πολύτιμον σύμμαχον ὅταν μ' ἐβοήθεις, καὶ σὲ ἔστερξα ὡς ἄξιον ἀνταγωνιστὴν ὅταν μ' ἐπολέμεις.

— Εὐτυχῶς δι' ἐμέ, τὰ χρέη μου σπανίως μοὶ ἐπέβαλον τὴν εἰς τὴν καρδίαν μου ἐπαχθῆ ταύτην αἵρεσιν.

— Ναί, ναί, ὡς τώρα, καὶ ἂν διεφωνοῦμεν ἐνίοτε, συνεβιβάσθημεν ὅμως ἑκάστοτε μέχρι τέλους, καὶ ἐχωρίσθημεν, ἐλπίζω, πάντοτε καλοὶ φίλοι.

— Ἀναμφιβόλως, ἀπεκρίθη μειδιῶν ὁ Μεττερνῖχος· — καὶ ὅτε ἀνεχώρουν τότε ἐκ τῶν Παρισίων, ἀνεπόλουν μετὰ πλείστης εὐγνωμοσύνης τὴν εὐμενῆ πρὸς ἐμὲ φιλοφροσύνην τῆς Ὑμετέρας Μεγαλειότητος κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς τριετοῦς μου διατριβῆς.

— Καὶ ἡ μνήμη αὕτη, — σᾶς ἐννοῶ, κύριε κόμη, — σᾶς

παρηγόρει όπωσοῦν διὰ τὸν ὀλίγον ἀπότομον τρόπον τῆς ἀποπομπῆς σας.

— Δὲν παραπονοῦμαι, Μεγαλειότατε, ποσῶς δι' αὐτόν. Ὅτε ἡ μάκρυνσίς μου ἐνομίσθη πολιτικὴ ἀνάγκη, μοὶ ἐπέμψατε εὐμενῶς τὸν ὑπουργόν σας νὰ μοὶ τὴν ἀναγγείλῃ περιποιητικώτατα, καὶ ἀπῆλθον ἐντίμως συνοδευόμενος μέχρι τῶν ὁρίων ὑφ' ἑνὸς ἀξιωματικοῦ.

— Φίλτατε Μεττερνῖχε, — ἀπεκρίθη ὁ Ναπολέων, λαμβάνων αὐτὸν ἐκ τῆς χειρὸς, καὶ προσποιούμενος ὅτι τῷ ὁμολογεῖ ὅ,τι ὁ Μεττερνῖχος πρὸ πολλοῦ ἐγνώριζε, πρὸς σὲ δὲν προσποιοῦμαι ποτέ. Τὴν φιλοφροσύνην κατ' ἐκείνην τὴν περίστασιν τὴν χρεωστεῖς οὐχὶ εἰς ἐμὲ ἀλλ' εἰς τὸν Φουσέον. Ἐγὼ, σοὶ τ' ὁμολογῶ, ἤμην ἐναντίον σου προκατειλημμένος. Ἐνόμιζον ὅτι μ' ἔπαιζες τὸν Θεμιστοκλῆν, καὶ ἐν ᾧ αἱ διακοινώσεις σου διεμαρτύροντο περὶ εἰρήνης, ἡ αὐλή σου ὡπλίζετο, καὶ μοὶ ἐκηρύξατε τὸν πόλεμον, καθ' ὃν καιρὸν ἠγωνιζόμην ἐν Ἰσπανίᾳ. Ἐνόμιζον ὅτι μὲ συνηπάτας μαζῇ των, ἢ μᾶλλον ὅτι ἦσο ὁ πρωτουργὸς τοῦ πολέμου, καὶ ἐπέστρεψα εἰς τὰ Παρίσια φρενητιῶν ἐναντίον σου, καὶ σοὶ τ' ὁμολογῶ, ἔδωκα διαταγὰς αὐστηράς. Ὁ Φουσέος ὅμως καλῶς ποιῶν παρήκουσεν ἢ ἐκόλασε τὴν διαταγὴν τῆς ὀργῆς μου. Εἶχον ἄδικον ὑποπτεύσας σε, ὡς ἀπέδειξαν αἱ ἔκτοτε διηνεκεῖς σου προσπάθειαι ὑπὲρ τῆς εἰρήνης.

— Καθὼς καὶ ἡμεῖς εἴχομεν ἄδικον πολεμήσαντες, ὡς ἀπέδειξεν ἡ ἐν Βάγραμ ἧττα μας.

— Ἔπειτα ἐνθυμεῖσαι ἂν διήρκεσεν ἡ ψυχρότης μου. Πόσος καιρὸς παρῆλθε, καὶ σὲ εἶδον περιχαρῶς πάλιν ἐπανελθόντα εἰς τὰ Παρίσια!

— Βραχύτατος καιρὸς, ὅσος χρειάζεται εἰς τὴν Ὑμετέραν Μεγαλειότητα ἵνα πολεμήσῃ καὶ ἵνα νικήσῃ.

— Εἰπὲ καὶ ἵνα κινδυνεύσῃ νὰ νικηθῇ. Διότι, ἂν ἔχῃς τὴν γενναιότητα ν' ἀποσιωπᾷς τὴν ἡμέραν τῆς Ἐσλίγγης, ἐγὼ δὲν ἔχω τὴν μικρότητα νὰ τὴν λησμονῶ.

— Ἐνδοξότερος, Μεγαλειότατε, εἶναι ὁ νικῶν νικητάς.

— Ἐφιλονεικήσαμεν καὶ τότε πολύ, ἐπανέλαβεν ὁ Ναπολέων, καὶ ἐγνώρισα ὅτι προτιμότερον δι' ἐμὲ εἶναι νὰ μάχωμαι πρὸς τὸν πρίγγιπα Κάρολον, παρὰ πρὸς τὸν κόμητα Μεττερνῖχον. Ἀλλ' ἐχωρίσθημεν φίλτεροι ὑπὲρ πάντοτε, καὶ συνωμολογήσαμεν τὴν εἰρήνην τῆς Βιέννης κατὰ τὴν ἐδικήν μου καὶ κατὰ τὴν ἰδικήν σου ἐπιθυμίαν.

— Καὶ κατὰ τὰς ἀξιώσεις τῶν περιστάσεων, προσέθηκε λεπτῶς μειδιῶν ὁ Μεττερνῖχος.

— Ἡ συνθήκη ἐκείνη ἦν ἡ ἔκφρασις τοῦ κοινοῦ ἡμῶν συστήματος. Ἕνωσις ἀμοιβαία καὶ ὑποστήριξις τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Αὐστρίας. Τὸ σύστημα τοῦτο, ὁ νοῦς σου τὸ ὡρίμασε, κόμη, καὶ ἡ καρδία μου τὸ ἠσπάσθη.

— Καὶ τὸ ἐκύρωσαν, προσέθηκεν ὁ Μεττερνῖχος, δεσμοὶ γλυκύτεροι πάσης συνθήκης.

— Καὶ τούτους, εἶπεν ὁ Ναπολέων, ἀναγνωρίζω προθύμως ὅτι σύ, κόμη, ἐχάλκευσας. Ὑψωθεὶς εἰς τὴν πρωθυπουργίαν . . .

— Καὶ εἰς ταύτην, ὑπέλαβεν ὁ Μεττερνῖχος, ἀποκρινόμενος εἰς τοὺς ἐσχάτους λόγους τοῦ αὐτοκράτορος, — ἀναγνωρίζω εὐγνωμόνως ὅτι μὲ ὕψωσεν ἡ μεσιτεία τῆς Ὑμετέρας Μεγαλειότητος.

— Ἐγκατέλιπας τὸν πατέρα σου ἀντικαταστάτην σου ἐν Βιέννῃ, καὶ ἦλθες ἄγγελος χαρᾶς εἰς Παρίσια. Ἔκτοτε παρῆλθον τέσσαρα ἔτη! Ἐγήρασα κόμη! ἐγήρασα!

Καὶ ἐκάθησεν ὡς ἀπαυδήσας εἰς τὸ χρυσοκέντητον θρονίον παρὰ τὴν τράπεζαν.

— Ἡ Μεγαλειότης σας δὲν μετεβλήθη παντάπασιν.

— Ὦ! ὁ ὀλέθριος τόπος ἡ Ρωσσία! Ἦσο, Μεττερνῖχε, εἰς τὴν Ρωσσίαν ποτέ;

— Μάλιστα, Μεγαλειότατε. Νέος ὢν συνώδευσα ὡς γραμματεὺς τὸν κόμητα Σταδίονα, πρέσβυν τότε εἰς Μόσχαν.

— Ὦ! ὁ ὀλέθριος τόπος! Γῆ κρυσταλλίνη! οὐρανὸς μολύβδινος. Ἡ φύσις νεναρκωμένη! αἰσθάνομαι εἰσέτι τὰς χιόνας της εἰς τὰς φλέβας μου. Ἐγήρασα, Μεττερνῖχε. Ἔντιμον ἀνάπαυσιν θέλω. Αὐτῆς ἔχω ἀνάγκην καὶ ἐγὼ καὶ ὁ κόσμος. Πάντοτε, ἠξεύρεις, ἠγάπων τὴν εἰρήνην, ἀλλ' αἱ περιστάσεις ἐγέννων τὸν πόλεμον. Σήμερον θέλω νὰ νικήσω τὰς περιστάσεις, καὶ νὰ τὴν ἐπιβάλω καὶ εἰς αὐτὰς τὰς ἰδίας.

Καὶ προσθέτων εἰς τὰς ζωηρὰς λέξεις τὸ ζωηρὸν σχῆμα, ἔρριψεν εἰς τὴν τράπεζαν τὸν τρίπτυχον πῖλόν του.

— Χαίρω εὑρίσκων τὴν Ὑμετέραν Μεγαλειότητα εἰς διάθεσιν τόσον ἐπιεικῆ, εἶπεν ὁ Μεττερνῖχος κλίνων βαθύτατα ἐμπρὸς τοῦ αὐτοκράτορος, ἴσως ἵνα κρύψῃ λεπτὴν ἔκφρασιν εἰρωνίας, διαστείλασαν τὰ χείλη του ἐλαφρῶς.

« Αὐτὴ θέλει μεγάλως διευκολύνει τὴν ἐργασίαν μου. Ἡ ἀποστολή μου εἶναι εἰρήνης ἀποστολή. Ἡ Ὑμετέρα Μεγαλειότης τὸ εἶπεν. Ὁ κόσμος ἔχει ἀνάγκην ν' ἀναπαυθῇ. Ἡ ὑπὲρ τῆς πατρίδος μου ἀνωτάτη φιλοδοξία μου εἶναι νὰ τὴν ἰδῶ θεμελιωτὴν τῆς εἰρήνης, συνδέουσαν τὴν σύμμαχόν της Γαλλίαν πρὸς τὴν Εὐρώπην, καὶ καλλίστην τῆς ζωῆς μου στιγμὴν θέλω νομίσει καθ' ἣν ἂν συντελέσω ὅπως ὁ θρόνος τῆς Ὑμετέρας Μεγαλειότητος στηριχθῇ εἰς τὴν ἑδραιοτάτην πασῶν τῶν βάσεων, τὴν γενικὴν ἁρμονίαν.

— Τί ἄλλο, τί ἄλλο ζητῶ ἀνέκαθεν δι' ὅλης τῆς πολιτείας μου; εἶπεν ἀναπηδῶν ὁ Ναπολέων, ἁρπάζων τὸν πῖλόν του καὶ βαδίζων ὀξέως διὰ τοῦ θαλάμου. — Τί ἄλλο

ζητῶ δι' αὐτοῦ τοῦ πολέμου, εἰμὴ τὴν εἰρήνην; Τὴν ἐπαναστᾶσαν Γαλλίαν ἀπέκρουε τῶν ἐθνῶν ὁ φθόνος, ἡ πρόληψις ἢ ὁ φόβος. Αὐτὰ τὴν προεκάλεσαν, αὐτὰ κατέβησαν κατ' αὐτῆς εἰς πόλεμον. Ἵνα σβύσῃ τὸν πόλεμον, ἔπρεπε νὰ νικήσῃ. Ἦτο γενικὸς ὁ συνασπισμὸς καθ' ἡμῶν. Ὅλα τὰ ἔθνη καθ' ἑνὸς ἔθνους. Ἂν δὲν προσεῖχον, θὰ μᾶς ἔπνιγον. Τοιοῦτον ἕρμαιον ἐννοεῖται ὅτι ἐκίνει τῶν λιμωττόντων τὴν ὄρεξιν. Καὶ τί θὰ ἐγίνετο ἂν ἀπετύγχανον, ἂν ἡ Γαλλία ἐξηλείφετο ἐκ τοῦ προσώπου τῆς Εὐρώπης; Ὅ,τι εἰς τὴν οὐράνιον ἁρμονίαν ἂν ἐξέλειπεν αἴφνης εἷς τῶν λαμπροτέρων ἀστέρων. Τὰ πάντα θὰ συνετρίβοντο εἰς σύγκρουσιν καὶ χάος καὶ καταστροφήν. Θὰ ἐσχίζοντο οἱ φθονοῦντές μας μεταξύ των διὰ τῶν ὀνύχων καὶ διὰ τῶν ὀδόντων των διὰ τὴν ἐλαχίστην λωρίδα μας. Μετὰ πόσης λύσσης μᾶς πολεμοῦσι! Δὲν ὑπέφερον νὰ ἰδῶσιν ὡς δαυλὸν τεράστιον ἀναπτομένην τὴν μεγάλην των, τὴν βασιλίδα των πόλιν; Κ' ἐνῷ μοὶ προσφέρουσι τὴν εἰρήνην, δὲν κινοῦσι γῆν καὶ οὐρανὸν κατ' ἐμοῦ; Δὲν συσσωματοῦσι τοὺς ἐχθρούς μου, δὲν δελεάζουσι τοὺς συμμάχους μου; δὲν μοὶ παριστῶσι τὴν εἰρήνην αὐτὴν ὡς παγῖδα, ὅπου νὰ μὲ συλλάβωσιν ὡς λέοντα κεκμηκότα; Ἀλλὰ μάτην ἐλπίζουσι, μάτην φαντάζονται. Σκιρτῶσιν ὑπὸ τῆς χαρᾶς των ὅτι μ' ἐνίκησαν. Ὁ χειμὼν μ' ἐνίκησε, καὶ ὁ Θεὸς ὅστις στέλλει τὸν χειμῶνα. Ἔχουσι μαθημάτων ἀνάγκην; θὰ τοῖς τὰ δώσω.

Εἰς τὴν βιαίαν χειρονομίαν τὴν συνοδεύουσαν τὰς τελευταίας ταύτας λέξεις, ὁ τρίπτυχος πῖλός του ἐξέφυγε τῶν χειρῶν του καὶ ἔπεσεν εἰς τὸ ἔδαφος· ὁ Μεττερνῖχος ἔσπευσε νὰ τὸν λάβῃ καὶ τὸν προσέφερεν εἰς τὸν αὐτοκράτορα, σκεπτόμενος καθ' ἑαυτὸν ὅτι ὁ Ναπολέων ἦν εὐτυχὴς δυνάμενος νὰ αἰτιαθῇ τὰ στοιχεῖα διὰ τὰ ἴδια πταίσματα.

— Ὁ γαλλικὸς λαός, Μεγαλειότατε, ἀπήντησεν, ἀπηύδησεν ἀκολουθῶν τὸ ἅρμα τῆς δόξης σας. Ὅλην τὴν μέλλουσαν γενεὰν κατετάξατε ἐκ προκαταβολῆς εἰς τοὺς ὑμετέρους στρατούς. Τί θὰ γείνῃ ἂν θερίσῃ αὐτὴν τὸ δρέπανον τοῦ πολέμου.

Ὁ Ναπολέων ἐγένετο πελιδνός.

— Εἰς τὸ στῆθός σου, Μεττερνῖχε, ἀπεκρίθη μόλις συνεχόμενος, δὲν πάλλει καρδία στρατιώτου. Ὁμιλεῖς ὡς καλὸς ληξίαρχος. Τί μοὶ μέλλει περὶ τῆς ζωῆς ἑνὸς ἑκατομμυρίου ἀνθρώπων ἀπέναντι ἑνὸς μεγάλου σκοποῦ; Οἱ Γάλλοι μου μ' ἐννοοῦσιν. Ἀλλὰ καὶ φείδομαι συγχρόνως τῶν Γάλλων. Τριακοσίας χιλιάδας ἀπώλεσα ἐν Ρωσσίᾳ· ἀλλὰ Γάλλοι ἐξ αὐτῶν ἦσαν μόνον αἱ τριάκοντα. Οἱ ἄλλοι οὓς ἐθυσίασα ἦσαν πάντες Πολωνοὶ καὶ Γερμανοί.

— Συμπατριῶταί μου, εἶπεν ὁ Μεττερνῖχος. Ἀλλὰ πρέπει ἐκ τούτων νὰ συμπεράνω, ἐρώτησεν, ὅτι ἡ Ὑμετέρα Μεγαλειότης δὲν εἶναι λίαν διατεθειμένη πρὸς τὴν εἰρήνην;

— Ἐκ τούτων πρέπει νὰ συμπεράνητε, κύριε κόμη, ὅτι εἶμαι μᾶλλον καὶ εἰλικρινέστερον πρὸς τὴν εἰρήνην διατεθειμένος, παρὰ τοὺς ἀδιακόπως τὴν εἰρήνην διὰ στόματος ἔχοντας.

Καὶ ἤρχισε πάλιν τὸ βίαιον βάδισμά του.

— Ἐλπίζω ὅτι ἡ Μεγαλειότης Σας ἀπατᾶται ὡς πρὸς τὰς προθέσεις τῶν εὐρωπαϊκῶν ἀνακτοβουλίων. Ἂν δὲν ἤθελον τοῦ πολέμου τὴν παῦσιν, δὲν προέβαινον εἰς διαπραγματεύσεις, καὶ πρὸ πάντων δὲν ἀνέθετον αὐτὰς εἰς τὴν Αὐστρίαν, τὴν σύμμαχον τῆς Ὑμετέρας Μεγαλειότητος.

— Μεττερνῖχε, εἶπεν ὁ Ναπολέων, ἄντικρυς αὐτοῦ ἀποτόμως ἱστάς, — ὁ λόγος, ἠξεύρεις, ἐπλάσθη ἵνα κρύπτῃ τινῶν τὴν διάνοιαν. Μὴ ἐγγυᾶσαι περὶ οὐδενός. Ἂς ἴδωμεν

τὰς βάσεις τῆς εἰρήνης των, καὶ θὰ κρίνωμεν ἂν προτείνωνται ἵνα γίνωσι δεκταὶ ἢ ἵν' ἀπορριφθῶσιν.

— Ἂν βάσεις εὐθυδικίας, βάσεις ἐγγυώμεναι ἀφ' ἑαυτῶν περὶ τῆς στερεότητος καὶ διαρκείας τοῦ οἰκοδομήματος, εἰσίν, ὡς δὲν ἀμφιβάλλω, αἱ ἀρεσταὶ τῇ Ὑμετέρᾳ Μεγαλειότητι, δὲν θέλω ἀργήσει νὰ φέρω εἰς τὴν Εὐρώπην τῆς εἰρηνεύσεώς της τὸ χαρμόσυνον εὐαγγέλιον.

— Αἱ βάσεις, κύριε κόμη, δὲν εἶναι δύσκολον νὰ τεθῶσιν. Εἴκοσι ἐτῶν συμβάντα τὰς παρεσκεύασαν, καὶ τὸ ξῖφος τοῦτο ἔσκαψε τὰ θεμέλιά των.

Καὶ τοῦτο λέγων, ἐκτύπησεν ἐλαφρῶς διὰ τοῦ χειροκτίου του τὸ εἰς τὴν πλευράν του κρεμάμενον ξῖφος, καὶ ἡπλώθη εἰς τὸ θρονίον του ὡς περιμένων τοῦ Μεττερνίχου τὴν ἐξήγησιν.

— Ἡ Μεγαλειότης Σας, ἀπεκρίθη αὐτός, εἶπε πρὸ ὀλίγου λέξιν περιέχουσαν κατὰ τὸ σύνηθες βαθυτάτην ἔννοιαν. Ὡς ὁ πλάστης ἐστάθμισε πανσόφως τὴν οὐράνιον ἁρμονίαν, καὶ ἡ ἐλαχίστη ἑνὸς μόνου σώματος μετακίνησις ἐπιφέρει τοῦ παγκοσμίου συστήματος τὴν συντάραξιν καὶ καταστροφήν, οὕτω συνεδύασεν ἐν τῇ ἀκατανοήτῳ προνοίᾳ του καὶ τῶν πολιτικῶν σωμάτων τὴν προσάλληλον σχέσιν, ὥστε πᾶσα τοῦ κέντρου μετάθεσις ἀπειλεῖ νὰ βυθίσῃ εἰς νέον χάος αὐτά. Ἂς εὑρεθῇ ἑκάστου ἔθνους ἡ θεόθεν αὐτῷ ὡρισμένη θέσις, ὁ ἐκ φύσεως αὐτῷ διαγεγραμμένος ἐνεργείας κύκλος, καὶ ἡ ἐπιμετρημένη αὐτῷ δόσις δυνάμεως καὶ ἐπιρροῆς, καὶ ἂς τῷ ἀποδοθῇ ἄνευ φθόνου καὶ ἄνευ φειδοῦς, καὶ τότε λέγω τὸν ὀργανισμὸν τοῦ πολιτικοῦ κόσμου ἄρτιον, καὶ ἀκραδάντους τῆς τοιαύτης εἰρήνης τὰς βάσεις. Τί ὠφελοῦσι, Μεγαλειότατε, αἱ ἔγγραφοι συνομολογήσεις, τί αἱ σφραγίδες καὶ αἱ ὑπογραφαί, ὅταν αἱ συνθῆκαι περιέχωσιν

αὗται τὰ σπέρματα τῆς ἀνατροπῆς των; Πρὸς τί ἐναγωνίως ν'ἀνεγείρωμεν οἰκοδόμημα, ὅταν ἠξεύρωμεν ὅτι εἶναι προωρισμένον ν'ἀνατραπῇ, καὶ ὅτι εἰς πᾶσαν νέαν κατάπτωσίν του νέας καταστροφὰς ἐπιφέρει; Πρὸς τί τὰ πλεονεκτήματα καὶ τὰ κέρδη, ὅσον μεγάλα καὶ ἂν ὑποτεθῶσιν, ὅταν μὴ στηριζόμενα εἰς τὴν δικαιοσύνην, τὸ μόνον βάθρον ἐφ'οὗ ὁ Θεὸς ἐπέτρεψε νὰ ἐπικάθηται ὅ,τι προώρισται εἰς διάρκειαν οὐ μόνον αὐτὰ ἀποβαίνουσι ταχέως ἐπισφαλῆ, ἀλλὰ διακινδυνεύουσι μέχρι τέλους καὶ αὐτὰ τὰ προσφιλέστατα συμφέροντα τοῦ πλεονεκτοῦντος. Ἂς λάβωμεν, Μεγαλειότατε, ὡς ἀρχὴν τῆς εἰρηνεύσεως τοῦ παντὸς τὴν μόνην ἐπιεικῆ, τὴν μόνην ἀσφαλῆ, τὴν μόνην σύμφωνον καὶ πρὸς τὰς θείας βουλάς, καὶ, πέπεισμαι, ἐπίσης πρὸς τὸ ἐνδόμυχον τῆς Ὑμετέρας Μεγαλειότητος αἴσθημα, τὴν ἀρχὴν τῆς *Ἰσορροπίας* τῶν εὐρωπαϊκῶν ἐπικρατειῶν.

— Τῆς ἰσορροπίας! εἶπεν ὁ Ναπολέων ἀναπηδῶν ἐκ τῆς ἕδρας του. Ναί, κύριε κόμη, ἡ λέξις εἶναι ὡραία, ἀλλὰ κατὰ δυστυχίαν ἐπιδέχεται πολλὰς ἐξηγήσεις. Ἰσορροπίαν λέγει ὁ Ἄγγλος, κύριε κόμη, καὶ θέλει νὰ ἐκτείνῃ τὸ κράτος του, τὸ ἀποκλειστικὸν κράτος του, ἕως ὅπου ἐκτείνονται τὰ κύματα τοῦ ὠκεανοῦ· ἰσορροπίαν λέγει ὁ Ρῶσσος, καὶ ἡσύχως καὶ ἀφανῶς κατακλύζει τὴν Εὐρώπην καὶ τὴν Ἀσίαν, καὶ διὰ τοῦ ἑνὸς ὀφθαλμοῦ ἐποφθαλμιᾷ εἰς τὰς Ἰνδίας, διὰ τοῦ ἄλλου εἰς τὸ Βυζάντιον. Καὶ σεῖς ἰσορροπίαν λέγετε, καὶ θέλετε τὴν ὑπεροχὴν ἐφ'ὅλης τῆς Γερμανίας, θέλετε νὰ ἄρξητε ἐπ'αὐτῆς. Ἰσορροπία! Πάντοτε εὑρίσκονται λέξεις εὔσχημοι ἵνα καλύψωσι τῶν ἰσχυόντων τὰς ἁρπαγάς, καὶ τὴν ἀπογύμνωσιν τῶν ὅσων βλέπουσιν, ἢ κἂν φρονοῦσιν, ἀσθενεστέρους των.

Καὶ ὁ Ναπολέων διέτρεχε τὸν θάλαμον βηματίζων βιαίως.

— Ἂν τοιαύτην νομίζητε τὴν πρόθεσιν ἡμῶν, Μεγαλειότατε, ἀπεκρίθη ὁ Μεττερνῖχος, ἰδού, ἡμεῖς παραιτούμεθα πάσης ὑπερβολικῆς ἀξιώσεως. Δύναμαι, νομίζω, νὰ ἐγγυηθῶ, ὅτι καὶ οἱ λοιποὶ θέλουσι παραιτηθῇ πάσης ἀπαιτήσεως δυναμένης νὰ παραβλάψῃ τῶν ἄλλων τὰ δικαιώματα. Ἀλλ' ἂν δὲν θέλωσιν, ἡ συνθήκη μου θὰ τοὺς βιάσῃ.

— Ἔχεις δίκαιον, φίλε Μεττερνῖχε. Πρέπει νὰ καταβληθῇ ἡ ὀφρὺς αὐτῶν, οἵτινες ἐνόμισαν ὅτι ἦλθε καιρὸς δι' αὐτοὺς νὰ καταβροχθίσωσι τὰ πάντα, τὴν ξηρὰν καὶ τὴν θάλασσαν. Ἡ συμμαχία ἡμῶν θέλει ἀρκέσει εἰς τοῦτο.

— Ἀναμφιβόλως, οὔτε εἰς τοὺς Ἄγγλους πρέπει ν' ἀφήσωμεν ἐπιρροὴν ἐπιβλαβῆ εἰς τὸν ἄλλων ἐθνῶν τὰ συμφέροντα, οὔτε εἰς τοὺς Ῥώσσους ἐπίφοβον αὔξησιν, οὔτε ἐν γένει εἰς κἀνὲν μέλος τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ σώματος ἀνάπτυξιν ἥτις νὰ ἐπιφέρῃ καχεξίαν εἰς τὰ λοιπά. Ἡ Εὐρώπη ἐξέρχεται περιστάσεων ἐκτάκτων, αἵτινες συνετάραξαν καὶ συνέμιξαν τὰ πάντα, καὶ ἰδέας καὶ σχέσεις. Πολλὰ πρέπει νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὴν τακτικὴν αὐτῶν κατάστασιν. Γενικὸν συμφέρον εἶναι, οἱ ὑπὲρ τὸ δέον αὐξηθέντες νὰ συσταλῶσιν εἰς διαστάσεις φυσικωτέρας, οἱ ἐκ τῆς ἀτόπου φορᾶς τῶν πραγμάτων ἐλαττωθέντες τῶν ἐξ ἀρχῆς δικαιωμάτων αὐτῶν, ν' ἀνακτήσωσιν πάλιν ταῦτα.

— Διαβάλλετε, κύριε κόμη, τὴν ἱστορίαν, εἶπεν ὁ Ναπολέων, βλέπων σαρκαστικῶς. Ἐγὼ φρονῶ ὅτι τὰ γενόμενα ποτὲ δὲν εἶναι ἄτοπα, δι' αὐτὸ τοῦτο, ὅτι ἐγένοντο.

— Εὔχομαι, ἀπεκρίθη ὁ πρωθυπουργὸς τῆς Αὐστρίας, ποτὲ ἡ Υ. Μ. νὰ μὴ λάβῃ ἀφορμὴν νὰ μεταβάλῃ τὴν δοξασίαν ταύτην. Ἀλλὰ πείθομαι ἐγκαταλείπων πᾶσαν περὶ τοῦ παρελθόντος ἀμφισβήτησιν, καὶ περιοριζόμενος εἰς τὴν συζήτησιν τοῦ παρόντος. Συνεπῶς λοιπὸν πρὸς τὴν ἰδέαν

μου, οἱ τὰ πλεῖστα προσκτησάμενοι πρέπει καὶ τὰ πλεῖστα νὰ θυσιάσωσι, καὶ χάρις εἰς τὴν τροπαιοῦχον ῥομφαίαν τῆς Υ. Μ. οὐδεὶς προσεκτήσατο ὅσα ἡ Γαλλία.

— Συμπλήρωσον τὴν ἰδέαν σου, φίλτατε Κόμη. «Καὶ οἱ τὰ πλεῖστα ἀπολέσαντες πρέπει τὰ πλεῖστα ν' ἀπολαύσωσι.» Καὶ αὕτη εἶναι, φρονεῖς, ἡ Αὐστρία.

— Μεγαλειότατε, τὴν τοιαύτην ἰδέαν μου δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ τὴν ὑποκρύψω. Εἶναι τόσον δικαία, ὥστε ἡ Υ. Μ. τὴν διενόησεν.

— Τὴν διενόησα, ἀπεκρίθη ὁ Ναπολέων καθεζόμενος ἐκ νέου, διότι εἶναι ἐδική μου ἰδέα. Περιττὸν νὰ συνηγορῇς πρὸς ἐμὲ ὑπὲρ τῆς Αὐστρίας. Τὰ συμφέροντα αὐτῆς, τῆς ἀγαθῆς μου συμμάχου, μοὶ εἶναι πολύτιμα. Ἡ πολιτική σας εἶναι, ν' ἀντισταθμίσητε τὴν Πρωσσίαν. Ὡς ἐκείνη εἶναι τὸ κέντρον τῶν βορείων Γερμανικῶν πολιτειῶν, τῶν διαμαρτυρομένων, οὕτω θέλετε σεῖς νὰ γίνηται ὁ μοχλὸς τῆς μεσημβρινῆς καθολικῆς Γερμανίας. Δὲν περιμένω τὴν πρότασίν σας, Κύριε Κόμη. Σᾶς προσφέρω τὴν Ἰλλυρίαν! Ἂς γίνῃ αὐτὴ νέος δεσμὸς μεταξὺ ἡμῶν, καὶ οἱ κοινοὶ ἡμῶν ἐχθροὶ ἂς ἐννοήσωσιν ὅτι ἡ ἕνωσις καθιστᾷ τὴν δύναμιν ἡμῶν ἀκαταμάχητον.

Ὁ Ναπολέων εἶπε ταῦτα μεθ' ὕφους μεγαλοπρεποῦς, καὶ εἰς τὴν μνήμην αὐτοῦ περιίπταντο αἱ ἡμέραι καθ' ἃς διένεμε τὴν Εὐρώπην εἰς τοὺς συγγενεῖς καὶ τοὺς φίλους του.' Ἀλλ' εἰς τοῦ Μεττερνίχου τὰς παρειὰς ἀνέβη ἀγανακτήσεως παροδικὸν ἔρευθος, καὶ τὸ στόμα αὐτοῦ συνεστάλη εἰς περιφρονήσεως ἀδιόρατον ἔκφρασιν.

— Ἡ Αὐστρία, Μεγαλειότατε, εἶπε, δὲν ζητεῖ δῶρα.

Ὡς δι' ἐλαττηρίου ὠρθώθη τότε ὁ Ναπολέων, καὶ συ-

στείλας τὰς ὀφρεῖς ἐτόξευσε βλέμμα ὡς ἀετοῦ πρὸς τὸν Μεττερνῖχον.

— Πῶς; εἶπε. Δὲν σᾶς ἀρκεῖ ἴσως ἡ Ἰλλυρία;

— Ἂν ἐπρόκειτο περὶ τούτου, Μεγαλειότατε, ἤθελον σᾶς εἰπεῖ ὅτι δὲν ἀρκεῖ, ὅτι πολὺ ἀπέχει τοῦ ν' ἀρκῇ. Ἀλλὰ πρόκειται περὶ συμφέροντος ἀνωτέρου. Πρόκειται περὶ τῆς τύχης τῆς Εὐρώπης ὅλης, ἧς μέρος εἶναι ἡ Αὐστρία, καθὼς μέρος αὐτῆς εἶναι καὶ ἡ Γαλλία. Ἦλθον ὄχι ν' ἀγοράσω τινὰ ὠφελήματα τῇ θυσίᾳ τῶν ἄλλων ἐθνῶν, ἀλλὰ ν' ἀπαιτήσω ὅ,τι εὔλογον, ὅ,τι δίκαιον ὑπὲρ ὅλων ὁμοῦ, ἐν ὀνόματι τῆς κοινῆς ἀσφαλείας, ἐν ὀνόματι τοῦ κοινοῦ συμφέροντος, ἐν ὀνόματι τοῦ συμφέροντος αὐτῆς τῆς Γαλλίας. Ἡ Αὐστρία ἐπὶ τοιούτων ζητημάτων δὲν δύναται νὰ θεωρήσῃ ἑαυτὴν κεχωρισμένην ἀπὸ τῶν λοιπῶν κυβερνήσεων.

Ὁ Ναπολέων ἐβάδιζε τεταραγμένος, ἄφινε καὶ ἐλάμβανε πάλιν τὸν πῖλόν του, καὶ σταγόνες ἱδρῶτος ἐκάλυπτον τὸ μέτωπόν του.

— Μεττερνῖχε, εἶπεν, ἡ αὐλή σου θέλει νὰ ὠφεληθῇ ἐκ τῆς δυσχεροῦς θέσεως εἰς ἣν προσωρινῶς εὑρίσκομαι. Θέλει ἢ νὰ μὲ φορολογήσῃ ἀμαχητί, ἢ νὰ ριφθῇ πρὸς τῶν ἐχθρῶν μου τὸ μέρος. Λέγε. Ἂς διαπραγματευθῶμεν. Συγκατανεύω. Τί θέλετε;

— Ἡ Αὐστρία, ἀπεκρίθη ἀξιοπρεπῶς ὁ Μεττερνῖχος, θέλει, τὸ ἐπαναλαμβάνω, Μεγαλειότατε, τάξιν πραγμάτων θέτουσαν, δι' ἔμφρονος διανομῆς τῶν δυνάμεων, τὴν διατήρησιν τῆς εἰρήνης ὑπὸ τὴν αἰγίδα συνδέσμου ἀνεξαρτήτων πολιτειῶν, καὶ μὴ ὑποκειμένων ὑπὸ τὴν ἐξαιρετικὴν ὑπεροχὴν τῆς Γαλλίας.

— Λοιπὸν ἰδοὺ ἡ ἀλήθεια. Τὴν ταπείνωσιν τῆς Γαλλίας θέλετε, καὶ δὲν τὸ ὁμολογεῖτε.

— Τὸ ὁμολογοῦμεν, Μεγαλειότατε, ἀπεκρίθη ὁ Μεττερνῖχος, καθ' ὅσον τὴν μὲν Γαλλίαν δύναται νὰ ἐπαναφέρῃ εἰς τὴν φυσικὴν αὐτῆς, τὴν μόνην δυνατὴν δι' αὐτὴν κατάστασιν, εἰς δὲ τῆς Εὐρώπης τὴν ἡσυχίαν καὶ τὴν ἀνεξαρτησίαν εἶναι ἀπαραίτητον.

— Νὰ τὴν ταπεινώσητε θέλετε! εἶπεν ἀπειλητικῶς ὁ Ναπολέων. Ἀλλὰ δὲν ἀρκεῖ μόνον νὰ θέλητε. Ἂν δὲν τὴν ἐταπείνωσεν ἡ Αὐστρία ὅταν εἶχε τοὺς στρατοὺς καὶ τοὺς στρατηγούς της, ἔχει σήμερον αὐτὴν τὴν ἐλπίδα! Κύριε Κόμη, ὑμεῖς μοὶ ἐνεθυμήσατε τὴν Βαγράμην. Ὡμίλησα περὶ εἰρήνης· ἂν δὲν τὴν θέλητε, εἶμαι ἕτοιμος, κατὰ γῆς τὴν ῥίπτω (καὶ ἐσφενδόνισε τὰ χειρόχτιά του μεθ' ὁρμῆς εἰς τὸ ἔδαφος)· ἐκλέξατε πόλεμον. Ἀλλ' ἐνθυμηθῆτε τί ὁ πόλεμος ἀπαιτεῖ.

Ὁ Μεττερνῖχος ἔκλινεν εἰς τὴν γῆν, καὶ λαβὼν τὰ χειρόχτια, τὰ προσέφερεν ἡσύχως εἰς τὸν αὐτοκράτορα.

— Ἄπαγε εἶπεν. Ἡμεῖς πόλεμον! Πρεσβεύομεν καὶ ἐπιζητοῦμεν τὴν εἰρήνην, καὶ ὅπως ἐπιτύχωμεν αὐτῆς, ὑποκύπτομεν εἰς τὰς μεγίστας θυσίας. Ἵνα ἀποκρούσωμεν τὸν πόλεμον ἀπὸ τῶν ὁρίων ἡμῶν, ὡπλίσθημεν, ὡς ἂν προὔκειτο καὶ νὰ πολεμήσωμεν.

— Ὡπλίσθητε! ἀνέκραξεν ὁ Ναπολέων διακόπτων τὸν περίπατόν του· καὶ τὸ πρόσωπόν του ὠχρίασεν.

— Ὁ πόλεμος μᾶς περιζωννύει πανταχόθεν, καὶ ἐκτείνεται πέριξ ἡμῶν ἐπὶ τετρακοσίας τῶν συνόρων ἡμῶν λεύγας. Πῶς δυνάμεθα ν' ἀποκλείσωμεν τὴν πυρκαϊάν του, εἰμὴ γινόμενοι ἀξιόμαχοι καὶ ἡμεῖς; Τὸ στράτευμά μας συμποσοῦται ἤδη, — διατὶ νὰ μὴ τ' ὁμολογήσω εἰς σύμμαχον; — εἰς 350 χιλ. ἀνδρῶν. Εἴκοσι μυριάδες μόνον εἰσὶ παρατεταγμέναι ὄπισθεν τῶν ὀρέων τῆς Βοημίας.

— Δηλαδή, εἶπεν ὁ αὐτοκράτωρ, ἀλληλοδιαδόχως περιπατῶν ταχέως, καὶ αἰφνιδίως ἱστάμενος, — δηλαδή, ἐπὶ προφάσει ἐνόπλου οὐδετερότητος, συνηθροίσατε στρατὸν ἀναρίθμητον, ἀνηγέρθητε εἰς βαθμίδα πρωτευούσης δυνάμεως, καὶ σήμερον ὑψοῦτε τὴν φωνὴν καὶ μὲ ἀπειλεῖτε. Ὁ Μεττερνῖχος δὲν ἀπεκρίθη, ὁ δὲ Ναπολέων μετά τινων στιγμῶν σιγὴν πλησιάσας πρὸς αὐτόν,

— Μεττερνῖχε, τῷ εἶπε, σὲ θαυμάζω. Ἂν ἡ πατρίς σου δὲν σ' ἀνταμείψῃ λαμπρότατα, θέλει εἶσθαι ἀχάριστος. Ἔθεσας τοῦ μεγαλείου αὐτῆς τὰ θεμέλια.

— Τῆς Αὐστρίας ἡ αὔξησις πρέπει νὰ εἶναι ἀσπαστὴ εἰς τὴν σύμμαχον αὐτῆς Γαλλίαν.

— Σύμμαχον ναί· ἐπανέλαβε ζωηρῶς ὁ Ναπολέων. Τοὐλάχιστον ὁμολόγησον, φίλε, Κόμη, ὅτι πολλὰ ἐπαχθὴς δὲν σᾶς ἦτον ἡ συμμαχία αὕτη. Ὁπλίζετε τώρα 200 ἢ 300 χιλιάδας ἀνδρῶν, καὶ ὅτε μετὰ τρισμυρίων μόνον ἐχρεωστεῖτε νὰ μὲ βοηθήσητε ἀναχωροῦντα ἐκ τῆς Ῥωσσίας, ποῦ ἦσαν αἱ δυνάμεις σας τότε ;

— Μεγαλειότατε, μὴ μᾶς ἀδικῆτε, εἶπεν ὁ Μεττερνῖχος. Ἐτηρήσαμεν ἀκριβῶς τοὺς ὅρους τῆς συνθήκης. Τὸ σῶμα τοῦ πρίγγιπος Σβαρζενβέργου ἐνησχόλει τὰ Ῥωσσικὰ στρατεύματα εἰς τὰ σύνορα καὶ ἐξησφάλιζε τὰ ὀπίσθιά σας εἰς τὴν ἐπικίνδυνον ἀνάβασίν σας ἐκείνην. Εἰς τὴν ἐπιστροφήν σας ἀπεσκίρτησεν ἡ Πρωσία. Τί ἐδυνάμεθα διὰ τῶν 30 χιλιάδων ἡμῶν ; Ἔπειτα διατὶ νὰ τὸ ἀποσιωπήσω ; ἡ Ὑ. Μ. δὲν τὸ ἀγνοεῖ. Αὐτοί της οἱ θρίαμβοι κατέστησαν τὴν Γαλλίαν μισητὴν εἰς τοὺς ὄχλους τῆς Γερμανίας.

— Καὶ εἰς τοῦτο συνετέλεσε καί τις διπλωμάτης, καλός μου σύμμαχος.

— Δὲν ἦτον ἀνάγκη νὰ συντελέσω εἰς τοῦτο, καὶ νομί-

ζω πολιτικὴν ἐπικίνδυνον τὴν στηριζομένην εἰς τοῦ ὄχλου τὰ πάθη. Εὐκόλως ἀνάπτει τὸ ἡφαίστιον τοῦτο, ἀλλὰ δὲν τὸ σϐύνει ὅστις θέλει καὶ ὅταν θέλῃ. Ἡ νεολαία τῶν πανεπιστημίων μας ἔχει τὰς ἰδέας της περὶ ἀνεξαρτησίας, καὶ δὲν εἶμ' ἐγὼ ὅστις τῇ τὰς ἐμπνέω. Ὅτε τροπαιοῦχος διετρέχετε τὴν Εὐρώπην, ὁ ἐνθουσιασμὸς τῶν ἡμετέρων θριάμϐων ἐπλήρου τὰς νέας ἐκείνας καρδίας. Ἀλλ' ὅτε ἡ τύχη ἐστράφη ἐναντίον τῶν ὅπλων σας, πᾶν κίνημα τοῦ μεμονωμένου ἡμῶν στρατοῦ, χωρὶς ποσῶς νὰ σᾶς βοηθήσῃ, ἤθελεν ἐπανεγείρει καθ' ἡμῶν τὴν γνώμην ὅλης τῆς Γερμανίας. Ἐπροτιμήσαμεν νὰ πράξωμεν ὅ,τι ἐπράξατε, νὰ περιμείνωμεν τὰς περιστάσεις, καὶ νὰ γίνωμεν ἰσχυροὶ ἵνα δυνηθῶμεν νὰ σᾶς προσφέρωμεν τελεσφόρον ἀρρωγὴν ὅταν ἐπέλθῃ ἡ ὥρα νὰ λυθῇ τὸ μέγα Εὐρωπαϊκὸν ζήτημα.

— Καὶ ἤδη, ὅτε ἡ ὥρα ἐπέστη, θέλετε νὰ σϐύσητε τὴν Γαλλίαν ἀπὸ τοῦ χάρτου τῆς Εὐρώπης, εἶπε μετὰ φωνῆς τρεμούσης ὑπὸ θυμοῦ ὁ Ναπολέων.

— Μακρὰν τοῦ ἡγεμόνος μου καὶ ἐμοῦ ἡ τοιαύτη ἰδέα... ἤρχισεν ὁ Μεττερνῖχος. Ἀλλ' ὁ Ναπολέων τὸν διέκοψεν ἀποτόμως ἐξακολουθῶν·

— Καὶ λησμονεῖτε τώρα καὶ ὑποσχέσεις καὶ συμμαχίαν, καὶ λησμονεῖτε ὅτι τὸ στέμμα τῆς Γαλλίας τὸ φέρει, — δὲν λέγω ἐκεῖνος ὅστις ἴσως πολλάκις εἶχεν εἰς χεῖράς του τὴν τύχην τῆς Αὐστρίας καὶ ἤρκει νὰ κλείσῃ τὴν χεῖρά του ἵνα τὴν ἀπολέσῃ, καὶ ἐφείσθη αὐτῆς, — ἀλλὰ τὸ φέρει τῆς Αὐστρίας ἡ βασιλόπαις, ἥτις εἶναι ἡ ἀληθὴς ἀρχηγὸς τοῦ κράτους, καὶ διότι ἄρχει εἰς τὴν καρδίαν μου, καὶ διότι τὴν ἀφῆκα νὰ ἄρχῃ ὡς ἀντιϐασίλισσα, ἐν ᾧ περιφέρομαι ἀγωνιζόμενος ἵνα δοξάσω τὸν θρόνον της. Εἰς τὸ βάθος τῆς καρδίας σας πατριωτικὴ κἂν φιλοτιμία δὲν ὁμιλεῖ;

— Ἡ Αὐστρία, ἀπήντησεν ὁ Μεττερνῖχος, βλέπει μετὰ χαρᾶς τὴν θυγατέρα της ὑψωμένην εἰς θρόνον ἄξιον τῆς καταγωγῆς της. Ἀλλ' ὡς πρὸς τὸ μέγα καθῆκον ὃ ἀνέλαβε νὰ ἐκπληρώσῃ ἀπέναντι τῆς Εὐρώπης, οὐδεμιᾶς θυσίας ἤθελε φεισθῇ. Τοῦτο ἐστὶν ἱερώτερον πάσης φιλοτιμίας, παντὸς συμφέροντος. Ἀλλὰ τοιαύτη θυσία δὲν ἀπαιτεῖται παρ' αὐτῆς. Τὸ στέμμα τῆς Υ. Μ. ὃ εὐκλεῶς φέρει σήμερον ἡ αὐστριακὴ βασιλόπαις, τῇ εἶναι προσφιλὲς καὶ ἀναγκαῖον συγχρόνως. Εἰς τὸ σύστημα τῆς ἰσορροπίας περὶ οὗ πρὸ ὀλίγου ὡμίλουν, ἡ ὕπαρξις τῆς Γαλλίας ἐστὶν οὐχ ἧττον ἀναπόφευκτος ἢ ὅλων τῶν ἄλλων δυνάμεων, ἀλλὰ τῆς Γαλλίας ἐπανελθούσης εἰς τῆς ὑπάρξεώς της τοὺς φυσικοὺς ὅρους.

Ὁ Αὐτοκράτωρ περιεφέρετο ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον τεταραγμένος. Τὸ βῆμά του ἦν ἀνώμαλον. Ἐν ὅσῳ δ' ὡμίλει ὁ Μεττερνῖχος, τὸ πρόσωπον αὐτοῦ μετέβαλλε μυριάκις καὶ χρῶμα καὶ ἔκφρασιν. Εἶτα δ' ἐλθὼν καὶ στὰς ἀπέναντι αὐτοῦ,

— Τὸ ἐννοῶ, εἶπε· δὲν εἶχον ἄδικον ὅσοι εἶπον ὅτι ἔσφαλεν ὁ Ναπολέων νυμφευθεὶς ἡγεμονίδα τῆς Αὐστρίας.

— Οὐχὶ ὁ Ναπολέων, ἀπήντησεν ἀταράχως ὁ Μεττερνῖχος ἀλλ' ὁ κατακτητής.

— Λοιπὸν λέγε, ἀνέκραξεν ὁ Ναπολέων βλέπων αὐτὸν ἀσκαρδαμυκτί. Τί θέλετε, τί ἀπαιτεῖτε; Δὲν ἦλθες ἐδῶ μόνον ὅπως μοὶ ἐκθέσῃς τὴν γενικὴν θεωρίαν τῆς ἰσορροπίας. Ὑπὸ ποίους ὅρους θὰ κλείσωμεν τὴν γενικὴν ταύτην εἰρήνην;

— Μεγαλειότατε, ἀπεκρίθη ὁ Μεττερνῖχος, καθιστῶν τὴν ἔκφρασιν τοῦ προσώπου του ὅσον ἐδύνατο γλυκυτέραν, καὶ τὴν φωνήν του κολακευτικωτέραν,—ἡ αὐλή μου σταθμίζουσα ὅλων τῶν μερῶν τὰ συμφέροντα καὶ τὰς ἀξιώσεις,

ἰδοὺ πῶς ἐνόμισεν ὅτι δύνανται ὅλα νὰ συνδυασθῶσιν, ὥστε ἐπιπεδουμένων τῶν δυσκολιῶν, νὰ ὑψωθῇ ἐπὶ στερεοῦ ἐδάφους τὸ ἰκρίωμα τῆς εἰρήνης.

— Ἀκούω, ἀκούω, διέκοψεν ὁ Ναπολέων, καθεζόμενος εἰς τὸ θρονίον του.

Ἀλλ' ἐν ᾧ ἤκουεν, ἔκρουε διὰ τοῦ ποδὸς ἀνυπομόνως, ἔδακνεν ὁτὲ μὲν τὰ χειρόκτια, ὁτὲ δὲ τὸ κονδύλιον τοῦ μελανοδοχείου του, καὶ ἄλλοτε ἐκτύπα βιαίως τὸν χάρτην, ὅστις ἔκειτο ἀνοικτὸς ἐμπρός του. Τὸ δὲ χρῶμα τοῦ προσώπου του ἀπὸ ὠχροῦ ἐγίνετο ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἐρυθρόν.

— Ὡς πρὸς τὴν Αὐστρίαν, ἐξηκολούθησεν ἀταράχως ὁ Μεττερνῖχος, — δέχεται εὐχαρίστως τὴν Ἰλλυρίαν ἣν τῇ προσφέρει ἡ Ὑμετέρα Μεγαλειότης. Ἀλλ' ἔχει ἀνάγκην καταλληλοτέρων ὁρίων πρὸς τὴν Ἰταλίαν. Τὴν πολιτικὴν αὐτῆς πρὸ ὀλίγου τὴν ἐξηγήσατε μετὰ τῆς διακρινούσης τὴν Ὑμετέραν Μεγαλειότητα βαθυνοίας. Αἱ ἀξιώσεις της εἰσὶ συνεπεῖς πρὸς αὐτήν. Τὸ σιδηροῦν στέμμα τοῦ Μεδιολάνου θέλει τὴν ἀποζημιώσει διὰ τὴν περιωπὴν τοῦ αὐτοκρατορικοῦ τίτλου, ὃν προσφέρει ὁλοκαύτωμα εἰς τὸ κοινὸν ἔργον.

— Τοῦ Μεδιολάνου! ἀνέκραξεν ὁ Ναπολέων, καὶ ὀλίγον ἔλειψε δι' ἑνὸς σχήματος ν' ἀνατρέψῃ τὸ μελανοδοχεῖόν του.

— Ὁ Πάπας, ἐξηκολούθησεν ὁ Μεττερνῖχος, πρέπει ν' ἀναλάβῃ τὸ κράτος του. Πρὸ παντὸς ἄλλου ἡ κοινοπραγία αὕτη πρέπει νὰ στηριχθῇ εἰς τὴν ἀνόρθωσιν τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας. — Νέος αναδασμὸς τῆς Πολωνίας θέλει εὐχαριστήσει τὴν Ρωσσίαν καὶ τὴν Πρωσίαν, καὶ θέλει συμπληρώσει τὰ βορειοανατολικὰ ὅρια τῆς Αὐστρίας. Ταῦτα ὡς πρὸς τὰ ἄλλα κράτη. Πρὸ πάντων ὅμως εἶναι

ἀνάγκη, ὁ ἐκχειλίσας γαλλικὸς χείμαρρος νὰ ἐπανέλθῃ εἰρηνικῶς εἰς τὴν κοίτην του. Τὰ γαλλικὰ στρατεύματα πρέπει ν' ἀποσυρθῶσι τῆς Ἱσπανίας καὶ τῆς Ὀλλανδίας. Ὁμοίως νὰ ἐγκαταλείψῃ ἡ Γαλλία τὴν Ἑλβετίαν καὶ τὴν συμπολιτείαν τοῦ Ῥήνου.

Τοῦ Ναπολέοντος τὸ πρόσωπον ἔκαιεν ὡς φλὸξ, τὸ βλέμμα του ἐσπινθηροβόλει. Ἀνασκιρτήσας δ' ὁρμητικῶς,

— Θέλετε, ἀνέκραξε, Μεττερνῖχε, νὰ μοὶ ἐπιβάλητε τοιούτους ὅρους ἀμαχητί! Τὸ θεωρῶ ὡς ὕβριν ἐκ μέρους σας. Τὸ οἰκοδόμημα τῶν ἀγώνων καὶ τῶν θριάμβων μου θέλετε λίθον πρὸς λίθον νὰ κρημνίσητε; καὶ χωρὶς βολῆς κανονίου! Καὶ τοιοῦτο σχέδιον ὁ πενθερός μου τὸ παραδέχεται καὶ μοὶ τὸ προτείνει! Θέλει τῆς κόρης του τὴν ἀτιμίαν, τὸν ἐξευτελισμόν! Εἰς ποίαν θέσιν θέλετε νὰ μὲ θέσητε ἐνώπιον τοῦ γαλλικοῦ ἔθνους; Ὦ! Μεττερνῖχε! πόσα σᾶς ἐπλήρωσεν ἡ Ἀγγλία ἵνα φερθῆτε πρὸς ἐμὲ κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον;

Ἡ ὑβριστικὴ αὕτη λέξις ἀντήχησεν εἰς τὴν καρδίαν τοῦ κόμητος. Ὅσον ἐρυθρὸν ἦν τὸ πρόσωπον τοῦ αὐτοκράτορος, τόσον τὸ ἰδικόν του ἐβάφη κάτωχρον. Εἰς τὴν θερμότητα δὲ τοῦ λόγου ὁ Ναπολέων ἄφησε πάλιν νὰ πέσῃ ὁ πῖλός του· ἀλλ' ὁ Μεττερνῖχος δὲν ἔκυψεν ὡς πρότερον νὰ τὸν λάβῃ, μάλιστα δ' ἀνορθώσας ὑπερηφάνως τὸ σῶμά του καὶ συστείλας τὰς ὀφρεῖς, ἵστατο ἄφωνος. Εἰς δὲ τοῦ Ναπολέοντος τὴν καρδίαν ἀνέβραζεν ὁ θυμὸς ὡς φλογερὰ λάβα, ἀλλὰ συγχρόνως ἡ συναίσθησις ὅτι τῷ διέφυγεν ἀπρεπὴς λόγος, βαθέως πληγώσας τὰ λεπτότερα αἰσθήματα τοῦ πρωθυπουργοῦ τῆς Αὐστρίας, τῷ ἐπέβαλλεν αἰδῶ τινα καὶ μετάνοιαν, ἥτις τὸν ἐστενοχώρει.

Ἡ ἑκατέρωθεν σιωπὴ διήρκεσεν ἐπὶ ἓν τέταρτον σχεδὸν

ώρας. Εἰς τὸ διάστημα δὲ τοῦτο ἑκάτερος, καθ᾽ ὅσον ἐκόπαζε τὸ πάθος ἐν αὐτῷ, ἤρχισε νὰ ἐμβλέπῃ ψυχρότερον εἰς τὴν ἀμοιβαίαν των θέσιν, καὶ νὰ αἰσθάνηται ὅτι περὶ πάλης λόγων δὲν πρόκειται πλέον.

Ὁ Μεττερνῖχος ἐνόει ὅτι ὁ εἰπὼν τὰς δηκτικὰς ἐκείνας λέξεις, ἦν εἰσέτι λίαν ἀνέτοιμος ὅπως δεχθῇ τὰς προτάσεις του, καὶ ὅτι πειστικώτεραι αὐτοῦ θέλουσιν εἶσθαι αἱ ἀκαταμάχητοι περιστάσεις. Ἐνόει δὲ καὶ ὁ Ναπολέων τὴν ὡς ἐκ τῶν πραγμάτων ὑπεροχὴν τοῦ ἀντιπάλου του, ὅτι αἱ προτάσεις αὐτοῦ ἦσαν σχεδὸν διαταγαὶ ἰσχυρωτέρου πρὸς ἀσθενέστερον, καὶ ὅτι ἡ μόνη πρὸς αὐτὰς ἀπάντησις ἤθελεν εἶσθαι διὰ τοῦ ξίφους, ἂν ἦν δυνατὴ ἔτι.

Ἀλλὰ δὲν ἠθέλησε ν᾽ ἀφήσῃ ὑπὸ τὴν ἐντύπωσιν τῶν ἐσχάτων του λόγων τὸν πρωθυπουργὸν κράτους ἔχοντος 350 χιλιάδας στρατιωτῶν, καὶ ἑπομένως δυναμένου νὰ λυγίσῃ κατὰ τὸ δοκοῦν τὴν πολιτικὴν πλάστιγγα, καὶ προθυμούμενος νὰ κολάσῃ αὐτούς, ἔλυσε πρῶτος τὴν σιωπήν·

— Ὁμολογήσατε, εἶπεν, ὅτι ἡ πολιτική σας δὲν εἶναι εἰλικρινὴς πρὸς ἐμέ, δὲν εἶναι. Ὁ πενθερός μου συνεννοεῖται μετὰ τῶν ἐχθρῶν μου κατ᾽ ἐμοῦ, κατ᾽ αὐτῆς τῆς κόρης του. Εἰς τὴν ἰδέαν αὐτὴν παραφέρομαι εἰσέτι, γίνομαι ἐκτὸς ἐμαυτοῦ, δὲν εἶμαι κύριος οὔτε τῶν λόγων, οὔτε τῶν λογισμῶν μου. — Μὴ τὸ ἀρνῆσθε, προσέθηκε, παροξύνων ἑαυτόν, καὶ ἵνα δειχθῇ ὡς πεπεισμένος ὅτι ἔχει δίκαιον, ἐν ᾧ τῷ ὄντι ὁ κόμης διόλου δὲν τὸ ἠρνεῖτο. — Μὴ τὸ ἀρνῆσθε. Αἱ προτάσεις σας εἰσὶν ἀγγλικαὶ εἰσηγήσεις. Τί θέλει ὁ Λόρδος Βαλπόλος εἰς Βιέννην, ὅπου τὸν ἐδέχθητε εἰς τὰς ἀγκάλας σας ἀνοικτάς; Τί ἠθέλετε καὶ ἐπέμψατε τὸν κύριον Βεσσεμβέργον εἰς τὸ Λονδῖνον; Προσέξατε μὴ μετανοήσητε πρῶτοι διὰ τὴν νέαν πολιτικήν σας γραμμήν. Θὰ ἔλθῃ καιρὸς

ρὸς, Μεττερνῖχε, ὅτε ὁ μέγιστός σου ἀγὼν θὰ συνίσταται πῶς νὰ περιστείλῃς ἐκείνους εἰς οὓς ἐκτείνεις σήμερον φιλικὴν χεῖρα. Ἀλλὰ θὰ δυνηθῇς νὰ τοὺς περιστείλῃς; Τὸ ρεῦμα εἰς ὃ ἐμπιστεύεσαι σήμερον, θὰ σὲ παρασύρῃ.

« Εἰρήνην θέλεις, φίλε κόμη, εἰρήνην. Καὶ τοῦ δυσφυλάκτου αὐτοῦ θησαυροῦ τίνα θέτεις φρουρόν; ἀφῃρημένας ἰδέας. Τὴν ἀσφάλειαν τῆς Εὐρώπης ἐμπιστεύεσαι εἰς τὴν ἰσορροπίαν ἀλληλομάχων συμφερόντων, καὶ ἂν τὸ ἐλάχιστον πνεῦμα συνταράξῃ τὴν ἰσορροπίαν ταύτην, ἐγκαταλείπεις τὴν πλάσιν σου εἰς τὸν στρόβιλον θυέλλης καταστρεφούσης τὸ πᾶν! Κόμη! κόμη! Εἰς τὴν πολιτείαν ἣν κυβερνᾷς, σοὶ φαίνεται ἡ ἰσορροπία τῶν συμφερόντων ἱκανὴ ἐγγύησις; εἰς τὴν ἐπισφαλῆ ταύτην σανίδα ἐνεπιστεύθης τὴν σωτηρίαν της; Ποῦ ἤθελεν εἶσθαι ἡ Αὐστρία, ἐγκαταλελειμμένη εἰς τῶν δημοκρατῶν τὰ ὀνειροπολήματα, ποῦ ἤθελεν εἶσθαι ἂν ἡ φρόνησίς σου δὲν ὑπερμάχει αὐτῆς;

« Ἡ Εὐρώπη μὲ λέγει φιλόδοξον, καὶ φιλόδοξον μὲ κηρύττουσι, φίλε κόμη, οἱ φοιτηταὶ τῶν πανεπιστημίων σας. Ἀλλ᾽ ἡ ἐδική σου μία φιλοδοξία σώζει τὴν πατρίδα σου ἀπὸ τὰς μυρίων τῶν ἄλλων φιλοδοξιῶν. Σήμερον ἀπειλεῖται ἡ Εὐρώπη ἀπὸ Ἄρκτου, σήμερον ἀπὸ Ἀνατολῆς, αὔριον θέλει ἴσως ἀπειληθῇ ἀλλαχόθεν.

« Διατί ἐπεζήτησα τὴν ἰσχὺν, διατί ἀνέλαβον τὸν ἀβίωτον βίον τῆς διηνεκοῦς πάλης, διατί ὡς ἀκοίμητον μονομάχον ἐσφήνωσα τὴν Γαλλίαν εἰς ἀδιάρρηκτον πανοπλίαν; Διότι εἶναι ἀνάγκη εἷς ν᾽ ἀγρυπνῇ ὑπὲρ ὅλων, διότι ἐγνώρισα τὸν κίνδυνον, καὶ ἠλείφθην νὰ τὸν ἀποκρούσω. Ὡς εἷς μόνος διέπει τὴν ἁρμονίαν τῆς πλάσεως, ὡς ἑκάστου κράτους πρέπει εἷς μόνος νὰ ἄρχῃ . . .

Ὁ Ναπολέων διεκόπη, ζητῶν πῶς νὰ στρέψῃ τὴν φρά-

σιν του, διότι συνησθάνθη ὅτι τὸ φυσικὸν αὐτῆς συμπλήρωμα ἀπεκάλυπτεν αὐτὸ ἐκεῖνο ὃ ἐπροσπάθει αὐτὸς νὰ κρύψῃ, ὅλον τὸ ἀχανὲς βάθος τῆς φιλοδοξίας του.

— Οὕτω τῆς Εὐρώπης πρέπει νὰ ἄρχῃ μόνος ὁ Ναπολέων! ἐπρόσθεσεν ὁ Μεττερνῖχος ἀπαρτίζων τὴν ἰδέαν του.

— Νὰ προμάχηται, νὰ προκινδυνεύῃ, ἔσπευσε νὰ εἰπῇ ὁ αὐτοκράτωρ. Τίς δύναται ἄλλος νὰ ἐννοήσῃ τὴν ἰδέαν μου μᾶλλον ἢ σύ, ὁ σώζων τὴν Γερμανίαν ἀπὸ τῆς λύμης τῶν ὀχλαγωγικῶν ἑταιριῶν; προσέθηκεν ὁ υἱὸς τῆς δημοκρατίας. — Θέλετε εἰρήνην; θέσατέ την ὑπὸ τὴν φρουρὰν τοῦ ξίφους μου, γνωστοῦ καὶ εἰς σᾶς καὶ εἰς τὴν Εὐρώπην.

— Ἡ γνώμη τῆς αὐλῆς μου, ἀπεκρίθη ὁ Μεττερνῖχος μετὰ τόνον ἀποδεικνύοντος ὅτι σκοπὸν δὲν εἶχε νὰ παρατείνῃ τὴν συζήτησιν, — εἶναι ὅτι ἡ εἰρήνη θέλει τηρηθῇ ἀσφαλέστερον καὶ ἀξιοπρεπέστερον ὑπὸ τὴν κοινὴν ἐγγύησιν αὐτῶν ἐκείνων οὓς ἐνδιαφέρει. Οἱ δὲ ὅροι αὐτῆς εἰσὶν ἐκεῖνοι, οὓς ἤδη ἐξεθέμην εἰς τὴν Ὑμετέραν Μεγαλειότητα.

Καὶ ταῦτα εἰπών, ἔκλινεν, ὡς ζητῶν τὴν ἄδειαν νὰ ἀπέλθῃ.

— Σκέφθητι, Μεττερνῖχε, τῷ εἶπεν ὁ Ναπολέων, ἀποχαιρετῶν αὐτόν, ποῦ εἰσὶν οἱ ἀληθεῖς ἐχθροί, καὶ τίς ἐστιν ὁ φυσικὸς ὑμῶν σύμμαχος. Ἄλλως τε, προσέθηκε λαμβάνων τὴν χεῖρά του, ἡ Ἰλλυρία δὲν εἶναι ἡ τελευταία μου λέξις, καὶ δυνάμεθα καὶ εἰς καλλητέρας νὰ συγκατανεύσωμεν συμφωνίας.

Ἡ συνέντευξις αὕτη μετέβαλε τῆς Εὐρώπης τὴν τύχην. Ὁ Μεττερνῖχος ἀνεχώρησε πεπεισμένος ὅτι τὸν Ναπολέοντα μόνη ἡ βία ἤθελε μεταπείσει εἰς τὰς περὶ ἐθνικῆς ἰσότητος καὶ ἰσορροπίας ἰδέας, καὶ ἤθελε δαμάσει τὴν εἰσέτι ἄπληστον φιλαρχίαν του.

Ἔκτοτε ἡ Αὐστρία ἐρρίφθη ἀπροκαλύπτως εἰς τὴν μετὰ

τῆς Ἀγγλίας, Πρωσσίας καὶ Ρωσίας συμμαχίαν, ἥτις, ἀφ' οὗ ὁ Ναπολέων ἐκάλυψε τὴν πτῶσίν του ὑπὸ τὰς ἐφημέρους δάφνας τῆς Δρέσδης, τὸν ἐνίκησεν ἐν Λειψίᾳ, καὶ τέλος ἐκυρίευσε τὰ Παρίσια, καὶ ἔθεσεν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ ἡγεμόνος τῆς Εὐρώπης τὸν χλευαστικὸν καὶ ἀκάνθινον στέφανον βασιλέως τῆς Ἔλβης.

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΕΚ ΒΕΡΟΛΙΝΟΥ

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΕΚ ΒΕΡΟΛΙΝΟΥ

Α'.

Φίλτατέ μοι,

Παραπονεῖσαι, ὅτι, πρὸ πολλοῦ φθὰς εἰς Βερολῖνον, ἐλησμόνησα ἣν σοὶ εἶχον δώσει ὑπόσχεσιν, ὅταν σ'ἀπεχαιρέτων, τοῦ νὰ σοὶ περιγράψω τὴν αὐτοκρατορικὴν πόλιν τῆς Γερμανίας ὀψέποτε ἀφιχθῶ εἰς αὐτήν. Ἐγὼ δὲ, δικαιότερον ἴσως, παραπονοῦμαι ὅτι τὴν ὑπόσχεσιν ἐκείνην σὺ πρῶτος δὲν τὴν ἐλησμόνησας. Κομπάζων ἐπὶ τῷ διδακτορικῷ μου διπλώματι, ἐνόμιζον, ὅτε ἀπηρχόμην ἐξ Ἑλλάδος, ὅτι ὅλα τὰ ἤξευρον, καὶ δὲν μοὶ ἔμενεν ἄλλο ἢ νὰ περιτρέξω ὡς ἀργὸς καὶ ἄφροντις περιηγητὴς τὴν Εὐρώπην. Ἀλλ'ὅτε εἶδον ἐκ τοῦ πλησίον τὰ πράγματα, ἐγνώρισα τὴν ἀπάτην μου, καὶ μέχρι τοῦδε ἐν τουλάχιστον ἔμαθον, ὅτι πάμπολλα ἀγνοῶ· δι'ὃ ἤδη κατοικῶ τὰ πανεπιστημεῖα μᾶλλον ἢ τὰς πόλεις, καὶ πιθανῶς θὰ ἠδυνάμην νὰ σοὶ γραψω ὁπωσοῦν ἐν γνώσει περὶ τῶν καθηγητῶν καὶ τῶν παραδόσεων αὐτῶν πολλὰ ἃ οὐδόλως σ'ἐνδιαφέρουσιν, ἀλλ' ὀλίγιστα καὶ ἀτελέστατα ἐξ ὅσων θέλεις νὰ μάθῃς περὶ Βερολίνου καὶ τῶν κατοίκων αὐτοῦ. Ἀστεῖον δὲ μοὶ φαίνεται ὅτι ἐλπίζεις νὰ μὲ δελεάσῃς, δίδων μοι τὴν ὑπόσχεσιν ὅτι θέλεις προσπαθήσει νὰ δημοσιεύσῃς τὰς ἐπιστολάς μου. Ἄλλο δὲν ἔλει-

πεν! Ἂν ἐνόμιζον ὅτι σπουδαιολογεῖς, θὰ ἤρκει τοῦτο ἵνα μοὶ παραλύσῃ τὸν κάλαμον, καὶ λέξιν νὰ μὴ σοὶ γράψω· σὺ δ' εἰπέ με ἐπίορκον. Τὰ τῆς ἐπιστήμης μου ἐπιμελῶς σπουδάζω, καὶ ἴσως μέχρι τέλους τὰ καταφέρω· καλλιέπειαν ὅμως δὲν ἐπαγγέλλομαι, καιρὸν δὲν ἔχω, ἀκόμη ὀλιγώτερον βλέμμα παρατηρητικόν, καὶ τὴν ἐπιχώριον γλῶσσαν, στοιχεῖον ἄφευκτον. πρὸς γνῶσιν τοῦ τόπου, ἔχουσαν ὅμως ἀκάνθας καὶ ἀγκύλας, δὲν ἠδυνήθην εἰσέτι ἀρκούντως νὰ τὴν δαμάσω. Ἀλλ' ἔστω! Ἀφ' οὗ καὶ καλὰ θέλεις τὸ Βερολῖνον, σοὶ ἐπιστέλλω φύρδην μίγδην τινὰ περὶ αὐτοῦ, ὅ,τι ἐκ τοῦ προχείρου ἀκούω καὶ βλέπω, καὶ σοὶ τὰ ἐπιστέλλω πρὸς μόνην τὴν εὐχαρίστησιν, ἂν δύνανται νὰ σ' εὐχαριστήσωσιν.

Ἀλλ' ἵνα καὶ μεθ' ὅσα εἶπον, προβῶ ὅμως οὐχ ἧττον μετά τινος μεθόδου, ἄρχομαι ἀπὸ τῆς τοπογραφίας, ἧς ἑκὼν ἄκων εἰμὶ ὁπωσοῦν ἔμπειρος, διότι, πρὸς ἀποφυγὴν ἐνοικίων δυσαναλόγων πρὸς τὸ βαλάντιον πτωχοῦ διδάκτορος, κατοικῶ εἰς ἀπόστασιν ἡμισείας ὥρας ἀπὸ τοῦ πανεπιστημίου καὶ ἀπὸ παντὸς κέντρου, καὶ τὴν ἀπόστασιν ταύτην ἀναγκάζομαι πεζὸς νὰ καταμετρῶ πολλάκις τῆς ἡμέρας κατὰ διαφόρους διευθύνσεις.

Ἵνα λοιπὸν ἐννοήσῃς πῶς κεῖται ἡ πρωτεύουσα τῆς Πρωσίας, δὲν ἔχεις ἀνάγκην πολὺ νὰ βασανίσῃς τὴν φαντασίαν σου. Ἄμμος καὶ πάλιν ἄμμος ἐπίπεδος καὶ μονότονος κατὰ πάσας τὰς διευθύνσεις, ἰδοὺ ἡ θέσις της. Οὐδὲν ἔχει νὰ ἑλκύσῃ, νὰ τέρψῃ τὴν ὅρασιν. Οὐδεμίαν ἔχει ἀμφιβολίαν ὅτι ὁ Βόρειος Ὠκεανὸς κατέκλυζέ ποτε τὸ ἀπέραντον τοῦτο πεδίον, καὶ τὴν εἰκασίαν μου ἐπικυροῖ κογχύλη ἣν εὗρόν ποτε κατὰ τύχην ἀπολελιθωμένην εἰς λίθον οἰκοδομῆς. Αἱ ἀσχολίαι μου δὲν μ' ἐπιτρέπουσι ν' ἀφιερῶμαι

εἰς εἰδυλλιακὰς θεωρίας τῶν φυσικῶν καλλονῶν. Ἀλλ' ὁ ὀρεσίβιος ἐγὼ στενάζων περιφέρω πολλάκις τὸ βλέμμα εἰς τὸν ὁρίζοντα, ζητῶν τινα λόφον, τινὰ κυματισμὸν τοῦ ἐδάφους. Διὰ τοῦτο μετὰ χαρᾶς ἤκουσα, ὀλίγον μετὰ τὴν ἄφιξίν μου, ἕνα τῶν συντρόφων μου, εἰς ὃν παρεπονούμην διὰ τοῦ Βερολίνου τὰς ἀποστάσεις, νὰ μ' εἰπῇ ὅτι ἐκεῖνος διατρέχει ἔτι μεγαλητέρας, διότι ἡ κατοικία του εἶναι εἰς τὸ *Ὡραῖον ὄρος* (Schôneberg).

— Εἰς τὸ ὡραῖον ὄρος! ἀνέκραξα. Κατοικεῖτε εἰς ὄρος, καὶ εἶναι καὶ ὡραῖον; Ποῦ λοιπὸν κεῖται αὐτό;

— Ἀλλὰ πρὸς ἐκεῖ, μοὶ εἶπε, νομίζων ὅτι ἀστειεύομαι, καὶ δεικνύων μοι τὰ μεσημβρινά. Ἡ κορυφὴ αὐτοῦ εἶναι τὸ *Ὄρος τοῦ Σταυροῦ* (Kreuzberg). Βεβαίως τὸ γνωρίζετε.

— Ἔχει καὶ κορυφήν! Ὄχι, παντάπασι δὲν τὸ γνωρίζω καὶ εὐχαρίστως θὰ σᾶς ἠκολούθουν ἐκεῖ, ἂν πεζὸς ἀπήρχεσθε.

Καὶ τῷ ὄντι τὸν ἠκολούθησα. Ἀφ' οὗ δὲ πολλὰς διήλθομεν εὐθείας καὶ μακρὰς ὁδοὺς τῆς πόλεως, καὶ ἐστάθημεν ἐμπρὸς περιβόλου,

— Ἐδῶ εἴμεθα, μοὶ εἶπε.

— Ποῦ εἴμεθα;

— Ἀλλ' εἰς τὸ Ὄρος τοῦ Σταυροῦ.

— Πῶς! εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους;

— Ἀναμφιβόλως.

— Ἀλλά . . . ἀλλὰ ποῦ εἶναι τὸ ὡραῖον ὄρος ὅπου κατοικεῖτε;

— Ἐκεῖναι αἱ οἰκίαι, βλέπετε, ἐκεῖ πρὸς τὰ δεξιὰ εἰσὶ τὸ ὡραῖον ὄρος.

— Βλέπω, ἀπεκρίθην, τὰς οἰκίας πρὸς δεξιά, ἀλλὰ δὲν βλέπω οὔτε τὸ ὄρος οὔτε τὴν κορυφήν του.

— Ἔχετε ἄδικον, μοὶ εἶπε πεπεισμένος ὁ Βερολίνειος σπουδαστής. Ἡ ὁδὸς τῆς *Μεγάλης Ἄρκτου*, ἢ τῶν *Μεγάλων κόκκων*, κατὰ τὴν ὀρθογραφίαν της (Grossbeeren), ἀπό τινων ἑκατοντάδων βημάτων μέχρις ἐδῶ χωρεῖ ἐλαφρῶς ἀλλὰ σταθερὸς ἀνιοῦσα.

— Ἐλαφρότατα τῷ ὄντι ἀπήντησα, ὥστε ἀνερριχήθην ὄρος χωρὶς νὰ τὸ ἐννοήσω. Πρὸς αὐτὸ ἐστὶν ἡ ἡμετέρα Πνὺξ ἄλλος Ἰμάος ἢ Κιμβουράσος. Καὶ εἴμεθα εἰς τὴν κορυφήν;

— Εἰς τὴν ἄκραν κορυφήν, ἣν ἐμφαίνει τοῦτο τὸ ἐν τῷ περιβόλῳ μνημεῖον.

Εἰ καὶ ἡ πρώτη μου αὕτη ἀπόπειρα ὁδοιπορίας ἀνακαλύψεων ἄλλον καρπὸν δὲν μοὶ ἀπέφερεν ἢ ὅτι μοὶ ἐδίδαξε πόσον μικραὶ εἰσὶ τῶν Βερολινείων αἱ περὶ ὀρέων καὶ κορυφῶν ἀξιώσεις, ἀντήμειψαν ὅμως τὸν κόπον μου ὅσα εἶδον καὶ ἔμαθον περὶ τοῦ μνημείου τοῦ ἐπιστέφοντος τὴν «ἄκραν κορυφὴν» τοῦ *Ὄρους τοῦ Σταυροῦ*. Ἐκεῖ, ὡς εἰς τὸ ἐπιφανέστατον σημεῖον τῶν περιχώρων, ἐνέκρινεν ὁ νῦν Αὐτοκράτωρ τὴν ἀνέγερσιν μεγίστης χαλκῆς πυραμίδος εἰς ἀπομνημόνευσιν τοῦ κατὰ τῆς Δανίας πολέμου. Ἀλλ' ἔκτοτε, καὶ πρὸ πάντων ἀπὸ τοῦ κατὰ τῶν Γάλλων θριάμβου, ἡ πόλις τοῦ Βερολίνου ἔλαβε μεγάλην ἀνάπτυξιν, καὶ ἡ ὁδὸς τῆς Μεγάλης Ἄρκτου προὐχώρει καθ' ἡμέραν βῆμα πρὸς βῆμα ἀφανῶς καὶ ὡς εἰπεῖν ὑπούλως πρὸς τὸ μνημεῖον, ὥστε ὅτε πέρυσι συνέβη νὰ διέλθῃ ἐκεῖθεν ὁ Αὐτοκράτωρ, ἀνεκάλυψε πρὸς ἔκπληξιν καὶ λύπην του ὅτι, ὅσον ὑψηλὴ καὶ ἂν ᾖ ἡ κορυφὴ τοῦ Ὄρους τοῦ Σταυροῦ, αἱ ὀροφαὶ τῶν νέων οἰκιῶν τῆς ὁδοῦ ἦσαν ἔτι ὑψηλότεραι, καὶ ἐκινδύνευον νὰ τὴν καταπνίξωσιν. Ἐξέφρασε δὲ τὴν μεταμέλειάν του ὅτι δὲν διέταξε κατ' ἀρχὰς ὑψηλοτέραν τὴν οἰκοδομὴν τοῦ

μνημείου, καὶ οὕτως ἐστραμμένην, ὥστε ὁ ἄξων αὐτοῦ ν'ἀντιστοιχῇ πρὸς τὸν τῆς ὁδοῦ, καὶ ἐκ τοῦ κέντρου αὐτῆς νὰ φαίνηται ἡ πυραμὶς κατὰ μέτωπον. Παρηγορήθη ὅμως φιλοσοφικῶς εἰπὼν ὅτι μάταιον νὰ λυπῆται διὰ τὰ ἀδύνατα, καὶ ὅτι τὰ γενόμενα οὐκ ἀπογίνονται. Ἀλλ'ὁ διευθυντὴς τῶν δημοσίων ἔργων, ὅστις τὸν συνώδευεν, ἀνέλαβε ν'ἀποδείξῃ ψευδόμενον τὸ ἀρχαῖον ἐκεῖνο λόγιον τῆς δημώδους σοφίας, καὶ ν' ἀποδείξῃ ὅτι ἀπέναντι αὐτοκρατορικῆς θελήσεως καὶ τῆς σημερινῆς ἐπιστήμης οὐδέν ἐστι τὸ ἀδύνατον. Παρουσιάσθη ἑπομένως μετά τινας ἡμέρας φέρων σχέδιον δι'οὗ δὲν προσέθετε μὲν ὕψος εἰς τὸ ὄρος, ἂν καὶ δι' αὐτοῦ ὁμολογουμένως θὰ τὸ εὐηργέτει, ἀλλ'ἀνελάμβανε νὰ ἄρῃ τὸ ὀγκῶδες μνημεῖον κατὰ 27 πόδας ὑπὲρ τὴν βάσιν του, καὶ νὰ μεταστρέψῃ αὐτὸ κατὰ τῆς ὁδοῦ τὴν διεύθυνσιν. Ἡ κολοσσιαία αὕτη ἐπιχείρησις, θρίαμβος τῆς νέας μηχανικῆς, ἐνεκρίθη, καὶ ἤρξατο, καὶ τὴν εἶδον μετὰ θαυμασμοῦ ἐκτελουμένην διὰ δώδεκα ὑδραυλικῶν ἀντλιῶν, αἵτινες ὡς σιδηραῖ χεῖρες Βριάρεω συνελάμβανον τὴν πυραμίδα ὑπὸ τὴν βάσιν της, καὶ τὴν ὕψουν ἀνεπαισθήτως τινὰς δακτύλους καθ' ἡμέραν, λίθοι δ' ἐν τομῇ τετράγωνοι παρενεβάλλοντο καθ' ὅσον ἤρετο, καὶ ἐκτίζοντο στερεῶς ὑπ' αὐτήν· ἐνταὐτῷ δὲ διὰ δεξιωτάτου μηχανήματος ἐστρέφετο ἑκάστοτε κατά τινας γραμμὰς ὁ καταπληκτικὸς ὄγκος, μέχρις οὗ ἀπετελέσθη ἡ ἀπαιτουμένη γωνία πρὸς τὴν ἀρχικὴν αὐτοῦ διεύθυνσιν. Κάθηται δὲ σήμερον ἐπ' ἀληθοῦς κτιστῆς κορυφῆς, κεκοσμημένης δι' ἀψίδων καὶ διαδρόμων, καὶ ὑπεραίρει τὰς ὑψίστας τῶν οἰκιῶν, πανταχόθεν καταφανής.

Ὡς δ' ἔχει ὄρη τὸ Βερολῖνον, ἐπίσης ἔχει καὶ ποταμούς, καὶ μάλιστα δύω, τὴν Σπραίην καὶ τὴν Πάγκην. Καὶ αὕτη μέν ἐστι στενὴ διώρυξ βορβόρου καὶ δυσωδίας, κατησχυ-

μένως ἕρπουσα εἰς ἀφανεῖς τινας καὶ ἀποκέντρους ὁδούς, ἃς οἱ διαβάται φεύγουσι βύοντες τὰς ῥῖνας, ἡ δ' ἀστυνομία σκέπτεται νὰ τὴν συγχώσῃ. Ἐκείνη ὅμως ἔχει ἀριστοκρατικωτέρας τὰς ἀξιώσεις, διακλαδεύεται διὰ πάσης τῆς πόλεως, κοιμᾶται μεγαλοπρεπῶς ὑπὸ πολυτελεῖς γεφύρας πρὸ ἀνακτόρων καὶ διὰ παραδείσων, καὶ βρενθύεται διαπλεομένη ὑπὸ φορτηγίδων, αἵτινες ὅμως οὐδὲ ν' ἀναβῶσιν οὐδὲ νὰ καταβῶσι δύνανται τὸ νωθρὸν ρεῦμά της, μὴ ὠθοῦσαι διὰ κόντων ἐναγωνίως τὸν ἀβαθῆ της πυθμένα, ὥστε ἀληθέστερον βαδίζουσιν ἐπ' αὐτοῦ ἢ ὅτι πλέουσιν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας της. Ὑπάρχει δὲ Βερολίνειος παροιμία λέγουσα ὅτι « ἡ Σπραίη εἰσρέει εἰς τὴν πόλιν ὡς κύκνος καὶ ἐκρέει ὡς χοῖρος. » Καὶ δὲν εἶναι τοῦτο ἄδικος μεμψιμοιρία, διότι τὸ ποτάμιον, στερούμενον βάθους καὶ κλίσεως, διανέμεται διὰ τῶν ὁδῶν εἰς ἐπιμήκη τέλματα, δεχόμενα διὰ μυρίων ὀχετῶν τὸν φόρον τῶν οἰκιακῶν ἀκαθαρσιῶν, καὶ ἀναπέμποντα νοσηρὰς ἀναθυμιάσεις, δι' ὃ καὶ αἱ παραποτάμιοι οἰκίαι σπανίως ἐνοικιάζονται.

Καὶ τοιαύτη μὲν ἐκ φύσεως ἡ Σπραίη, ὥστε μόνον δι' ὀχυρωματικοὺς λόγους δύναταί τις νὰ ἐννοήσῃ ὅτι οἱ ἀρχαῖοι Γερμανοὶ τὴν ἐντὸς τῶν βραχιόνων αὐτῆς ἐγκλειομένην νῆσον ἐξελέξαντο εἰς οἰκοδομὴν πόλεως, ὡς οἱ Γαλάται ᾠκοδόμησαν τὴν Λουτηκίαν ἐπὶ τῆς βορβορώδους νήσου τοῦ Σηκουάνου. Ὀλίγας ὥρας περαιτέρω εἶχον διαυγεῖς λίμνας καὶ τερπνοὺς λόφους, οἵτινες θὰ ἦσαν ἀρίστη πόλεως ἕδρα.

Ἀλλὰ σήμερον ὁ πολιτισμὸς δὲν κλίνει ἀπαθῶς τὴν κεφαλὴν ὑπὸ τὰς ἀτελείας τῆς φύσεως. Ἐξ ἐναντίας ἀνταγωνίζεται κατ' αὐτῶν ὅπου ἐστὶν ἀναγκαῖον, καὶ τὰς ὑπερνικᾷ. Ὁ νῦν ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν, ὅτε πρὸ τριῶν ἐτῶν ἦν δήμαρχος Βερολίνου, ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς ἑταιρίας ἥτις ἡγό-

ρασε γαίας χέρσους ἐκτὸς τῆς πόλεως, κατεσκεύασε καὶ ἐξακολουθεῖ κατασκευάζουσα εὐρεῖς ὀχετοὺς κοινωνοῦντας πρὸς τὰς οἰκίας, ἵδρυσε πολλαχοῦ μεγάλας ἀτμοκινήτους μηχανὰς ἀπορροφητικὰς καὶ οὕτω διοχετεύουσα τῆς πόλεως τὰ περιττώματα εἰς τοὺς ἀγροὺς τῆς ἑταιρίας, λιπαίνει αὐτούς, καὶ τοὺς καθιστᾷ ἐξ ἀμμωδῶν εὐγείους καὶ προσοδοφόρους, τὴν δὲ Σπραίην ἀποδίδει, δηλαδὴ θέλει ἀποδώσει ὅταν τὸ ἔργον συντελεσθῇ, εἰς τὴν ἀρχικὴν αὐτῆς ἁγνότητα.

Ἐν τούτοις ὅμως καὶ ὅπως ἔχῃ εἶναι πολύτιμος διὰ τὸ Βερολῖνον, οὐ μόνον διότι καύσιμος καὶ οἰκοδομικὴ ὕλη, καρπὸς καὶ ἄλλα προϊόντα μεταφέρονται δι' αὐτῆς ὀλιγοδαπάνως ἐκ περιχώρων καὶ ἀπεχόντων μερῶν ὑπὸ πληθυσμοῦ ὅστις, ὡς οἱ Κινέζοι, ποταμόβιος, τὰ πλοιάριά του ἔχει μόνον σταθερὰν κατοικίαν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰς παντοίας χρήσεις ἃς τὸ ὕδωρ αὐτῆς ὑπηρετεῖ, οὐχὶ μὲν τὴν πόσιν, διότι δὲν ὑπάρχει διήθησις δυναμένη νὰ πλύνῃ αὐτό, ἀλλὰ διὰ τὴν οἰκιακὴν καὶ τῆς πόλεως τὴν καθαριότητα καὶ διὰ τὴν ἄρδευσιν τῶν φυτειῶν καὶ τῶν κήπων.

Ὡς πρὸς ταῦτα δὲ ἀξιοθαύμαστον κηρύττω τῆς δημοτικῆς ἀστυνομίας τὴν ἐπιμέλειαν. Ἐδῶ, ὅπου ὁ οὐρανὸς δὲν εἶναι ὡς παρ' ἡμῖν φειδωλὸς ὕδατος, ποσάκις, ἐν ᾧ βροχερὰ νέφη ἐσκότιζον τὸν ὁρίζοντα, δὲν εἶδον τὰς ὑδροφόρους ἁμάξας ἱσταμένας εἰς πάσας τῶν ὁδῶν τὰς γωνίας, πληρουμένας διὰ δερματίνου σωλῆνος, εἰς ὃν διὰ προχείρου μηχανισμοῦ ἀνέβρυε τὸ ὕδωρ τῶν ὑπογείων ὑδραγωγείων ἃ τρέφει ἡ Σπραίη καὶ ἐξακολουθήσας εὐσυνειδήτως τὴν κατάβρεξιν καὶ τῶν δένδρων τὴν ἄρδευσιν· καὶ ὅτε ἠρώτησά ποτε ὑπαστυνόμον τινὰ πρὸς τί ὁ κόπος οὗτος ἀφ' οὗ βροχὴ ἐπίκειται, μοὶ ἀπεκρίθη : «Ἡμεῖς πράττομεν ὅ,τι ὀφείλομεν, καὶ

ὁ Θεὸς ὅ,τι θέλει· τὸ ἔργον του ἕκαστος.» Καὶ τότε ἐνεθυμήθην ἄλλην τινὰ πόλιν, ἥτις τὴν κατάβρεξιν, τὴν ἄρδευσιν, καὶ αὐτὸν τὸν φωτισμόν της ἀναθέτει σχεδὸν ἀποκλειστικῶς εἰς τὸν οὐρανὸν, ἧς ὅμως διὰ τοῦτο αἱ ὁδοὶ εἰσὶ σκοτειναὶ ὁσάκις κρυβῇ ἡ πανσέληνος καὶ οἱ κάτοικοι ἀναπνέουσι κόνιν, καὶ ξηρὰ ξύλα δεικνύουσι ποῦ δένδρα καὶ θάμνοι ἔπρεπε νὰ στολίζωσι τὰς πλατείας καὶ τοὺς περιπάτους της. Ἀληθῶς ὅτι ἡ πόλις ἐκείνη δὲν ἔχει τὴν Σπραίην. Ἀλλὰ σὺ δύνασαι νὰ εἰπῇς, διότι ἐγὼ ὡς ξένος δὲν τὸ ἠξεύρω, ἂν ἐκλήθησάν ποτε ἐκεῖ ἔμπειροι ἐξ Εὐρώπης ὑδραυλικοὶ νὰ ἐξετάσωσι τὸν ὑπόγειον ροῦν τῶν ὑδάτων της, περὶ οὗ ἐγὼ αὐτὸς μαρτυρῶ, διότι εἰς τὸν πυθμένα τοῦ φρέατος τῆς οἰκίας μου ἤκουον ρέον τὸ ὕδωρ, καὶ νὰ εἰπῶσιν ἂν δὲν δύνανται ν' ἀναζήσωσιν οἱ κρουνοὶ τῆς Καλλιρρόης, ὅπου πολλάκις εἶδον τὰς παροίκους πλυντρίας νὰ ξέωσι τὴν γῆν διὰ τῶν ὀνύχων καὶ νὰ εὑρίσκωσιν ὕδωρ.

Ἀλλ' ἰδοὺ ἐγὼ ἐμακρύνθην τοῦ Βερολίνου. Ἂς τὸ ἀφήσωμεν σήμερον, καὶ πάλιν βλέπομεν.

Ἐν Βερολίνῳ, τῇ 25 Μαΐου 1879.

Β'.

Φίλτατέ μοι,

Μετριοφρόνως πιστεύω ὅτι ἀφ' οὗ σοὶ εἶπον πῶς κεῖται τὸ Βερολῖνον, σοὶ ἤνοιξε τοῦτο τὴν ὄρεξιν, καὶ θέλεις ἤδη νὰ μάθῃς καὶ ὁποία τις εἶναι ἡ μεγαλούπολις αὕτη. Καίτοι ἥκιστα τοπογράφος τό τε ἐπάγγελμα καὶ τὴν ἱκανότητα, θὰ προσπαθήσω νὰ σοὶ γράψω καὶ τοῦτο πρὸς χάριν σου, καὶ σὺ, πρὸς χάριν μου, προσπάθησον νὰ τὸ ἀναγνώσῃς.

Πότε ἐκτίσθη τὸ πρῶτον τὸ Βερολῖνον, δὲν ἐπαγγέλλομαι τὸν ἀρχαιολόγον διὰ νὰ τὸ ἠξεύρω. Ἀρκεῖ νὰ σοὶ εἴπω ὅτι σήμερον εἶναι ἢ κἂν φαίνεται νεώτερον τῆς *Νέας γεφύρας* τῶν Παρισίων, διότι πᾶσαι σχεδὸν αἱ οἰκίαι του πρὶν γηράσωσι κατεδαφίζονται καὶ ἀνοικοδομοῦνται κατὰ ρυθμὸν εὔχαριν, καὶ τὸ συνηθέστερον κλασικόν. Μόνον δὲ τεκμήριον τῆς ἀρχαιότητος σώζει τινὰς τῶν ὁδῶν, αἵτινες δὲν διέρχονται διὰ πάσης τῆς πόλεως, διότι πρὸ ὀλίγων ἔτι ἐτῶν τεῖχος περιεκύκλου αὐτὴν πανταχόθεν, καὶ αἱ ὁδοὶ μόναι ὅσαι ἔφερον πρὸς τὰς πύλας αὐταὶ εἶχον διέξοδον πρὸς αὐτάς.

Τῆς κατηγορίας ταύτης εἰσὶ πρὸ πάντων δύω, καθέτως διασταυρούμεναι, ἡ τῆς Λειψίας, χωροῦσα ἀπ' ἀνατολῶν πρὸς δυσμάς, καὶ ἡ τοῦ Φρειδερίκου ἀπὸ βορρᾶ πρὸς μεσημβρίαν. Ὅτε δ' ἐπ' ἐσχάτων, ὑπὸ τῆς ἰκμάδος τῆς δόξης καὶ τῆς νίκης ὀγκωθεῖσα ἡ πρωτεύουσα τοῦ Γερμανισμοῦ, διέρρηξε τὴν στενόχωρον ζώνην της, καὶ πανταχόθεν ἐξεχύθη εἰς τὸ πεδίον, τότε ἐξέλιπον καὶ τῶν ὁδῶν τούτων αἱ πύλαι, καὶ αὐτὰς ἀντικατέστησαν τερπναὶ πλατεῖαι δενδρόφυτοι, κοσμούμεναι ἡ μὲν ὑπὸ δύω ὡραίων ναΐσκων δωρικῶν, οἵτινες βεβηλοῦνται εἰς γραφεῖα ταχυδρομικὰ καὶ τηλεγραφικά, ἡ δὲ δι' ὑψηλῆς στήλης, φερούσης χαλκῆν νίκην, καὶ δι' ἐξαισίων λιθίνων συμπλεγμάτων, εἰς μνήμην τῆς τῶν ἐθνῶν συμμαχίας, ἥτις συνέτριψε τὸν ζυγὸν Ναπολέοντος τοῦ Α'.

Βορείως δὲ τῆς ὁδοῦ τῆς Λειψίας καὶ παραλλήλως αὐτῇ, ἐκτείνεται ἡ καλουμένη «Ὑπὸ τὰς φιλύρας» ὁδός, ἢ μᾶλλον πλατεῖα ὁδοῦ μῆκος ἔχουσα, ἐπώνυμος δὲ διπλῆς σειρᾶς ὑψηλῶν φιλλυρῶν, αἵτινες σκιάζουσιν ἄνετον κατὰ τὸ μέσον αὐτῆς περίπατον, καὶ ὡς αἱ δύω ἕτεραι, καὶ μᾶλλον

ὑπὲρ αὐτάς, πολυάνθρωπος καὶ ὑπὸ πλουσιωτάτων ἐργαστηρίων κατεχομένη. Καταλήγει δὲ καὶ αὕτη εἰς εὐρύχωρον πλατεῖαν, ἐν ᾗ ἀντικρύζονται αἱ πρεσβεῖαι τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Αὐστρίας, καὶ ἣν ἐπεράτου ἄλλοτε τοῦ Βρανδεβούργου ἡ πύλη, ἀντικαταστᾶσα καὶ αὐτὴ διὰ μεγαλοπρεποῦς ἑξαστύλου δωρίου προπύλου, ἔχοντος ἑκατέρωθεν δύω πτέρυγας τοῦ αὐτοῦ ρυθμοῦ, ἀλλὰ μικροτέρων διαστάσεων. Τὸ ἀρχαιοπρεπὲς τοῦτο οἰκοδόμημα δὲν εἶναι μὲν ὁ Γερμανικὸς Παρθενών, ὥς τινες Γερμανοὶ, τὸν Παρθενῶνα μὴ ἰδόντες, κομπαστικῶς λέγουσιν, ἀλλ' ὅμως εἶναι μνημεῖον εὐγενὲς καὶ εἰς τὴν ἐπισημότητα τῆς πόλεως εἰς ἣν χρησιμεύει ὡς εἴσοδος ἀξίως ἀνταποκρινόμενον.

Τὸ δ' ἀνατολικὸν πέρας τῆς ὁδοῦ ταύτης σεμνύνεται διὰ τῆς κατοικίας τοῦ Αὐτοκράτορος· καὶ ἐπίτηδες καλῶ οὕτως αὐτὴν καὶ οὐχὶ ἀνάκτορον, διότι τὸ ἀνεγερθὲν ὑπὸ τῶν ἐκλεκτόρων τοῦ Βρανδεβούργου, ὅπου κατῴκουν οἱ ἡγεμόνες τῆς Πρωσίας, ὅπου ἐγεννήθη Φρειδερῖκος ὁ Μέγας, κεῖται πέραν τῆς Σπραίης, ἐπὶ τῆς πλατείας ἥτις περιέχει καὶ τὸ Μουσεῖον, καὶ εἰς ἣν ἐλπίζω νὰ ἐπανέλθω. Ὁ δὲ νῦν Αὐτοκράτωρ, ὅτε διεδέχθη τὸν θρόνον τοῦ ἀδελφοῦ του, δὲν ἠθέλησε νὰ ἐγκαταλίπῃ οὔτε τὰς ἰδιωτικὰς μετριόφρονας ἕξεις του, οὔτε τὴν ἀφελῆ κατοικίαν του, καὶ παρέμεινεν ἐν ᾗ εἶχεν ὑπὸ τὰς φιλλύρας, καὶ ἧς ἀκόμη τὸ πλεῖστον καὶ ἐπισημότερον παρεχώρησεν εἰς τὴν δημόσιον βιβλιοθήκην, μέχρις οὗ ἰδιαίτερον κατάστημα ἐγερθῇ δι' αὐτήν.

Περὶ ὁδῶν δὲ προκειμένου, δὲν πρέπει νὰ παραλείψω καὶ τὴν τοῦ Γουλιέλμου, ἥτις ἑνοῖ τὴν τῶν Φιλλυρῶν καὶ τὴν της Λειψίας, τῶν ὑπουργείων πολλὰ περιέχουσα, καὶ προσέτι τὴν ἀρχαίαν οἰκίαν τῶν πριγκίπων Ραδζιβὶλλ, ἥτις ὑπὸ τοῦ δημοσίου ἀγορασθεῖσα καὶ ἀνακαινισθεῖσα, ἐδόθη εἰς κατοι-

κίαν τῷ πρίγκηπι Βισμάρκ, καὶ ἐκλείσθη προσέτι διὰ τῆς εἰς αὐτὴν συνελεύσεως τοῦ τελευταίου Εὐρωπαϊκοῦ συνεδρίου.

Ἔστι δὲ τὸ Βερολῖνον ὑπέρ τινα καὶ ἄλλην πόλιν, καὶ ἂν ὁ Κ. Σχλειμὰν μοὶ ἐπιτρέψῃ νὰ τὸ εἰπῶ, καὶ ὑπὲρ αὐτὴν τὴν Τροίαν *εὐρυάγυιος*, ἔχουσα πανταχοῦ σχεδὸν ὡραῖα ἐκ τετραγώνων πλακῶν, ἢ ἐκ συμβολῆς ψήφων μωσαϊκῶν, ἢ ἐξ ἀσφάλτου τὰ πεζοδρόμια, τὸ δὲ μέσον τῶν ὁδῶν ὁμαλὸν καὶ καθάριον, καὶ ἁμάξαις καὶ πεζοῖς εὐχαρίστως βατόν. Ὀφείλεται δὲ τοῦτο εἰς τὴν ἄγρυπνον ἐπιμέλειαν τῆς ἀρχῆς, ἥτις δὲν παύεται πανταχοῦ καὶ πάντοτε καταβρέχουσα, καὶ ἐπιδιορθοῦσα καὶ τὰ ἥκιστα δεόμενα διορθώσεως. Οὐδέποτε μοὶ συνέβη νὰ διαβῶ οἵαν δήποτε ὁδὸν κατὰ τὴν δευτέραν ἢ τρίτην ὥραν μετὰ τὸ μεσονύκτιον, χωρὶς ν' ἀπαντήσω λόχον νυκτοβίων καθαριστῶν, οἵτινες, ὅταν οὐδένα ἐνοχλῶσιν, οὐδὲ παρακωλύουσι τὴν συγκοινωνίαν, σαροῦσι καὶ εὐπρεπίζουσιν ὁδὸν καὶ πεζοδρόμια διὰ τὴν ἐπαύριον. Ποσάκις δὲ ὅπου τὴν προτεραίαν εἶδον καλήν τινα λιθόστρωτον, ἣν ἐφθόνουν διὰ πολλὰς τῶν ἡμετέρων ὁδῶν, τὴν ὑστεραίαν βλέπω ἀνασπωμένην αὐτήν, καὶ ἀνασκαπτομένην, διότι πρέπει ἄλλο ἐντελέστερον σύστημα νὰ δοκιμασθῇ, καὶ τοὺς στρογγύλους λίθους διαδέχονται κύβοι, τούτους ἐνταῦθα ἡ ξυλίνη στρῶσις, ἀλλαχοῦ ἡ σιδηρᾶ καὶ πάσας ἡ τῆς ἀσφάλτου, δι' ἧς αἱ ὁδοὶ γίνονται λεῖαι καὶ καθαραί, ὡς τὸ ἔδαφος αἰθούσης ὑποδοχῆς, καὶ ἐκλείπει ὁ ἐκκωφεύων θόρυβος ἐκ τῆς διελάσεως τῶν πυκνῶν ἁμαξῶν. Διατί, πολλάκις σκέπτομαι κατ' ἐμαυτόν, νὰ μὴ στρώσωμεν καὶ τὰς ἡμετέρας ὁδοὺς δι' ἀσφάλτου, ἥτις ἄφθονος παράγεται ἐν Ἑλλάδι, καὶ τὸν μὲν χειμῶνα ἐστὶν ἀδιάβροχος, τὸ δὲ θέρος θὰ μᾶς ἀπήλλαττε τοῦ κλασικοῦ ἴσως, ὀχληροῦ ὅμως βεβαίως κο-

νιορτοῦ, καὶ προχειρότατα καὶ ἐπ' ἐλαχίστῃ δαπάνῃ ὅπου βλάπτεται διορθοῦται. Ἀλλ' εἶναι ἐφικτὴ ἡ ἐφαρμογή της; Εἰς τὴν ἡμετέραν θερμοκρασίαν δὲν ἀναλύεται, ἢ δύναται νὰ εὑρεθῇ ὀλιγοδάπανός τις μῖξις καὶ παρασκευή, δι' ἧς νὰ διορθοῦται τὸ ἄτοπον; Τὸ ἀγνοῶ, καὶ ἀκατάλληλος εἰμὶ ν' ἀπαντήσω· τοῦτο δὲ μόνον ἠξεύρω, ὅτι κατὰ τὴν πρώτην εἰσαγωγὴν τῆς ἀσφάλτου ἐνταῦθα, πλεῖσται ἐνστάσεις ἠγέρθησαν, ἰδίως ὑπὸ τῶν ἁμαξηλατῶν, ὅτι εἰς τὸ ὑγρὸν ἐνταῦθα κλίμα αἱ ὁδοὶ γίνονται ὀλισθηραί, καὶ οἱ ἵπποι πίπτουσιν, ἐπὶ κινδύνῳ ζωῆς καὶ ἑαυτῶν καὶ τῶν ἀνθρώπων· ὥστε ἡ ἐπιτροπὴ τῆς ὁδοποιΐας ἐνόμισε καθῆκόν της, οὐχὶ νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν ἐπιβολήν, ἀλλὰ νὰ ἐπιτείνῃ τὰς ἐπ' αὐτῆς μελέτας της, καὶ εὗρεν ὅτι τὰ παράπονα ἦσαν φροῦδα, ὅτι ἂν πίπτωσιν οἱ ἵπποι, πταίουσιν οἱ ἁμαξηλάται καὶ οὐχὶ ἡ ἄσφαλτος, καὶ ἐπέμεινε, καὶ ἤδη πᾶσαι αἱ συνοικίαι, ὅσαι θέλουσι τὴν ἡσυχίαν των, ἄσφαλτον ζητοῦσι παρὰ τῆς δημαρχίας, καὶ αὕτη χορηγεῖ αὐτὴν κατὰ προτίμησιν ὅπου ὑπάρχουσι δημόσια ἀρχεῖα καὶ περὶ πάσας τὰς ἐκκλησίας.

Τοῦτο δὲ μ' ἐνθυμίζει, οὐχὶ ὡς παράδειγμα, ἀλλ' εἰς ἀντίθεσιν, ὅ,τι ἤκουσά ποτε διηγούμενον περὶ τοῦ ἡμετέρου δημοτικοῦ συμβουλίου τῶν Ἀθηνῶν. Πρὸ ἐτῶν πολλῶν, κατὰ τὴν συζήτησιν τοῦ προϋπολογισμοῦ αὐτοῦ, εἰς τὸ ἄρθρον τὸ περὶ φωτισμοῦ, ὅστις ἐγίνετο τότε δι' ἐλαίου, εἷς τῶν συμβούλων ἠρώτησεν ἂν δὲν ἐδύνατο νὰ γίνῃ σκέψις περὶ εἰσαγωγῆς καὶ εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς Ἑλλάδος τοῦ πανταχοῦ τῆς Εὐρώπης ἐφηρμοσμένου ἀερίου· ἀλλ' ἐχλευάσθη ὡς ἀτοπολόγος καὶ μὴ πρακτικός. Δειλῶς δὲ παρατηρήσας ὅτι τὸ μόνον ὃ προτείνει ἐστὶ τὸ νὰ ἐξετασθῇ καὶ μελετηθῇ τὸ ἀντικείμενον, διότι οὐδ' αὐτὸς οὐδ' οἱ συνάδελφοί του τι περὶ αὐτοῦ ἐγνώριζον, δὲν εἰσηκούσθη καὶ ἡ πόλις

ἐξηκολούθησε δι' ἐλαίου φωτιζομένη, ἂν φωτισμὸς ἦν ἐκεῖνο, μέχρις οὗ ὁ αὐτὸς κατόπιν εὑρέθη εἰς θέσιν νὰ πορισθῇ ἀπ' εὐθείας πληροφορίας, ἐφ' ὧν ἐστηρίχθη ἐν τέλει τοῦ ἀερίου ἡ εἰσαγωγή. Τὸ κατ' ἐμὲ δὲ τοῦτο μόνον δύναμαι νὰ σ' ὑποσχεθῶ, ὅτι ὁψέποτε μὲ ψηφίσητε δημοτικὸν σύμβουλον Ἀθηναίων, πρώτη φροντίς μου ἔσται νὰ προκαλέσω τὴν μελέτην περὶ τῆς ἀσφαλτώσεως τῶν ὁδῶν, φρονῶν ὅτι οὕτω καθῆκον ἐκτελῶ καὶ δὲν βλάπτω. Καὶ ἂν τὸ δημοτικὸν συμβούλιον, οὗ ἔσομαι μέλος δὲν ψηφίσῃ τὴν πίστωσιν, θέλω κἂν κατορθώσει, πρὸς δοκιμήν, ὁποία πρέπει νὰ γίνηται πάντοτε, νὰ τεθῇ κἂν ἄσφαλτος εἰς τὸ μικρὸν διάστημα τὸ διαιροῦν τὴν οἰκίαν σου ἀπὸ τὴν ἰδικήν μου. Ἐκεῖ κατοικεῖ ἡ Κυρία** (ὄχι κύρια ὀνόματα), καὶ ἂν συμπέσῃ νὰ κολλᾷς ἐνίοτε, δὲν θὰ παραπονεῖσαι. Ἄλλως τε τοῦτο, ἢ θὰ τὸ ἀρνηθῇς; σοὶ συμβαίνει ἐνίοτε καὶ χωρὶς τῆς ἀσφάλτου.

Ἀλλ' ἤδη ἅλις τοπογραφίας. Ἐβαρύνθης βεβαίως νὰ τὴν ἀναγινώσκῃς ἀφ' οὗ ἐγὼ ἐβαρύνθην νὰ τὴν γράφω. Ἂν θέλῃς νὰ ἐξακολουθήσω περιηγούμενος διὰ σὲ τὸ Βερολῖνον, θὰ μ' ἐπιτρέπῃς ν' ἀποδιδράσκω ἐνίοτε εἰς χώρας τερπνοτέρας, τὰς τοῦ κοινωνικοῦ ἢ διανοητικοῦ κόσμου καθ' ὅσον μοὶ εἰσὶ προσιταί.

Σήμερον ὅμως πρὸς τοῦτο οὐδ' ἔχω ἀνάγκην νὰ ἐγκαταλείψω ἔτι τὰς ὁδούς, διότι ἐν αὐταῖς ἐτελέσθη ἀρτίως μέγα καὶ πανηγυρικώτατον δρᾶμα, περὶ οὗ δύω λέξεις: Τὴν 30ην μαΐου καθ' ἡμᾶς ἑώρταζεν ὁ Αὐτοκράτωρ τὸν Χρυσοῦν γάμον του. Ἴσως τοῦτο σοὶ φανῇ πως αἰνιγματῶδες, ἂν ἠξεύρῃς μὲν ὅτι ὁ Αὐτοκράτωρ εἶναι ὑπερογδοηκοντούτης καὶ ἐνυμφεύθη πρὸ πεντήκοντα ἐτῶν, ἀγνοῇς δὲ τὸ Γερμανικὸν ἔθος, καθ' ὅ, μεθ' ὡρισμένας χρονικὰς διαλείψεις, ἑορτάζεται τὸ μνημόσυνον τοῦ προτελεσθέντος γάμου, καὶ *ἀργυ-*

ροῦς μὲν γάμος λέγεται ὅταν τελῆται μετὰ εἰκοσιπενταετίαν, *χρυσοῦς* δὲ μετὰ πεντηκονταετίαν, *ἀδαμάντινος* μετὰ ἑβδομήκοντα ἔτη, καὶ ὑπάρχει ὁ *ξύλινος*, ὁ *χαλκοῦς*, ὁ *κασσιτέρινος*, ὁ *σιδηροῦς*, διὰ βραχυτέρας ἢ μακροτέρας, εἰ δυνατὸν προθεσμίας, διὰ τοὺς φιλεόρτους καὶ ἀφιεμένους νὰ καθιστῶσι συνεχῶς τὸ δημόσιον μάρτυρα τῆς οἰκιακῆς αὐτῶν εὐδαιμονίας.

Τὴν 30ην μαΐου λοιπὸν συνεπληροῦντο πεντήκοντα ἔτη ἀπὸ τῆς νυμφεύσεως τοῦ Αὐτοκράτορος μετὰ τῆς τότε νεαρᾶς ἡγεμονίδος τῆς Σαξωνίας. Ἀπὸ βαθέως δὲ ὄρθρου, ἐξ ὑψηλοῦ πύργου ἐν τῷ κέντρῳ τῆς πόλεως, πάσης σημαιοφορούσης καὶ δαφνοστολίστου, ἀντήχησεν ὕμνος εὐχαριστίας πρὸς τὸν Θεὸν καὶ εὐλογίας ὑπὲρ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ ζεύγους, καὶ ἀφύπνισε τοὺς κατοίκους, οἵτινες κατὰ μυριάδας ἐξεχύθησαν εἰς τὰς ὁδούς, καὶ ὡμοίαζον αὗται ποταμοὺς ἐφ' ὧν ἐφέροντο πυκνὰ ἀνθρώπινα κύματα.

Περὶ μεσημβρίαν δέ, παρακολουθούμενοι ὑπὸ τῶν βασιλέων, ἀρχιδουκῶν, ἡγεμόνων, μεθ' ὅσων συνδέονται διὰ συγγενείας, μετέβησαν ὁ Αὐτοκράτωρ καὶ ἡ Αὐτοκράτειρα, εἰς τῶν ἀνακτόρων τὴν ἐκκλησίαν, καὶ κανονοβολισμὸς ἀνήγγειλεν εἰς τὴν πόλιν ὅτι πρὸ τοῦ βωμοῦ ἐπανελήφθη ἡ εὐλογία, ἥτις πρὸ πεντήκοντα ἐτῶν εἶχε συνδέσει τὸ εὐτυχὲς ζεῦγος. Μετὰ δὲ τὴν θρησκευτικὴν τελετήν, εἰσῆλθον εἰς τὴν ἀπέραντον αἴθουσαν τῆς ὑποδοχῆς, τὴν *Λευκὴν* καλουμένην, καὶ ἐκεῖ, περιισταμένου τοῦ πλήθους τῶν ἐστεμμένων συγγενῶν καὶ τῶν αὐλικῶν, ἐκάθησαν ἐπὶ θρόνων· ἐκάθησαν δέ, διότι ὁ Αὐτοκράτωρ πρό τινων ἡμερῶν, κατ' αὐτὴν τὴν ἐπέτειον τῆς γενομένης κατ' αὐτοῦ κακούργου ἀποπείρας, ὀλισθήσας εἰς τὸ γραφεῖόν του, ἔπεσε καὶ ἐβλάβη κατὰ τὸ γόνυ, ὥστε δὲν ἐδύνατο νὰ ἵσταται ὄρθιος. Ἐκεῖ δὲ

παρήλασαν πάντες οἱ ἐπίσημοι ξένοι, οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν δυνάμεων, αἱ πρεσβεῖαι τῶν Γερμανικῶν χωρῶν, οἱ ἀρχηγοὶ των στρατιωτικῶν καὶ πολιτικῶν ὑπηρεσιῶν, καὶ προσήνεγκον τῶν εὐχῶν των τὸν φόρον. Ἀπήντησε δ᾽ εἴς τινας κατ᾽ ἐξαίρεσιν ὁ Αὐτοκράτωρ, ὡς εἰς τὸν Βισμάρκ καὶ τὸν Μόλτκε, μετὰ συγκεκινημένης εὐγνωμοσύνης, εἰς ἀναγνώρισιν τῶν ὅσων διεπράξαντο ὑπὲρ τῆς δόξης καὶ τοῦ μεγαλείου τῆς κοινῆς πατρίδος ἐπὶ τῆς βασιλείας του.

Ἐκεῖθεν δὲ τὸ αὐτοκρατορικὸν ζεῦγος, περιστοιχιζόμενον ὑπὸ φρουρᾶς τῶν φοιτητῶν τοῦ Πανεπιστημίου, οἵτινες αὐτομάτως εἶχον ὀργανισθῆ εἰς λόχους καὶ τάγματα, διήλασε τὰς πολυανθρωποτέρας ὁδοὺς τῆς πόλεως, ὅπου τὸ συμπυκνούμενον πλῆθος ὑπεδέχθη τοὺς ἡγεμόνας του μετ᾽ ἐνθουσιωδῶν ἀνευφημιῶν· τὸ δ᾽ ἑσπέρας οὐδεὶς πλὴν εἴ τις ἀγωνιῶν ἢ ἀνάπηρος ἔμεινε κατ᾽ οἶκον, καὶ ἐξαίσιον ἦν τὸ θέαμα πασῶν τῶν ὁδῶν, αἵτινες ἐφαίνοντο ὡς φλεγόμεναι, καὶ τῶν ὄψεων τῶν οἰκιῶν, ἐφ᾽ ὧν ἠκτινοβόλουν μυριάδες ἀστέρων, καὶ κατάφωτα στέμματα, σύμβολα, μονογράμματα. Ὑπὲρ πάσας δὲ τὰς οἰκοδομὰς διέπρεπεν ἡ τοῦ μελοδράματος, ἔξωθεν ἐπίχρυσος καὶ κατάφωτος, ἐντὸς δ᾽ ἐγκλείουσα τὴν Αὐλὴν ἐν πάσῃ αὐτῆς τῇ πομπῇ, καὶ πάσας τὰς ἐπισημότητας, ξένας καὶ ἐγχωρίους, ἐν στιλβούσαις στολαῖς, προσκληθείσας νὰ ἴδωσι τοῦ Σποντίνη τὴν Ὀλυμπίαν, ἧς ἤκουσα ὅτι ἦτο μεγάλης πολυτελείας ἡ παρασκευή, αἱ δ᾽ ἑλληνικαὶ σκηνογραφίαι καὶ ἐνδυμασίαι τοιαῦται, ὥστε νὰ ἐφελκύσωσι καὶ τῶν δυσκολωτέρων ἀρχαιολόγων τὴν ἐπιδοκιμασίαν.

Ἀλλὰ τὸ καὶ ὑπὲρ τὰς σκηνογραφίας καὶ ὑπὲρ πᾶσαν τῶν παρασκευῶν τὴν λαμπρότητα ἑλκύον τὴν προσοχὴν τῶν θεατῶν κατὰ τὴν παράστασιν ταύτην, ἦτο ἡ εἰς αὐτὴν παρουσία τοῦ πρίγκηπος Βισμάρκ, ὅστις πρὸ ἐτῶν οὐδ᾽ εἰς

θέατρον, οὐδ' εἰς συναναστροφήν, οὐδ' εἰς τὰς ὁδοὺς ποτ' ἐφάνη, ὥστε κατήντησε καὶ ἐκ τῶν διπλωματῶν τινες ν' ἀμφιβάλλωσι περὶ τῆς ὑπάρξεώς του, καὶ νὰ ὑποπτεύωσιν ὅτι τὸ ὄνομά του ἐστὶν, ὡς τὸ τοῦ Θησέως ἢ Ἡρακλέους, ἓν τῶν περιληπτικῶν ἐκείνων ἃ πολλάκις ἐπένθησε τῶν σκοτεινῶν χρόνων ἡ ἱστορία. Ἀλλ' ἐκεῖ ἦτο φαιδρὸς, προσηνὴς, ὁμιλητικὸς, ἐν σαρκὶ καὶ ὀστέοις, ὥστε ἡ ὕπαρξις καὶ ἡ ταυτότης του δὲν ἦτο δυνατὸν ν' ἀμφισβητηθῇ. Τὸ δὲ πλήρωμα τῶν ξένων ἡγεμόνων ἐλησμόνει τὴν Ὀλυμπίαν, ἐνατενίζον πρὸς τὸν Ὀλύμπιον.

Ἐξηκολούθησαν δὲ καὶ τὴν ἐπαύριον αἱ αὐταὶ ἑορταὶ λήξασαι τὸ ἑσπέρας εἰς τρισμέγιστον δεῖπνον μετὰ μουσικὴν συμφωνίαν εἰς τὴν Αὐλήν. Καὶ ταῦτα μὲν, ὡς μὴ αὐτόπτης, οὔτε δύναμαι, οὔτε ἐνδιαφέρον νομίζω νὰ περιγράψω, ἓν ὅμως ἔτι δὲν πρέπει νὰ παραλείψω, ὅτι ἰδιῶται, κοινότητες, πόλεις, πάντες ἐξητοῦντο τὴν ἄδειαν νὰ προσφέρωσιν εἰς τὴν περίστασιν ταύτην δῶρα εἰς τὸν Αὐτοκράτορα, διότι δὲν πιστεύω νὰ ὑπάρχῃ καθ' ἅπασαν τὴν Εὐρώπην ἡγεμὼν εἰς ἀνώτερον βαθμὸν ἀπολαμβάνων τὴν λατρείαν, τὸ σέβας καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην τῶν λαῶν του· ὁ δ' ἀπήντησεν ὅτι οὐδὲν δέχεται δῶρον, πλὴν εἴ τι ἤθελε προσαχθῇ ὑπὲρ σκοπῶν ἀγαθοεργῶν. Εἰς τὴν ἀληθῶς δὲ βασιλικὴν ταύτην ἀπόφασιν ὀφείλεται ἡ δι' ἑκατομμυρίων ἵδρυσις ἢ ὑποστήριξις ὀρφανοτροφείων, γεροντοκομείων, πτωχοκομείων καὶ παντοίων ἄλλων φιλανθρωπικῶν ἱδρυμάτων, ἅτινα εὔχονται νὰ ἰδῶσι καὶ *ἀδαμαντίνους* τοὺς γάμους τοῦ φιλολάου μονάρχου.

Ἐν Βερολίνῳ, τῇ 10 Ἰουνίου 1879.

Γ΄.

Φίλτατε,

Σοὶ εἶπον, νομίζω, ὅτι ἡ πόλις τοῦ Βερολίνου, ἀναλόγως τῆς αὐξήσεως τῆς τύχης καὶ περιωπῆς τῆς Πρωσίας, ηὔξησε καὶ αὐτή. Ἐγένετο δὲ κατὰ τοσαύτας διαστάσεις ἡ αὔξησις, ὥστε ὅτε κατὰ τὴν πρώτην τοῦ ἔτους 1878 ὁ Αὐτοκράτωρ ἐδέχετο τοὺς ἐν τέλει, παρουσιασθεὶς καὶ ὁ δήμαρχος τῆς πρωτευούσης, ὁ νῦν ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν, μετὰ τῶν συγχαρητηρίων εὐχῶν του τῷ ἔφερε καὶ τὴν εὐάρεστον ἀγγελίαν, ὅτι ὁ πληθυσμὸς τῆς πόλεως εἶχεν ὑπερβῆ τὸ ἑκατομμύριον. « Ἀξιόλογος εἶναι ἡ ποσότης, ἀπεκρίθη μειδιῶν ὁ Αὐτοκράτωρ· ἀλλ' ἡ ποιότης; . . . » Εἰς τὴν ἐρώτησιν δὲ ταύτην ἀπήντησαν ἐντὸς τοῦ ἔτους δύω βδελυραὶ βασιλοκτονίας ἀπόπειραι.

Ἡ δ' ἐπέκτασις ἐγένετο κατὰ πάσας μὲν τὰς διευθύνσεις, πρὸ πάντων δὲ πρὸς μεσημβρίαν, πρὸς ἣν τὸ Βερολῖνον δύω ἐξέτεινε μακροὺς βραχίονας, μέχρις οὗ δι' ἀμφοτέρων συνέλαβεν ἑτέραν πόλιν, τὴν Σαρλοττεμβούργην, καὶ ἐντὸς τῆς βαθείας ἀγκάλης των ἐνέκλεισεν ἀπέραντον παράδεισον, τὸν καλούμενον *Θηρίων* ἢ *Ζώων κῆπον*. Ἔχει δὲ οὗτος ὡρῶν διαστάσεις, καὶ ἔστι τὸ πλεῖστον φυτευτός· δι' ὃ καὶ ὅτε ὁ διάδοχος τοῦ θρόνου ἔλεγε πρός τινα τῶν ἡμετέρων ἐνταῦθα, ὅτι ἡ Πρωσία δὲν ἔχει ὡραῖα δάση ὡς τὰ τῆς Ἑλλάδος, « λαμπρὰ εἰσὶ τῷ ὄντι τὰ ἡμέτερα, εἶπεν ἐκεῖνος, ἀλλὰ τὰ ἐνταῦθα κινοῦσι μᾶλλον τὸν θαυμασμόν μου, διότι ἐκεῖνα μὲν παρήγαγεν ὁ Θεός, ταῦτα δὲ ἡ ἀνθρωπίνη φιλοπονία. » Ἀληθῶς δ' ἐκπλήττομαι ὅτε βλέπω τὴν ἀχανῆ ταύτην ἔκτασιν περιεπομένην καὶ καλλιεργουμένην μετὰ μείζονος ἐπιμελείας ἢ ὅσην σύ, τῶν ἀνθέων ὁ φίλος, κατέ-

βαλές ποτε εἰς τὴν καλλιέργειαν τοῦ πηχυαίου σου κηπαρίου ὑπὸ τὰ παράθυρά σου. Συνεχέστατα εἰς τοὺς περιπάτους μου ἀπαντῶ ὑπὸ τὰς σκιὰς τῶν δένδρων παρατεταγμένους λόχους οὐχὶ στρατιωτῶν, ἀλλὰ νυμφῶν, αἵτινες, ἀντὶ ὅπλων φέρουσαι σκεύη κηπουρικὰ, σκαλεύουσιν, ἀρδεύουσι, θερίζουσι, καθαίρουσιν εἰς πᾶσαν γωνίαν τοῦ κήπου. Ἀλλ' ὁποῖαι νύμφαι! Πόσον ἀπέχουσαι τῶν τῆς ἱλαρᾶς ἡμετέρας μυθολογίας! Πέρυσιν, εἰς τὴν ἐτησίαν καλλιτεχνικὴν ἔκθεσιν τοῦ Βερολίνου, ὑπῆρχε καὶ εἰκὼν ζωγράφου ὀνομαστοῦ, τὰς ζυθοτραφεῖς ταύτας ὀπαδοὺς τῆς γερμανῆς Δήμητρος παριστῶσα. Καὶ πολλοὶ μὲν ἐθαύμαζον αὐτὴν διὰ τὴν καλλιτεχνικήν της ἀξίαν· ἀλλ' ἐγὼ ὅστις ταύτην δὲν δύναμαι νὰ ἐκτιμήσω, καθ' ὃ μὴ καλλιτέχνης, καὶ παρὰ τῆς τέχνης ἓν ἀπαιτῶ, νὰ μὲ τέρπῃ, ἐκείνη ἠξεύρει πῶς, καὶ νὰ μοὶ δεικνύῃ τι εὐαρεστότερον ἀφ' ὅ,τι βλέπω καθ' ἑκάστην καὶ ἄνευ αὐτῆς, ἀπέστρεψα μετ' ἀηδίας τὸ πρόσωπον ἀπὸ τῆς εἰκόνος, διότι μοὶ παρίστα γραίας ῥυπαρὰς, ῥακοφόρους καὶ ἀγενῶς δυσειδεῖς. Καὶ ὁ μὲν συνοδεύων με, ζωγράφος τὸ ἐπάγγελμα, μοὶ ἐξήγει ὅτι ὑπάρχει καλλιτεχνικὴ σχολὴ, ἡ *πραγματικὴ* λεγομένη, διότι προτίθεται νὰ παριστᾷ τὰ ἀντικείμενα πραγματικῶς ὁποῖα εἰσὶ, καὶ ὅτι τῆς σχολῆς ἐκείνης ἐστὶ καὶ ἡ προκειμένη εἰκὼν ἀξιόλογον προϊόν· ἀλλ' ἐγὼ τῷ ἀπεκρινόμην ὅτι, ἂν ὑπάρχῃ τοιαύτη σχολὴ, ἐγὼ δὲν τὴν ἔπλασα, οὐδ' εἶμαι ὑπόχρεως νὰ βλέπω τὰς παραστάσεις αὐτῆς ὅταν δυσάρεστα παριστῶσιν, ὡς δὲ πρὸς τὴν μίμησιν, ὅτι δικαιῶ τὸν συμπατριώτην μου Σπαρτιάτην, ὅστις ἠρνεῖτο ν' ἀκούσῃ τὸν μιμούμενον φωνὴν ἀηδόνος, διότι, ἔλεγεν, « αὐτᾶς ἄκουκα ». Ἐστὶ δὲ τῷ ὄντι ἡ εἰκὼν αὕτη τῆς σχολῆς τῆς πραγματικῆς, διότι παριστᾷ τὰ πράγματα, τὰς εὐγενεστέρου ὀνόματος μὴ ἀξίας ἐκείνας γυναῖκας, ἀλη-

θῶς τοιαύτας, ὁποῖαι εἰσὶν, ἀπαισίους τὴν ἀσχημίαν καὶ τὴν ρυπαρότητα. Ἀλλ' οὐχ ἧττον εὐγνωμονῶ αὐταῖς, διότι εἰσὶν αἱ ἐργάτιδες τῆς ἀκμαίας καλλονῆς τοῦ ἐξαισίου τούτου παραδείσου, θαυμάζω δ' ἐν αὐταῖς καὶ τοῦ δήμου τὴν πρόνοιαν, ὅστις νομίζων ὅτι ἀναγκαῖον εἶναι καὶ νὰ διατηρῇ ὅ,τι ἅπαξ ἐφύτευσε, χορηγεῖ συγχρόνως καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐργασίαν καὶ πόρον ζωῆς εἰς πλῆθος πενομένων οἰκογενειῶν.

Φαντάσθητι ἄλσος ἀτελεύτητον δένδρων συμπεφυτευμένων παντὸς γένους, σχήματος καὶ χρωματισμοῦ. Ἄλλα κυρτοῦνται εἰς εὐρεῖς θόλους μεγαλοπρεπεῖς, ἄλλα δ' αἴρουσιν εὐθυτενεῖς τὰς κορυφάς των εἰς εὐθαλεῖς πυραμίδας· νῦν μὲν ἀποτελοῦσι δενδροστοιχίας μακράς, ἃς στεγάζουσιν οἱ κλάδοι των συναντώμενοι, νῦν δὲ συμπυκνούμενα διαχέουσι σκότος περὶ τὰς ρίζας των καὶ ἀλλαχοῦ ἀραιότερα, ἐπιτρέπουσιν εἰς τὰς ἡλιακὰς ἀκτῖνας νὰ παίζωσιν ἐπὶ τῆς χλόης μετὰ τῶν ὀρχουμένων σκιῶν τῶν φύλλων των. Τινὰ κλίνοντα ἐρωτικῶς κατοπτρίζονται εἰς τοὺς μεταξὺ τῶν ἀνθέων διελισσομένους βραχίονας τῆς Σπραίης, ἥτις ἐνταῦθα ἐστὶ διαυγής, καὶ διαπλέεται ὑπὸ κύκνων ὑπερηφάνων· πολλαχοῦ δ' ἀποσυρόμενα, ἢ μετ' ἀνθηρῶν θάμνων ἐναλλασσόμενα, ἀφίνουσιν ἀναπεπταμένας ἐκτάσεις, χαριεστάτας τὴν θέαν, καὶ τοσοῦτον ἐστὶν ἔντεχνος ἡ ποικιλία καὶ διάθεσις τῶν συμπτωμάτων τούτων, ὥστε νομίζεις ὅτι βλέπεις εἰς αὐτὴν προϊὸν τῆς τύχης μᾶλλον ἢ τῆς τέχνης. Ἀξιοθαύμαστον δ' ἐστὶ, καὶ οἷον οὐδαμοῦ τοιοῦτο εἶδον, τὸ θαλλερὸν καὶ ὄντως σμαράγδινον χρῶμα τῆς χλόης ἐνταῦθα κατὰ τοὺς μῆνας τοὺς ἔαρος, ὀφειλόμενον, ὡς ἔμαθον, ὡς καὶ ἡ ταχεῖα καὶ γενναία φυτικὴ βλάστησις, εἰς τὸ ὑπὸ πᾶν τὸ πεδίον τοῦ Βερολίνου διηθούμενον καὶ ἀφανῶς διαρρέον ὕδωρ

ὑπὸ τὴν ἄμμον, ἥτις ἄλλως θὰ καθίστα τὴν χώραν ταύτην ἐφάμιλλον τῆς Σαχάρας.

Ἂς σοὶ ἀρκέσωσι ταῦτα. Μὴ ἀπαιτῇς νὰ σοὶ περιγράψω λεπτομερέστερον τὴν καλλονὴν τῶν ἐκστάσεων τούτων, αἵτινες φαίνονται ὡς κεκαλυμμέναι ὑπὸ πλουσίου ὁλοσηρικοῦ, τὴν πολυτέλειαν τῶν ἀνθέων ἢ κηπευτῶν ἢ αὐτοφυῶν, καὶ μάλιστα κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ θέρους, ὅτε θάμνοι καὶ δένδρα εἰσὶ τεράστιαι ἀνθοδέσμαι, τὰ μαγευτικὰ ἀρώματα ἃ ἀποπνέουσιν· αἱ ἀκακίαι, αἱ φιλύραι, καὶ μυρία ἄλλα εἴδη εὐωδεστάτων φυτῶν, τοὺς ὑπὸ τὰς σκιὰς χαριέντως ἑλισσομένους περιπάτους, οὓς κοσμοῦσι γλυπτικὰ ἔργα καὶ ἕδραι προσκαλοῦσαι εἰς ἀνάπαυσιν καὶ εἰς ρεμβασμούς. Εἰμὶ ἀδέξιος εἰς τὸ στομφῶδες περιγραφικὸν ὕφος τῶν λυρικῶν ἡμῶν ποιητῶν (ἐννοῶ τινῶν ἐξ αὐτῶν), καὶ οὐδεμίαν ὄρεξιν ἢ ἐλπίδα ἔχω νὰ τοῖς ἀμφισβητήσω τὸν στέφανον τοῦ διαγωνισμοῦ. Ἔδωκα νύξιν εἰς τὴν φαντασίαν σου. Ὅ,τι αὐτὴ πλάσῃ θὰ εἶναι καλήτερον καὶ ἀληθέστερον ἀφ' ὅ,τι ἐγὼ δύναμαι σωρεύων λέξεις πεφυσημένας.

Ἀλλ' ὁ παράδεισος οὗτος ἔχει, πλὴν τοῦ φυτικοῦ κάλλους του, καὶ ἄλλα δικαιώματα εἰς τὸν τοιοῦτον χαρακτηρισμόν. Ὅταν περὶ τὸ ἑσπέρας, εἰς σκέψεις παραδεδομένος, διέρχησαι τὰς μονήρεις, ἐνίοτε ὅμως καὶ τὰς πολυανθρώπους αὐτοῦ ἀτραπούς, οὐ σπανίως, συνεχέστατα μάλιστα, συμβαίνει ν' ἀπαντᾷς τὸν Ἀδὰμ καὶ τὴν Εὔαν, ἢ γνησίους μᾶλλον ἐκείνων ἀπογόνους, βαδίζοντας βραδέως ἐμπρός σου ὑπὸ τὰ πυκνὰ φύλλα, ἢ εἰς τὰ ὑπόσκια ἑδώλια καθημένους ἐν τρυφερᾷ περιπτύξει, ὡς ἦσαν οἱ ἡμέτεροι πρόγονοι, ἀφ' οὗ ἐκ τῆς πλευρᾶς τοῦ πρωτοπλάστου ἐξήχθη τὸ ἄριστον καὶ φίλτατον αὐτοῦ ἥμισυ.

Ὑπάρχουσι δὲ καὶ περιστάσεις καθ' ἃς ἔτι ἐγγυτέρα ἐστὶν

ἡ ἀναλογία πρὸς τοὺς πρωτογενεῖς τοῦ παραδείσου κατοίκους. Καθ' ἕκαστον θέρος, ἐπὶ τῶν θερμοτέρων νυκτῶν, ἡ ἀστυνομία ἐπιχειρεῖ εἰς τοὺς μᾶλλον ἀπομεμακρυσμένους μυχοὺς καὶ διαδρόμους τοῦ Βερολινείου παραδείσου τὴν *κατὰ δάσος* ἔρευναν, ἢ ἀνθρωπηλασίαν, καὶ πολλάκις εἰς τὴν ἐπίκλησιν αὐτῆς « Ἀδὰμ ποῦ εἶ; » ἐμφανίζονται Ἀδάμ τινες, ἐσταλμένοι ἔνιοι ὡς ὁ πρῶτος ἐκεῖνος πρὶν ἢ ἀνακαλυφθῇ ἡ συκῆ, ἄνδρες λάτρεις τῆς ἐλευθέρας φύσεως, προτιμῶντες τὴν δροσερὰν αὖραν τῆς νυκτὸς ἀπὸ τοῦ πνιγηροῦ καὶ ἐνοίκιον ἀπαιτοῦντος ἀέρος τῶν δωματίων, τὴν χλόην θέλοντες κλίνην, προσκεφάλαιον τὴν ρίζαν τῶν δένδρων καὶ τὸ φύλλωμα αὐτῶν στέγην, ἢ καὶ ἄλλους ἔχοντες λόγους ἵνα προκρίνωσι τὰς πυκνὰς σκιὰς ὑπὲρ τὸ ὀχληρὸν φωταέριον. Ἀλλ' ἡ ἀστυνομία, πεζὴ ὡς πᾶσα ἀστυνομία, ἀκόμη καὶ ὅταν εἶναι ἔφιππος, μὴ ἐκτιμῶσα τὰς αἰσθηματικὰς ταύτας διαθέσεις, συλλαμβάνει τοὺς εἰδυλλιακοὺς τούτους ποιητάς, καί, καθ' ἃ εὑρίσκει τεκμήρια ἵνα ἐκτιμήσῃ τοὺς λόγους τῶν νυκτικῶν ἐκείνων πλανήσεων, φιλοξενεῖ αὐτοὺς ἢ εἰς τὰς φυλακάς, ἢ εἰς τὰ φιλανθρωπικὰ καταγώγια τῶν *ἀστέγων*, εἰς ταῦτα δ' ἐπὶ δύω μόνας νύκτας, ἵνα ἐν τῷ μεταξὺ εὕρωσιν ἐργασίαν.

Τώρα ἴσως περιμένεις νὰ σ' εἰπῶ καὶ τίνος φύσεως ἢ εἴδους εἰσὶ τὰ θηρία καθ' ἃ ἐκλήθη ὁ τῶν *Θηρίων* ἢ *Ζώων κῆπος*. Μὴ περίμενε. Ὀνομάζεται *Θηρίων κῆπος* ὡς ὁ lucus a non lucendo. Ἄλλα ζῶα εἰς αὐτὸν δὲν ὑπάρχουν, πλὴν τῶν ποικίλων πτηνῶν, ὧν τὰ ᾄσματα ζωογονοῦσι τὰ ἄλση, καὶ πλὴν τῶν ἀνθρώπων περὶ ὧν ἀνωτέρω. Πρό τινος ἐφαίνοντο ποῦ καὶ ποῦ τινὲς ζωηροὶ σκίουροι ἀναρριχώμενοι εἰς τὰ δένδρα. Ἀλλ' ὑπῆρχε πόλεμος ἀκήρυκτος μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν πτερωτῶν κατοίκων τῶν κλάδων, ὧν

τὰ μικρὰ τετράποδα ἐπεβουλεύοντο τὰς φωλεὰς καὶ κατέστρεφον τὰ ὠά. Οἱ παῖδες τοῦ Βερολίνου συνεμάχησαν μετὰ τῶν πτηνῶν, ἡ δὲ ἀστυνομία, μάρτυς τῆς εἰς ταῦτα γινομένης πανωλεθρίας, ἔκρινεν εὔλογον νὰ τηρήσῃ ἔνοπλον οὐδετερότητα. Οὕτως ἐντὸς ὀλίγου τὸ γένος τῶν σκιούρων ἐξέλιπεν.

Ἂν ὅμως θηρία δὲν ὑπάρχωσιν εἰς τὸν κῆπον τῶν θηρίων, ὑπάρχωσιν ἀλλαχοῦ, καὶ πολλά, καὶ ἐπιμελῶς τρεφόμενα, εἰς τὸν *Ζωολογικὸν* λεγόμενον *κῆπον*. Εἰς αὐτόν, ἀπὸ τοῦ πρώτου ἀποκοπέντα, καὶ πολλὴν ἐπίσης ποικιλίαν καὶ ἔκτασιν ἔχοντα, διαιτῶνται, κατὰ τὰ ἴδια ἕκαστον ἤθη, ἂν οὐχὶ πάντα, ἀλλὰ τὰ ἐπισημότερα τῶν μαστοφόρων, τῶν πτηνῶν, τῶν ἑρπετῶν καὶ τῶν ἀμφιβίων. Εἰς μεγάλην, ἐντὸς περίστυλον καὶ κατὰ τὸ κέντρον κατάφυτον αἴθουσαν ζῶσι πάντα τῶν ἐλάφων τὰ εἴδη, ἔχοντα καὶ ἔξω εὐρὺν περίβολον, εἰς ὃν πλανῶνται ἐν ἡμιελευθέρᾳ καταστάσει ὑπὸ τὰ δένδρα. Ἐντὸς τελμάτων ἐντρυφῶσιν οἱ βούβαλοι καὶ ὁ ἄγριος καὶ δασὺς Ἀρώχ. Οἱ Καγκαροῦ κατ' ἀναστήματα διῃρημένοι, σκιρτῶσιν ἐπὶ τῶν ὀπισθίων ποδῶν των, ἐν τῇ φυσικῇ πήρᾳ τῆς γαστέρος των στεγάζοντες τὰ παιδία των. Οἱ ἐλέφαντες καὶ ρινόκεροι κατοικοῦσι βασιλικῶς εἰς κατάγραφον καὶ κατάχρυσον ἰνδικὴν παγόδαν· ὁ τῶν λεόντων κλωβὸς ἐγκλείει, πρὸς χρῆσιν τῶν ἐνοίκων του, βράχους καὶ σπήλαια, καὶ εἰς δεξαμενὰς ἐλευθέρως πλέουσιν ὁ δυσειδὴς ἱπποπόταμος, εἰς ὃν Ἕλλην πέρυσιν ἐκόμισε φίλην σύζυγον ἐκ τῶν ἑλῶν τῆς Ἀβυσσινίας, καὶ ἐν βαθεῖ ὕδατι ὁ θαλάσσιος λέων, «δράκων οὗτος ὃν ὁ Θεὸς ἔπλασεν ἐμπαίζειν αὐτῇ», καὶ ὅστις, ὅταν ἐξάγῃ τὴν κεφαλήν του τοῦ ὕδατος, καὶ περιφέρων τοὺς ὡραίους νοήμονας ὀφθαλμούς του, ὠρύηται φοβερόν, νομίζεις ὅτι βροντᾷ καταιγίς, καὶ

καταπνίγεται ἡ φωνὴ τῶν χερσαίων του ἀδελφῶν, καὶ πάντων τῶν ἄλλων φωνητικῶν κατοίκων τοῦ θηριοτροφείου. Δὶς ὅμως τῆς ἑβδομάδος ἀντηχοῦσιν ἐνταῦθα ἕτεροι τόνοι, οἵτινες κατασιγάζουσι καὶ αὐτοὺς τοὺς τοῦ θαλασσίου λέοντος, καὶ ἔχουσι τὴν δύναμιν νὰ ἑλκύωσιν ἐνταῦθα τοὺς πλείστους τῶν κατοίκων τοῦ Βερολίνου, μάλιστα τὸ καλὸν φῦλον. Καὶ δὲν ἠξεύρω μὲν τίνα ἐντύπωσιν ἀποτελοῦσιν ὁ Βάγνερ καὶ ὁ Βεθόβεν ἐπὶ τῶν τίγρεων καὶ ἐπὶ τῶν λεόντων, ἀλλ' αἱ τιθασσαὶ δίποδες τίγρεις τοῦ Βερολίνου συρρέουσι πρὸς ἀκρόασιν αὐτῶν κατὰ μυριάδας.

Ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα τὸ περιεργότερον τῶν ζώων μένει πάντοτε . . . ὁ ἄνθρωπος. Ποτὲ τόση συνώθησις δὲν ὑπάρχει εἰς τὸν ζωολογικὸν κῆπον, ὡς ὅτε ἐκτίθεται ἄνθρωπος. Τοιοῦτοι πρό τινος χρόνου ἐκομίσθησαν ἐνταῦθα Νουμίδαι, μετὰ γυναικῶν καὶ τέκνων, καὶ καμήλων, καὶ ἀγελῶν μικρῶν ἐλεφάντων, ρινοκέρων καὶ ἱπποποτάμων, οἵτινες εἶχον σχεδὸν μεταβληθῆ εἰς κατοικίδια ζῶα. Ἐν ᾧ ἱστάμην παρὰ τὰς σανίδας τοῦ περιβόλου των, εἷς μικρὸς ἐλέφας, οὐχὶ μεγαλείτερος μόσχου, προσελθὼν εἰσήγαγε μετὰ πολλῆς οἰκειότητος τὴν προβοσκίδα του εἰς τὸν κόλπον τοῦ ἐπενδύτου μου, καὶ ἐζήτει νὰ εὕρῃ ζάχαριν ἐν αὐτῷ ἢ ἄλλο τι κλοπιμαῖον. Οἱ δὲ ἄνδρες διήλαυνον ἐπὶ τῶν καμήλων των ἀπὸ ρυτῆρος, ἢ ὠρχοῦντο τὸν ἄγριον ἐπιχώριον αὐτῶν πυρρίχιον, καί τινες αὐτῶν, ἔχοντες τοὺς χαρακτῆρας ὡραίως κανονικούς, καὶ τὰς γυμνὰς προτομὰς ὁμοιαζούσας χαλκῶν Ἀπολλώνων, εἵλκυον τὴν προσοχὴν τῶν κυριῶν ὅσαι εἶχον τὸ καλλιτεχνικὸν αἴσθημα μᾶλλον ἀνεπτυγμένον, καὶ πολλαὶ τοῖς ἔδιδον, πλὴν τοῦ φίλου αὐτοῖς καπνοῦ, καὶ καρπῶν, καὶ πλακούντων, προσέτι καὶ κέρματα, ἃ αὐτοὶ ἔσπευδον νὰ ἐναποθέτωσιν εἰς τὸ ταμεῖον αὐτῶν, ὅπερ ἐστὶν ἡ

κορυφῇ τῆς πυκνῆς καὶ οὔλης καὶ εἰς ὑψηλὸν κρώϐυλον ἀναδεδεμένης, μετὰ παχέως δ' ἀλείμματος ἀηδῶς κεχρισμένης κόμης. Οὐδ' αὐτοὶ δ' ἦσαν ἀγνώμονες πρὸς τοὺς εὐγενεῖς τρόπους τῶν Κυριῶν, καὶ πολλὰς, τὰς συνεχῶς ἐπανερχομένας, καὶ, τὸ περίεργον, τὰς ὡραιοτέρας, τὰς ἐγνώριζον κατ' ὄνομα, καὶ τὰς ἐκάλουν ἅμα τὰς ἔϐλεπον, καὶ μεγάλην χαρὰν ἐξέφραζον ἐπὶ τῇ ἐμφανίσει των.

Τούτους διεδέχθησαν Λάπωνες, ἰσχνοὺς, ρικνοὺς ἀσχήμους Ρώσους χωρικοὺς ὁμοιάζοντες. Τὸ δὲ περιεργότερον αὐτῶν ἦσαν οἱ λάμαι των, καὶ τὸ ὅτι, τὰ παχέα δερμάτινά των ἐνδύματα περιϐεϐλημένοι, ἐν μηνὶ Ἀπριλίῳ, εὕρισκον ὅτι τὸ κλίμα τοῦ Βερολίνου εἶναι . . . ψυχρόν!

Μετὰ δὲ τοὺς Λάπωνας ἐκομίσθησαν Παταγόνες, καὶ μετ' αὐτοὺς Ζουλοῦ, περὶ ὧν ὅμως ὑπῆρξαν ὑπόνοιαι ὅτι ἡ πάτριος γλῶσσά των ἐστὶν ἡ χυδαία γερμανική. Ἀλλ' ὁ κύριος Βιρχὸφ κατεμέτρησε τὰ κρανία των, καὶ τοὺς ἐκήρυξε γνησίους συντοπίτας τῶν φονέων τοῦ Ναπολέοντος, αἰχμαλώτους, ἴσως τοὺς μόνους αἰχμαλώτους, τῶν Ἄγγλων.

Ἐν γένει δὲ, οὐδέποτε ὁ ζωολογικὸς κῆπος τοσοῦτον πλουτεῖ, ὡς ὅτε ἔχει νὰ ἐκθέτῃ ἀνθρώπους. Δὲν ἔχετε τινὰς νὰ τῷ στείλετε; . . .

Ἐν Βερολίνῳ, τῇ 20 Ἰουνίου 1879.

Δ'.

Φίλτατε,

Ἐσχάτως, ὅτε σὲ περιήγαγον εἰς τὸν ζωολογικὸν κῆπον, ὅπου συναντῶνται ζῶα μικρὰ μετὰ μεγάλων, πάντα τὰ ᾄδοντα, βοῶντα, κεκραγότα καὶ λέγοντα, μίαν ἴσως ἔλλει-

ψιν αὐτοῦ παρετήρησας, ὅτι οὐδὲν σοὶ εἶπον περὶ τῶν ἀφώνων ἰχθύων καὶ ἐν γένει περὶ τῶν ἐνύδρων. Τούτου δὲ λόγος ἐστὶν ὅτι ταῦτα ἀλλαχοῦ ἔχουσι τὴν ἐπίσημον δίαιτάν των. Ἴσως νομίσῃς ἐντὸς τῆς Σπραίης; Παντάπασιν· ἀλλ' ὅπου ἡ ἀριστοκρατία καὶ τὸ μέγα ἐμπόριον, ὑπὸ τὰς Φιλύρας. Ἐκεῖ εἰσῆλθον εἰς οἰκίαν ἰδιωτικὴν, ἀνέβην συνήθη κλίμακα μαρμαρίνην, ἥτις οὐδόλως προανήγγελλεν ὅ,τι ἔμελλον νὰ ἰδῶ. Ἀλλ' ἡ κλῖμαξ μὲ ἔφερεν εἰς εὐρὺν διάδρομον, ἄνωθεν φωτιζόμενον, ὅπου ἑκατέρωθεν, ὀπίσω παχέων ὑέλων, διαιτῶνται οἱ φοβερώτατοι ὄφεις, ὕδραι, δράκοντες, σισφιγκτῆρες ἢ κροταλῖται, συνήθως ὅμως κοιμώμενοι, διότι δὲν ἔχουσι τι καλήτερον νὰ κάμωσιν, ἢ ἐνίοτε νωθρῶς σύροντες τὰς ὀγκώδεις των ἕλικας, ἵνα συλλάβωσι τὸν ἐπτοημένον μῦν ἢ τὸ ἔξαλλον ἐκ φόβου στρουθίον, ὃ ὁ φύλαξ εἰσάγει εἰς τὸν θανατηφόρον κλωβὸν, καὶ παραδίδει ὡς πρόγευμα εἰς τὴν ἀδρανῆ ὄρεξίν των.

Ἐκεῖθεν δὲ κατέβημεν εἰς μεγίστην στρογγύλην αἴθουσαν, κατοικουμένην ὑπὸ μετοίκων τῶν ἄλλων ζωϊκῶν βασιλείων, ὑπὸ σπανίων πτηνῶν καὶ ἀεικινήτων πιθήκων. Ἐδῶ δὲ συνέδεσα γνωριμίαν καὶ μετὰ τοῦ περικλεοῦς Γορίλλα, περὶ οὗ πέρυσιν ἀντήχει πᾶσα ἡ εὐρωπαϊκὴ δημοσιογραφία, τὰς ὁδοιπορίας του εἰς τὰς πρωτευούσας τῆς Εὐρώπης ἐπισημότερον ἀναγγέλλουσα ἢ τὰς τῶν ἡγεμονοπαίδων. Καὶ ὡραῖος μὲν δὲν ἦτον· ὅλον τὸ ἐναντίον μάλιστα. Ἀλλ' ἡ ζωηρότης καὶ ἡ χάρις τῶν κινημάτων του ἦσαν ἐπαγωγόταται ὅταν ἔπαιζε μετὰ μεγάλου κυνὸς, τοῦ ἐπιστηθίου του φίλου, ἢ μετὰ μικροῦ παιδίου, πρὸς ὃ εἶχεν οἰκειωθῇ, ἢ ὅταν ἐρρίπτετο εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ φύλακός του καὶ τὸν κατεφίλει ἐπὶ τῶν δύω παρειῶν. Ἀπέθανε δ' ἐκ τῆς ἐπηρείας τοῦ κλίματος, νήπιον ἔτι, πρὸς πολλὴν θλί-

ψιν τῶν θαυμαστῶν του καὶ τῶν φυσιοδιφῶν, οἵτινες πρῶτον τοῦτον εἶδον καὶ ἐσπούδασαν ἐν Εὐρώπῃ ζῶντα ἀνθρωποπήθικα, πρὸς σωτηρίαν ὅμως ἴσως τοῦ φύλακός του, εἰς ὃν ὀλέθριαι ἠδύναντο ν' ἀποβῶσιν αἱ περιπτύξεις ἐκεῖναι, ἂν τὸ νευρῶδες βρέφος ηὔξανεν εἰς τὰς διαστάσεις καὶ τὴν ὑπερηράκλειον ρώμην τοῦ ἀρτίου Γορίλλου.

Δευτέρα καταβάθρα μᾶς ἔφερεν εἰς ὑπόγειον λίμνην, ὑπὲρ ἣν εἰς οὐ μικρὸν ὕψος κρέμανται μέλανες βράχοι, καὶ ἐπ' αὐτῶν ἀψόφως ἐπέτων καὶ δυσοιώνως ἔκρωζον νυκτόβια ὄρνεα· εἰς δὲ τὸν πυθμένα ἐν ἀμυδρῷ φωτὶ ἐκινοῦντο χελῶναι, φῶκαι καὶ κροκόδειλοι.

Ἀπὸ τῆς λίμνης δὲ ταύτης σύριγξ σκοτεινὴ εἰσδύει βαθέως, ἑλισσομένη ὑπὸ τοὺς βράχους. Εἰς δὲ τὰ πλευρὰ αὐτῆς ἀνοίγονται μεγάλαι φωτειναὶ ὀπαί, ὡς μαγικαί τινες διόψεις εἰς τὰ θαύματα τοῦ βασιλείου τοῦ Ποσειδῶνος. Ἐκεῖ ἰχθῦς, ἀπὸ τῶν μικροσκοπικῶν μέχρι τῶν ὑπερογιαίων, ἐκεῖ μαλάκια παντοῖα καὶ ὀστρακόδερμα, ὁ μικρὸς κομψὸς θαλάσσιος ἵππος καὶ ὁ κάθοπλος ληστὴς τῶν θαλασσῶν ἀστακός, ἐλευθέρως ἀναστρέφονται εἰς ὕδωρ ἢ γλυκὺ ἢ θαλάσσιον, συμφώνως ἕκαστον πρὸς τὴν φύσιν καὶ πρὸς τὰς ἕξεις του, ἃς ὁ ἔκθαμβος ὀφθαλμὸς δύναται ἀκωλύτως νὰ παρακολουθῇ καὶ σπουδάζῃ εἰς τὰς ἐλαχίστας λεπτομερείας των. Πρὸ πάντων δὲ ὁ πυθμὴν παρέχει ἐξαίσιον θέαμα μαγικοῦ κήπου τῆς Ἀμφιτρίτης, ὅλου καταφύτου ὑπὸ λαμπρῶν καὶ ποικιλοχρόων ἀνθέων, ἅτινα ἂν δὲν εὐωδιάζωσιν (ἐκτὸς ἴσως μόνων διὰ τοὺς ἰχθῦς), ἔχουσιν ὅμως ἄλλο, πολὺ ἀνώτερον πλεονέκτημα, ὅτι . . . ζῶσι. Πολλάκις ἐν ᾧ θαυμάζεις τὰ ἔνυδρα ἐκεῖνα πυκνόφυλα ρόδα, ἢ τὰς ἀνεμώνας, βλέπεις ὅτι τὸ ἄνθος συστέλλεται σπασμωδικῶς, διότι ὀστρακόδερμόν τι ἢ ἄλλος κινδυνώδης ἐχθρὸς παρέρ-

χεται οὐ μακρὰν, ἢ τὸ βλέπεις νὰ στρέφητε καὶ ἐκτείνῃ τὰ πέταλά του πρός τινα διεύθυνσιν, ὅπου διαπλέει κἀνὲν ἔντομον καλὸν εἰς βρῶσιν. Τοσοῦτο δὲ μὲ κατενθουσίασεν ἡ πρώτη μου αὕτη ἐπίσκεψις εἰς κόσμον τέως ἄγνωστον εἰς ἐμὲ, καὶ ἡ ἐλπὶς τοῦ νὰ ἐξιχνιάσω τὸ μυστήριον τῆς ὑπάρξεως τῶν θαυμασίων ἐκείνων ὄντων, τῶν ἀποτελούντων τὸν κρίκον συνδέσμου μεταξὺ τῶν ζώων καὶ τῶν φυτῶν, ἃ δ' ἐνίοτε ἡ φαντασία μου μοὶ παρίστα ὡς νύμφας ἐναλίους, ὡς ἀδελφὰς τοῦ Πρωτέως εἰς ἄνθη μεταμορφωθείσας, ὥστε θὰ ἔμενον ἐπὶ ὥρας καθηλωμένος ἐμπρὸς αὐτῶν, ἂν ὁ ὁδηγός μου δὲν μὲ εἰδοποίει ὅτι ἔκλειε τὸ κατάστημα καὶ ἔπρεπε νὰ ἐξέλθωμεν, ἂν δὲν ἠθέλομεν νὰ διανυκτερεύσωμεν μετὰ τῶν κροκοδείλων καὶ τοῦ Γορίλλου.

Ἀλλ' ἀφοῦ σ' ἔφερον πάλιν ὑπὸ τὰς Φιλύρας, ἂν δὲν ἀπηύδησας . . . ἀναγινώσκων, παρακολούθησόν με, ἂν θέλῃς καὶ περαιτέρω, εἰς τὴν μεγάλην πλατεῖαν, εἰς ἣν εἶχον ὑποσχεθῆ νὰ σ' ἐπαναφέρω. Καὶ πρῶτον ἰδοὺ ἀπέναντι ἡμῶν ἡ ἀποτρόπαιος οἰκία ἐν ᾗ πρὸ ἑνὸς ἔτους ἐκακουργήθη τοῦ Νόβιλιγγ ἡ βασιλοκτόνος ἀπόπειρα. Μετ' αὐτὴν δὲ φθάνομεν πρὸ τῆς ἀφελοῦς αὐτοκρατορικῆς κατοικίας ἧς ἐντὸς, διὰ τοῦ προσγαίου παραθύρου φαίνεται πολλάκις ὁ Αὐτοκράτωρ εἰς τὸ γραφεῖόν του ἐργαζόμενος. Εἰς μικρὸν δρᾶμα ὃ εἶδον ποτὲ εἴς τι τῶν ἐνταῦθα θεάτρων, ἀνεπετάσθη ἡ αὐλαία ἐπὶ σκηνογραφίας παριστώσης ταύτην τῆς ὁδοῦ τὴν γωνίαν καὶ τὸ ὑπὸ τῶν λύχνων τοῦ δωματίου φωτιζόμενον παράθυρον, ἐπ' αὐτοῦ δὲ διαγραφομένην τοῦ Αὐτοκράτορος τὴν σκιάν. Ποτὲ δὲν ἤκουσα ἐν θεάτρῳ ραγδαιοτέρας καὶ μᾶλλον ἐνθουσιώδεις χειροκροτήσεις, διότι νομίζω ὅτι πολλοὶ δὲν ὑπάρχουσιν ἡγεμόνες ὡς τὸν Αὐτοκράτορα Γουλιέλμον ὑπὸ τῶν λαῶν αὐτῶν λατρευόμενοι.

Ἐμπρὸς τῆς βασιλικῆς οἰκίας, ἐν τῷ μέσῳ τῆς ὁδοῦ, ἀπαντῶμεν τὸν ἔφιππον, ἐφ' ὑψηλοῦ καταγλύφου βάθρου ἱδρυμένον χαλκοῦν ἀνδριάντα Φρειδερίκου τοῦ Β, ἀριστούργημα γλυπτικῆς, καὶ ἀπέναντι τὸ εὐρύχωρον οἰκοδόμημα τοῦ Πανεπιστημίου, καὶ τὸ τῆς Ἀκαδημίας, οὐχὶ μὲν λίαν πολυτελές, ἀλλὰ περιέχον ἀκαδημαϊκούς. Εἰς δὲ τὸ πρῶτον συρρέουσι καθ' ἑκάστην χιλιάδες φοιτητῶν ὑπ' αὐτὰς τὰς ὄψεις τοῦ Αὐτοκράτορος, χωρὶς ποτέ, οὐχὶ τῆς ἡσυχίας συντάραξις, ἀλλ' οὐδ' ὁ ἐλάχιστος θόρυβος ν' ἀκουσθῇ μεταξὺ αὐτῶν. Ὀφείλεται δὲ τοῦτο, ὡς μοὶ ἐξήγησαν, εἰς τὸ ὅτι οἱ νέοι οὗτοι, οἵτινες ἐμβριθῶς σπουδάζουσιν ἐν εἰρήνῃ καὶ ἀνδρείως μάχονται ἐν πολέμῳ· σέβονται τὴν θέσιν ἐν ᾗ συνέρχονται, καὶ πρὸ πάντων σέβονται ἑαυτούς, ἐμφοροῦνται δὲ καὶ τῆς ἰδέας ὅτι ἦλθον εἰς τὸ Πανεπιστήμιον οὐχὶ ἵνα διδάξωσι τοὺς ἄλλους, καὶ τὴν κυβέρνησιν, πῶς πρέπει νὰ πολιτεύωνται, ἀλλὰ πρὸς ἀπόκτησιν πείρας καὶ γνώσεων ἵνα αὐτοὶ ἐν καιρῷ καλῶς πολιτεύωνται.

Διαβάντες δὲ πρὸ τοῦ μελοδραματικοῦ θεάτρου, καὶ μεταξὺ τοῦ ὁπλοστασίου καὶ τῆς οἰκίας τοῦ Διαδόχου, ἥτις ἐστὶν ἐπιφανεστέρα τῆς αὐτοκρατορικῆς, ὑπερβῶμεν αὖθις τὴν γέφυραν, τὴν πολυτελεστέραν τῶν ἐν Βερολίνῳ καὶ δι' ὡραίων κοσμουμένην γλυπτικῶν συμπλεγμάτων, καὶ εἰσέλθωμεν εἰς τὴν εὐρύχωρον πλατεῖαν ἣν εἴχομεν ἤδη ἐν παρόδῳ ἴδει.

Αὕτη καλεῖται «Κῆπος τέρψεως», καὶ ἡ ἐπωνυμία ἓν ἔχει ἐλάττωμα, ὃ ἴσως σοὶ φανῇ καίριον, ὅτι κῆπος ἐνταῦθα παντάπασι δὲν ὑπάρχει. Κεῖται δ' ἐπὶ τῆς νήσου τῆς Σπραίης, ἥτις ἦν ἡ πρώτη τοῦ Βερολίνου κοιτίς, καὶ δεξιῶς μὲν ἡμῶν, τῶν ἐκ τῶν Φιλυρῶν ἐρχομένων, ἐγείρεται τὸ μέγα καὶ ἀρχαῖον ἀνάκτορον, ἐν τῷ μέσῳ δ' ἐστήθη χαλ-

κοῦν πρὸ δύω ἐτῶν ἐξαίσιον ἔφιππον ἄγαλμα Φρειδερίκου Γουλιέλμου τοῦ Γ', καὶ ἀριστερῶς ἡμῖν ἵδρυται ὑπ' αὐτοῦ τούτου τοῦ φιλομούσου Βασιλέως τὸ Μουσεῖον, εἰς ὃ ἐπὶ στιγμὴν πρέπει νὰ ἐνδιατρίψωμεν, διότι θὰ ἦτον ἄξιον νὰ διαπρέπῃ ἐν μέσαις ταῖς Ἀθήναις ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Περικλέους, καὶ κοσμεῖται ἐσωτερικῶς διὰ περιφήμων τοιχογραφιῶν τοῦ ἐνδόξου Κάουλβαχ.

Εἰς τὸ ἀχανὲς τοῦτο τῶν Μουσῶν καταγώγιον περιέχονται ἀγάλματα, ἀνάγλυφα, προτομαὶ καὶ ἐπιγραφαὶ τῆς Ἑλληνικῆς τέχνης καὶ ἄλλα τῆς Ρωμαϊκῆς, πολυπληθέστερα δὲ γύψινα ἐκμαγεῖα, καθ' ὕλην καὶ χρονολογίαν ἐκτεθειμένα, τῶν ἀρίστων ἔργων ὅσα εὑρίσκονται ἐν Μουσείοις τῆς Εὐρώπης, ἢ καὶ ἐκτὸς Μουσείων, ὡς πολλὰ παρ' ἡμῖν. Πλὴν δὲ τούτων ἔργα τέχνης Αἰγυπτιακῆς, διατεθειμένα ἐντὸς περιέργου μιμήματος ναοῦ Αἰγυπτιακοῦ, καὶ ἀρχαιότητες Ἀσσυριακαὶ καὶ τῶν ἄλλων Ἀσιανῶν λαῶν, καὶ τῆς Εὐρώπης μεσαιωνικαί· πρὸ πάντων δὲ πολυτιμοτάτη συλλογὴ ἀρχαίων ἀγγείων καὶ ἄλλων κεραμουργημάτων, οἷον ἀγαλμάτων τῆς Τανάγρας, (ὧν τὰ ἄριστα ἀκούω ὅτι εὑρίσκονται παρὰ ξένοις καὶ οὐχὶ παρ' ἡμῖν), καὶ δακτυλιολίθων καὶ νομισμάτων. Τούτων συμπληρωματικὴν συλλογὴν ἠγόρασεν ἐσχάτως τὸ Μουσεῖον ἡμίσεως ἑκατομμυρίου φράγκων παρὰ τοῦ ἄρτι ἀποβιώσαντος Πρόκες, τοῦ ποτὲ πρέσβεως τῆς Αὐστρίας ἐν Ἑλλάδι, ὅπου καὶ τὸ πλεῖστον τοῦ νομισματικοῦ τούτου θησαυροῦ συνεκόμισε.

Ἀλλαχοῦ τὸ Μουσεῖον περιέχει ἔργα τέχνης καὶ βιομηχανίας, ἐνδύματα, ὅπλα καὶ σκεύη τῶν ἀπωτάτων καὶ ἀγνωστοτάτων λαῶν, Ἰνδῶν, Σινῶν καὶ Ἰαπώνων, καὶ τῶν μᾶλλον ἀπροσίτων ἀγρίων τῆς Ἀφρικῆς ἢ τῆς Πολυνησίας. Ἄλλη δὲ πτέρυξ ἐστὶ καθιερωμένη εἰς τὰ ἀριστουργήματα

τῶν ἐπισημοτέρων ἀποθανόντων ζωγράφων πασῶν τῶν χωρῶν· διὰ δὲ τοὺς ζῶντας καλλιτέχνας τῆς Γερμανίας ἐπ' ἐσχάτων παρ' αὐτὸ τὸ Μουσεῖον ἐν χλοερῷ περιβόλῳ περιλαμβανομένῳ ὑπὸ διπλοῦ περιστύλου, οὗ ἡ μία πλευρὰ παρατείνει τὴν Σπραίην, ἐκτίσθη ἕτερον ἐξαίσιον οἰκοδόμημα, ὡς μέγιστος κορινθιακὸς ναὸς, ἐφ' ὑψίστης ἐπικαθήμενος βάσεως.

Ἀλλ' ἀρκοῦσι τὰ περὶ τοῦ Μουσείου. Νὰ σοὶ περιγράψω αὐτοῦ τὰ μυρία περιεχόμενα οὔτε τὸν καιρὸν οὔτε τὰς εἰδικὰς γνώσεις ἔχω. Ὑπάρχει ἐκδεδομένος εἰς ὀγκώδη τόμον αὐτοῦ ὁ κατάλογος. Ἂν τὸν θέλῃς, γράψον νὰ σοὶ τὸν στείλω.

Καὶ ὅμως, ἕνα ἔτι σταθμὸν, πρὶν ἢ μακρυνθῶμεν. Τὸ βάθος τῆς πλατείας κατέχει ἡ ἐκκλησία ἐν ᾗ ἐκκλησιάζεται ἡ αὐτοκρατορικὴ οἰκογένεια. Ἐστὶ δὲ ρυθμοῦ τόσον ἀσήμου καὶ ἀπειροκάλου, ὥστε φαίνεται ὡς κηλὶς παρὰ τὰ ἄλλα κομψὰ καὶ μεγαλοπρεπῆ τῆς πλατείας οἰκοδομήματα· διὰ τοῦτο πρόκειται νὰ καταδαφισθῇ, καὶ ν' ἀνεγερθῇ πολυτελέστατος ναὸς ἀντ' αὐτῆς, ὅταν εὑρεθῶσιν οἱ ἀπαιτούμενοι πόροι. Ἐν τούτοις δ' εἶχεν ἀρχίσει ἀνεγειρόμενον παράρτημά τι αὐτοῦ, μέλλον νὰ χρησιμεύσῃ εἰς ἐναπόθεσιν τῶν λειψάνων τῶν ἀποθνησκόντων αὐτοκρατόρων, καὶ εἶχον συμπληρωθῇ αὐτοῦ οἱ τέσσαρες τοῖχοι. Τοὺς τοίχους τούτους ἔλαβε προσωρινῶς ἡ διεύθυνσις τῶν ἀρχαιοτήτων, ἵνα, διασκευάσασα αὐτοὺς, ἐναποθέσῃ ἐκεῖ τὰ ἐκμαγεῖα τῶν ἐν Ὀλυμπίᾳ ἀνευρισκομένων. Ἐννοεῖς ὅτι δὲν ἦτο δυνατὸν ἐνταῦθα νὰ μὴ εἰσέλθω. Ἐπειδὴ ὅμως ἐκ περάτων τῆς Γερμανίας συρρέουσιν οἱ περιηγηταὶ τῶν ἁγίων τούτων λειψάνων τῆς ἀρχαιότητος, εἰ καὶ εἰσὶ ταῦτα ἁπλᾶ ἐκμαγεῖα, καὶ ἑπομένως δὲν μοὶ ἐπιτρέπεται ν' ἀμφιβάλλω ὅτι πᾶς λόγιος

Ἕλλην, ἄρα καὶ σύ, ἐπεσκέφθης πρὸ πολλοῦ τὰ πρωτότυπα εἰς τὸν τόπον τῆς ἀνασκαφῆς, διὰ τοῦτο πάντη περιττὸν νομίζω νὰ σ' εἰπῶ τι περισσότερον περὶ τῶν περιδόξων τούτων ἔργων τοῦ Ἀλκαμένους, τοῦ Παιωνίου καὶ τοῦ Πραξιτέλους, ἃ εἶχον τὴν τύχην ν'ἀκούσω ἐξηγούμενα ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Κ. Κουρτίου.

Πρὶν ἀναχωρήσω ἐκ τῆς Ἑλλάδος εἶχον ἀκούσει δισταγμοὺς ἂν ἡ σύμβασις δι' ἧς ἐπετρέποντο αἱ ἀνασκαφαὶ εἰς τὴν Γερμανίαν ἔβλαψεν ἢ ὠφέλησε. Τότε, ἐπειδὴ τὸ πρᾶγμα μοὶ ἦτο ξένον, εἶχε διαφύγει τὴν προσοχήν μου. Τώρα ὅμως, μεθ'ὅσα ἐνταῦθα εἶδον καὶ ἤκουσα, δὲν δύναμαι νὰ πιστεύσω ὅτι τοιοῦτοι δισταγμοὶ ὑπῆρξαν. Ἡ Γερμανία προχέει Πακτωλὸν χρημάτων διὰ ν'ἀνασκάψῃ τὴν Ὀλυμπίαν, καὶ πλουτίσῃ τὰ Μουσεῖα ἡμῶν δι' ἀριστουργημάτων ἀνεκτιμήτων, καὶ οἷα, ἂν πρέπῃ νὰ πιστεύσω τὸν Κ. Κούρτιον, οὐδὲν μουσεῖον κέκτηται, καὶ ἡμεῖς νὰ μεμψιμοιρῶμεν! Ἀλλὰ διατί ν' ἀνασκάψῃ τὴν Ὀλυμπίαν καὶ νὰ μᾶς πλουτίσῃ δι' ἔργων τοῦ Ἀλκαμένους καὶ τοῦ Πραξιτέλους ἡ Γερμανία, καὶ οὐχὶ ἡμεῖς αὐτοί; Καὶ τίς μᾶς ἐμπόδισεν ἐπὶ πεντήκοντα ἔτη ἡμεῖς νὰ τὴν ἀνασκάψωμεν; ἢ ἂν ἔχωμεν τοὺς πόρους, τί μᾶς κωλύει ν'ἀνασκάψωμεν τόσα ἄλλα μέρη, ὀλίγου δεῖν πᾶσαν γωνίαν τῆς Ἑλλάδος, ὅπου οὐχὶ ὀλιγωτέρους δυνάμεθα νὰ ἐλπίσωμεν ἀρχαιολογικοὺς θησαυρούς; Ἐλπίζω δὲ νὰ μὴ μοὶ ἀποδώσῃς ἔλλειψιν πατριωτισμοῦ ἂν σοὶ ἐκφράσω τὴν πεποίθησίν μου ὅτι αἱ ἀνασκαφαί, καὶ ἕνεκα τῶν γνώσεων καὶ τῆς ἐμπειρίας τῶν αὐτὰς ἐπιτετραμμένων, καὶ ἕνεκα τῆς ἀφθονίας τῶν χορηγιῶν, μετὰ τοσαύτης ἐκτελοῦνται μεθόδου καὶ ἀκριβείας, ὥστε καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ πολλὰ ἐξ αὐτῶν δυνάμεθα νὰ παραδειγματισθῶμεν. Μᾶς κατέδειξε δὲ τέλος ὁ καθηγητὴς ὅτι διὰ τῆς

εὐλαβείας μεθ' ἧς συνελέγησαν καὶ τὰ ἀφανέστερα τεμάχια, καὶ διὰ τῆς τέχνης καὶ ἀγχινοίας μεθ' ἧς συνηρμολογήθησαν, πολλὰ τῶν ἀγαλμάτων ἀξιολόγως συνεπληρώθησαν καὶ πλησιάζουσι νὰ καταρτισθῶσι σχεδὸν ἄρτια τὰ δύω τῶν ἀετωμάτων συμπλέγματα, τὰ μόνα, μᾶς εἶπεν, ἃ διετηρήθησαν ἐκ τῆς ἀρχαιότητος. Ταῦτα ἔπραξαν οἱ Γερμανοὶ οἵτινες ἔχουσι τὰ ἐκμαγεῖα. Ἐλπίζω ὅτι ἀνώτερα ἀποτελέσματα ἐπετύχομεν καὶ θὰ ἐπετύχωμεν ἡμεῖς, οἵτινες ἔχομεν τὰ πρωτότυπα.

Ἐν Βερολίνῳ, τῇ 28 Ἰουνίου 1879.

Ε.

Φίλτατε,

Προχθὲς σὲ ἀφῆκα ἢ μᾶλλον μὲ ἀφῆκες, εἰς τὸ Μουσεῖον. Ἀνακρούσωμεν πρύμναν, καὶ ἐπιστρέψωμεν πάλιν διὰ τῶν Φιλυρῶν, ὅπου, ἐπειδὴ ἔβρεχε, κατέφυγον εἰς τὸν ἀριστερῶς ἀνοιγόμενον μεγαλοπρεπῆ διάδρομον, τὸν ἄνωθεν δι' ὑέλων στεγαζόμενον, δύω ὁδοὺς ἑνοῦντα, καὶ πλούσια ἐργαστήρια ἑκατέρωθεν ἔχοντα.

Εἰς τὰ παράθυρα τοῦ ἑνὸς τούτων εἶδον ἀνδρομήκη τὸν Σωκράτην, εἰς λευκὴν χλαμύδα τὸ γυμνὸν σῶμά του ἐνειλιγμένον ἔχοντα, καὶ μετ' ἠρέμου φρενὸς ἀποθνήσκοντα ἀφ' οὗ ἔπιε τὸ κώνειον. Τὸ θέαμα τοῦτο ἰσχυρῶς συγκινῆσαν καὶ καταθέλξαν με, μὲ παρεκίνησε νὰ εἰσέλθω. Κατείχετο δὲ πᾶσα ἡ αἴθουσα ὑπὸ περιέργων καὶ ἀξιοθεάτων πολυτελῶς ἐνδεδυμένων ἢ χαριέντως μὴ ἐνδεδυμένων συμπλεγμάτων, φυσικώτατα μὲν κατεσκευασμένων, ἀλλὰ προφανῶς κηροπλάστων. Τὰ μὲν παρίστων σκηνὰς ἱστορικάς, ἄλλα δὲ μυ-

θολογικάς, άλλα δ' άλλας άς δέν ένόουν. Διά τοῦτο—τοὐλάχιστον πρό πάντων διά τοῦτο,—άπετάθην πρός ὡραίαν μικράν νεάνιδα, ἥν εἶδον εἰς τό μέσον τῆς αἰθούσης ἔχουσαν κατάλογον εἰς τάς χεῖρας, καί ἐν αὐτῷ φαινομένην ὅτι ἐζήτει νά ἐξιχνιάσῃ τό μυστήριον τοῦ πρό αὐτῆς ἐπί στήλης καθημένου κηρίνου ἔρωτος, ὅστις πονηρόν ἔβλεπε καί δι' ἄκρου τοῦ δακτύλου ἐδοκίμαζε τήν ἀκωκήν τοῦ βέλους του. Συνάψας λοιπόν ὅσα γερμανικά ἀκόμη ἤξευρον, ἠρώτησα τό κοράσιον ἄν ἦτον ὁ κατάλογος ὅν ἀνεγίνωσκεν. Ἀλλά φαίνεται ὅτι τό κοράσιον δυσηρεστήθη διότι ἀπετάθην πρός αὐτό χωρίς νά τῷ εἶμαι γνωστός, καί ἐπροσποιήθη ὅτι δέν μέ ἤκουσε. Τό ὀρθότερον θά ἦτο νά μακρυνθῶ. Ἀλλά, φοβούμενος μή μ' ἐκτιμήσῃ ὡς ἀγροίκως προπετῆ,—τοὐλάχιστον τοῦτο πρό πάντων φοβούμενος,—προσέθηκα ὅτι ὁ σκοπός μου μόνον ἦτο νά τήν παρακαλέσω νά μ' εἰπῇ ποῦ ἀγοράζονται οἱ κατάλογοι. Ἐπειδή ὅμως καί πάλιν τήν αὐτήν ἐτήρησε περιφρονητικήν σιωπήν, δέν σοί ἀρνοῦμαι ὅτι τοῦτο μέ δυσηρέστησε, δι' ὅ καί μετ' ὀλίγον ἀνοικείου ἴσως πικρίας τῇ εἶπον μακρυνόμενος: « Ἄν ἦτον ἔγκλημα ὅτι σᾶς ἀπέτεινα τόν λόγον, ἐλπίζω ὅτι θά μοί τό συγχωρήσητε χάριν τῆς μετανοίας μου ». Ἀλλ' ὅτε καί πάλιν ἔμεινεν ὡς ἡ Νιόβη ἀκίνητος, καί οὐδέ μετεστράφη, οὐδέ κἄν ὕψωσε πρός ἐμέ τούς ὡραίους της ὀφθαλμούς, ὅπερ εἶχον ἐλπίσει, τότε μοί ἐφάνη ὅτι ἡ σεμνότης της ὑπερέβαινε τά ὅρια, καί φιλεκδίκως μᾶλλον, τήν ἐπλησίασα αὖθις, καί ἔρριψα ἐπ' αὐτῆς ταύτην τήν φοράν, ἀδιάκριτα βλέμματα· ἀλλ' ἰδών ὅτι οὐδέν κἄν ἐρύθημα ἀνεβίβασαν αὐτά εἰς τάς παρειάς της, τότε πρῶτον ἐγνώρισα ὅτι καί ἡ ὡραία αὕτη νεᾶνις, ὡς καί ὁ ἀδελφός της ὁ ἔρως, . . . ἦτο κηρόπλαστος. Ἔκτοτε προσεκτικῶς περιεβλεπόμην, καί

όποιον καὶ ἂν ἀπήντων, περιέμενον νὰ κινηθῇ, ἵνα ἐνοήσω ἂν εἶναι ἐκ σαρκὸς καὶ ὀστῶν, ἢ μίμησις ἐκ κηροῦ.

Ἐξαντλήσας δὲ τὰ ἐν τῇ αἰθούσῃ ταύτῃ θεάματα, ἀνέβην τὴν εἰς τὸν ἄνω δόμον φέρουσαν εὐρεῖαν κλίμακα, εἰς ἧς τὰς κιγκλίδας ἦν κομψὴ καὶ ὡραία κυρία προσανακεκλιμένη, καὶ ἔβλεπε τοὺς ἀναιβοκαταιβαίνοντας. «Τί ἐμποδίζει νὰ εἶναι καὶ αὐτὴ κηρίνη», εἶπον κατ᾽ἐμαυτὸν, καὶ ἐστήριζα ἐπ᾽αὐτὴν βλέμμα ἐταστικόν. Ἀλλὰ μετενόησα ἀμέσως διὰ τὴν ἀδιακρισίαν μου, ὅτε τὴν εἶδον νὰ στρέψῃ τὴν κεφαλὴν ἐλαφρῶς πρὸς ἐμὲ, καὶ ἐν τῇ ταραχῇ μου τὴν ἐχαιρέτησα εἰς δεῖγμα μεταμελείας. Ἀλλὰ βεβαίως κακῶς ἔπραξα, διότι μεθ᾽ὑπεροπτικῆς καὶ ἀδιαφόρου ἐκφράσεως ἀπεστράφη ἐξ ἐμοῦ. Ἠμηχάνουν δ᾽ἂν ἔπρεπεν, ἵνα τὴν ἐξιλεώσω, νὰ παρέλθω σιωπηλῶς ἢ διὰ μιᾶς λέξεως νὰ τῇ ζητήσω συγγνώμην, ὅτε τὴν εἶδον ἐκ νέου νὰ στραφῇ πρὸς ἐμὲ, καὶ παρετήρησα ὅτι εἰς τακτικὰς διαλείψεις ἀπέβλεπεν ἀλληλοδιαδόχως πρὸς δεξιὰ καὶ πρὸς ἀριστερὰ, καὶ ἐνόησα ὅτι καὶ αὕτη ἦτο πλαγγών.

Εἰς τὸν ἄνω δὲ δόμον, πλὴν ἄλλων ἀξιολογωτάτων παραστάσεων ἡγεμόνων, ἐπισήμων ἀνδρῶν τῆς Πρωσίας καὶ ξένων, καὶ διαφόρων περιέργων ἀντικειμένων, ἦν πρὸ πάντων ἓν μέγα σύμπλεγμα ἰδίας προσοχῆς ἄξιον, καὶ οὐχὶ διὰ τὰ λοιπὰ ὅλα, ὧν ὅμοια καὶ καλήτερα ἀπαντῶνται εἰς τὰς πλείστας μεγαλοπόλεις, ἀλλὰ δι᾽αὐτὸ καὶ μόνον σὲ εἰσήγαγον εἰς τὸ κήρινον τοῦτο βασίλειον τοῦ Κ. Καστὰν, ὡς καλεῖται τοῦ μουσείου ὁ ἰδιοκτήτης. Εἶναι δὲ τὸ σύμπλεγμα τοῦτο — καὶ ὑπὸ πατριωτικὴν κἂν ἔποψιν δὲν ἔχεις δικαίωμα νὰ εἴπῃς ὅτι δὲν ἐνδιαφέρεσαι δι᾽αὐτὸ — οὐδὲν ἄλλο ἢ . . . τὸ Συνέδριον τοῦ Βερολίνου.

Περὶ μεγάλην τρισκελῆ τράπεζαν, ὑπὸ πρασίνου ἐριού-

χου κεκαλυμμένην, — πίστευσόν μοι, αὐτὴν τὴν ἰδίαν πρωτότυπον τοῦ συνεδρίου τράπεζαν ἁδρᾷ δαπάνῃ ἀγορασθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Κ. Καστὰν, — κάθηνται ἐπὶ τῶν αὐτῶν πρωτοτύπων ἑδρῶν, ἤθελες εἰπεῖ αὐτὰ τὰ πρωτότυπα μέλη τοῦ συνεδρίου, οἱ ἀνώτατοι τῶν τῆς Εὐρώπης τὰς τύχας διεπόντων διπλωματῶν, σοβαρῶς, ὡς Ρωμαῖοι συγκλητικοὶ, καὶ φαίνονται ἀκροώμενοι ὀρθίου ἱσταμένου τοῦ μεγαλοφυοῦς προέδρου αὐτῶν, τοῦ πρίγκηπος Βισμάρκ, οὗ ἡ ὁμοιότης ἐστὶ καταπληκτική. « Νομίζεις, μοὶ ἔλεγεν ὁ συνοδεύων με, ὅτι ἀφ᾽ὅτου ἠγόρευεν ἐνταῦθα γαλλιστὶ, μετά τινος διστακτικῆς βραδύτητος, ἀλλὰ μετὰ μεγίστης ἀκριβείας περὶ τὴν γλῶσσαν, δὲν ἐμακρύνθη πλέον τῆς θέσεώς του.» Οἱ δὲ λοιποί; περὶ τούτων συμβαίνει τι ὅλως παράδοξον· πάντες ἐκ δεξιῶν ὁμοιάζουσιν, ἐξ ἀριστερῶν δὲ κανείς! Περὶ τούτου βεβαιῶν με ὁ συνοδεύων με φίλος μου, ἐθεώρει αὐτὸ ὡς ἀγχινούστατον τέχνασμα καὶ κατόρθωμα τῆς κηροπλαστικῆς· « Ἰδὲ, μοὶ ἔλεγε, πόσον εὐστόχως παρέστησε τὸν χαρακτῆρα τῶν διπλωματῶν. Θεώρησον τοῦτον δεξιῶς. Δὲν σοὶ φαίνεται λέγων: « Ἔχετε πεποίθησιν ἐπ᾽ἐμέ· διὰ σᾶς θυσιάζομαι ». Ἰδέ τον τώρα ἀριστερῶς· δὲν λέγει: « Ἔχετέ με παρῃτημένον. Ἔχω τὰ ἰδικά μου συμφέροντα· δὲν πονοκεφαλῶ διὰ τὰ ἐδικά σας ». Οὕτω καὶ ὁ ἄλλος καὶ ὁ παρέκει λευκὸν λέγει δεξιῶς, μέλαν ἀριστερῶς. Ἐδύνατο συμβολικώτερον ἡ τέχνη νὰ παραστήσῃ τὴν διπλοπροσωπίαν τῆς διπλωματίας;» Καὶ ταῦτα μὲν οὗτος. Ἀλλὰ τῆς ἐξηγήσεως τοῦ κατὰ τῆς διπλωματίας προκατειλημμένου φίλου μου πιθανωτέρα καὶ ἧττον ἐζητημένη μοὶ ἐφάνη, ἡ ἣν ἤκουσα παρά τινος συνοίκου μου, εἰς ὃν διηγήθην τὸ πρᾶγμα, ὅτι δηλαδὴ τὰ διπλωματικὰ ἐκεῖνα μορμολύκεια δὲν ἐγένοντο ἐκ τῆς φύσεως, ἀλλ᾽ἐκ φωτογραφήματος, δίδοντος

φυσικῷ τῷ λόγῳ τῆς μιᾶς μόνον ὄψεως τὴν ὁμοιότητα, ἐν ᾧ ἡ ἄλλη ὄψις αὐθαιρέτως ἐπλάττετο ὑπὸ τοῦ τεχνίτου.

Ὅπως δήποτε ἡ σοβαρὰ αὕτη ὁμήγυρις καὶ αἱ κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον ὅμοιαι φυσιογνωμίαι τῶν ἐνδοξοτέρων ἀνδρῶν τῆς Εὐρώπης, ὧν τὰ στόματα ἐφαίνοντο ἕτοιμα ν'ἀνοιγῶσιν, ἵνα ἐκφέρωσι χρησμοὺς περὶ τῆς τύχης αὐτῆς, μὲ κατέπληξαν ἰσχυρῶς, καὶ ἐξέφρασα τὴν λύπην μου ὅτι ἦσαν ἐκ κηροῦ, καὶ οὐχὶ ἐκ χαλκοῦ ἢ λίθου. « Ἀλλ'ὁ κηρός, μοὶ εἶπεν ὁ φίλος μου, παρέχει ἀκριβεστέραν τὴν τῆς φύσεως μίμησιν. » — « Δὲν διαρκεῖ ὅμως », ἀπήντησα. — « Οὐ φροντίς, μοὶ ἀπεκρίθη δυσοιώνως μειδιῶν. Αἱ κήριναι πλαγγῶνες τοῦ συνεδρίου θὰ διαρκέσωσι περισσότερον ἢ τὸ ἔργον του. Φοβήθητε δὲ σεῖς μὴ τὸ μόνον ὃ ὑπὲρ αὐτὰς θὰ διαρκέσῃ εἶναι τὸ ἰδικόν σας ζήτημα. »

Ἠθέλησα νὰ ἰδῶ καὶ τοὺς ἡμετέρους ἀντιπροσώπους, ἀλλ'εἰς τὸ ἀριπρεπὲς τοῦτο συνέδριον διέπρεπον, ὡς λέγουσιν οἱ Γάλλοι, διὰ τῆς ἀπουσίας των. Ἠρώτησα τοὐλάχιστον ποῦ ἐκάθηντο. « Ποῦ ἐκάθησαν; » μοὶ εἶπεν ὁ σύντροφός μου, « διότι ἅπαξ μόνον ἐκάθησαν »· καὶ μοὶ ἔδειξε θέσιν εἰς τὴν ἀριστερὰν ἄκραν τῆς τραπέζης, παρὰ τῷ πρεσβευτῇ τῆς Ρωσίας, ὅπου ἤδη ἵστατο ἀξιωματικὸς ἐν στολῇ, ὁ καθήκοντα ἑνὸς τῶν γραμματέων ἐκπληρώσας υἱὸς τοῦ πρίγκηπος Βισμάρκ.

Πολλαὶ σκέψεις διηγείροντο ἐντός μου ἐντὸς τῆς ἀφώνου ταύτης συγκλήτου, καὶ ἤθελον ἐπὶ μακρὸν ἔτι μείνει ἐνώπιον αὐτῆς εἰς αὐτὰς παραδεδομένος, ἂν ὁ σύντροφός μου δὲν ἐβιάζετο, ἀνεχώρησα ἑπομένως, ἀλλὰ μετὰ προθέσεως νὰ ἐπανέλθω μετ'οὐ πολύ. Τὴν πρόθεσιν ὅμως ταύτην οὐδέποτε ἐξετέλεσα, δι'αἰτίαν ἥτις ἀξίζει νὰ σοὶ τὴν διηγηθῶ: Τινὰς ἡμέρας μετὰ τὴν ἐπίσκεψίν μου ἀνεγινώσκετο εἰς πά-

σας τὰς ἐφημερίδας τοῦ Βερολίνου ὅτι ἀκριβῶς κατὰ τὴν ἑσπέραν καθ' ἣν εἶδον τὸ Πανοπτικὸν (οὕτω προσαγορεύεται τὸ κατάστημα), ἐπεσκέπτετο αὐτὸ καὶ ἄλλος ξένος, γέρων Ρῶσος ἑκατομμυριοῦχος. Οὗτος δὲν ἠξεύρω διατί ἐκίνησε τὰς ὑπονοίας τοῦ διευθυντοῦ, ὅστις τοιοῦτό τι ἐτεχνάσθη. Ἀπετάθη εἰς παιδίσκην τινὰ ἐκεῖ περιφερομένην, τῇ ἔδωκε βαλάντιον περιέχον τὴν ἀξίαν δύω δραχμῶν, καὶ τὴν ὡδήγησε νὰ κρατῇ αὐτὸ εἰς τὰς χεῖρας, καὶ ἔπειτα, οὐχὶ κρυφίως, ἀλλὰ προφανῶς νὰ φυλάξῃ αὐτὸ εἰς τὸ θηλάκιόν της, ὃν ἐξ ἐκείνων ἃ καλοῦνται «θηλάκια Μαργαρίτης». Ὅτε ἤμην εἰς Λειβερπούλην ἔφερον ἐκεῖ αἱ νεάνιδες ταινίαν περὶ τὸν τράχηλον, ἧς αἱ δύω ἄκραι ἐκυμάτουν ἐπὶ τῶν νώτων των, καὶ ἐκαλοῦντο *ἀκολουθεῖτέ με, παῖδες* (follow me, boys). Τὰ Μαργαρίτης θηλάκια (Graetchen Taschen, οὕτω κληθέντα κατὰ τὴν Μαργαρίταν τοῦ Φάουστ) ἐδύναντο νὰ λέγωνται· μᾶλλον *ἀκολουθεῖτέ με, κλέπται*, διότι ἀνοίγονται χαίνοντα εἰς τὸ ὀπίσω σχεδὸν μέρος τοῦ ἐνδύματος, ὅπου δύνανται νὰ διερεθίσωσι καὶ τοῦ ἧττον φιλοκτήμονος τὴν ἀπληστίαν, καὶ ὅπου δὲν ὑπάρχει ὀφθαλμὸς νὰ τὰ ἐπιτηρῇ. Ἀλλὰ πρὸς τοῦτο ὁ Κ. Καστὰν ἔταξε τοὺς τέσσαρας ὀφθαλμοὺς δύω ἀστυνομικῶν κλητήρων, οἵτινες παρηκολούθησαν τὴν σύμμαχον αὐτῶν ὡς σκιαὶ αὐτῆς, καὶ ἐν ᾧ αὕτη περιειργάζετο ἐν ἑρμαρίῳ τὰς μικροσκοπικὰς ὑποδέσεις τῶν Κινεζίδων, εἶδον, ὡς λέγουσι, τὸν Ρῶσον πλησιάσαντα, πολὺ μάλιστα πλησιάσαντα τὴν νεαρὰν νύμφην, ἐπὶ πονηρῷ σκοπῷ, ὡς ὑπώπτευσαν, καὶ ἐκτείνοντα πέριξ αὐτῆς τὰς πτέρυγας τοῦ μανδύου του. Μετὰ μίαν δὲ στιγμὴν προσελθόντες, προσεκάλεσαν τὴν ἀθώαν νεάνιδα νὰ ἐξετάσῃ ἂν εἰς τὸ θηλάκιον τῆς Μαργαρίτης ἦτο τὸ βαλάντιόν της, ἀλλὰ τὸ βαλάντιον εἶχε γίνει ἄφαντον. Συνέλαβον ἐπομέ-

νως τὸν Ρῶσον, καὶ τὸν ἀπήγαγον εἰς τὴν ἀστυνομίαν, καὶ ἔπειτα εἰς τὸ δικαστήριον, ὅπου δικασθεὶς κατεδικάσθη εἰς τρίμηνον φυλάκισιν. Καὶ ναὶ μέν, ἡ Ρωσικὴ πρεσβεία ἔσπευσε νὰ καταβάλῃ τὴν ζητηθεῖσαν τεσσαράκοντα χιλιάδων δραχμῶν ἐγγύησιν ἵνα μείνῃ ἐλεύθερος καὶ ἐφεσιβάλῃ τὴν ἀπόφασιν, καὶ τὸ Ἐφετεῖον μετά τινας μῆνας πανηγυρικῶς διεκήρυξεν ὅτι τὰ παντὸς γένους ἀστυνομικὰ ἐκεῖνα ὄργανα δὲν ἦσαν παραδειγματικῆς ἀρετῆς, ὁ δὲ πλούσιος ξένος, ἂν ἐπλησίασε τὴν κόρην, πᾶν ἄλλο διενοεῖτο ἢ νὰ τῇ κλέψῃ τὰς δύω δραχμάς, καὶ ἐπομένως ἀνήρεσε τὴν ἀπόφασιν τοῦ πρωτοδικείου. Ἀλλὰ δι᾽ἐμαυτὸν ἐνόμισα ἀσφαλέστερον νὰ μείνω μακρὰν καὶ τῆς ἐλαχίστης ἀφορμῆς τοιαύτης ὑπονοίας, διότι ὁμολογουμένως ἡ θέσις μου θὰ ἦτο κατὰ πάντα ἄλλη καὶ πολὺ κατωτέρα τοῦ ἀπολυθέντος ἐκείνου. Πρῶτον ἔχω τὸ τρίτον τῆς ἡλικίας ἐκείνου, ὥστε πολλαὶ ἀστυνομικαὶ συκοφαντίαι ἠδύναντο πολὺ εὐκολώτερον νὰ γίνωσι πιστευταί, προκειμένου περὶ ἐμοῦ· δεύτερον, τὸ βαλάντιόν μου οὐ μόνον ἓν ἑκατομμύριον δὲν περιέχει, ἀλλ᾽εἶναι, κατὰ τὸν ἡμέτερον Ζαλακώσταν, «ποιητικὸ πουγγί, π᾽ἀνάθεμά το», καὶ μὴ περιέχον οὔτε κἂν ποίησιν· τρίτον, ἂν κατεδικαζόμην, ἡ ἐμὴ πρεσβεία οὔτε τεσσαράκοντα δραχμὰς δὲν θὰ ἔδιδεν ἐγγύησιν δι᾽ἐμέ. Ἐπομένως ἀπεχαιρέτησα διὰ πάντοτε τὸ Πανοπτικόν, ὅπου δὲν ἦτον ἀπίθανον νὰ κατηγορηθῶ ἐπὶ κλεπτομανίᾳ ἢ ἐπὶ οἵᾳ δήποτε ἄλλῃ μανίᾳ, καὶ ἐστράφην πρὸς ἄλλο σημεῖον τοῦ ὁρίζοντος.

Τοῦτο δύσκολον δὲν μοὶ ἦτο· διότι δυνάμει δέκα λεπτῶν εἰσῆλθον εἰς τὸν ἱπποσιδηρόδρομον, καὶ περιελθὼν ἐν πάσῃ ἀνέσει πᾶσαν τὴν ἐξωτερικὴν τῆς πόλεως περιφέρειαν, δηλαδὴ ὁδὸν μακροτέραν ἀφ᾽ὅσον διατρέχουσι πάντες τῆς Ἑλλάδος οἱ σιδηρόδρομοι ὁμοῦ λαμβανόμενοι, ἀφίχθην εἰς ἓν

τῶν βορειοδυτικῶν αὐτῆς σημείων, ἀπό τινων μηνῶν βιομηχανικὴ ἔκθεσις ἑλκύει μυριάδας περιέργων ἐκ πάσης τῆς Γερμανίας. Νὰ σοὶ περιγράψω ταύτην μοὶ εἶναι ἀδύνατον· ἠξεύρω δὲ ὅτι καὶ ὅλως περιττὸν τὸ θεωρεῖς σὺ ὁ ἴδιος ἀφ' οὗ εἶδες τρὶς ἢ τετράκις τὴν ἡμετέραν τῶν Ὀλυμπίων... Θὰ περιορισθῶ λοιπὸν εἰς τὸ νὰ σοὶ καταδείξω βραχύτατα τινὰς μόνον τῶν διαφορῶν μεταξὺ ἐκείνων καὶ ταύτης. Μία ἐξ αὐτῶν ἐστὶν ὅτι ἡμεῖς, δηλαδὴ ὁ Ζάππας, πρὸ Ὀλυμπιάδων τινῶν ἀνεγείρομεν τὸ ἡμέτερον οἰκοδόμημα τῶν ἐκθέσεων, καὶ ἀκόμη δὲν ἐπερατώθη, πολλοῦ γε καὶ δεῖ. Τὸ δὲ τῆς ἐνταῦθα ἐκθέσεως ἐντὸς ὀλίγων μηνῶν, σχεδὸν χωρίς τις νὰ ἠξεύρῃ περὶ αὐτοῦ ἢ νὰ προσέξῃ εἰς αὐτό, ἀνεπήδησεν ἀπὸ τῆς γῆς ὡς ἐκ θαύματος· ἡ δευτέρα ὅτι ἡ δι' αὐτὸ ἐνταῦθα καταβληθεῖσα δαπάνη ὑπὸ ἑταιρίας ἰδιωτικῆς εἶναι τόση μόνη, ὥστε ἐκ τῶν εἰσοδημάτων τῶν εἰσιτηρίων πρὸ πολλοῦ ἐκαλύφθη, εἰ καὶ τὸ μέγαρον ἐστὶ τοσοῦτον ἀπέραντον, ὥστε χωρὶς ὁδηγοῦ χάρτου πλανᾶσαι ἐν αὐτῷ, ὡς τρὶς μοὶ συνέβη, καὶ περιστοιχεῖται ὑπὸ ἀγαλμάτων, κρηνῶν, καὶ ὡραίων περιπάτων καὶ κήπων ἐπίτηδες φυτευθέντων· ἀλλὰ τὸ ὅλον ἐστὶν ἐξ ὕλης ἐλαφρᾶς καὶ εὐώνου, καὶ οὐχὶ ὡς ἐκτισμένον διὰ τοὺς αἰῶνας. Τὸ δ' ἡμέτερον, ἁμιλλώμενον κατὰ τὴν στερεότητα πρὸς τὸν Παρθενῶνα, ἐν ᾧ ἴσως ἡμέρα θὰ ἔλθῃ ὅτε ἄλλο ἀλλαχοῦ θὰ ἔχωμεν ν' ἀνεγείρωμεν, ἀπερρόφησεν, ἂν δὲν ἀπατῶμαι, πολὺ πλείονα τῶν ὅσα διενοήθη ὁ κληροδότης, ὅστις νομίζω ὅτι οὐ μόνον εἰς ἔκθεσιν, ἀλλὰ καὶ εἰς διδασκαλίαν καὶ τελειοποίησιν τῆς ἑλληνικῆς βιομηχανίας εἶχε προσδιορίσει αὐτό.

Τρίτη διαφορὰ ἐστὶν ὅτι ἡ ἡμετέρα ἐστὶν ἔκθεσις τῶν παντοίων προϊόντων τῆς ἀνθρωπίνης ἐνεργείας πάσης τῆς Ἑλλάδος, ἴσως δ' ἔπρεπε νὰ εἶναι ἢ νὰ καταντήσῃ, ἢ εἴς τινας

περιόδους νὰ γίνηται, πάσης τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς, ἢ καὶ πάσης τῆς Ἀνατολῆς, ἡ δὲ τοῦ Βερολίνου ἐστὶν ἔκθεσις τῆς παραγωγῆς αὐτῆς καὶ μόνης τῆς πόλεως, εἰς ὃ αὐστηρῶς ἐπετήρησεν αὐτὴ ἡ ἀστυνομία. Ὅταν δέ ποτε ὁ Διάδοχος, ἰδὼν παρά τινι τῶν ἐκθετῶν ὡραῖα ἀδαμαντοκόλλητα κοσμήματα, εἶπε, τοῖς πολεμίοις εὐγενῆ ἔπαινον ἀποδίδων, ὅτι δὲν δύναται νὰ πιστεύσῃ ὅτι ταῦτα δὲν κατεσκευάσθησαν ἐν Παρισίοις, ὁ ἐκθέτης ἔφερε τὴν ἐπαύριον εἰς τὸ κατάστημα τὰ ἐργαλεῖα τῆς τέχνης του, καὶ ἤρχισεν ἐκεῖ νὰ ἐργάζεται εἰς τὸ προφανές, ὥστε οὐδεὶς πλέον δύναται ν'ἀμφιβάλλῃ ὅτι τὰ κοσμήματα ταῦτα κατασκευάζονται ἐν Βερολίνῳ.

Τελευταίαν. τέλος θεμελιώδη διαφορὰν θὰ σοὶ ἀναφέρω ὅτε γράφω ἐγὼ πρὸς σὲ ἐμπιστευτικῶς, καὶ δὲν φοβοῦμαι μὴ διαβληθῇ ὁ πατριωτισμός μου, ὅτι μεταξὺ τῶν δύω ἐκθέσεων ὅρος συγκρίσεως σχεδὸν δὲν ὑπάρχει, διότι ἡ ἐνταῦθα μιᾶς μόνης πόλεως ἔχει πρὸς τὴν ἡμετέραν, τὴν ἐθνικὴν ὡς πρὸς τὸ πλῆθος, τὸν πλοῦτον, τὴν ποικιλίαν, τὴν φιλόκαλον διάταξιν, ὅπως τὸ μεγαλοπρεπέστατον ἀνάκτορον πρὸς τὴν πενιχροτάτην καλύβην. Καὶ ἠξεύρω μὲν τὸ λόγιον· «Θαρρεῖν χρή· ταχ' αὔριον ἔσσετ' ἄμεινον»· ἀλλ' ἐνθυμοῦμαι καὶ τὸ ἄλλο τὸ γερμανικόν· **Morgen morgen und nichi heut: sagen immer faule Leute** (αὔριον αὔριον καὶ οὐχὶ σήμερον λέγουσι πάντοτε οἱ ὀκνηροί). Καὶ ὅπου μὲν εἶναι τῆς πτωχείας καρποὶ καὶ τῆς μικρότητος ἡμῶν, πρὸς τούτου τὴν ὡρίμανσιν πρέπει νὰ ἔχωμεν ὑπομονὴν καὶ ἐπιμονήν· ὅπου ὅμως πταίει ἡ ἀμάθεια, ἡ ἀμέλεια ἢ ἡ ἀπειροκαλία, ἐκεῖ ἂς μὴ ὀκνῶμεν νὰ διδασκώμεθα καὶ νὰ παραδειγματιζώμεθα.

Ἐν Βερολίνῳ, τῇ 28 Ἰουλίου 1879.

ΣΤ΄.

Φίλτατέ μοι,

Παραπονεῖσαι ὅτι πρὸ πολλοῦ δὲν σοὶ ἔγραψα, καὶ τὸ ἀληθὲς εἶναι ὅτι σκοπὸν εἶχον νὰ μὴ σοὶ γράψω διόλου· διότι δὲν ἠξεύρω πῶς σὺ ὀνομάζεις τὸ πρᾶγμα, ἀλλ᾿ἐγώ, καὶ μὴ πρὸς βάρος σου, τὸ λέγω ἄντικρυς κατάχρησιν ἐμπιστοσύνης, τὸ πρὸς πᾶσαν σύμβασιν, ἂν ὄχι γραπτήν, ἢ ἔστω καὶ προφορικήν, ἀλλὰ τοὐλάχιστον ὑπονοουμένην προσκροῦον, νὰ ρίψῃς οὕτω τὰς ἐπιστολάς μου, αὐτοσχεδίους, ἀβασανίστους, ἀδιορθώτους, εἰς πάντας τοὺς ἀνέμους τῆς δημοσιότητος. Καὶ ἂν ἤξιζον τὸν κύφωνα, ἔπρεπε σὺ νὰ γίνῃς ὁ δήμιός των;

Ἐκ περισσοῦ δὲ σοὶ λέγω ὅτι πλὴν ταύτης εἶχον καὶ ἄλλην σιωπῆς αἰτίαν, ἧς καὶ πάλιν ἡ εὐθύνη κατὰ μέρος μέχρι σοῦ ἀναβαίνει. Ἰδοὺ πῶς. Μεσοῦντος τοῦ θέρους, οὐ μόνον κλείουσι πανεπιστημεῖα καὶ βιβλιοθῆκαι καὶ ἀποδημοῦσιν οἱ καθηγηταί, ἀλλὰ καὶ πάντες οἱ ὁπωσοῦν ἐπίσημοι θεωροῦσι σχεδὸν καθῆκόν των νὰ ἐγκαταλίπωσι τὸ Βερολῖνον· ὥστε καὶ ὅτε κατὰ τὸν Μάϊον ἠρώτησά τινα τῶν γνωρίμων μου ποῦ θὰ διέλθῃ τὸ θέρος, «Εἰς τὴν ἐξοχήν, μοὶ εἶπε. Θέλω μοναξίαν εἰς ἀναψυχὴν ἐκ τῶν χειμερινῶν μου ἐργασιῶν.» — «Εἰς τίνα ἐξοχήν;» τὸν ἠρώτησα. — «Εἰς τὸ Βερολῖνον, μοὶ ἀπεκρίθη. Τὸ θέρος ἐγκαταλειπόμενον ὑπὸ τῶν κατοίκων του, γίνεται αὐτὸ μοναξία καὶ ἐξοχή.»

Ἅμα λοιπὸν ἦλθεν ὁ Ἰούνιος, διά τινας ὁ Ἰούλιος, εἰ καὶ ἔβρεχεν ἀδιακόπως καὶ κρουνηδόν, καὶ ἔπνεε μετ᾿ἀνενδότου ἐπιμονῆς παγερὸς ἀπὸ τῶν Οὐραλίων ὁ ἀπηλιώτης, αἱ ἐπισημότητες τοῦ Βερολίνου, πρὸς τὸ ἡμερολόγιον μᾶλλον

ἢ πρὸς τὸ θερμόμετρον ἀφορῶσαι, διεσπάρησαν πᾶσαι πρὸς τὰ τέσσαρα σημεῖα τοῦ οὐρανοῦ. Ἀφ' οὗ λοιπόν, δημοσιεύσας τὰς ἐπιστολιμαίας συγγραφάς μου, μὲ κατέστησας εἶδος ἐπισημότητος καὶ ἐμέ, ἐνόμισα ὅτι «ὑποχρεοῖ ἡ εὐγένεια», καὶ μοὶ ἐπιβάλλει τὸ καθῆκον τοῦ νὰ ἐξέλθω καὶ ἐγὼ εἰς θερινὴν περιοδείαν· τόσῳ δὲ μᾶλλον τοῦτο, καθ' ὅσον ἐπεθύμουν καὶ νὰ ἰδῶ τινα μέρη τῆς Γερμανίας, καὶ εἰς τὸ βαλάντιόν μου ᾐσθανόμην τι ἔκτακτον, περισσεύματά τινα ἐκ τῶν διδάκτρων ἃ ἔλειπον ἐπὶ τῶν διακοπῶν, καὶ ἐξ ἄλλων τινῶν οἰκονομιῶν προερχόμενα.

Ἄ, ναί; Περιλείχεσαι ἤδη, καὶ περιμένεις ὁδοιπορικὰς περιγραφάς, ἵνα κάμῃς αὐτῶν ἠξεύρομεν ποίαν χρῆσιν. Θέλεις περιγραφὴν τῆς Γερμανίας; Εὐκολώτατον, φίλτατε. Ἄπελθε εἰς τοῦ Κ. Βιλβὲργ, ἀγόρασον τριῶν ἢ τεσσάρων δραχμῶν ἕνα Βέδεκερ, καὶ ἔχεις ὅσας θέλεις περιγραφάς, ἀνωτέρας πάσης ἐπιστολῆς, εἴτε ἐμῆς εἴτε ἄλλου, καὶ μετάφραζε ἐξ αὐτῶν καὶ δημοσίευε, ἂν εὐαρεστῆσαι. Παρ' ἐμοῦ ὅμως μὴ περιμένῃς νὰ σοὶ γίνω Παυσανίας τῆς Γερμανίας, ἐπαναλαμβάνων ὅσα μύριοι ἄλλοι εἶπον, καὶ λέγων αὐτὰ μυριοστῶς ἐκείνων ἀτελέστερα καὶ χειρότερα.

Ἀλλὰ θέλεις, μοὶ γράφεις, φιλικὰς κἂν ἐπιστολάς, καὶ μοὶ ὑπόσχεσαι . . . Ἐνθυμοῦμαι τί διϊσχυρίζεσο ὅτε ἤμην εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅτι ἀδέξιος ἡ πολιτικὴ ἡ εἰς ξένας ὑποσχέσεις ἐποικοδομοῦσα, καὶ μὴ προνοοῦσα αὐτὴ ὑπὲρ ἑαυτῆς. Μὴ θέλων λοιπὸν νὰ μὲ κατατάξῃς μετὰ τῶν ἀδεξίων, ὅσον καὶ ἂν δὲν εἶμαι πολιτικός, φιλικὰς ἐπιστολὰς μάλιστα, εἰμὶ πάντοτε πρόθυμος νὰ σοὶ ἀπευθύνω, τὰ ἴσα ἀπεκδεχόμενος, ἀλλὰ θὰ μοὶ ἐπιτρέψῃς νὰ λάβω τὰ ἴδιά μου ἀσφαλιστικὰ μέτρα κατὰ πάσης ἐνδεχομένης καταχρήσεως ἐν τῷ μέλλοντι. Ταῦτα δ' εἰσὶν ὅτι θέλω σοὶ περιγράφει

μετὰ πάσης ἀκριβείας πάντα τ'ἀφορῶντα τὴν διὰ σὲ καὶ τὴν φιλίαν σου πολύτιμον ὕπαρξίν μου, ποῦ κατέλυσα, τί ἐπλήρωσα, τί ἔφαγον, ποῦ καὶ πῶς ἐκοιμήθην, καὶ τὰ σπουδαῖα ταῦτα συμβάντα ἔχεις πλήρη ἄδειαν νὰ τὰ δημοσιεύῃς. Ὁ χάρτης εἶναι γνωστὸς διὰ τὴν ὑπομονήν του. Ἀρκεῖ καὶ ἀναγνώστας νὰ εὕρῃς ἔχοντας τὴν αὐτὴν ἀρετήν.

Καὶ ἵνα σοὶ δώσω μικρὸν δεῖγμα τῆς μεθόδου μου, ἄρχομαι ἀπ'αὐτοῦ τοῦ μέσου τῆς ὁδοιπορίας μου. Ἔφθασα λοιπὸν εἰς τὸ Βόρμς. Τί ἐστὶ Βόρμς, θὰ μ'ἐρωτήσῃς, καὶ σὲ παραπέμπω εὐθὺς εἰς τὸν Βέδεκερ. Σοὶ λέγω δὲ μόνον ὅτι ἔχει μεγίστην μητρόπολιν, περίπυστον διὰ τὴν ἀρχαιότητά της, καὶ σοὶ τὸ λέγω οὐχὶ ἐνδίδων ὡς πρὸς τὰς ἀρχάς μου καὶ χαλαρούμενος, ἀλλὰ διότι τὸ ἱστορικὸν τοῦτο προοίμιον εἶναι ἀναγκαῖον εἰς τὴν κατωτέρω, ἐμὲ αὐτὸν ἀφορῶσαν, ἀφήγησιν. Εἰς τὸν σταθμὸν τοῦ σιδηροδρόμου μ'ἠρώτησεν ὁ σταθμάρχης ποῦ θέλω νὰ φέρωσι τὰ σκεύη μου, δηλαδὴ τὸν ἕνα καὶ μόνον μου σάκκον, καὶ νὰ μὲ ὁδηγήσωσιν. Ἐγὼ δ'ὅλως ξένος, καὶ οὐδὲν γινώσκων ἐκείνης τῆς πόλεως, εἶπον νὰ μὲ φέρωσιν εἰς τῶν ξενοδοχείων τὸ ὅ,τι ἄριστον, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ ὅ,τι ἐγγύτατον εἰς τὴν μητρόπολιν, δι'ἣν καὶ μόνην εἶχον ἔλθει εἰς Βόρμς. Ἐζήτησα δὲ τὸ ὅ,τι ἄριστον τῶν ξενοδοχείων, ἀναλογισθεὶς ὅτι εἰς πόλιν ἥτις, ἂν ἐφυλλολόγησας ἤδη τὸν Βέδεκερ, εἶδες ὅτι εἶναι μικρὰ, ἡ ἐν αὐτῷ δαπάνη δὲν θὰ ἦτο σπουδαία, καὶ θὰ μοὶ ἐπέτρεπε καὶ ἐγὼ μιὰν φορὰν νὰ καταλύσω ὡς ἐπισημότης. Ὅτε τὸ πρῶτον ἦλθον εἰς Βερολῖνον, ἠναγκάσθην νὰ παραγείλω φορέματα, διότι ἐνταῦθα οὔτε τὸ κλῖμα οὔτε τὰ ἤθη παραδέχονται τοὺς γυμνοσοφιστὰς, ὁ δ'ἐμὸς τρίβων εἶχε κατατριβῆ καὶ κατατρυθῆ ἐπὶ τῆς ὁδοιπορίας. Ὅταν ὅμως ἦλθεν ἡ ὥρα, παρέστη ὁ ράπτης μου καὶ μὲ ἠρώτη-

σεν ἂν ὁ πανευγενέστατος εὐαρεστῆται νὰ πληρώσῃ τὸν λογαριασμόν του. Ὁ πανευγενέστατος ὅμως χρήματα δὲν εἶχε καὶ δέν ἐπλήρωσε. Μετὰ ἕνα πάλιν μῆνα ἐπανῆλθεν ὁ ράπτης, καὶ μὲ ἠρώτησεν ἂν ὁ Κ. Βαρόνος εὐαρεστῆται νὰ ἐξοφλήσῃ τὰς ὀλίγας ἐκείνας μάρκας... Ὁ Βαρόνος ὅμως δὲν εἶχε περισσότερα χρήματα τοῦ πανευγενεστάτου, δι'ὃ μετὰ τέσσαρας ἄλλας ἑβδομάδας ἐπανῆλθεν ὁ ράπτης νὰ πληροφορηθῇ μήπως εἶναι εὐάρεστον εἰς τὸν Κ. Κόμητα νὰ πληρώσῃ... Τὴν φορὰν ταύτην κατ'ἐξαίρεσιν εἶχον χρήματα καὶ ἐπλήρωσα, διακόψας τὴν σειρὰν τῶν ἀλλεπαλλήλων προβιβασμῶν μου, ἥτις ἔτεινε νὰ κορυφωθῇ εἰς τὸν Πρίγκηπα. Ὅ,τι ἐστερήθην ὅμως τότε, ἐδυνάμην τώρα νὰ τὸ ἀπολαύσω, καὶ νὰ χαιρετηθῶ πρίγκηψ, ἂν κατέλυον εἰς τὸ πρώτιστον ξενοδοχεῖον τοῦ Βόρμς.

Ἀλλ'ὁ σταθμάρχης, μαθὼν τὴν ἐπιθυμίαν μου, ἐκάλεσεν ἕνα τῶν σκευοφόρων τοῦ σταθμοῦ καὶ τῷ εἶπέ τι κατ'ἰδίαν· οὗτος δὲ λαβὼν τὴν πήραν μου, ἐπροπορεύθη. Καὶ μεταξὺ βαίνων, «ἄριστον κατάστημα, μοὶ εἶπεν, ἐν εἴδει συνδιαλέξεως. Ἔχει καλὸν οἶνον καὶ ἐξαίρετον ζῦθον». Αἱ λέξεις ὅμως αὗται δὲν μοὶ ἐφάνησαν καλὰ οἰωνιζόμεναι. «Ἀλλ'ἐγώ, τῷ ἀπεκρίθην, βέλτιστε, οὔτε οἶνον πίνω, ἀλλ'οὔτε ζῦθον. Ὅ,τι θέλω, εἶναι εὐπρεπὲς ξενοδοχεῖον, ὅπου καλῶς νὰ τρώγωσι καὶ καλῶς νὰ κοιμῶνται οἱ ξένοι.» — «Ἄριστον κατάστημα, μοὶ ἀπήντησε. Θὰ εὐχαριστηθῆτε.» Ἀφ'οὗ ὀλίγον ἀκόμη ἐπροχωρήσαμεν, ἔξαλλος ἐγενόμην ὅτε τὸν εἶδον εἰσελθόντα εἰς τὴν αὐλὴν πενιχροῦ τινος οἴκου, ὅπου χυδαῖοι εἰς ρυπαρὰς τραπέζας περικαθήμενοι, ἐνεφοροῦντο ζύθου. «Ἀλλὰ τοῦτο εἶναι καπηλεῖον, ἄθλιε, ὅπου μ'ἔφερες», ἀνέκραξα πλήρης ὀργῆς. — «Ἄριστον κατάστημα, μοὶ ἀπήντησεν ἀποθέτων τὸν σάκκον μου.

Πολὺ θὰ εὐχαριστηθῆτε.» Ἐγὼ δὲ, ἐπειδὴ οὔτε Γερμανικὰ ἱκανὰ ἠξεύρω ὥστε νὰ παρατείνω τὴν φιλονεικίαν, οὔτε ἐγνώριζον ἂν ἀληθῶς δὲν ἦτο τοῦτο ἐν Βὸρμς τὸ ἄριστον τῶν καταστημάτων, οὔτε ἤθελον προσέτι νὰ προσβάλω καὶ τὸν ἐπελθόντα οἰκοδεσπότην, κακολογῶν τὸ ξενοδοχεῖόν του, ὑπέκυψα εἰς τὴν τύχην μου, ἐπλήρωσα τὸν ὁδηγόν μου, καὶ ἀνέβαλον εἰς καλητέραν περίστασιν νὰ περιβληθῶ τὸν τίτλον τοῦ πρίγκηπος. Ὅταν ὅμως εἰσῆλθον εἰς τὸ δοθέν μοι δωμάτιον, τὸ πρᾶγμα μοὶ ἐφάνη ἀφόρητον, καὶ ἀμέσως πάλιν ἐξῆλθον ἵνα ἰδῶ ἄν τι κατοικητότερον δὲν εὑρίσκω. Στρέψας ὅμως τότε τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὸ ἀνώφλιον τῆς ἐξωθύρας, εἶδον ἐν αὐτῷ λίθον ἐπιγεγραμμένον, καὶ ἡ ἐπιγραφὴ ἔλεγε Λατινικοῖς γράμμασιν ὅτι ἡ οἰκία ἐκτίσθη τῷ 1574ῳ ὡς Conventum προσηρτημένον εἰς τὴν μητρόπολιν. Τοῦτο πάραυτα μ'ἐξιλέωσε, καὶ ἀπεφάσισα οἵα δήποτε τράπεζα καὶ κλίνη καὶ ἂν μὲ περιέμενον, νὰ διανυκτερεύσω εἰς τὸ σεβάσμιον τοῦτο καὶ ἱερᾶς καταγωγῆς καπηλεῖον.

Καθ'ὃ λοιπὸν παρεδέχθην σύστημα ἀλληλογραφίας, σοὶ μεταδίδω τὴν σπουδαίαν ἀγγελίαν, ἣν δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι θὰ σπεύσῃς νὰ παραδώσῃς εἰς τὴν δημοσιότητα, ὅτι τὴν ἑσπέραν καὶ τὴν νύκτα ἐκείνην οὔτε ἔφαγον οὔτε ἐκοιμήθην. Εἰς τὴν πόλιν ὅμως, ἣν περιῆλθον, συνέδεσα γνωριμίαν μεθ'ἑνὸς τῶν ἐπισημοτέρων πολιτῶν, εἰς ὃν, ἐκπληττώμενον διὰ τὴν ἐκλογὴν τῆς κατοικίας μου, διηγήθην ὅτι μ'ἔπεμψεν ἐκεῖ ὁ σταθμάρχης. «Ὁ σταθμάρχης, ἀνεφώνησεν... Ὢ! ἐξαίρετον! Εἶναι ὁ πατὴρ τῆς οἰκοδεσποίνης τοῦ καπηλείου σου.» Τοῦτο ἐξήγει τὴν μυστικὴν παραγγελίαν τοῦ σταθμάρχου πρὸς τὸν σκευοφόρον, καὶ τοὺς ἐπανειλημμένους τούτου δισχυρισμοὺς ὅτι εἶναι ἄριστον τὸ κατάστημα. Τοῦτο δὲ μοὶ συνέβη, οὐχὶ εἰς σπήλαιόν τι λῃστῶν ἢ εἰς

τινα τῶν Ἀπενίνων φάραγγα, ἀλλ' ἐν μέσῳ Βὸρμς, εἰς ὥρας ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς Μαγεντίας καὶ βολὴν λίθου ἀπὸ τοῦ Ρήνου, εἰς χώρας καθ' ἃς ἰσχύουσιν οἱ Πρωσικοὶ νόμοι, καὶ αὐτοὶ οἱ κατὰ τῶν κοινωνιστῶν, κατὰ πᾶσαν αὐτῶν τὴν αὐστηρότητα.

Ἐν τούτοις ἀφ' οὗ σ' ἔφερα εἰς τὸ Βὸρμς, θὰ μὲ ἀκολουθήσῃς καὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Μικρὸν κοράσιον 12 ἢ 13 ἐτῶν μᾶς (δηλαδὴ ἐμὲ καὶ τοὺς συνοδοιπόρους μου) περιήγαγεν εἰς αὐτήν, μᾶς ἔδειξε τὰ πάντα, καὶ μετὰ φωνῆς καὶ εὐγλωττίας ὁμοίας πρὸς τὴν τῶν σημερινῶν Κικερόνων τῆς Ἰταλίας μᾶς ἐξήγει ἓν ἕκαστον, καὶ μᾶς ὠνόμαζε τοὺς ἱδρυτὰς καὶ τοὺς ἀφιερωτάς, καὶ τοὺς ἱππότας καὶ τοὺς αὐτοκράτορας, καὶ τὰς ἐποχὰς τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου των, μετ' ἀκριβείας ἥτις κατήσχυνε τὴν ἀμάθειάν μου. Ἐνθυμοῦμαι δ' ὀλίγιστα ἐξ ὅσων μᾶς εἶπε, καὶ σὺ ἠξεύρεις ποῦ θὰ τ' ἀναγνώσῃς. Ἀρκεῖ δὲ νὰ σ' εἰπῶ τὸ γενικὸν ἐξαγόμενον, ὅτι ἡ ἀπέραντος ἐκκλησία θεωρεῖται οὐ μόνον ὑπὸ τοῦ κορασίου ἐκείνου, ἀλλ' ἐν γένει ἐν Γερμανίᾳ, ὡς ἓν τῶν ἀρχαιοτάτων χριστιανικῶν ἱδρυμάτων τῆς χώρας ταύτης. Εἵλκυσε δὲ τὴν προσοχήν μου ὁ ἐπίσημος πολίτης ὃν προεμνημόνευσα εἰς τὸ ὅτι ἔχει πάσας πανταχοῦ τὰς ἀψίδας, καὶ εἰς τὰ παράθυρα καὶ εἰς τὰς θύρας, κυκλωτερεῖς, καὶ ὅτι πᾶς αὐτοῦ ὁ ρυθμὸς ἐστὶν ὁ Ρωμανικός, μεταποίησις τοῦ Ρωμαϊκοῦ. Παρετήρησα δὲ τὰς θυρίδας τῶν ὀγκωδῶν πύργων καὶ ἄλλων μερῶν τῆς οἰκοδομῆς, ὅτι εἰσὶν ἀνὰ τρεῖς παρ' ἀλλήλαις, στεναὶ καὶ μακραί, εἰς ἡμικύκλιον ἀπολήγουσαι, καὶ ἐντελῶς ὅμοιαι πρὸς τὰς τῶν ἀρχαίων ἐκκλησιδίων ἃς ἀπαντῶμεν πανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος· ὥστε ἐπ' αὐτοῦ τοῦ οἰκοδομήματος ἐστί, καθ' ὅσον ἐγὼ δύναμαι νὰ κρίνω, προφανεστάτη ἡ ἄμεσος ἐπιρροὴ τῆς Βυζαντινῆς ἀρχιτεκτο-

νικῆς· οὐχ ἧττον ὅμως εἶδον, καὶ ἔδειξα εἰς τὸν σύντροφόν μου τινὰ μέρη ἔχοντα τὸ ὀξύτμητον Γοτθικὸν τόξον· ἀλλὰ πάντα ταῦτα ἦσαν, ὡς μοὶ ἐξήγησε, προσθῆκαι μεταγενέστεραι.

Τὴν δ'ἐπαύριον εἰς τὰς ἓξ τὸ πρωΐ, — διότι ἠξεύρεις, ὅτι δὲν ἐκοιμήθην, — ἤμην εἰς τὴν ἐκκλησίαν, καὶ παρέμεινα ἐκεῖ κατὰ πᾶσαν την διάρκειαν τῆς καθολικῆς ἱεροτελεστίας. Ἡ μητρόπολις εἶναι τῷ ὄντι καθολική· διότι, ὅτε μετὰ τὴν εἰσαγωγὴν τῆς διαμαρτυρήσεως διενεμήθησαν εἰς τὰ δύω θρησκεύματα αἱ ἐκκλησίαι τῆς πόλεως ταύτης εἰς ἣν εἶχε μονάσει ὁ Λούθηρος, ἡ πρωτίστη αὕτη τῶν ἐκκλησιῶν παρέμεινεν εἰς τοὺς ἀρχαίους αὐτῆς κατόχους, καίτοι πολὺ ὀλιγοπληθεστέρους.

Τὸ ἐντὸς τῆς ἐκκλησίας ἐπισκευάζεται ἤδη ἐπιμελῶς. Καθήμενος δ'ἐπὶ ὥραν ὁλόκληρον ἐφ'ἑνὸς τῶν ἑδωλίων, περιέφερον τὰ βλέμματα πέριξ, καὶ παρετήρουν λεπτομερῶς πάντα τὰ μέρη τοῦ οἰκοδομήματος. Ἐκεῖ δ'ἀφ'ἑνὸς μέρους, ἐπὶ τοῦ ἐξεσμένου τοίχου, μοὶ ἐφάνη ὅτι διέκρινα ὡς γραμμάς τινας κεχρωματισμένας, καὶ καθ'ὅσον εἰς αὐτὰς προσήλουν τὴν προσοχήν μου, τὰς ἔβλεπον νὰ λαμβάνωσι σχήματα καὶ ν'ἀποτελῶσι μορφάς, καὶ μέχρι τέλους ἀνεγνώρισα εἰς αὐτὰς σχεδὸν ἐξηλειμμένα ἁγιογραφικὰ συμπλέγματα, ἀλλὰ κατά τε τὸν ρυθμόν, καὶ κατὰ τὴν ἀναβολὴν καὶ κατὰ τὴν πᾶσαν διάθεσιν ἐντελῶς ὅμοια πρὸς τὰς ἡμετέρας εἰκόνας, ὥστε πιθανώτατον μοὶ φαίνεται ὅτι Βυζαντίου χεὶρ ἐκόσμησε τὴν ἐκκλησίαν ταύτην κατὰ τοὺς χρόνους ὅτε τὸ Βυζάντιον ἐδάνειζε τὴν τέχνην του εἰς τὴν βάρβαρον ἔτι τότε Εὐρώπην. Μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν δὲ ταύτην ἠνίχνευσα ἐπιμελέστερον πάντας τοὺς τοίχους τῆς οἰκοδομῆς, καὶ εἰς τρία ἕτερα μέρη ἀνεῦρον ὅμοια ἴχνη, μείζονα μάλιστα τῶν

πρώτων καὶ καταφανέστερα. Ὁ γνώριμός μου ὅμως ἐκ Βὸρμς, εἰς ὃν ἔσπευσα νὰ ὁμιλήσω περὶ αὐτῶν, καίτοι πολλὰς ἔχων γνώσεις τῆς Γερμανικῆς ἀρχαιολογίας, ἠγνόει ὅμως ἐντελῶς, καὶ ἠρνεῖτο μάλιστα τὴν ὕπαρξιν ἴχνους ἀρχαίων γραφῶν ἐπὶ τῶν τοίχων τῆς μητροπόλεως, μέχρις οὗ τὸν ἔφερον ἐκεῖ καὶ τῷ τὰς ἔδειξα, λαβὼν τὴν ὑπόσχεσίν του, ὅτι θὰ λάβῃ πρόνοιαν νὰ προστατεύσῃ κατὰ τῶν ξεόντων τοὺς τοίχους ἐπισκευαστῶν τὰ σοβαρὰ καὶ περίεργα ταῦτα λείψανα ἀπωτάτου παρελθόντος.

Μέχρι δὲ τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ σιδηροδρόμου ἔχων ἀκόμη ὥρας τινὰς, περιῆλθον τὴν πόλιν, καὶ εἶδον ἐν αὐτῇ ξενοδοχεῖα κινήσαντα τὸν φθόνον ἐμοῦ τοῦ αἰχμαλώτου τοῦ ταπεινοῦ Couvent, καὶ εἶδον καὶ ἄλλας παναρχαίας ἐκκλησίας, περὶ ὧν δὲν σοὶ γράφω, καὶ ἐν ἄλλαις τὴν ἀρχαίαν συναγωγήν. Ἡ ἐντολὴ ἡ δοθεῖσα τοῖς Ἰουδαίοις «Αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε, καὶ κληρονομήσατε τὴν γῆν», ἐξεπληρώθη θαυμασίως, — ἐρώτησον τοὺς Ρουμούνους, — καὶ μάλιστα ἐν Γερμανίᾳ, ὅπου πᾶσα σχεδὸν πόλις ἔχει τὴν συναγωγήν της καὶ τὴν Ἰουδαϊκὴν συνοικίαν της, καὶ εἰς πάσας τὰς ἄλλας συνοικίας τὰς ἐπιφανεστάτας οἰκίας ἀνηκούσας εἰς Ἰουδαίους.

Ἐν Βὸρμς, πλὴν τῆς ἀρχαίας ὑπάρχει καὶ νέα συναγωγή. Ἠρώτησα δὲ γέροντά τινα Ἑβραῖον ὅστις μὲ παρηκολούθει, (ἴσως διότι εἶδε τὸν πῖλον μου παλαιὸν καὶ ἤλπιζε νὰ μοὶ τὸν ἀγοράσῃ ἀντί τινων λεπτῶν) πότε ἐκτίσθη ὁ ἀρχαιότερος τῶν ναῶν των, ὅστις ἀληθῶς ἐφαίνετο ἀρχαιότατος.

— Ἐκτίσθη, μοὶ εἶπε τόσα (δὲν ἐνθυμοῦμαι πόσα) ἔτη πρὸ Χριστοῦ.

— *Πρό;* . . . Θέλεις νὰ εἰπῇς *μετὰ*, βεβαίως.

— Ὄχι, θέλω νὰ εἰπῶ πρό, διότι ἡμεῖς οἱ Ἰουδαῖοι τοῦ Βόρμς ἤλθομεν ἐνταῦθα ὅτε ὁ Τίτος ἐκυρίευσε τὴν Ἱερουσαλήμ.

Μετ' ἐκπλήξεως ἀνέβλεψα τότε πρὸς τὸν ὁδηγόν μου ἐκεῖνον, καὶ ἐσχατόγηρως κυφὼς καὶ κατεσκληκὼς ὡς ἦν, μοὶ ἐφάνη ὡς ἂν ἦν αὐτὸς ὁ περιπλανώμενος, ἢ ὡς οἱ Γερμανοὶ λέγουσιν, ὁ αἰώνιος Ἰουδαῖος, ὅστις μοὶ ὡμίλει ἂν καὶ ἐκεῖνος ἦτο μεταγενέστερος, διότι ἤκμαζε μόνον ἐπὶ Χριστοῦ.

Ἐπληροφορήθην δὲ μετὰ ταῦτα ὅτι τοιαύτη ἐστὶν ἡ περὶ ἑαυτῶν πεποίθησις πάντων τῶν Ἰουδαίων τοῦ Βόρμς, καὶ αὐτῶν τῶν Χριστιανῶν κατοίκων τῆς ἰδίας πόλεως.

Ἐν Βερολίνῳ, τῇ 2 Σεπτεμβρίου 1879

Ζ'.

Φίλτατε,

Ἐπειδὴ ἀρέσκεσαι εἰς ὁδοιπορικὰς ἀναμνήσεις, ἐξακολουθῶ τὴν τελευταίαν ἐπιστολήν μου ὅπου τὴν διέκοψα.

Ἀνεχώρησα λοιπὸν ἐκ Βόρμς καὶ κατηυθύνθην εἰς Μαγεντίαν διὰ σιδηροδρόμου· ἀλλὰ τὸ σπουδαῖον, τὸ ἄξιον νὰ σπεύσῃς νὰ τὸ παραδώσῃς εἰς τὰς ἐπερχομένας γενεὰς διὰ τῆς δημοσιότητός ἐστιν ὅτι ἀνεχώρησα οὐχὶ, ὡς συνήθως, εἰς τρίτην, ἀλλ' εἰς δευτέραν θέσιν. Τοῦτο δὲ διὰ τρεῖς ἰσχυροὺς λόγους, τὸν πρῶτον γεωγραφικόν, ὅτι ἡ Μαγεντία ἀπέχει τοῦ Βόρμς μόνον μίαν ὥραν, καὶ ἑπομένως τῶν διοδίων ἡ διαφορὰ ἐστὶν οὐχὶ μεγάλη· τὸν δεύτερον ψυχολογικόν, ὅτι διετηρεῖτο ἀκόμη εἴς τινα γωνίαν τῆς διαθέσεώς μου τὸ οὕτως ἀθλίως ἐν Βόρμς διαψευσθὲν πριγκηπικὸν ὄνειρόν μου, καὶ ἡ τρίτη τάξις μοὶ ἐφαίνετό πως ἀκόμη κα-

τωτέρα τοῦ φανταστοῦ μου βαθμοῦ· καὶ τὸν τρίτον καθαρῶς ταμιευτικόν, ὅτι ἐν Βόρμς εἶχον κάμει ἀνελπίστους οἰκονομίας, διότι, ὅτε ἀνεχώρουν τῆς πόλεως ἐν ᾗ ἐστέφοντο οἱ Αὐτοκράτορες τῆς Γερμανίας, καὶ ἡ ξενοδόχος τοῦ Couvent μοὶ ἔφερε τὸν λογαριασμόν, ἔμεινα, οἷον δήποτε καὶ ἂν ἦν ἐκεῖνο τὸ καταγώγιον, πλήρης ἐκπλήξεως διὰ τὴν εὐτέλειαν τῆς ἀπαιτήσεως, καὶ ἤθελον νὰ διαμαρτυρηθῶ ὅτι ἀπατῶνται, ὅτι ὀφείλω τὰ τετραπλάσια ἀφ᾽ ὅσα ζητοῦμαι, καὶ νὰ πληρώσω κατὰ συνέπειαν. Ἀλλὰ συνῆλθον ταχέως, κ᾽ ἐπροτίμησα πρὸς ἀποφυγὴν τοῦ σκανδάλου, νὰ τηρήσω σιγήν, καὶ τὸ ἐντεῦθεν προκύψαν μοι περίσσευμα νὰ δώσω εἰς μίσθωσιν δευτέρας ἀντὶ τρίτης θέσεως μέχρι Μαγεντίας.

Ἐν τῇ σιδηροδρομικῇ ἁμάξῃ εὑρέθην μετὰ δύω ἀνδρῶν, οἵτινες ὡς ἐκ τῆς ὄψεως καὶ συμπεριφορᾶς αὐτῶν ἐφαίνοντο εἰς ἀνωτέρας στιβάδας τῆς κοινωνίας ἀνήκοντες, ὡς ἦτο καὶ ἑπόμενον, διότι ἐνταῦθα ὀλίγοι ὁδοιποροῦσιν εἰς πρώτην θέσιν, ἐκτὸς ἂν ὦσιν ἀληθεῖς ἡγεμόνες ἢ τραπεζῖται Ἰουδαῖοι. Ὁ πλησίον ἐμοῦ καθήμενος, τοῦ ἄλλου ὁμιλητικώτερος, ἀπέτεινε ταχέως πρὸς ἐμὲ τὸν λόγον, καὶ μετ᾽ ὀλίγον συνδιελεγόμεθα περὶ τῶν τεραστίως ἐν Γερμανίᾳ πολλαπλασιαζομένων σιδηροδρόμων. — «Εἰσὶ μία τῶν πρωτίστων μεριμνῶν, μοὶ εἶπε, τῆς κυβερνήσεως. Τὰ μέσα τῆς συγκοινωνίας εἰσὶ σήμερον τὸ μέτρον καὶ οἱ ἀναπόφευκτοι ὀχετοὶ τοῦ πολιτισμοῦ.» Ἐννοήσας δ᾽ ἐκ τῶν σολοικισμῶν καὶ τῆς προφορᾶς μου ὅτι ἤμην ξένος, καὶ προσέτι ὅτι ἤμην Ἕλλην, εἰς ὃ ὅμως καὶ αὐτὸς τὸν ὑπεβοήθησα, — «Ἔχετε σιδηροδρόμους εἰς τὴν Ἑλλάδα;» μ᾽ ἠρώτησεν. — «Εἰς τὴν Ἑλλάδα σιδηροδρόμους;» ἀπεκρίθην ἀφ᾽ οὗ ἐξηροκατάπια, «ὦ! μάλιστα, ἔχομεν, πῶς ὄχι; ἕνα ἔχομεν ὅστις ἐξ Ἀθηνῶν φέρει εἰς Πειραιᾶ· ἄλλον ὅστις φέρει εἰς Φάλη-

ρον. Ἅμα δὲ μᾶς προσαρτηθῶσι Θεσσαλία καὶ Ἤπειρος, θὰ οἰκοδομήσωμεν ἕνα πρὸς τὰ Ἰωάννινα, ἄλλος θὰ χωρήσῃ ἐκεῖθεν μέχρις ἀπέναντι τοῦ ἄκρου τῆς Ἰταλίας· ἄλλος θὰ ἑνώσῃ τὰς Ἀθήνας μετὰ τῆς Λαρίσσης καὶ τὴν Λάρισσαν μετὰ τῆς Θεσσαλονίκης· ἄλλος θὰ διασχίσῃ τὸν Πίνδον»· καὶ δὲν ὑπῆρχε κοιλὰς ἐπὶ τοῦ χάρτου δι' ἧς, βαθμηδὸν ἐνθαρρυνόμενος, δὲν διῆγον ἕνα σιδηρόδρομον. Δὲν φαντάζεσαι πόσον εὐκόλως κατασκευάζονται σιδηρόδρομοι ἐπὶ χάρτου, καὶ πόσον εὐθηνῶς ἀκόμη. Ὁ δὲ τρίτος συνοδοιπόρος, ὅστις ἐκάθητο εἰς τὴν ἀντιπέραν γωνίαν, καὶ ὀλίγον εἶχεν ἀναμιγῆ εἰς τὴν συνδιάλεξιν, εἶπε τότε, ὡς εἰς ἑαυτὸν ὁμιλῶν, —καὶ ἐκ τῆς προφορᾶς ἐνόησα Γάλλον Παρισινόν : — « S'ils n'ont pas des chemins de fer, ils ont en tout cas des chemins à faire». Ἀλλ' ἐπροσποιήθην ὅτι δὲν ἤκουσα, ἢ ὅτι δὲν ἐνόουν τὴν γαλλικήν, καὶ τὸ πρόσωπόν μου ἔμεινεν ἀκίνητον ἀπέναντι τοῦ ψυχροῦ του λογοπαιγνίου. Εὐτυχῶς δὲ διεκόπη καὶ ἡ ὁμιλία, διότι, παρὰ τὴν Μαγεντίαν ἤδη εἴχομεν φθάσει εἰς τὴν παραποταμίαν, καὶ τὴν προσοχήν μας εἵλκυσε τὸ μεγαλοπρεπὲς ρεῦμα τοῦ Ρήνου.

Εἰς Μαγεντίαν ἔβρεχεν, ὥστε σχεδὸν δὲν εἶδον τὴν πόλιν· οὐχ ἧττον ὅμως, μέχρι τῆς στιγμῆς τοῦ ἀπόπλου, ἔσπευσα πρὸς τὴν ἀρχαίαν καὶ ἀνακαινιζομένην μητρόπολιν, ὁδηγούμενος ὑπὸ τῶν μακρόθεν καταφανῶν κωδωνοστασίων αὐτῆς. Ἀλλὰ μάτην ἐπὶ πολὺ ἐζήτουν νὰ τὴν πλησιάσω, διότι πρόσοδον δὲν εὕρισκον πρὸς αὐτήν, πανταχόθεν περιτεθωρακισμένην ὑπὸ πενιχρῶν καὶ δυσειδῶν οἰκιῶν. Καὶ πολλαχοῦ παρετήρησα τοῦτο, ὅτι θρησκευτικὰ μνημεῖα τῶν ἀρχαίων αἰώνων, σεβαστὰ καὶ ἄξια παντὸς θαυμασμοῦ, κεῖνται τεθαμμένα ἐντὸς λαβυρίνθου μεταγενε-

στέρων οἰκοδομῶν καὶ ἀποδεικνύουσιν ὅτι εἶχον ἐπέλθει χρόνοι καθ' οὓς ἐξέλιπε τὸ αἴσθημα τῆς ἐκτιμήσεως τῶν ἀρχιτεκτονικῶν τούτων μεγαλουργημάτων. Μόνον δ' ἐπ' ἐσχάτων ἐνιαχοῦ, ὅταν ἐπαρκῶσιν αἱ τῶν πόλεων πρόσοδοι, μακρύνονται αἱ χυδαῖαι ἐποικοδομαί, καὶ χαράττονται πλατεῖαι περὶ τὰς ἐκκλησίας. Ἀλλὰ τοῦτο εἰς Μαγεντίαν εἰσέτι δὲν ἔγινε, καὶ ἠναγκάσθην, ὡς θέλων νὰ ἐκπολιορκήσω τὸ χωρίον, νὰ περιέλθω περισκοπῶν αὐτὸ ἔξωθεν, καὶ ἀκολουθῶν ὁδοὺς σχολιὰς καὶ στενάς, αἵτινες πολλάκις μ' ἐμάκρυνον ἀπ' αὐτοῦ, μέχρις οὗ εὗρον τέλος μίαν ἥτις ἀπέληγεν εἰς πλαγίαν θύραν, τὴν μόνην ἐν χρήσει. Εἰσελθὼν δὲ δι' αὐτῆς, εὗρον ὅτι ἐλειτούργουν, καὶ ὁ ἱερεὺς ὡμίλει ἀπὸ τοῦ ἄμβωνος. Αἱ στιγμαί μου ἦσαν ὅμως μεμετρημέναι, δι' ὃ, φοβηθεὶς μὴ παρασυρθῶ ὑπὸ τῆς εὐγλωττίας του καὶ λησμονηθῶ, ἐπροτίμησα νὰ μὴ προσέξω εἰς τὸν λόγον του, καὶ περιωρίσθην εἰς τὸ νὰ περιεργασθῶ τὰς τοιχογραφίας αἵτινες ἐκόσμουν τὰς ἀψίδας ἑκατέρωθεν τοῦ μέσου κήτους, καὶ ἦσαν αὐτόχρημα Βυζαντιναὶ τὸν ρυθμὸν καὶ αὐταί, ἀλλὰ καταφανέσταται καὶ ἔχουσαι τὰ χρώματα ζωηρά. Ἔμαθον δὲ μετὰ ταῦτα ὅτι, ἀνακαινιζομένης τῆς ἐκκλησίας, ἥτις καὶ αὐτὴ ὡς καὶ ἡ τοῦ Βὸρμς ἀποδίδεται εἰς τὸν ιβ' ἢ ιγ' αἰῶνα, ἐπιτήδειοι ζωγράφοι ἠκολούθησαν κατ' ἴχνος τὰς ἀρχαίας γραφάς, καὶ ἀπέδωκαν εἰς τὰ σωζόμενα χρώματα πᾶσαν αὐτῶν τὴν ἀνθηρότητα. Οὕτως ὁ θέλων νὰ γνωρίσῃ τὴν Βυζαντινὴν ἁγιογραφίαν, νομίζω ὅτι ἐν ταῖς ἀρχαίαις ἐκκλησίαις τῆς Γερμανίας δύναται μᾶλλον νὰ τὴν σπουδάσῃ ἢ ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὅπου οἱ Τοῦρκοι καταστρέφουσιν ἢ ἐπιχρύουσι τὰ ἔργα αὐτῆς. Οὕτω καὶ πέρυσι μεταβὰς ἐπὶ δύω ἡμέρας εἰς τὸν ὀλίγας ὥρας μόνον ἐντεῦθεν ἀπέχοντα Βρόκεν, τὸ ὄρος τῶν δαιμονικῶν φαντασμά-

των τοῦ Φάουστ, εἰς τὴν πόλιν Γοσλὰρ εἶδον πανάρχαιον μοναστήριον, εἰς οὗ τοὺς τοίχους ἐσωτερικῶς, πεσόντος ἐσχάτως κατὰ τόπους τοῦ κονιάματος, ἀνεφάνησαν ζωγραφίαι γνησιωτάτως Βυζαντιναί, ὀφειλόμεναι εἰς τὴν ἐκ Βυζαντίου προελθοῦσαν καὶ τὸ μοναστήριον ἱδρύσασαν ἡγεμονίδα Θεοφανώ, ἥτις ἐνυμφεύθη τῆς Γερμανίας τὸν Αὐτοκράτορα.

Εἰς τὴν παραποταμίαν ὅπου κατῆλθον ἔλυεν ἤδη τὰ πρυμνήσια ὁ «Αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας», ὡς ἐκαλεῖτο τὸ πλοῖόν μου. Ἦτο δὲ μέγα καὶ πολυτελές, ὡς περίπου περιγράφονται αἱ θαλαμηγοὶ τοῦ Ἱέρωνος καὶ τοῦ Πτολεμαίου. Εἰς αὐτὸ δ'ἐτάχθην ἴσος πρὸς τοὺς δωδεκάκις δώδεκα λοιποὺς ἐπιβάτας του, διότι ὅλοι εἴμεθα ἐπίσης ἐπὶ τοῦ καταστρώματος, ἡ δὲ διαφορὰ εἰς τοῦτο συνίστατο, ὅτι οἱ μὲν πλείονα καταβάλλοντες ἐδικαιοῦντο νὰ παρακαθήσωσιν εἰς τὸ μεγαλοπρεπὲς γεῦμα τὸ παρασκευαζόμενον ἐν τοῖς κοίλοις τοῦ πλοίου, οἱ δὲ λοιποὶ ἔμενον εἰς τὸ κατάστρωμα νὰ θαυμάζωσι τὴν φύσιν, ὑπ'αἰσθημάτων τρεφόμενοι. Περιττὸν νὰ σοὶ εἰπῶ μεταξὺ τίνων ἤμην· γνωρίζεις τὴν καλλαισθησίαν μου. Ἄλλως τε ἐν Βὸρμς μοὶ εἶχεν ἐπιτραπῇ, δι'ὅσα ἐκεῖ ἐπλήρωσα, νὰ παραλάβω εἰς τὸν κόλπον μου τὰ περισσεύματα τοῦ ἄρτου καὶ τοῦ λοιποῦ μου προγεύματος. Τέλος, οὕτω δὲν φρονεῖς; καλὸν γεῦμα εὑρίσκει τις πανταχοῦ καὶ πάντοτε (ὅταν ἔχῃ χρήματα), τὴν θέαν ὅμως τοῦ Ῥήνου δὲν τὴν εὑρίσκει.

Εἶναι δὲ ὁ Ῥῆνος... Ναί; Περιμένεις περιγραφήν; Ἴδε Βέδεκερ, σελίδα... δὲν ἠξεύρω ποίαν. Ἔχει, ἠξεύρεις, τέσσαρας δραχμὰς καὶ δὲν τὸν ἠγόρασα. Ἀλλὰ δὲν ἤθελον τοῦτο νὰ εἰπῶ. Ὁ Ῥῆνος εἶναι ἡ ἐπὶ γῆς ρευστὴ τῶν εὐδαιμόνων ὁδός. Διὰ νὰ μ'ἐνοήσῃς, ἐλθὲ καὶ ἰδέ τον. Ἀξί-

ζει τὸν κόπον. Ἀλλ' ὄχι, σὲ συμβουλεύω μᾶλλον μὴ ἔρχεσαι πρὶν ἀνατείλῃ καὶ διὰ σὲ ἡ σελήνη τοῦ μέλιτος, μὴ σοὶ συμβῇ ὅ,τι ἐκινδύνευσε νὰ συμβῇ εἰς ἐμέ. Ὑπελόγισα ἀνωτέρω εἰς δώδεκα δωδεκάδας, νομίζω, τοὺς συνεπιβάτας μου. Ἐξ αὐτῶν φαντάσθητι ὅτι αἱ ἓξ δωδεκάδες ἦσαν νέοι νεόνυμφοι, καὶ αἱ ἄλλαι ἓξ αἱ νύμφαι αὐτῶν. Ὡς δ' ἔμαθον ἐρευνήσας, τοῦτο ἐτησίως συμβαίνει, ὅτι κατὰ ταύτην τὴν ὥραν τοῦ χρόνου, τὴν τερπνοτέραν διὰ τὴν ποταμοπλοΐαν, ὁλόκληρα πληρώματα νέων ζευγῶν διαπλέουσι τὸν Ῥῆνον, καταρχόμενα ἀπ' αὐτοῦ τῆς τοῦ βίου ὁδοιπορίας.

Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν τοῦτο μοὶ ἐφάνη οὐχὶ δυσάρεστον, διότι αἱ ἑβδομήκοντα δύω ἐκεῖναι τοῦ ὑμεναίου νεοσύλλεκτοι ἦσαν ὅλαι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον εὐειδεῖς, αἱ μὲν ἔχουσαι τὴν ὡραιότητα τοῦ διαβόλου, καὶ ἠξεύρεις ὅτι πολλάκις, ὅταν θέλῃ, κατορθοῖ ὁ πειρασμὸς ν' ἀμφισβητῇ νικηφόρως τὸ μῆλον, αἱ δὲ εἶχον κόμας ἀνταναχλώσας πάσας τοῦ χρυσοῦ τὰς ἀποχρώσεις, ἄλλαι χείλη ρόδινα ἢ κοράλλινα, ἄλλαι ὀφθαλμοὺς ἁμιλλωμένους πρὸς τὸ χρῶμα τοῦ οὐρανοῦ. Πλὴν τί τὸ ὄφελος; Τῶν ὀφθαλμῶν πάντων τούτων νὰ βλέμματα ἐστρέφοντο μόνον — πρὸς τὰς καλλονὰς τοῦ Ῥήνου, θὰ εἴπῃς· — Βεβαίως, καὶ τοῦτο δὲν λέγω· ἀλλὰ πρὸ πάντων καὶ κυρίως ἐστρέφοντο πρὸς τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν νυμφίων, καὶ πάντα τὰ χείλη ἐκεῖνα ἠνοίγοντο μόνον εἰς ψιθυρισμούς, ἐξ ὧν ἐγὼ οὐδὲν ἤκουον, οὐδὲ συμφέρον εἶχον ν' ἀκούσω. Ὥστε ἔμενον μεμονωμένος ἐν μέσῳ τοῦ εὐδαίμονος ὁμίλου ἐκείνου, καὶ ἄφωνος ὡς οἱ ἰχθῦς τοῦ Ῥήνου. Ἂν δ' ὀφθαλμὸς ἐκ τῶν κυανῶν ἐκείνων, μεταστρεφόμενος ἀπὸ πυργοστεφοῦς λόφου εἰς χλοερὸν ἀκρωτήριον, συνέπιπτε ν' ἀπαντήσῃ τὸν ἐδικόν μου, καὶ νὰ ἐμμείνῃ ἐπὶ μίαν στιγμὴν διὰ τὸ ξενοφανὲς τῆς ἐμῆς ὄψεως, ἢ ἂν δύω

χείλη ἐκ τῶν ροδοχρόων διεστέλλοντο εἰς ἀτελὲς μειδίαμα διά τινα γελοῖον βαρβαρισμὸν ὃν ἀπέτεινον πρὸς τὸν ὑπηρέτην, ἀμέσως ἔβλεπον ἀγριαῖνον καὶ ἀνησύχως τοξευόμενον τοῦ ὑπόπτου συζύγου τὸ βλέμμα· διότι φαίνεται ὅτι ἡ θύελλα τῆς ζηλοτυπίας πνέει πρὸ πάντων σφοδρὰ κατὰ τὰ πρῶτα τέταρτα τῆς σελήνης τοῦ μέλιτος, πρὶν ἡ συζυγικὴ πίστις διέλθῃ διὰ τῶν δοκιμασιῶν τῶν τοῦ βίου περιπετειῶν.

Βαρυνθεὶς τέλος νὰ βλέπω ἐμαυτὸν τὸ ἀντικείμενον ἢ παγετώδους ἀδιαφορίας ἐν τῇ πυρώδει ἀτμοσφαίρᾳ ἐκείνῃ, ἢ ἀδικωτάτων ὑπονοιῶν, καὶ ν'ἀκούω ἑβδομηκονταδύω ζεύγη περιστερῶν μονοτόνως λαρύζοντα πέριξ μου, ἀπεστράφην ἀπ'αὐτῶν, ἐστήριξα τὸν ἀγκῶνά μου εἰς τὸ χεῖλος τοῦ πλοίου καὶ τὴν κεφαλὴν εἰς τὴν χεῖρά μου, καὶ διὰ τῆς ἄλλης λαβὼν ἐκ τοῦ κόλπου μου τὸν Στράβωνα ὅστις μὲ συνώδευεν, ἐβυθίσθην εἰς αὐτοῦ τὴν ἀνάγνωσιν, ζητῶν νὰ ἰδῶ εἴ τι λέγει περὶ Γερμανίας.

Ἀλλὰ μεταξὺ ἀναγινώσκων παρετήρησα ὅτι νέος τις, ἐκ τοῦ πληρώματος τῶν νυμφίων βεβαίως καὶ οὗτος, ἀλλὰ δι'ὃν ἴσως ἡ σελήνη τοῦ μέλιτος ἦτο περὶ τὴν δύσιν της, ἀποσπῶν τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀπὸ τῶν συνήθων πολικῶν των ἀστέρων, τοὺς ἔστρεφε συνεχῶς καὶ λαθραίως πρὸς τὸ βιβλίον μου, καὶ μετὰ ταῦτα μ'ἠτένιζε μετά τινος ἐνδιαφέροντος, ὡς μοὶ ἐφαίνετο. Ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ὅστις θὰ ᾐσθάνετό τι ἐνδιαφέρον πρὸς ἐμὲ εἰς τὸ βρίθον ἐγωϊσμοῦ πορθμεῖον ἐκεῖνο τοῦ ἔρωτος! Τέλος δὲ, τὸ μᾶλλον ἀνέλπιστον, καὶ μοὶ ἀπέτεινε τὸν λόγον μετὰ φωνῆς ἠπίας, ἐρωτήσας με ἂν εἶμαι φιλολόγος (ἢ φιλόλογος;).

— Δὲν ἔχω τὴν τιμὴν ταύτην, τῷ ἀπήντησα μειδιῶν.

— Ἀλλ'ἀναγινώσκετε Ἑλληνικά!

— Διὰ λόγον ἁπλούστερον, εἶπον· διότι εἶμαι Ἕλλην.

— Ἕλλην, ἀνέκραξεν ὡς ἐνθουσιῶν. Ἕλλην! — Καὶ μοὶ ἔδωκε τὴν χεῖρα. — Βέρθα, προσέθηκεν· ὁ κύριος εἶναι Ἕλλην!

Τότε ἤγειρε πρὸς ἐμὲ ἡ Βέρθα τοὺς ὀφθαλμούς, — τί ὀφθαλμούς! — καὶ μ'ἐδεξιώθη δι'ἑνὸς μειδιάματος, καταστήσαντός με διπλασίως εὐτυχῆ καὶ ὑπερήφανον ὅτι εἶμαι Ἕλλην. Καὶ συνδιάλεξις ἤρχισεν, ἐξ ἧς ἐκεῖνοι μὲν ἔμαθον ὅτι ἐγὼ μόλις ὑπετραύλιζον τὰ Γερμανικά, ὅπερ ηὔξησε ταχέως τὴν οἰκειότητα, διότι μ'ἐδίδασκον καὶ μὲ διώρθουν, ἐγὼ δέ, ὅτι ἡ νύμφη ἦν θυγάτηρ καθηγητοῦ, ὁ δὲ νέος σύζυγός της διδάκτωρ τῆς φιλολογίας, δρέψας σχεδὸν συγχρόνως τὸν στέφανον τῶν Μουσῶν καὶ τὸν τοῦ ὑμεναίου.

Ὁ Στράβων μου παρέσχε τὴν πλείστην ἀφορμὴν τῶν συνδιαλέξεων. Ἡ κυρία Βέρθα λαβοῦσα καὶ φυλλολογήσασα αὐτόν,

— Σοφὴ ἡ γλῶσσά σας, εἶπεν, ἀλλὰ τὰ γράμματά της πολὺ σκολιά. Δὲν ὁμοιάζουσι κάμμιᾶς γλώσσης τοῦ κόσμου. Τινῶν εὐρωπαϊκῶν γλωσσῶν ἠξεύρω ἄκρας καὶ μέσας, τῆς ἐδικῆς σας οὔτε λέξιν, οὔτε θὰ ἤμην ἱκανὴ νὰ μάθω ποτέ.

— Πρόληψις, Κυρία, τῇ ἀπεκρίθην. Πρῶτον περὶ σκολιῶν γραμμάτων ὑμεῖς, Γερμανίς, δὲν ἔχετε δικαίωμα νὰ ὁμιλῆτε. — Καὶ τῇ ἔδειξα ὅτι τὰ πλεῖστα τῶν κεφαλαίων τῇ εἶναι γνωστά, ὅπερ εἶδε μετ'ἀπορίας καὶ μετὰ χαρᾶς, καὶ ἤρχισε ν'ἀποπειρᾶται ν'ἀναγινώσκῃ.

— Ἔπειτα, προσέθηκα, μὲ ἀπατᾶτε λέγουσα ὅτι οὔτε λέξιν τῆς γλώσσης μου ἠξεύρετε.

— Ἀλλὰ σᾶς βεβαιῶ . . .

— Καὶ ἐγὼ περὶ τοῦ ἐναντίου, ὅτι αἱ γνώσεις σας τῆς Ἑλληνικῆς συμποσοῦνται οὐχὶ εἰς ἑκατοντάδας ἀλλ'εἰς χιλιάδας λέξεων.

— Περίεργον θὰ ἦτον ἂν ἤξευρον τὴν Ἑλληνικὴν ἐν ἀγνοίᾳ μου, ὡς ὁ Πουρσονιὰκ ὡμίλει ἐν ἀγνοίᾳ του πεζὸν λόγον, εἶπε γελῶσα (ἐγέλα δὲ χαριέστατα). Σᾶς παρακαλῶ νὰ μοὶ τὸ ἀποδείξητε.

— Προθύμως. Ἠξεύρετε τὴν λέξιν *καλλιγραφία* ;

— Πῶς ; εἶναι λέξις Ἑλληνική ;

— Καὶ ἰδού, οὐ μόνον γνωρίζετε τί ἐστὶ *καλλιγραφία*, ἀλλὰ καὶ τί ἐστὶ *γράφω*, καὶ τί ἐστὶ *καλή*, δηλαδὴ ὡραία. (Τοῦτο, πέπεισμαι, πρὸ πολλοῦ τὸ ἤξευρε. Τίς γυνὴ δὲν ἔχει καθρέπτην εἰς τὴν οἰκίαν της ;).

Καὶ μοὶ ἐφάνη ὅτι πρὸς ταῦτα ἠρυθρίασεν ἡ κυρία Βέρθα. Ἀλλ' ἴσως ἦτο μόνον ἀποτέλεσμα τοῦ ἡλίου· διότι ἡ κατάστασις τῆς ἀτμοσφαίρας ἐπὶ τοῦ Ῥήνου ἦτο περίεργος τὴν ἡμέραν ἐκείνην. Αἴφνης ἐπήρχετο βροχὴ ραγδαία μετ' ὁμίχλης καὶ ἀπέκρυπτε τὰ πάντα πέριξ· ἅμα δ' ἐκάμπτομεν ἕν ἀκρωτήριον, ριπὶς ἀνέμου διεσκόρπιζε τοὺς ἀτμούς, καὶ ὁ ἥλιος ἐρυθρὸς διεγέλα ἐπὶ τῶν χαριεστάτων τοποθεσιῶν, αἵτινες ἀνεφαίνοντο ὡς θεατρικαὶ σκηνογραφίαι, ἐφ' ὧν αἴρεται ἡ αὐλαία, ὡς ὡραίας πρόσωπον ἀφ' οὗ ὁ ζέφυρος μακρύνει τὸ κάλυμμα. Ἀλλ' ἐγώ, εἰς μόνην τὴν συνηγορίαν ὑπὲρ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης ἀφορῶν,

— Ἔχομεν λοιπὸν τρεῖς, τῇ εἶπον. Τώρα, δὲν θὰ μὲ εἰπῆτε βεβαίως ὅτι δὲν ἠξεύρετε τί ἐστὶ *φιλολόγος* (καὶ λέγων, ἀπέβλεπον πρὸς τὸν σύζυγόν της). Ἰδοὺ λοιπὸν ἠξεύρετε τί ἐστὶ *λόγος*, καὶ τί ἐστὶ *φιλῶ* (καὶ πόσον ἤξιζε νὰ τὸ ἠξεύρῃ !). Ἓν μόνον πρέπει νὰ σᾶς διδάξω, ὅτι παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἐδήλου τὴν αἰτίαν, παρ' ἡμῖν δὲ τὸ ἀποτέλεσμα. Εὔκολον μοὶ εἶναι, οὕτω προχωρῶν, νὰ σᾶς ἀποδείξω ὅτι ἐκ μετριοφροσύνης μόνον ἀρνεῖσθε ὅτι ἠξεύρετε τὴν Ἑλληνικήν.

Ἡ κυρία Βέρθα μὲ ηὐχαρίστησεν ὅτι τῇ ἀνεκάλυψα γνώ-

σεις ἃς δὲν σύνοιδεν ἑαυτῇ, καὶ τῇ ἀπέδωκα ἀρετὴν, ἣν κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην ἐφρόνει ὅτι δὲν ἐδικαιοῦτο ν' ἀντιποιηθῇ. Διεκόπη ὅμως ἡ ἀκαδημαϊκὴ ἡμῶν συνδιάλεξις ὑπὸ τοῦ κώδωνος ὅστις μᾶς ἐκάλει εἰς γεῦμα.

— Ἐλπίζομεν ὅτι θὰ σᾶς ἔχωμεν γείτονα εἰς τὴν τράπεζαν, μοὶ εἶπεν ὁ ἀγαθὸς διδάκτωρ. Ἀλλ' ἐξηγήσας ὅτι συνέπεσε κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν νὰ μὴ ἔχω ὄρεξιν, ὅτι ὁ ἰατρὸς μοὶ διέταξε νὰ μὴ τρώγω, — δηλαδὴ ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἡμέρας, ἐπρόσθεσα, ἰδὼν ποίαν ἔκπληξιν προὐκάλεσεν ἡ ἀνόητος πρόφασίς μου, τοὺς ἀφῆκα νὰ καταβῶσιν εἰς τὸ μέγα ἑστιατόριον, καὶ ἔμεινα εἰς τὸ κατάστρωμα, βόσκων ἀπλήστως τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὰς δύω ὄχθας καὶ τ' ἀμίμητα κάλλη αὐτῶν. Ὡς ἐν πανοράματι παρήρχοντο ἐμπρός μου ὁ εὐθυτενὴς βράχος, ὁ καθέτως αἰρόμενος εἰς μέγα ὕψος ἀπὸ τοῦ πυθμένος τοῦ ποταμοῦ καὶ φέρων στέφανον ἐρειπίων, διατρυπόμενος δ' εἰς τοὺς πρόποδας ὑπὸ τῆς ὁδοῦ, ἥτις δὲν ἔχει πῶς ἄλλως νὰ τὸν παρέλθῃ· ἔπειτα ὁ μαλακῶς καμπτόμενος σύνδενδρος λόφος, ὃν κοσμοῦσι φαιδραὶ ἀγροικίαι· κατόπιν ἡ βαθύσκιος κοιλὰς ἣν διαρρέει διαυγὲς ὑδάτιον, καὶ εἰς ἧς τὰ ἄλση περιμένεις νὰ ἰδῇς τοὺς βουκόλους τοῦ Θεοκρίτου· μετ' αὐτήν . . . Οὐαί! Βλέπω ὅτι τὸ ὕφος μου λαμβάνει χροιὰν εἰδυλλιακήν. Τότε θὰ μ' ἐπιτρέψῃς, φίλτατε, νὰ τὸ ἐπιφυλάξω διὰ τὸν προσεγῆ ποιητικὸν διαγωνισμὸν, διότι σὲ βλέπω ἤδη περιλειχόμενον, καὶ ἑτοιμαζόμενον νὰ ποιήσῃς ἠξεύρωμεν τίνα χρῆσιν αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο . . . «ἡ συνέχεια εἰς τὸ προσεχὲς», ὡς ἤθελες εἰπεῖ ἂν σοὶ παρεῖχον καὶ τὴν ἐλαχίστην ἀφορμὴν εἰς τὰς δημοσιευτικάς σου ὀρέξεις.

Ἐν Βερολίνῳ, τῇ 20 Σεπτεμβρίου 1879.

Η'.

Φίλτατε,

Ποῦ λοιπὸν ἐμείναμεν εἰς τὴν τελευταίαν ἐπιστολήν μου; Ἄ! ναί. Ἐγὼ μὲν ἔμεινα ἐπὶ τοῦ καταστρώματος, τρωγαλίζων τὸν ξηρὸν ἄρτον τοῦ Βόρμς, καὶ κορεννύμενος ἐκ τῆς ἐξαισίου θέας τῶν Παραρρηνίων, οἱ δὲ συμπλῶταί μου ἔμειναν εὐωχούμενοι εἰς τοῦ πλοίου τὰ κοῖλα, ὅθεν ἀνέβαινον πρὸς ἐμὲ τῶν ἐρώντων οἱ ψίθυροι, τῶν παροψίδων καὶ ποτηρίων ἡ μουσικὴ καὶ τῶν ὄψων ἡ κνίσσα. Τότε κατὰ πρῶτον ἔλαβον τὴν πεῖραν ὅτι καὶ ὁ στόμαχος ἔχει φθόνον.

Εἶχον δ' ἀρχίσει ἐκπληττόμενος ὅτι, ἐν ᾧ τὰ πάντα ἐν τῷ κόσμῳ ἔχουσι τέλος, τὸ ἐρεθιστικὸν μόνον ἐκεῖνο συμπόσιον ἦτον ἀτελεύτητον, ὅτε ἤκουσα τρυγμὸν καθεδρῶν μετακινουμένων, καὶ πρώτη ἐφάνη ἀναδύουσα ἐκ τῆς ἀναβάθρας ἡ Βέρθα.

— Ἡ Λωρελάϋ! ἀνεφώνησεν ἅμα ἐπάτησε τὸ κατάστρωμα.

— Ἡ Λωρελάϋ; εἶπεν ἐρωτηματικῶς συγχρόνως καὶ θαυμαστικῶς ὁ σύζυγός της, ἀκολουθῶν αὐτὴν κατὰ πόδας.

Καὶ πάντες οἱ δαιτυμόνες τοῦ μεγάλου γεύματος ἐξώρμων ἀλληλοδιαδόχως, καὶ οὐδεὶς ἔθετε τὸν πόδα εἰς τὸ κατάστρωμα χωρὶς νὰ προφέρῃ τὰς λέξεις: Ἡ Λωρελάϋ.

Πλησιάσας δὲ καὶ ἐμὲ ὁ φιλολόγος, «Λωρελάϋ» μοὶ εἶπε κινῶν τὴν κεφαλὴν, καὶ ἐγὼ, ἵνα μὴ καταγελασθῶ ἐπ' ἀγνοίᾳ, «Λωρελάϋ» ἀπήντησα μηχανικῶς, καὶ ὑποπτεύων ὅτι ἦτον ὑποχρεωτική τις εὐχὴ μετὰ τὴν ἑστίασιν, ἣν ὅμως ἄλλοτε δὲν εἶχον ἀκούσει. Ἀλλ' ἀμέσως εἶδον ὅτι ἠπατώμην, διότι πάντες, εἴτε ἐγνωρίζοντο εἴτε μὴ, ἔδιδον ἀλλήλοις τὰς χεῖρας, ἐπιφωνοῦντες τὸ εἰθισμένον: «*Γεῦμα*», ὅπερ δηλοῖ

εἰς τὴν λακωνικὴν γλῶσσαν τῶν κεκορεσμένων : « Ὁ Θεὸς δοίη ὑμῖν αἴσιον καὶ ὑγιὲς τὸ γεῦμα! » Ἑπομένως, θεὶς κατὰ μέρος τὴν φυσικήν μου δειλίαν, τὴν κυρίαν Βέρθαν, ἥτις καὶ αὐτὴ μὲ προσεφώνησε διὰ τοῦ μυστηριώδους « Λωρελάϋ », ἐτόλμησα ἰδιαιτέρως νὰ παρακαλέσω νὰ μοὶ εἰπῇ τί σημαίνει ἡ λέξις.

— Τὸ ἀγνοεῖτε! εἶπεν ἐκπεπληγμένη. Ἄ! λησμονῶ ὅτι δὲν εἶσθε Γερμανός. Βλέπετε πρὸς τὰ δεξιὰ τὸν τραχὺν βράχον, αὐτὸν ὅστις βυθίζει τοὺς πόδας του εἰς τὸν ποταμόν. Ἐκεῖ ἐπάνω διητᾶτο ἡ Λωρελάϋ, νύμφη θαυμαστῆς ὡραιότητος, ἔχουσα γλαυκοὺς καὶ διαυγεῖς τοὺς ὀφθαλμοὺς ὡς τὸ κῦμα τοῦ Ῥήνου, χρυσῆν τὴν ἡπλωμένην κόμην ὡς τοὺς ὡρίμους ἀστάχεις τῶν πέριξ ἀγρῶν, τὴν φωνὴν μελῳδικὴν ὡς τῶν ἀηδόνων αἵτινες ψάλλουσιν εἰς τὰς ὄχθας τοῦ . . .

— Ὦ! τὴν γνωρίζω! διέκοψα μετ' ἀπερισκέπτου ἐνθουσιασμοῦ.

— Τὴν γνωρίζετε λέγετε! εἶπεν ἐκπληττομένη ἡ Βέρθα.

Καὶ εὐτυχῶς ὅτι τὸ εἶπε, διότι μ' ἐκώλυσε νὰ ἐκστομίσω ἀπρεπῆ ἀνοησίαν ἣν εἶχον εἰς τὸ ἄκρον τῶν χειλέων, καὶ ἣν δὲν ἠξεύρω ἂν δὲν εἶχον ἤδη προδώσει οἱ ἐπὶ τῆς ὁμιλούσης στηριζόμενοι ὀφθαλμοί μου, — καὶ ταῦτα ἐμπρὸς τοῦ φιλολόγου. Συνελθὼν ἐπομένως ἀπήντησα :

— Τὴν γνωρίζω βεβαίως· εἶναι ἡ ἡμετέρα, τοῦ Ὁμήρου ἡμῶν ἡ Σειρήν.

— Ὀρθότατα, ἀπεκρίθη ἡ Βέρθα, διότι καὶ ἡ Λωρελάϋ, ὁσάκις πλοῖον προσέπλεεν, ἔψαλλε τὰ γλυκύτερα ᾄσματά της, εἵλκυε ναύτας καὶ πηδαλιούχους, τὸ πλοῖον προσαράσσον εἰς τὸν βράχον κατεποντίζετο, καὶ οἱ πλέοντες ἐγίνοντο θῦμά της.

— Πῶς ἤλλαξαν οἱ καιροί! ἐτόλμησα νὰ ἐκφωνήσω,

Τώρα ὁ βράχος ἐκεῖνος εἶναι ἔρημος καὶ ἀκίνδυνος, αἱ δὲ Σειρῆνες, αὐταὶ πλέουσιν ἐπὶ τῶν ἀτμοκινήτων.

— Ἀληθῶς, διέκοψεν ὁ φιλολόγος, φρονῶν ἴσως ἀναγκαῖον νὰ δώσῃ ἐμβριθεστέραν στροφὴν εἰς τὸν διάλογον, ὁ μῦθος τῆς Λωρελάϋ ἐστὶν οὐδεὶς ἕτερος ἢ ὁ Ὁμηρικὸς τῶν Σειρήνων, καὶ ὁ βράχος οὗτος εἶναι πολύτιμον μνημεῖον ἀρχαιοτάτης ἐπενεργείας τοῦ μακρὰν ἀκτινοβολοῦντος ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ ἐπὶ τῆς ἐν νυκτὶ βαρβαρότητος βεβυθισμένης Γερμανίας κατὰ χρόνους οὓς δὲν γνωρίζει ἡ ἱστορία.

Ἐν τούτοις διάφοροι ἐκ τῶν γνωρίμων τοῦ φιλολόγου εἶχον συσπειρωθῆ περὶ ἡμᾶς, καί, μετὰ τὰς ἀναγκαίας ἀντιπαρουσιάσεις, μετεῖχον τῆς συνδιαλέξεως, διότι «ἐπεὶ πόσιος καὶ ἐδητύος ἐξ ἔρον ἕντο», ἐθεώρουν ἀναγκαῖον εἰς τὴν χώνευσιν ν'ἀμβλύνωσι τὴν ὀξύτητα τῶν τρυφερῶν αἰσθημάτων διά τινων σπουδαιολογιῶν. Ἐν αὐτοῖς δ'ἦτο καί τις πρεσβύτης, οὐχὶ νεόγαμος οὗτος, μυστικοσύμβουλος δὲ δὲν ἠξεύρω τίνος, ἢ μᾶλλον οὐδενὸς, διότι οὗτος ἐστὶ συνηθέστατος, κενὸς τίτλος ἐν Γερμανίᾳ. Οὗτος δὲ, ἀπαντῶν εἰς τὸν φιλολόγον,

— Εἰς τοσαύτην ἀρχαιότητα, εἶπε, δὲν νομίζω ὅτι πρέπει ν'ἀναγάγωμεν τὴν ἐπιρροὴν τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐπὶ τῶν χωρῶν τούτων. Οἱ Ρωμαῖοι, ὧν μεγάλη λεωφόρος ἦτον ὁ Ρῆνος, ἔρριψαν ἐνταῦθα σπέρματα ἑλληνικῶν μύθων, ὧν τινα ἐρρίζωσαν καὶ ἐβλάστησαν. Καὶ πολλῶν τῶν μύθων τούτων πολὺ μακροτέρα δύναται νὰ καταδειχθῇ ἡ ὁδοιπορία, ἐκ τῆς ἐνδοτάτης Ἀσίας εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ ἐκεῖθεν μετὰ τῶν ρωμαϊκῶν λεγεώνων εἰς τὴν ἀγρίαν Εὐρώπην.

— Ἐξαιρῶ τὰς Σειρῆνας, εἶπεν ἡ Βέρθα. Τόσον χαρίεντα μῦθον δικαιολογεῖ μόνον ἡ ὡραιότης τῶν ἑλληνικῶν νήσων. Μετεφυτεύθη δὲ καὶ εἰς τὸν Ρῆνον, διότι αὐτοῦ

δὲν ὑπάρχει χώρα ἐφάμιλλος, ἔχουσα τοὺς γραφικοὺς τούτους λόφους μετὰ τῶν ἀμιμήτων αὐτῶν ἐρειπίων.

— Προσέξατε, κυρία, εἶπεν ὁ μυστικοσύμβουλος. Ἔχετε Ἕλληνα ὅστις σᾶς ἀκούει. Ἐμπρός του μὴ ὁμιλεῖτε περὶ ἐρειπίων. Ὁ κύριος οὗτος, ἀναπολῶν τὰ ἐρείπια τῆς Ἑλλάδος, πρέπει νὰ μᾶς οἰκτείρῃ ὅταν ἀκούῃ ν' ἀναφέρωμεν τὰ ἡμέτερα.

— Ὢ! παντάπασιν! ἐνόμισα φιλοφροσύνης καθῆκον νὰ ὑπολάβω.

— Ναί, ναί, μοὶ ἀντέταξεν ὁ ζωηρὸς γέρων. Ἤμην εἰς τὴν Ἑλλάδα, προσεκύνησα τὸν Παρθενῶνα καὶ τὰ Προπύλαια, περιηγήθην τὴν Πελοπόννησον.

Καὶ πρὸς τὴν Βέρθαν ἀποταθείς,

— Βεβαίως γνωρίζετε, κυρία, τῇ εἶπε, γυναῖκας αἵτινες ἐξαισίου ὡραιότητος οὖσαι ἐπὶ νεότητος, διατηροῦσι μέχρι βαθέος γήρως πᾶσαν τὴν ἁρμονίαν τῶν χαρακτήρων, τὴν ἐρασμιότητα τοῦ μειδιάματος, ἀντικαταστήσασαι τὴν χρυσῆν κόμην δι' ἀργυρᾶς, τὴν χάριν διὰ μεγαλοπρεπείας, τὴν νεανικὴν φαιδρότητα διὰ συμπαθοῦς μελαγχολίας, σέβας ἐπιβαλλούσης. Τὸ βλέμμα των δὲν ὁμιλεῖ πλέον περὶ ἔρωτος, ἀλλὰ περὶ ἀθανασίας. Τοιαῦτα τὰ ἐξαίσια τῆς Ἑλλάδος ἐρείπια, περὶ ὧν, ὅτε τις ἅπαξ τὰ ἴδῃ, ὀνειροπολεῖ δι' ὅλης του τῆς ζωῆς.

— Ἀλλὰ καὶ τὰ ἐδικά μας . . . ἠθέλησε νὰ εἴπῃ ἡ Βέρθα.

— Τὰ ἐδικά μας; διέκοψεν ὁ μυστικοσύμβουλος. Ἂν ποτε ἀπηντήσατε παρηκμακότα, κατεσκληκότα ἐσχατόγηρων, οὗ κατέρρευσαν ὀδόντες καὶ κόμη, ἐξ ἐκείνων οὓς οἱ ἀρχαῖοι Σπαρτιᾶται θὰ ἔρριπτον εἰς τὸν Κεάδαν, τοιαῦτα εἰσὶ τὰ ἐδικά μας ἐρείπια, πλίνθοι πηλόκτιστοι, ἃς σκορπί-

ζει τοῦ διαβάτου ὁ ποῦς, ἐν ᾧ τὰ ἐκ στίλβοντος μαρμάρου λελαξευμένα τῆς Ἑλλάδος ἐκεῖνα ἀψηφοῦσι τοὺς αἰῶνας, καὶ μόλις κατίσχυσεν αὐτῶν ἡνωμένη τῶν σεισμῶν καὶ τῶν βαρβάρων ἡ βία.

— Ἀλλά, ὑπέλαβον ἐγώ, ἄνανδρον νομίσας ν' ἀφήσω ἐκ πατριωτισμοῦ τὴν Βέρθαν νὰ ὑποστῇ παντελῆ ἧτταν, καὶ τὰ πρὸ ὀφθαλμῶν ἡμῶν ταῦτα, οἵα δήποτε καὶ ἂν εἶναι ἡ πρώτη οἰκοδομή των, στέφουσι γραφικώτατα τούτους τοὺς λόφους καὶ συμπληροῦσι τῆς φύσεως τὸ καλλίτεχνον διάγραμμα, πρὸς τὸν χαρακτῆρα αὐτῆς συνᾴδοντα. Καὶ εἰς τὴν φαντασίαν δ' ἐξεγείρουσιν εἰκόνας παρελθόντων καιρῶν, ὅτε οἱ ἄτρομοι ἱππόται εἶχον τὰ φρούρια ταῦτα φωλεάς των, ἐκεῖθεν ἐπισκοποῦντες τοῦ Ῥήνου τὸν ροῦν.

Καὶ λεηλατοῦντες τοὺς διαπλέοντας, διέκοψεν ὁ ἀνηλεὴς φιλέλλην, καὶ πρὸς ἀλλήλους μαχόμενοι διὰ τὴν διανομὴν τῶν λαφύρων. Προτιμῶ τοὺς ἥρωας τῆς παναρχαίου σας ἐποχῆς, τοὺς εὐγενῶς συνάμα καὶ ποιητικῶς μαχομένους κατὰ θηρίων καὶ κατὰ κακούργων. Ὅτι ὅμως τὰ λείψανα ταῦτα ἀρχαιοτέρων καιρῶν, ὧν τὴν σχετικὴν καλλονὴν ἐν τῇ σκηνογραφίᾳ δὲν προτίθεμαι ν' ἀρνηθῶ, συνᾴδουσιν ἀποκλειστικῶς πρὸς αὐτῆς τὸν χαρακτῆρα, τοῦτο μ' ἐπιτρέπετε νὰ μὴ τὸ δεχθῶ τοσοῦτον ἀπολύτως. Δὲν ἠξεύρω ἂν, πρὶν καταβῶμεν εἰς τὴν τράπεζαν (δὲν ἤξευρε πόσον δίκαιον εἶχε μεταχειριζόμενος τὸ πρῶτον πρόσωπον), παρετηρήσατε περὶ τὸ Βίγγεν, ἀριστερῶς, εἰς τὴν ὀφρὺν τῶν λόφων τετράστυλον ναΐσκον ἑλληνικόν, κόσμημα, ἐννοεῖται, ἐσχάτως ἀνεγερθέν, καὶ ἄλλου ρυθμοῦ ὁμοίου ὀλίγον ἐνδοτέρω, ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης. Ἂν τὰ ἴδετε, δὲν σᾶς ἐφάνησαν βεβαίως παραβλάπτοντα τὴν σκηνογραφίαν.

Παραβλάπτοντα! Μετὰ πόσης χαρᾶς ἤκουσα τὰς λέξεις

ταύτας τοῦ ἐνθουσιώδους συνοδοιπόρου μου! Διότι τὰ εἶχον ἴδει, καὶ ἡ θέα των μὲ εἶχε συγκινήσει, καὶ μοὶ ἐφαίνετο ὅτι ἔβλεπον τὸν Ἑλικῶνα ἐμπρός μου, ὅτι αἱ Μοῦσαι κατῴκουν ἐκεῖ, ὅτι ὁ Θύρσις καὶ ὁ Μενάλκας κατῴκουν τὰ δάση των, καὶ θεωρία ὅτι ἔμελλεν ἐν αὐλοῖς καὶ κιθάραις νὰ προκύψῃ ἐκ τῶν κοιλάδων των.

— Διακαῆ ἐπιθυμίαν ἔχω, εἶπεν ἡ Βέρθα, νὰ ἰδῶ τὰ θαυμάσια τῆς Ἑλλάδος λείψανα, καὶ τὸ στάδιον ἡμῶν ἐλπίζω μίαν ἡμέραν ἐκεῖ νὰ μᾶς φέρῃ. Ἔχω σχεδὸν καὶ τὴν ὑπόσχεσιν τούτου.

Καὶ τὸ βλέμμα της ἐστράφη ἐρωτηματικὸν πρὸς τὸν νέον της σύζυγον, ὅστις διὰ μειδιάματος ἔδωκε τὴν ἐπικύρωσιν.

— Ἀλλὰ ἐξηκολούθησε, δὲν δύναμαι ν'ἀρνηθῶ τὸν θαυμασμόν μου καὶ εἰς ταῦτα ἃ παρερχόμεθα. Ἰδέτε τοῦτο ἐκεῖ Ἡ συνεχὴς σειρὰ τῶν ὀξυτμήτων ἀψίδων του δὲν φαίνεται ὡς ἔντεχνον περίαπτον συμπληροῦν τὸ μαλακὸν τοῦ λόφου διάγραμμα; Δὲν ἠξεύρω πῶς μετὰ τῶν ὑψηλῶν ἐξοχῶν του ἀνατείνεται καὶ τὸ αἴσθημά μου πρὸς οὐρανὸν, καὶ ἡ θέα του μοὶ ἐμπνέει αἴσθημα εὐλαβείας.

— Καὶ δικαιότατα εἶπεν ὁ γέρων, διότι εἶναι ἐρείπιον ἐπισήμου μοναστηρίου ἐγκαταλειφθέντος καὶ κρημνισθέντος ἐπὶ τῶν πρώτων χρόνων τῆς διαμαρτυρήσεως.

— Εἶσθε βέβαιος ὅτι δὲν τὸ ἐκρήμνισεν ὁ Βισμάρκ; ἠρώτησεν εἷς ἐκ τῶν παρισταμένων νέων, ὅστις, ὡς ἔμαθον, ἦτο βουλευτὴς τῆς Ἀλσατίας.

— Εἰμὶ ξένος εἰς τὰ πολιτικὰ, ἀπεκρίθη ὁ μυστικοσύμβουλος. Μοὶ φαίνεται ὅμως ἐν γένει ὅτι καταχριτέος δὲν εἶναι τῆς Πρωσίας ὁ ἀρχιγραμματεὺς θέλων ν'ἀποδώσῃ τὰ τοῦ Καίσαρος Καίσαρι, καὶ νὰ περιστείλῃ ἐντὸς τῶν ἀμοι-

βαίων ὁρίων τὴν ἐκκλησίαν καὶ τὴν πολιτείαν. Διὰ τοῦτο δὲν εἶναι δίκαιον νὰ τὸν κατηγορήσωμεν καὶ ὡς ἀνατροπέα τῆς θρησκείας καὶ ὡς κατεδαφίζοντα τὰ μοναστήρια.

— Νὰ τὸν κατηγορήσωμεν; ἀνέκραξέ τις ὅστις μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης δὲν εἶχεν ἀναμιγῆ εἰς τὴν συνδιάλεξιν. Στέφανον ἀμάραντον θέλει διὰ τοῦτο τῷ πλέξει ἡ ἱστορία, ἢ μᾶλλον ἤθελε τῷ πλέξει, ἂν εἶχε τὴν γενναιότητα τοῦ νὰ πράξῃ ὅ,τι τῷ ἀποδίδεται. Θὰ ὑπηρέτει τὴν ἀνθρωπότητα καὶ τὴν θρησκείαν, ἂν κατέστρεφε τὰ καταγώγια ταῦτα τῆς δεισιδαιμονίας.

— Ἡ σπουδή του, καθ'ὅσον ἠξεύρω, ὑπέλαβεν ὁ πρεσβύτης, δὲν εἶναι ζῆλος ἱεραποστολικός, καὶ ἂν ἠθέλησε νὰ κωλύσῃ τὴν εἰσπήδησιν εἰς τὰ τῆς πολιτείας ἀρχῆς ξένης, ἥτις μετὰ τῆς θρησκευτικῆς συνδέει καὶ πολιτικὴν ἐξουσίαν, δὲν διενοήθη ὅμως νὰ καταστρέψῃ καὶ ὅ,τι ἑκατομμύρια θεωροῦσιν ἱερὸν καὶ σεβαστόν, ὡς καὶ δὲν ἀνεκώχησεν ἐξ ἐλλείψεως γενναιότητος, ἀλλ'ἵνα μὴ ὑπερβῇ τὸν ἀναγκαῖον ὅρον.

— Ἑκατομμύρια ἀδελφῶν δυστυχῶς πεπλανημένων ἐν τῷ σκότει τῶν προλήψεων, ὑπέλαβεν ὁ ἄλλος, μὴ περιμείνας τὸ τέλος τῆς ἀνωτέρω φράσεως. Εἰκάζω ὅτι εἶσθε καθολικός, ἐγὼ δὲ εἰμὶ ἱεραπόστολος Ἀμερικανός, καὶ ἱερὰν θεωρῶ τὴν ἀλήθειαν, καὶ καθῆκόν μου νὰ κρατῶ ὑψηλὰ τὸν δαυλόν της πρὸς πάντας, μάλιστα πρὸς ἑτεροδοξοῦντας, ὑπὲρ τῆς σωτηρίας των.

— Καθολικὸς δὲν εἶμαι, ἀλλ'οὔτε ἱεραπόστολος, ἀπεκρίθη ὁ μυστικοσύμβουλος· τὴν ὑμετέραν ὅμως λατρείαν πρὸς τὴν ἀλήθειαν οὐ μόνον ἐπαινῶ καὶ σέβομαι, ἀλλὰ καὶ τὴν συμμερίζομαι. Ἓν ὅμως ἀκόμη· εἶσθε τόσον πεπεισμένος ὅτι εἰς τὸ δόγμα σας ἔγκειται ἡ ἀλήθεια;

— Τοὐλάχιστον τὸ πιστεύομεν, εἶπεν ὁ ἱεραπόστολος, καὶ ἑπομένως καθῆκον φιλαδελφίας μᾶς ἐπιβάλλει νὰ μεταδίδωμεν αὐτὸ καὶ εἰς τοὺς ἄλλως δοξάζοντας, ἵνα τοὺς σώσωμεν ἐκ τοῦ ὃ ἡμεῖς ἐκλαμβάνομεν ὡς ψεῦδος.

— Αὐτὴν περίπου ταύτην τὴν ἀπάντησιν, ἀπεκρίθη ὁ γέρων, ἔλαβόν ποτε παρ' ἱεραποστόλων Ἀμερικανῶν ὡς ὑμᾶς, ἀλλ' ἀγγλικῆς οὐχὶ γερμανικῆς φυλῆς, οὓς πρὸ πολλῶν ἐτῶν, ὅταν ἐκ δευτέρου ἐπεσκεπτόμην τὴν Ἑλλάδα, ἀπήντησα ἐν τῷ ἀτμοπλοίῳ, ἀπερχομένους τοὺς μὲν εἰς Σερβίαν καὶ ἄλλας σλαβικὰς χώρας, τοὺς δὲ εἰς Μικρὰν Ἀσίαν καὶ Ἀρμενίαν, καί τινας νομίζω καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα, πρὸς χριστιανικοὺς λαούς, οὓς ἤθελον νἀποσπάσωσιν ἐκ τῆς κακοδοξίας. Ἕνα τῶν κυρίων τούτων ἠρώτησα εἰς τί δόγμα αὐτὸς ἀνῆκεν· «Ἐννοεῖται, μοὶ εἶπεν, ὅτι εἰς τὸ Ἀγγλικανόν, τὸ τῆς *καθιδρυμένης* ἐκκλησίας». — «Τότε θαυμάζω, τῷ ἀπεκρίθην, τὴν ὑπερβολήν, τὴν σπατάλην τοῦ ζήλου σας: Ὁ γείτων σας ἐν Νεοβοράκῳ, ὁ κατοικῶν δεξιῶς τῆς οἰκίας σας, πέπεισμαι ὅτι εἶναι Πρεσβυτεριανός, Εὐαγγελικὸς δ' ὁ πρὸς τὰ ἀριστερά, καὶ τῆς *Ὑψηλῆς* ἢ τῆς *Ταπεινῆς* ἐκκλησίας ὁ ἀπέναντί σας ἢ ὁ ὀπίσω σας. Τί δὲν ἄρχεσθε ἀφ' ἑνὸς ἐξ αὐτῶν νὰ τὸν μεταπείσητε εἰς τὴν ὑμετέραν ἀλήθειαν, καὶ ἔπειτα ἀλληλοδιαδόχως νὰ μεταβῆτε καὶ εἰς τοὺς ἄλλους; Ἀλλὰ φοβοῦμαι ὅτι ἂν οἱ γείτονές σας εἰσὶ σκληροτράχηλοι ὡς ἐμέ, τὸν βίον ὅλον θὰ κατατρίβετε χωρὶς οὐδ' ἕνα νὰ κατηχήσητε. Εἰμὶ Διαμαρτυρόμενος, τοῦ ἡμετέρου δόγματος, καὶ εἰς αὐτὸ θὰ ἐμμείνω. Ἀλλὰ καὶ Καθολικὸς ἂν ἤμην, ἢ Ἕλλην, ἢ Ἀρμένιος, τὸ αὐτὸ θὰ ἔπραττον, καὶ πᾶσα ὑμῶν ἡ πεπαιδευμένη εὐγλωττία θ' ἀπέβαινε ματαία ἵνα μὲ πείσῃ ὅτι τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ οὐχὶ

ἐκ μόνου τοῦ Πατρὸς, ἢ τ'ἀνάπαλιν, καθ'ὅσον εἰμὶ καὶ θέλω μείνει πεπεισμένος ὅτι οὐδὲ σεῖς τὸ ἠξεύρετε. Σπουδαῖον φρονεῖτε νὰ τοῖς διδάξητε ὅτι εἶναι ἀσέβεια νὰ σέβωνται τὰς εἰκόνας καὶ τοὺς ἁγίους. Ἤθελον νὰ σᾶς ἰδῶ τί θὰ ἐλέγετε ἄν τις ἐτόλμα ἐμπρός σας νὰ ἐξυβρίσῃ τὴν φωτογραφίαν τοῦ ἀποθανόντος πατρός σας, νὰ κακολογήσῃ τὸν ἐνάρετον φίλον ὃν ἀγαπᾶτε καὶ σέβεσθε. Ἴσως ἄλλοι εὐμαθέστεροί μου δεχθῶσι τὸν σπόρον ὃν ἐν αὐτοῖς σπείρετε. Τί θὰ φυῇ ἐξ αὐτοῦ; Ζιζάνια. Θὰ χωρισθῇ υἱὸς ἀπὸ πατρὸς, συμπολίτης ἀπὸ συμπολίτου. Ἀλλ'ἐρρήθη: «Οὐαὶ τῷ ἀνθρώπῳ δι'οὗ τὸ σκάνδαλον γίνεται». Ἰδέτε πέριξ σας ποῦ σήμερον ἐξοκέλλει ἡ κοινωνία. Πᾶσα πίστις καταρρέει εἰς τὴν ἄβυσσον τῆς ἀδιαφορίας. Ὅταν διὰ νὰ διορθώσητε ἕνα λίθον ὅστις εἰς ὑμᾶς φαίνεται οὐχὶ εἰς τετράγωνον τετμημένος, σαλεύητε τὰ θεμέλια, καταρρίπτετε εἰς ἐρείπια καὶ τὰ ἔτι ὑφιστάμενα μέρη τοῦ οἰκοδομήματος. Ὄχι Πρεσβυτεριανὸν ἢ Καλβινιστὴν, Ἕλληνα ἢ Καθολικὸν, ἀλλ'οὐδ'Οθωμανὸν ἢ Ἰσραηλίτην ἂν ἀπαντήσητε, μὴ κλονίζετε τὰς πεποιθήσεις του. Πιστεύει ὅπως δήποτε εἰς Θεόν; Μέγα τὸ κέρδος Ἐταράξατε τὴν πίστιν του; Τὴν ἀντικαθιστᾷ ἀθεΐα.

Ταῦτα σοὶ σημειῶ ἐξ ὅσων ἔλεγεν ὁ ἀγαθὸς σύμβουλος διότι τινὰ θίγουσι τὸν πολύκροτον *ἠθικῆς καλλιεργείας πόλεμον* (*κουλτοὺρκάμπφ*), ὅστις ἐστὶ πρὸς τὸ παρὸν τὸ ζωτικώτατον τῶν ἐνταῦθα ζητημάτων, οὗ ἄνευ δὲν δύναταί τις νὰ ἐνοήσῃ τὴν ἠθικὴν ἀτμοσφαῖραν τῆς Γερμανίας.

Ὁ Ἀμερικανὸς ἦτον ἕτοιμος ν'ἀπαντήσῃ καὶ μετὰ πικρίας, ὡς μοὶ ἐφάνη, ὅτε ἡ Βέρθα, πιθανῶς ἵν'ἀποτρέψῃ τὴν θύελλαν, ἀνέκραξεν:

— Ἰδοὺ τὸ Νεϋβελδ, ἡ ὡραία πατρὶς τῆς πριγκηπίσσης τῆς Ρωμανίας!

Καὶ πάντων ἡ προσοχὴ ἐστράφη πρὸς τὴν εὐπρεπῆ παραρρήνιον πόλιν, καὶ πάντες ἔπλεκον τὸν πανηγυρικὸν τῆς νέας ἡγεμονίδος, ἥτις ἔμαθον τότε ὅτι πλὴν ἄλλων προτερημάτων ἔχει καὶ τὸ τῆς ποιήσεως.

Τῇ 28 Σεπτεμβρίου 1879.

Θ'.

Φίλτατε,

Ἡ συνέχεια ἀκολουθεῖ.—Πάλιν; θ'ἀναφωνήσῃς. Ἀνεξάντλητος εἶναι αὐτὸς ὁ Ρῆνος; Καὶ τοῦτο μὲν, ὡς ἠξεύρεις, οὕτως ἔχει. Ἀλλὰ δι'ἐμὲ ἰσχύει καὶ ἕτερος λόγος, ὅτι αἱ σημειώσεις μου ἀκόμη δὲν ἐξηντλήθησαν. Νὰ τὰς φυλάττω παρ'ἐμοὶ εἶναι ἀδύνατον. Ἡ τράπεζά μου εἶναι μικρὰ, καὶ τὰ χαρτία μου σωρὸς ἐπ'αὐτῆς. Τὰ μαθήματα ἄρχονται προσεχῶς, καὶ ὅταν ζητῶ τῆς ἐπιστήμης μου τινὰ σπουδαίαν σημείωσιν, ἐννοεῖς τὴν συντάραξιν καὶ τὸ σκάνδαλον ἂν ἀντ'αὐτῆς εὑρίσκονται ὑπὸ τὴν χεῖρά μου ἡ Λωρελάϋ ἢ ἡ Βέρθα. Θὰ εἰπῇς, διατί δὲν τὰς καίω; Δὲν μοὶ λέγεις; συνέλεξας ποτὲ σημειώσεις καὶ ἔπειτα τὰς ἔκαυσας; ἢ γνωρίζεις πολλοὺς τοιούτους φιλολογικοὺς παιδοκτόνους; Ἂν ἦτο τόσον εὔκολον νὰ φέρῃ ἡ φιλαυτία τῶν συγγραφέων τὰ προϊόντα τοῦ καλάμου των ὁλοκαύτωμα εἰς τὸν βωμὸν τοῦ ὀρθοῦ λόγου καὶ τῆς ὀρθοεπείας, θὰ ἐβλέπομεν καθ'ἑκάστην εἰς τὸν τύπον ῥιπτομένας χιλιάδας πεζῶν, ἐμμέτρων καὶ ἀμέτρων ἐξαμβλωμάτων, προκαλούντων τὰς ἐννέα Μούσας καὶ τὴν γραμματικήν. Αἱ σημειώσεις μου λοιπὸν ἐγράφησαν, καὶ τὸ γενόμενον οὐκ ἀπογίνεται. Ἑπομένως δέξαι τας, φίλτατε, εἰς δεῖγμα τῆς ἐμῆς φιλίας καὶ ἀφοσιώσεως, μεθ'ἧς εἰμὶ, κτλ.

Κατεπλέομεν λοιπὸν τὸν Ρῆνον, καὶ ὁ λόγος ἀπὸ τῆς ἡγεμονίδος τῆς Ρωμανίας μετέπεσεν εἰς τὴν Ρωμανίαν αὐτήν, καὶ οἱ μὲν τὴν ἐπῄνουν διότι ἀνδρικῶς τῆς εὐκαιρίας δραξαμένη, ἐπέβαλε σέβας εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ ἐδείχθη ἀξία τῆς ἀνεξαρτησίας της, οἱ δὲ τὴν κατέκρινον διότι τὴν ἀνεξαρτησίαν ταύτην, τὸ ὑπέρτατον ἀγαθόν, ἀφίησιν ἐν ἀμφιβόλῳ, ἀρνουμένη τὴν ἰσοπολιτείαν εἰς πάντας της τοὺς πολίτας, λόγῳ διαφορᾶς τοῦ θρησκεύματος. Βλέπων δ'ἐγὼ ὅτι ἐκινδύνευεν αὖθις ν'ἀναζωπυρωθῇ ἡ ἐκκλησιαστικὴ συζήτησις, ἀφ'ἧς εἴχομεν μόλις ἀπαλλαγῇ, ἐζήτησα νὰ μετατρέψω αὐτὴν ἀλλαχοῦ, ἀλλ'ἔπραξα τοῦτο ἀνεπιτηδειότατα. Γνωρίζεις τὴν παροιμιακήν μου ἀμάθειαν περὶ τὴν νέαν ἱστορίαν καὶ γεωγραφίαν, κ'ἐνθυμεῖσαι πῶς ἐγελάσατε εἰς τὴν οἰκίαν σου τὴν ἑσπέραν καθ'ἥν, λόγου γενομένου περὶ τοῦ τίς ἦν ἐν Γαλλίᾳ ὁ διάδοχος Λουδοβίκου τοῦ δεκάτου ὀγδόου, εἶπον ἐγὼ ὅτι ἦτον ὁ Λουδοβῖκος δέκατος ἔνατος. Τὰ τοιαῦτα κατορθώματα δὲν μοὶ ἐνέπνευσαν κἂν τὴν φρόνησιν τοῦ νὰ τηρῶ σιγὴν ἐνώπιον ξένων, ὅταν δὲν ἔχω τι κρεῖττον σιγῆς νὰ εἰπῶ, ἀλλ'ἐπὶ τῇ ἐλπίδι τοῦ νὰ ἑλκύσω τὴν προσοχὴν ἀλλαχοῦ, ἔρριψα εἰς τὸ μέσον τὴν ἥκιστα πρωτότυπον παρατήρησιν, ὅτι ἀμφότεραι τοῦ Ρήνου αἱ ὄχθαι ἦσαν ἐπίσης ὡραῖαι, καὶ ἀντὶ ν'ἀντιμισῶνται ἔπρεπε μᾶλλον ν'ἀντιθαυμάζωνται.

— Τοῦτο καὶ γίνεται, εἶπεν ἡ Βέρθα. Τίς λέγει ὅτι αἴσθημα μίσους τὰς διαιρεῖ;

— Τοὐλάχιστον συμπαθείας αἰσθήματα, εἶπον, μὴ ἐνοῶν ποίαν ἀνοησίαν λέγω, καὶ δεικνύων τὴν ἀριστερῶς ἡμῶν παρατεινομένην χηλήν, δὲν πιστεύω νὰ τρέφῃ ἡ γαλλικὴ αὕτη ὄχθη πρὸς τὴν ἀντιπέραν αὐτῆς, τὴν γερμανικήν.

— Ποῦ ἔχετε τὸν νοῦν; εἶπεν ἡ Βέρθα· ποίαν λέγετε γαλλικὴν ὄχθην;

Ἐγὼ δέ, συνειδὼς τότε ὅτι παρεπάτησα,

— Ὄχι τώρα, ἀπήντησα τεταραγμένος. Ἐνοῶ πρὸ τοῦ πολέμου, πρὸ τῆς προσαρτήσεως.

— Ἀλλ' οὐδεμίαν σχέσιν ἔχει ἡ προσάρτησις πρὸς ταῦτα τὰ μέρη, ὑπέλαβε πάλιν ἡ Βέρθα. Ἡ Ἀλσατία καὶ ἡ Λοθριγγία κεῖνται ὅλην ἡμέραν ὀπίσω ἡμῶν, πρὸς τὰς πηγὰς τοῦ ποταμοῦ.

— Πρὸς τὰς πηγάς του βεβαίως· ὅλην ἡμέραν. Ἐκεῖ κ' ἐγὼ ἐνοῶ.

Ἀλλὰ τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι οὐδὲν τοιοῦτο ἐνόουν, οὐδ' ἤξευρον ποῦ κεῖνται αἱ προσαρτηθεῖσαι ἐπαρχίαι, καὶ μόνον μετὰ ταῦτα, λαβὼν τὸν χάρτην ἑνὸς τῶν συνοδοιπόρων, εἶδον ὅτι ἐπλέομεν ἐν μέσῃ Γερμανίᾳ, ἔχοντες ἀπὸ Καρλσρούης ἀριστερῶς Βαυαρικήν, ἀπὸ δὲ Κοβλεντίας χώραν ἀνέκαθεν Πρωσικήν. Ἡ παχυλή μου ὅμως ἀμάθεια διέφυγε δι' αὐτὸ τὸ μέγεθός της, καὶ αἱ παρατράγῳδοι παρατηρήσεις μου ἀπεδόθησαν εἰς τῆς γλώσσης τὴν ἄγνοιαν. Μοὶ ἐπῆλθε δὲ καὶ ἀπροσδόκητος ἐπίκουρος ὁ δυσηρεστημένος πατριωτισμὸς ἑνὸς τῶν παρευρισκομένων, ὅστις εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ ὑμεναίου εἶχεν ἔναγχος ζητήσει παρηγορίαν διὰ τὴν ἀποτυχίαν του εἰς τὰς τελευταίας βουλευτικὰς ἐκλογὰς τῆς Λοθριγγίας.

— Ὁ ἄνω Ρῆνος, εἶπε, δὲν ἔχει τοῦ κάτω τὰς καλλονάς· ἀλλὰ καὶ κατὰ τοῦτο ὑπάρχει ἰσότης, καὶ ἡ γαλλικὴ ὄχθη δὲν ἔχει λόγον νὰ φθονήσῃ τὴν γερμανικήν.

— Γαλλικὴ ὄχθη! ἀνέκραξεν, ἐλαφρῶς τὰς ὀφρῦς συστέλλων, νέος ἀξιωματικὸς ἐκ τῶν περὶ ἡμᾶς. Ὁ Ρῆνος δὲν γνωρίζει γαλλικὴν ὄχθην.

— Τὴν ἐγνώριζε χθὲς καὶ πρῴην, ἀπήντησεν ὁ ἀποτυχών. Ἡ βία τοῦ πολέμου μετήλλαξε τὴν γεωγραφίαν, ἀλλ' ἡ βία δὲν εἶναι δικαίωμα.

— Διὰ τοῦτο, εἶπε σοβαρῶς ὁ ἀξιωματικὸς, ἡ Γερμανία δικαιωματικῶς ἀνεκτήσατο ὅ,τι ἡ Γαλλία τῇ εἶχεν ἄλλοτε ἀφαιρέσει διὰ τῆς βίας.

— Ἀναγνωρίζω τὴν ἀνάγκην τῶν τετελεσμένων, ἀπεκρίθη ὁ ἄλλος· ἀλλὰ μοὶ ἐπιτρέπετε νὰ μὴ παραδεχθῶ ὅτι, ἵνα εὕρωμεν τὴν βάσιν τῶν ἐθνικῶν δικαιωμάτων, δυνάμεθα καὶ πρέπει νὰ προσαναβαίνωμεν τοὺς αἰῶνας, καὶ ν'ἀναδιφίζωμεν τῆς ἀρχαίας ἱστορίας τὰς δέλτους. Κατάκτησις ἣν ἐπέφερε στιγμιαία ἔκλειψις τῶν δυνάμεων τῆς Γαλλίας, ἵδρυσε τὴν γερμανικὴν σημαίαν εἰς τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ ἄνω Ῥήνου· ἄλλη κατάκτησις δύναται νὰ τὴν καταβιβάσῃ.

— Δι'ὃ, ἀπεκρίθη μετά τινος ἐρεθισμοῦ ὁ ἀξιωματικὸς, καταβάλλεται φροντὶς ἵνα μή ποτε ἐπέλθῃ τοιαύτη ἀντικατάκτησις. Αὕτη εἶναι τῶν Παρισίων καὶ πάσης τῆς Γαλλίας τὸ ὄνειρον, ἢ ἐπιτρέψατέ μοι ὀρθότερον νὰ εἰπῶ, ὁ ἐφιάλτης. Τοῦτο οὐδεὶς ἀγνοεῖ ἐντεῦθεν τοῦ Ῥήνου, καὶ δὲν ἐλλείπει ἡ πρόνοια. Πολλοὶ μετ'ἐκπλήξεως ἐρωτῶσι ποῦ ἐγένοντο ἄφαντα τὰ πέντε δισεκατομμύρια ἃ ἐλάβομεν παρὰ τῶν Γάλλων. Νομίζω ὅτι ἠξεύρω ποῦ. Εἰς τὰ ὑπόγεια τοῦ κεντρικοῦ ταμείου ἐτάφησαν, μέλλοντα ν'ἀναστηθῶσιν εἰς τὴν πρώτην πολεμικὴν σάλπιγγα ἀντικατακτήσεως, ἥτις ἐκ δυσμῶν ἤθελεν ἀντηχήσει. Εἰς τὰς ἐπάλξεις ἡμῶν ἵσταται ἀγρυπνῶν ὁ Βισμάρχ. Εἴπατε δὲ, περὶ τῆς ἀρχαίας ἱστορίας. Δὲν ἔχομεν ἀνάγκην τόσον μακρὰν ν'ἀνατρέξωμεν ἵνα εὕρωμεν πότε ἡ Ἀλσατία καὶ ἡ Λοθριγγία ἦσαν γερμα-

νικαί, ἀφ' οὗ καταγωγή, γλῶσσα, πίστις οὐδέποτε ἔπαυσαν χαρακτηρίζουσαι τὴν γερμανικὴν αὐτῶν ἐθνότητα.

— Ὡς πρὸς τὴν καταγωγήν, ἀπήντησε μετὰ χρωματισμοῦ εἰρωνικῆς πικρίας ὁ Λοθρίγγιος, πάντες ἐξ Ἀδὰμ καταγόμεθα, ἀλλὰ δὲν ἀποτελοῦμεν διὰ τοῦτο ἓν ἔθνος. Αἱ γλῶσσαι δ' ἀπὸ τῆς Πυργοποιΐας οὕτως ἀνεμίγησαν, ὥστε δὲν χρησιμεύουσιν εἰς χαρακτηρισμὸν τῶν ἐθνῶν, καὶ γαλλικὰ ὁμιλοῦσιν οἱ Βέλγοι καὶ οἱ ἡμίσεις τῶν Ἑλβετῶν, γερμανικὰ οἱ ἕτεροι ἡμίσεις καὶ πολλοὶ τῶν Ρώσων, οὐχ ἧττον ἢ οἱ Ἀλσάτιοι καὶ Λοθρίγγιοι. Ὡς πρὸς τὰ θρησκεύματα δὲ, δὲν γνωρίζω πολλὰς ἐπικρατείας, αἵτινες ἓν καὶ μόνον περιλαμβάνουσιν ἐντὸς τῶν ὁρίων των.

— Ἂν λοιπὸν, εἶπεν ὁ ἀξιωματικὸς, δὲν ἀποτελοῦσι ταῦτα πάντα τὴν ἑνότητα τῶν ἐθνῶν, τί ἄλλο μένει ἢ ἡ τύχη τῶν ὅπλων; καὶ αὕτη ἐκηρύχθη ὑπὲρ τῆς Γερμανίας.

— Μένει, ἀπεκρίθη ὁ ἀποτυχὼν ὑποψήφιος, ἡ ἀμοιβαία συμπάθεια, ὁ κοινὸς πατριωτισμός. Ὁ πρεσβύτερος καὶ ἐμπειρότερος μεταξὺ ἡμῶν, ὁ Κ. μυστικοσύμβουλος, ἂς εἰπῇ ἂν δὲν ἔχω δίκαιον. Ἐπικαλοῦμαι τὴν κρίσιν του.

— Ἡ συμπάθεια, σύμφημι, ὑπέλαβεν ὁ ἀξιωματικός· ἀλλ' αὕτη εἶναι ὅλων ἐκείνων τῶν στοιχείων ἀπόρροια. Δέχομαι τὴν διαιτητικὴν ψῆφον τοῦ Κ. μυστικοσυμβούλου, καὶ τὸν παρακαλῶ ν' ἀποφανθῇ περὶ τούτων μεταξὺ ἡμῶν.

— Σᾶς εὐχαριστῶ διὰ τὴν ἐμπιστοσύνην σας, κύριοι, ἀπεκρίθη μειδιῶν ὁ γέρων. Ἵνα δ' ἀνταποκριθῶ εἰς αὐτὴν, θὰ σᾶς εἰπῶ ὅτι, ὡς ἔχουσι τὰ πράγματα, ἀμφότεροι ἔχετε δίκαιον· ὡς δ' ἔπρεπε νὰ ἔχωσι, νομίζω ὅτι ἀμφότεροι ἄδικον.

Παρακληθεὶς δὲ νὰ ἐξηγηθῇ,

— Ἡ ἀπὸ τοῦ Ἀδὰμ ὄχι, ἐξηκολούθησεν, οὐδ' ἀπὸ τῆς διασπορᾶς τῶν υἱῶν τοῦ Νῶε, ἀλλ' ἡ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς

ἱστορίας κοινωνία τῆς καταγωγῆς, ἡ ταὐτότης τῆς γλώσσης, ἡ ἑνότης τοῦ θρησκεύματος, τῶν ἐθίμων καὶ τῶν ἠθῶν, ταῦτα πάντα, ὁμοῦ ἢ χωρίς, καταρτίζουσι τῶν ἐθνῶν τὰς ὁμάδας, περὶ τούτου ἔχετε ἀναμφιβόλως δίκαιον, κύριε ὑπολοχαγέ. Ἀφ' ἑτέρου ὅμως αἱ τοπογραφικαὶ διαιρέσεις, αἱ ἐπιδρομαί, αἱ ἐμφύλιοι διχόνοιαι, ἀναμιγνύουσι πολλάκις τοὺς λαοὺς καὶ διασπῶσιν αὐτῶν τὴν ἑνότητα, ὡς οὐχ ἧττον ὀρθῶς λέγει ὁ κύριος. Οὕτως ἔχουσι τὰ πράγματα.

— Καὶ πῶς φρονεῖτε ὅτι ἔπρεπε νὰ ἔχωσιν; ἠρώτησεν ὁ Λοθρίγγιος.

— Φρονῶ, εἶπεν ὁ γέρων, ὅτι τὴν ἐθνικὴν ἑνότητα ἔπρεπε ν'ἀποτελῇ τὸ κοινὸν δίκαιον.

— Δηλαδή, ὑπέλαβεν ὁ ἄλλος, ἡ στάθμη τῆς ἰσοπεδώσεως, ἣν φέρει ὁ στρατιωτικῶς ὑπερέχων. Ἡ φωνὴ τοῦ τηλεβόλου ὑπαγορεύει τοῦτο τὸ δίκαιον. Καὶ λέγετε ὅτι, ὡς ἀναγκάζονται, οὕτω καὶ ὀφείλουσι νὰ κύπτωσιν ὑπ'αὐτὸ οἱ λαοί;

— Παντάπασι δὲν τὸ λέγω, ἀπήντησεν ὁ μυστικοσύμβουλος, διότι μοὶ ἀποδίδετε ὁρισμὸν τοῦ δικαίου ὃν δὲν συνομολογῶ. Ἄς φαντασθῶμεν ἐπικράτειαν εἰς ἣν πᾶς πολίτης νὰ εὑρίσκῃ ἴσην προστασίαν παρὰ τοῦ νόμου ὡς πρός τε τὰ καθήκοντα καὶ ὡς πρὸς τὰ δικαιώματα, ὡς πρὸς τὴν χρῆσιν τῆς γλώσσης, τὴν ἐξάσκησιν τοῦ θρησκεύματος. Ἐν αὐτῇ θὰ ἐπεκράτει τὸ κοινὸν δίκαιον ὡς τὸ ἐνοῶ.

— Ὀρθῶς εἴπατε νὰ τὴν φαντασθῶμεν, ἀπεκρίθη ὁ ἐπίδοξος βουλευτής, διότι τοιαύτη πολιτεία κατὰ φαντασίαν μόνον δύναται νὰ ὑφίσταται.

— Διατί; ἠρώτησεν ὁ πρεσβύτης.

— Διότι, εἶπεν ὁ ἄλλος, εἰς ἔθνη μὴ συμφυῆ, μὴ προκύψαντα ἐκ κοινῆς ῥίζης, ἀλλ'ἐκ βίας συναψάσης στοιχεῖα

διάφορα, ὁ ἰσχυρὸς πιέζει καὶ ἐκμεταλλεύεται τὸν ἀσθενῆ, καρποῦται τοὺς φόρους του, δαπανᾷ τὴν δεκάτην του εἰς τὴν ἰδίαν του ἐκκλησίαν, τῷ ἐπιβάλλει τὴν γλῶσσαν καὶ τὰ σχολεῖά του.

— Οὕτω ταῦτα γίνονται, ἀπήντησεν ὁ μυστικοσύμβουλος· ἀλλὰ καὶ πρέπει νὰ γίνωνται;

— Φυσικαὶ συνέπειαι, εἶπεν ὁ Λοθρίγγιος, τῶν πλεονεκτικῶν παθῶν καὶ διαθέσεων τοῦ ἀνθρώπου.

— Ἃς νὰ καταστέλλῃ ἔχει πρωτίστην ἐντολὴν ὁ πολιτισμός, ἀπεκρίθη ὁ γέρων. Τοῦτο ἀπαιτεῖ παρ' ἡμῶν ἡ θρησκεία· ἤθελον εἰπεῖ καὶ ἡ φιλοσοφία, ἂν ἡ φιλοσοφία ἐπ' ἐσχάτων δὲν ἐνόμιζεν ὅτι πρέπει νὰ κηρυχθῇ ἀντίπαλος τῆς θρησκείας.

— Εὐγενὴς εὐχή! ἀνέκραξεν ὁ ἀντιλέγων· ἀλλὰ τὴν νομίζετε καὶ ἐκπληρώσεως δεκτικήν;

— Θὰ ᾐσχυνόμην διὰ τὸ ἀνθρώπινον γένος, εἶπεν ὁ μυστικοσύμβουλος, ἂν δὲν τὸ ἐνόμιζον. Εἰς τί ἀφορῶσιν οἱ πολιτικοὶ ὀργανισμοὶ ὧν ὑπεραγωνιζόμεθα, εἰμὴ εἰς τὸ ν' ἀναδείξωσι τὸ δημόσιον συμφέρον ὑπερέχον τοῦ ἰδιωτικοῦ, τὸ δίκαιον τῆς ἰδιοτελείας; Εἰς τί ἀφορῶσιν αἱ συνταγματικαὶ ἐλευθερίαι ὑπὲρ ὧν ἐνθουσιῶμεν, ἃς πολλάκις καὶ διὰ χύσεως αἵματος κατεκτήσαμεν; Ἂν οὐχὶ εἰς τὸ νὰ ὑποσκελίζῃ ἕνα ῥᾳδιοῦργον ἄλλος ῥᾳδιουργότερος, βεβαίως εἰς τὴν προαγωγὴν τοῦ κοινοῦ καλοῦ διὰ κοινῆς καὶ ἐλευθέρας ψήφου. Διατί ὁ τὴν ψῆφον ταύτην διαθέτων λαὸς νὰ μὴ κανονίζῃ τοὺς φόρους του οὕτως, ὥστε ἐξ ἴσου διανεμόμενοι, νὰ δαπανῶνται οἱ μὲν εἰς τὰς ἐπιτοπίους ἑκασταχοῦ ἀνάγκας, οἱ δὲ εἰς τὴν κοινὴν διοίκησιν καὶ τὴν κοινὴν ὑπεράσπισιν, καὶ ἕκαστον δόγμα ἐν ἐλευθέρᾳ ἀσκήσει νὰ περιέπηται ὑπὸ τῶν ὀπαδῶν του, καὶ πᾶσαι αἱ ἐν τῷ κράτει γλωσ-

σαι καὶ φιλολογίαι ἐκ παραλλήλου καὶ ἀναλόγως τῆς ειδικῆς των βαρύτητος ν'ἀναπτύσσωνται; Ἰδού, ὡς ἐν παραδείγματι σᾶς ἀναφέρω τὴν πατρίδα τοῦ κυρίου, εἶπε, στραφεὶς πρὸς ἐμέ. Ἐκεῖ εἶδον Ἰουδαίους ἐν Κερκύρᾳ, Ὀθωμανοὺς ἐν Χαλκίδι, καθολικοὺς καὶ διαμαρτυρουμένους ἀλλαχοῦ. Ἂς μᾶς εἰπῇ ἂν τὸ κοινὸν δίκαιον δὲν ἐπικρατεῖ πανταχοῦ ἐν Ἑλλάδι, ἂν μία τῶν κοινοτήτων πιέζῃ τὰς ἄλλας, ἂν οἱ φόροι δὲν ἐπιβάλλωνται ἐξ ἴσου εἰς πάντας καὶ ὑπὲρ πάντων, ἂν πάντων ἡ λατρεία δὲν εἶναι σεβαστὴ καὶ ἐλευθέρως δὲν ἐξασκῆται. Ἓν μόνον ἐπιβάλλεται τυραννικῶς, ἡ γλῶσσα· ἀλλ'ὁ τύραννος δὲν εἶναι ἡ κυβέρνησις, καὶ καλεῖται Πλάτων ἢ Ὅμηρος, καὶ οἱ φέροντες τὰ δεσμά του εἰσὶν ὑπερήφανοι δι'αὐτά. Ἢ λοιπὸν τὰ ἐλεύθερα πολιτεύματα εἰσὶ ψεῦδος καὶ δὲν ἀξίζουσι τὰς ὑπὲρ αὐτῶν θυσίας ἡμῶν, ἤ, ἂν εἶναι ἀλήθεια, ἀφ'ἡμῶν τῶν φερόντων τὴν ψῆφον ἐξαρτᾶται ἡ εἰσαγωγὴ τῆς ἰσοπολιτείας, ἥτις ἐκ ποικίλων καταγωγῶν, γλωσσῶν καὶ θρησκευμάτων δύναται νὰ καταρτίζῃ ἓν ὁμόφρον κράτος καὶ νὰ παράγῃ ἕνα πατριωτισμόν. Ὅπου δὲ τοῦτο δὲν συμβαίνει, δὲν θέλομεν νὰ συμβῇ, διότι ἡ ἠθικὴ ἡμῶν ἀνάπτυξις ἐστὶν ἐλλειπής, καὶ μόνον κατ'ἐπιφάνειαν ἀπεξέσαμεν ἀφ'ἡμῶν τὸν ἄγριον ἄνθρωπον. Ἂν δὲ τὸ κοινὸν δίκαιον ἀπὸ τῶν ἀτόμων μεταβῇ καὶ ἐπὶ τὰ ἔθνη, καὶ καταπέσωσι τὰ ὀχληρὰ προφράγματα τῆς τελωνιακῆς ἀλληλοφορολογίας, τότε βλέπετε ὅτι ἐκλείπει, ὡς τῶν ἐμφυλίων σπαραγμῶν, οὕτω καὶ τῶν ἐξωτερικῶν πολέμων καὶ τῶν κατακτήσεων πᾶσα ἀνάγκη καὶ πᾶσα ἀφορμή, καὶ τὸ ἀνθρώπινον γένος ἐντρυφᾷ εἰς ἀπερίσπαστον εἰρήνην, καρπὸν γνησίου πολιτισμοῦ, οἷον ἐδίδαξεν ὁ θεῖος τῆς ἡμετέρας πίστεως θεμελιωτής.

Οὐαί! τὸ βλέπεις, ἀπὸ τῆς Σκύλλης τῆς θεολογίας ἐνε-

πέσαμεν εἰς τὴν Χάρυβδιν τῆς πολιτικῆς, καὶ εἰς διδαχὴν περὶ αἰωνίας εἰρήνης, ἥτις καὶ εἰς τὸν Λοθρίγγιον ἀπήρεσκε, βυσσοδομεύοντα πόλεμον ἀνακτήσεως τῶν παραρρηνίων ἐπαρχιῶν, καὶ εἰς τὰς ἰδέας τοῦ νέου ὑπηρέτου τοῦ Ἄρεως προσέκρουε. Διὰ τῆς ἀδεξίου μου λοιπὸν ἐπεμβάσεως, ἀντὶ κατεύνασιν νὰ ἐπιφέρω, ὡς ἤλπιζον, τῶν διαφωνιῶν, ἐκινδύνευσα νὰ κορυφώσω αὐτὰς εἰς γενικὴν ἀναστάτωσιν, ὅτε εὐτυχῆ ἀντιπερισπασμὸν ἔφερε φωνὴ ἀνακράξασα: «Ἰδοὺ ἡ Βόννη!»

Πάντες ἐσπεύσαμεν νὰ ἴδωμεν τὴν ὡραίαν πόλιν τοῦ ὀνομαστοῦ πανεπιστημίου, ἐκκρεμὲς ἀφέντες τὸ ζήτημα τῆς ἀνακτήσεως τῶν ἐπαρχιῶν καὶ τῆς διηνεκοῦς εἰρήνης. Θὰ τὰ παρέτρεχον δὲ καὶ ἐγὼ ἐν τῇ ἐπιστολῇ μου, καί, μεθ' ὅσα σοί εἶπον κατ' ἀρχὰς αὐτῆς, θὰ εἶχον τὴν γενναιότητα νὰ καύσω τὰς σημειώσεις μου, ἂν δὲν ἐνόμιζον ὅτι ἀτελεστάτην σοὶ δίδω τῆς Γερμανίας εἰκόνα, χειραγωγῶν σε εἰς τὰς πόλεις καὶ τοὺς ποταμούς της, ἀποσκοπῶν δὲ τὴν διανοητικὴν καὶ ἠθικὴν ἀτμοσφαῖράν της. Ὅπου δήποτε τῷ ὄντι τῆς Γερμανίας στραφῇς, θέλεις πανταχοῦ ἀπαντήσει τὴν διηνεκῆ ταύτην μέριμναν ὅτι ἡ Γαλλία καὶ ὑπὸ τὰς φιλικωτέρας ἐπιδείξεις δὲν παύει ἐγκυμονοῦσα πόλεμον πρὸς ἀνάκτησιν τῶν χωρῶν ἃς ἀπώλεσε.

Τοῦ δὲ μυστικοσυμβούλου τὰς δι' ἄνθρωπον τόσον συνετὸν ὁπωσοῦν ἰδανικὰς θεωρίας, εἶδον ὑπ' ἄλλο φῶς, ὅτε ἔμαθον ὅτι κύριός του ἐστὶν ὁ ἀδελφὸς τῆς μακαρίτιδος βασιλίσσης ἡμῶν Ἀμαλίας, Μέγας Δοὺξ τῆς Ὀλδεμβούργης, ὅστις ἐν τῇ ἀγαθότητι καὶ εὐγενείᾳ τῆς καρδίας του πρεσβεύει τὰς φιλανθρώπους ταύτας ἀρχάς, καὶ συνέδριον προὐκάλεσεν ὁμοφρόνων του, ἐν ᾧ μέλλει νὰ ὑποστηρίξῃ αὐτάς, καὶ ἐξ οὗ ὁ φιλέλλην μυστικοσύμβουλος ἄριστα ἐλ-

πίζει ἀποτελέσματα. Συνέρχεται δ' αὐτὸ, ὡς μανθάνω, ἐν Ἰταλίᾳ.

Ἐν Βόννῃ λοιπὸν ἐξαντλεῖται ὁ Ρῆνος, ὑπὸ τὴν γραφικὴν δηλαδὴ αὐτοῦ ἔποψιν, καὶ ἐδῶ ἀποχαιρετῶ αὐτὸν, καὶ συγχρόνως καὶ σὲ, ἐπιστρέφων εἰς Βερολῖνον, ὅπου τὰ ὅσον οὔπω ἀρχόμενα μαθήματα θὰ καταστήσωσι τὰς ἐπιστολάς μου σπανίας καὶ ἥκιστα ἐνδιαφερούσας.

2 Ὀκτωβρίου 1879.

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΤΥΠΟΙΣ ΤΩΝ ΑΔΕΛΦΩΝ ΠΕΡΡΗ
1885

